

THE
BAUDHĀYANA ŚRAUTA SŪTRA

BELONGING TO THE

TAITTIRĪYA SAMHITĀ



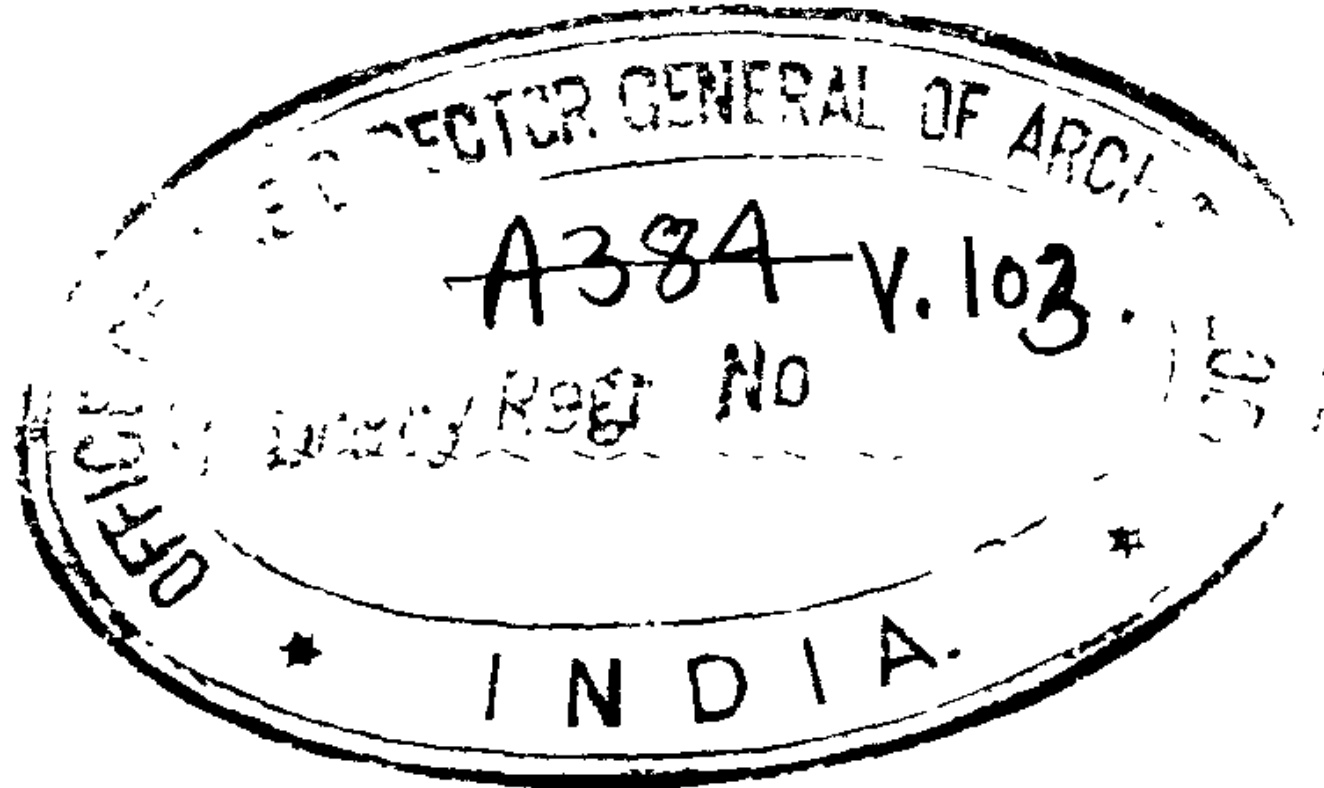
14434

EDITED BY

DR. W. CALAND

Extra Professor of Sanskrit at the University of Utrecht.

VOLUME II.



CALCUTTA :

PRINTED AT THE BAPTIST MISSION PRESS,
AND PUBLISHED BY THE
ASIATIC SOCIETY, 57, PARK STREET,

1907.

CENTRAL ARCHAEOLOGICAL
LIBRARY, NEW DELHI.

Acc. No. 14434

Date 1.5.1961

Call No. ~~SA 2 VS 1~~ Bell / Cal.

PREFACE.

In preparing the text of this second volume of the Baudhāyana-śrautasūtra the editor has had to cope with many more difficulties than he had to do when preparing the text of the first volume. Indeed, a few months ago I was almost despairing of obtaining sufficient material for this volume. The fact is, that the tradition of these parts of the sūtra, describing for the greater part the rituals, partly obsolete, partly less observed than the darśapūrnamāsa, agnyādheya and agniṣṭoma, is, throughout India, a very bad one. The MSS. of Bombay, Benares, Gwalior, Dhar and Ujjain are all together more or less corrupt and seem partly to derive from one archetype, in which not only were lost the right arrangement of the materials and the numbering of the praśnas, adhyāyas and khaṇḍikās, but the text of which was also hopelessly corrupt in many a passage. And no complete copy of Bhavasvāmins Vivaraṇa, which would have been of paramount use, seems to be extant. Although Professor Hultsch has taken all possible pains to hunt up more MSS. from Southern India and has set to work two pandits to unearth more material, he has, alas, not succeeded. Professor Bhandarkar of Elphinstone College also was kind enough to provide me with more material, but it was of the same kind: on the whole corrupt from beginning to end.

Nearly despairing, I wrote to Dr. Thomas, Librarian-in-Chief to the India Office, requesting him to look over, for my sake, once more the Mackenzie Collection of Sanskrit MSS. preserved at the India Office. And he was so fortunate as to light upon one MS. (cp. *infra* the enumeration of the MSS.) containing a wholly independent tradition of the text I stood in need of so much. This MS., too, is far from faultless, but it throws light on many a difficult passage, and, what is the main point, the arrangement of the praśnas seems to be correct in this MS. Before I knew this Mackenzie MS., I had my doubts about which part of the sūtra constituted the so-called uttarā tatiḥ. In the MS. from Benares, where the praśnas are all numbered by a *secunda manus* (cp. my paper "Ueber das rituelle Sūtra des Baudhāyana," p. 12), the praśna coming after the dvādaśāha and gavām ayana, numbered here as the 17th, contains the atirātra, the sautrāmaṇi and the ekādaśinī. In the copy of Bhavasvāmins Vivaraṇa, known to me from the beginning up to the aupānuvākya (consequently giving the first fourteen praśnas complete), is found neither the aśvamedha nor the dvādaśāha and gavām ayana, but immediately after the aupānuvākya comes the ekādaśinī. Now, as the MS. of Bhavasvāmin ends with the words: *iti bhavasvāmikṛte*

kalpavivarane tatau dvitīyo 'dhyāyah, and the Mackenzie MS. agrees exactly with this numbering, as it gives the number *dvitīyah* precisely at the end of the passage treated lastly by Bhavasvāmin, there is no doubt at all that the Mackenzie MS. is *right* and that the *uttarā tatiḥ* begins with the *atirātra* and the *immediately following* *ekādaśinī*. This being the case, the statement of B and Be, that the 17th *praśna* should have contained the *atirātra*, *sautrāmaṇi* and *ekādaśinī* must be false. On account of the fact that the Mackenzie MS. agrees in this respect with Bhavasvāmin and that in other points this MS., of all those known to me, also seems to have preserved the correct order, I have adopted the arrangement of the materials as given by this MS. In consequence of this arrangement, the one adopted previously has been abandoned: thus the numbering of the *praśnas* and partially that of the *adhyāyas* in the text coming after the *gavām ayana* is wholly different from the numbering followed by me in citing passages from Baudhāyana in my above paper on this *sūtra*. But however valuable this Mackenzie MS. may be, it has not cleared up all the *dubia* regarding the arrangement of the materials. There are two more points to be settled. The first is a question analogous to a difficulty in the construction of the text of Vol. I (the place where the *pravargya* had to be put in), viz., the place to be assigned to the *Kāthakasūtra*. In the MSS. from Benares (Be) and Bombay (B) it is numbered as the 18th, in the MS. Haug it is numbered as the 21st. The Mackenzie MS. assigns a place to this *praśna* between the *agnicayana* and the *vājapeya*, without, however, giving a *praśna-number* to it.¹ As the contents of this *praśna* are mentioned neither in the *Dvaidha-* nor in the *Karmāntasūtra*, no further information is to be obtained from these texts. But as it is highly improbable that this *praśna* should have formed part of the *uttarā tatiḥ*, the number 18 assigned to it by Be and B can by no means be right. In accordance with the MS. Haug.² and with the place occupied by this material in the *brāhmaṇa* (viz., at the end of the *Taitt. Brāhm.*) I have inserted it after the *uttarā tatiḥ*. In consequence of this new arrangement the numbers of the following *praśnas* (*Dvaidha*, *Karmānta* and *Prāyaścitta*) will have to be changed accordingly. By doing so I may come into collision with the original numbering, which, it seems, is unknown to us. But this is a point of minor importance.

Another question has also puzzled me greatly. In the *uttarā tatiḥ*, as handed down to us in the Mackenzie MS., two

¹ *Praśna numbers* are not found in the Mack. MS.

² This MS. gives as the number of the *Kāthakapraśna*: 21; the same MS. numbers the three *Karmāntapraśnas*: 22, 23, 24; and the *Dvaidhapraśnas*: 25, etc. This is obviously an error (cp. my paper on the *Baudh. sūtra*, p. 13, 14) But at any rate this MS. inserts the *Kāthaka* immediately before *Dvaidha* and *Karmānta*.

adhyāyas are found, the contents of which are entirely foreign to a śrautasūtra, viz. the adhyāyas 12 and 13 of praśna 17, treating of the samāvartana, a subject we would expect to be treated rather in the gr̥hyasūtra. Now, the tradition of the gr̥hyasūtra is in this respect not wholly consistent either. Most of the MSS. of the gr̥hyasūtra have in the gr̥hyasūtra proper (second praśna) a chapter commencing thus: *vedam adhītya snāsyann ity uktam samāvartanam*, and in the so-called paribhāṣā-sūtra a chapter commencing: *vedam adhītya snāsyann ity upakalpayate*, etc. This last part is identical with the long passage found in the Mackenzie MS. of the śrautasūtra and here inserted as adhyāya 12 of the first uttarā tatiḥ praśna. This distribution of the material in the MSS. of the gr̥hyasūtra cannot possibly be right, for obviously the passage *vedam adhītya snāsyann ity uktam samāvartanam* refers to the passage *vedam adhītya snāsyann ity upakalpayate*, which therefore must have preceded. I possess a very good copy in Grantha writing of the whole gr̥hyasūtra, kindly procured me by Professor Hultsch. In this MS. the long passage commencing: *vedam adhītya snāsyann ity upakalpayate* (the passage given by the Mackenzie MS. as forming part of the śrautasūtra) stands where the chapter *vedam adhītya snāsyann ity uktam samāvartanam* is inserted by the other MSS. Before the Mackenzie MS. came into my hands I thought this was all right. But not long ago I received one more copy of the gr̥hyasūtra, copied from an original preserved at Madras. This MS. throws some light on this hitherto obscure point. Where the other MSS. (except the one from Madras, designed by me as M) have the chapter *vedam adhītya snāsyann ity uktam samāvartanam*, this MS. reads: *vedam adhītya snāsyann ity uktam samāvartanam; asya samāvartanasya nātra pāṭhaḥ, kiṃtu anyatra pāṭhitam; atra saṃgr̥hya vilikhitam utropayogāt*; then comes the text given by Mackenzie as xvii. 12 and 13, and the rest of the chapter *vedam adhītya snāsyann ity uktam samāvartanam*. Now, as it is impossible that the passage referred to in the opening words *ity uktam samāvartanam* could have followed, it seems highly probable that the treatment of the samāvartana was originally incorporated in the uttarā tatiḥ, and that here the Mackenzie MS. is right too. I possess now another copy of the complete gr̥hyasūtra, which confirms this statement. This MS. gives in the second praśna the chapter *vedam adhītya snāsyann ity uktam samāvartanam*, but in the paribhāṣā the text given by the Mackenzie MS. (as xvii. 12, 13) is not found. It is not improbable that the scribes of our śrautasūtra, finding the treatment of the samāvartana foreign to a śrautasūtra, omitted it and inserted it in a more proper place (the gr̥hyasūtra), disturbing, in doing so, the first praśna of the uttarā tatiḥ. For it is remarkable that none of all the other MSS. of the śrautasūtra give for this praśna (the 17th) any adhyāya- or khaṇḍikā-number; the Mackenzie MS., on the other hand, gives the adhyāya- and khaṇḍikā-numbers, and, in accordance with this

fact, at the close of this praśna, all the pratikas of the adhyāyas and khaṇḍikās, including those of the chapters on samāvartana. How it occurred to the diasceusts of the śrautasūtra to insert the samāvartana among the subjects treated in the śrautasūtra, I am, however, at a loss to explain.

So this Mackenzie MS. was of the greatest help in constituting the text of Vol. ii. The tradition of the cayana, vājapeya and rājasūya chapters is in this MS. inferior to that of the following chapters. To these, however, it is of the greatest value: entire passages, omitted by all the other MSS., are found *here*, and in many a passage it is easy to prove that only the reading found in M. (Mackenzie) is right, over against the oftentimes unanimous reading of all the other MSS. As no complete copy of the Vivaraṇa seems to be available, we are thrown upon our own resources to understand the meaning of this text. Of some use are, of course, the cognate texts of Āpastamba and Hiraṇyakeśin, but, as these are much more real sūtras than the text of Baudhāyana, and consequently, on the whole, much shorter, the help procured from these texts is rather inefficient. In passages, where new words or unknown expressions occur, I have, therefore, as a rule, adhered to the reading of M. The corruption of the other MSS. is so great, that it is not worth while mentioning all their various readings. So, *e.g.*, in the description of the vrātyastomas: here the text of all the MSS., with the exception of M., is one hopeless confusion. It is highly to be regretted, that this Mackenzie MS. is not wholly complete: some final leaves are wanting; consequently the text of the important last chapters of the second uttarātatiḥpraśna had to be edited as well as possible after the corrupt MSS. This is all the more to be regretted as they contain the legends of Purūravas and Uśanas.

After the above remarks, the reader and student of the second volume of Baudhāyana will be indulgent to the editor, who thought it better to give a text, however imperfect, rather than postpone its publication *ad calendas graecas*, as, after years of inquiry, no more help seemed to be forthcoming.

After these preliminary remarks, I shall now give a list of the MSS. used in editing Vol. ii.

1. M, being No. xxviii. (new number: 92) of the Mackenzie Collection at the India Office, see Wilson, a descriptive catalogue of the Oriental MSS. collected by Lt.-Col. Mackenzie, Vol. i., p. 6; old palmleaf MS. in Nandināgarī characters, 44 c.m. long, 2½ large, well-written but slightly injured; the pagination is continuous. It contains the following parts:—

(a) karmāntasūtra, one leaf numbered 2 and containing Karm. i., kh. 3 from : ° *ta āvāpo bhavati tamtram tu* unto *jagatīti*, close of kh. 5; then on 20 leaves numbered 21-41, the rest of the Karmānta, beginning praśna ii., kh. 27. from : ° *brhaspatibhyām tvā juṣtam* unto the end of the Karmānta.

(b) śulbasūtra foll. 42-50 a.

- (c) cayanasūtra foll. 50a-72.
- (d) kāthakasūtra foll. 73-77.
- (e) vājapeya foll. 78-83.
- (f) rājasūya foll. 83-93.
- (g) iṣṭikalpa foll. 94-105.
- (h) aupānuvākya foll. 106-122.
- (i) aśvamedha foll. 123-137.
- (k) dvādaśāha foll. 137-148.
- (l) uttarā tatiḥ (first praśna) foll. 149-168.
- (m) ekāhas (sec. praśna) foll. 168-182.

The MS. breaks off after the 10th adhy. of praśna xviii.

2. B. cp. Preface to Vol. i., p. vii.

3. Be (Be 115) cp. ib. p. vii, viii.

4. U, being a nearly complete collection of the Baudh.-sūtras, neatly written on paper in Nāgarī by the same hand. From Ujjain. The avāntaradīkṣā is not found in this collection. It contains on 158 leaves (numbered continuously) the contents of Vol. i.; the pravargya comes *after* the agniṣṭoma; it closes with kh. 17. Then come the agnicayana, vājapeya, etc. No praśna numbers are given here and in the following parts, which are all numbered separately; its colophon runs: *śake 1762 bhādrapada kṛṣṇa 2 ravivāsare taddine āṭhavele ity upanāmakagaṇeśubhattātmajarāmacandrena likhitam*. Through the kind mediation of Professor Bhandarkar I was allowed the use of this MS.

MSS. containing single parts :—

5. H cp. Preface to Vol. i., p. viii.: cayana, vājapeya, atirātra, aptoryāma, ekādaśinī, kāthaka, and sautrāmaṇī.

6. F cp. Preface to Vol. i., p. ix. (vājapeya).

7. D, being a collection of various parts of the sūtra found at Dhar, the loan of which was procured to me also by Professor Bhandarkar. Paper, Nāgarī writing, different handwriting. It contains the iṣṭikalpa in a rather good tradition, although badly written; the dvādaśāhapraśna, atirātra, uttarā tatiḥ, very badly written and in the same hopelessly corrupt tradition as the other MSS.

8. Tr, being a copy in Grantha writing on paper from an original in Trichinopoly, pretending to be a complete śrautasūtra (!). It contains: the whole of the text already published in Vol. i.; the pravargya, together with its prāyaścitta and the avāntaradīkṣā, precedes the agniṣṭoma. After the agniṣṭoma come: 1. cayana (foll. 225-276); 2. sautrāmaṇī (foll. 277-282); 3. vājapeya (foll. 282-297); 4. atirātra (foll. 297-305); 5. aptoryāma (foll. 305-306); 6. the three prāyaścitta praśnas (foll. 306-343). The praśna numbering of this copy is utterly worthless.

9. MS, being the sūtra passages of the cayana as found in the mahāgnisarvasva, in Grantha writing on palmleaves, belonging to the India Office; cp. Burnell, a catalogue of Sanskrit MSS., Part i., p. 27); MSc, the reading presented by the Mahāgnisarvasva commentary itself.

10. Bu, the text of the cayana as given in an appendix after the above mentioned MS. (Burnell 55), comprising the text up to kh. 24, breaking off after the words : *nihanty āvr̥hyāsmānam upa.*

11. Be 11, cp. Preface to Vol. i., p. x., No. 9: dvādaśāha (without gavām ayana), rājasūya, vājapeya.

12. T, cp. Preface to Vol. i., p. x., No. 12: rājasūya only. Of the rājasūya MSS. B Be and U agree mostly ; on the other hand Be 11 and T go together. M is independent.

13. Be 8, cp. Preface to Vol. i., p. x., No. 10 (here cited as B 4) contains the iṣṭikalpa.

14. Be, a copy of the aupānuvākya praśna from Benares (Nāgarī, paper) on 14 foll., well-written but containing on the whole the same tradition as B and Be (115).

15. Be, a copy of the kāṭhakasūtra from Benares (see sūcīpatra, p. 72, No. 10), paper, Nāgarī, 7 leaves.

16. Be (12), a copy of the atirātra from Benares (see sūcīpatra, p. 72, No. 12), paper, Nāgarī, 3 leaves.

17. G, an original MS. of the aupānuvākya from Gwalior on paper in Nāgarī, procured on loan by Professor Bhandarkar.

18. T, a copy of the sautrāmanī in the collection of Sanskrit MSS. preserved at Tübingen (M.a. i., 317) Nāgarī, paper.

19. MS and MSc, text and commentary of the ekādaśinīsūtra contained in the MS. of the Mahāgnisarvasva, cp. supra No. 9.

Other sources, which were of more or less help, are the Vivaraṇa of Bhavasvāmin up to the aupānuvākya, the Vivaraṇa of the atirātra, the aptoryāma and the sautrāmanī, and lastly the Prayogasāra of Keśavasvāmin on the contents of which cp. my paper on the Baudh.-sūtra, p. 15.

My thanks are due, for procuring me the use of some of these MSS. and for taking pains in having copied others for me, to Dr. Thomas, Librarian-in-Chief of the India Office, to Professor Hultsch, to Professor Bhandarkar at Bombay, to Mr. A. Venis at Benares, and to the British Government, which enabled me to collate some of the originals of the above mentioned manuscripts.

W. CALAND.

Utrecht, May 1906.

- उखाः संभरिष्यन्नुपकल्पयते ऽश्वं च गर्दभं च तयोरेव रश्ने
 मौञ्ज्यौ वा कुशमय्यौ वाभिं च ब्राह्मणसंपन्नां मृदं च भावितां
 करणीयां वल्मीकवपां कृष्णाजिनं च पुष्करपर्णं च योक्त्रमुद-
 कुम्भः हिरण्यमर्मकपालानि शर्करा अवाञ्जनपिष्टा अज-
 ५ लोमानि कृष्णाजिनलोमानि वैश्यः सप्तदशः सूनामधि-
 करणीमुखाकृतं कुशलमित्यथामात्रास्येन वा हविषेष्टा नक्षत्रे
 वाग्रेण शालाः शम्यान्यासे गर्तं खानयति । तद्भावितां मृद-
 मवलेपयति । समां विलेन करोति । तदुपसादयति कृष्णाजिनं
 च पुष्करपर्णं च योक्त्रमुदकुम्भः हिरण्यमित्यथ विषुवति
 १० स्फेनोद्धृत्यावोक्ष्य वल्मीकवपां निदधाति । तां दक्षिणतो वैश्यो
 गोपायन्नास्ते । ऽथोत्तरः शालाखण्डमग्रेण स्फेनोद्धृत्यावोक्ष्य
 सिकता निवपति । तं परिमण्डलं खरं करोत्यथैनः सिक-
 ताभिराभ्राशिनं करोति । तं कुशतरुणकैर्दूर्वाग्रन्थिभिरिति
 संप्रच्छाद्याथैनं परिश्रयन्ति । तस्योदीचीं द्वारं कुर्वन्ति । तदुप-
 १५ सादयत्यर्मकपालानि शर्करा अवाञ्जनपिष्टा अजलोमानि
 कृष्णाजिनलोमानि सूनामधिकरणौमुखाकृतं कुशलमित्यथैता-
 वश्वगर्दभावग्रेण शालां पल्पूलितौ तिष्ठतो । ऽन्तर्वेद्यभिं निद-
 धात्युत्तरे वेद्यन्ते रश्ने । परिस्तृणन्ति । दक्षिणत उप-
 विशतो ब्रह्मा च यजमानश्चाथ गार्हपत्य आज्यं विला-
 २० प्योत्पूय स्रुचि चतुर्गृहौतं गृहीत्वाहवनौये सावित्राणि जुहो-
 त्यन्वारब्धे यजमाने । ॥ १ ॥

युञ्जानः प्रथमं मन इति षडृचो ऽनन्तर्हिता देव सवितरि-

1

तृगेषेमं नो देव सवितरिति यजुरेतदृचा वा यजुषा वावस्य-
 त्याङ्गतिं नवमीं ऊलोपतिष्ठत च्चचा स्तोमं समर्धयेत्यथा-
 भ्रिमादत्ते देवस्य त्वा सवितुः प्रसव इति चतुर्भिः पर्यायैस्ता-
 मग्रेणाहवनीयं पर्याहृत्य दक्षिणत आसीनाय ब्रह्मणे प्रयच्छ-
 त्यथ रश्नामादत्त इमामगृभ्णन्वशनामृतस्येति । तथाश्वमभि- ५
 दधाति प्रतूर्तं वाजिन्नाद्रवेत्येवमेव द्वितीयां रश्नामादत्ते ।
 तथा गर्दभमभिदधाति युञ्जाथां रासभं युवं योगेयोगे तव-
 स्तरमिति दाभ्यामश्वं पूर्वं नयन्ति । तमनुमन्त्रयते प्रतूर्वन्ने-
 ह्यवक्रामन्नशस्तीरित्यन्वञ्चं गर्दभं पूष्णा सयुजा सह पृथिव्याः
 सधस्यादग्निं पुरीथ्यमङ्गिरस्वदच्चेहीति । प्रदक्षिणी वैश्यं कुर्वते । १०
 वैश्यः पृच्छति पुरुषाः किमच्चेथेत्यग्निं पुरीथ्यमङ्गिरस्वदच्चेम
 इतीतरे प्रत्याङ्गरथ वल्मीकवपामुपतिष्ठते ऽग्निं पुरीथ्यम-
 ङ्गिरस्वद्गिरिष्याम इत्यथोपातियन्त्यन्वग्निरुषसामग्रमख्यदन्वहानि
 प्रथमो जातवेदाः । अनु सूर्यस्य पुरुत्रा च रश्मीननु द्यावा-
 पृथिवी आततानेत्यथैतेनाश्वेन प्राचा मृदमाक्रमयत्यागत्य १५
 वाज्यध्वन आक्रम्य वाजिन्पृथिवीमिति दाभ्यामथास्य पृष्ठं मर्ह-
 ज्यते द्यौस्ते पृष्ठं पृथिवी सधस्यमात्मान्तरिचं समुद्रस्ते योनिः ।
 विख्याय चक्षुषा त्वमभितिष्ठ पृतन्यत इत्यत्र यं यजमानो
 देष्टि तमश्वस्याधस्यदं ध्यायत्यथैनं प्राञ्चमुत्क्रमयत्युत्क्रामोदक्र-
 मीदिति दाभ्यामथैतं पदाशयमङ्गिरुपसृजति ॥ २ ॥ २०

आपो देवीरुपसृज मधुमतीरयन्त्याय प्रजाभ्यः । तासां
 स्थानादुज्जिहतामोषधयः सुपिप्पला इत्यथ सुचि चतुर्गृहीतं

गृहीत्वा दक्षिणे ऽवान्तरशफे हिरण्यं निधाय संपरिस्तीर्याभि-
 जुहोति जिघर्म्यग्निं मनसा घृतेनेत्यपरं चतुर्गृहीतं गृहीत्वोत्तरे
 ऽवान्तरशफे हिरण्यं निधाय संपरिस्तीर्यैवाभिजुहोत्या त्वा
 जिघर्मि वचसा घृतेनेत्यपोद्धृत्य हिरण्यमभिमादाय पदं परि-
 ५ लिखति परि वाजपतिः कविः परि त्वाग्ने पुरं वयं त्वमग्ने
 द्युभिरिति तिसृभिः^१ खनति देवस्य त्वा सवितुः प्रसवे
 ज्योतिष्मन्तं त्वाग्ने सुप्रतीकमिति दाभ्यामधोत्तरतः पार्श्वतः
 संभाराणां प्रचीनाग्राणि तृणानि सः स्तीर्य तेषूपरि कृष्णाजिनं
 प्राचीनघीवमुत्तरलोमोपस्तृणात्यथापां पृष्ठमसीति पुष्करपर्ण-
 १० माहरति^१ तदुपरिष्ठात्कृष्णाजिने निधायार्थेने संमृशति शर्म
 च स्थः संवसाथामिति दाभ्यामपोद्धृत्य पुष्करपर्णमष्टाभि-
 र्मुदः हरति ॥ ३ ॥

पुरीषो ऽसि विश्वभरा इति^१ तासां चतस्रो गायत्र्यश्च-
 तस्रस्त्रिष्टुभः^१ स पिण्डंपिण्डं वैवर्चा हरत्यपि वाष्टाभिरेकमेव
 १५ पिण्डः हरत्यथैतमवटं^१ विश्वलोपेन पूरयित्वाद्भिरुपसृजति सं-
 ते वायुर्मातरिश्वा दधात्वृत्तानायै हृदयं यद्विलिष्टम् । देवानां
 यश्चरति प्राणथेन तस्मै च देवि वषडस्तु तुभ्यमित्यथोपरिष्ठा-
 त्पुष्करपर्णं मृदि निधाय समुच्चित्य कृष्णाजिनस्थान्तान्योक्ते-
 णोपनहति सुजातो ज्योतिषा सह शर्म वरूथमासदः
 १० सुवः । वासो अग्ने विश्वरूपः संव्ययस्व विभावसो इत्यथैन-

१ Thus only M Bhāv.; अथैवमवटं all the other MSS.

मादायोपोत्तिष्ठत्युदु^१ तिष्ठ स्वध्वरोर्ध्वं ऊ षु ण ऊतय इति
 द्वाभ्यामथैनमाहरति स जातो गर्भो असि रोदस्योरग्ने चारु-
 विभृत ओषधीषु । चित्रः शिशुः परि तमास्यक्तः प्र मादभ्यो
 अधि कनिक्रदद्गा इत्यथैनं गर्दभ आसादयति स्थिरो भव
 वीङ्ग आशुर्भव वाज्यर्वन् । पृथुर्भव सुषदस्त्वमग्नेः पुरीषवाहन ५
 इत्यथैनमुपतिष्ठते शिवो भव प्रजाभ्यो मानुषीभ्यस्त्वमङ्गिरः ।
 मा द्यावापृथिवी अभिशूशुचो मान्तरिचं मा वनस्यतीनित्यंश्च
 पूर्वं नयन्ति^१ तमनुमन्त्रयते प्रैतु वाजी कनिक्रददित्यन्वञ्च
 गर्दभं नानदद्रासभः पत्वा । भरन्नग्निं पुरीथ्यं मा पाद्यायुषः
 पुरा ॥ रासभो वां कनिक्रदत्सुयुक्तो वृषणा रथे । स वामग्निं १०
 पुरीथ्यमाशुर्दूतो वह्नादितः ॥ वृषाग्निं वृषणं भरन्नपां गर्भं
 समुद्रियम् । अग्न आयाहि वीतय इत्यथेमे समौचत चतः
 सत्यमृतः सत्यमिति^१ प्रदक्षिणी वैश्यं कुर्वते^१ वैश्यः पृच्छति
 पुरुषाः किं भरथेत्यग्निं पुरीथ्यमङ्गिरस्वद्गराम इतीतरे प्रत्या-
 ड्ढरथैनं खर उपावहरन्त्योषधयः^२ प्रतिगृहीताग्निमेतमोषधयः १५
 प्रतिमोदध्वमेनमिति द्वाभ्यामङ्गिरभ्युक्ष्याश्च गर्दभावुत्सृजन्त्यपो
 रग्ने अभ्यवहरन्त्यपि वाङ्गिरभ्युक्ष्य भुञ्जते^१ ॥ ४ ॥ प्रथमः ॥
 अथैनं विस्रंसयति वि पाजसा पृथुना शोशुचान इत्य-

१ Thus M Tr U ; उप om. HB Ms. नेपेतिष्ठ० Be.

२ उपावहरत्य० B Be.

धैनमद्भिर्हृत्पृष्ठजत्यापो^१ हि ष्टा मयोमुत्र इति तिसृभि-
 रनुच्छन्दसमधैनमर्मकपालैः शर्कराभिरवाञ्जनपिष्टाभिरजलोमैः
 कृष्णाजिनलोमैरिति स्रष्टृजति मित्रः स्रष्टृज्य पृथिवीमय-
 क्ष्माय त्वा स्रष्टृजामीति दाभ्यामधैनं संभरति रुद्राः संभृत्य
 ५ पृथिवीमिति^१ पिण्डं करोति मखस्य शिरो ऽसीति^१ यज्ञस्य
 पदे स्य इत्यङ्गुष्ठाभ्यामुपनिगृह्णात्यथ तृतीयं मृदो ऽपच्छिद्य
 त्रीन्पिण्डान्करोति^१ तेषामेकमुखाकृते प्रयच्छति स्रष्टृष्टां
 वसुभी रुद्रैरित्यनुमन्त्रयते वसवस्त्वा कृण्वन्तु गायत्रेण क्वन्दसे-
 त्यतिशिष्टायै मृदो ऽर्धं प्रयच्छति सिनीवाली रुकपर्देत्यनु-
 १० मन्त्रयते रुद्रास्त्वा कृण्वन्तु त्रैष्टुभेन क्वन्दसेति^१ सर्वामन्ततो
 मृदं प्रयच्छत्युखां करोतु शक्तेत्यनुमन्त्रयत आदित्यास्त्वा
 कृण्वन्तु जागतेन क्वन्दसा विश्वे त्वा देवा वैश्वानराः कृण्वन्त्वा-
 मुष्टुभेन क्वन्दसेत्यथ वै भवति प्रान्याभिर्यच्छत्यन्वैर्मन्त्रयते
 मिथुनत्वाय^१ श्रुद्धिं करोतीति^१ स यदेव त्रिर्हरति त्रिरनु-
 १५ लिम्पति तेन श्रुद्धिं प्रादेशमात्रीमूर्ध्वापरिमितां तिरश्चीं
 करोत्यथास्यै त्र्यङ्गुले वा चतुरङ्गुले वा रास्त्रां पर्यस्यत्यदित्यै
 रास्त्रासीत्यथास्या अनुदिशमष्टावश्रीरुन्नयति^१ रास्त्रासन्धिषु
 चाश्रिसन्धिषु चाष्टौ स्तनान्करोति^१ नवाश्रिमभिचरतः कुर्या-
 दिति ब्राह्मणमस्तनां नवमीं करोत्यथास्यै विलं गृह्णात्यदितिस्ते
 २० विलं गृह्णातु पाङ्केन क्वन्दसेत्यथैनां खरे निदधाति कृत्वाय

१ Thus M Be Tr HU (pr.m.), Bhav.; उपावहृत्पृष्ठजत्यापो BU (sec. m.) Ms.

सा महीमुखामित्यान्तादनुवाकस्यैवमेव द्वितीयां करोत्येवं
द्वितीयां तूष्णीं पञ्च चर्षभास्त्रिस्रश्च^१ मण्डलेष्टकाः^१ ॥ ५ ॥

अथ या मृदतिशिष्यते तथा प्रवाते प्रतिलेपमुपवातयति^१
तासूपवातासूपकल्पयत एकविंशतिं वृष्णो अश्वस्य शकृत्पि-
ण्डानभ्रिमग्निं पचनमित्यथाश्वशकमादीष्य मुख्यामुखां धूपयति^४
वसवस्त्वा धूपयन्तु गायत्रेण कन्दसेति प्रतिपद्य वरुणस्त्वा
धूपयत्वित्यातो ऽन्तरतश्च बाह्यतश्च^१ सुधूपितां कृत्वा निदधा-
त्येवमेव द्वितीयां धूपयत्येवं द्वितीयां तूष्णीं पञ्च चर्षभा-
स्त्रिस्रश्च मण्डलेष्टका^१ अथोत्तरेण शालामुरुविलमिवावटं
खानयत्यदितिस्त्वा देवी विश्वदेव्यावती पृथिव्याः सधस्ये ऽङ्गि- १०
रखत्खनत्ववटेति^१ तं पचनेनावस्तीर्य तस्मिन्मुख्यामुखां प्रवृणक्ति
देवानां त्वा पत्नीर्देवीर्विश्वदेव्यावतीः पृथिव्याः सधस्ये ऽङ्गि-
रखद्दधत्ख इत्येवमेव द्वितीयां प्रवृणक्त्येवं द्वितीयां तूष्णीं पञ्च
चर्षभास्त्रिस्रश्च मण्डलेष्टकास्ताः प्राचीर्वादीचीर्वायातयत्यथैनाः
पचनेनोपरिष्ठात्संप्रच्छाद्य मृदावलिम्पति^२ चतुरङ्गुलमनुदिश- १५
मादीपनायातिग्निश्च^१थोपोषति^३ ॥ ६ ॥

धिषणास्वेति पुरस्ताद् ग्रास्वेति दक्षिणतो वरुत्रयस्वेति

१ Here and infra some of the MSS. present the fem.: °चर्षभास्त्रि°
(or च षषभास्त्रि°); again some of the MSS. om. the first च ।

२ Thus (cp. Vol. I. 269, 8) MUH Be; चभिलिंपति B Bu Tr
Ms Kes.

३ Before चतुर° Be B Bu Tr U (sec. m.) Ms ins. ताश् ।

पश्चाच्चनयस्वेत्युत्तरतो^१ ऽथैनाः परिददाति मित्रैतामुखां पचैषा
 मा भेद्येतां ते परिददाम्यभित्या इति^१ ता अक्ला वा रात्र्या
 वा पचन्ते^१ यदि प्रातरूपोषति सायमुपैति यदि सायं प्रात-
 स्तासु पक्वासूपकल्पयते गोपयश्कागापयो धृष्टिमशंसदावः
 ५ सतः संदः खारीः शिक्यं कृष्णाजिनमित्येतत्समादायाभ्यै-
 त्यभीमां महिना दिवं मित्रो बभूव सप्रथाः । उत अवसा
 पृथिवीम् ॥ मित्रस्य चर्षणीधृतः श्रवो देवस्य सानसिम् । द्युम्नं
 चित्रश्रवस्तममित्यथ धृष्टिमादाय मुख्याया उखाया अङ्गारानु-
 द्वपति देवस्त्वा सवितोदपतु सुपाणिः खङ्गुरिः । सुबाडरुत
 १० शक्त्येत्यैनामुच्छ्रयत्युत्तिष्ठ बृहती भवोर्ध्वा तिष्ठ ध्रुवा त्वमि-
 त्यैनामाशये प्रतिष्ठापयत्यपद्यमाना पृथिव्याशा दिश आपृणे-
 त्यैनाः संदःशेन परिगृह्य सते ऽवधाय कागापयसा-
 च्छणन्ति ॥ ७ ॥

वसवस्त्वाच्छृन्दन्तु गायत्रेण कृन्दसेति प्रतिपद्य विश्वे त्वा
 १५ देवा वैश्वानरा आच्छृन्दन्त्वानुष्टुभेन कृन्दसेत्यातो ऽन्तरतश्च
 बाह्यतश्च^१ स्वाच्छृणां कृत्वा गोपयसाभिविद्यन्दयत्येवमेव द्विती-
 यामाच्छृणन्त्येवं तृतीयां तूष्णीं पञ्च चर्षभाः स्तिस्रश्च मण्डले-
 ष्टका^१ अथ यदि विधुर्वा प्रदरो वा जायते ऽश्मचूर्णानि
 कागापयसि संप्रकीर्य तैः प्रत्युच्योल्मुकेनाभितपति^१ सः^१ हैव
 १० रोहति^१ यद्यु वै सर्वश एव भिद्यत^१ एतान्येव^१ कपालान्य-

१ भिद्येत तान्येव Be; भिद्येतैतान्येव U Tr (but cp. Vol. I. 270, 14).

वाञ्जनं पिष्ट्वा यैषा मृत्प्रायश्चित्ताय परिश्रेते तथा सःसृज्य
 कृत्वा पक्वाच्छृद्य निदधाति^१ तासां यदा श्वसथ उपर-
 मत्यथैनाः खार्याः समवधाय कृष्णाजिनेनोपरिष्ठात्संप्रच्छा-
 द्योत्तरे शालाखण्डे शिक्य आसजति^१ ता आ काला-
 त्परिश्रेते^१ ॥ ८ ॥ द्वितीयः ॥

अथैतस्मिन्नेव पूर्वपक्षे वायव्येन पशुना यजते^१ तस्य तदुप-
 कृतं भवति यत्पशुना यज्यमाणस्य संग्रामे हतयोरश्वस्य च वैश्वस्य
 च शिरसौ^१ दौब्यन्त ऋषभं पचन्ते^१ वृष्णिं च बस्तं चाहर-
 न्येतत्सर्पशिरो^१ ऽथास्यैषा पूर्वद्वारेव पाशुबन्धिकी वेदिर्विमिता
 भवति^१ तां परिस्तीर्य स्तम्बयजुर्हरतीदमेव प्रसिद्धं पौरो- १०
 डाग्निकं त्रिर्यजुषा तूष्णीं चतुर्थं^१ पूर्वं परिग्राहं परिगृह्णाति^१
 करणं जपत्युद्धृत्युद्धृतादाग्नीध्रस्त्रिर्हरति^१ यदाग्नीध्रस्त्रिर्हरत्यथ
 चात्वालस्यावृता चात्वालं परिलिखत्युत्तरवेदेरावृतोत्तरवेदिं
 निवपत्युत्तरनाभिसुत्साद्याग्नेरावृताग्निं प्रणयत्यग्निवत्युत्तरं परि-
 ग्राहं परिगृह्य योयुपित्वा तिर्यञ्च्य^१ स्फ्य^१ स्तब्धा संप्रैषमाह १५
 प्रोचणीरासादयेभ्वावर्हिरुपसादय सुव^१ स्वधिति^१ सुचस्य
 संमृद्धिं तूष्णीं षषदाज्यग्रहणीं पत्नी^१ संनह्याज्येन च दध्ना
 चोदेहि प्रतिप्रस्थातः पशुशीर्षाणि विद्धीत्यध्वर्युरेव प्रसिद्धं
 पाशुबन्धिकं कर्म चेष्टत्यथ प्रतिप्रस्थाता याचयेकविंशतिं

१ Some of the MSS. ins. च after सुवं and after स्वधितिं, some only after सुवं; M om. स्वधितिं and has सुवं सुचस्य; cp. Vol I. 112, 7.

माषाण्यर्णशाखां मृत्पिण्डमुदपात्रमुत्कुषीꣳ^१ सप्तधा विद्वेषां
 वल्मीकवपाꣳ संदꣳग्नेमित्येतत्समादाय पशुश्रीर्षाण्यभ्येति^१
 दक्षिणत एतत्पुरुषाग्निर उपग्रेते ऽयेणेतराष्टथ प्राचीनावीतं
 कृत्वा सप्तभिर्माषैः पुरुषाग्निरः परिकीर्य त्रिरपसलैः पर्णशाखया
 ५ परिकर्षति ॥ ६ ॥

अहरहर्नयमानो गामश्वं पुरुषं जगत् । वैवस्वतो न दृष्यति
 पञ्चभिर्मानवैर्यम इत्यपरैः सप्तभिः परिकीर्यैव परिकर्षति
 वैवस्वते विविच्यन्ते यमे राजनि ते जनाः । ये चेह सत्ये-
 नेच्छन्ते य उ चानृतवादिन इत्यपरैः सप्तभिः परिकीर्यैव
 १० परिकर्षति ते राजन्निह विविच्यन्ते ऽथा यन्ति त्वामुप ।
 देवाꣳश्च ये नमस्यन्ति ब्राह्मणाꣳश्चापचित्यतीत्यथादत्ते दक्षि-
 णेन वल्मीकवपाꣳ सव्येन संदꣳग्नेन पुरुषाग्निरः^१ प्राणैः प्राणा-
 न्मनिधायाग्नये वल्मीकवपां निदधात्यथैतत्पुरुषाग्नरो ऽभ्युक्ष्यो-
 त्कुष्य^१ प्रचाल्य मृदाभिलिम्पत्यनभिलिम्पन्प्राणानथेतराणि चये-

१ Thus (उत्कुषीꣳ or •षी) Tr Be H Bu U Bhav. (MS. Burnell),
 Ms and Msc (both the Burnell MS. and the MS. of Tübingen);
 उत्कुषीꣳ Bhav. (Cidambara MS.); उत्कर्षिं B ; M उत्कुषीꣳ or उत्कुषीꣳ ।
 According to the Bhāṣya it is : सुसंबदा दृष्यैरुक्ता; Msc. : उक्ता दृष्यैः
 समावदा दौर्घाकारोत्कुषी भवेदिति गोपालः ।

१ Thus U (pr. m.) Bhav. ; भ्युक्ष्योत्कुष्य Tr ; भ्युत्कुष्य Be U (sec m);
 भ्युत्कुष्य B Ms; भ्युक्ष्य only M; Bu is corr. and in H this whole
 chapter is missing.

णैव निस्तिष्ठन्त्यभ्युत्कुष्यैव^१ प्रक्षाल्य मृदाभिलिम्पन्त्यनभिलिम्पन्तः
प्राणानथेनान्यद्भिः प्रोक्षणातो^२ निदधाति^३ तान्या काला-
त्परिशेरे^४ ॥ १० ॥

अथ पशोः सामिधेनीकल्पः^५ ' प्र वो वाजा अभिद्यव इत्ये-
कादश^६ ' समास्वाग्र ऋतवो वर्धयन्त्विति दश^७ ' तासां ज्योति- ५
शतीमपोद्धृत्य नव धाय्यालोके दधात्यथ पृथुपाजवत्यौ धाय्ये
दधात्यथ युक्त्वा हि देवहृतमानित्येतां दधाति^८ ' ताः परा-
चौरनूच्यमानाश्चतुर्विंशतिः संपद्यन्ते^९ ' ज्योतिशतीं त्रैवोत्तमा-
मन्वाहाथ हिरण्यगर्भः समवर्तताग्र इत्याधारमाधारयत्यथात
आप्रीणामेव मीमांसा^{१०} अर्धा अस्य समिधो भवन्तीति द्वादश^{११} १०
तासां तानूनपातीमपोद्धृत्य नाराश्रु^{१२} वसिष्ठानां^{१३} दधात्यपो-

१ Thus only BU (sec. m.); Ms again अभ्युत्कुष्यैव ; thus also Bu with var. r: अभ्युत्कुष्यैव ; अभ्युत्कुष्यैव M Tr. ; Bhav.: चयेष संधापयति तापयित्वा प्रक्षाल्य मृदाभिलिम्पति; as Bhav. has explained उत्कुष्य, supra p. 9, l. 14, by प्रताप्य रोमाणि दग्ध्वा perhaps here simply उत्कुष्यैव without अभि is to be read.

२ Thus M only in accordance with Bhav. (अद्भिः प्रोक्षणातोः पशोः प्रोक्षणेन सह यथा प्रोक्ष्यते तथा निदधाति) ; प्रोक्ष्यन्दिषतो Ms. and Msc. (but the commentary runs : अद्भिः प्रोक्षणाय दक्षिणतो निदधाति । पशुप्रोक्षणेन यथा प्रोक्षितानि भवन्ति तथा दक्षिणतोः पशोर्निदधातीति यावत्) ; प्रोक्ष्यन्दिषतो U ; प्रोक्ष्य दक्षिणतो Bu Tr B Be ; H om. the whole chapter.

३ The last sentence is omitted by M Tr U ; is it commented upon by Bhav. and Ms.

४ वसिष्ठानां some of the MSS.

द्वृत्य नाराश्रुसीं तानूनपातीमन्वेषां गोत्राणामथ पीवो ऽन्नाः
 राये ऽनु यमिति वपायै यः प्राणतो य आत्मदा इति पशु-
 पुरोडाशस्य प्र वायुमच्छा नो नियुद्भिरिति हविषः^१ इति^२
 नु यदि मिश्रो भवति^३ यद्यु वै सर्ववायव्य^४ एव भवति
 ५ पीवो ऽन्नाः राये ऽनु यमित्येतासां द्वे वपायै द्वे पशुपुरो-
 डाशस्य द्वे हविषो^५ ऽथ यदि सर्वप्राजापत्य^६ एव भवति
 यः प्राणतो य आत्मदा इत्येतासां द्वे वपायै द्वे पशुपुरो-
 डाशस्य^७ द्वे हविषः^८ सर्वस्रुस्थां पशोः कुर्वन्त्यथैतानि पशु-
 शीर्षाण्यभिपर्यग्निकृतान्युत्तरे शालाखण्ड ग्निक्येष्वासजत्यथैत-
 १० त्सर्पग्निर सन्ध्या विग्रथ्य ग्निक्यपाशे प्रयथाति^९ तान्या
 कालात्परिशेरे^{१०} ॥ ११ ॥ तृतीयः ॥

अथापरपक्षः प्रतिधीयते^१ स उपकल्पयत दृष्टकाश्चाग्नि-
 दक्षिणाश्च^२ यदि रात्रिमृतं चेष्यमाणो भवति^३ यद्यु वै संव-
 त्सरमृतं दीर्घा ऽध्वाजिरिति नाद्रियेत^४ स उपकल्पयत
 १५ औदुम्बरीमुख्यासन्दीं तस्याः प्रादेशमात्राः पादा भवन्त्यरत्नि-
 मात्राणि शीर्षाण्यनूचानि सा मौञ्जीभी रज्जुभिर्व्यूता भव-

१ om. B Be U Ms.

२ Thus M, all the other MSS. सर्वो वा०, but cp. xvi. 11 and 19.

३ Thus again only M ; सर्वः प्रा० the other MSS.

४ पशु० fails in some of the MSS.

५ All the MSS. exc. B and Ms insert अथ before यदि ; but the clause यदि रात्रिमृतं चेष्यमाणो भवति seems to be the protasis of the foregoing स उपक० दृष्ट० ; Msc. : •ग्निदक्षिणाश्चोपकल्पयत इति पूर्वेषान्वयः ।

त्येकसराभिः फलकाभिस्तीर्णा मृदावलिप्ता^१ षडुद्यामं द्वादशो-
 द्यामं वा मौञ्जः शिकं मुञ्जकुलायं क्रमुकमाज्यसंयुतं वैक-
 ङ्कतीं च शमीमयीं च समिधौ सप्तौदुम्बरीः समिधस्तिखो
 नानावृक्ष्या एकविंशतिनिर्वाधः रुक्मं^१ प्रज्ञाता आग्निष्टो-
 मिकाः संभारा^१ जुष्टे देवयजने शाला कारिता भवत्यथैनं ५
 तीर्थादानीय पवयित्वा त्रिहविषमग्निदीचणीयामिष्टिं निर्वप-
 त्याग्नावैष्णवमेकादशकपालमदित्यै दृते चरुं वैश्वानरं द्वादश-
 कपालमिति^१ तस्यै तावन्मुत्सीदन्ति यावन्ति दीचणीयाया^१
 अथाध्वर्युः प्रदक्षिणमावृत्य प्रत्यङ्गाद्रुत्य पत्नीः संयाज्य प्राडेत्य
 ध्रुवामाष्याय्याज्यस्थाल्यां प्रत्यवनीयाज्यस्थाल्याः सुवेणोपघात- १०
 मग्निदीचाङ्गतीर्जुहोति ॥ १२ ॥

आकृतिमग्निं प्रयुजः स्वाहा मनो मेधामग्निं प्रयुजः
 स्वाहा चित्तं विज्ञातमग्निं प्रयुजः स्वाहा वाचो विष्टिमग्निं
 प्रयुजः स्वाहा प्रजापतये मनवे स्वाहाग्रये वैश्वानराय स्वाहे-
 त्यथ सुचि चतुर्गृहीतं गृहीत्वाज्यस्य पूर्णाः सुचमौद्गृहणं^१ १५
 जुहोति विश्वे देवस्य नेतुर्मर्ता वृणीत सख्यं विश्वे राय इषु-
 धसि द्युम्नं वृणीत पुष्यसे स्वाहेत्यत्रैतत्पूर्णपात्रमन्तर्वदि निनय-
 त्याघेणाहवनीयं पर्यादित्य यजमानाय प्रयच्छत्यथ मुख्या-

१ Thus MH Bhav.; मृदाभिलि. B Be U Ms. Msc.

१ Thus M Tr Be Bu U Ms; the other MSS. सोद्गृह. ; but cp. TS.
 vi. 1.2.4.

मुखां याचति ^१ तस्याः शकृत्पिण्डान्पूतिद्वेषानीति संप्रकीर्या-
 ज्यस्रुवं प्रत्यस्याहवनीयस्यान्तमेवङ्गारेषु प्रवृणक्ति मा सु भित्त्वा
 दृहस्वेति दाभ्यामथैनां परिददाति मिद्वैतामुखां तपैषा मा
 भेद्येतां ते परिददाम्यभित्त्वा इत्यथ वै भवति यदि भिद्येत
 ५ तैरेव कपालैः सःसृजेदिति ^१ सा यदि भिद्यत^१ एतान्येव^१
 कपालान्यवाञ्छनं पिष्ट्वा यैषा मृत्प्रायश्चित्ताय परिश्रेते तथा
 सःसृज्य कृत्वा पक्वाच्छृद्य निदधात्यथान्यां प्रवृणक्त्यथ वै भव-
 त्यम्बरीषादन्नकामस्यावदध्यादित्यथ वै भवति यं कामयेत
 यजमानं भ्रातृव्यमस्मै जनयेयमित्यन्यतस्तस्याहत्यावदध्यादित्यथ
 १० वै भवति यो गतश्रीः स्यान्मथित्वा तस्यावदध्यादित्यथ वै
 भवति यो भूतिकामः स्याद्य उखायै संभवेत्स एव तस्य
 स्यादिति ^१ स य एवैष उखायै संतापाञ्जायते तस्मिन्मुञ्च-
 कुलायमवदधाति या ते अग्न ओजस्विनी तनूरोषधीषु प्रविष्टा
 तां त एतेनावयजे स्वाहेत्यथ क्रुमुकमाज्यसंयुतमवदधाति
 १५ द्रुन्नः सर्पिरासुतिरित्यथ वैकङ्कतीं च शमीमयीं च समिधा-
 वादधाति परस्या अधि संवत इति वैकङ्कतीं परमस्थाः
 परावत इति शमीमयीमथ षीद त्वं मातुरस्या उपस्य
 इति तिसृभिर्जातमुपतिष्ठते ^१ ऽथ पञ्चौदुम्बरीः समिध
 आदधाति ॥ १३ ॥

१ भिद्येतैतान्येव U Be Ms, the others (exc. B which is corrupt and
 Bu, which is incomplete) : भिद्यत एतान्येव ; cp. supra p. 7, 20.

यद्ग्रे यानि कानि च यदत्युपजिह्विका रात्रिःरात्रिम-
 प्रयावं नाभा पृथिव्या याः सेना अभीवरीरित्यथैनं पञ्चर्चेन
 रात्रोघ्नेनोपतिष्ठते कृणुष्व पाजः प्रसितिं न पृथ्वीमित्यथ तिस्रो
 नानावृद्ध्याः समिधो ऽभ्यज्यादधाति द्वाभ्यां मलिस्तूनित्या-
 श्वर्थीं ये जनेषु मलिस्तव इति वैकङ्कतीं यो अस्मभ्यमरा- ५
 तीयादिति शमीमयीमथ सृशितं मे ब्रह्मोदेषां बाह्व अति-
 रमित्युत्तमे औदुम्बरी वाचयन्नेवाभ्यादधात्यत्र कृष्णाजिने
 यजमानं वाचयति ' मुष्टी चैव न करोति वाचं च न यच्छ-
 त्यथैतामासन्दीं व्यस्तशिक्यपाशां जघनेनाहवनीयं निदधाति '
 तस्यामिण्ड्वाभ्यां परिगृह्योख्यमासादयति ॥ १४ ॥ १०

मातेव पुत्रं पृथिवी पुरीषमग्निं खे योनौ विभर्त्युखा ।
 तां विश्वैर्देवैर्दत्तुभिः संविदानः प्रजापतिर्विश्वकर्मा युनक्ति-
 त्यथामीन उत्तरनिर्वाधं रुक्मं प्रतिमुञ्चते दृशानो रुक्म
 इत्यथ शिक्यपाशं प्रतिमुञ्चते विश्वा रूपानि प्रतिमुञ्चते कवि-
 र्नक्तोषासेति द्वाभ्यां ' तूष्णीं कृष्णाजिनमुत्तरमथैनमवेक्षते १५
 सुपर्णा ऽसि गरुत्मान्निवृत्ते शिरो गायत्रं चक्षुः स्तोम आत्मा
 साम ते तनूर्वामदेव्यं बृहद्रथन्तरे पक्षौ यज्ञायज्ञियं^१ पुच्छं
 कन्दास्यङ्गानि धिष्णिथाः शफा यजूषि नामेत्यथैनमुद्गृह्णाति
 सुपर्णा ऽसि गरुत्मान्दिवं गच्छ सुवः पतेति ' पुरस्तादेवास्यैते

दीर्घाः शिष्यपाशाः^१ कारिता भवन्ति^१ सो^२ ऽत्र^२ वैव^२ सति^२
क्रमते ऽपि वैनमुपोद्यच्छते ॥ १५ ॥

विष्णोः क्रमो ऽस्यभिमातिहा गायत्रं कृन्द आरोह
पृथिवीमनुविक्रमस्व निर्भक्तः स यं द्विष इति चतुर्भिरनु-
५ च्छन्दसं^१ तृतीये चतुर्थमनुवर्तयति^१ न चतुर्थाय प्रक्रामति^१
नाहवनीयमुपात्येतथाक्रन्ददित्येतामन्वाहाथ दक्षिणम^२समभि
पर्यावर्तते ऽग्ने ऽभ्यावर्तिन्नग्ने अङ्गिरः पुनरूर्जा सह रय्येति
चतसृभिरथोदङ् पर्यावृत्य कृष्णाजिनमुन्मुच्य शिष्यपाश-
मुन्मुच्यत उदुत्तमं वरुण पाशमस्मदित्यथैनमाहरत्या लाहार्ष-
१० मग्ने वृहन्नुषसामूर्ध्वा अस्थादिति दाभ्यामत्र यं कामयेत
राजन्य^२ राष्ट्र^२ स्यादिति तं मनसा ध्यायेद्राष्ट्रमेव भवतीति
ब्राह्मणमथैनं यथाहृतं प्रतिपर्याहृत्यान्तर्वेद्यासादयति सीद तं
मातुरस्या उपस्थ इति चतसृभिः सह^२साभिरत्र मुष्टी च
करोति वाचं च यच्छत्यथास्मै व्रतं प्रदास्यन्नपतीया^२ समि-
१५ धमभ्यादधाति वा जपति वाचपते ऽन्नस्य नो देहीत्यथोस्य-
मुपसमिन्द्रे येन देवा ज्योतिषोर्ध्वा उदायन्निति^१ स याव-
त्कृत्वो ऽस्मै व्रतं प्रदास्यन्भवत्येवमेवान्नपतीया^२ समिधमभ्या-
दधाति वा जपति वैवमुख्यमुपसमिन्द्रे^१ ऽथ प्रातरुदित

१ Thus M Tr Be BHU (sec. m.); ०पादाः Ms. U (pr. m.) Bhav.

२ Thus M (only सतीं) Be BHU Bu Ms. Bhav. (one MS.); सोत्रैव-
वसति Tr Bhav. (another MS.) Keś. ; according to Msc. the words
are : सो ऽत्र वा एव सति (sc. उच्छे) ।

आदित्ये विसृष्टायां वाचि वात्सप्रेणोपतिष्ठते दिवस्परि
प्रथमं जज्ञे अग्निरित्येतेनैकादशर्चेन^१ स एवमेव पूर्वद्युः
प्रक्रामत्युत्तरेद्युरपतिष्ठते । ऽथास्योपवसथीये ऽहन्वात्सप्रः संप-
द्यते^१ ॥ १६ ॥ चतुर्थः ॥

अथातः प्रयाणस्यैव मीमांसा^१ दीक्षितं वायोगक्षेमो^५
विन्दत्यन्यत्र वा देवयजनाद्दीक्षते सः सृजन्ति व्रते^१ संब्रून्ति
व्रतदुषयोर्वत्सावा^१दधति यदाधेयं भवति नीडे गार्हपत्यं प्रउम
आहवनीयमित्यथोख्यमुद्यच्छत^१ उदु ता विश्वे देवा इत्यथैन-
मनसः प्रउम आसादयति सौद त्वं मातुरस्या उपस्य इति
चतसृभिः सहस्राभिरथैतानासन्दीपादान्फल्बकेषु यथासुष्टु^{१०}
विनिब्रून्ति^१ मध्यमे वः श्रे शिक्वपाशं प्रयथ्यन्थपि वारण्यो-
रग्नीन्समारोह्य प्रयाति भद्रादभि श्रेयः प्रेहि प्रेदग्ने ज्योतिष्मा-
न्याहीति द्वाभ्यामथ यद्यत्र उत्सर्जत्यक्रन्ददित्येतामन्वाहाथाव-
सिते घृतानुषिक्ताः समिधमभ्यादधाति समिधाग्निं दुवस्यत
घृतैर्वाधयतातिथिम् । आस्मिन्दव्या जुहोतम स्वाहेति गायत्र्या^{१५}
ब्राह्मणस्य प्रप्रायामग्निर्भरतस्य ष्टण्ड इति त्रिष्टुभा राजन्यस्य^१
स यावत्क्षत्रः प्रयास्यन्नावत्येवमेवैतत्सर्वं करोति^१ ॥ १७ ॥

अथातो भस्मन एवातिवृद्धस्य मीमांसा^१ भस्म चेदति-
वर्धते स उपकल्पयते सतमथोदवीं^१ संदः शमित्येतत्समादाय

१ After आहवनीयम् M Tr H Bu om. इति ; Msc. : दक्षिणतो दक्षिणाग्निं
स्वापवन्तीति इतिशब्द सूचयति ; in the collateral passage (Vol. I,
p. 165, 11) however, no इति is found.

- यत्रापस्तद्यन्ति सोख्या^१ अथैतमग्निं संदग्नेन परिगृह्य सते
 ऽवधायायोदर्व्याषु भस्म प्रवेशयत्यापो देवीः प्रतिगृह्णीत भस्मै-
 तदश्वमे सधिष्टव गर्भा अस्योषधीनामिति तिसृभिरनुच्छन्द-
 समथैनं ज्योतिष्मतीभ्यां प्रत्यवदधाति प्रसद्य भस्मना योनिं
 ५ पुनरासद्य सदनमपञ्चेति द्वाभ्यामथ पुनरूर्जा सह रथ्येति
 द्वाभ्यां पुनरुदैत्यथोख्यमुपसमिन्द्वे^२ पुनस्त्वादित्या रुद्रा वसवः
 समिन्वतामित्यथैनं यथाहृतं प्रतिपर्याहृत्य यजमानायतने
 तिष्ठन्नुपतिष्ठते बोधा स बोधीत्यान्तादनुवाकस्य^३ स याव-
 त्कालो भस्मातिवर्धत एवमेवैतत्सर्वं करोत्यथातः कालायैवोपगते
 १० संभारेभ्यः^४ ॥ १८ ॥ पञ्चमः ॥

- अथातः क्रयस्यैवोपवसथः पर्याश्रवते^५ स उपकल्पयते
 पञ्चशतमिष्टका अपरिमिता अपस्या नैर्घ्नीः कृष्णास्त्रिस्तुष-
 पका भस्म पुरीषमूषान्सिकता इत्यथोपवसथीये ऽहन्देवयजन-
 मध्यवस्यत्येदमगन्मापेतेति द्वाभ्यामथ महावेदिं विमिमीत
 १५ एतानेव ज्यायसः प्रक्रमान्प्रक्रम्याच्छ्रया मानेन प्रमाथ समन्तं
 स्यन्धया परितनोति^६ पृष्ठ्यामातनोत्यथैतमग्निं प्रत्यञ्चं यूपा-
 वटीयाच्छङ्कोर्विमिमीते पुरुषमाचेण वेणुना^७ समपचपुच्छम-
 रत्निना^८ पक्षौ द्राघीयाःसौ भवतः^९ षड्विधं वा सप्तविधं वा
 द्वादशविधं वा यावद्विधं वा चेद्यमाणो भवत्यथैनमच्छ्रया

१ उदैति only MH, cp. TS. v. 2.2.5 ; उदेति all the other MSS.

२ वेणुनासपच• and अरत्निना वा M.

मानेन प्रमाय समन्तं स्पन्दया परितनोत्यनुस्पन्दं लेखां
 लिखत्यपोद्धृत्य स्पन्दां कर्षूः खानयन्त्युच्छ्रयन्त्यपस्या । दक्षिण-
 तश्च पश्चाच्च वर्षीयसीः कुर्वन्त्येतावदेवैतदहः कर्म क्रियते ।
 वसन्त्येताः रात्रिमथाध्वर्युरपररात्र आद्रुत्य सःशास्ति त्रिस्तन-
 व्रतं दोहयतेत्यथैतमग्निं सते समुष्य दक्षिणतो ज्वलयन्त ५
 आसते । ऽथैतदग्न्यायतनं शकृत्पिण्डेन परिलेपयति । तस्मिन्-
 श्वतस्रः प्राचीरिष्टका आयातयति द्वे पुरस्तात्समीची द्वे
 पश्चात्समीची । अथैनं प्रदक्षिणं त्रयोदशभिरिष्टकाभिः परि-
 चिनोत्यन्विष्टकं लेखां लिखत्यपोद्धृत्येष्टकाः कर्षूः खानयन्त्यु-
 च्छ्रयन्त्यपस्या । दक्षिणतश्च पश्चाच्च वर्षीयसीः कुर्वन्ति ॥ १६ ॥ १०

अथ दाभ्यामात्मन्यग्निं गृहीते मयि गृह्णाम्यग्रे अग्निं यो
 नो अग्निरिति स्वयंचितिं जपति यास्ते अग्ने समिधो यानि
 धामेति श्वेतमश्वमभिमृश्यान्तःशर्करामिमामुपदधाति प्रजा-
 पतिस्त्वा सादयतु तथा देवतयाङ्गिरस्वद्भुवा सीदेत्यत्र संभारा-
 न्निवपत्यग्नेर्भस्मासीति भस्माग्नेः पुरीषमसीति पुरीषं संज्ञा- १५
 नमसि कामधरणमित्यूषान्मयि ते कामधरणं भूयादिति
 सिकता । अथैनान्संप्रयौति सं या वः प्रियास्तनुवः सं प्रिया
 हृदयानि वः । आत्मा वो अस्तु संप्रियः संप्रियास्तनुवो ममे-
 त्यथैनान्कल्पयति कल्पेतां द्यावापृथिवी कल्पन्तामाप ओषधीः ।
 कल्पन्तामग्नयः पृथङ्मम ज्यैष्ठ्याय सव्रता इत्यथोर्ध्वचित उप- १०

दधाति चित स्य परिचित ऊर्ध्वचितः अयध्वं तथा देवत-
याङ्गिरस्वद्भुवाः सीदतेत्यथानुव्यूहत्याप्यायस्वेति गायत्र्या ब्राह्म-
णस्य सं ते पथाः सीति त्रिष्टुभा राजन्यस्य^१ यथासुष्टु यथाशर्कर-
मनुव्यूहति^१ तस्मिन्स्यतस्रः प्राचीर्याजुषीरुपदधाति ॥ २० ॥

५ अयं सो अग्निरग्ने दिवो अर्णमच्छा जिगास्यग्ने यत्ते
दिवि वर्चः पृथिव्यां पुरीष्यासो अग्नय इति^१ द्वे पुरस्तात्स-
मीची इडामग्न इति दक्षिणामयं ते योनिर्ऋत्विय इत्युत्तरां^१
द्वे पश्चात्समीची चिदसीति दक्षिणां परिचिदसीत्युत्तरामथैनं
प्रदक्षिणं त्रयोदशभिर्लोकंपृणाभिः परिचिनोति लोकं पृण

१० छिद्रं पृणाथो सीद शिवा त्वम् । इन्द्राग्नी त्वा बृहस्पतिरस्मि-
न्योनावसीषदन्निति^१ तथादेवतं करोति तथा देवतयाङ्गि-
रस्वद्भुवा सीदेत्यथ सूददोहसं करोति ता अस्य सूददोहसः
सोमं श्रीणन्ति पृश्नयः । जन्मन्देवानां विशस्त्रिष्वा रोचने
दिव इत्यथावद्रुत्य कृष्णमश्वमभिमृश्य तनुपुरीषमुपदधाति

१५ पृष्टो दिवीति^१ तथादेवतं कृत्वा सूददोहसं करोतीति न्वा
द्वयं प्रथमा चितिर्निष्ठीयत^१ एवमेव द्वितीया निष्ठीयत एवं
द्वितीयैवं चतुर्थ्यैवं पञ्चमी^१ तान्यदि^१ चेष्यत आदित्यो ऽभ्युदि-
याद्वाचंयमो ऽध्वर्युं यजमानो ऽन्वारभत^१ उख्यमेवाध्वर्युरादत्ते
प्रतिषमेधनीयं प्रतिप्रस्थाता^१ तौ पुरस्तात्प्रत्यञ्चौ समितमिति

२० चतसृभिः संनिवपतो^१ ऽथ शिक्वादुखां निरूहति ॥ २१ ॥

१ Thus (तान्) M Tr. H Bhav. (तानध्वर्युर्ब्रह्मयजमानान् according to Bhav.); ना यदि B Be Bu U Ms (ताः पञ्च चित्तौः according to Msc.).

मातेव पुत्रं पृथिवी पुरीषमग्निं स्वे योनावभाइसा ।
तां विश्वैर्देवैर्दत्तुभिः संविदानः प्रजापतिर्विश्वकर्मा विमुञ्च-
त्विति ^१ तां नावेचेतेत्याहुः शुम्बत्येव हि भवतीति ^१ तस्या-
मन्यत्रावेचमाणो^१ दधिद्रुणाग्रास्यत्यमुं^२ ते शुचि दधामीति
वा तूष्णीं वाथैनां सिकताभिः पूरयित्वा दध्नोपरिष्ठात्संप्र- ५
च्छाद्योत्तरे शालाखण्डे निदधात्येवमेव द्वितीयां पूरयत्येवं
द्वितीयां ^१ ता आ कालात्परिशेरे ^१ ऽथ वैश्वानर्या शिष्यमादत्ते
यदस्य पारे रजसः शुक्रं ज्योतिरजायत । तन्न पर्षदति द्विष
इत्यथ याचति नैर्दत्तीः कृष्णास्त्रिसुषपका आसन्दी^२
रुक्मस्य प्रबन्धनमुदपात्रमित्येतत्समादाय दक्षिणया द्वारोप- १०
निष्क्रम्य तां दिशं यन्ति यत्रास्य खल्लतमिरिणं स्पष्टं भवति
प्रदरो वा ^१ तदेतत्पराचीनपात्रं शिष्यं न्यस्यत्यग्ने^४ वैश्वानर
खाहेति ^१ शिष्यपात्रमनु पराचीनैर्दत्तीरुपदधाति नमः सु ते
निर्दत्ते विश्वरूपे यत्ते देवी निर्दत्तिरावबन्ध यस्यास्ते अस्याः
क्रूर आसञ्जुहोमीत्युपास्यत्यासन्दी^२ रुक्मस्य प्रबन्धनमथोप- १५
तिष्ठते ऽसुन्वन्तमयजमानमिच्छ देवीमहं निर्दत्तिं वन्दमान
इति द्वाभ्यामथोपो व्यतिषिच्य परास्य पात्रमनवेचमाणा

१ अन्यत्रैवावेच० Bhav. ; अन्यत्रेवेच० Tr.

२ ०द्रुषान् U (sec. m.) Ms, Dvaidha and probably also M ; द्रुषं
Be H Tr U (pr. m.). Bhav., Kes.

३ M ins., perhaps rightly : शिष्यं ।

४ Thus Tr Bu U (sec. m.) Ms Bhav. ; निरस्यति MHB Be U
(pr. m.)

आयन्ति^१ हस्तपादान्प्रचाल्यैतेनैव यथेतमेत्य गार्हपत्यमुपतिष्ठन्ते
निवेशनः संगमनो वसूनामित्याहवनीयमु हैक उपतिष्ठन्ते
ऽयमितो ऽधि गार्हपत्यो भविष्यतीति^१ ॥ २२ ॥ षष्ठः ॥

अथ प्रायणीयेन चरति^१ प्रायणीयेन चरित्वा पदेन
४ चरति^१ पदेन चरित्वा राजानं क्रीलोह्यातिथ्यं निर्वपत्याति-
थ्येन प्रचर्य प्रथमाभ्यां प्रवर्ग्यापसङ्गां प्रचरत्यथोपनिष्क्रम्य^१ संप्रैष-
माह सुब्रह्मण्य सुब्रह्मण्यामाङ्गय त्रिस्तनव्रतं प्रयच्छतेत्याङ्गयति
सुब्रह्मण्यः सुब्रह्मण्यां^१ त्रिस्तनव्रतं प्रयच्छति^१ स पुच्छादेवाग्ने
चतुरः प्रतीचः प्रक्रमान्प्रक्रामति दक्षिणा पञ्चमं^१ तदप्यं
१० निदधाति^१ स उपरवाणां कालो^१ ऽथ महावेद्या उत्तरा-
दक्षीयाच्छङ्कोर्वेद्यन्तेन द्वादश प्रतीचः प्रक्रमान्प्रक्रामत्युदञ्चं
त्रयोदशं^१ तदाग्नीध्र उपसौदति^१ स उत्करस्य कालो^१ ऽथो-
परवाणां कालात्स्तम्बयजुर्हरतीदमेव प्रसिद्धं पौरोडाशिकं
त्रिर्यजुषा तूष्णीं चतुर्थं^१ पूर्वं परिग्राहं परिगृह्णाति^१ करणं
१५ जपत्युद्धृत्युद्धृतादाग्नीध्रस्त्रिहरति^१ यदाग्नीध्रस्त्रिहरत्यथाग्ने
शालां तिष्ठन्संप्रैषमाह वेदिकारा वेदिं कल्पयतेति^१ यथा-
संप्रैषं ते कुर्वन्त्यथ काष्णाजिनोरूपानह उपमुञ्चन्ते चिते त्वेत्य-
ध्वर्युराचिते त्वेति प्रतिप्रस्थाता मनश्चिते त्वेति ब्रह्मा तपश्चिते
त्वेति यजमानश्चिते त्वा चिते त्वेत्येव वा सर्वे^१ ऽपि वा
२० तूष्णीमेवाथ याचति धनुर्बाणवच्चतुरो ऽश्मन ऐन्द्रीमिष्टकां
विभक्तिमुदपात्रं दर्भस्तम्बं दूर्वामाज्यस्थालीं सस्रुवामित्येत-

१ The clause चथोपनिष्क्रम्य...प्रयच्छति is not found in M Tr H.

त्समादायोत्तरे श्रोण्यन्ते स०सादयन्त्यथ^१ द्वाभ्यामात्मन्यग्निं^२
 गृहीते मयि गृह्णाम्यग्ने अग्निं यो नो अग्निरिति^३ स्वयंचितिं
 जपति यास्ते अग्ने समिधो यानि धामेति^४ श्वेतमश्वमभि-
 मृश्यान्तःशर्करमिमामुपदधाति प्रजापतिस्त्वा सादयतु तथा
 देवतयाङ्गिरस्वद्भुवा सीदेत्यथादत्ते धनुर्बाणवच्चतुरो ऽग्निन^५
 इत्येतत्समादाय जघनेन दक्षिणेनाग्निं परीत्याग्नेण यूप-
 वटीय० शङ्कुं तिष्ठन्धनुरधिज्यं कृत्वायत्यान्तःशर्करमिषुं
 निहन्ति ॥ २३ ॥

इन्द्रस्य वज्रो ऽसि वार्चमस्तनूपा नः प्रतिस्यश इत्यावृद्ध्या-
 ऽग्निमुपदधाति यो नः पुरस्तादघायुरभिदासत्येत० सो ऽग्निन- १०
 मृच्छत्वित्यथ दक्षिणस्य पक्षस्य दक्षिणे पक्षोपप्लव^६ आयत्यान्तः-
 शर्करमिषुं निहन्त्यावृद्ध्याग्निमुपदधाति^७ यो नो दक्षिणत
 इत्यथ पुच्छस्यापरे पुच्छोपप्लव^६ आयत्यान्तःशर्करमिषुं निह-
 न्यावृद्ध्याग्निमुपदधाति यो नः पश्चादित्यथोत्तरस्य पक्षस्यो-
 त्तरे पक्षोपप्लव^६ आयत्यान्तःशर्करमिषुं निहन्त्यावृद्ध्याग्निमुप- १५

१ Thus (plural) Tr U Be B Ms (sc. परिकर्मिणः according to Msc) ;
 ०सादयत्यथ MH.

२ Thus M Tr Be Ms ; आत्मन० H ; आत्मन० B.

३ Instead of उपप्लव (cf. Śulba-sūtra 6, where, however, the var.
 r. उपप्लव and उपप्लव, cp. Lāṭy. I. 5.7, Drāhy. II. 1.10, are found)
 the MSS. have mostly उपप्लव or उपप्लव ।

४ Here Bu breaks off ; here and infra M Tr U (pr. m.) every
 time निहत्यावृद्ध्या ।

दधाति यो न उत्तरत इति^१ दिक्षूपदधातीति ब्राह्मणं^१
 तथादेवतं कृत्वा सूददोहसः^२ करोत्यथैतामैन्द्रीमिष्टकामाक्रमणं
 प्रत्युपदधाति स ईं पाहि य ऋजीषी तरुत्रो यः शिप्रवा-
 न्वृषभो यो मतीनाम् । यो गोत्रभिद्वज्रभृद्यो हरिष्ठाः स
 ५ इन्द्र चित्रां अभिदन्धि वाजानिति^३ तथादेवतं कृत्वा सूद-
 दोहसं करोत्यथ^२ दक्षिणतो विभक्तिमुपदधात्यग्न आयाहि
 वीतय इति^४ तथादेवतं कृत्वा सूददोहसं करोत्यथाधिद्रुत्य^२
 स्वयमादृषीयं शङ्कुमुदृह्योदपात्रमुपनिनीय दर्भस्तम्बमुप-
 दधाति वाक्त्रा समुद्र उपदधात्विति वा तूष्णीं वाथैनं सुवा-
 १० ङ्गतिभिरभिजुहोति सजूरब्धो ऽयावभिरिति पञ्चभिरथ दूर्वा-
 मुपदधात्यायने ते परायणे दूर्वा रोहन्तु पुष्पिणीः । उत्सो
 वा तत्र जायतै हृदो वा पुण्डरीकवानिति^५ तथादेवतं
 कृत्वा सूददोहसौ करोत्यथास्यैतत्पुरस्तादेवौदुम्बरं युगलाङ्गलं
 कारितं भवति ॥ २४ ॥

१५ षड्भवं वा द्वादशगवं वा^६ तस्य वरत्राः संमृशति सं वरत्रा
 दधातन निष्कृताहावमवटमिति द्वाभ्यां^७ युनक्ति सीरा

१ •दोहसं M Tr H.

२ Thus B Bhav. Ms.; the passage अथ दक्षिणतो...करोति (l. 7) is inserted by M Tr BHU infra l. 13 after •दोहसौ करोति; but cp. the order, in which supra p. 21, 20 the substances are enumerated.

३ cp. Ath. V. vi. 106. 1.

४ cp. Pitṛmedhasūtra p. 22, 5 sqq.

युञ्जन्ति कवयो युगा युनक्त सीरेति दाभ्यां^१ कृषति काङ्गलं
 पवीरवः शुनं नः फाला इति दाभ्याः^२ सीतां प्रत्यवेचते
 कामं कामदुघे धुञ्च घृतेन सीतेति दाभ्याः^३ स पुच्छादेवाग्रे
 तिस्रः प्राचीः सीताः कृषत्युत्तरायै ओषेर्दक्षिणमःसमभि
 तिस्रो^४ दक्षिणायै ओषेरुत्तरमःसमभि^५ तिस्रो^६ दक्षिणा-
 त्यचादुत्तरं पचमभि तिस्रो^७ स्यैतान्विमुच्य प्रदक्षिणमावर्त्या-
 ङ्गिरभ्युक्ष्योदीच उत्सृजति^८ त एते ऽध्वर्याभवन्ति यदि
 दक्षिणावता यजते^९ यद्यु वै सत्त्रियो^{१०} ऽग्निर्यथागवं व्युदचन्ति^{११}
 यत्रैवानङ्गाहस्तद्युगलाङ्गलमथास्यैतत्पुरस्तादेवौदुम्बरे द्रोणे सर्वो-
 षधं दध्नाज्येन समुदायुतं भवति^{१२} स पुच्छादेवाग्रे तिस्रः^{१३}
 प्राचीः सीता वपति या जाता ओषधय इति तिसृभिरनु-
 च्छन्दसमुत्तरायै ओषेर्दक्षिणमःसमभि तिसृभिर्दक्षिणायै
 ओषेरुत्तरमःसमभि^{१४} तिसृभिर्दक्षिणात्यचादुत्तरं^{१५} पचमभि
 पञ्चभिस्तुर्दशभिर्वपतीति ब्राह्मणमथ दिग्भ्यो लोष्टान्सम-
 स्यति^{१६} सो ऽत एव प्राङ् द्रुत्वा बहिःशर्करालोष्टमादत्ते^{१७}
 तमन्तःशर्करं न्यस्यति ॥ २५ ॥

१ Thus MT Ms; ओषेरोत्तर० all the other MSS.

२ Thus M Tr UHB Be Keś. (the MS. of the India Office has twice उत्सृजन्ति, both times corrected into singular); उत्सृजन्ति Msc; cp. TS. v. 2.5.3.

३ Thus (or सत्त्रियो) all exc. MB Keś., which have सत्त्रियो ।

४ Thus B; व्युदचन्ति Ms; व्युदचन्ति M Tr Be U (pr. m.); व्युदचन्ति U (sec. m.).

५ Thus M (pr. m.) and Ms; the other MSS ओषेरोत्तर० ।

६ Thus Ms only; all the other MSS पचादोत्तरं ।

मा नो हिंसीञ्जनिता यः पृथिव्या इत्यथ दक्षिणं पच-
मनुद्रुत्य बहिःशर्करासोष्टमादत्ते ^१ तमन्तःशर्करं न्यस्यत्यभ्या-
वर्तस्व पृथिवीत्यथ पुष्कमनुद्रुत्य बहिःशर्करासोष्टमादत्ते ^१
तमन्तःशर्करं न्यस्यत्यग्ने यत्ते शुक्रं यच्चन्द्रमित्यथोत्तरं पचमनु-
^५ द्रुत्य बहिःशर्कराद्वौ लोष्टावादत्त इषमूर्जमहमित आदह
इति ^१ तयोरन्यतरमन्तःशर्करं न्यस्यत्या नो गोषु विश्वौषधी-
ष्विति ^१ तां दिशमितरं निरस्यति यस्यामस्य दिशि द्वेष्यो
भवति जहामि सेदिमनिराममीवामित्याददान एवैतां दिश-
मभि संपादयेदित्येतदेकं ^१ यजुषा ^१ यजुर्विपरिहरेदित्येतदपर-
^{१०} मथ महावेद्या उत्तरादङ्गीयाच्छङ्कोर्वेद्यन्तेन त्रीन्प्रतीचः प्रक-
मान्प्रक्रामत्युदञ्चं चतुर्थं ^१ तच्चात्वाजस्रावृता चात्वालं परिलिख-
त्युत्तरवेदेरावृतोत्तरवेदिं निवपत्युत्तरनाभिमुत्साद्य सिकता
निवपत्यग्ने तव श्रवो वय इति षड्भिरनुच्छन्दसमथोर्ध्वचित
उपदधाति चित स्य परिचित ऊर्ध्वचितः अयध्वं तथा देव-
^{१५} तथाङ्गिरस्वद्भुवाः सीदतेत्यथानुव्यूहत्याप्यायस्वेति गायत्र्या
ब्राह्मणस्य सं ते पयाङ्गीति त्रिष्टुभा राजन्यस्य ^१ यथासुष्टु
यथाशर्करमनुव्यूहति ^१ ॥ २६ ॥ सप्तमः ॥

अथैतां महाचितिः सप्सादयन्त्यग्नेः शालामुच्छ्राय्यां वा

१ MB Be Tr U Ms ins. वा ; H om. this word as also the Dvaidhasūtra.

२ सप्सादयत्यः H Tr Bhav.

चर्मणि वा द्वाविंशतिं^१ च^२ दर्भपुञ्जीलानि पयःप्रोचं चान्य-
 प्रोचं चाश्वं चौत्तरवेदिकांश्च संभाराग्वार्हस्पत्यत्रयोदशाशु^३
 कुम्भेष्टकास्तावत एव हिरण्यशल्कान्सतं^४ चोदकुम्भं च पुष्करपर्णं
 च रुक्मं च हिरण्मयं च पुरुषं सुचौ च सर्पशिरश्च सर्वं च
 स्वयमादृष्टानिकोतं दश च स्कन्ध्या अत्रकाश्च या उ चान्या ५
 उपधास्यन्भवति ता दधि च मधुमिश्रं कूर्मं चौदुम्बरं चोलू-
 खलमुसलं सर्वोषधं चोखाश्च पशुशीर्षाणि चेति^६ द्वाविं-
 शतिं^७ दर्भपुञ्जीलानि पयःप्रोचे ऽवधाय तैः प्रोक्त्यग्नीन्वो
 ऽग्निभ्यो जुष्टान्प्रोचामीति वा तूष्णीं वाग्निनाग्निः समिध्यत
 इत्याज्यप्रोचेणाथ संप्रैषमाहाग्निभ्यः प्रणीयमानेभ्यो ऽनुब्रूहीति^८ १०
 यदि होता न कामयते यजमान एव पुरीष्यासो अग्नय
 इत्येतामेकां चिरन्वाहायाग्निप्रथमाः^९ प्रतिपद्यन्ते^{१०} ऽथैतेनाश्वेन
 प्राचाधिद्रवति ॥ २७ ॥

अभ्यस्याद्विधाः पृतना अरातीरित्यथ दक्षिणाम्प्रसमभव-
 क्रामन्तमनुमन्त्रयते यदक्रन्दः प्रथमं जायमान इत्युत्तरे १५

१ om. HM; च only found in U (sec. m.) and Ms.

२ Thus TB Be U (sec. m.); वार्हस्पत्यं चरचयो. HU (pr. m.);
 वार्हस्पत्यचरं चयो. M.

३ Thus (•शकला•) M Tr. Be U Ms; •शकला• Be.; शकला• HU
 (pr. m.).

४ Most of the MSS. ins. च ।

५ चयाश्चप्रथमाः MH.

६ प्रपद्यते H.

श्रोण्यन्ते स॒सादयन्त्य॑^१ द्वाभ्यामात्मन्यग्निं^२ गृहीते मयि
 गृह्णाम्यग्रे अग्निं यो नो अग्निरिति^३ स्वयंचितिं जपति यास्ते
 अग्रे समिधो यानि धामेति^३ श्वेतमश्वमभिमृश्याधिद्रवत्यपा-
 मिदं न्ययनं नमस्त इति द्वाभ्यामथ पुच्छसन्धौ चात्सन्धौ च
 ५ सतं निदधात्यथोदकुम्भं^३ पर्यस्यत्यादत्ते दक्षिणेन कुम्भं सव्येन
 कुम्भौ सतात्पूरयित्वा हिरण्यशल्कौ प्रत्यस्य या एता
 दक्षिणाद॒सात्स्वयमादृषामभ्याद्रवन्ति तासु विषुवत्यनुसीत-
 मुपदधाति ॥ २८ ॥

हिरण्यवर्णाः शुचयः पावका यासां राजा वरुणो याति
 १० मध्य इति द्वाभ्यामेवमेव पूरयित्वैवं प्रत्यस्य या एता उत्तरायै
 श्रोणेः स्वयमादृषामभ्याद्रवन्ति तासु विषुवत्यनुसीतमुपदधाति
 तृतीयया च चतुर्थ्या चैवमेव पूरयित्वैवं प्रत्यस्य या एता
 दक्षिणायै श्रोणेः स्वयमादृषामभ्याद्रवन्ति तासु विषुवत्यनु-
 सीतमुपदधाति पञ्चम्या च षष्ठ्या चैवमेव पूरयित्वैवं प्रत्यस्य
 १५ या एता उत्तराद॒सात्स्वयमादृषामभ्याद्रवन्ति तासु विषुव-
 त्यनुसीतमुपदधाति सप्तम्या चाष्टम्या चैवमेव पूरयित्वैवं प्रत्यस्य
 या एता दक्षिणात्पचात्स्वयमादृषामभ्याद्रवन्ति तासु विषुव-
 त्यनुसीतमुपदधाति नवम्या च दशम्या चैवमेव पूरयित्वैवं
 प्रत्यस्य या एता उत्तरात्पचात्स्वयमादृषामभ्याद्रवन्ति तासु

१ •सादयन्त्य• Tr Be BU Ms; •सादयत्य• MH.

२ Thus M Tr Be U Ms; •त्सन्धौ• BH.

३ निधाय instead of निदधाति M Tr HU, omitting the following चय ।

विषुवत्यनुषीतमुपदधात्येकादश्या च द्वादश्या च ' तासां बार्ह-
 स्यत्यं मध्य^१ उपदधाति दिवि अथस्वान्तरिचे यतस्व पृथिव्या
 संभव ब्रह्मवर्चसमसि ब्रह्मवर्चसाय त्वेत्यनुषीतमुपदधातीति
 ब्राह्मणं ' तथादेवतं कृत्वा सूददोहसः करोति ' ॥ २६ ॥

अथोत्तरवेदेरावृतोत्तरवेदिमलङ्करोत्यथोत्तरवेद्यामपां पृष्ठ-
 मसीति पुष्करपर्णमुपदधाति ' तथादेवतं कृत्वा सूददोहसं
 करोत्यथोत्तरवेद्यामेवोत्तरनिर्वाधः रुक्ममुपदधाति ब्रह्म जज्ञा-
 नमित्यथैनमच्छ्रया पञ्चगृहीतेन व्याधारयति कृणुष्व पाजः
 प्रसितिं न पृथ्वीमित्यथ दक्षिणतः प्राञ्चः हिरण्यं पुरुष-
 मुपदधाति हिरण्यगर्भः समवर्तताय इत्यथैनमभिमृशति द्रष्ट- १०
 श्वस्कन्देति ' तथादेवतं कृत्वा सूददोहसौ करोत्यथोत्तरतः
 प्रक्रमवेलायाः सुचावुपदधात्याज्यस्य पूर्णां कार्भर्यमयीं दध्नः
 पूर्णामौदुम्बरीं दक्षिणां कार्भर्यमयीमुत्तरामौदुम्बरीमित्यम-
 सीति कार्भर्यमयीमसावसीत्यौदुम्बरीं मनसैव ' तथादेवतं
 कृत्वा सूददोहसौ करोत्यथ दक्षिणे प्रललाटे सर्पशिर उप- १५
 दधाति नमो अस्तु सर्पेभ्य इति तिसृभिरनुष्कन्दसमपि वा
 यतउच्चारं जनपदस्य जन्यं भयं मन्यते ' तथादेवतं कृत्वा
 सूददोहसं करोति ' ॥ ३० ॥ अष्टमः ॥

अथ स्वयमावृणां यजुषा करोति ध्रुवासि धरुणास्तृता
 विश्वकर्मणा सुकृता । मा ता समुद्र उदधीन्मा सुपर्णा व्यथ- १०

- माना पृथिवीं दृष्ट्वेत्यथैनामश्वमवघ्राप्याविदुषा ब्राह्मणेन
 सहाधिद्रुत्योपदधाति यथैतस्य पुरुषस्य प्राणैः प्राणाः संनिधी-
 येरन्नापिधीयेरन्भूः प्रजापतिस्त्वा सादयत्वित्यनुद्रुत्याग्निस्त्वा-
 भिपातु मह्या स्वस्त्या कर्दिषा शंतमेन तथा देवतयाङ्गिरस्व-
 ५ द्भुवा सीदेत्यनुप्राण्यात्प्रथमाः स्वयमाह्वणामुपधायेत्यनुप्राणित्य-
 थैष ब्राह्मणो वरं ददात्यथ सुचि चतुर्गृहीतं गृहीत्वा स्वय-
 माह्वणावकाशे जुहोति चित्तिं जुहोमि मनसा घृतेनेत्यङ्गुष्ठा-
 भ्यामन्वारभ्यान्वारोहं वाचयति पृथिवीमाक्रमिषं प्राणो मा मा
 हासीदित्यपरे विले हिरण्येष्टकामुपदधाति तेजो ऽसि तेजो
 १० मे यच्छ पृथिवीं यच्छ पृथिव्यै मा पाहीति ' तां जघनेन
 प्रक्रमवेलायां मण्डलेष्टकामुपदधाति पृथिव्युदपुरमन्नेन विष्टेति '
 दक्षिणतो रेतःसिचमुपदधाति पृथिवी रेतःसिक्सा मे रेतो
 दधातु सा मे रेतः प्रजनयत्विति ' तथादेवतं कृत्वा सूद-
 दोहसः करोति ' ॥ ३१ ॥
- १५ अथैता दश स्कन्धाः प्राचीरायातयति द्वे चतव्ये द्वे
 द्वियजुषी विराजं च विश्वज्योतिषं च सयुजं चाषाढां च द्वे
 संयान्यावृतव्ये उपदधाति मधुश्च माधवश्चेत्यवकामनूपदधात्यग्ने-
 र्यानिरसीत्यथ द्वियजुषी उपदधाति काण्डात्काण्डात्प्ररोहन्ती
 या शतेन प्रतनोषीति द्वाभ्यां दूर्वेष्टकामथ हिरण्यमूर्ध्नीमुप-
 १० दधाति यास्ते अग्ने सूर्ये रूचो या वो देवाः सूर्ये रूच इति '
 विराजं च विश्वज्योतिषं च विराट् ज्योतिरधारयद्गृहस्यतिस्त्वा
 सादयत्वित्युत्तरामथ सयुजमुपदधातीन्द्राग्निभ्यां त्वा सयुजा

युजा युनज्मौत्यथाषाढां त्र्यालिखितामुत्तरलक्षाणमुपदधात्य-
षाढासि सहमानेत्यथ संयान्यादुपदधात्यग्रेर्यान्यसि देवानारुग्ने-
यान्यसीति ^१ तथादेवतं कृत्वा सूददोहसः करोति ^१ ॥ ३२ ॥

अथोत्तरेण त्र्यालिखितामुपविश्य याचति दधि च मधु-
मिश्रं कूर्मं च ^१ तं दध्ना मधुमिश्रेणाभ्यनक्ति मधु वाता च्छता- ५
यत इति तिसृभिरनुच्छन्दसमथैनमवकाभारेण परिवेष्य
पुरस्तात्प्रत्यञ्चमुपदधाति महौ द्यौः पृथिवी च नश्यतस्व आशाः
प्रचरन्त्वग्रथ इति द्वाभ्यामथैनं शङ्कुभिः परिण्हिन्यभितो
ऽनवसर्पणाय ^१ तथादेवतं कृत्वा सूददोहसं करोत्यथात्रैव तिष्ठ-
न्याचत्यौदुम्बरं चोलूखलमुसलं सर्वौषधं च ^१ तदेतत्प्रादेश- १०
मात्रमुलूखलं भवत्यरत्निमात्रं मुसलं ^१ तस्मिन्सर्वौषधमवहन्कूर्जा
भागो ऽस्यूर्जः पवित्रमूर्गन्नमन्नाद्यायेत्यथैनदुत्तरतः^१ प्रक्रमवेला-
यामुपदधाति तद्विष्णोः परमं पदमिति ^१ लोकंपृणामुत्तरतो
मुसलं करोति ^१ तथादेवतं कृत्वा सूददोहसौ करोत्यथ
मुख्यामुखां याचति ^१ तस्यामन्तरवस्त्राविणी दे सुवाङ्मती १४
जुहोत्यग्ने युच्चा हि ये तवेति दक्षिणे विले जुहोति युच्चा
हि देवहृतमानित्युत्तरे ^१ ऽथैनामुत्तरतः प्रक्रमवेलायामुप-
दधाति ध्रुवासि पृथिवि सहस्र पृतन्यत इति ^१ लोकंपृणे
उत्तरत इतिरे करोति ^१ तथादेवतं कृत्वा सूददोहसः करो-
त्यथैतत्पुरुषशिरो याचति ^१ तस्य प्राणेषु हिरण्यशल्काग्रत्यस्यति १०

१ Thus U (sec. m.) and Ms (एनत् सर्वौषधेन पूर्णमुलूखलम् Msc.);
अथैनम् • all the other MSS. and U (pr. m).

द्रुपश्चक्रन्देत्यास्ये ऽभ्रदिदं विश्वस्य भुवनस्य वाजिनमिति
दक्षिणस्यां नासिकायामग्नेर्वैश्वानरस्य चेत्युत्तरस्यामग्निर्ध्यातिषा
व्योतिष्मानिति दक्षिणे ऽर्क्षिण रुक्मो वर्चसा वर्चस्वानित्युत्तर
श्चचे त्वेति दक्षिणे कर्णे रुचे त्वेत्युत्तरे । ऽथ सुचि चतुर्गृहीतं

५ गृहीत्वा दक्षिणे ऽर्क्षिण जुहोति चित्रं देवानामुदगादनौक-
मित्यपरं चतुर्गृहीतं गृहीत्वोत्तरे ऽर्क्षिण जुहोति चित्रं देवा-
नामिति । समान्या जुहोतीति ब्राह्मणमथैनद्भ्रा मधुमिश्रेण
पूरयति समित्स्रवन्ति सरितो न धेना इत्यान्तादनुवाकस्था-
थैनत्राचीनमुत्तानमुखायामुपदधाति ॥ ३३ ॥

१० आदित्यं गर्भं पयसा समञ्जमित्यनुद्रुत्येमं मा हिःसौर्दि-
षादं पशूनामिति । मयुमारण्यमनु ते दिशामीति शुचमनूत्सृ-
जति । स्रलाटे हिरण्येष्टकामुपदधाति विश्वकर्मा दिशां पतिरि-
त्यथ पुरस्तात्प्रत्यङ्मुख उपविश्यान्तरात्मन्नश्वस्य शिर उपदधाति
वातस्य भ्राञ्जं वरुणस्य नाभिमित्यनुद्रुत्येमं मा हिःसौरेकशफं

१५ पशूनामिति । गौरमारण्यमनु ते दिशामीति शुचमनूत्सृजति ।
स्रलाटे हिरण्येष्टकामुपदधाति प्रजापतिर्दिशां पतिरित्यथ
पश्चात्प्राङ्मुख उपविश्यान्तरात्मन्नृषभस्य शिर उपदधात्यजस्र-
मिन्दुमरुषं भुरण्यमित्यनुद्रुत्येमं समुद्रं शतधारमुत्समिति ।
गवयमारण्यमनु ते दिशामीति शुचमनूत्सृजति । स्रलाटे

१० हिरण्येष्टकामुपदधाति रुद्रो दिशां पतिरित्यथ दक्षिणत
उदङ्मुख उपविश्यान्तरात्मन्वृष्णेः शिर उपदधाति वरुचिं
त्वष्टुर्वरुणस्य नाभिमित्यनुद्रुत्येमामूर्णायुं वरुणस्य मायामित्युद्र-

मारण्यमनु ते दिशामीति शुचमनूत्सृजति । सलाटे हिरण्ये-
 ष्टकामुपदधाति वरुणो दिशां पतिरित्यथोत्तरतो दक्षिणा-
 मुख उपविश्यान्तरात्मन्वस्तस्य शिर उपदधाति यो अग्नि-
 रग्नेस्तपसो ऽधि जात इत्यनुद्रुत्याजा ह्यग्नेरजनिष्ट गर्भादिति ।
 अरभमारण्यमनु ते दिशामीति शुचमनूत्सृजति । सलाटे ५
 हिरण्येष्टकामुपदधात्यग्निर्दिशां पतिरित्यन्तेषु तस्य बुद्ध-
 द्योपदधादिति ब्राह्मणं । तथादेवतं कृत्वा सूददोहसः
 करोति । ॥ ३४ ॥ नवमः ॥

अथापस्या उपदधात्यपां त्वेमन्सादयामीति पञ्च पुर-
 स्तात्प्रतीचीरुपदधाति पञ्च दक्षिणतः पञ्च पश्चात्प्राचीः पञ्चो- १०
 त्तरतश्चन्द्रस्यास्तथादेवतं कृत्वा सूददोहसः करोत्यथ प्राणभृत
 उपदधात्ययं पुरो भुवस्तस्य प्राणो भौवायनो वसन्तः प्राणायनो
 गायत्री वासन्ती गायत्री गायत्रं गायत्रादुपाङ्गशुरुपाङ्गो-
 स्त्रिवृत्त्रिवृतो रथंतरङ्ग रथंतरादसिष्ठ ऋषिः प्रजापतिगृही-
 तथा त्वया प्राणं गृह्णामि प्रजाभ्य इति । दश प्राचीरायातयति १५
 स्वयमादृषाया अयं दक्षिणा विश्वकर्मति । दश दक्षिणा
 आयातयति स्वयमादृषाया अयं पश्चाद्विश्वव्यचा इति । दश
 प्रतीचीरायातयति स्वयमादृषाया इदमुत्तरात्सुवरिति । दशो-
 दीचीरायातयति स्वयमादृषाया इयमुपरि मतिरिति । दश-
 भिरुपरिष्टात्प्रदक्षिणं परिचिनोत्यङ्गणयोपदधातीति ब्राह्मणं । २०
 तथादेवतं कृत्वा सूददोहसः करोत्यथ संयत उपदधात्यायुषः
 प्राणं संतन्विति द्वादश तिस्रस्त्रिस्रो दिक्षु न मध्ये । तथा-

- देवतं कृत्वा सूददोहसः करोत्यथापानभृत उपदधाति प्राची
 दिशा वसन्त चतुर्नामग्निर्देवता ब्रह्म द्रविणं त्रिवृत्स्तोमः स उ
 पञ्चदशवर्तनिस्त्यविर्वयः कृतमयानां पुरोवातो वातः सानय
 ऋषिरिति ^१ वाचयति पितरः पितामहा इति ^१ दक्षिणेन
 ५ प्राणभृतो दश प्रतीचीरायातयति स्वयमादृष्टामभि दक्षिणा
 दिशामिति ^१ जघनेन प्राणभृतो दशोदीचीरायातयति स्वय-
 मादृष्टामभि प्रतीची दिशामित्युत्तरेण प्राणभृतो दश प्राची-
 रायातयति ^१ स्वयमादृष्टामभ्युदीची दिशामित्येण प्राणभृतो
 दश दक्षिणा आयातयति स्वयमादृष्टामभूर्ध्वा दिशामिति ^१
 १० बाह्येन प्राणभृतो दशभिरुपरिष्ठादपसलैः परिचिनोति ^१ विषू-
 चीरुपदधातीति ब्राह्मणमपानभृद्भिश्चिदितिरायते ^१ तथादेवतं
 कृत्वा सूददोहसः करोत्यथाग्निं सर्वतोमुखं चिनुते ^१ ॥ ३५ ॥

- गायत्री पुरस्तादुपदधाति त्रिष्टुभं दक्षिणतो जगतीं
 पश्चादनुष्टुभमुत्तरतः पङ्क्तिं मध्ये ^२ तथादेवतं कृत्वा सूददोहसः
 १५ करोत्यथाग्नेरङ्गान्युपदधाति प्राच्या त्वा दिशा सादयामि
 गायत्रेण कन्दसाग्निना देवतथाग्नेः शीष्णाग्नेः अग्निरुपदधामि
 दक्षिणया त्वा दिशा सादयामि प्रतीच्या त्वा दिशा सादया-
 म्युदीच्या त्वा दिशा सादयामूर्ध्वया त्वा दिशा सादयामि
 पाङ्क्तेन कन्दसेति ^१ तथादेवतं कृत्वा सूददोहसः करोत्यथोत्त-

१ Thus Tr HBU Ms ; प्रतीचीर० M Be.

२ Thus Tr Be BU Ms ; चिनोति MH.

३ मध्य इति M.

रतः प्राजापत्यामुपदधाति संवत्सरस्य प्रतिमामिति ^१ तां जघ-
 नेन प्रक्रमवेलायां प्राञ्चमृषभमुपदधाति त्वामग्ने वृषभं चेकि-
 तानमिति ^१ तथादेवतं कृत्वा सूददोहसौ करोत्यथ लोकंपृणा
 उपदधाति लोकं पृण किद्रं पृणाय सीद भिवा त्वम् ।
 इन्द्राग्नी त्वा वृहस्पतिरस्मिन्योनावसौषदन्निति ^१ तथादेवतं ^२
 करोति तथा देवतयाङ्गिरस्वद्भुवा सीदेत्यथ सूददोहसं करोति
 ता अस्य सूददोहसः सोमः श्रीणन्ति पृश्नयः । जन्मन्देवानां
 विशस्त्रिष्वा रोचने दिव इति ^१ प्राच्यात्र लोकंपृणया प्रसौ-
 त्यग्निं प्राचीभिः संप्रच्छादयन्ति ^१ संप्रच्छन्नं पलाशशाखया
 परिकर्षति लोकं पृण किद्रं पृणेत्यथ चितिकृष्याभिमृशति ^{१०}
 चित्तिमचित्तिं चिनवद्दि विद्वानित्याग्नेय्या गायत्र्यैतां चिति-
 मभिमृश्य द्वाभ्यामवद्रवति वाङ्मा आसन्प्राणदा इत्यथाप-
 राक्षिकीभ्यां ^१ प्रवर्ग्यापसद्भ्यां प्रचरत्येतावदेवैतदहः कर्म क्रियते ^१
 वसन्त्येताः राचिम् ^१ ॥ ३६ ॥ दशमः ॥

अथ द्वितीये ऽङ्गुदित आदित्ये प्रवर्ग्यापसद्भ्यां प्रचरत्यथ ^{१५}
 कार्ष्णाजिनी ^१ उपानहावुपमुञ्चेते ^२ अध्वर्युश्च यजमानस्यथ
 द्वाभ्यामात्मन्यग्निं गृह्णीते मयि गृह्णाम्यग्ने अग्निं यो नो
 अग्निरिति ^१ स्वयंचितिं जपति यास्ते अग्ने समिधो यानि

१ Thus M Tr. Ms; the other MSS. abbreviate the following passage.

१ अथापराङ्ग (or ङ्ग) आपराङ्गि • Be U Ms.

२ Thus M Tr U Ms; •जिनौवुपा• B; •जिनिवुपा• H; Be defect.

- धामेति ^१ कृष्णमश्वमभिमृश्य तनुपुरौषमुपदधाति पृष्टो
 दिवोति ^१ तथादेवतं कृत्वा सूददोहसं करोत्यथापराह्निकीभ्यां^१
 प्रवर्ग्यापसङ्गां प्रचरत्येतावदेवैतदहः कर्म क्रियते ^१ वसन्त्येताः
 रात्रिमथ तृतीये ऽद्भ्युदित आदित्ये प्रवर्ग्यापसङ्गां प्रचरति ^१
 ५ सर्व एव कार्ष्णाजिनीरूपानह उपमुञ्चन्ते ^१ ऽथ याचत्याज्य-
 स्थालीः सस्रुवां विभक्तिमुदपात्रं पञ्च च स्कन्ध्या अवकाश या
 उ चान्या उपधास्यन्भवति ता ^१ एतत्समादायोत्तरे श्रोष्यन्त
 सः सादयन्त्यथ द्वाभ्यामात्मन्यग्निं गृह्णीते मयि गृह्णाम्यग्रे अग्निं
 यो नो अग्निरिति ^१ स्वयंचितिं जपति यास्ते अग्ने समिधो
 १० यानि धामेति ^१ श्वेतमश्वमभिमृश्याधिद्रवत्यपामिदं न्ययनं
 नमस्त इति द्वाभ्यामथाधिद्रुत्य प्रथमे संचिताहुती जुहोत्यग्न
 उदधे तत्त्वा यामीति ^१ दक्षिणतो विभक्तिमुपदधात्यग्निं दूतं
 वृणीमह इति ^१ तथादेवतं कृत्वा सूददोहसं करोति ^१ ॥ ३७ ॥
 अथैताः पञ्च स्कन्ध्याः प्राचीरायातयति द्वे चतव्ये द्वे
 १५ सयुजावेकाः संयानीमृतव्ये उपदधाति शुक्रश्च शुचिश्चेत्यव-
 कामनूपदधात्यग्रेर्योनिरसीत्यथ सयुजावुपदधात्याघाराभ्यां त्वा
 सयुजा युजा युनज्मि तेजसा त्वा सयुजा युजा युनज्मीत्यथ
 संयानीमुपदधाति वायोर्यान्यसीति ^१ तथादेवतं कृत्वा सूद-
 दोहसः करोत्यथाश्विनीरूपदधाति ध्रुवचितिर्ध्रुवयोनिरिति
 १० पञ्चैकैकां दिक्ष्वेकां मध्ये ^१ तथादेवतं कृत्वा सूददोहसः करो-

त्यथर्तव्या उपदधाति सजूर्चंतुभिः सजूर्विधाभिरिति पञ्चैकैकां
 दिक्ष्वेकां मध्ये^१ समानप्रभृतयो भवन्ति समानोदका इति
 ब्राह्मणं^१ तथादेवतं कृत्वा सूददोहसः करोत्यथ प्राणभृत उप-
 दधाति प्राणं मे पाह्यपानं मे पाहीति पञ्चैकैकां दिक्ष्वेकां
 मध्ये^१ तथादेवतं कृत्वा सूददोहसः करोत्यथ वृष्टिसनीरुप- ५
 दधात्यपस्विन्वौषधीर्जिन्वेति पञ्चैकैकां दिक्ष्वेकां मध्ये^१ ऽनु-
 परिहारः सादयतीति ब्राह्मणं^१ तथादेवतं कृत्वा सूददोहसः
 करोत्यथ मूर्धन्वतीरुपदधाति विष्टम्भो वय इति चतस्रः पुर-
 स्ताद्भ्रुसपातिनीस्तथादेवतं^१ कृत्वा सूददोहसः करोत्यथ वयस्या
 उपदधाति^१ अविर्वय इति पञ्च दक्षिणायाः श्रेष्ठामुप- १०
 दधाति पष्ठवाद्वय इति पञ्चोत्तरस्यां^१ वस्तो वय इति
 दक्षिणे ऽः उपदधाति^१ वृष्णिवय इत्युत्तरे^१ व्याघ्रो वय इति
 दक्षिणे पच उपदधाति^१ सिःहो वय इत्युत्तरे^१ पुरुषो वय
 इति मध्ये^१ पुरुषेण चितिरायते^१ तथादेवतं कृत्वा सूद-
 दोहसः करोत्यथाग्निः सर्वतोमुखं चितुते ऽग्नेरङ्गानि प्राजा- १५
 पत्यामृषभं लोकंपृणा^१ उदीच्याच लोकंपृणया प्रसौत्यग्नि-
 मुदीचीभिः संप्रच्छादयन्ति^१ संप्रच्छन्नं पलाशशाखया परि-
 कर्षति लोकं पृण किद्रं पृणेत्यथ चितिकृष्याभिमृशति चित्ति-

१ Thus (०पातिनीस) MBU Bhav. (one MS.); पातीनीस Be;
 ०पादिनीस Tr H Bhav. (another MS.), Keś. (twice), Ms. (but Msc.:
 चंसपतनवत् वक्रया मत्या आधेयाः, and यथा भवेयुर्दसपानिन्य इति गोपालः) ।

मचित्तिं चिनवद्दि विद्वानित्याग्नेय्या त्रिष्टुभैतां चितिमभि-
मृश्य द्वाभ्यामवद्रवति वाङ्म आसंप्राणदा इत्यापराहिकीभ्यां
प्रवर्ग्योपसङ्गां प्रचरत्येतावदेवैतद्दहः कर्म क्रियते । वसन्त्येताः
रात्रिम् । ॥ ३८ ॥ एकादशः ॥

- ५ अथ चतुर्थे ऽङ्गुदित आदित्ये प्रवर्ग्योपसङ्गां प्रचरति ।
समानं पुरीषस्योपधानमथ पञ्चमे ऽङ्गुदित आदित्ये प्रवर्ग्योप-
सङ्गां प्रचरति । सर्व एव कार्ष्णाजिनीरूपानह उपमुद्गन्ते ।
ऽथ याचत्याज्यस्थालीः सस्रुवां विभक्तिमुदपात्रः सर्वं च स्वय-
माह्वानिकोतं दश च स्कन्ध्या अवकाश्र या उ चान्या उप-
१० धास्यन्भवति ता । एतत्समादायोत्तरे श्रोण्यन्ते सःसादयन्त्यथ
द्वाभ्यामात्मन्यग्निं गृहीते मयि गृह्णाम्यग्ने अग्निं यो नो
अग्निरिति । स्वयंचितिं जपति यास्ते अग्ने समिधो यानि
धामेति । श्वेतमश्वमभिमृश्याधिद्रवत्यपामिदं न्ययनं नमस्त
इति द्वाभ्यामथाधिद्रुत्य द्वितीये संचिताहुती जुहोत्यग्ने दुध
१५ तत्त्वा यामौति । दक्षिणतो विभक्तिमुपदधात्यग्निनाग्निः समि-
धत इति । तथादेवतं कृत्वा सूददोहसं करोत्यथ स्वयमाह-
वामश्वमवप्राप्याविदुषा ब्राह्मणेन सहाधिद्रुत्योपदधाति भुव
इन्द्राग्नौ अव्यथमानामित्यनुद्रुत्य वायुस्त्वाभिपातु मद्वा स्वस्त्या
हृदिषा शंतमेन तथा देवतयाङ्गिरस्वद्भुवा सीदेति । वन्या-
१० द्वितौयामुपधायेति । प्राण्यापानिति । स यानो । ऽथैष ब्राह्मणो
वरं ददात्यथ सुचि चतुर्गृहीतं गृहीत्वा स्वयमाहवावकाशे
जुहोति चित्तिं जुहोमि मनसा घृतेनेत्यङ्गुष्ठाभ्यामन्वारभ्या-

न्वारोहं वाचयत्यन्तरिचमाक्रमिषं प्रजा मा मा हाषीदित्यपरे
 विले हिरण्येष्टकामुपदधाति ज्योतिरसि ज्योतिर्मं यच्छान्त-
 रिचं यच्छान्तरिचान्ना पाहीति ' तां जघनेन प्रक्रमवेलायां
 मण्डलेष्टकामुपदधात्यधियौरन्तरिचं ब्रह्मणा विष्टेति ' दक्षि-
 णतो रेतःसिचमुपदधात्यन्तरिचः रेतःसिक्तन्मे रेतो दधातु
 तन्मे रेतः प्रजनयत्विति मनसैव ' तथादेवतं कृत्वा सूददोहसः
 करोति ' ॥ ३६ ॥

अथैता दश स्कन्धाः प्राचीरायातयति चतस्र चतव्याः
 सम्राजं च विश्वज्योतिषं च द्वे सयुजौ द्वे संयान्यावृतव्या उप-
 दधाति नभश्च नभस्यश्वेत्यवकामनूपदधात्यग्नेर्योनिरसीतौष- १०
 श्वोर्जश्वेत्यवकामनूपदधात्यग्नेर्योनिरसीति सम्राजं च विश्व-
 ज्योतिषं च सम्राट् ज्योतिरधारयद्विश्वकर्मा त्वा सादयत्वित्यु-
 त्तरामथ सयुजावुपदधाति वर्चसा त्वा सयुजा युजा युन-
 ज्म्यकथेभिस्त्वा सयुजा युजा युनज्मीत्यथ संयान्यावुपदधाति
 देवानां वायोयान्यस्यन्तरिचस्य यान्दसीति ' तथादेवतं कृत्वा १५
 सूददोहसः करोत्यथ दिश्या उपदधाति राक्ष्यसि प्राचौ
 दिगिति पञ्चैकैकां दिक्ष्वेकां मध्ये ' तथादेवतं कृत्वा सूददोहसः
 करोत्यथ प्राणभृत उपदधात्यायुर्मं पाहि प्राणं मे पाहीति
 दश पुरस्तात्प्राचीस्तासां ज्योतिष्मतोमुत्तमामुपदधाति ' तथा-
 देवतं कृत्वा सूददोहसः करोत्यथ बृहतीरुपदधाति मा २०
 कृन्द इति द्वादश दक्षिणतः पृथिवी कृन्द इति द्वादश
 पश्चादग्निर्देवतेति द्वादशोत्तरतस्तायादेवतं कृत्वा सूददोहसः

- करोत्यथ वालखिल्या उपदधाति ' मूर्धासि राडिति सप्त
 पुरस्तात्प्रतीचीरुपदधाति यन्त्री राडिति सप्त पश्चात्प्राचीर्वाल-
 खिल्याभिश्चितिराप्यते ' तथादेवतं कृत्वा सूददोहसः करो-
 त्यथाग्निं सर्वतोमुखं चिनुते ऽग्नेरङ्गानि प्राजापत्यामृषभं
 ५ लोकंपृणाः ' प्राच्यात्र लोकंपृणया प्रसौत्यग्निं प्राचीभिः संप्रच्छा-
 दयन्ति ' संप्रच्छन्नं पलाशशाखया परिकर्षति लोकं पृण द्विद्रं
 पृणेत्यथ चितिकृष्याभिमृशति चित्तिमचित्तिं चिनवद्वि विद्वा-
 नित्याग्नेया जगत्यैतां चितिमभिमृश्य द्वाभ्यामवद्रवति वाङ्म
 आसंग्प्राणदा इत्यथापराह्निकौभ्यां प्रवर्ग्योपसङ्गां प्रचरत्येतावदेवै-
 १० तदहः कर्म क्रियते ' वसन्त्येताः रात्रिम् ' ॥ ४० ॥ द्वादशः ॥

- अथ षष्ठे ऽङ्गुदित आदित्ये प्रवर्ग्योपसङ्गां प्रचरति ' समानं
 पुरीषस्योपधानमथ सप्तमे ऽङ्गुदित आदित्ये प्रवर्ग्योपसङ्गां
 प्रचरति ' सर्व एव कार्ष्णाजिनीरूपानह उपमुञ्चन्ते ' ऽथ याच-
 त्याज्यस्थालीः सस्रुवां विभक्तिमुदपात्रं पञ्च च स्कन्ध्या अव-
 १५ काश्च या उ चान्या उपधास्यन्भवति ता ' एतत्समादायोत्तरे
 श्रोण्यन्ते सःसादयन्त्यथ द्वाभ्यामात्मन्यग्निं गृहीते मयि
 गृह्णाम्यग्ने अग्निं यो नो अग्निरिति ' स्वयंचितिं जपति यास्ते
 अग्ने समिधो यानि धामेति ' श्वेतमश्वमभिमृश्याधिद्रवत्यपा-
 मिदं न्ययनं नमस्त इति द्वाभ्यामथाधिद्रुत्य तृतीये संचिता-
 २० ङ्ङती जुहोत्यग्ने गह्य तत्त्वा यामीति ' दक्षिणतो विभक्ति-
 मुपदधात्यग्निर्वृत्राणि जङ्घनदिति ' तथादेवतं कृत्वा सूददोहसं
 करोत्यथैताः पञ्च स्कन्ध्याः प्राचीरायातयति द्वे चतव्ये द्वे

सयुजावेकां संयानीमृतये उपदधाति सहस्र सहस्यस्येत्यव-
 कामनूपदधात्यग्नेर्योनिरसौत्यथ सयुजावुपदधाति स्तोमेभिस्त्वा
 सयुजा युजा युनज्मि कृन्दोभिस्त्वा सयुजा युजा युनज्मीत्यथ
 संयानीमुपदधाति देवानामन्तरिक्षयान्यसीति ' तथादेवतं कृत्वा
 सूददोहसः करोति ' ॥ ४१ ॥

अथाक्ष्णयास्तोमीया उपदधात्याशुस्त्रिवृदिति पुरस्तादुप-
 दधाति व्योम सप्तदश इति दक्षिणतो धरुण एकविंश इति
 पश्चाद्भान्तः पञ्चदश इत्युत्तरतः ' प्रतूर्तिरष्टादश इति पुरस्ता-
 दुपदधात्यभिवर्तः सविंश इति दक्षिणतो वर्चो द्वाविंश
 इति पश्चात्तपो नवदश इत्युत्तरतो ' योनिश्चतुर्विंश इति १०
 पुरस्यादुपदधाति गर्भाः पञ्चविंश इति दक्षिणत ओजस्त्रि-
 णव इति पश्चात्संभरणस्त्रयोविंश इत्युत्तरतः ' क्रतुरेकत्रिंश
 इति पुरस्तादुपदधाति ब्रध्नस्य विष्टपं चतुस्त्रिंश इति दक्षि-
 णतः प्रतिष्ठा त्रयस्त्रिंश इति पश्चान्नाकः षट्त्रिंश इत्युत्त-
 रतो ' श्रेर्भागो ऽसीति पुरस्तादुपदधाति नृचक्षसां भागो १५
 ऽसीति दक्षिणतो मित्रस्य भागो ऽसीति पश्चादिन्द्रस्य भागो
 ऽसीत्युत्तरतो ' वसूनां भागो ऽसीति पुरस्तादुपदधात्या-
 दित्यानां भागो ऽसीति दक्षिणतो ऽदित्यै भागो ऽसीति
 पश्चाद्देवस्य सवितुर्भागो ऽसीत्युत्तरतो ' धर्षश्चतुष्टोम इति
 पुरस्तादुपदधाति यावानां भागो ऽसीति दक्षिणत षट्भूणां १०
 भागो ऽसीति पश्चाद्विवर्ता ऽष्टाचत्वारिंश इत्युत्तरतो '
 अन्यथानूच्यान्यथोपदधातीति ब्राह्मणं ' तथादेवतं कृत्वा सूददो-

इसः करोत्यथ सृष्टीरुपदधात्येकयास्तुवत प्रजा अधीय-
 न्तेति सप्तदश^१ चतस्रो दक्षिणे ऽम उपदधात्यथ तिस्रो
 ऽथ तिस्रो ऽथ तिस्रो ऽथ चतस्रो^१ दक्षिणादः सा-
 दक्षिणाः श्रोणिमभ्यायातयति^१ तथादेवतं कृत्वा सूददोहसः
 ५ करोत्यथ व्युष्टीरुपदधातीयमेव सा या प्रथमा व्यौच्छदिति
 पञ्चदश^१ तिस्रस्तिस्रो दिक्षु तिस्रो मध्ये^१ व्युष्टीभिश्चिति-
 राप्यते^१ तथादेवतं कृत्वा सूददोहसः करोति^१ ॥ ४२ ॥

अथाग्निः सर्वतोमुखं चिनुते ऽग्नेरङ्गानि प्राजापत्यामृषभं
 लोकंपृणा^१ उदीच्यात्र लोकंपृणया प्रसौत्यग्निमुदीचीभिः
 १० संप्रच्छादयन्ति^१ संप्रच्छन्नं पलाशशाखया परिकर्षति लोकं
 पृण छिद्रं पृणेत्यथ चितिक्लृप्याभिमृशति चित्तिमचित्तिं
 चिनवद्भि विद्वानित्याग्नेय्यानुष्टुभैतां चितिमभिमृश्य द्वाभ्या-
 मवद्रवति वाङ्म आसन्प्राणदा इत्यथापराह्निकीभ्यां प्रव-
 र्ग्यापसङ्गां प्रचरत्येतावदेवैतदहः कर्म क्रियते^१ वसन्त्येताः
 १५ रात्रिम्^१ ॥ ४३ ॥ त्रयोदशः ॥

अथाष्टमे ऽह्युदित आदित्ये प्रवर्ग्यापसङ्गां प्रचरति^१
 समानं पुरीषस्योपधानमथ नवमे ऽह्युदित आदित्ये प्रवर्ग्या-
 पसङ्गां प्रचरति^१ सर्व एव कार्ष्णाजिनीरूपानह उपमुञ्चन्ते^१
 ऽथ याचत्याज्यस्थालीः सस्रुवां विभक्तिमुदपात्रः सर्वं च
 २० स्वयमादृष्टानिकोतः सप्त च स्कन्धा अवकाश या उ चान्या

१ श्रौतम० some of the MSS.

२ व्युष्टिभिः H. Ms.

उपधास्यन्भवति ता ' एतत्समादायोत्तरे ओष्यन्ते सः सादय-
 न्यथ द्वाभ्यामात्मन्यग्निं गृहीते मयि गृह्णाम्यग्रे अग्निं यो नो
 अग्निरिति ' स्वयंचितिं जपति यास्ते अग्ने समिधो यानि
 धामेति ' श्वेतमश्वमभिमृश्याधिद्रवत्यपामिदं न्ययनं नमस्त
 इति द्वाभ्यामथाधिद्रुत्य चतुर्थं संचिताङ्गती जुहोत्यग्ने ५
 किंशिल तत्त्वा यामीति ' दक्षिणतो विभक्तिमुपदधात्यग्ने
 स्तोमं मनामह इति ' तथादेवतं कृत्वा सूददोहसं करोत्यथैताः
 सप्त स्कन्धाः प्राचीरायातयति द्वे ऋतव्ये स्वराजं च विश्व-
 ज्योतिषं चैकां सयुजं द्वे संयान्यावृतव्ये उपदधाति तपश्च
 तपस्यश्वेत्यवकामनूपदधात्यग्नेर्योनिरसीति स्वराजं च विश्व- १०
 ज्योतिषं च स्वराट् ज्योतिरधारयत्प्रजापतिस्त्वा सादयत्वित्यु-
 न्तराभय सयुजमुपदधाति रथ्यै पोषाय सजातानां मध्यमस्ये-
 याय मथा त्वा सयुजा युजा युनज्मौत्यथ संयान्यावुपदधा-
 त्यन्तरिचमस्यन्तरिचाय लेति ' तथादेवतं कृत्वा सूददोहसः
 करोति ' ॥ ४४ ॥ १५

अथासपत्ना उपदधात्यग्ने जाताग्रणुदा नः सपत्नानिति
 पुरस्तादुपदधाति सहसा जातानिति पश्चाच्चतुश्चत्वारिंश
 स्तोम इति दक्षिणतः षोडश स्तोम इत्युत्तरतस्तासां पुरीष-
 वर्ती मध्य उपदधाति पृथिव्याः पुरीषमस्यस्यो नामेति ' तथा-
 देवतं कृत्वा सूददोहसः करोत्यथ विराज उपदधात्येवश्कन्दो १०
 वरिवश्कन्द इति चत्वारिंशतं दशदश दिक्षु न मध्ये ' ऽच्छा-
 योपदधातीति ब्राह्मणं ' तथादेवतं कृत्वा सूददोहसः करो-

- त्यथ स्तोमभागा उपदधाति रश्मिरसि क्षयाय त्वा क्षयं
जिन्वेत्येकत्रिंशत् सप्तसप्त दिक्षु तिस्रो मध्ये । तथादेवतं कृत्वा
सूददोहसः करोत्यथ नाकसद् उपदधाति राक्ष्यसि प्राची
दिग्वसवस्ते देवा अधिपतय इति पञ्चैकां दिक्ष्वेकां मध्ये ।
- ५ तथादेवतं कृत्वा सूददोहसः करोत्यथ पञ्चचोडा उपरिष्ठा-
न्नाकसदामुपदधात्ययं पुरो हरिकेशः सूर्यरश्मिरिति पञ्चैकां
दिक्ष्वेकां मध्ये । तासां पश्चात्प्राचीमुत्तमामुपदधात्यत्र यं यज-
मानो द्वेष्टि तं मनसा ध्यायति । तथादेवतं कृत्वा सूददोहसः
करोत्यथ कृन्दास्युपदधात्यग्निर्मूर्धा दिव इत्येतस्यानुवाकस्य
- १० तिस्रस्तिस्रो यथाम्नातं । गायत्रीः पुरस्तादुपदधाति त्रिष्टुभो
दक्षिणतो जगतीः पश्चादनुष्टुभ उत्तरतो बृहतीर्मध्य ।
उष्णिहः पुरस्तादुपदधाति पङ्कीर्दक्षिणतो ऽचरपङ्कीः पश्चा-
दतिच्छन्दसमुत्तरतो द्विपदा मध्ये । ऽपि वातिच्छन्दसं मध्ये
द्विपदा उत्तरतस्तथादेवतं कृत्वा सूददोहसः करोत्यथ दक्षिणे
- १५ ऽसे कृत्तिका उपदधात्यम्बा नामासि दुला नामासीति सप्त
गुल्मकृतास्तथादेवतं कृत्वा सूददोहसः करोत्यथ वृष्टिसनीरुप-
दधाति पुरोवातसनिरस्यभ्रसनिरसीति पञ्चैकां दिक्ष्वेकां
मध्ये । ऽनुपरिहारं सादयतीति ब्राह्मणं । तथादेवतं कृत्वा
सूददोहसः करोत्यथादित्येष्टका उपदधाति मलिलाय त्वा
- २० सर्णीकाय त्वेत्यष्टौ द्वे द्वे दिक्षु न मध्ये । तथादेवतं कृत्वा
सूददोहसः करोत्यथ घृतेष्टका उपदधात्यृचे त्वा रुचे त्वेति
पञ्चैकां दिक्ष्वेकां मध्ये । ऽनुपरिहारं सादयतीति ब्राह्मणं ।

तथादेवतं कृत्वा सूददोहसः करोत्यथ यज्ञोदा उपदधाति
 यज्ञोदां त्वा यज्ञसि सादयामीति पञ्चैकैकां दिक्ष्वेकां मध्ये ।
 तथादेवतं कृत्वा सूददोहसः करोत्यथ भूयस्कृत उपदधाति
 भूयस्कृदसि वरिवस्कृदसीति पञ्चैकैकां दिक्ष्वेकां मध्ये । तथा-
 देवतं कृत्वा सूददोहसः करोत्यथापुषद उपदधात्यपुषदसि ५
 श्येनसदसीति पञ्चैकैकां दिक्ष्वेकां मध्ये । तथादेवतं कृत्वा सूद-
 दोहसः करोत्यथ द्रविणोदा उपदधाति पृथिव्यास्त्वा द्रविणे
 सादयामीति पञ्चैकैकां दिक्ष्वेकां मध्ये । तथादेवतं कृत्वा सूद-
 दोहसः करोत्यथायुष्या उपदधाति प्राणं मे पाह्यपानं मे
 पाहीति सप्तैकैकां दिक्षु तिस्रो मध्ये । तथादेवतं कृत्वा १०
 सूददोहसः करोत्यथर्तुनामान्युपदधाति यावा अयावा इति
 सप्तैकैकां दिक्षु तिस्रो मध्ये । तथादेवतं कृत्वा सूददोहसः
 करोति । ॥ ४५ ॥ चतुर्दशः ॥

अथेन्द्रतनूरुपदधात्यग्निना विश्वाषाडिति द्वाविंशतिं पञ्च-
 पञ्च दिक्षु द्वे मध्ये । तथादेवतं कृत्वा सूददोहसः करोत्यथ १५
 यज्ञतनूरुपदधाति प्रजापतिर्मनसान्धो ऽच्छेत इति त्रयस्त्रिंश-
 तमष्टावष्टौ दिक्ष्वेकां मध्ये । तथादेवतं कृत्वा सूददोहसः करो-
 त्यथ ज्योतिष्मतीरुपदधाति ज्योतिष्मतीं त्वा सादयामीति
 द्वादश तिस्रस्तिस्रो दिक्षु न मध्ये । तथादेवतं कृत्वा सूद-
 दोहसः करोत्यथ भूतेष्टका उपदधाति पृथिव्यै स्वाहान्तरि- २०
 चाय स्वाहेति द्वादश तिस्रस्तिस्रो दिक्षु न मध्ये । तथादेवतं
 कृत्वा सूददोहसः करोत्यथाज्यानीरुपदधाति शतायुधाय शत-

- वीर्यायेति पञ्चैकैकां दिक्ष्वेकां मध्ये^१ तथादेवतं कृत्वा सूद-
 दोहसः करोत्यथ राष्ट्रभृत उपदधात्यग्ने यशस्विन्यशसेमम-
 र्पयेति चतस्र एकैकां दिक्षु न मध्ये^१ तथादेवतं कृत्वा सूद-
 दोहसः करोत्यथ दक्षिणे ऽऽसे पौर्णमासीमुपदधाति पूर्णा
 ५ पश्चादिति^१ तथादेवतं कृत्वा सूददोहसं करोत्यथ दक्षिण
 एवाऽसे नक्षत्रेष्टका उपदधाति कृत्तिका नक्षत्रमग्निर्देवतेत्यथैना
 रोचयत्यग्ने रुच स्थ प्रजापतेर्धातुः सोमस्यर्चे त्वा रुचे त्वा द्युते
 त्वा भासे त्वा ज्योतिषे त्वेत्यथैतं नक्षत्रपथः रोहिणीप्रभृत्या
 विशाखाभ्यामायातयति^१ दक्षिणादऽसाद्दक्षिणाऽऽश्रौणिमभ्या-
 १० यातयत्यथ^१ पुच्छसन्धौ चात्मसन्धौ चामावास्यामुपदधाति यत्ते
 देवा अद्धुर्भागधेयमित्यथैतं नक्षत्रपथमनूराधाप्रभृत्यापभर-
 णीभ्य आयातयत्युत्तरायै श्रोणेरुत्तरमऽसमभ्यायातयत्यथोत्तर^२
 एवाऽसे पौर्णमासीमुपदधाति पूर्णा पश्चादित्दसऽसृष्टा उप-
 दधातीति ब्राह्मणं^१ नक्षत्रेष्टकाभिश्चितिरायते^१ तथादेवतं
 १५ कृत्वा सूददोहसः करोत्यथावद्रुत्य कृष्णमश्वमभिमृश्य तनु-
 पुरौषमुपदधाति षष्ठो दिवीति^१ तथादेवतं कृत्वा सूददोहसं
 करोत्यथ^४ षष्ठीं चितिं चिनुते संयच्च प्रचेताश्चेति पञ्चैकैकां
 दिक्ष्वेकां मध्ये^१ तथादेवतं कृत्वा सूददोहसः करोत्यथाग्निः

१ Thus M Tr U ; •शाखाभ्यां आयात• Be B ; •शाखाभ्यामभ्यायात• H.

२ श्रोणीम• some of the MSS.

३ Thus corrected ; all MSS. : श्रोणेरुत्तरम• ।

४ अथ i.s. of अथ BH.

सर्वतोमुखं चिनुते ऽग्नेरङ्गानि प्राजापत्यामृषभं लोकंपृणाः ।
 प्राच्यात्र लोकंपृणया प्रसौत्यग्निं प्राचीभिः संप्रच्छादयन्त्यथो-
 दीचीभिः । प्राचीभिस्त्वेव निस्तिष्ठन्ति । यावद्द्वं चेष्यमाणो
 भवति तावद्द्वं चिनुते । ऽथानभिमृष्टं चितिक्लृप्या भवति ।
 तदेताश्चतस्रः स्वयमादृशा याचति । ता दिचूपदधाति प्राणाय ५
 त्वा चक्षुषे त्वा तथा देवतयाङ्गिरस्वद्भुवा सीद व्यानाय त्वा
 चक्षुषे त्वा तथा देवतयाङ्गिरस्वद्भुवा सीदापानाय त्वा चक्षुषे
 त्वा तथा देवतयाङ्गिरस्वद्भुवा सीद वाचे त्वा चक्षुषे त्वा तथा
 देवतयाङ्गिरस्वद्भुवा सीदेत्यथ स्वयमादृशामश्वमवघ्राप्याविदुषा
 ब्राह्मणेन सहाधिद्रुत्योपदधाति सुवरायोस्त्वा सदने सादया- १०
 मीत्यनुद्रुत्य सूर्यस्त्वाभिपातु मद्या स्वस्त्या कर्दिषा शंतमेन तथा
 देवतयाङ्गिरस्वद्भुवा सीदेत्यपान्यात्तृतीयामुपधायेत्यपानित्य-
 यैष ब्राह्मणो वरं ददात्यथ सुचि चतुर्गृहीतं गृहीत्वा स्वयमा-
 दृशावकाशे जुहोति चित्तिं जुहोमि मनसा धृतेनेत्यङ्गुष्ठाभ्या-
 मन्वारभ्यान्वारोहं वाचयति दिवमाक्रमिषः सुवरगन्धेत्यपरे १५
 बिले हिरण्येष्टकामुपदधाति सुवरसि सुवर्मे यच्छ दिवं यच्छ
 दिवो मा पाहीति । तां जघनेन प्रक्रमवेलायां मण्डलेष्टका-
 मुपदधाति द्यौरपराजितामृतेन विष्टेति । दक्षिणतो रेतः-
 सिचमुपदधाति द्यौ रेतःसिक् सा मे रेतो दधातु सा मे

१ B Be Ms. ins. चित्तिं ।

२ The following words, unto सीदेत्यथ. l. 9, are found thus in U only ; all the other MSS. abbreviate.

रेतः प्रजनयत्विति ^१ तथादेवतं कृत्वा सूददोहसः करोत्यथोत्त-
 रतः प्रक्रमवेलायां विकर्णीमुपदधाति प्रोधदश्वो न यवसे
 अविष्यन्निति ^१ तथादेवतं कृत्वा सूददोहसं करोत्यथ लोकंपृणा
 उपदधाति लोकं पृण किद्रं पृणेत्यथ ^२ चितिक्लृष्ट्याभिमृशति
 ५ चित्तिमचित्तिं चिनवदि विद्वानित्याग्नेया पङ्क्तयतां चिति-
 मभिमृश्य दाभ्यामवद्रवति वाङ्म आसन्प्राणदा इत्यथापराह्नि-
 कौभ्यां प्रवर्ग्यापसङ्गां प्रचरत्येतावदेवैतदहः कर्म क्रियते ^१ वस-
 न्त्येताः रात्रीम् ^१ ॥ ४६ ॥ पञ्चदशः ॥

अथैतस्मिन्नेव नवमे ऽङ्गि दशमायाः उपकल्पयते सहस्रं
 १० हिरण्यशल्कानूर्ध्वं त्रिभ्यो ऽपरिमितानित्येक आहुस्ते यदि
 सहस्रं भवन्ति द्वेद्वे शते पचनाडीष्वोते ^२ भवतो ^१ ऽथ दशमे
 ऽङ्गुदित आदित्ये प्रवर्ग्यापसङ्गां प्रचरति ^१ समानं पुरीष-
 स्योपधानमथ पात्र्यामप आनीय हिरण्यशल्कान्संप्रकीर्य दाभ्यां-
 दाभ्याः शताभ्यां प्रोचति सहस्रस्य प्रमा असीति यत्राक्
 १५ स्वयमादृषायै भवति सहस्रस्य प्रतिमा असीति यदृच्छिणा
 स्वयमादृषायै भवति सहस्रस्य विमा असीति यत्रत्यक् स्वय-
 मादृषायै भवति सहस्रस्योन्मा असीति यदुदक् स्वयमादृषायै
 भवत्यथ मध्यं दाभ्याः शताभ्यां प्रोचति साहस्रो ऽसि सहस्राय
 त्वेत्यथोत्तरे ओष्यन्ते तिष्ठन्निष्टका धेनूः कुरुत इमा मे अग्न

१ अथ MTr; अथ the other MSS.

२ पच० all; ०नाडीष्वोते Tr UH Ms; ०नाडीष्वेते BeM; ०नाडीद्योते B;
 Bhav. : पचनाडीषु पचिपचवुधसुषिरेषु निहिते[षु] भवतः ।

इष्टका धेनवः सन्वित्यान्तादनुवाकस्याथापराहिकीभ्यां प्रवर्ग्या-
 पसङ्गां प्रचरत्येतावदेवैतदहः कर्म क्रियते । वसन्त्येताः रात्रि-
 मथैतस्मिन्नेव दशमे ऽङ्गिकादशायाः उपकल्पयते ऽर्कपर्ण-
 मजक्षीरं गावीधुकं चरुं तिसृधन्वमशानमुदकुम्भं मण्डूक-
 मवकां वेतसशाखां दर्भस्तम्बमाज्यस्थालीः सस्रुवां दीर्घवः ५
 द्वादशमित्यथैकादशे ऽङ्गुदित आदित्ये प्रवर्ग्यापसङ्गां प्रच-
 रति । स दीर्घवः सुवं प्रयथ्योत्तमे संचिताङ्गुती जुहोत्यग्ने
 वन्य तत्त्वा यामौति । ॥ ४७ ॥

यावदेवात्राध्वर्युश्चेष्टति तावदेष प्रतिप्रस्थातोत्तरस्य पक्षस्य
 चरमयेष्टकया प्रत्यूढपुरीषयोपरमत्यथैतस्यार्कपर्णस्य पुटमन्तर- १०
 वस्त्राविणं कृत्वोदङ् तिष्ठन्मुखदग्ने धारयन्नाहाहरानयेति । स
 यत्र धारेष्टकां प्राप्नोति तत्प्रतिपद्यते नमस्ते इद्र मन्यव
 इत्यान्तमेतमनुवाकं निगद्य द्वितीयं तृतीयं । चतुर्थस्य यत्राभि-
 जानाति नमः क्षत्रभ्य इति तत्स्वाहाकरोति । सो ऽत एव
 प्राङ्गवृत्त्य नाभिदग्ने धारयन्संग्रहीतभ्य इति प्रतिपद्यातिशिष्ट- १५
 मनुवाकस्य^१ निगद्य पञ्चमं षष्ठं । सप्तमस्य यत्राभिजानाति
 नमो वर्धाय चेति तत्स्वाहाकरोति । सो ऽत एव दक्षिणा-
 वृत्त्य जानुदग्ने धारयन्वर्धाय चेति प्रतिपद्यातिशिष्टमनुवाकस्य^१
 निगद्याष्टमं नवमं दशममेकादशस्य यत्राभिजानाति य एता-
 वन्तश्च भूयाः स्येति तत्स्वाहाकरोति । सो ऽत एव प्रत्यङ्गा- १०

१ Thus M only ; अनुवाकं all the other MSS.

वृत्य गुल्फदग्ने धारयन्नमो रुद्रेभ्यो ये पृथिव्यामित्येतद्यजमानं
 वाचयति ^१ नाभिदग्ने धारयन्नमो रुद्रेभ्यो ये ऽन्तरिक्ष इत्येत-
 द्यजमानं वाचयति ^१ ग्रीवदग्ने^१ धारयन्नमो रुद्रेभ्यो ये दिवी-
 त्येतद्यजमानं वाचयत्यत्रैतदर्कपर्णं यं द्वेष्टि तस्य संचरे पशूनां
 ५ न्यस्यति ^१ यद्यु वै न द्वेष्ट्याखवटे न्यस्यत्यत्रैतं गावीधुकं चरुं
 चरमायामिष्टकायां निदधाति यो रुद्रो अग्नौ यो अप्सु य
 ओषधीषु यो रुद्रो विश्वा भुवनाविवेश तस्मै रुद्राय नमो
 अस्त्वित्यथैतत्तिसृधन्वं याचति ^१ तेनोत्तरे श्रोण्यन्ते तिष्ठन्नुप-
 तिष्ठते ^१ ऽपि वानुपरिक्रामं यत्ते रुद्र पुरो धनुस्तदातो अनु-
 १० वातु ते तस्मै ते रुद्र संवत्सरेण नमस्करोमि यत्त रुद्र दक्षिणा
 धनुर्यत्ते रुद्र पश्चाद्धनुर्यत्ते रुद्रोत्तराद्धनुर्यत्ते रुद्रोपरि धनु-
 रित्यथैनदयाचितं ब्राह्मणाय ददात्यथास्यैष उदकुम्भ उत्तरे
 श्रोण्यन्ते ऽग्ना सःसृष्टः^२ श्रेते ^१ स यो बलवाःस्तमाहाने-
 नोदकुम्भेन संततया धारया त्रिः प्रदक्षिणं परिषिञ्चन्परौ-
 १५ हौति ^१ स तथा करोति ^१ परिषिच्यमाने यजमानं वाचय-
 त्यग्निर्जं पर्वते शिश्रियाणां वाते पर्जन्ये वरुणस्य शुभ्रे । अद्भ्य
 ओषधीभ्यो वनस्पतिभ्यो ऽधि संभृतां तां न इषमूर्जं धत्त
 मरुतः सःरराणा इत्यथैतं कुम्भमग्ना सःसृष्टः सादयत्य-
 ष्मस्ते चुदसुं ते शुगच्छतु यं द्विभ इति ^१ निधाय कुम्भं

१ Thus M Tr BU (sec. m.) Ms Keś. ; ग्रीवा० Be U (pr. m.).

२ Thus Bhav. (one Ms.) and Ms. ; अग्नां सःसृष्टः M ; संदृष्टः Tr Be
 BU Bhav. (another Ms.) संसृष्टः H.

यथेतं त्रिः पुनः प्रतिपर्येत्यैतस्मिन्नेव दीर्घवृशे प्रयथ्याति
मण्डूकमवकां वेतसशाखां दर्भस्तम्बमिति ^१ तेन यत्प्राक्
स्वयमादृषायै भवति तद्विकर्षति समुद्रस्य त्वावकया हिमस्य
त्वा जरायुणेति ॥ ४८ ॥

द्वाभ्यां पुरस्ताद्वाभ्यां दक्षिणतो द्वाभ्यां पश्चाद्वाभ्यामुत्तरतो ^५
ऽष्टाभिर्विकर्षतीति ब्राह्मणमथैताश्चैव कार्ष्णाजिनीरूपानह एतं^१
च^२ दीर्घवृशं संक्लिद्य चात्वाले संप्रकिरन्त्यथ शान्तो ऽग्नि-
रित्याज्यस्थालीं सस्रुवामादायाधिद्रुत्याज्यस्थाल्याः^३ सुवेणोप-
घातं सर्पाङ्गतीर्जुहोति ^१ समीची नामासि प्राची दिगिति
पश्चादासीनः पूर्वे बिले जुहोत्याजस्विनी नामासि दक्षिणा ^{१०}
दिगित्युत्तरत आसीनो दक्षिणे बिले जुहोति ^१ प्राची
नामासि प्रतीची दिगिति पुरस्तादासीनो ऽपरे बिले जुहो-
त्यवस्थावा नामास्युदीची दिगिति दक्षिणत आसीन उत्तरे
बिले जुहोत्यैतेनैव यथेतमेत्य यत्रैव प्रथममहौषीत्तद्दे जुहो-
त्यधिपत्नी नामासि वग्निनी नामासीत्यथावद्रुत्याग्निं साम- ^{१५}
भिरुपस्थापयति ^१ गायत्रेण पुरस्तादुपतिष्ठते ऽग्नेर्हृदयेन
दक्षिणमुपपच्चं रथंतरेण दक्षिणं पचं वारवन्तीयेन दक्षिणां
श्रोणिमृतुस्थायज्ञायज्ञियेन^२ पुच्छं श्यैतेनोत्तरां श्रोणिं

१ Thus Tr BU Ms ; एतं Be ; एतं MH.

२ Thus U (sec. m.) only ; *स्थाल्या all the other MSS., also Ms ;
but Msc : साज्यस्थाल्यासुकाशात् ।

३ *यज्ञीयेन Tr H, Ms.

वृहतोत्तरं पञ्चं प्रजापतेर्हृदयेनोत्तरमुपपञ्चं वामदेव्येन मध्यम-
थाह होतरग्नेरुक्थेनाग्निमनुश्रुंसेति ^१ यदि होता न कामयते
यजमान एव जघनेन पुच्छं तृणानि स्रुंस्तीर्य तेषूपविश्याग्ने-
रुक्थेनाग्निमनुश्रुंसति पिता मातरिश्वाच्छिद्रा पदा धा
५ अच्छिद्रा उग्रिजः पदानुतनुः सोमो विश्वविज्ञेता नेषद्बृहस्पति-
रुक्थामदानि श्रुंसिषदोमिति सकृदा त्रिर्वाथैनं सुतशस्त्रयो-
र्दोहं वाचवतीष्टो यज्ञो भृगुभिराशीर्दा वसुभिस्तस्य त
दृष्टस्य वीतस्य द्रविणेह भचीयेत्यथापराद्धिकीभ्यां प्रवर्ग्योप-
सद्भ्यां प्रचरत्येतावदेवैतदहः कर्म क्रियते ^१ वसन्त्येतां
१० रात्रिम् ^१ ॥ ४६ ॥ षोडशः ॥

अथैतस्मिन्नेवैकादशे ऽङ्गि द्वादशायाङ्ग उपकल्पयत औदु-
म्बरं सुवमौदुम्बरं द्रोणमौदुम्बरं प्रसेकमौदुम्बरीं वितष्टिं ^१
तस्यां पञ्चमृहीतमाज्यं भवति दध्नः पूर्णामौदुम्बरीं तिस्र
औदुम्बरीः समिधस्त्रिस्रो नानावृक्ष्या नानावृक्ष्यमिधं दधि
१५ मधुमिश्रं युमुष्टिमवकाभारं पृश्निमग्मानमाज्यप्रोचं द्वितीयं
होतारमप्रतिरथस्यानुवक्तारं विलीनोत्पूतस्याज्यस्य द्वौ वा
त्रीन्वा कुम्भाङ्गाह्नौदनिकान्त्रीहीन्सर्वौषधं ^२ रोहितं चर्मानडुहं
हृणायै श्वेतवत्सायै पथो रथं चषालहोमीयं शाकलान्परिधी-
नित्यथ द्वादशे ऽङ्गुदित आदित्ये प्रवर्ग्योपसद्भ्यां प्रचरत्यथोप-
२० निष्क्रम्य संप्रैषमाह सुब्रह्मण्य सुब्रह्मण्यामाङ्गयार्धस्तनव्रतं प्रय-

१ Thus Tr U Be B Ms; वितष्टों MH.

२ Thus MU Tr Ms; ब्रह्मौदनि० B Be H.

ष्कृतेत्याहुयति सुब्रह्मण्यः सुब्रह्मण्यामर्धस्तनव्रतं प्रयच्छत्यथादत्ते
 पञ्चगृहीतमाज्यं दधि मधुमिश्रं गुमुष्टिमवकाभारमित्येत-
 त्समादायाधिद्रुत्याक्षणया पञ्चगृहीतेन स्वयमादृष्णां^१ व्याघार-
 यति नृषदे वडप्पुषदे वड्वनसदे वड् बर्हिषदे वट् सुवर्षिदे
 वडित्येतथैव सुचोपघातं दध्ना मधुमिश्रेण गन्धर्वाहुती- ५
 जुहोति^१ हेतयो नाम स्य तेषां वः पुरो गृहा इति पश्चा-
 दासीनः पूर्वं बिले जुहोति^१ निक्षिप्या नाम स्य तेषां वो
 दक्षिणा गृहा इत्युत्तरत आसीनो दक्षिणे बिले जुहोति^१
 वज्रिणो नाम स्य तेषां वः पश्चाद्गृहा इति पुरस्तादासीनो
 उपरे बिले जुहोत्यवस्थावानो नाम स्य तेषां व उत्तराद्गृहा १०
 इति दक्षिणत आसीन उत्तरे बिले जुहोत्यथैतेनैव यथेत-
 मेत्य यत्रैव प्रथममहौषीत्तद्दे जुहोत्यधिपतयो नाम स्य क्रव्या
 नाम स्येत्यथाह प्रतिप्रस्थातरिममग्निं कूर्मपृषन्तं कुर्विति^१ तः
 स कूर्मपृषन्तं करोति^१ नाप्रोचितमधितिष्ठत्यथ गुमुष्टिमादाय
 दध्ना मधुमिश्रेणावोचति ये देवा देवानां ये देवा देवेष्वधि १५
 देवत्वमायन्निति ॥ ५० ॥

द्वाभ्यां पुरस्तात्ताभ्यां दक्षिणतस्ताभ्यां पश्चात्ताभ्यामुत्तरतो^१
 ऽनुपरिचारमवोचतीति^१ ब्राह्मणमथैनमवकाभारेण प्रतिष्ठाद्य
 गोप्तारः समादिश्यावद्रुत्यापराह्निकीभ्यां प्रवर्ग्योपसङ्गां प्रचर-
 त्यथोपनिष्क्रम्य संप्रैषमाह सुब्रह्मण्य सुब्रह्मण्यामाहुयाम्नीद्वैश्या- १०

१ Thus M Tr UH; •दृष्णा the other MSS.

१ अनुपरिचारम० M, but cp. TS. v. 4.5.3.

- नरमारुतान्निर्वप^१ प्रतिप्रस्थातः प्रवर्ग्यस्यावृता प्रवर्ग्यं स्रग्सा-
 दयोदासनायेति ' वेधैतत्पदं कुर्वन्ति ' गार्हपत्ये तृतीयमुपय-
 मनौषु तृतीयं नि तृतीयं दधत्यथ प्रवर्ग्यस्यावृता प्रवर्ग्यमुदा-
 स्याधिअयति वैश्वानरं द्वादशकपालं मारुतांश्च सप्तकपालानथ
 ५ गार्हपत्य आज्यं विलाप्योत्पूय स्रुचि चतुर्गृहीतं गृहीत्वाहव-
 नीये ऽनीकवन्तं जुहोत्यग्निस्तिग्मेन शोचिषेत्यनुद्रुत्य सैनानीकेन
 सुविदात्रो अस्मे इति जुहोत्यपरं चतुर्गृहीतं गृहीत्वाहवनीय
 एव वैश्वकर्मणानि जुहोति ' य इमा विश्वा भुवनानि जुह्वदि-
 त्यनुद्रुत्य विश्वकर्मा ह्यत्रनिष्ट देव इति जुहोत्यपरं चतुर्गृहीतं
 १० गृहीत्वा चक्षुषः पितेत्यनुद्रुत्य विश्वकर्महविषा वर्धनेनेति
 जुहोति ' नानैव सूक्ताभ्यां जुहोति नानैव सूक्तयोर्वीर्यं दधा-
 तीति ब्राह्मणमथ तिस्र औदुम्बरीः समिध आदधात्युदेन-
 मुत्तरां नयेन्द्रेमं प्रतरां कधि यस्य कुर्मो हविर्गृह इत्यथाभ्या-
 दधातीभ्यं प्रणयनीयमुपोपयमनीः कल्पयन्ति चात्वात्वा-
 १५ दथ संप्रैषमाहाग्रये प्रणीयमानायानुब्रूह्यग्नीदेकस्फ्ययानुसंधेहि
 द्वितीयो होताप्रतिरथमनुब्रवीत्विति ' प्रतिपद्यत एष द्वितीयो
 होताप्रतिरथमाशुः शिशान इति ' दशर्चं भवतीति ब्राह्मण-
 मथैतेनैव सहाग्निनाददते पृश्निमग्मानमाज्यप्रोचं दध्नः पूर्णा-
 मौदुम्बरीं तिस्रो नानावृक्ष्या नानावृक्ष्यमिध्नां शाकलागपरि-
 २० धीनित्यथैनमुद्यच्छत उदु त्वा विश्वे देवा इति ' षड्भिर्हरतीति

ब्राह्मणं ' तासां दे परिगृह्यवती भवतो ' ऽथ विषुवत्याग्नीध्रस्य
काले पृश्निमग्नां निदधाति विमान एष दिव उचा
समुद्र इति दाभ्यामथ चतसृभिरा पुच्छादेतीन्द्रं विश्वा
श्रवौवृधन्निति ' धारयन्त्येतमग्निमथैनः संचितमाच्यप्रोक्षेण
प्रोचति ॥ ५१ ॥

वसवस्त्वा रुद्रैः पुरस्तात्पान्विति पुरस्तात्पितरस्त्वा यम-
राजानः पितृभिर्दक्षिणतः पान्विति दक्षिणत आदित्यास्त्वा
विश्वैर्देवैः पश्चात्पान्विति पश्चद्युतानस्त्वा मासतो मरुद्भिरुत्त-
रतः पान्वित्युत्तरतो देवास्त्वेन्द्रव्येष्टा वरुणराजानो ऽधस्ता-
त्सोपरिष्ठाच्च पान्वित्युपरिष्ठादथैतेनैव सहाग्निनाधिद्रवति १०
प्राचीमनु प्रदिशं प्रेहि विद्वान्क्रमध्वमग्निना नाकमुख्यं पृथिव्या
अहमुदन्तरिचमारुहः सुवर्चन्तो नापेचन्ते ऽग्ने प्रेहि प्रथमो
देवयतामिति पञ्चभिर्धारयन्त्येतमग्निमथ दध्नः पूर्णामौदुम्बरीः
स्रयमावृणायां जुहोति ' नक्तोषासेति पुरोऽनुवाक्यामनूच्याग्ने
सहस्राचेति जुहोत्यथ प्रदक्षिणमावृत्येधं प्रतिष्ठापयति सुपर्णा १५
ऽसि मरुत्मानिति ' तिसृभिः सादयतीति ब्राह्मणमथैनं
विस्वस्याहुतिषाहं कृत्वाध्वराहुतिभिरभिजुहोत्यग्निर्यज्ञं नयतु
प्रजानन्मैनं यज्ञहनो विदन्देवेभ्यः प्रब्रूताद्यज्ञं प्रप्र यज्ञपतिं
तिर स्वाहा वायुर्यज्ञं नयतु प्रजानन्सूर्या यज्ञं नयतु प्रजा-
नन्यज्ञो यज्ञं नयतु प्रजानन्मैनं यज्ञहनो विदन्देवेभ्यः प्रब्रूता- २०
द्यज्ञं प्रप्र यज्ञपतिं तिर स्वाहेत्यथावद्रुत्याग्निवत्युत्तरं परिग्राहं
परिगृह्य योयुपित्वा तिर्यञ्चः स्फ्यः स्तब्धा संप्रैषमाह

- प्रोचणीरासादयेष्वावर्हिरूपसादयेत्यथाधिद्रुत्य श्राकलान्परि-
धीन्परिधाय नानावृक्ष्यमिधमभ्यज्य स्वाहाकारेणाभ्याधाय
तिस्रो नानावृक्षाः समिध आदधाति प्रेद्धो अग्ने दीदिहि
पुरो न इत्यौदुम्बरीं विधेम ते परमे जन्मन्नग्न इति वैकङ्कतीं
५ तां सवितुर्वरेण्यस्य चित्रामिति शमीमथीमथ द्वे सुवाङ्कती
जुहोति चित्तिं जुहोम्यग्ने तमद्येत्यथ स्रुचि चतुर्गृहीतं गृही-
त्वाज्यस्य पूर्णां स्रुचं जुहोति सप्त ते अग्ने समिधः सप्त जिह्वा
इत्यत्र जुह्वन्मनसा दिशो ध्यायेद्विग्भ्य एवैनमवरुन्दे^१ दध्ना
पुरस्ताज्जुहोत्याज्येनोपरिष्ठात्तेजश्चैवास्मा इन्द्रियं च समीची
१० दधातीति ब्राह्मणमथात्रैव तिष्ठत्याचति वैश्वानरं द्वादशकपालं
मारुतांश्च सप्तकपालानथोपस्तीर्य सर्वश एव वैश्वानरमवदध-
दाहाग्नये वैश्वानरायानुब्रूहीति^२ द्विरभिघारयत्यत्याक्रम्याश्रा-
व्याहाग्निं वैश्वानरं यजेति^३ वषट्कृते मध्ये जुहोत्यथैनं
सुवाङ्कतिभिरभिजुहोति सुवर्नं^१ घर्मः स्वाहेति पञ्चभिरथ
१५ मारुतैः प्रचरति^२ ॥ ५२ ॥

पर्युपस्तारं दर्विहोमाकारमीदृङ्^३ चान्यादृङ् चत्यनुद्रुत्य
शुक्रज्योतिश्च चित्रज्योतिश्चेति जुहोति^१ शुक्रज्योतिश्च चित्र-
ज्योतिश्चेत्यनुद्रुत्य ऋतजिच्च सत्यजिच्चेति जुहोत्यृतजिच्च सत्य-
जिच्चेत्यनुद्रुत्यर्तश्च सत्यश्चेति जुहोत्यृतश्च सत्यश्चेत्यनुद्रुत्य यो

१ Thus U Ms, cp. TS. v. 7. 5. b; सुवर्नं the other MSS.

२ नैः प्रचरति Tr U B Ms: नैश्चरति MH Be Bhav.

३ दर्विहो. M.

ऽरण्ये ऽनुवाक्यो गणस्तमनुद्रुत्य जुहोति । यो ऽरण्ये ऽनुवाक्यो
 गणस्तमनुद्रुत्येदृचास एतादृचास इति जुहोतीदृचास एतादृचास
 इत्यनुद्रुत्य मितासश्च संमितासश्च न इति जुहोति ।
 मितासश्च संमितासश्च न इत्यनुद्रुत्येदृङ् चान्यादृङ् चेति
 जुहोति । तानभितो वैश्वानरं परिचिनोति । गणेन गण- ५
 मनुद्रुत्य जुहोत्युच्चैर्वैश्वानरस्याश्रावयत्युपाङ्गु मास्ताञ्जुहो-
 तीति ब्राह्मणम् । ॥ ५३ ॥

अथैतं प्रसेकमग्नावायातयति दक्षिणतो वोदञ्चं पश्चादा
 प्राञ्चं । तस्य सुगिव पूर्वार्धो भवत्येवमेव मध्यं । चमस इव बुध्न-
 स्तस्मिञ्चतुर उपस्तृणान आहाप्रमत्तः संततमानय वसोर्धारां १०
 निगदिष्यामीति । स यत्र धाराग्निं प्राप्नोति तत्प्रतिपद्यते
 ऽग्नाविष्णुं सजोषसेति सर्वमान्तं^१ वसोर्धारामत्रैतं प्रसेकमग्ना-
 वनुप्रहरत्यथैनं सञ्ज्ञावेणाभिजुहोत्यथ यदाज्यमुच्छिष्यते
 तस्मिन्ब्रह्मौदनं पचति । तं ब्राह्मणाश्चत्वारः प्राश्नन्ति । तेभ्य-
 स्रतस्रो धेनूर्दद्यादिति^२ ब्राह्मणमथास्यैतत्पुरस्तादेवोदुम्बरे द्रोणे १५
 सर्वौषधं दध्नाज्येन समुदायुतं भवति । तस्योदुम्बरेण सुवेणोप-
 घातं वाजप्रसवीयं जुहोति वाजस्येमं प्रसवः सुषुवे अग्ने वाजो
 नः सप्त प्रदिश इति चतुर्दश सुवाङ्मतीरभिषेकाय प्ररेकं
 परिग्निनश्चथैनमपिधाय प्रज्ञातं निदधात्यथ नक्तोषासेति

१ सर्वम० M Tr H Ms; सर्वाम० U Be B Bhav.

२ Thus MU Be B Ms (cp. TS. v. 7.3.4): ददाति i.s. of दद्या-
 दिति H.

कृष्णाद्यै श्वेतवत्साद्यै पयो जुहोत्यथ षड्राद्रमृतो जुहोत्यृताषा-
डृतधामेति ^१ भुवनस्य पत इति रथमुखे पञ्चाङ्गतीर्जुहोत्यथ
तिस्रो रुचो जुहोति यास्ते अग्ने सूर्ये रुचो या वो देवाः सूर्ये
रुचो रुचं नो धेहि ब्राह्मणेष्वित्यथ पात्रामाज्यमानीयाञ्जलि-

५ नोपघातं वातनामानि जुहोति समुद्रो ऽसि नभस्वानार्द्रदानुः
शंभूर्मयोभूरभि मा वाहि स्वाहा मारुतो ऽसि मरुतां
गणः शंभूर्मयोभूरभि मा वाहि स्वाहावस्युरसि दुवस्वाञ्कं-
भूर्मयोभूरभि मा वाहि स्वाहेति ^१ वातमु हैके जुहोतो
मन्यन्ते ^२ । ऽत्रैताञ्चाकलान्परिधीनग्नावनुप्रहरति ^३ तदेत-

१० च्चाकलान्तम् ^४ ॥ ५४ ॥ सप्तदशः ॥

अथ सदोहविधाने संमिनोति ^१ सदोहविधाने संमित्या-
ध्वरधिष्णियान्निवपति ^२ तेषूपर्यग्निधिष्णियानुपदधाति ममाग्ने
वर्चा विहवेष्वस्वित्याग्नीध्रीय एकां च याजुषीं सप्त च
लोकंपृणा ^३ अथ होतुर्धिष्णिय एकां चैव याजुषीमेकादश च

१५ लोकंपृणा ^४ अथेतरेष्वेकैकां चैव याजुषीं सप्तसप्त च लोकंपृणा ^५
अथ ^६ मार्जालीय एकां च याजुषीं पञ्च च लोकंपृणा ^७ अथा-
ग्नीषोमौ प्रणयत्यग्नीषोमौ प्रणीय यूपस्यावृता यूपमुच्छ्रयति ^८
स्वर्वन्तं यूपमुत्सृज्याग्नीषोमीयं पशुमुपाकरोति ^९ तस्य प्रसिद्धं
वपया चरित्वा वपाश्रपणौ अनुप्रहृत्य ^{१०} वसतीवरीर्गृह्णात्यथ ^{११}

१ Thus M Tr U H Bhav. Kes. ; मन्वते Be ; मन्वते B.

२ B ins. च, Be च लोकंपृणा ।

३ Here Tr ins. : समुत्क्रम्य चात्वाले मार्जयन्ते थ

४ ०वरौः परिष्ट० U Be B Ms.

षण्डपुरोडाशं निर्वपति^१ तमनुवर्तन्ते ऽष्टौ देवसुवाꣳ हवोꣳ-
 थ्यग्रये गृहपतय इत्येतानि^१ तानि नानावपन्ति^१ नाना
 अपयन्ति^१ नानाधान्यानि भवन्ति^१ प्रैषवाम्पण्डपुरोडाशो
 ऽनुब्रूहि यजेतीतरेषाꣳ हविषाꣳ^१ स यत्र वारुणस्यावद्यन्नाह
 वरुणाय धर्मपतये ऽनुब्रूहीति तदुपभृति खिष्टकृते सर्वेषाꣳ ५
 सकृत्सकृदुत्तरार्धादवद्यति^१ द्विरभिघारयति^१ न प्रत्यनक्त-
 त्याक्रम्याऽव्याह वरुणं धर्मपतिं यजेति^१ वषट्कृते जुहोत्यथ वै
 भवतीष्टो वरुणो भवत्यनिष्टः खिष्टकृदथास्य ब्रह्मा हस्तं गृह्णा-
 तीति^१ स^२ यत्रेष्टो वरुणो भवत्यनिष्टः खिष्टकृदथास्य ब्रह्मा
 हस्तं गृह्णाति^२ ॥ ५५ ॥ १०

सविता त्वा प्रसवानाꣳ सुवतामग्निर्गृहपतीनाꣳ सोमो
 वनस्पतीताꣳ रुद्रः पशूनां बृहस्पतिर्वाचामिन्द्रो ज्येष्ठानां मित्रः
 सत्यानां वरुणो धर्मपतीनामित्येतदेव सर्वं भवति ये देवा
 देवसुव स्थ त इममामुष्यायणमनमित्राय सुवध्वं महते
 चत्राय महत आधिपत्याय महते जानराज्यायेत्यथैनं यज- १५
 मानायतने तिष्ठन्तं प्राहैष वो ऽमी^३ राजेति येषाꣳ श्रेष्ठी
 भवति^१ सोमो ऽस्माकं ब्राह्मणानां राजेतीतरे प्रत्याऊरथ
 भूर्भुवः सुवरिति वाचं विसृजते^१ दाभ्यां मुखं विमृष्टे प्रति

१ Thus MU Be; नानावपन्ति H; नानावपन्ति B; नानाविपन्ति Ms;
 तानि नाना इत्यक् षविपन्ति (sic) Msc.

२ This clause is omitted in most of the MSS.

३ भरता (as TS. i. 8.10. d) Tr only, i. s. of मी ।

त्यन्नाम राज्यमधायि सर्वे व्राता वरुणस्याभूवन्निति ^१ गायत्रा-
 निष्णुक्रमान्क्रमते^२ विष्णोः क्रमो ऽसि विष्णोः क्रान्तमसि
 विष्णोर्विक्रान्तमसीत्यथ खिष्टकृता चरति ^३ न रौद्रस्येडाम-
 वद्यत्यपामेनमभ्यवहरन्ति गम्भिष्ठमिडान्ताः^२ पुरोडाशाः संति-
 ५ षन्ते ^१ पत्नीसंयाजान्तः पशुर्हृदयशूलान्त इत्येके ^२ ऽथ वसतीवरीः
 परिहृत्य पयांसि विशिष्योपवसन्ति ^३ ॥ ५६ ॥ अष्टादशः ॥
 अथातो महारात्र एव बुध्यन्ते ^१ समानं कर्मा सुचां
 सादनात्सादयित्वा सुचो ऽग्निं योगेन युनक्त्यग्निं युनज्जीमौ ते
 पचौ चिदसि समुद्रयोनिरिति तिसृभिरथ राजानमुपावहृत्य
 १० प्रातरनुवाकमुपाकरोति ^१ परिहिते प्रातरनुवाके ऽपो ऽच्छैत्य-
 द्विरुदैति^२ ^३ यः क्रतुस्तमुपैति ^४ प्रसिद्धो ऽभिषवः ^५ प्रसिद्धं
 ग्रहा गृह्यन्ते ^६ समानं कर्माश्विनाद्ग्रहादाश्विनं ग्रहं गृहीत्वैका-
 दश रश्मिना आदाय यूपमभ्यैति ^७ स्वर्वन्तं यूपमुत्सृज्यैकादशि-
 नान्पशूनुपाकरोत्याग्नेयं कृष्णघीवः सारस्वतीं मेघीं बभ्रुः सौम्यं
 १५ पौष्णः श्यामः श्रितिपृष्ठं बार्हस्पत्यः शिल्पं वैश्वदेवमैन्द्रमरुणं
 मारुतं कल्पाषमैन्द्राग्रः संहितमधोरामः सावित्रं वारुणं पेल-
 मिति ^१ तेषां प्रसिद्धं वपाभिश्चरित्वा प्रसर्पन्ति प्रातःसवनाय ^२

१ Thus Mu Tr BH ; गायत्रान्वि० Be.

२ Thus U (sec. m.) Ms ; गंभीर० Tr HU (pr. m.) गंदिष्ठ० Be B ;
 गंभीरे हृदे M, which seems to be a periphrase of तेषां गम्भिष्ठम्.
 Bhav. : रौद्रं चरुघोषमशु निमयति गंभीरे हृदे ।

३ Thus only M ; all the other MSS. उदैति ।

तदृजुधा संतिष्ठते^१ प्रसर्पन्ति माध्यंदिनाय संवनाय^२ स^३ यत्र क
 च मध्यंदिनो^२ भवति तदेतद्विरण्यपात्रं मधोः पूरयित्वा सौर्या
 चित्रवत्यावेक्ष्याश्चमवप्राप्य ब्रह्मणे ददाति^३ प्रसिद्धो ऽभिषवः^४
 प्रसिद्धं गृहा गृह्यन्ते^५ समानं कर्मा दक्षिणेभ्यो^६ दक्षिणानि
 ऊत्वा त्रिभिर्मरुत्वतौयैश्चरति^७ सीदन्ति नाराशंसा आया- ५
 यिता दक्षिणस्य हविर्धानस्यापालम्बमधोऽधो माहेन्द्रायथ
 पुरस्तादभिषेकस्य षट् पार्थानि जुहोत्यग्रधे स्वाहा सोमाय
 स्वाहेत्यथ यजमानायतने कृष्णाजिनं प्राचीनग्रीवमुत्तरलोमोप-
 स्तृणाति^८ तद्यजमानं प्राञ्चमुपवेश्य सुवर्णरजताभ्यां रुक्माभ्यां
 पर्युपास्य सर्वौषधेन पुरस्तात्प्रत्यञ्चमभिषिञ्चति^९ शौर्षतो ऽभि- १०
 षिञ्चत्या मुखादन्ववस्त्रावयति ॥ ५७ ॥

देवस्य त्वा सवितुः प्रसवे ऽश्विनोर्बाहुभ्यां पूष्णो हस्ताभ्यां
 सरस्वत्यै वाचो यन्तुर्यन्त्रेणाग्नेस्त्वा साम्राज्येनाभिषिञ्चामीन्द्रस्य
 त्वा साम्राज्येनाभिषिञ्चामि बृहस्पतेस्त्वा साम्राज्येनाभिषिञ्चा-
 मीति^३ समुन्मृष्टे समुत्क्रोशन्त्यभ्यषेच्ययमसावामुष्यायणो ऽमुष्य १५
 पुत्रो ऽमुष्य पौत्रो ऽमुष्य नप्ताग्निषवेनेत्यथ भूर्भुवः सुवरिति वाचं

१ om. Be H.

२ माध्यंदिनो Tr H.

३ Some of the MSS. (MU Tr) give the formula बृहस्पतेस्त्वा etc. before इन्द्रस्य त्वा etc. ; B Be give a text exactly as found TS. i. 7.10.h ; H abbreviates thus : •देस्त्वा साम्राज्येनाभिषिञ्चामिन्द्रस्य त्वा •मिति

विसृजते^१ द्वाभ्यां मुखं विमृष्टे^१ गायत्रान्विष्णुक्रमाङ्कमते^१ ।
ऽथोपरिष्ठादभिषेकस्य षट् पार्थानि जुहोति ॥ ५८ ॥

इन्द्राय स्वाहा घोषाय स्वाहेति^१ द्वादश भूतानामवेष्टी-
र्जुहोति पृथिव्यै स्वाहान्तरिक्षाय स्वाहेत्युजुधा माध्यंदिनं
४ सवनं संतिष्ठते^१ प्रसर्पन्ति तृतीयसवनाय^१ प्रसिद्धमादित्य-
ग्रहेण चरित्वाग्रयणं गृह्णाति^१ समानं कर्मा पवमानात्यवमानेन
चरित्वा स्वे धामन्पशुभिश्चरति^२ । तेषां नाना मनोता नाना
देवता नाना प्रत्यभिमर्शना नाना वसाहोमाः समानो वन-
स्यतिः समानः खिष्टकृत्प्रैषवान्समानीडा समान्यो दिशो^१
१० नाना दिश इत्येके^१ समानं कर्मा यज्ञायज्ञियस्य^३ स्तोत्रा-
द्यज्ञायज्ञियस्य^३ स्तोत्र एकयाप्रस्तुतं भवत्यथाग्निमभिमृशति
नमस्ते असु मा मा हिंसीरुद्रो दत्तोदधिं भिन्तेति द्वाभ्यां^१
समानं कर्मा पत्नीसंयाजेभ्यः^१ पत्नीः संयाज्य प्राडेत्य ध्रुवा-
माष्याय्याध्वरिकाणि समिष्टयजूषि ङ्त्वा दशाग्निकान्युप-
१५ जुहोति यदाकृतात्मसुस्रोदिति^१ समानं कर्मावभृथादथै-
तस्मिन्नवभृथे द्वितीयामवभृथाङ्गतिं जुहोति समुद्राय वयुनाय
सिन्धूनां पतये नम इति^१ प्रसिद्धो ऽवभृथ^१ उदयनीयेष्येष्टा^४

१ Thus Tr BHU Ms; गायत्रान् Be; गायत्रा M.

२ Thus M Tr BU (sec. m.) Ms; चरन्ति U (pr. m.) H Be.

३ Thus, with i, U Be H (the second time); with ī (both times)
M Tr Ms.

४ Thus H; उदयनीयेनेष्टा Tr BU; उदयनीयेष्टा M.

मैत्रावरुणीं वशामुपाकरोति । तस्यै मैत्रावरुणामिवाध्व-
 दानीया भवति । सर्वसंस्थां पशोः कुर्वन्त्यथ गार्हपत्य आच्यं
 विलाप्योत्पूथ सुचि चतुर्गृहीतं गृहीत्वाच्यस्य पूर्णां सुचमग्ने-
 विमोकं जुहोतीमं स्तनमूर्जस्त्रन्तं धयापामित्यथैनमुपतिष्ठते
 ये ऽग्नयः पुरीष्या इत्यथैनमाग्निभिरुपतिष्ठत आपं त्वाग्ने मन- ५
 सेति नवभिरनुच्छन्दसमथोदवसानीयया यजते । ऽथ देविका-
 हविर्भिर्यजते । ऽथ त्रैधातवीयया यजते । ऽथ सौचामण्या
 यजते । संवत्सरं न कंचन प्रत्यवरोहति । न शीर्षमांसं
 खादति न वयसां मांसं । नाग्निं चित्वा रामामुपेयाच्चाग्नि-
 चिद्वर्षति धावेद्यदि धावेदुपावर्तेताच्चाद्यमेवाभ्युपावर्तेत इति १०
 ब्राह्मणम् । ॥ ५६ ॥ एकोनविंशः ॥

॥ इति दशमः प्रश्नः ॥

वाजपेयेन यक्ष्यमाणो भवति^१ स उपकल्पयते कृष्णा-
जिनः सुवर्णरजतौ च रुक्मौ वस्ताजिनः शतमानः हिरण्यः
सप्तदश सुवर्णानि^२ कृष्णालानि हिरण्यपात्रं मधोः पूर्णमौदु-
म्बरः रथचक्रः सप्तदशारः सप्तदशफलकां च श्रितिं^३ यूपं च
५ त्वपरं चतुरश्रिः सप्तदशारत्निं गोधूमकक्षापीमुष्णीषं^४ नैवारः
सप्तदशशरावः सप्तदशोषपुटान्सप्तदश^५ वायव्यानि सप्तदश
पृथुबुध्नानुपयामान्सतं च वालं च सप्तदश निष्कान्सप्तदश वस-
नानि सप्तदश वासोभारान्सप्तदश रथान्सप्तदश दुन्दुभीन्सप्तदश
हस्तिनः सप्तदश दास्यः सप्तदशानांसि युक्तानि सप्तदश
१० गवाः शतानि वयसोवयसो वा सप्तदश सहस्रं^६ वा^१ तस्मिन्दि
सर्वाणि वयांसि भवन्ति^१ चतुर्विंशतिं पशूनेकपञ्चाशत-
मश्वान्खादिरौं विद्वशीं^६ वध्रैर्व्यूतां^७ प्रज्ञाता आग्निष्टोमिकाः
संभाराः^१ स यीशस्य जघन्याहःसु पुरस्तादाषाढौ पौर्णमास्यै

१ सौवर्णानि U Be 11.

२ Thus M Tr Be (sec. m.) Bhav. (one copy); श्रुतिं U (sec. m.); the other MSS. श्रुतिं, सौतिं, श्रुतिं (Bhav. another copy).

३ Thus MU Be 11; •कलापि• T Be B; •कलापा• F.

४ •पुटिकान् M (Bhav.).

५ साहसं M.

६ Thus M Tr Bhav.; विद्वशीं U Be 11; विद्वशीं Be B; विद्वशा F; विद्व H.

७ Thus FH; वध्रैर्व्यू• Be 11 Bhav. (one copy); वध्रैर्व्यू• Be and M (without, however, the r); वध्रैर्व्यू• U, वेधैर्व्यू• B, वध्रैर्व्यू• Tr.

दौचते^१ तस्य त्रयोदश दौचास्त्रिंश उपसदः सप्तदश्यां^२ प्रसुतो^१
ऽपि वा सप्तदश दौचास्त्रिंश उपसद एकत्रिंशत्यां प्रसुतो^१ ऽपि
वा त्रिंश एव दौचास्त्रिंश उपसदः सप्तम्यां प्रसुतः^१ ॥ १ ॥

अथ वै भवति सावित्रं जुहोति कर्मणःकर्मणः पुरस्ता-
दिति^१ दौचणीयां^२ निर्वष्यन्सावित्रं^२ जुहोति देव सवितः^३
प्रसुव यज्ञं प्रसुव यज्ञपतिं भगाय दिव्यो गन्धर्वः केतपूः केतं
नः पुनातु वाचस्पतिर्वाचमद्य स्वदाति नः स्वाहेति^१ दौचा-
ऋतीर्होष्यन्सावित्रं जुहोति^१ प्रायणीयां^२ निर्वष्यन्सावित्रं^२
जुहोत्यन्तर्हिरण्यां^३ होष्यन्सावित्रं जुहोति^१ पदेन चरति^१
पदेन चरित्वा राजानं क्रीलोह्यातिथ्यं निर्वष्यन्सावित्रं जुहोति^१
प्रथमाभ्यां प्रवर्ग्यापसद्भ्यां प्रचरिष्यन्सावित्रं जुहोत्येतस्मिन्काले
प्रतिप्रस्थाता दक्षिणे शालाखण्डे ऽवटं खानयित्वा वाजपेय-
सुरां संधापयति^१ महावेद्यै पूर्वं परिग्राहं परिग्रहीष्यन्सावित्रं
जुहोत्याहवनीयं प्रणेष्यन्सावित्रं जुहोति^१ रथवाहने सदोहवि-
धानि संनेष्यन्सावित्रं जुहोत्यग्नीषोमौ प्रणेष्यन्सावित्रं जुहोतीति^{१५}

१ Thus M Tr U Be 11 Be (sec. m.); सप्तदश्यां (as Āp. xviii. 1.6)
B Be (pr. m.); सप्तदशा F.

२ Thus M Be (sec. m.) Be 11 F; •दौचास्त्रिंश• Tr BH Be (pr. m.);
दौचणीयायां U.

३ Thus Be UF; प्रायणीयास्त्रिंश• Tr BH Be; प्रायणीयं M.

४ Thus U Tr HF Be 11 Bhav.; •हिरण्यां• M Be.

दशान्तःशालमहौषीर्दथात्^१ आग्नीध्र^२ एव होष्यति^३ यूप-
मुच्छ्रियिष्यन्सावित्रं जुहोति^४ यदाध्वर्युश्च^५ यजमानश्च पुरस्ता-
त्प्रत्यञ्चावञ्जन्तावभिसर्पतो^६ ऽथ प्रतिप्रस्थाता पश्चात्प्राङ् वासो-
भिर्वेष्टयन्नभिसर्पत्यदीचीनदशैर्वा विग्रथ्नाति धनुर्वेष्टीर्वा^७ प्रवे-
ष्टयत्येतस्मिन्काले^८ प्रतिप्रस्थाता गोधूमकलापीमुभयतः समां
कृत्वोष्णौषेण विग्रथ्नाति^९ तस्यां तच्चेष्टन्ति यच्चषाले^{१०} स्वर्वन्तं
यूपमुत्सृज्याग्नीषोमीयं पशुमुपाकरिष्यन्सावित्रं जुहोति^{११} तस्य
प्रसिद्धं वपया चरित्वा वसतौवरीर्यहीष्यन्सावित्रं जुहोति^{१२}
पशुपुरोडाशं निर्वप्यन्सावित्रं जुहोत्यनुसवनं त्रीणि^{१३} तानि
सप्तदशापि^{१४} वा^{१५} सत्रनेसवन एव जुहुयादित्येतदपरमथ पशु-
पुरोडाशं निर्वपति^{१६} तमनुवर्तन्ते ऽष्टौ देवसुवाꣳ हवीꣳष्यग्रये
गृहपतय इत्येतानि^{१७} तेषामुक्तं चरणं यथाग्नेर्विधायामिडान्ताः

१ After अहौषीद् B Be U ins. इति ; Keś. cites the clause without इति ; it could, however, be right, cp. Vol. I. p. 193, 15.

२ आग्नीध्रिय Tr.

३ यत्रा० Be B ; the passage referred to is Vol. I., p. 113, 5 sqq.

४ Thus Be (sec. m.) Bhav. ; प्रत्यञ्चावाञ्जन्तावभि० Tr ; •वंजन्तावहिस० Be (pr. m.) B ; •वंजसाववसर्पतो UH ; •वांजसाववसर्पतो Be11 ; •वंजसो-
ववस M ; •वाजसववस० F ; read perhaps •प्रत्यञ्चावञ्जसोपसर्पतो ।

५ धनुर्वेष्टीर्वा प्रवे० Tr Be B ; धनुर्वेष्टिं वा प्रवे० Be 11 HF ; धनुर्वेष्टितं प्रवे० U ; धनुर्वेष्ट इव प्रतिवे० M. The Dvaidhasūtra citing this passage reads धनुर्वेष्टीर्वा प्रवे० ; I am not certain about the correct reading and the meaning of these words. Bhav. comments : धनुर्वेष्टनवदेष्टयति वा ।

६ अपि वा om. B Be.

पुरोडाशाः संतिष्ठन्ते^१ पत्नीसंयाजान्तः पशु^२हृदयशूलान्त इत्येके^३
 ऽत्रैतान्दुन्दुभीननुदिशमासञ्जयति पञ्च दक्षिणायाः^४ ओष्यां
 पञ्चोत्तरस्यां चतुरो दक्षिणे ऽःसे त्रीनुत्तरे ऽःसे^५ तथा हासै
 दिग्भ्यो वाचमवरुन्धत इति ह स्माह बौधायनो^६ ऽग्ने-
 णाग्नीध्रं गुल्मकृता आसक्ताः स्युरित्याञ्जीगविरभितः सद इति^७
 कात्यो^८ ऽथ वसतीवरीः परिहृत्य पयाः^९सि विशिष्योप-
 वसन्ति^{१०} ॥ २ ॥ प्रथमः ॥

अथातो महारात्र एव बुध्यन्ते^१ प्रातराच्यानि गृहीत्वा
 राजानमुपावहृत्य प्रातरनुवाकमुपाकरोति^२ परिहिते प्रात-
 रनुवाके ऽपो ऽच्छैत्यपो हाध्वर्युरभिद्रवत्येतस्मिन्काले^३ प्रति- १०
 प्रस्थाता वाजपेयसुराः^४ संपवय्य^५ सशस्त्रामादाय दक्षिणया
 द्वारोपनिर्हृत्य दक्षिणेन सदः परीत्य दक्षिणेन मार्जालीयं
 धिष्णियं पर्याहृत्यापरया द्वारा हविर्धानं प्रपाद्य दक्षिणस्य
 हविर्धानस्य पश्चादक्षमुपसादयत्यथाध्वर्युरद्भिद्देति^६ सर्वाङ्कतू-
 नुपैति^७ प्रसिद्धो ऽभिषवः^८ प्रसिद्धं ग्रहा गृह्यन्ते^९ समानं १५
 कर्माग्रयणाद्ग्रहादाग्रयणं^{१०} गृहीत्वा पञ्चैन्द्रानतियाह्यान्गृह्यात्युप-
 यामगृहीतो ऽसि नृषदं त्वा द्रुषदमित्येताभिः पञ्चभिरथैना-

१ ह before अध्वर्युं only in Tr Be B ; वाध्वर्युं M and अधिद्रवति Be 11 Tr; सद्भिद्रवति H.

२ Thus Tr U Be Be' 11 (pr. m.); संपवय्य F; संपवयति M; संप-
 वयन्ति Be 11 (sec. m.); संपवयत्य H.

३ Thus M; उदेति all the other MSS.

४ Some of the MSS insert ग्रहं ।

- न्दचिणार्धपूर्वार्धे खरस्य गुल्मकृतान्सादयति ^१ यावदेवात्राध्वर्यु-
 श्चेष्टति तावदेष प्रतिप्रस्थाता सत उदीचीनदग्नेन वालेन सुरां
 पुनाति पुनातु ते परिस्रुतः सोमः सूर्यस्य दुहिता ।
 वारेण शश्वता तनेति ^१ वायव्यमेवाध्वर्युरादत्त उपयामं प्रति-
 ५ प्रस्थाताध्वर्युः पूर्वा वायव्येन द्रोणकलशात्सोमग्रहान्गृह्णात्यथा
 विष्ठा जनयन्कर्वराणीत्यनुद्रुत्योपयामगृहीतो ऽसि प्रजापतये
 त्वा जुष्टं गृह्णामीति ^१ परिमृज्य सादयत्येष ते योनिः प्रजा-
 पतये त्वेत्यथ प्रतिप्रस्थातोपयामेन सतात्सुराग्रहान्गृह्णाति
 कुविदङ्ग यवमन्त इत्यनुद्रुत्योपयामगृहीतो ऽसि प्रजापतये^१
 १० त्वेति गृह्णाति ^१ प्रजापतये त्वेति सादयति ^१ नैव^१ जुष्टं करोति
 न^१ योनिं ^१ तावेवमेव व्यतिषङ्गं ग्रहान्गृह्णीतः सप्तदशेतरः
 सप्तदशेतरः ^१ पुरो ऽक्षमेवाध्वर्युः सोमग्रहान्दिश्रेणि^१ वा
 त्रिश्रेणि^१ वोदीच आयातयति ^१ पश्चादक्षं प्रतिप्रस्थाता सुरा-
 ग्रहान्दिश्रेणि^१ वा त्रिश्रेणि^१ वोदीच आयातयत्यथ षोडशिनं
 १५ गृह्णात्यातिष्ठ वृत्रहन्वथमित्यनुद्रुत्योपयामगृहीतो ऽसीन्द्राय त्वा
 षोडशिने जुष्टं गृह्णामीति ^१ परिमृज्य सादयत्येष ते योनि-
 रिन्द्राय त्वा षोडशिन इत्यथोकथं गृह्णाति ^१ समानं कर्मा-

१ ...१ Thus according to B Be Tr; MFH only: प्रजापतये त्वेति
 सादयति नैव; Be 11 U: प्रजापतये त्वा गृह्णामीति दभैः परिमृज्य प्रजापतये
 त्वेति सादयति नैव ।

२ नैव Be 11 U.

३ द्विः० and त्रिः० HU.

श्विनाद्ब्रह्मादाश्विनं ग्रहं^१ गृहीत्वा षड्रशना आदाय यूपमभ्येति^२ ।
 स्वर्वन्तं यूपमुत्सृज्याथैतान्पशूनुपाकरोत्याग्नेयमैन्द्राग्नेमैन्द्रं मासृतीं^३
 गोवशां सप्तदश प्राजापत्याञ्छामानेकरूपान्सारस्वतीमन्ततो^४ ।
 ऽथ निर्मग्न्यस्यावृता निर्मग्न्येन चरति^५ । प्रहृत्याभिज्जत्याथैता-
 न्नानादेवत्यान्पशून्पृथग्द्विगुणाभिरभिधाय पृथक् त्रिगुणासु^६
 नियुनक्त्यथैतान्समानदेवत्यान्पशून्पृथग्द्विगुणाभिरभिधायैकस्यां
 यूप्यायां नियुनक्त्यपि वा पशौ पशुं प्रसजति^७ । सारस्वती-
 मन्ततो नियुज्याथैनाग्रोक्ष्य निपाय्योपोक्ष्योदूह्य प्रोक्षणी-
 धानम् ॥ ३ ॥

अथेधात्समिधमाददान आहाग्नये समिधमानायानुब्रूही-^{१०}
 त्यभ्यादधातीधं^१ परि समिधं शिनष्टि^२ । वेदेनोपवाजय-
 त्यनूक्तासु सामिधेनीषु सुवेणाधारमाधारयति^३ । संमृष्टे
 सुग्भ्यामुत्तरमथासंस्पर्शयन्सुचावुदङ्कृत्याक्रम्य जुक्ता पशून्समच्य
 सादयित्वा सुचौ प्रवरं प्रवृणीते^४ । प्रसिद्धमृत्विजो वृणीते^५ ।
 सीदति होता^६ । प्रसवमाकाङ्क्षति^७ । प्रसूतः सुचावादायात्या-^{१५}
 क्रम्याश्राव्याह समिद्धः प्रेष्येति^८ । वषट्कृते जुहोति प्रेष्य प्रेष्येति
 चतुर्थाष्टमयोः समानयमानो ऽष्टमे सर्वं समानयते^९ । परि
 स्वाहाकृतीभ्यः सस्त्रावः शिनष्टि^{१०} । दश प्रयाजानिष्टोदङ्कृत्या-

१ Om. M Tr Be U.

२ Thus M Tr B Be Kes. ; अभ्येति Be11 UFH.

३ Thus Be11 F ; प्रसंजति Tr ; प्रतिसजति U ; प्रसजति H ; प्रसंजयति M ; नियुनक्ति Be.

क्रम्य स्वरुशासैः पशून्समनक्ति^१ त^१ एते^१ नानादेवत्याः पशवो
 नानास्वरवो नानाशासा अथैते समानदेवत्याः पशवः समान-
 स्वरवो नानाशासाः^२ समानं कर्मा पर्यग्निकरणादथ पर्यग्नि-
 कृतैः पशुभिरुदञ्चः प्रतिपद्यन्ते^३ तेषां सारस्वत्युत्तरार्धा भव-
 ५ त्याग्नेय उपचारत^४ आग्नेयमेवाध्वर्युर्वपाश्रपणीभ्यामन्वारभते^५
 पृथगितरान्परिकर्मिण उदञ्चो नयन्त्यनुपूर्वमव्यतिषजन्त^६
 आग्नेयायैवाध्वर्युः पशवे निहन्यमानाय बर्हिरूपास्यति पृथ-
 गितरेभ्यस्तत इतरान्प्राचो वोदीचो वा निघ्नन्त्यकृण्वतो मायू-
 न्संज्ञपयतेत्युक्तेनैव यथेतमेत्य पृषदाज्यादकाश आसत इह
 १० प्रजा^७ विश्वरूपा रमन्तामस्मिन्यज्ञे विश्वविदो घृताचीः । अग्निं
 कुलायमभिसंवसाना अस्मां अवन्तु पयसा घृतेनेति^८ संज्ञप्ता-
 न्प्राङ्ङुहोति संज्ञप्ताङ्गतिं यत्पशवो मायूनरुषतेत्यथाभ्येति^९
 शमितार उपेतनेति^१ पाशेभ्यः पशून्प्रमुच्यमानाननुमन्त्रयते
 ऽदितिः पाशान्प्रमुमोक्तेतानिति^१ पृथगविशाखाभिरुपसज्येमां
 १५ दिशं निरस्यत्यरातीयन्तमधरं कृणोमि यं द्विभस्तस्मिन्प्रति-
 मुञ्चामि पाशानिति^१ ॥ ४ ॥

१ Thus M Tr Be 11 HF; अथैते B Be U (sec. m.).

२ समानाशासाः M.

३ उपचरत M Tr U.

४ Thus M Be 11 UHF; अनुपूर्वम० Be B Tr.

५ Thus (cp. Vol. I., p. 118, 1) Be 11 F; पशवो M Tr Be UH
 Kes.; Āp. (vii. 17. 1) has also पशवो but the fem. घृताचीः (घृताच
 Tr F) points to प्रजाः, cp. also Maitr. S. iv. 2. 10.

६ Thus all exc. B (: अभ्येति).

अथ प्रतिप्रस्थाता पत्नीमुदानयत्युदकमण्डलमुत्थाप्य^१
मानुपूर्व^१ पशूनां प्राणानाथाययत्यन्वगध्वर्युर्वपा उत्सिदन्नेत्या-
ग्नेयस्यैवाध्वर्युर्वपया^२ प्रथमया प्रतिपद्यते ऽनूचीरितरा आहर-
न्याग्नेयस्यैव वपायै प्रतितप्यमानायै बर्हिषो ऽग्रमुपास्यत्युपेतरा
यच्छन्त्याग्नेयस्यैव वपाः सुवाङ्गत्याभिजुहोत्युपेतरा यच्छन्त्यथ^३
खाहाकृतिप्रैषेण चरित्वा सः स्रावेण पृषदाज्यमभिघार्याग्नेयस्यैव
वपामभिधारयत्युपेतरा यच्छन्त्यथ पुरस्तात्खाहाकृतिः सुवा-
ङ्गतिः^४ ङ्गायैतेषां नानादेवत्यानां पशूनामनुब्रूहि प्रेष्येति
वपाभिश्चरत्यथैतेषाः^५ समानदेवत्यानां पशूनां मुख्यस्य वपाः
समवलुम्पन्नाह प्रजापतय इत्युपाः^६ ङ्गागानां वपानां मेदसो^७
ऽवदीयमानस्यानुब्रूहीत्युच्चैर्यावतीः^८ सुक्लंभवत्यथेतराः^९ पात्र्या
वेडसूनेन वोपोद्यच्छन्ते^१ द्विरभिधारयत्यत्याक्रम्याश्राव्याह प्रजा-

१ Thus Tr B Be F; मानुपूर्व U Be 11 H; उत्थाप्यानुपूर्व M.

२ Thus (उत्सिदन्नेति) Tr; उत्सिदन्नेति M Be; उत्सिदन्नेति B; उत्सि-
दति or उद्धरति the other MSS.; Bhav.: उद्धरन्गच्छति ।

३ चरित्वाथै० Tr Be B.

४ मेदसोवदीयमानस्य Tr Be (pr. m.) BF; अवदीयमानानाम० Be 11 U;
H is partly corr. but reads अवदीयमानस्य; M pr. m. gen. sing., sec.
m. (not wholly certain) gen. plur. of the part.; मेदसोवदीयमानानाम०
Be 11 U Keś; वपानां मेदसामवदीयमानानाम० Be (sec. m.).

५ यावतीः (sc. वपाः ?) M Be 11 U; यावत् Be B; यावति Tr.

६ Thus only Tr, cp. xv. 31. सुक्स्यांभवति U, H; सुक्लंभवति F;
सुवसंभवति B; सुक्लंभवति M; सुक्स्यांभवति Be 11 Be.

पतय द्रव्यपांशु क्वागानां वपा^१ मेदः प्रस्थितं प्रेष्येतुच्चैर्विषद्वृते
 वपा^२ जुहोत्युपांशु सारस्वत्यै वपया^३ चरत्यथोपरिष्ठात्वाहा-
 क्कतिः सुवाङ्कतिः ऊत्वा वपाश्रपणीरनुप्रहृत्य समुत्क्रम्य
 चात्वाले मार्जयन्ते^४ ऽथ पशून्विशास्ति^५ शमितरित्याह यन्मा-
 ५ रृत्या अनवदानीयं तदभ्यर्धाच्छ्रपयतादित्यथ^६ सावित्रः ऊत्वा
 प्रसर्पन्ति प्रातःसवनाय^७ तदृजुधा संतिष्ठते^८ ॥ पू ॥ द्वितीयः ॥

अथ सावित्रः ऊत्वा प्रसर्पन्ति माध्यंदिनाय सवनाय देवी
 द्वारावित्यत एवोर्ध्वेन^९ संप्रसृप्तान्विदित्वाध्वर्युः प्राङ्गायन्नाह
 चात्वाले रथचक्रं निमिनुत रथवाहने रथमाधत्ताश्चान्पल्पलयत
 १० यदास्यन्नसि^{१०} तद्विष्णत उपस्थापयाभिषोतार^{११} एत ऋयत
 ग्रावस्तुतमेहि यजमानेति^{१२} प्रसिद्धो ऽभिषवः^{१३} प्रसिद्धं गृहा
 गृह्णन्ते^{१४} समानं कर्माग्रयणाद्गृहादाग्रयणं गृहीत्वा षोडशिन-

१ वपा Be 11 HF ; वपानां M Tr Be B.

२ वपा om. all exc. Be B.

३ प्रचरत्य० B Be H.

४ विशाधीति Be U (sec. m.) ; विशाधिति B ; विशास्ति the other MSS.
 (also U pr. m.).

५ Thus Be 11 (sec. m.) ; तदर्धाङ्ग० M ; तदभ्यर्धात्र० Tr ; तदप्यद्राङ्ग०
 Be 11 (pr. m.) ; तप्यद्रा(?)त्र० H ; the other MSS. corr. ; Bhav.
 seems to have read अप्यर्धात् ; the meaning is ष्यक् ।

६ Thus U Be 11 H ; ददास्यन्नसि F ; येददास्यो B , यदास्यो Be, यदास्य
 (broken off) भित्तोदत्तिष० M ; यदास्यो Tr ; after ऋसि H ins. वेदेर्, Be
 B : मार्जालीये. Tr : मार्जालीयं ; these MSS. om. तद् ।

७ Thus Be 11 UHF ; ष्ठापयताभि० M Tr B Be.

मभिगृह्णातीन्द्रमिद्वरी वहत इत्यनुद्रुत्योपधामगृहीतो ऽसौ-
 न्द्राय त्वा षोडशिनो जुष्टं गृह्णामीति^१ परिमृज्य सादयत्येष
 ते योनिरिन्द्राय त्वा षोडशिन इत्यथोक्थ्यं गृह्णाति^१ समानं
 कर्मा दक्षिणेभ्यो^१ दक्षिणानि होष्यन्त्याचत्याज्यस्थालीं
 मस्रुवां सुचं वासस्तस्यैतस्य वसनस्यान्तमायां दशायां निष्क-
 रज्जुः प्रग्रथिता^१ भवत्येतत्समादायाहैहि^१ यजमानेत्युत्तरे-
 णाग्नीधीयं परीत्योत्तरेण^२ सदः परीत्यागेण शालां तिष्ठते^४
 प्रतिप्रस्थात्र एतानि शस्त्राणि प्रयच्छत्यथाहैहि यजमानेति^१
 रथ एष दक्षिणे श्रोण्यन्ते रथवाहन आहितो भवति^१ तमुपा-
 वहरतीन्द्रस्य^५ वज्रो ऽसि वार्चनस्त्वयायं वृत्रं वधादित्यथैनं^६
 धूर्तहोतमन्तर्वद्यभ्यववर्तयन्ति^६ वाजस्य नु प्रसवे मातरं महौ-
 मदिति नाम वचसा करामहे । यस्यामिदं विश्वं भुवनमावि-
 वेश तस्यां नो देवः सविता धर्मं साविषदित्यथाश्वश्चाण्ड्य-
 लयत्यश्वन्तरमृतमणु^७ भेषजमपासुत प्रशस्तिष्वश्वा भवथ
 वाजिन इत्यथ दक्षिणं योग्यं युनक्ति वायुर्वा त्वा मनुर्वा त्वा^७

१ Thus Be 11 UF, Bhav., Keś.; °यितो the other MSS.

२ भवतीत्येत० M Tr.

३ पर्याहृत्य i. s. o. परीत्य Be B.

४ तिष्ठन् M; तिष्ठति F; तिष्ठते the other MSS.

५ Thus Tr Be 11 Be BU (sec. m.); pluralis verbi the other MSS.; अवतारयति Bhav. Keś.

६ Thus M Tr U (pr. m.); अभ्यावर्तयन्ति Be BTU (sec. m.).
 अवर्तयति H; प्रवेशयन्ति Keś.; cf. infra xii. 7 (p. 95, l. 10).

७ The first अणु om. MH.

गन्धर्वाः सप्तविंशतिः । ते अग्रे अश्वमयुञ्जन्ते अस्मिञ्जवमा-
 दधुरित्यथास्य षष्ठं मर्मृज्यते ऽपां नपादाऽऽहेमन्य ऊर्मिः
 ककुद्गाग्रतूर्तिर्वाजसातमस्तेनायं वाजः सेदित्येवमेवोत्तरं योग्यं
 युनक्ति^१ तस्यैवमेवोत्तरतः प्रष्टिदुपनिदुनक्ति^२ तयोरेदसेव
 ५ षष्ठे^३ मर्मृज्यत^४ एतस्य योगमनु सर्वमाणिवद्युज्यते^५ ऽधि-
 कक्ष्यान्हस्तिनः कुर्वन्ति^६ प्रवेष्टयन्ति वासोभारान्वसनानां
 दशासु निष्करज्जूः प्रगथन्ति^७ पूगशो दक्षिणा आयातयत्यथ
 सौरौभ्यामृग्भ्यां गार्हपत्ये जुहोति^८ नयवत्यर्चाग्नीध्रे जुहोति^९
 सृज्यन्ते^{१०} दक्षिणा दक्षिणापथेन^{११} स यत्किञ्चिद्ददाति^{१२}
 १० हिरण्यमुखमेव ददात्यथ वासाः^{१३} युक्तानि गोअश्वः
 हस्तिपुरुषमन्ततो^{१४} ऽदत्ता एवैते रथा अतिवर्तन्ते^{१५} नैते
 ऽन्यस्य सन्त आजिं धावन्ति^{१६} मनसैव स्वरथमध्वर्यवे ददाति
 मनसा समनुदिश्य^{१७} दक्षिणास्त्रिभिर्मरुत्वतीयैश्चरति^{१८} सीदन्ति
 नाराशः^{१९} आयायिता दक्षिणस्य हविर्धानस्यापालम्बमधो-
 १५ ऽधो^{२०} माहेन्द्राय^{२१} ॥ ६ ॥

१ षष्ठे M Tr Be U ; षष्ठं BFH.

२ Thus M Tr Be 11 HF ; जुहोत्युत्सृज्यन्ते Be B ; जुहोति सृज्यन्ति U.

३ यत्किञ्चिद्द० Tr.

४ Thus Tr HF ; Be B अनाः^{१३} i.s. of अथ ; M (injured) : अथवा
 ...सि ददाति अथ युक्ता अनो ।

५ Before पुरुष० Tr F ins. दास०, H दासी ; Bhav. : हस्तिपुरुषम् ; cf.
 infra xii. 7.

६ समनुदिश्य UH Be 11 ; समुदिश्य M Tr Be B ; समुदिश्यं F.

७ Thus, with पा, all, also Keś. but Be sec. m. गवालम्बम् ।

अथ याचति नैवारः सप्तदशशरावः^१ स एष चीरे शृतो
भवति^१ तेन चरति^२ बृहस्पतये ऽनुब्रूहि बृहस्पतिं यजेति^१
तमनिष्टस्त्रिष्टुतमपिधाय प्रज्ञातं निदधात्यथास्यैतत्पुरस्ता-
देवौदुम्बरे द्रोणे सर्वौषधं दध्नाज्येन समुदायुतं भवति^१ तस्यौ-
दुम्बरेण सुवेणोपघातः सप्तास्रहोमाञ्जुहोति वाजस्येमं प्रसवः^५
सुषुवे अय इत्यभिषेकाय प्ररेकं परिशिनश्च्येनमपिधाय प्रज्ञातं
निदधात्यथ पुरस्तादभिषेकस्य षट् पार्थानि जुहोत्यग्नये स्वाहा
सोमाय स्वाहेत्यथ यजमानायतने कृष्णाजिनं प्राचीनधीव-
मुत्तरलोमोपसृणाति^१ तद्यजमानं प्राञ्चमुपवेश्य सुवर्णरज-
ताभ्याः हस्ताभ्यां पर्युपास्य सर्वौषधेन पुरस्तात्प्रत्यञ्चमभिषि-^{१०}
ञ्चति^१ शीर्षतो ऽभिषिञ्चत्या मुखादन्ववस्त्रावयति देवस्य
त्वा षवितुः प्रसवे ऽश्विनोर्बाहुभ्यां पूष्णो हस्ताभ्याः सरस्वत्यै
वाचो यन्तुर्यन्त्रेणाग्नेस्त्वा साम्राज्येनाभिषिञ्चामीन्द्रस्य त्वा^१
साम्राज्येवाभिषिञ्चामि^२ बृहस्पतेस्त्वा साम्राज्येनाभिषिञ्चा-
मीति^१ समुन्मृष्टे समुत्क्रोशन्त्यभ्यषेच्यमसावामुध्यायणो ऽमुष्य^{१५}
पुत्रो ऽमुष्य पौत्रो ऽमुष्य नप्ता वाजपेयेनेत्यथ भूर्भुवः सुव-
रिति वाचं विसृजते^१ दाभ्यां मुखं विमृष्टे^१ गायत्रान्विष्णु-
क्रमाक्रमते^३ ऽथोपरिष्ठादभिषेकस्य षट् पार्थानि जुहोती-

१ प्रचरति Be B.

२ Tr Be B U (sec. m.) om.; M places बृहस्पतेस्त्वा etc. before इन्द्रस्य वा ।

३ Thus Tr U Be II H F; गायत्रान्विष्णुः M Be B.

- न्द्राय स्वाहा घोषाय स्वाहेति ^१ द्वादश भूतानामवेष्टीर्जुहोति
 पृथिव्यै स्वाहान्तरिचाय स्वाहेत्यत्रैतस्य बार्हस्पत्यस्य खिष्टकृता
 चरत्यथैनमादायान्तरेण चात्वालोत्करावुदङ्कुपनिष्क्रामत्युत्तरत^१
 एते^२ रथा युक्तास्तिष्ठन्ति^३ तदेतान्यजुर्युजो ऽश्वानवघ्नापयति
 ५ वाजिनो वाजजितो वाजः सरिथ्यन्तो वाजं जेष्यन्तो बृहस्पते-
 र्भागमवजिघ्रतेत्यथैनमपिधाय प्रज्ञातं निदधात्यथ रथमभिप्रैति
 विष्णोः क्रमो ऽसि विष्णोः क्रान्तमसि विष्णोर्विक्रान्तमसीत्यथ
 रथस्य पक्ष्मी संमृशत्यङ्गौ न्यङ्गावभितो रथं याविति^४ रथ-
 मातिष्ठति देवस्याहः सवितुः प्रसवे बृहस्पतिना वाजजिता
 १० वाजं जेषमित्येतस्मिन्काले चात्वाले रथचक्रं निमित्तं ब्रह्मा-
 रोहति ^५ तमत^५ एवानुमन्त्रयते देवस्याहः सवितुः प्रसवे
 बृहस्पतिना वाजजिता वर्षिष्ठं नाकः रुहेयमित्यथ यजमान-
 मन्वास्यायोञ्जितीर्वाचयत्यग्निरेकाक्षरेण वाचमुदजयदिति सप्त-
 दशाथास्मा अश्वजनी^६ प्रयच्छत्यश्वजनि वाजिनि वाजेषु
 १५ वाजिनीवत्यश्वान्समत्सु वाजयेति ^६ तथा यथायुक्तमश्वान्चिप-

१ •क्रामंत्यु• M U Be 11 Bo Be (pr. m.); •क्रामत्यु• Tr Be (sec. m.)
 Bhav., Keś.

२ एवैते Tr Be 11 U.

३ युक्तास् om. Be B.

४ Tr Be B ins. अथ ।

५ अचस्य i.s.o. अत M.

६ Thus Be 11 U F, Keś., Bhav. (one copy); अश्वजनिं Tr; अश्वजनी
 M; अश्वजिनिं Be; अश्वजिनं B; अश्वजिनीं H.

त्यर्वासीति दक्षिणः सप्तिरसीति मध्यमं वाज्यसीत्युत्तरमथै-
 तानाजिसृतो^१ ऽवस्थापयति^२ वाजिनो वाजं धावत महतां
 प्रसवे जयत वि योजना मिमीध्वमध्वन स्कन्धीत काष्ठां गच्छते-
 त्वा^३दुम्बर्येषा स्थूणा सप्तदशसु शम्याप्रव्याधेषु निमिता^४ तां काष्ठे-
 त्याचक्षते^५ तामाजिसृतो ऽतीत्य^६ मा^७ गच्छत^८ मो^९ एनाम- ५
 प्राय^{१०} निवृततान्तःपक्षसमेनां^{११} कृत्वा सव्यानवगृह्य दक्षिणैरनु-
 परिवर्तयाध्वै^{१२} मो^{१३} अप्रसूताः^{१४} सर्पतेति^{१५} ॥ ७ ॥ तृतीयः ॥

अथाहाभिसर्प यजमान माहेन्द्रं ग्रहं ग्रहीष्यामीत्यन्वारब्धे
 यजमाने माहेन्द्रं ग्रहं गृह्णाति महाः इन्द्रो य ओजसेत्यनु-
 द्रुत्योपयामगृहीतो ऽसि महेन्द्राय त्वा जुष्टं गृह्णामीति^{१६} १०
 परिमृज्य सादयत्येष ते योनिर्महेन्द्राय त्वेति^{१७} तदेतान्पञ्चै-
 न्द्रानतिग्राह्यान्सह सःसादयत्यथाप^{१८} उपसृश्य बर्हिषी
 आदाय वाचंयमः प्रत्यङ् द्रुत्वा स्तोत्रमुपाकरोति^{१९} सुवते

१ •मथैतान• Be B Kes. ; •मथैनान• the other MSS.

२ Thus M Tr Be B FH Kes. ; विस्थाप• Be 11 U and Comm. on
 Taitt. S. Vol. I, p. 1024.

३ These three words only in Be B and Bhav. ; the other MSS.
 and Kes. omit them.

४ Thus Tr Be B Kes. ; मैनाम• the other MSS.

५ Thus Be B ; निवृत्तेनांतः• Tr ; निवृत्तान्तः• M Be 11 U ; निवृत्तान्तः•
 H ; निवृत्त्यांत्यंतः• F.

६ Thus Be P. •याध्वैर्मा FH ; •यध्वंप्रसूतासुसर्पतेति Tr. ; •यध्वंमाप्रसूताः
 सर्पतेति M ; •याध्वैमाः प्रसूताः सर्पतेति Kes.

७ •सादयंत्य• MH Kes.

माहेन्द्राय^१ प्रस्तुते सान्नि संप्रैषमाह ब्रह्मन्वाजिनाः साम
गायत्रिसृत आजिं धावत दुन्दुभीन्समाघ्नताभिषोतारो^२ ऽभि-
षुणुताग्नीदाशिरं विनयोलूखलमुदादय प्रतिप्रस्थातर्वारुणमेक-
कपालं निर्वप सौम्यस्य विद्धीति^३ यथासंप्रैषं ते कुर्वन्ति^४
५ गायति ब्रह्मा वाजिनाः साम^५ तं य एव कश्च^६ परिकर्म्या-
वेष्टयति^७ धावन्त्याजिसृत^८ आप्नन्ति दुन्दुभीन्संप्रवदन्ति
वाचः^९ संप्रोदिता^{१०} वाचो ऽनुमन्त्रयत इन्द्राय वाचं वदतेन्द्रं
वाजं जापयतेद्रो वाजमजयिदित्यथ रथान्भावतो ऽनुमन्त्रयते
वाजेवाजे ऽवत वाजिनो न इति चतसृभिरनुच्छन्दसः^{११}
१० शास्यन्ति घोषाः शस्त्राय^{१२} होत्र एषोत्तमेति प्राङ्ङर्हेतुः
कालात्पराडावर्तते ऽध्वर्युरभ्येनमाक्यते होता^{१३} प्रत्याक्यते
ऽध्वर्युः^{१४} शःसति^{१५} प्रतिगृणाति^{१६} प्रसिद्धमुख्यं प्रतिगीर्य
प्राङ्ङेत्योद्यच्छत एतं माहेन्द्रं ग्रहमनूद्यच्छन्त इतरानुपोद्यच्छन्ते
नाराशःसानथाश्रावयत्यो श्रावयास्तु श्रौषडुक्यशा^{१७} यज सोम-

१ माहे० M Tr U Be B Be 11; महे० HF.

२ Thus (समाघ्नत, cp. Pitrmedhasūtra, p. 37. 14) Tr U Be B Be 11; समाहृत MHF.

३ Thus M Tr U Be B; कश्चन Be 11 H; कश्चत F.

४ संप्रवदिता, संखदिता, संप्रवदंता or संप्रवदतो the MSS.; this last reading, presented by M, could also be defended, if we take the part. as an acc. pl. masc., but cp. Bhav. ता ऽनुमन्त्रयते and infra xii. 13, where the correct reading is given by M.

५ Be B ins. इति after श्रौषड् ।

स्येति^१ वषट्कृते जुहोति^१ तदेतान्पञ्चैन्द्रानतिग्राह्यान्सह^१
 जुहति^१ वषट्कृतानुवषट्कृते द्विर्जुहोति^१ तथैव द्विर्दिर्नारा-
 श्माननुप्रकम्पयन्ति^१ द्विर्दतो माहेन्द्रः परिश्रेत^१ आयन्ति
 रथा^१ आगतान्त्रथान्दृष्ट्वा याचत्याज्यस्थालीं सस्रुवां^१ स
 यद्यस्मै रथभ्रेषमाचक्षत आग्नीध्रं^१ एतां जुहोत्युत स्नास्य द्रवत-
 स्तुरण्यत इत्युभयेनैव रथविमोचनीयं जुहोत्या मा वाजस्य
 प्रसवो जगम्यादिति^१ ॥ ८ ॥

अथ याचति नैवारं सप्तदशशरावं सप्तदश सुवर्णानि^१
 कृष्णालानि हिरण्यपात्रं मधोः पूर्णमित्येतत्समादायान्तरेण
 चात्वाल्लोत्करावुदङ्गुपनिष्क्रामत्युत्तरत^४ एते रथा युक्ता-
 स्तिष्ठन्ति^१ तदेतान्यजुर्युजोऽश्वानवप्रापयति वाजिनो वाज-
 जितो वाजं सस्रुवांसो वाजं जिगिवांसो बृहस्पतेर्भागे
 निमृङ्गमित्यथैनमपिधाय प्रज्ञातं निदधात्यथ रथान्विमुच्य-
 मानाननुमन्त्रयत इयं वः सा सत्या संधाभूद्यमिन्द्रेण समधद्ध-
 मिति^१ दुन्दुभीनवस्यतोऽनुमन्त्रयतेऽजीजिपत वमस्यतय^{१५}
 इन्द्रं वाजं विमुच्यध्वमिति^१ तदेतं यजुर्युजं रथं विमुच्यति
 यथादत्तमितरान्व्यावर्तयन्त्युपसंगच्छन्त एनमेत आजिसृतस्तेभ्य
 एकैकं कृष्णालं व्युत्प्रयच्छति^१ तानि सार्धं समादाय हिरण्य-
 पात्रं मधोः पूर्णमित्येकधा ब्रह्मण उपहरति^१ ॥ ९ ॥

१ तदेतान् om. Be B ; तदेतत् M.

१ आग्नीध्रीय Be B.

१ सौवर्णानि U.

४ •क्रामत्यु• Tr HF ; •क्रामंत्यु• MU Be B Be II.

तद्ब्रह्मा प्रतिगृह्योपावरोहत्याहाजिसृतो दक्षिणापथेनो-
पातीत्य दक्षिणां ओषिमभिनिश्रयध्वं^१ मारुता अग्रेणाहव-
नीयं परीत्य दक्षिणामसमुपसंश्रयध्वमिति^२ तदेनान्वि-
मिताभ्यामभिविघ्नन्त्याहैहि^३ यजमानेति^४ पूर्वया द्वारा हवि-
५ धानं प्रपाद्य यजमानं सोमग्रहानुपस्थापयति ॥ १० ॥

संपृच स्थ सं मा भद्रेण पृङ्क्तेति^५ विपृच स्थ वि मा
पापना पृङ्क्तेति सुराग्रहानथैतां सुरां सप्ररेकामादायै-
तांश्च सुराग्रहानाजिसृद्भ्य उपहरन्ति^६ तां ते पिबन्तो रम-
माणा महीयमाना आसते^७ ऽत्र यन्मारुत्या अनवदानीयं
१० तदुभयान्तरेण^८ पर्णाशाखासु न्यस्यति^९ तत्समुत्क्रुश्व^{१०} विमाथी-
कुर्वते^{११} ऽथ याचत्याज्यस्यालीं सस्रुवां तार्थं दर्भमयमित्येत-
त्समादायाहैहि यजमानेत्यन्वग्यजमानो ऽनूची पत्याहवनीये
जुहोत्यन्वारभ्ये यजमाने वाजश्च प्रसवस्येति द्वादश सुवाङ्गती-
रथ यजमानं तार्थं परिधापयति चत्रस्योत्त्वमसीति^{१२} चत्रस्य

१ • भिनिःश्र • Be (sec. m.) only.

२ Thus M Tr HF Kes. ; उपश्रय • Be11 U ; अभिनिश्रय • B Be.

३ तदेनान् i.s.o. तदेनान् M Tr U Be11 H F ; अथैनान् Be B ; अभि-
विघ्नन्त्य • Be (sec. m.) Tr Bhav. ; अभिनिघ्नन्त्य • MU Be11 F ; निघ्नन्त्य •
H ; अभिविघ्नन्त्य • B Be (pr. m.).

४ तदुभयोरन्तरेण M.

५ Thus Be B ; समुत्क्रुश्व M U Be11 H ; समुत्क्रुश्व F ; समुत्क्रुश्वोच्चैः क्रोशन्तः
Kes.

६ cp. Āp. xviii. 7. 8 ; विमाथं कुर्वते (as TBr. I. 3. 8. 4.) M.

योनिरसीति दर्भमयं पत्नीमथैताः श्रितिं^१ यजमानायतना-
 त्पाचीं वोदीचीं वा यूपमभ्यायातयत्यथ जायामामन्त्रयते
 जाय एहि सुवो रोहावेति^१ रोहाव हि सुवरितीतरा
 प्रत्याहाहं नावुभयोः सुवो रोच्यामीति यजमानस्त्वं नावुभयोः
 सुवो रोहेति पत्नी^१ तां दशभिः कल्पैः^२ रोहत्यायुर्यज्ञेन^३ ५
 कल्पतामित्यान्तं गत्वा बाह्व उद्गृह्णाति सुवर्देवाः अगन्मामृता
 अभूम प्रजापतेः प्रजा अभूमेत्यथेमं लोकं प्रत्यवेचते समहं
 प्रजया सं मया प्रजा समहः रायस्योषेण सं मया रायस्योष
 इत्यथैनामुपावरोहति^१ स यावति मन्यत एतावति मोदा-
 स्यन्तीति^३ तदेनमासपुटैर्घ्नन्ति^४ ॥ ११ ॥ १०

अन्नाय लेति पुरस्तादध्वर्युरन्नाद्याय लेति दक्षिणतो ब्रह्मा
 वाजाय लेति पश्चाद्भोता वाजजित्यायै लेत्युद्गातोत्तरतो^१ यद्यु
 वा एते न कामयन्ते ऽध्वर्युरेव पुरस्ताद्घ्नन्ति दक्षिणतः प्रति-

१ Thus M Tr Be B; सीतिं U Be11 H F; श्रीतिं Bhav. (one copy),
 श्रितिरं (the other copies); Keś. has thrice सीतिं corrected from
 original श्रितिं or श्रीतिं ।

२ Thus (as TBr. I. 3. 7. 4.) M Tr UBF Dvaidhasūtra and
 Bhav. on this passage of the Dvaidha; कल्पैरारोह० Be H; thus
 also Bhav. on the passage of the Vājap.

३ Thus, conjecturally, corrected; मोदास्यन्तीति M Tr; मेदास्यन्तीति
 UHF; मां प्राप्स्यन्तीति Be B.

४ ऊषपुटैः FH Be (pr. m.); although at the beginning of this
 praśna the ऊषपुटाः have been mentioned, आमपुटैः is here the correct
 reading, cp. Bhav a. h. 1.

प्रस्थाता पश्चादाग्नीध्र उन्नेतोत्तरतस्तेषां^१ तथा विभागो यथा
दुन्दुभीनामत्रास्मै^२ प्रत्यवरोहणत^३ आसन्दीं निदधाति^४ तस्यां
बस्ताजिनमास्तृणाति बस्ताग्निने शतमानः^५ हिरण्यमथ दक्षिणं
पादः^६ हिरण्यं^७ उपावरोहत्यमृतमसीति^८ पुष्टिरसि प्रजनन-
५ मसीति सद्यं बस्ताजिने^९ ऽथैनमेतयासन्द्या सद आवहन्ध^{१०}
वा^{११} ब्रजत्यन्वायन्त्येनमेते^{१२} चमसा^{१३} अत्रैतस्य बार्हस्पत्यस्येडामुप-
कृतयत^{१४} इडोपकृतं माहेन्द्रः^{१५} होता चैवाध्वर्युश्च संभक्षयतो
नराशः^{१६} सपीतेन नाराशः^{१७} सानत्रैतेषामतिग्राह्याणां मुखे पात्रे
सः^{१८} स्वावान्मवनीय यजमान एव प्रत्यक्षं भक्षयत्यपि वैना-
१० न्स्वर्ग एव चमसेषु व्यवनीय भक्षयेयुरित्येतदपरः^{१९} हेह-
चमसमेवैते त्रयः समुपकृत्य भक्षयन्ति^{२०} यथाचमसं चमसान्दिहन्व
म इत्यात्मानं प्रत्यभिष्टुशन्ते^{२१} नाप्याययन्ति चमसान्स्वर्गभक्ष

१ Thus M Tr; उत्तरत उन्नेता all the other MSS.

२ Thus Tr Be B Be 11 (sec. m.); अथास्मै UFH Be 11 (pr. m.);
अत्र om. M.

३ Thus corrected on account of the collateral passage xviii. 17
s. f. and the Vivaraṇa: प्रत्यवरोह(ण)तः यत्र प्रत्यवरोहति तत्र; MSS.
प्रत्यवरोहत ।

४ हिरण्यमुपा० M U Be 11 H F; हिरण्यउपा० Be; हिरण्यउपा० B;
हिरण्य om. Tr.

५ Thus Be 11; •वहंत्यानाब्रजत्य० U; •वहंत्यथवाब्रजंत्य० M; •ब्रजंत्य०
Tr Be B H F, but cp. Bhav.: तथैवासन्द्योद्यम्य सदः प्रापयन्ति स्वयमेव वा
गच्छति ।

मार्जयन्ते^१ ऽथेन्द्राय लेन्द्राय लेत्येवं त्रिभिरुक्थ्यपर्यायैश्चरति^२ ।
संतिष्ठते माध्यंदिनं सवनम्^३ ॥ १२ ॥ चतुर्थः ॥

अथ सावित्रं ऊत्वा प्रसर्पन्ति तृतीयसवनाय^४ प्रसिद्ध-
मादित्यग्रहेण चरित्वाग्रथणं गृह्णात्यथ षोडशिनमभिगृह्णा-
त्यसावि सोम इन्द्र त इत्यनुद्रुत्योपयामगृहीतो ऽसीन्द्राय^५
त्वा षोडशिने जुष्टं गृह्णामीति^६ परिमृज्य सादयत्येष ते
योनिरिन्द्राय त्वा षोडशिन इत्यथोक्थ्यं गृह्णाति^७ समानं
कर्मा पवमानात्पवमानेन चरित्वा स्वे धामन्पशुभिश्चरति^८ ।
तेषां नाना मनोता नाना देवता नाना प्रत्यभिमर्शना नाना
वसाहोमाः समानो वनस्पतिः समानः खिष्टकृत्प्रैषवान्समानौडा^९
समान्यो दिशो^{१०} नाना दिश इत्येके^{११} समानं कर्मा ध्रुववज्र-
श्चमसेभ्यो^{१२} ध्रुववज्रश्चमसैश्चरित्वा त्रिभिरुक्थ्यपर्यायैश्चरतीन्द्रा-
वरुणाभ्यामिन्द्रावृहस्पतिभ्यामिन्द्राविष्णुभ्यामित्यथ^{१३} षोडशिना
चरत्यथ प्राङायन्नाह होतुश्चममनुन्नयध्वमुन्नेतः सर्वश एव
राजानमुन्नय मातिरीचिच इति^{१४} होहत्तमसमेव प्रथममुन्नयन्ति^{१५}
यथोषशाडमितरान्यवैश्वं एव राजानं ससुर्हीयोत्तवेद्यां
संश्राडशन्ति^{१६} तत्तेताव्वाजापत्याञ्जइ सः सादयन्त्येताप उप-
स्यग्र्य वर्हिद्वौ साहाय वासंयशा इत्यङ्क इत्याः स्तोत्रमुपा-

१ This M Tr; चरन्ति Be 11 U.

२ Thus M Tr BHF; चरन्ति Be 11 U.

३ °चरतीन्द्रा° M Tr; the other MSS. read plural.

- करोति ' सुवते ' तदेतद्दृहत्सामैकविंशं वैष्णवीषु शिपिविष्ट-
वतीषु कुर्वन्ति ' होत्र एषोत्तमेति प्राङ्ङर्हातुः कालात्पराडा-
वर्तते ऽध्वर्युरभ्येनमाङ्गयते होता ' प्रत्याङ्गयते ऽध्वर्युः '
श्रंसति ' प्रतिगृणाति ' प्रसिद्धमुक्त्यं प्रतिगीर्यं प्राङ्ङेत्यीद्यच्छत
५ एतः होत्रचमसमनूद्यच्छन्त इतरानुपोद्यच्छन्ते चमसानथा-
श्रावयत्यो श्रावयास्तु श्रौषडुक्ष्यशा यज सोमानामिति '
वषट्कृते जुहोति ' तदेताप्राजापत्यान्सह जुहति ' वषट्कृतानु-
वषट्कृते द्विजुहोति ' तथैव द्विर्द्विः सर्वांश्चमसाञ्जुहत्यथ भक्षैः
प्रत्यञ्च आद्रवन्त्यनुसवनभक्षः प्रजापतिना पीतस्येत्यत्रैतेषां^१
१० प्राजापत्यानां मुख्ये पात्रे सञ्चावान्समवनीय^२ यजमान एव
प्रत्यञ्चं भक्षयत्यपि वैनान्सर्वं एव चमसेषु व्यवनीय भक्षयेयु-
रित्येतदपरमत्र यन्मारुत्या अनवदानीयं तदृत्विग्भ्य उप-
हरति^३ ' तदेतत्समावच्छो^४ विभज्य प्राश्नन्ति ' होत्रचमसमेवैते
त्रयः समुपह्वय भक्षयन्ति ' यथाचमसं चमसान्द्विन्व म इत्या-
१५ त्मानं प्रत्यभिमृशन्ते ' नाप्याययन्ति चमसान्सर्वभक्षा मार्ज-
यन्ते ' ऽथ संप्रैषमाहाग्नीदौपयजानङ्गारानाहरोपयष्टरूपसीद
ब्रह्मप्रस्थास्यामः समिधमाधायग्नीदग्नीन्सकृत्सकृत्संमृडूत्याहर-

१ Thus M Tr U Be 11 ; अत्रैषां Be BFH.

२ Thus M Tr ; सञ्चावमवनीय Be 11 UH Keś. ; सञ्चावामवनीय F ;
सञ्चावान्प्रत्यवनीय B Be ; cp. supra p. 81, 9.

३ •हरति Be BH Bhav. ; हरन्ति M Tr F.

४ Thus MUHF ; तत्तेसमा• Tr Be B ; तदेवेषमा• Be (sec. m.).

न्येतानाग्नीध्रादौपयजानङ्गाराः स्नानयेत्^१ होतारं निवपत्युप-
 षीदत्युपयष्टा गुददत्ततीयैर^२ चैतानि गुददत्ततीयान्येकादशधा कृत्वो-
 पयष्टोपयजति^१ समानमत ऊर्ध्वं^१ संतिष्ठते वाजपेथो^१
 वाजपेथेनेष्टा प्रत्यवरोहणीयेनाग्निष्टोमेन^२ यजेत^१ संतिष्ठते
 वाजपेथः संतिष्ठते वाजपेथः^१ ॥ १३ ॥ पञ्चमः ॥ ५

॥ इत्येकादशः प्रश्नः ॥

१ Thus (•चरंत्वे) all exc. B, which has the sing. and M, which omits this passage altogether.

२ चतुष्टोमेन ins. Tr.

राजसूयेन^१ यज्यमाणो भवति^१ स पुरस्तात्फाल्गुन्यै वा
 चैत्र्यै वा पौर्णमास्या आमावासेन^१ हविषेष्टा दीचते^१ तस्य
 तिस्रो दीचास्तिस्र उपसदः सप्तम्यां प्रसुतः^१ संतिष्ठत एष
 प्रायणीयो ऽग्निष्टोमश्चतुष्टोमः सहस्रदक्षिण उदवसानीयान्तो^१
 ५ ऽथाष्टमे ऽज्ञानुमतं निर्वपति^१ हविष्कृता वाचं विसृजते^१
 समानं कर्माधिवपनाद^१ध्युष्य दक्षिणार्धं गार्हपत्यस्याष्टौ कपाला-
 न्युपदधात्येकं प्रतिप्रस्थातोत्तरतो नैर्ऋताय^१ हविःपेष्यै प्रयच्छ-
 न्नाह प्राचश्च प्रतीचश्च व्यवघ्रातयन्ती पिण्ड्वीति^१ स ये
 प्राञ्चः शम्याया अवशीयन्ते तानध्वर्युः समुष्य संयुत्यानुमतः
 १० अपयत्यथ ये प्रत्यञ्चः शम्याया अवशीयन्ते तान्प्रतिप्रस्थाता
 समुष्य संयुत्य नैर्ऋतः^१ अपयत्याददत^२ एतं^३ नैर्ऋतमुपस्तीर्णा-
 भिधारितं^४ कृष्णं वासः कृष्णतूषमन्तमागारादेकोल्मुकमुद-
 पात्रमित्येतत्समादाय गार्हपत्ये सुवाङ्गतिं जुहोति वीहि
 स्वाहाङ्गतिं जुषाण इत्यथ दक्षिणया द्वारोपनिष्क्रम्य तां दिशं
 १५ यन्ति यत्रास्य स्वकृतमिरिणः^५ स्पष्टं भवति प्रदरो वा^१

१ ... १ Thus MT Be 11 (the last two om. however स); the other
 MSS. : राजा राजसूयेन यजेत फल्गुन्यै वा चैत्र्यै वा पुरस्तादामावासेन । The
 Vivaraṇa begins also : राजा राजसूयेन यजेतेति, but infra it cites the
 words यज्यमाणो भवति and cp. comm. on T.S. i. 1.8 and on Tāṇḍ.
 br. xviii. 8.1.

१ पिण्ड्वीति M; the other MSS. still more corrupted.

२ Thus M; अपयित्वाददत T Be 11; Be BU om. आददत ।

३ Thus M; एतन्नै० all the other MSS.

तदेतदेकोल्लुकमुपसमाधाय संपरिस्तीर्याङ्गुष्ठाभ्यां^१ परिगृह्य
 नैर्ऋतं जुहोत्येष ते निर्ऋते भागो भूते हविष्मत्यसि मुद्गेम-
 म॒हसः स्वाहेत्यत्र कृष्णं वासः कृष्णात्पुषं ददात्यथापो व्यति-
 षिच्य परास्य पात्रमनवेचमाणा आयन्ति हस्तपादान्प्रचाख्यै-
 तेनैव यथेतमेत्य गार्हपत्ये सुवाङ्गतिं जुहोति स्वाहा ५
 नमो य इदं चकारेत्यथानुसतेन^२ स॒स्थां करोति ' धेनुं
 ददाति^३ ' ॥ १ ॥

अथ नवमे ऽङ्गादित्यं चरुं निर्वपति ' वरं ददात्यथ
 दशमे ऽङ्गाग्रावैष्णवमेकादशकपालं ' वामनं वह्निं ददात्यथै-
 कादशे ऽङ्गाग्रीषोमीयमेकादशकपालं ' हिरण्यं ददात्यथ १०
 द्वादशे ऽङ्गाङ्गमेकादशकपालमृषभं वह्निं ददात्यथ त्रयो-
 दशे ऽङ्गाग्नेयमष्टाकपालमैन्द्रं दधृषभं वह्निं ददात्यथोपाती-
 त्याययणहवींषि चतुर्दशे ऽङ्गि सरस्वत्यै चरुं ' वत्सतरौ
 ददात्यथ पञ्चदशे ऽङ्गि सरस्वते चरुं ' वत्सतरं ददाति ' यद्यु
 वै चतुर्दश्यामेवोपवसथः संपद्यत एवमेवैतद्दहरेताभ्यामिष्टिभ्यां^४ १५
 नानावर्हिभ्यां^५ यजेताथास्यैतद्दहर्विंशेभ्यो देवेभ्यो वत्सा अपा-
 कृता भवन्ति ' वैश्वदेवं पयो दोहयित्वापवसति सांनाय्यस्य

१ ष्टीभ्यां i.s.o. चङ्गुष्ठाभ्यां B Be U.

२ •चकारेत्यनुसतेः Be BU.

३ धेनुर्दक्षिणा Be BU.

४ एकमे• i.s.o. एवमे• M Be BU.

५ Thus M; •वर्हिभ्यां Be BU; •व्रीहिभ्यां Be II T.

वावृता त्वृणीं वाथ श्वो भूते वैश्वदेवहविर्भिरिष्टा पौर्णमास-
 वैमृधाभ्यामिष्टा प्रसिद्धं निवर्तयते ^१ ऽथ श्वो भूत इन्द्राव
 सुत्राम्णे पुरोडाशमेकादशकपालं निर्वपत्यभिहितो रथ उभा-
 कांस्यकवचो^२ गर्भिणीभिर्वा वडवाभिर्युक्तः साण्डैर्वाश्वैरावेश्यो
^५ निष्कस्तद्ददात्यथ श्वो भूत इन्द्रायाः^३ होमुचे पुरोडाशमेका-
 दशकपालं निर्वपत्यनभिहितो रथो^४ ऽकांस्यकवचो^२ ऽगर्भा-
 भिर्वा वडवाभिर्युक्तो निरष्टैर्वाश्वैः^३ स्रक्ष्णको^३ निष्कस्त-
 द्ददाति ^१ ॥ २ ॥

एते संतनी इत्याचचते ^१ ऽथ श्वो भूते संतनीभ्यामेव
^{१०} प्रतिपद्यते ^१ स एवमेव संतनीभ्यामहरहर्विपर्यासं^४ यजमान-
 श्वतुरो मास^५ एति^५ काममिष्ट्या कामं पशुबन्धेन कामं

१ Thus hesitatingly emended. उभे कांस्यकवचौ M; दभैकस्यकवचो T
 Be 11; उभौकांस्यकवचौ Be BU; Bhav. उभे कांस्यकवचौ शिरस्त्राणम्, but
 this may be a periphrase of our compositum. So much, at any
 rate, is certain, that an adj. is required with the sense उभयतः कांस्य-
 कवच (cp. Kāty. xxii. 10. 30-31, Lāṭy. ix. 4. 14).

२ Again emended; रथो न उकांस्यो उकवचो उग० M; could उ in
 Nandināgari represent the avagraha? Then the reading of M
 would be; रथो [न] उकांस्यो उकवचो उग०; रथः कांस्यकवचो Be BU; दभै-
 कस्यकवचो Be 11 T (omitting रथो).

३ ०वाश्वै स्रक्ष्णको M; ०वाश्वैस्रक्ष्णका T Be 11; ०वाश्वैस्रक्ष्णस्तद् Be;
 ०वाश्वैस्रक्ष्णस्तद् B, the last two om. निष्कस् ।

४ Here and infra B Be U have sometimes विपर्यासाभ्यां; Be 11
 T om. the word every time.

५ Thus here and infra M; मास इति B Be U; मासानेति Be 11 T

यवाग्रयणेनाथ चतुर्षु मासेषु पर्यवेतेषु संतन्येष्टेष्टा^१ वरुणप्रघा-
 सहविर्भिरिष्टा पौर्णमासवैष्टधाभ्यामिष्टा प्रसिद्धं निवर्तयते ।
 ऽथ श्वो भूते संतनीभ्यामेव प्रतिपद्यते । स एवमेव संतनीभ्या-
 महरहर्विपर्यासं यजमानो ऽपराश्वतुरो मास एति काम-
 मिष्ट्या कामं पशुबन्धेन कामः श्यामाकाग्रयणेनाथ चतुर्षु ५
 मासेषु पर्यवेतेषु संतन्येष्टेष्टा साकमेधहविर्भिरिष्टा पौर्णमास-
 वैष्टधाभ्यामिष्टा प्रसिद्धं निवर्तयते । ऽथ श्वो भूते संतनीभ्या-
 मेव प्रतिपद्यते । स एवमेव संतनीभ्यामहरहर्विपर्यासं यजमानो
 ऽपराश्वतुरो मास एति काममिष्ट्या कामं पशुबन्धेन कामं
 ब्रौह्म्याग्रयणेनाथ चतुर्षु मासेषु पर्यवेतेषु संतन्येष्टेष्टा शुनासी- १०
 रीयहविर्भिरिष्टा पौर्णमासवैष्टधाभ्यामिष्टा प्रसिद्धं निवर्तयते ।
 ऽथ श्वो भूते संतनीभ्यामेव प्रतिपद्यते । स एवमेव संतनीभ्या-
 महरहर्विपर्यासं यजमानः सप्ताहान्येति काममिष्ट्या कामं
 पशुबन्धेनाथाष्टमे ऽङ्गीन्द्रतुरीयमाग्नेयमष्टाकपालं निर्वपति
 रौद्रं गावीधुकं चरुमैन्द्रं दधि वारुणं यत्रमयं चरुमन्वाहार्य- १५
 मासाद्य वह्निर्नो धेनुं ददाति । ॥ ३ ॥

अथ तदानीमेव पञ्चेष्ठीयेन प्रतिपद्यते । पञ्चधाङ्गारा-
 निरूह्य पञ्चेष्ठीयानभ्यादधाति पर्णमथं पुरस्तान्नैयग्रोधं दक्षिणत
 आश्वत्यं पश्चादौदुम्बरमुत्तरतः स्राचं मध्ये । ऽथैनानाज्येन
 व्याधारयति ये देवाः पुरःसदो ऽग्निनेत्रा रचोहणस्ते नः पान्तु २०

१ Thus here and infra MT Be 11 : संतन्येष्टा B Be.

ते नो ऽवन्तु तेभ्यो नमस्तेभ्यः स्वाहा ये देवा दक्षिणसदो ये
 देवाः पश्चात्सदो ये देवा उत्तरसदो ये देवा उपरिषद्
 इत्यथोपवेषेणाङ्गारान्समूहति^१ समूढं रक्षः संदग्धं रक्ष इद-
 महं रक्षो ऽभिसंदहामीत्यथैनान्सुवाङ्गतिभिरभिजुहोत्यग्नये^२
 ५ रक्षोन्ने स्वाहेति पञ्चभिरत्र^३ प्रष्टिवाहिनं रथं ददात्यथ
 याचति पर्णमयं सुवमपामार्गसक्नुप्रतिवसनीयं वासो ऽन्त-
 मागारादेकोल्मुकमुदपात्रमित्येतत्समादायोदञ्चो निष्क्रम्य तां
 दिशं यन्ति यत्रास्य स्वकृतमिरिणं स्पष्टं भवति प्रदरो वा^४
 तदेतदेकोल्मुकमुपसमाधाय संपरिस्तीर्य पर्णमयेन सुवेणापा-
 १० मार्गसक्नुञ्जुहोति देवस्य त्वा सवितुः प्रसवे ऽश्विनोर्वाङ्गभ्यां
 पूष्णो हस्ताभ्यां रक्षसो वधं जुहोमि स्वाहेति^५ हतं रक्ष
 इति सुवमनुप्रहरत्यवधिम्^६ रक्ष इत्युपतिष्ठते^७ ऽत्र^८ यदस्ते
 तद्दात्यथापो व्यतिषिच्य परास्य पात्रमनवेक्षमाणा आयन्ति
 हस्तपादान्प्रचाल्यैतेन यथेतमेत्येन्द्रतुरीयेण स्रंस्थां करोत्यथ
 १५ नवमे ऽङ्गि पूर्वाणि देविकाहवींषि निर्वपत्यनुमत्यै चरुं
 राकायै चरुं धात्रे पुरोडाशं द्वादशकपालमित्यन्वाहार्य-

१ निरूहति Be T.

२ सुवाङ्गतीभिः M Be U; सुवाङ्गतीरः BT Be 11.

३ पञ्चभिर om. Be BU.

४ इति om. Be BU.

५ •नुप्रहत्यावः Be BU.

६ उपतिष्ठते MT Be 11, but cp. Āp. xviii. 9. 18.

७ om. B Be U.

मासाद्य^१ वत्सतरीं^२ ददात्यथ दशमे ऽङ्गुत्तराणि देविका-
हवींषि^३ निर्वपति सिनीवालयै चरुं कुक्कै चरुं धात्र एव^४
पुरोडाशं द्वादशकपालमित्यन्वाहार्यमासाद्य^५ वत्सतरं^६ ददा-
त्यथैकादशे ऽङ्गि त्रिषंयुक्तैः प्रतिपद्यत आग्नावैष्णवं निर्वप-
त्यैन्द्रावैष्णवमेकादशकपालं वैष्णवं त्रिकपालं^७ वामनमृषभं^८
वहिनं ददात्यथ द्वादशे ऽङ्ग्यग्रीषोमीयमेकादशकपालं निर्वप-
तीन्द्रासोमीयमेकादशकपालं सौम्यं चरुं^९ वभ्रुं ददात्यथ
त्रयोदशे ऽङ्गि सोमापौष्णं चरुं निर्वपत्यैन्द्रापौष्णं चरुं पौष्णं
चरुं^{१०} श्यामं ददात्यथ चतुर्दशे ऽङ्गि वैश्वानरं द्वादशकपालं
निर्वपति^{११} हिरण्यं ददात्यथ पञ्चदशे ऽङ्गि वारुणं यवमयं^{१२}
चरुमश्वं ददाति^{१३} ॥ ४ ॥ प्रथमः ॥

अथैनमामावास्येन हविषेजानं रत्निनः पर्यवस्यन्ति^{१४}
दक्षिणतो वोदञ्चो पश्चाद्वा प्राञ्चस्तेषामवसितानां ब्रह्मैव दक्षि-
णार्थो वापरार्थो वा भवति^{१५} स^{१६} यत्किञ्च यज्ञपरिभोजनं^{१७}
ब्रह्मण एव^{१८} तद्गृहे^{१९} भवत्यथारण्योरग्रीन्समारोह्य ब्रह्मणो^{२०}

१ इति om. T Be 11 U.

२ •तरं Be 11 T.

३ om. B Be U ; the word should be supplied, also Vol. i. p. 264, 4.

४ इति om. all the MSS.

५ •तरीं Be 11 T.

६ पर्यवस्यन्ति B Be U.

७ om. Be 11 T.

८ •भाजनं B Be U.

९ Thus M Be 11 T ; एवैत• B Be.

गृहानध्यवसाय मथित्वाग्नीन्विहृत्य बार्हस्पत्यं चरुं निर्वपति
 ब्रह्मणो गृहे^१ श्रितिपृष्ठं ददात्यथारण्योरग्नीन्समारोह्य^२
 स्वान्यम्यायतनान्यभिप्रव्रजति^३ तं यन्तमनुमन्त्रयते ऽयं नो
 राजा वृत्रहा राजा भूत्वा वृत्रं वधादित्यथ स्वान्यम्यायतना-
 ५ न्यध्यवसाय मथित्वाग्नीन्विहृत्येन्द्राय सुत्राम्णे पुरोडाशमेका-
 दशकपालं प्रतिनिर्वपत्यथास्यैतदहः^४ श्वेतायै श्वेतवत्सायै पयो
 दोहयित्वा समातच्य निदधात्यथ श्वो भूते ऽरण्योरग्नीन्समा-
 रोह्य राजन्यस्य गृहानध्यवसाय मथित्वाग्नीन्विहृत्यैन्द्रमेकादश-
 कपालं राजन्यस्य गृह^५ चृषभं ददाति^६ तथारण्योरग्नी-
 १० न्समारोह्य स्वान्येवाम्यायतनान्यभिप्रव्रजति^७ तं तथैव^८ यन्त-
 मनुमन्त्रयते^९ यस्यस्य गृहे यजते सप्तो ऽनुमन्त्रयते ऽयं नो
 राजा वृत्रहा राजा भूत्वा वृत्रं वधादित्यथ स्वान्येवाम्याय-
 तनान्यध्यवसाय मथित्वाग्नीन्विहृत्येन्द्रायां होमुचे पुरोडाश-
 मेकादशकपालं प्रतिनिर्वपति^{१०} प्रज्ञातमेवास्यैतदहः श्वेतायै
 १५ श्वेतवत्सायै पयो दोहयित्वा समातच्यैव^{११} निदधात्यथ तृतीये
 ऽज्यादित्यं चरुं महिष्यै गृहे^{१२} धेनुं ददात्यथ चतुर्थे ऽङ्गि भगाय
 चरुं वावातायै गृहे^{१३} विचित्तगर्भां पष्ठौर्ही ददात्यथ पञ्चमे ऽङ्गि

१ •रोष्य here and infra sometimes B Be U.

२ •व्रजति MT Be Be 11 ; •वृत्ति B.

३ प्रति om. MT Be 11 but cp. Āp. xviii. 10. 28.

४ एव after स्वानि om. MT Be 11 ; •व्रजति T Be 11. B ; •व्रजति M Be.

५ Thus MUB Be ; एव om. Be 11 T.

६ सम् om. Be BU.

नैर्घृतं चरुं परिवृक्त्यै गृहे कृष्णानां त्रीहीणां नखनिर्भिन्नं^१
 कृष्णां कूटां ददात्यथ षष्ठे ऽज्ञाग्नेयमष्टाकपालं^२ सेनान्यो
 गृहे^३ हिरण्यं ददात्यथ सप्तमे ऽङ्गि वारुणं दशकपालं^४
 सूतस्य गृहे^५ महानिरष्ट ददात्यथाष्टमे ऽङ्गि मारुतं सप्त-
 कपालं ग्रामण्यो गृहे^६ पृश्निं ददात्यथ नवमे ऽङ्गि सावित्रं
 द्वादशकपालं चतुर्गृहं^७ उपध्वस्तं ददात्यथ दशमे ऽज्ञाश्विनं
 द्विकपालं संग्रहीतुर्गृहे^८ सवात्यौ ददात्यथैकादशे ऽङ्गि पौष्णं
 चरुं भागदुधस्य गृहे^९ श्यामं ददात्यथ द्वादशे ऽङ्गि रौद्र
 गावीधुकं चरुमचावापस्य गृहे^{१०} शबलमुद्गरं ददाति^१ प्रसिद्ध-
 मेवास्यैतद्दहः^२ श्वेतायै श्वेतवत्सायै पयो दोहयित्वा^३ समातच्यैव^४
 निदधात्यथ त्रयोदशे ऽङ्गि मैत्रावार्हस्यत्यं भवति^५ ॥ ५ ॥

अथ वै भवति श्वेतायै श्वेतवत्सायै दुग्धे स्वयंमूर्ते स्वयं-
 मथित आज्य आश्वत्ये पात्रे चतुःस्रक्तौ स्वयमवपन्नायै आखायै
 कर्णांश्चाकर्णांश्च तण्डुलान्विचिनुयादित्यथ वै भवति स्वयं-
 कृता वेदिर्भवति स्वयंदिनं बर्हिः स्वयंकृत इध इति^१ राजै-^२
 वायुं^३ स्वयं कर्मभिः पूजितो भवति^४ स^५ स्वयमेव वेदिं
 करोति स्वयमिध्नावर्हिः संनहति स्वयमाश्वत्यं पात्रं चतुःस्रक्तिं^६

१ Thus B Be U ; प्रसिद्धमेवास्यैतं द्वादशाहं M ; अथ प्रसिद्धमेवास्यैद्वादशाहं
 T Be 11.

२ दोहयित्वादोहयित्वा M.

३ समातच्यसमातच्यैव M ; तानर्धमासादच्यैव Be 11 T.

४ corrected ; राजैवायसु M Be BU ; राजैवेयं Be 11 T.

५ om. T Be 11.

६ स्रक्ति T Be 11, but cp. Āp. xviii. 11. 2.

करोति^१ स्वयमवपन्नायै शाखायै कर्णांश्चाकर्णांश्च तण्डुला-
 न्विचिनोत्यथ वै भवति ये कर्णाः स पयसि बार्हस्पत्यो ये
 ऽकर्णाः स आच्ये मैत्र इत्यथोत्तरतो भस्ममिश्रानङ्गारात्रिरुह्य
 तेषु नवं पात्रमधिश्रित्य तिरः पवित्रमाज्यमानीय^२ तिरः^२
 ५ पवित्रमकर्णानोप्य^३ तेन^४ बार्हस्पत्यमपिदधाति^३ ' तं तथापि-
 हितमन्तर्वेद्यासादयति^४ ' समानं कर्मा प्रयाजेभ्यः ' पञ्च
 प्रयाजानिद्वोदङ्कृत्याक्रम्य सःस्रावेण बार्हस्पत्यमभिघार्य मैत्र-
 मभिघारयति ' बार्हस्पत्येन पूर्वेण प्रचरत्यथ मैत्रेण ' बार्ह-
 स्पत्यस्य पूर्वस्य खिष्टकृते ऽवद्यत्यथ मैत्रस्य ' बार्हस्पत्यस्य पूर्व-
 १० खेडामवद्यत्यथ मैत्रस्यान्वाहार्यमासाद्यैतामेव श्वेताः श्वेतवत्सां
 ददाति ' संतिष्ठते मैत्राबार्हस्पत्यः हविः ' ॥ ६ ॥ द्वितीयः ॥
 अथैतस्मिन्नेव पूर्वपच उक्थ्यायाभिषेचनीयाय दीचते '
 तस्यापरिमिता दीचाः षडुपसदः ' स तथा राजानं क्रीणाति
 यथा मन्यते ऽमावास्यायै मे यज्ञिये^५ ऽहम्सुत्या संपत्स्यत इति '

१ याचति B Be U.

२ Thus M; Be BT om. आच्यमानीय तिरः पवित्रं and Be BU have कर्णान् i.s.o. अकर्णान्।

३ अभिद० Be 11 T.

४ तेनमपिहित० T Be 11.

५ Thus MB Be; यज्ञीये U; यजनीये T Be 11; this latter might be the right reading, but as the expression यज्ञिये ऽहन occurs several times infra, xvii. 55-61, without any various reading, I did not venture to write यजनीये in the text.

तस्य तथा संपद्यते । ऽथ प्रायणीयेन चरति । प्रायणीयेन
 चरित्वा पदेन चरति । पदेन चरित्वा रोहिते^१ चर्मणि^२
 राजानं क्रीत्वोह्यातिथ्यं निर्वपत्यातिथ्येन प्रचर्याथान्वहमुपसङ्घि-
 श्वरत्यथाहवनीयं प्रणयत्याहवनीयं प्रणीय रथवाहने सदो-
 हविर्धाने संमिनोति । रथवाहने सदोहविर्धाने संमित्याग्नी- ५
 षोमौ प्रणयत्यग्नीषोमौ प्रणीय यूपस्यावृता यूपमुच्छ्रयति ।
 स्वर्वन्तं यूपमुत्सृज्याग्नीषोमीयं पशुमुपाकरोति । तस्य प्रसिद्धं
 वपया चरित्वा वसतीवरौर्गृह्यात्यथ पशुपुरोडाशं निर्वपति ।
 तमनुवर्तन्ते ऽष्टौ देवसुवाꣳ हवीꣳध्यग्नये गृहपतय इत्येतानि ।
 तेषामुक्तं चरणं यथाग्नेर्विधायामिडान्ताः पुरोडाशाः संति- १०
 षन्ते । पत्नीसंयाजान्तः पशुर्हृदयशूलान्त इत्येके । ऽत्रैतान्दुन्दु-
 भीननुदिशमासञ्चयत्यथ वसतीवरौः परिहृत्य पयाꣳसि
 विशिष्योपवसन्त्यथातो महारात्र एव बुध्यन्ते । प्रातराज्यानि
 गृहीत्वा राजानमुपावहृत्य प्रातरनुवाकमुपाकरोति । परि-
 हिते प्रातरनुवाके ऽपो ऽच्छैत्यङ्घ्रिर्द्वैत्यु^३कथ्य^१ क्रतुमुपैति । १५
 प्रसिद्धो ऽभिषवः । प्रसिद्धं यद्वा गृह्यन्ते । समानं कर्माश्विना-
 द्ब्रह्मादाश्विनं यद्वा^२ गृहीत्वा द्वे रश्मने आदाय यूपमभ्यैति ।
 स्वर्वन्तं यूपमुत्सृज्याग्नेयं पशुमुपाकरोति । तस्यैन्द्राग्न उपा-
 स्रम्भो भवति । तयोः प्रसिद्धं वपाभ्यां चरित्वा प्रसर्पन्ति

१ Missing in M Be T, but cp. the Dvaidhasūtra.

२ •बदेत्यु• Be U ; •बदैत्यु• the other MSS.

३ om. M Be.

प्रातःसवनाय^१ तदृजुधा संतिष्ठते^१ प्रसर्पन्ति माध्यंदिनाय सव-
 नाय^१ प्रसिद्धो ऽभिषवः^१ प्रसिद्धं ग्रहा गृह्यन्ते^१ समानं कर्मा
 दक्षिणेभ्यो^१ दक्षिणानि होथन्याचत्याज्यस्थालीः^१ ससुवाः^१
 सुचं वासस्तस्यैतस्य वसनस्यान्तमायां दशायां निष्करञ्जुः प्रय-
 ५ थिता^१ भवत्येतत्समादायाहैहि^१ यजमानेत्युत्तरेणाग्नीध्रीयं
 परीत्योत्तरेण सदः परीत्यायेण शालां तिष्ठते प्रतिप्रस्थात्र
 एतानि शस्त्राणि प्रयच्छत्यथाहैहि यजमानेति^१ रथ एष
 दक्षिणे श्रोण्यन्ते रथवाहन आहितो भवति^१ तमुपावहर-
 तीन्द्रस्य^२ वज्रो ऽसि वार्त्तमस्त्वयायं वृत्रं वधादित्यथैनं धूर्ग-
 १० हीतमन्तर्वेद्यभ्यवर्तयन्ति^३ तूष्णीमथास्वशान्त्यलूलयति तूष्णी-
 मथ दक्षिणं योग्यं युनक्ति^४ मित्रावरुणयोस्त्वा प्रशास्त्रोः
 प्रशिषा युनक्ति यज्ञस्य योगेनेत्यथास्य पृष्ठं मर्मज्यते तूष्णी-
 मेवमेवोत्तरं योग्यं युनक्ति^५ तस्यैवमेवोत्तरतः प्रष्टिमुपनि-
 युनक्ति^५ तयोरेवमेव पृष्ठे^६ मर्मज्यते^६ एतस्य योगमनु
 १५ सर्वमाणिवद्युज्यते^६ ऽधिकक्ष्यान्हस्तिनः कुर्वन्ति^६ प्रवेष्टयन्ति
 वासोभारान्वसनानां दशासु निष्करञ्जुः प्रयथ्यन्ति^६ पूगशो
 दक्षिणा आयातयत्यथ सौरीभ्यामृग्भ्यां गार्हपत्ये जुहोति^६

१ •थितो MSS.

२ भवतीत्येत• M.

३ •हरती• Be BU; •हरन्ति• MT Be 11.

४ Thus M only; •भ्यवर्तयन्ति T Be 11 U Be; •भ्यावर्तयन्ति B.

५ Here Be BU ins. तस्यैवमेवोत्तरतः प्रष्टिमुपनियुनक्ति ।

६ Thus MB Be U; पृष्ठमुन्मज्य T Be 11.

नयवत्यर्चाग्रीध्रे जुहोति^१ सृज्यन्ते^२ दक्षिणा दक्षिणापथेन^३
 स यत्किञ्चिद्दाति^४ हिरण्यमुखमेव ददात्यथ वामाङ्गस्यथ^५
 युक्तानि^६ गोश्रश्च हस्तिपुरुषमन्ततो^७ । ऽदत्ता एवैते रथा
 अतिवर्तन्ते^८ । नैते ऽन्यस्य सन्त आजिं धावन्ति^९ मनसैव
 स्वरथमध्वर्यवे ददाति^{१०} मनसा चतुष्पात्क्षेत्रं^{११} ब्रह्मण आदि-
 गति^{१२} । मनसा समनुदिश्य^{१३} दक्षिणास्त्रिभिर्मरुत्वतीयैश्चरति^{१४}
 सीदन्ति नाराश्रमा आषायिता दक्षिणस्य हविर्धानस्यापा-
 लम्बमधोऽधो^{१५} माहेन्द्राय^{१६} ॥ ७ ॥

अथ याचति वैतसं^{१७} द्रोणकलशं षोडश^{१८} वायव्या-
 न्यथास्यैतत्पुरस्तादेव^{१९} षोडशतयं आपो दिग्भ्यः संभृता^{२०} १०

१ सृज्यन्ते T Be 11.

२ यत्किञ्चिद् M.

३ Thus M; उत i.s. of अथ T Be 11; B Be again (cp. supra p. 73, 10) अनांसि i.s.o. अथ ।

४ Thus MUB Be; हस्तिदासपुरुषं T Be 11.

५ Thus M only; अतिनिर्वर्तते Be BU; अतिपतते Be 11 T.

६ चतुष्पात्क्षेत्रं all MSS. exc. M which has चतुष्पत्क्षेत्रं; one copy of Bhav. has the word with ā, another with a, cp. Ait. Br. viii. 20, 2.

७ Thus MB; समनुदिश्य Be U; समुदिश्य Be 11 T.

८ चरति M; चरन्ति the other MSS.

९ •स्याबालंबं Be (sec. m.).

१० च ins. MT Be 11.

११ षोडशं च M.

१२ एताः i.s.o. एव Be BU.

१३ Thus M Be: संभृता BU; समाहृता Be 11 T.

दक्षिणस्य^१ हविर्धानस्य प्राच्यो ऽचात्प्रतीच्य उपस्तम्भनाम्नि-
हिताः शेरते^१ तासां वहन्त्यः पूर्वार्धा भवन्ति सारस्वत्यो
ऽपरार्धाः^१ स वहन्तीरभिजुहोत्यर्थे^१ त स्यापो देवोर्मधुमतीर-
गृहन्नूर्जस्वती राजसूयाय चितानाः । याभिर्मित्रावरुणावभ्य-
५ षिञ्चन्त्याभिरिन्द्रमनयन्नत्यरातीः ॥ राष्ट्रदा स्य राष्ट्रं दत्त
स्वाहेति^१ गृह्णाति पर्णमयेन राष्ट्रदा स्य राष्ट्रममुष्मा आमुष्मा-
यणायामुष्य पुत्रायामुष्य पौत्राय दत्तेत्यपां पतिरसीत्यपांप-
तौयाः पुंनान्नो^२ वोत्सस्य^२ समुद्रिया वा^१ वृषास्यूर्मिरित्यौर्म्वा^१
वृषसेनो ऽसीति पल्वल्या^१ ब्रजचित स्येति कूप्या^१ महतामोज
१० स्येति निवेद्याः^३ सूर्यवर्चस स्येत्यतिदृश्याः^४ सूर्यत्वचस स्येत्यात-
पति वर्ष्वा^१ मान्दा स्येति ह्रादुन्यो^५ वाग्ना स्येति पृध्वाः^६
शक्वरी स्येति गोरुल्वा^१ विश्वभृत स्येति पयो^१ जनभृत स्येति
दध्यग्नेस्तेजस्या स्येत्याज्यमपामोषधीनाः^५ रस स्येति मध्वष

१ Thus Be BU Bhav.; उत्तरस्य MT Be 11.

२ Thus M Bhav.; पुत्रान्नोवासस्य Be U; पुत्रान्ना वासस्य B; पुत्रा-
मेनास्य Be 11 T.

३ Thus M Be 11 T and the best MSS of the Karmānta-
sūtra; परिवेद्याः B Be and Bhav.; निवेद्य the Vājasaneyins.

४ Thus only M and Bhav.; सूर्यवर्चसस्येतिदृश्यं Be 11 T.; •स्येति-
दिश्याः Be; in BU the passage is missing; the Karmānta MSS.
read ऋभिदृश्याः ।

५ Thus M Be; the other MSS. defective.

६ Thus M Be Bhav.; वर्ष्वाः Be 11 T; but cp. TS. VII. 4. 13.

सारस्वतीरभिजुहोत्यपो^१ देवीर्मधुमतीरगृह्णन्नूर्जस्वती राज-
 सूयाय चितानाः । याभिर्मित्रावरुणावभ्यषिञ्चन्त्याभिरिन्द्रमन-
 यन्नत्यरातीः ॥ राष्ट्रदा स्य राष्ट्रं दत्त स्वाहेति^१ गृह्णाति पर्ण-
 मयेन राष्ट्रदा स्य राष्ट्रममुष्मा आमुष्यायणायामुष्य पुत्रायामुष्य
 पौत्राय दत्तेत्यथैना वैतसे द्रोणकलशे समवनयति देवीरापः ५
 सं मधुमतीर्मधुमतीभिः सृज्यध्वं महि वर्चः चत्रियाय वन्वाना
 इत्यथैना अन्तरेण होतुश्च धिष्णियं ब्राह्मणाच्छ्रुसिनश्च
 सादयत्यनाधृष्टाः सीदतोर्जस्वतीर्महि वर्चः चत्रियाय दधती-
 रित्यत्र ये ऽर्थ्याः^२ प्ररेका अध्वर्योस्तानावसथः^३ हरन्त्यथ ये^३
 ऽनर्था^३ अपस्तानभ्यवहरन्धनभिद्धतानाः सारस्वतीनां वसती- १०
 वरीर्दशपेयाय परिशाययन्ति^१ ॥ ८ ॥ तृतीयः ॥

अथात्रैव तिष्ठत्याचति दर्भनाडीः^४ शतमानः^४ हिरण्यं
 चत्वारि नानावृक्ष्याणि पात्राणि^५ तार्थं चोष्णीषं चैकशतं च
 दर्भपुञ्जीलानि दधुदुम्बरः^६ शष्पाणि धनुशेषूः^६ इति^६ स
 दर्भनाद्याः^६ शतमानः^६ हिरण्यं प्रग्रथ्नात्यनिभृष्टमसि वाचो १५
 बन्धुस्तपोजा इत्यथैनद्वैतसे^७ द्रोणकलशे ऽवदधाति सोमस्य

१ Thus M Be U ; the other MSS. more or less corrupted.

२ तीर्थ्याः M Be 11 T.

३ येनतीर्थ्या M Be 11 T.

४ च ins. T Be 11.

५ यानि ins. Be BU.

६ इति om. Be BU.

७ Thus M only ; अथैतद्वै० Be BU ; अथैतद्वै० Be 11 T.

दात्रमसीति^१ हिरण्येनोत्पुनाति शुक्रा वः शुक्रेणोत्पुनामि
 चन्द्राश्चन्द्रेणामृता अमृतेन स्वाहा राजसूयाय चिताना इति^१
 गृह्णाति पर्णमयेन सधमादो द्युम्निनीरूर्ज एत अनिमृष्टा
 अपस्युवो वसानाः । पस्त्यासु चक्रे वरुणः सधस्यमपां शिशु-
 ५ मादितमास्वन्तरिति^१ पुरस्तादासीनाय ब्रह्मणे प्रयच्छत्येतयैव
 गृहीत्वा दक्षिणत आसीनायौदुम्बरेण राजन्याय प्रयच्छत्येत-
 यैव गृहीत्वा पश्चादासीनायाश्चत्येन वैश्याय प्रयच्छत्येतयैव
 गृहीत्वोत्तरत आसीनाय नैयग्रोधेन जन्याय प्रयच्छत्येतं^१
 प्ररेकमाग्नीध्रं^१ हत्वापिधाय^१ प्रज्ञातं निदधात्यथ यजमानं
 १० तार्यं परिधापयति चत्रस्योष्वमसीति^१ चत्रस्य योनिरसी-
 त्यासजते^१ तार्यमभीव नाभिमुष्णीषं पर्यस्यत्यथैनमेकशतेन
 दर्भपुञ्जीलैः पवयति नित्येन पवनेनाथैनमुन्मृजन्नाशयति^१
 दधुदुम्बरं^१ शष्पाणीत्यथैनमाविद्धिः प्राञ्चमानयत्याविन्नो
 अग्निर्गृहपतिरिति सप्तभिरनुच्छन्दसमथैनं यजमानायतने
 १५ तिष्ठन्तं प्राहैष वो भरता राजेति येषां श्रेष्ठी^४ भवति^१
 सोमो ऽस्माकं ब्राह्मणानां राजेतीतरे प्रत्याङ्गरथास्मै धनुः

१ Thus M only (reading however एनं i.s.o. एतं); Be U om.
 आग्नीध्रं . Be 11 T are wholly corrupted.

१ Thus M Be B U ; आचक्षते Be 11 T ; Bhav. reads सचते or
 आसचते ।

१ Uncertain reading : •मुन्मृजमाशयति M U Be B ; T Be 11
 totally corrupted : •मुदुम्बरमाशयति ।

४ Thus T Be 11 ; राजा M U Be B.

प्रयच्छतीन्द्रस्य वज्रो ऽसि वार्ष्णस्वयायं वृषं वध्यादिति शत्रु-
 बाधना स्वेतोषूक्कून्मे^१ बाधध्वमितीतरः^२ प्रतिगृह्णाति पात
 मा प्रत्यञ्चं पात मा तिर्यञ्चमन्वञ्चं मा पात दिग्भ्यो मा पात
 विश्वाभ्यो मा नाद्राभ्यः पातेत्यथ हिरण्यवर्णाबुधसाः^३ विरोक
 इति त्रिष्टुभा^४ बाह्व उद्गृह्णात्यथैनः^५ सःशास्ति मनसैव दिशो
 ऽनुप्रक्राम मनसोर्ध्वामनूच्चिहीष्वेत्यथैनं^६ वाचयति ॥ ६ ॥

समिधमातिष्ठोग्रामातिष्ठ विराजमातिष्ठोदीचीमातिष्ठो-
 र्ध्वामातिष्ठेत्यथात्रैव^७ तिष्ठन्याचति मारुतं चैकविंशतिकपालं
 वैश्वदेवीं चामिचां^८ तस्य यो ऽरुष्ये ऽनुवाक्यो गणस्तेन
 मध्यमानि कपालान्युपहितानि भवन्ति राजसूयगणाभ्यामित- १०
 राणि^९ ताभ्यां चरति^{१०} मरुद्भ्यो ऽनुब्रूहि मरुतो यजेति
 विश्वेभ्यो देवेभ्यो ऽनुब्रूहि विश्वान्देवान्यजेत्यनिष्टस्त्रिष्टुक्ते^{११}
 एवैते हविषी^{१२} अपिधाय^{१३} प्रज्ञाते निदधात्यथ याचति शार्दू-

१ Before मे T Be 11 ins : एवास्य बाधंत इति ब्राह्मणं, cp. TBr. I. 7. 6, 8.

२ Thus M Be 11 T ; बाधयध्वमि० Be BU.

३ Be BU चिर् or चि, but cp. T Br. I. c.

४ Emended ; •ध्वामनूच्चिही• M ; •ध्वामनूच्चिहीषही• T Be 11 ;
 •ध्वामनूच्चिहीष्य• Be BU ; cp. TBr. I. 7.7.2 and Hir. XIII. 15 : मनसो-
 र्ध्वामनूच्चिहीते ।

५ अथ om. Be BU.

६ All the MSS. exc. M om. च ।

७ चरन्ति M T Be 11.

८ Before चनिष्टस्त्रि० M T Be 11 ins. चामिचया चरति ।

९ Thus M Be BU ; हवींषि भवन्तीपिधाय T Be 11.

लचर्म सुवर्णरजतौ च^१ रुक्मौ वाराही उपानहौ सीसं च
लोहितायसं च^१ दक्षिणतः क्लीब आस्ते^१ ऽथ पुरस्तादभिषे-
कस्य षट् पार्थानि जुहोत्यग्नये स्वाहा सोमाय स्वाहेत्यथ
यजमानायतने शार्दूलचर्म प्राचीनग्रीवमुत्तरलोमोपस्तृणाति
५ सोमस्य त्विषिरसि तवेव मे त्विषिर्भूयादिति^१ तद्यजमानं
प्राञ्चमुपवेश्य सुवर्णरजताभ्यां रुक्माभ्यां पर्युपास्यत्यमृतमसि
मृत्योर्मा पाहीत्यधस्ताद्रजतमुपास्यति दिद्योन्मा पाहीत्युपरि-
ष्टात्सुवर्णं शताहस्रमथावेष्टा दन्दशूका इति दक्षिणत
आसीनं क्लीबं सीसेन विध्यति^१ सव्येन पादेन लोहिता-
१० यसं निरस्यति निरस्तं नमुचेः शिर इत्यत्रास्मा अभिषेकान्सं-
प्रमृहन्ति^१ तान्सो ऽवेचते ॥ १० ॥

सोमो राजा वरुणो देवा धर्मसुवश्च ये । ते ते वाचं
सुवन्तां ते ते प्राणं सुवन्तां ते ते चक्षुः सुवन्तां ते ते
श्रोत्रं सुवन्तामित्यथ ब्रह्मणः^२ पात्रमादाय तेनाभिषिञ्चत्यध्व-
११ र्युरेव^४ यजुर्जपत्यभिषिञ्चन्तौतरे सोमस्य त्वा द्युम्नेनाभिषिञ्चा-
म्यग्नेस्तेजसा सूर्यस्य वर्चसेन्द्रस्येन्द्रियेण मित्रावरुणयोर्वीर्येण
मरुतामोजसा चत्राणां चत्रपतिरस्यति दिवस्याह्यसावित्यथोर्ध्वा

१ om. MB.

२ Thus M ; संप्रतिमृहन्ति T Be 11 ; चरन्ति i.s. of संप्रमृहन्ति Be BU ;
Bhav. periphrases : सहोद्यच्छन्ते ।

३ Thus M Be U ; ब्रह्मण B ; ब्राह्मणाः Be 11 T.

४ तेनाभिषिञ्चन्त्य • T Be 11.

धाराः समुन्मृष्टे समावृत्रन्नधरागुदीचीरहिं बुध्नियमनुसंचर-
 न्तीस्ताः पर्वतस्य वृषभस्य पृष्ठे नावश्चरन्ति स्वसिच इयाना
 इत्यत्रैतेषामभिषेकाणां मुख्ये पात्रे स०स्त्रावान्मवनीय^१
 प्रतिहितस्य गृहानेत्यथान्वारभ्यथोः प्रतिहिते च महिष्यां च
 जुहोति प्रजापते न त्वदेतान्यन्य इत्यत्रास्मा एष प्रतिहितो
 वरं ददात्यथ प्रतिहिताय पात्रं प्रयच्छन्नाहेदं ते पात्रं दाया-
 द्यमसद्यदा^२ त्वाभिषिञ्चामीदं ते ऽसदित्यथैतेनैव यथेतमेत्या-
 ग्रीध्रे^३ प्ररेकं जुहोति रुद्र यत्ते क्रथी परं नाम तस्मै ङ्ङतमसि
 यमेष्टमसि स्वाहेत्यत्रास्मै धनुः प्रयच्छति यदि पुरस्तादप्रत्तं
 भवति^४ समुन्मृष्टे समुत्क्रोशन्त्यभ्यषेच्यमसावामुध्यायणो ऽमुष्य १०
 पुत्रो ऽमुष्य पौत्रो ऽमुष्य नप्ता राजसूयेनेत्यथ भूर्भुवः सुवरिति
 वाचं विसृजते^५ दाभ्यां मुखं विमृष्टे^६ गायत्रान्विष्णुक्रमाङ्क-
 मते^७ ऽथोपरिष्ठादभिषेकस्य षट् पार्थानि जुहोतीन्द्राय
 स्वाहा घोषाय स्वाहेति^८ द्वादश भूतानामवेष्टीर्जुहोति
 पृथिव्यै स्वाहान्तरिचाय स्वाहेत्यत्रैतयोर्हविषोः खिष्टकृता १५
 चरत्यथैने अपिधाय प्रज्ञाते निदधाति^९ ॥ ११ ॥

अथ वाराही उपानहावुपमुञ्चते पशूनां मन्युरसीति

१ ०स्त्रावमवनीय M.

२ Thus M, which omits only यदा, but cp. infra XII. 13 s. f. ;
 दायादंसद्यदा Be U ; the other three MSS. are wholly corrupted ;
 my copies of Bhav. read सद् i.s.o. असद् ।

३ चाग्रीध्रे om. Be BU.

४ Thus Be 11 T ; गायत्रान्वि० MU Be B.

दक्षिणे पादे तवेव मे मन्युर्भूयादिति सव्ये^१ ऽथेमामभिमृ-
 शति नमो मात्रे पृथिव्या इति^२ तस्यां दक्षिणं पादमुपावह-
 रति^३ माहं मातरं पृथिवीं हिंसिषमिति मा मां माता
 पृथिवी हिंसीदिति सव्यमथान्तरेण चात्वालोत्करावुदङ्कुप-
 ५ निष्क्रामति^४ विष्णोः क्रमो ऽसि विष्णोः क्रान्तमसि विष्णो-
 विंक्रान्तमसीत्युत्तरत एते रथा युक्तास्तिष्ठन्ति^५ तान्दृष्ट्वैव
 प्रतिहितो ऽवतिष्ठत्यथ प्रतिहितस्य धनुरादायाधिज्यं कृत्वा
 रथमातिष्ठति मरुतां प्रसवे जेषमित्याप्तं मन इति कूबरम-
 भिनिश्रयते^६ तं तदानीमेव प्रतिहितो ऽवतिष्ठति प्रससा-
 १० हिषे पुरुहूत शत्रूनि^७ त्रिष्टुभान्वारभत इति ब्राह्मणमथ^८
 प्रतिहिताय^९ धनुः प्रयच्छन्नाह राजन्य एष षट्त्रिंशत्सु
 शम्याप्रथाधेषु निर्जयेन^{१०} सहस्रेणावसितस्तस्मा^{११} इषुमस्यतादपै-
 न^{१२} राधुताज्जित्वेन^{१३} दक्षिणापथेनात्याकुरुतादिति^{१४} राजन्य

१ Thus MT Be 11; उपवहति Be BU.

२ •ष्क्रामति Be 11 T Be BU; •ष्क्रामंति M; Bhav. reads the plural, cf. p. 75, 3.

३ Thus corrected (cp. p. 79, 2; 105, 16); •धिनिश्रयते M Be U; •धिश्रियते B; •धिशायते Be 11 T.

४ Thus M only; ब्राह्मणंसतिप्रतिहिताय Be 11 T; ब्राह्मणमथनिहिताय Be BU.

५ Thus MU Be B; निर्जयेण Be 11 T.

६ Thus Be BU; •वसितस्तस्मा M; •वसीततस्मा Be 11 T.

७ Thus corrected; •मस्यतादावैनं Be 11 T; •मस्यतादथैनं M; •मास्यतादपैनां Be BU.

८ Thus corrected; •धुताज्जित्वेनं Be BU; •धुताज्जित्वेनं T Be 11; •धुताज्जित्वेनं M.

एव संश्रिष्टो^१ भवति राजपुत्रस्त इषुमसिष्यति^२ स त्वाप-
रास्यति^३ तस्मा उत्तरवर्गेण^४ संमृज्येषु^५ प्रयच्छतादिति^६ स
तथा करोति^७ ॥ १२ ॥ चतुर्थः ॥

अथाहाभिसर्प यजमान माहेन्द्रं ग्रहं ग्रहीष्यामीत्यन्वारम्भ
यजमाने माहेन्द्रं ग्रहं गृह्णाति महाः इन्द्रो य ओजसेत्यनु-
द्रुत्योपयामगृहीतो ऽसि महेन्द्राय त्वा जुष्टं गृह्णामीति^८ परि-
मृज्य सादयत्येष ते योनिर्महेन्द्राय त्वेत्यथैतान्मणीन्याचति
राजतमौदुम्बरः सौवर्णमिति^९ त एते^{१०} नानासूत्रेष्वोता
भवन्ति^{११} तानुत्तरस्य हविर्धानस्य मध्यमे वः प्रयथ्याप
उपसृश्य बर्हिषौ आदाय वाचंयमः प्रत्यङ् द्रुत्वा स्तोत्रमुपा-
करोति^{१२} सुवते माहेन्द्राय^{१३} प्रस्तुते सान्नि संप्रैषमाहाजिसृत

१ Thus corrected ; संश्रिष्टो M ; श्रिष्टो T Be 11 ; संश्रिक्तो Be BU.

२ Thus corrected ; इषुमासिष्यति Be BU ; इषुमवसिष्यति M ; इषु-
मस्यति T Be 11.

३ Thus corrected ; •परास्यति MSS.

४ Thus M Be BU ; •वर्गेण T Be 11.

५ Thus M ; संमृज्येषु T Be 11 ; संमृज्येषु Be BU. I subjoin the
vivarana of this difficult passage as found in my two copies :
राजन्यः क्षत्रियः एष षट्त्रिंशत् शम्याक्षेषु जेतव्येन (read •व्येन) गोसहस्रेणा-
वसितः स्थितः तस्मै राजन्याय इषुमस्यतादित्याश्रिष एनमपराधुतां (sic) नोपरि
प्रदार्षीत् (sic) पार्श्वे विध्यतो जित्वा तं दक्षिणापथेन दक्षिणायनमार्गेण नयेति
क्षत्रियः पूर्वमेव श्रिष्टो (read संश्रिष्टो) भवति राजपुत्रस्येषुमस्यति स त्वा नोपरि
क्षिपति तस्मै उत्तरासङ्गेण तमप्रक्षिप्तं (read •पक्षि० ?) संमृज्य ददादिति तथैव
संमृज्य प्रयच्छति ।

६ om. MT Be 11.

- आजिं धावत दुन्दुभीन्समाघ्नताभिषोतारो^१ ऽभिषुणुताग्नीदा-
 शिरं विनयोत्सखलमुदाद्य प्रतिप्रस्थातर्वाहणमेककपालं निर्वप
 सौम्यस्य विद्धीति^२ ' यथासंप्रैषं ते कुर्वन्ति ' धावन्त्याजिसृत^३
 आघ्नन्ति दुन्दुभीन्संप्रवदन्ति वाचः^४ ' संप्रोदिता^५ वाचो ऽनुम-
 ५ न्वयते ' शाम्यन्ति घोषाः शस्त्राय ' होत्र एषोत्तमेति प्राङ्-
 हौतुः कालात्पराडावर्तते ऽध्वर्युरभ्येनमाह्वयते होता^६ ' प्रत्या-
 ह्वयते ऽध्वर्युः^७ ' श्शसति^८ ' प्रतिगृणाति^९ ' प्रसिद्धसुकथं प्रति-
 मीर्यं प्राडेत्योद्यच्छत एतं माहेन्द्रं ग्रहमनूद्यच्छन्त इतरानुपो-
 द्यच्छन्ते नाराश्रप्सानथाश्रावयत्यो श्रावयास्तु श्रौषडुक्थशा
 १० यज सोमस्येति^{१०} ' वषट्कृतानुवषट्कृते द्विर्जुहोति^{११} ' तथैव द्विर्द्वि-
 नाराश्रप्साननुप्रकम्पयन्ति^{१२} ' द्विर्द्वितो माहेन्द्रः परिशेत^{१३}
 आयन्ति रथा^{१४} ' आगतावथान्दृष्ट्वा जपति^{१५} ' समहमिन्द्रियेण
 वीर्येण सं मयेन्द्रियं वीर्यमित्यथान्तरेण चालालोत्करावुदङ्गुप-
 निष्क्रामत्युत्तरत^{१६} एते रथा युक्तास्तिष्ठन्ति^{१७} ' तान्दृष्ट्वैव प्रति-
 १५ हितो ऽवतिष्ठत्यथ प्रतिहितस्य धनुरादायाधिज्यं^{१८} कृत्वा रथ-
 मातिष्ठति महतां प्रसवे जेषमित्याप्तं मन इति कूवरमभिनिश्र-

१ •समाघ्नताभि• MB.

२ Thus only M; संप्रवदिता T Be 11; in the other MSS. this whole passage is missing.

३ Thus MU Be B; यजन्ति Be 11 T.

४ •ष्क्रामत्यु• Be BU; •ष्क्रामंत्यु• M Be 11 T.

५ •ादायाप्रज्यं M only.

यते^१ तं तदानीमेव प्रतिहितो ऽन्वातिष्ठति प्रससाहिषे
 पुरुहूत शत्रूनि^१ त्रिष्टुभान्वारभत इति ब्राह्मणमथ प्रति-
 हिताय धनुः प्रयच्छन्नाहेदं ते धनुर्दायाद्यमसद्यदा^२ त्वाभि-
 विञ्चामीदं ते ऽसदित्यथैतेनैव यथेतमेत्यान्तरेण चात्वालोक-
 रावुपातीत्य पूर्वया द्वारा हविर्धानं प्रपाद्य प्राञ्च^३ रथमावर्त्य^४
 तिष्ठति^५ ॥ १३ ॥

तदेतान्मणीन्याचति राजतमौदुम्बरं सौवर्णमिति^१ सव्ये
 हस्ते राजतं प्रतिमुञ्चत इयदस्यायुरस्यायुर्म धेहीति दक्षिण
 औदुम्बरमूर्गस्यजं मे धेहीति दक्षिण एव सौवर्णं युङ्क्षि वर्चो
 ऽसि वर्चो मयि धेहीत्यत्रास्मा आमिचामुपोद्यच्छते^२ तस्यां १०
 दक्षिणं हस्तमुपावहरति मित्रो ऽसीति वरुणो ऽसीति
 सव्यमथेनामभिमृशति^३ समहं विश्वेर्देवैरित्यथेनामपिधाय
 प्रज्ञातां^४ निदधाति^५ तदेतान्मणीनेकस्मिन्सूत्र आवयति^६
 मध्यत औदुम्बरं करोति^१ तान्घीवासु प्रतिषज्यैतेनैव यथेत-

१ Thus M and cp. supra p. 79, 2; infra 103, 9; •मधिनित्र• Be BU; •मयिन्न• Be 11; •मपिन्न• T.

२ All the MSS. are more or less corrupted exc. M, which has however •द्यमसदा; cp. supra p. 102, 7.

३ •इत्य all.

४ Plural M Be BU; singular Be 11 T.

५ सव्यमथेनामभि• Be 11 T.

६ प्रज्ञाताद्भिद्• Be; प्रज्ञातं the other MSS., exc. M the reading of which is uncertain (प्रज्ञातं or प्रज्ञातां) ।

७ Thus M; आवयति Be 11 T; आवयति Be BU.

मेत्यागेणाग्नीध्रं^१ प्राञ्च^२ रथमावर्त्यावतिष्ठत्यथाग्नीध्रे^३ रथविमो-
 चनीया^४ जुहोत्यग्रये^५ गृहपतये स्वाहेति चतस्रः सुवाङ्गतीर-
 यास्यैतत्पुरस्तादेवाग्नेणाग्नीध्रं रथवाहनं प्रागीषं योग्यकृतमुप-
 स्थितं भवति । तस्मिन्सह संग्रहीत्रा रथवाहने रथमादधाति ।
 ५ सुवर्गादिवैनं लोकादन्तर्दधाति । ह्रसः शुचिषदित्यादधाति^६ ।
 ब्रह्मणैवैनमुपावहरति^७ ब्रह्मणादधात्यतिच्छन्दसादधातीति ब्रा-
 ह्मणमथास्यैतत्पुरस्तादेव जघनेनाग्नीध्रं चतुरपस्त्रावं^८ वाष्टाप-
 स्त्रावं^९ वा विमितं कारितं भवति । तस्य मध्यत औदुम्बरी-
 मासन्दी^{१०} निमिनोति चत्रस्य नाभिरसीति । तस्यामुत्तरमष्ट-
 १० नमधीवासमास्तृणाति^{११} चत्रस्य योनिरसीत्यथैनामासीदत्यासी-
 दन्तमनुमन्त्रयते सोनामासीद् सुषदामासीद् मा त्वा द्वि-
 षीदिति । मा मा द्विषीदित्तीतरः प्रत्याहासन्नमभिमन्त्र-
 यते^{१२} निषसाद् धृतव्रतो वरुणः पस्त्यास्वा सम्राज्याय सुक्रतु-

१ Here and infra Be 11 T every time आग्नीध्रीयं and •ध्रिये ।

२ रथमावृत्य • MSS.

३ Thus (cp. TBr. I. 7. 9. 5) M Be U ; •विमोचनीयाञ्जु • Be 11 T ; B corrupted.

४ •दधातीति ब्राह्मणमथैनमुपा • M ; the Brāhmaṇa (TBr. I. 7. 9. 6) is quoted in abbreviated form by all the MSS. exc. M.

५ Thus M, cp. infra XV. 2 and Āp. XVIII. 18. 5 ; •वपस्त्रावं U Be ; all the other MSS. and Bhav. both times •वस्त्रावं ।

६ Thus M ; उत्तरमष्टनं अधिवास • Be ; उत्तरमष्टन अधिवास • BU ; उत्तरमनवधीवास • Be 11 T ; Bhav. : उत्तरमष्टनमुपरिरोमाधिवासं ।

७ Thus MT Be 11 ; अनु i.s.o. अभि • B Be U.

रित्यथैनमृत्विजः पथुं पविशन्ति । पुरस्ताद्ध्वर्युरूपविशति
दक्षिणतो ब्रह्मा पश्चाद्भोतोद्गातोत्तरतस्तः^१ प्राञ्चो वोदञ्चो वा
रत्निनः । सो ऽध्वर्युमभिवदति^२ ॥ १४ ॥

^१ब्रह्मरिति । त्वं राजन्ब्रह्मासीत्याहाध्वर्युः सवितासि
सत्यसव इति । ब्रह्मरिति ब्रह्माणं । त्वं राजन्ब्रह्मासीत्याह
ब्रह्मेन्द्रो ऽसि सत्यौजा इति । ब्रह्मरिति होतारं । त्वं
राजन्ब्रह्मासीत्याह होता मित्रो ऽसि सुशेव इति । ब्रह्मरिति-
त्युद्गातारं । त्वं राजन्ब्रह्मासीत्याहोद्गाता वरुणो ऽसि सत्य-
धर्मैति । सुसोकार्त्वं इति चत्तारं । त्वं राजन्सुसोको ऽसौ-
त्याह चत्ता । सुमङ्गलार्त्वं इति संग्रहीतारं । त्वं राजन्सु- १०
मङ्गलो ऽसौत्याह संग्रहीता । सत्यराजारिति भागदुधं ।
त्वं राजन्सत्यराजासीत्याह भागधुक् । सप्त पुष्यनाम्नो
ऽभ्युचाथास्रै^३ स्फ्यं प्रयच्छतीन्द्रस्य वज्रो ऽसि वार्चमस्तेन मे
रध्धेति । तेन^४ ते^५ रध्धासमितीतरः^६ प्रतिगृह्णाति । त्वं संप्रय-
च्छति सूताय सूतग्रामणिने सजाताय सजातग्रामणिने १५
संग्रहीत्रे ऽचावापगोव्यच्छाभ्यामन्ततस्तेन^६ तौ^६ मध्यतो ऽधिदेव-

१ तनः om. Be 11 T.

२ Thus M only ; all the other MSS. ध्वर्युरभिवदति ।

३ Here and in the following lines sometimes T Be 11, sometimes Be BU are defective ; M only is in good order.

४ Thus M only ; भञ्च्य (i.s.o. ऽभ्युच) T Be 11 ; भ्युचाय B Be U.

५ तेनमेरध्धा० M ; तेनमेराध्धा० Be 11 T ; तेनतेनराध्धा० Be BU.

६ तेनतेनतो Be BU ; तनतो M ; T Be 11 def.

नमुद्गत्य^१ तिस्रः पञ्चाशतः सौवर्णान्छान्निवपतो^१ ऽथास्मै
 पञ्चाक्षानपच्छिद्य प्रयच्छति दिशो ऽभ्यय^५ राजाभूदिति^१
 ता^५स्तदानीमेवाक्षेषपिसृजत्यथैतमोदनमुद्गुवते^१ नाना^५ग्निनौ
 ब्रह्मा च यजमानश्च समाना^५ग्निनौ सूतग्रामणिनौ समाना^५-
 ५ ग्निनौ चत्तसंग्रहीतारौ^१ स यो नु मताच इव स
 राज्ञ आसन^२ उपविश्य^२ चतुःशतमक्षानपच्छिद्याहोद्भिन्न^५
 राज्ञ इति^१ तानेव^३ मनाक्मन्तानिव^३ कृत्वाह कृतं ब्राह्मण-
 स्येत्यथैतमोदनमुद्गुवते^१ समाना^५ग्निनौ ब्रह्मा च यजमानश्च
 नाना^५ग्निनौ सूतग्रामणिनौ नाना^५ग्निनौ चत्तसंग्रहीतारौ^१
 १० स यः पराजयते तस्यैनं कुले चत्ता पाचयति^१ यावदेष
 ओदनः पचते तावदेष होता शौनःशेषमाख्यापयते हिरण्मये
 कशिपावासीनस्तस्मा अध्वर्युः प्रतिगृणाति हिरण्मये कूर्च
 आसीनः^४ ॥ १५ ॥

ओ^५ होतस्तथा होतः सत्य^५ होतररात्स होतरिति^१
 १५ यद्यु वै होता नाध्येत्यन्य^६ उ^६ होत्राश्रुसी श्रुसति^१ तस्मा

१ अधीता i.s.o. उदत्य M.

२ आसनमुपविश्य M.

३ तानेवमन्वक्सम० M.

४ As the MSS. with the exception of M are hopelessly spoiled, the text of the last 13 lines has been reconstructed as best possible. Only the various reading of M is given, as the var. of the other MSS. is nearly worthless.

५ MSS. exc. M ins. च, cp. XVI. 8.

६ नाध्येत्यन्यो T Be 11; वधीत्यन्य उ (•न्यु उ) Be BU : तदाध्येत्यन्य^५ M.

उ प्रतिप्रस्थाता प्रतिगृणाति ^१ परःशतं भवतीति ब्राह्मणं ^१
 यदैष ओदनः पक्वो भवत्यथैनमेकधोद्धृत्य ब्रह्मण उपहरति ^१
 तस्मा एतांश्चैव मणीन्ददाति ^१ शतं विपथं चतुष्पात्चेत्रमथ ^१
 होत्रे ददाति शतं विपथं हिरण्मयं कशिप्रथोद्गात्रे ददाति
 शतं विपथमथाध्वर्यवे ^२ ददाति शतं विपथं स्वरथं तिस्रः ^५
 पञ्चाशतः शौवर्णान्चान्हिरण्मयं कूर्चमित्यङ्गैभ्य एतन्निर्जयं ^४
 सहस्रं चतुर्धा कृत्वा ददात्यथैनमेतयासन्द्या सद आवहन्त्या ^५
 वा ^५ ब्रजत्यन्वायन्त्येनमेते ^५ चमसा ^१ अत्रैतयोर्हविषोरिडामुपक-
 यत ^१ इडोपकृतं माहेन्द्रं होता चैवाध्वर्युश्च ^६ संभक्षयतो ^१
 नराशंसपीतेन नाराशंसान् ^१ होत्रचमसमेवैते त्रयः समुप- ^{१०}
 ह्वय भक्षयन्ति ^१ यथाचमसं चमसान्हिन्य म इत्यात्मानं
 प्रत्यभिमृशन्ते ^१ नाषाययन्ति चमसान्सर्वभक्षा मार्जयन्ते ^१
 ऽथेन्द्राय त्वेन्द्राय त्वेत्येवं ^७ त्रिभिरुक्थ्यपर्याथैश्चरति ^८ संतिष्ठते
 माध्यंदिनं सवनं ^१ प्रसर्पन्ति तृतीयसवनाय ^१ प्रसिद्धमादित्य-

१ सर्वान् before मणीन् ins. Be B; सर्वमणीन् U.

२ चतुष्पात्चेत्रं all (also Āp. XVIII. 19. 7), but cp. supra p. 96, 5.

३ Thus M; अथ om. Be BU; विविधमर्धानध्वर्यवे T Be 11.

४ एतन्निर्जयं all.

५ आवहन्त्यावाव्रजन्त्यं Be BUT Be 11; आवहन्त्याव्रजन्त्यं M, but cp. supra p. 81, 5.

६ एतत्याचं ins. T Be 11.

७ Thus MT Be 11; त्वेतेव Be; त्वेत्येव एवं BU.

८ •श्चरति M Be BU; •श्चरन्ति T Be 11.

ग्रहेण चरित्वाग्रयणं गृह्णात्यथोक्त्यं गृह्णाति । समानं कर्मा
 पवमानात्पवमानेन चरित्वा स्वे धामन्यशुभ्यां चरति ।
 तयोर्नाना मनोते^१ नाना देवते^२ नाना प्रत्यभिमर्शनौ^३ नाना
 वसाहोमौ समानो वनस्पतिः समानः स्त्रिष्टकत्प्रैषवान्समानीडा
 ५ समान्यो दिशो^४ नाना दिश इत्येके^५ समानं कर्माविभृथाद्-
 थैतस्मिन्नवभृथ उपाददते चार्मपच्यावुपानहौ^६ । प्रज्ञाव्य
 वाराहौ चार्मपचीभ्यामुदेति^७ । सो ऽपामन्ते जुहोत्यपां नग्ने
 स्वाहेति । विषुवति दर्भस्तम्बे जुहोत्यूर्जां नग्ने स्वाहेति ।
 पुनरेत्य^८ गार्हपत्ये जुहोत्यग्रये गृहपतये स्वाहेति । प्रसिद्धो
 १० ऽवभृथ । उदयनीयेद्येष्टा मैत्रावरुणीं वशासुपाकरोति । तस्यै
 प्रसिद्धं वपया चरित्वा नैव श्मश्रूणि वपते न केशान्मंतिष्ठत
 एष उक्त्यो ऽभिषेचनीयश्चतुस्त्रिंशत्पवमानः^९ सहस्रदक्षिण
 उदवसानीयान्तः । ॥ १६ ॥ पञ्चमः ॥

अथास्यैषा पुरस्तादेव जुष्टे देवयजने सप्तसु ग्रम्याप्रव्याधिषु
 १५ शाला कारिता भवति । सो ऽत्रैवाग्नेयमष्टाकपालं निर्वपति ।

१ मनोते M Be 11 T ; मनोता Be BU.

२ Thus M ; देवता Be BU ; T Be 11 om. this passage.

३ •मर्शनौ M ; •मर्शने T Be 11 ; •मर्शे B ; •मर्शना Be.

४ Thus M ; चर्मपच्या उपानहौ T Be 11 ; चापेच्या उपानहौ BU ;
 चापेच्या उ० Be ; cp. infra XVIII. 19 init.

५ Thus T Be 11 ; चार्मपक्षिभ्या० M ; चर्मपचीभ्या० B ; चर्मपक्षिभ्या० Be U.

६ Thus M ; प्रातरेत्य Be BU ; Be 11 T defective.

७ •तुल्लिंशत्यव० U Bhav.

हिरण्यं ददाति । शम्यान्यास उदवसाय वसति । सारस्वतं
 चरुं । वत्सतरौ ददाति । द्वितीये शम्यान्यास उदवसाय
 वसति । सावित्रं द्वादशकपालमुपध्वस्तं ददाति । तृतीये
 शम्यान्यास उदवसाय वसति । पौष्णं चरुः । श्यामं ददाति ।
 चतुर्थे शम्यान्यास उदवसाय वसति । बार्हस्पत्यं चरुः ।
 अग्निपृष्ठं ददाति । पञ्चमे शम्यान्यास उदवसाय वसत्यैन्द्र-
 मेकादशकपालमृषभं ददाति । षष्ठे शम्यान्यास उदवसाय
 वसति । वारुणं दशकपालं । महानिरष्टं ददात्यथ सप्तमे
 ऽहञ्जालामध्वस्यत्येतदेवाद्दीचते^१ । ऽथ वै भवति सद्यो
 दीचयन्ति सद्यः सोमं क्रीणन्ति पुण्डरिस्रजां प्रयच्छतीत्यथैनं^{१०}
 तीर्थादानीय पवयित्वा पुण्डरिस्रजिनमुदानीय दीचणीया-
 मिष्टिं निर्वपति । तस्याः सःस्थितायां मुष्टी चैव न करोति
 वाचं च न यच्छति । निदधत्यस्मा एतद्भुविरुच्छिष्टं व्रतभा-
 जनमथ प्रायणीयामिष्टिं निर्वपति । हविष्कृता वाचं विसृ-
 जते । ऽत्रास्मा एतद्भुविरुच्छिष्टं प्रयच्छन्ति^२ व्रतभाजनमथ प्राय-^{१४}
 णीयेन चरति । प्रायणीयेन चरित्वा पदेन चरति । पदेन
 चरित्वा दशभिः साण्डैर्वत्सतरै राजानं क्रीत्वोच्चातिथ्यं
 निर्वपत्यातिथ्येन प्रचर्य पुरस्तादुपसदाः शौम्यं चरुं । बभ्रुं
 ददात्यथ मध्यमे उपसदावन्तरेण त्वाष्ट्रमष्टाकपालः । शुण्ठं
 ददात्यथोपरिष्ठादुपसदां वैष्णवं त्रिकपालं । वामनं ददात्य-^{१०}

१ दीक्षते Be BU ; दीक्षते M ; दीक्षन्ते T Be 11.

२ •यच्छन्ति M Be 11 T ; •यच्छति Be BU.

धाहवनीयं प्रणयत्याहवनीयं प्रणीय सदोहविधानि संमिनोति ।
 सदोहविधानि संमित्याग्नीषोमौ प्रणयत्यग्नीषोमौ प्रणीय
 यूपस्यावृता यूपमुच्छ्रयति । स्वर्वन्तं यूपमुत्सृज्याग्नीषोमीयं
 पशुमुपाकरोति । तस्य प्रसिद्धं वपया चरित्वा सारस्वतीर्वस-
 ५ तीवरौर्गृह्णात्यथ पशुपुरोडाशं निर्वपतीडान्तः पशुपुरोडाशः
 संतिष्ठते । पत्नीसंयाजान्तः पशुर्हृदयशूलान्त इत्येके । ऽथ
 वसतीवरीः परिहृत्य पयांसि विशिष्योपवसन्त्यथातो महारात्र
 एव बुध्यन्ते । प्रातराज्यानि गृहीत्वा राजानमुपावहृत्य प्रात-
 रनुवाकमुपाकरोति । परिहिते प्रातरनुवाके ऽपो ऽच्चैत्यङ्घ्रि-
 १० रुदैति^१ । ॥ १७ ॥

अग्निष्टोमं क्रतुमुपैति । प्रसिद्धो ऽभिषवः । प्रसिद्धं यद्वा
 गृह्यन्ते । समानं कर्माश्विनाद्गृहादाश्विनं यद्गृह्णन्ते गृहीत्वा द्वे
 रश्मिने आदाय यूपमभ्यैति^२ । स्वर्वन्तं यूपमुत्सृज्याग्नेयं पशुमुपा-
 करोति । तस्य प्राजापत्यस्वरूप उपालम्भो भवति । तयोः
 १५ प्रसिद्धं वपाभ्यां चरित्वा प्रसर्पन्ति प्रातःसवनाय । पूर्वस्यां
 द्वारि^३ सूतग्रामण्यावुपतिष्ठतो^४ ऽपरस्यां चत्तसंग्रहीतारौ ।
 प्रसर्पतः पृच्छतः का ते माता का ते^५ मातामहीति । स य

१ •दैति MT Be 11 ; •देति Be BU.

२ om. MT Be 11.

३ •भ्यैति M Be BU ; •भ्येति T Be 11.

४ दिशि M.

५ •वुपतिष्ठतो B Be U ; •वुपविशतो M ; •वुपविश्व T Be 11.

६ om. Be BU.

आ दशम्यै^१ संपादयत्यति तः सृजन्त्यथ यो न संपादयति
 दौर्घवः^२ तमुपानुदन्ति^३ । स य आह वैश्या मे माता
 सावित्रीति^४ वाति तः सृजन्ति विप्रो विवाहान् गोप्तर
 इति वदन्तो^५ । दशदशात्र चमसमभिसंजानत^६ । सृजुधा
 प्रातःसवनः^७ संतिष्ठते^८ । प्रसर्पन्ति माध्यंदिनाय सवनाय^९ ।
 प्रसिद्धो ऽभिषवः^{१०} । प्रसिद्धं ग्रहा गृह्यन्ते^{११} । समानं कर्मा
 दाक्षिणेभ्यो^{१२} । दाक्षिणानि ऊत्वा प्राकाशावध्वर्यवे ददाति
 स्रजमुद्गात्रे रुक्मा^{१३} होत्रे ऽश्वं प्रस्तोतप्रतिहर्तृभ्यां द्वादश पष्ठौ-
 हीर्ब्रह्मणे वशां मैत्रावरुणायर्षभं ब्राह्मणाच्छुसिने वाससी
 नेष्टापोतभ्यां^{१४} सूरि यवाचितमच्छावाकायानद्वाहमग्नौधे^{१५} ।
 भार्गवो होता भवति^{१६} । आयन्तीयं ब्रह्मसामं भवति वारव-
 न्तीयमग्निष्टोमसाममृजुधा माध्यंदिनः^{१७} सवनः^{१८} संतिष्ठते^{१९} ।
 प्रसर्पन्ति तृतीयसवनाय^{२०} । प्रसिद्धमादित्यग्रहेण चरित्वाग्रयणं
 गृह्णाति^{२१} । समानं कर्मा पवमानात्पवमानेन चरित्वा खे
 धामग्न्यभ्यां^{२२} चरति^{२३} । तयोर्नाना मनोते^{२४} नाना देवते^{२५} ।
 नाना प्रत्यभिमर्शनौ^{२६} नाना वसाहोमौ समानो वनस्पतिः
 समानः खिष्टकृत्प्रैषवान्समानौडा समान्यो दिशो^{२७} । नाना

१ Thus Be BU ; दशतम्यै M ; T Be 11 om. this passage altogether.

२ Thus M Be U ; तमुपावदन्ति B ; तंनुदन्ति T Be 11.

३ Thus MT ; सावित्रीनि Be 11 ; सावित्रीवि Be BU.

४ मनोते MT Be 11 ; मनोता Be BU.

५ देवते M ; देवता Be BU ; om. T Be 11.

६ Thus T Be 11 ; •भिमर्शौ M ; •भिमर्शना Be BU.

दिश इत्येके^१ समानं कर्मावभृथात्प्रसिद्धो ऽवभृथ^१ उदय-
नीययेष्येष्टा मैत्रावरुणीं वशासुपाकरोति^१ तस्यै प्रसिद्धं वपया
चरित्वा दक्षिणे वेद्यन्ते ऋश्रूण्येव वपते न केशान्मतिष्ठत
एषो ऽग्निष्टोमः सप्तदशो दशपेयः सहस्रदक्षिण उदवसानी-
५ यान्तः^१ ॥ १८ ॥ षष्ठः ॥

अथ पञ्चहविषा दिशामवेष्ट्या यजत^१ आग्नेयमष्टा-
कपालं निर्वपत्यैन्द्रमेकादशकपालं वैश्वदेवं चरुं मैत्रावरुणीमा-
मिचां बार्हस्पत्यं चरुमित्यथ वै भवति हविषोहविष इष्ट्वा
बार्हस्पत्यमभिघारयतीति^१ स हविषोहविष इष्ट्वा बार्हस्प-
१० त्यमभिघारयत्यन्वाहार्यमासाद्यैता^२ आदिष्टदक्षिणा ददात्यथ
द्विपशुना पशुबन्धेन यजत^१ आदित्यां मल्हां गर्भिणीमाल-
भते मारुतीं ष्त्रिं षष्ठौहीं^१ गर्भिण्यादित्या भवत्यगर्भा^३
मारुत्यादित्यया पूर्वया प्रचरति मारुत्योत्तरयोच्चैरादित्याया
आश्रावयत्युपांशु मारुत्यै^१ संतिष्ठते यथा द्विपशुः पशुबन्ध-
१५ स्तथाथ सात्यदूतानां^४ हविर्भिर्यजते^१ ऽश्विभ्यां पूष्णे पुरो-
डाशं द्वादशकपालं निर्वपति सरस्वते सत्यवाचे चरुं सवित्रे
सत्यप्रसवाय पुरोडाशं द्वादशकपालमन्वाहार्यमासाद्य तिसृ-
धन्वं शुष्कदृतिं ददाति^१ तं प्रतिराजभ्यः प्रहिणोति^१ स

१ यद्यत Be BU.

२ Thus M only; •मासाद्यता Be BU; •मासाद्येता T Be 11.

३ Thus M only; भवतिगर्भा Be BU; T Be 11 om. these words.

४ Thus M; the other MSS. are partly corrupted, partly incomplete.

थः प्रतिगृह्णाति मित्रो म इति तं वेदाथ यो न प्रतिगृ-
ह्णात्यमित्रो म इति तं वेदाथ पूर्वैः प्रयुजाꣳ हविर्भिर्यजत ।
आग्नेयमष्टाकपालं निर्वपति सौम्यं चरुꣳ सावित्रं द्वादशकपालं
बार्हस्पत्यं चरुं त्वाष्ट्रमष्टाकपालं वैश्वानरं द्वादशकपालमन्वा-
हार्यमासाद्य दक्षिणꣳ रथवाहनवाहं^१ ददात्यथ पौर्णमासवैष्ट-
धाभ्यामिष्टोत्तरैः प्रयुजाꣳ हविर्भिर्यजते । सारस्वतं चरुं
निर्वपति पौष्णं चरुं मैत्रं चरुं वारुणं चरुं चैत्रपत्यं चरुमा-
दित्यं चरुमन्वाहार्यमासाद्योत्तरꣳ रथवाहनवाहं^१ ददाति ।

॥ १६ ॥

अत्रैतद्द्वादशाहं व्रतं चरत्याङ्गैः^२ । न दतो धावते ।^३
ऽभ्यङ्गे^४ । न प्रमन्दयते । युध्यते युद्ध आगते । ऽग्निहोत्रोच्छे-
षणव्रतो वा^५ यजमानो भवति । भक्तमु^६ पत्न्या आहरन्त्यथा-
स्यैतत्पुरस्तादेव जुष्टे देवयजने तिस्रः शालाः कारिता
भवन्ति । स दक्षिणार्धाꣳ^६ शालामध्यवसाय मथित्वाग्नीन्वि-

१ Thus Be BU ; रथवाहनं MT Be 11, but cp. Ap. XVIII. 22. 6, 8.

२ Thus again, Be BU ; रथवाहं M ; T Be 11 om.

३ These and the following words thus in M ; चरत्याङ्गैः नदतेधा-
वतेभ्यंक्तेनप्रमन्दयते Be BU ; चरतिनात्पक्तेनदतोधावतेभ्यंक्तेनप्रमनयते Be 11 T ;
Bhav. reads प्रस्कन्दयते explaining this word, as it seems, by न
सद्वायां शेते न केशान्विलिखते ।

४ वा Be 11 T ; ह Be BU ; M om.

५ M om. उ, but cp. vol. I. 67. 4.

६ दक्षिणां T Be 11.

हृत्य प्रतीचीनस्तोमाय केशवपनीयायातिरात्राय दीक्षते ।
 तस्यापरिमिता दीक्षा द्वादशोपसदः । स तथा राजानं
 क्रीणाति यथा मन्यते पौर्णमास्यै मे यजनीये^१ ऽहन्सुत्या
 संपत्स्यत इति । तस्य तथा संपद्यते । प्रसिद्धेन कर्मणोपवस-
 ५ थादेत्यथ^२ वसतीवरौः परिहृत्य पयाःसि विशिष्योपवसन्त्य-
 थातो महारात्र एव बुध्यन्ते । प्रातराज्यानि गृहीत्वा राजा-
 नमुपावहृत्य प्रातरनुवाकमुपाकरोति । परिहिते प्रातरनुवाके
 ऽपो ऽच्छैत्यद्विरुदैत्यतिरात्रं^३ क्रतुमुपैति । प्रसिद्धो ऽभिषवः ।
 प्रसिद्धं ग्रहा गृह्यन्ते । समानं कर्मावभृथात्प्रसिद्धो ऽवभृथ ।
 १० उदयनीययेष्टेष्टा मैत्रावरुणीं वशामुपाकरोति । तस्यै प्रसिद्धं
 वपथा चरित्वा दक्षिणे वेद्यन्ते यानि कानि च लोमानि^४
 वापयते । संतिष्ठत एष प्रतीचीनस्तोमः केशवपनीयो ऽतिरात्रः
 सहस्रदक्षिण उदवसानीयान्तो । ऽथ मध्यमाः शालामध्यव-
 साय मथित्वाग्नीन्विहृत्य व्युष्टये द्विरात्राय दीक्षते । तस्या-
 १५ परिमिता दीक्षा द्वादशोपसदः । स तथा राजानं क्रीणाति
 यथा मन्यते द्विरात्रस्य मे^५ सतो^५ ऽमावास्याया^५ उपवसथीये^५

१ Thus U Be (sec. m.) ; यज्ञीये Be (pr. m.) B ; यज्ञीये M ; Be 11 T om. the passage.

२ •णोपवस• M Be.

३ Thus M Be 11 T ; •द्विरुदैत्यातिरात्रं Be BU.

४ तानि ins. M.

५ Thus T Be 11 (only •वास्याये) ; मे before सतो om. M, but this MS. : मावास्यायै स उप० ; Be BU give मे before सतो and मा before उप०, reading •वास्याये ।

ऽहपूर्वमहः संपत्स्यत उत्तरस्मिन्नुत्तरमिति ^१ संतिष्ठते व्युष्टि-
द्विरात्रो^२ ^३ ऽथोत्तरार्धात्^४ शालामध्यवसाय मथित्वाग्नीन्विह-
त्योदयनीयायाग्निष्टोमाय दीचते ^५ तस्य तिस्रो दीक्षास्त्रिस्र
उपसदः सप्तम्यां प्रसुतः ^६ संतिष्ठत एष उदयनीयो ऽग्निष्टोम-
श्चतुष्टोमः सहस्रदक्षिण उदवसानीयान्तो^७ ^८ ऽथ देविकाहवि- १
र्भिर्यजते ^९ ऽथ त्रैधातवीयया यजते ^{१०} ऽथ सौत्रामण्या
यजते ^{११} संतिष्ठते राजसूयो ऽर्धसप्तदशैर्मासैः ^{१२} संतिष्ठते
राजसूयः संतिष्ठते राजसूयः ^{१३} ॥ २० ॥ सप्तमः ॥

॥ इति द्वादशः प्रश्नः ॥

१ Thus all; are we to correct व्युष्टिर्द्विरात्रो ?, cp. 117, 14.

२ Thus BeBUM (sec. m.); योत्तरात् M (pr. m.) T Be 11
Karmāntasūtra.

३ उदयनीयांतो Be 11 T.

१ अथात दृष्टीर्व्याख्यास्यामस्तासां सक्तप्रदिष्टमेव दार्शपौ-
 णमासिकं तन्त्रं^१ दार्शपौर्णमासिकः^२ संस्कारः^३ सर्वाः
 प्रथमाः सर्वा मध्यमाः सर्वा उत्तमा^४ यथाकासं पर्वतिथ्या
 निर्वपेद्या आदिष्टस्थाना^५ अथ या अनादिष्टस्थाना यानि
 ५ पूर्वपक्षस्य पुण्याहान्येतत्तीर्थानि^६ भवन्ति या अनार्तेष्टयो^७
 ऽथ या आर्तेष्टय उपाधिगमकालास्ता भवन्ति^८ यथैतदभ्युद्भू-
 ताभ्युदिताभिनिमुक्ताविजातेति^९ व्युदितमम्यन्वाधानं^{१०} नित्यं
 व्रतोपायनं^{११} यावत्सिद्धिं याजमानमनुसंहरेदन्यत्रावापदेव-
 ताभ्यस्तासां याः सोपनामास्ता उपांश्चैतरा उच्चैरादेशादेव^{१२}
 १० सप्तदश सामिधेन्यो जानीयाद्यथैतन्मानवी षष्ठौ धाय्ये कुर्या-
 दुष्णिहककुभौ^{१३} धाय्ये त्रिष्टुभौ^{१४} संयाज्ये^{१५} वार्चन्यावाच्यभागौ
 पूर्वपक्षे^{१६} वृधन्वन्तावपरपक्ष इत्यौपमन्यवो^{१७} यानि इवौष्णि-
 कामेन वा दक्षिणया वा व्यपेतानि^{१८} स्युर्नानावर्हीष्येव

१ The text of this first adhyāya is given principally according to M, in comparison with the vivaraṇa. All the other MSS. except D, contain a highly corrupted tradition. I do not give all their various readings, which are nearly ever so much corruptions.

१ Thus M and Bhav.; •मासिकाः संस्काराः all the other MSS.

२ अंतमा M.

४ •तीर्थानि M.

५ कुर्याद् om. M.

६ Thus only D; M om.; त्रिष्टुभौ धाय्ये UB; त्रिष्टुभौ धाय्ये Be; त्रिष्टुभ
 एवाग्रेर् Be 8.

७ व्यपेतानि M.

तानि जानीयादादेशादेव दक्षिणाव्यपेतः^१ समानबर्हिर्भवति
 यथा दिशामवेष्टिर्नेष्टीरूपाः^२ शुयाजो^३ ऽनुसमेति^१ यद्देवत्यः
 हविस्तद्देवत्ये याज्यापुरोऽनुवाक्ये^१ पुरस्तात्स्विष्टकृत उपहोमा
 यासामुक्ता उपहोमा^१ वासोदक्षिणाः काम्या इष्टयो या
 अनादिष्टदक्षिणा^१ गोदक्षिणः पशुबन्धो^१ नित्यो ऽन्वाहार्य^१ ५
 इति^२ न्वा^२ इमा^२ इष्टयो^२ व्याख्याताः^१ ॥ १ ॥ प्रथमः ॥

अथ वै भवत्यैन्द्राग्नेकादशकपालं निर्वपेत्प्रजाकाम इति^१
 तस्या एते भवत उभा वामिन्द्राग्नी अश्रवः^१ हीत्यैन्द्राग्नेका-
 दशकपालं निर्वपेत्स्यर्धमानः क्षेत्रे वा सजातेषु वेति^१ तस्या
 एते भवत इन्द्राग्नी रोचना दिवः अथदृत्रमित्यैन्द्राग्नेकादश- १०
 कपालं निर्वपेत्संग्राममुपप्रयास्यन्निति^१ तस्या एते भवत
 इन्द्राग्नी नवतिं पुरः शुचिं नु स्तोममित्यैन्द्राग्नेकादशकपालं
 निर्वपेत्संग्रामं जित्वेति^१ तस्या एते भवत उभा वामिन्द्राग्नी
 अश्रवः^१ हीत्यैन्द्राग्नेकादशकपालं निर्वपेज्जनतामेथ्यन्निति^१
 तस्या एते भवत इन्द्राग्नी रोचना दिवः अथदृत्रमिति^१ १५
 पौष्णं चरुमनुनिर्वपेदिति^१ तस्या एते भवतो वयमु त्वा
 पथस्यते पथस्यथ इति^१ क्षेत्रपत्यं चरुं निर्वपेज्जनतामागत्येति^१
 तस्या एते भवतः क्षेत्रस्य पतिना वयं क्षेत्रस्य पत इत्यैन्द्राग्ने-

१ ०व्यवेतं M.

२ दिशामवेष्टिर्नेष्टीरूपाः M.

३ इतीन्विमा इष्टीर्वाख्याताः M; all the other MSS. have also इष्टिर्
 or इष्टीर् ।

मेकादशकपालमुपरिष्टान्निर्वपेदिति ' तस्या एते भवतो ये संग्रामं जिग्युषः ' ॥ २ ॥

- अग्नये पथिकृते पुरोडाशमष्टाकपालं निर्वपेद्यो दर्शपूर्ण-
मासवाजी सन्नमावास्यां वा पौर्णमासीं वातिपादयेदित्येत-
५ येष्या यक्ष्यमाण उपकल्पयते पथो ऽन्तिकाद्धर्चिरनद्वाहं ' तस्या एते भवतो ऽग्ने नया देवानामित्यन्वाहार्यमासाद्यानद्वाहं ददात्यग्नये व्रतपतये पुरोडाशमष्टाकपालं निर्वपेद्य आहिताग्निः सन्नवत्यमिव चरेदिति ' तस्या एते भवतस्त्वमग्ने व्रतपा अषि यद्दो वथं प्रमिनाम व्रतानीत्यग्नये रक्षोघ्ने पुरोडाशमष्टाकपालं
१० निर्वपेद्यꣳ रक्षाꣳषि सचेरन्नित्यथ वै भवति निश्चितायां निर्वपेत्परिश्रिते याजयेदिति ' स निशायां महारात्र उत्था- थाग्नये रक्षोघ्ने पुरोडाशमष्टाकपालं निर्वपति ' परिश्रिते याजयति ' कृणुष्व पाजः प्रसितिं न पृथ्वीमित्येतस्यानुवाकस्य पञ्चदश सामिधेनीः पराचीरन्वाह ' तस्या एते भवतो
१५ रक्षोहणं वि व्योतिषेत्यथ पुरस्तात्स्विष्टकृतः सुवाङ्कतिमुपजु- होत्युत स्वानासो दिवि षन्त्वग्नेरिति ' ॥ ३ ॥

- अग्नये रुद्रवते पुरोडाशमष्टाकपालं निर्वपेदभिचरन्निति ' तस्या एते भवतस्त्वमग्ने रुद्र आ वो राजानमित्यग्नये सुरभि- मते पुरोडाशमष्टाकपालं निर्वपेद्यस्य गावो वा पुरुषा वा
२० प्रमीयेरन्यो वा विभीयादिति ' तस्या एते भवतो ऽग्निर्होता साध्वीमकरित्यग्नये चामवते पुरोडाशमष्टाकपालं निर्वपेत्संग्रामे संयत्त इति ' तस्या एते भवतो ऽक्रन्ददग्निस्त्वे वसूनीत्यथ वै

भवत्यभि वा एष एतानुच्यति येषां पूर्वापरा अन्वञ्चः प्रमी-
 यन्ते । पुरुषाङ्गतिर्ह्यस्य प्रियतमाग्नये चामवते पुरोडाशमष्टाक-
 पालं निर्वपेदिति । तस्या एते भवतो । अथ वै भवत्यभि वा
 एष एतस्य गृहानुच्यति यस्य गृहान्दहत्यग्नये चामवते पुरो-
 डाशमष्टाकपालं निर्वपेदिति । तस्या एते भवतः ॥ ४ ॥ ५
 द्वितीयः ॥

अथ वै भवत्यग्नये कामाय पुरोडाशमष्टाकपालं निर्वपेद्यं
 कामो नोपनमेदिति । तस्या एते भवतस्तुभ्यं ता अङ्गिरस्त-
 माश्याम तं काममग्न इत्यग्नये यविष्ठाय पुरोडाशमष्टाकपालं
 निर्वपेत्स्पर्धमानः चेत्त्रे वा सजातेषु वेति । तस्या एते १०
 भवतः श्रेष्ठं यविष्ठ भारत स श्वितान इत्यग्नये यविष्ठाय
 पुरोडाशमष्टाकपालं निर्वपेदभिचर्यमाण इति । तस्या एते
 भवतो । अग्नय आयुष्मते पुरोडाशमष्टाकपालं निर्वपेद्यः
 कामयेत सर्वमायुरियामिति । तस्या एते भवत आयुष्ट
 आयुर्दा अग्न इत्यग्नये जातवेदसे पुरोडाशमष्टाकपालं निर्वपे- १५
 द्भूतिकाम इति । तस्या एते भवतस्तस्मै ते दिवस्परीत्यग्नये
 रुक्मते पुरोडाशमष्टाकपालं निर्वपेद्रुकाम इति । तस्या एते
 भवतः शुचिः पावक दृशानो रुक्म इत्यग्नये तेजस्वते पुरो-
 डाशमष्टाकपालं निर्वपेत्तेजस्काम इति । तस्या एते भवत
 आ यदिषे नृपतिः स तेजीयसेत्यग्नये साहन्याय पुरोडाश- २०
 मष्टाकपालं निर्वपेत्सीचमाण इति । तस्या एते भवतो अग्ने
 सहन्तमाभर तमग्ने पृतनासहः रयिमिति । ॥ ५ ॥

- अग्नये ऽन्नवते पुरोडाशमष्टाकपालं निर्वपेद्यः कामयेता-
 न्नवान्स्यामिति । तस्या एते भवत उचान्नाय वशान्नाय वद्या
 हि सूनो इत्यग्नये ऽन्नादाय पुरोडाशमष्टाकपालं निर्वपेद्यः
 कामयेतान्नादः स्यामिति । तस्या एते भवतो ऽग्नये ऽन्नपतये
 ५ पुरोडाशमष्टाकपालं निर्वपेद्यः कामयेतान्नपतिः स्यामिति ।
 तस्या एते भवतो ऽग्नये पवमानाय पुरोडाशमष्टाकपालं निर्व-
 पेद्यग्नये पावकायाग्नये शुचये ज्योगामयावीत्येतयेष्ट्या यक्ष्य-
 माण उपकल्पयते हिरण्यं । तस्या एता भवन्त्यग्न आयूष्मि
 पवसे ऽग्ने पवस्वाग्ने पावक स नः पावकाग्निः शुचित्रततम
 १० उदग्ने शुचयस्तवेत्यन्वाहार्यमासाद्य हिरण्यं ददात्येतामेव
 निर्वपेच्चक्षुष्काम इति । तस्या एता भवन्ति ॥ ६ ॥

- अग्नये पुत्रवते पुरोडाशमष्टाकपालं निर्वपेदिन्द्राय पुत्रिणे
 पुरोडाशमेकादशकपालं प्रजाकाम इति । तस्या एता भवन्ति
 यस्त्वा इदा कीरिणा मन्यमानो यस्मै त्वं सुकृते जातवेदस्त्वे
 १५ सुपुत्र शवस उक्थउक्थे सोम इन्द्रं ममादेत्यग्नये रसवते ऽज-
 क्षीरे चरुं निर्वपेद्यः कामयेत रसवान्स्यामिति । तस्या एते
 भवतो ऽग्ने रसेनापो अन्वचारिषमित्यग्नये वसुमते पुरोडाश-
 मष्टाकपालं निर्वपेद्यः कामयेत वसुमान्स्यामिति । तस्या
 एते भवतो वसुर्वसुपतिस्त्वामग्ने वसुपतिं वसूनामित्यग्नये वाज-
 १० सृते पुरोडाशमष्टाकपालं निर्वपेत्संग्रामे संयत्त इति । तस्या
 एते भवतस्त्वामग्ने वाजसातममयं नो अग्निरित्यग्नये ऽग्निवते
 पुरोडाशमष्टाकपालं निर्वपेद्यस्याग्नावग्निमभ्युद्धरेयुरिति । तस्या

एते भवतो ऽग्निनाग्निः समिध्यते त्वं ह्यग्ने अग्निनेत्यग्ने
 ज्योतिष्मते पुरोडाशमष्टाकपालं निर्वपेद्यस्याग्निरुद्धृतो ऽज्जते
 ऽग्निहोत्र उदायेदपर आदीप्यानुद्धृत्य इत्याज्जस्तत्तथा न
 कार्यं ' यद्भागधेयमभि पूर्वं उद्ध्यते किमपरो ऽभ्युद्ध्यतेति '
 तान्येवावचाणानि संनिधाय मन्येदिति ' स तान्येवावचाणानि ५
 संनिधाय मन्यतीतः प्रथमं जज्ञे अग्निः स्वाद्योनेरधि जात-
 वेदाः । स गायत्रिया त्रिष्टुभा जगत्या देवेभ्यो ह्यं वहतु
 प्रजानन्निति ' कन्दोभिरेवैनं स्वाद्योनेः प्रजनयतीति ब्राह्मण-
 मग्ने ज्योतिष्मते पुरोडाशमष्टाकपालं निर्वपेदिति ' तस्या
 एते भवत उदग्ने शुचयस्तव वि ज्योतिषेति ' ७ ॥ १०

तृतीयः ॥

अथ वै भवति वैश्वानरं द्वादशकपालं निर्वपेदारुणं चरुं
 दधिक्राव्णे चरुमभिग्रस्यमान इत्येतयेश्चा यक्ष्यमाण उपकल्प-
 यते हिरण्यं ' तस्या एता भवन्ति वैश्वानरो न ऊत्या त्वमग्ने
 शोचिषा शोशुचानो ऽव ते हेड उदुत्तमं दधिक्राव्णे अका- १५
 रिषमा दधिका इत्यन्वाहार्यमासाद्य हिरण्यं ददात्येतामेव
 निर्वपेत्प्रजाकाम इति ' तस्या एते भवन्ति ' वैश्वानरं
 द्वादशकपालं निर्वपेत्पुत्रे जात इति ' तस्या एते भवतो
 वैश्वानरस्य दंमनाभ्यो बृहज्जातो यदग्ने इति ' वैश्वानरं
 द्वादशकपालं निर्वपेदमावास्यां वा पौर्णमासीं घातिपाद्येति ' १०
 तस्या एते भवतो वैश्वानरो न ऊत्या पृष्टो दिवीत्याग्नेयमष्टा-
 कपालं निर्वपेद्वैश्वानरं द्वादशकपालमग्निमुदासयिष्यन्निति '

तस्या एता भवन्त्यग्निर्मूर्धा भुवो वैश्वानरो न ऊत्या त्वमग्ने
शोचिषा शोशुचान इति । वैश्वानरं द्वादशकपालं निर्वपेन्मा-
रुतं सप्तकपालं ग्रामकाम इत्यथ वै भवत्याहवनीये वैश्वा-
नरमधिश्रयति गार्हपत्ये मारुतमनूच्यमान आसादयतीति ।

५ काले प्रत्यञ्चं वैश्वानरमासादयत्यनूच्यमानासु सामिधेनीषु
मारुतं । तस्य एता भवन्ति वैश्वानरो न ऊत्या पृष्टो दिवि
मरुतो यद्भुवो दिवो या वः शर्मति ॥ ८ ॥

आदित्यं चरुं निर्वपेत्संग्राममुपप्रयास्यन्निति । तस्या एते
भवतो ऽदितिर्न उरुष्यतु महीमू षु मातरमिति । वैश्वानरं
१० द्वादशकपालं निर्वपेदायतनं गत्वेति । तस्या एते भवतो वैश्वा-
नरो न ऊत्यास्माकमग्ने मघवत्सु धारयेति । वैश्वानरं द्वादश-
कपालं निर्वपेद्विदिषाणयोरन्नं जग्ध्वेति । तस्या एते भवतो
वैश्वानरो न ऊत्यर्तावानमिति । वैश्वानरं द्वादशकपालं निर्व-
पेत्सममानयोः पूर्वा ऽभिद्रुह्येति । तस्या एते एव भवतो ।
१५ वैश्वानरं द्वादशकपालं निर्वपेदविं प्रतिगृह्येति । तस्या एते
भवतो वैश्वानरो न ऊत्या त्वमग्ने शोचिषा शोशुचान इति ।
वैश्वानरं द्वादशकपालं निर्वपेदुभयादत्प्रतिगृह्याश्वं वा पुरुषं
वेति । तस्या एते एव भवतो । वैश्वानरं द्वादशकपालं निर्व-
पेत्सनिमेष्यन्निति । तस्या एते भवतो वैश्वानरो न ऊत्या
२० वैश्वानरस्य सुमतौ स्यामेति ॥ ९ ॥

अथ वै भवति यो वै संवत्सरं प्रयुज्य न विमुञ्चत्यप्रति-
ष्ठानो वै स भवत्येतमेव वैश्वानरं पुनरागत्य निर्वपेदिति ।

स एतमेव वैश्वानरं पुनरागत्य निर्वपति । यमेव प्रयुक्ते
 तं भागधेन विमुञ्चति प्रतिष्ठित्या इति ब्राह्मणमथ वै
 भवति यथा रज्ज्वोत्तमां गामाजेत्तां भ्रातृव्याय प्रहिणुया-
 दिति । स यथा रज्ज्वोत्तमां गामाजति तां भ्रातृव्याय
 प्रहित्य भ्रातृव्यस्य गोष्ठे न्यस्यति । निर्ऋतिमेवासौ प्रहिणो- ५
 तौति ब्राह्मणं । तस्या एते भवतः । ॥ १० ॥ चतुर्थः ॥

अथ वै भवत्यैन्द्रं चरुं निर्वपेत्पशुकाम इति । तस्या एते
 भवत इन्द्रं वो विश्वतस्यरीन्द्रं नर इतीन्द्रायेन्द्रियावते
 पुरोडाशमेकादशकपालं निर्वपेत्पशुकाम इति । तस्या एते
 भवत इन्द्रियाणि शतक्रतो ऽनु ते दायीतीन्द्राय घर्मवते १०
 पुरोडाशमेकादशकपालं निर्वपेद्ब्रह्मवर्चसकाम इति । तस्या
 एते भवत आ यस्मिन्सप्त वासवा आमासु पक्वमैरय इती-
 न्द्रायार्कवते पुरोडाशमेकादशकपालं निर्वपेदन्नकाम इति ।
 तस्या एते भवत इन्द्रमिद्गाथिनो बृहद्गायन्ति त्वा गायत्रिण
 इतीन्द्राय घर्मवते पुरोडाशमेकादशकपालं निर्वपेदिन्द्रायेन्द्रि- १५
 यावत इन्द्रायार्कवते भूतिकाम इति । तस्य एता भवन्त्या
 यस्मिन्सप्त वासवा आमासु पक्वमैरय इन्द्रियाणि शतक्रतो
 ऽनु ते दायीन्द्रमिद्गाथिनो बृहद्गायन्ति त्वा गायत्रिण इति ।
 ॥ ११ ॥

इन्द्रायाऽहोमुचे पुरोडाशमेकादशकपालं निर्वपेद्यः १०
 पाप्मना मृहीतः स्यादिति । तस्या एते भवतो ऽहोमुचे
 विवेष यन्मेतीन्द्राय वैमृधाय पुरोडाशमेकादशकपालं निर्व-

पेद्यं मृधो ऽभि प्रवेपेरन्नाद्वाणि वाभि समियुरिति ^१ तस्या
 एते भवतो वि न इन्द्र मृधो जहि मृगो न भीम इती-
 न्द्राय दात्रे पुरोडाशमेकादशकपालं निर्वपेद्वद्धो वा परियत्तो
 वेति ^१ तस्या एते भवतस्त्रातारमिन्द्रं मा ते अस्याः सहसा-
 ५ वन्तितौन्द्रायार्काश्वमेधवते पुरोडाशमेकादशकपालं निर्वपेद्यं
 महायज्ञो नोपनमेदिति ^१ तस्या एते भवतो ऽनवस्ते रथं
 वृष्णे यत्त इति ^१ ॥ १२ ॥

इन्द्रायान्वृजवे पुरोडाशमेकादशकपालं निर्वपेद्भामकाम
 इति ^१ तस्या एते भवतो ऽन्वह मासा अनु ते दायीतीन्द्राण्यै
 १० चरुं निर्वपेद्यस्य सेनासः श्रितेव स्यादित्यथ वै भवति बल्वजा-
 नपीधे संनद्धेत्तान्सहेधेनाभ्यादध्यादिति ^१ तान्सहैवेधेनाभ्याद-
 धाति ^१ तस्या एते भवत इन्द्राणीमासु नारिषु नाहमि-
 न्द्राणि रारणेतीन्द्राय मन्युमते मनस्वते पुरोडाशमेकादश-
 कपालं निर्वपेत्संग्रामे संयत्त इति ^१ तथा एते भवतो यो
 १५ जात एवा ते मह इन्द्रो ऽत्युग्र इत्येतामेव निर्वपेद्यो हतमना
 इव स्यादिति ^१ तस्या एते भवत एतामेव निर्वपेद्यः स्वयंपाप
 इव स्यादिति ^१ तस्या एते एव भवतः ^१ ॥ १३ ॥

इन्द्राय दात्रे पुरोडाशमेकादशकपालं निर्वपेद्यः कामयेत
 दानकामा मे प्रजाः स्युरिति ^१ तस्या एते भवतो मा नो
 १० मधीरा त्व भरेतीन्द्राय प्रदात्रे पुरोडाशमेकादशकपालं
 निर्वपेद्यस्मै प्रत्तमिव सन्न प्रदीयेतेति ^१ तस्या एते भवतः
 प्रदातारः इवामहे प्रदाता वञ्चीतीन्द्राय सुत्राम्णे पुरोडाश-

मेकादशकपालं निर्वपेदपरुद्धो वापरुध्यमानो वेति । तस्या
 एते भवत इन्द्रः सुत्रामा तस्य वयः सुमतौ यज्ञियस्येति ।
 यो ऽलः श्रियै सन्सदृङ् समानैः स्यात्तस्मा एतमैन्द्रमेकादश-
 कपालं निर्वपेदित्यथ वै भवति रेवती पुरोऽनुवाक्या भवति
 शान्त्या अप्रदाहाय शकरी याज्येति । तस्या एते भवतो रेव- ५
 तीर्नः प्रो ष्वस्मै पुरोरथमिति ॥ १४ ॥ पञ्चमः ॥

अथ वै भवत्याग्नावैष्णवमेकादशकपालं निर्वपेदभिचरन्स-
 रस्वत्याज्यभागा स्याद्दार्हस्यत्यश्चरित्यथ वै भवति प्रति वै
 परस्तादभिचरन्तमभिचरन्ति । देवे पुरोऽनुवाक्ये कुर्यादति-
 प्रयुक्त्या इति । स द्विर्द्विः पुरोऽनुवाक्यामन्वाह । त्रिस्त्रिर्हवि- १०
 षामवद्यति । तस्या एता भवन्त्याग्नाविष्णु अग्नाविष्णु प्र णो
 देव्या नो दिवो बृहस्पत एवा पित्र इत्येतथैव यजेताभिचर्य-
 माण इति । तस्या एता एव भवन्त्याग्नावैष्णवमेकादशकपालं
 निर्वपेद्यं यज्ञो नोपनमेदिति । तस्या एते भवतो ऽग्ना-
 विष्णु अग्नाविष्णु इत्याग्नावैष्णवं दृते चरुं निर्वपेच्चुष्काम १५
 इति । तस्या एते एव भवतः ॥ १५ ॥

अथ वै भवतीन्द्रियं वै वीर्यं वृङ्क्ते भ्रातृव्यो यजमानो ऽयज-
 मानस्याध्वरकल्पां प्रतिनिर्वपेद्भ्रातृव्ये यजमाने । नास्येन्द्रियं
 वीर्यं वृङ्क्ते । पुरा वाचः प्रवदितोनिर्वपेदिति । स पुरा वाचः
 प्रवदितोर्महारात्र उत्थायाग्नावैष्णवमष्टाकपालं निर्वपेत्प्रातः- २०
 सवनस्याकाले । सरस्वत्याज्यभागा स्याद्दार्हस्यत्यश्चरिति । तस्या
 एता भवन्त्याग्नाविष्णु अग्नाविष्णु प्र णो देव्या नो दिवो बृह-

स्यत एवा पित्र इत्याग्नावैष्णवमेकादशकपालं निर्वपेन्माध्यंदिनस्य
 सवनस्याकाले ' सरस्वत्याज्यभागा स्याद्द्वार्हस्यत्यश्चरिति ' तस्या
 एता एव भवन्त्याग्नावैष्णवं द्वादशकपालं निर्वपेत्तृतीयसवनस्या-
 काले ' सरस्वत्याज्यभागा स्याद्द्वार्हस्यत्यश्चरिति ' तस्या एता एव
 ५ भवन्ति ' मैत्रावरुणमेककपालं निर्वपेद्विषाचै काल इति ' तस्या
 एते भवत आ नो मित्रावरुणा प्र बाह्वेति ' ॥ १६ ॥

यो ब्रह्मवर्चसकामः स्यात्तस्मा एतः सोमारौद्रं चरुं
 तिष्यापूर्णमासे निर्वपेदिति ' स यो' ब्रह्मवर्चसकामः स्यात्स
 तैष्यां पौर्णमास्याः सोमारौद्रं चरुं निर्वपति ' परिश्रिते
 १० याजयत्यथ^१ वै भवति श्वेताचै श्वेतवत्सायै दुग्धं मथितमाज्यं
 भक्त्याज्यं प्रोक्षणमाज्येन मार्जयन्ते ' यावदेव ब्रह्मवर्चसं तत्सर्वं
 करोत्यिति ब्रह्मवर्चसं क्रियत इत्याहुरीश्वरो दुश्चर्मा भवितो-
 रिति ' मानवी ष्टची धाय्ये कुर्यादिति ' मरू देववतो रथ
 इत्येतासां द्वे धाय्यालोके^२ दधाति ' तस्या एते भवतः सोमारुद्रा
 १५ विवृहतं विषूचीः सोमारुद्रा युवमेतानीति ' ॥ १७ ॥

यदि विभीषादुश्चर्मा भविष्यामीति सोमापौष्णं चरुं
 निर्वपेदिति ' तस्य एते भवतः सोमपूषणेमौ देवाविति '
 सोमारौद्रं चरुं निर्वपेत्प्रजाकाम इति ' तस्या एते भवतः
 सोमारुद्रा विवृहतं विषूचीः सोमारुद्रा युवमेतानीति '

१ Thus M Be 8; यदि UD Be; B defect.

२ Thus M Be 8 UD; यजत्यथ Be B.

३ Thus MU Be; धाय्ये Be 8 B; धाय्ये लोके D.

सोमारौद्रं चरुं निर्वपेदभिचरन्निति । तस्या एते एव भवतः ।
 सोमारौद्रं चरुं निर्वपेज्ज्योगामयावीत्येतयेष्वा यक्ष्यमाण
 उपकल्पयते होतानद्वाहं^१ । तस्या एते एव भवतो । ऽन्वाहार्य-
 मासाद्य होतानद्वाहं ददाति । सोमारौद्रं चरुं निर्वपेद्यः काम-
 येत स्वे ऽस्मा आयतने भ्रातृव्यं जनयेयमिति । सो ऽपरचेत्र-
 मर्यादायामध्यवसाय मथित्वाग्नीन्विद्धत्य सोमारौद्रं चरुं निर्व-
 पत्यथ वै भवति वेदिं परिगृह्णार्धमुद्धन्यादर्धं नार्धं बर्हिष
 स्तृणीयादर्धं नार्धमिधस्याभ्यादध्यादर्धं न । स्व एवास्मा आयतने
 भ्रातृव्यं जनयतीति ब्राह्मणं । तस्या एते भवतः ॥ १८ ॥ षष्ठः ॥

अथ वै भवत्यैन्द्रमेकादशकपालं निर्वपेन्मारुतं सप्तकपालं १०
 यामकाम इत्यथ वै भवत्याहवनीय ऐन्द्रमधिअयति गार्हपत्ये
 मारुतमनूच्यमान आसादयतीति । काले प्रत्यञ्चमैन्द्रमासादय-
 त्यनूच्यमानासु सामिधेनीषु मारुतं । तस्या एता भवन्तीन्द्रं
 वो विश्वतस्परौन्द्रं नरो मरुतो यद्भु वो दिवो या वः शर्म-
 त्येतामेव निर्वपेद्यः कामयेत चत्राय च विशे च समदं १५
 दध्यामित्यैन्द्रस्यावद्यग्ब्रूयादिन्द्रायानुब्रूहीतीन्द्रं वो विश्वतस्परौ-
 त्यन्वाहात्याक्रम्याश्राव्याह मरुतो यजेति । या वः शर्मति यजति ।
 मारुतस्यावद्यग्ब्रूयान्मरुद्भ्यो ऽनुब्रूहीति । मरुतो यद्भु वो दिव
 इत्यन्वाहात्याक्रम्याश्राव्याहेन्द्रं यजेतीन्द्रं नर इति यजति । स्व
 एवैभ्यो भागधेये समदं दधाति विदुःहाणास्तिष्ठन्तीति ब्राह्मण- २०

१ Thus MDB ; होतारमनद्वाहं Be U ; Be 8 om. , perhaps rightly,
 होता ।

मेतामेव निर्वपेद्यः कामयेत कल्पेरन्निति । यथादेवतमवदाय
यथादेवतं यजेद्भागधेयेनैवैनान्यथायथं कल्पयति । कल्पन्त
एवेति ब्राह्मणं । तस्या एता भवन्ति याः पूर्वस्याः ॥ १६ ॥

ऐन्द्रमेकादशकपालं निर्वपेद्वैश्वदेवं द्वादशकपालं ग्रामकाम
५ इत्येतयेषा यक्ष्यमाण उपकल्पयत उपाधाय्यपूर्वयं वासो । ऽथ
वै भवत्यैन्द्रस्यावदाय वैश्वदेवस्यावद्येद्वैन्द्रस्योपरिष्ठादिति । स
ऐन्द्रस्यावदाय द्विवैश्वदेवस्यावद्यत्यैन्द्रस्योपरिष्ठादिन्द्रियेणैवास्मा
उभयतः सजातान्परिगृह्णातीति ब्राह्मणं । तस्या एते भवतो
भरेष्विन्द्रं ममत्तु न इत्यन्वाहार्यमासाद्योपाधाय्यपूर्वयं वासो
१० ददाति । पृश्निथै दुग्धे प्रैयङ्गवं चरुं निर्वपेन्मरुद्भ्यो ग्रामकाम
इत्यथ वै भवति प्रियवती याज्यानुवाक्ये भवत इति । तस्या
एते भवतः प्रिया वो नाम ऊवे तुराणाः प्रियसे कं भानु-
भिरिति । यः समानैर्मिथो विप्रियः स्यात्तमेतया संज्ञान्या
याजयेदिति । स^१ यैः^१ संजिज्ञासीत^१ तेषूपसमेतेष्वग्नये^१ वसुमते
१५ पुरोडाशमष्टाकपालं निर्वपति सोमाथ रुद्रवते चरुमिन्द्राय
मरुत्वते पुरोडाशमेकादशकपालं वरुणायादित्यवते चरुमिति ।
तस्या एते भवतो ऽग्निः प्रथमो वसुभिर्ना अद्यात्सं नो देवो
वसुभिरिति ॥ २० ॥

आदित्येभ्यो भुवदद्भ्यश्चरुं निर्वपेद्भूतिकाम इति । तस्या एते

१ Thus M only; all the other MSS. are badly corrupted :
तस्यैवसंजिज्ञासीनतेषुयमतेष्व० U ; तस्यैवसंजिज्ञासीतेषुयमतेष्व० B ; तस्यैवसंज्ञासित्त
तेषूपसमेतेष्व० Be 8 ; तस्यैव संजिज्ञासीनतेषुपसतेष्व० Be ; तस्यैव संज्ञातेषुप्रमतेष्व० D.

भवतो यज्ञो देवानां शुचिरप इत्यादित्येभ्यो धारयद्ब्रह्मचरं
 निर्वपेदपरुद्धो वापरुध्यमानो वेत्यादिते ऽनुमन्यस्वेत्यपरुध्य-
 मानो ऽपरोद्भुः^१ पदपांसूनादत्ते^२ ' थैनानादायाहरत्युपप्रेत^३
 महतः सुदानव एना विष्पतिनाभ्यमुं राजानमित्यथैनान्यज-
 मानस्याञ्जसावावपति सत्याशीरितौ^४ ह मन इत्युपनिगृहीते^५ ' ५
 ऽत्रैतावपदपांसूनसंचरे परावपत्यत्र यं यजमानो द्वेष्टि तं
 मनसा ध्यायति^६ ' तस्या एते भवतो धारयन्त आदित्यासस्तिष्ठो
 भूमौधारयन्निति^७ ' यः परस्ताद्भाम्यवादी स्यात्तस्य गृहाद्द्वीही-
 नाहरेच्छुक्लांश्च कृष्णांश्च विचिनुयादित्यथ वै भवति ये
 शुक्लाः स्युस्तमादित्यं चरुं निर्वपेदिति^८ ' तस्या एते भवतस्यानु १०
 चत्रियान् दक्षिणेत्यादित्या वै देवतया विद्धिग्मेवावगच्छतीति
 ब्राह्मणमथ वै भवत्यवगतास्य विडनवगतं राष्ट्रमित्याहुर्भ्यं
 कृष्णाः स्युस्तं वारुणं चरुं निर्वपेदिति^९ ' तस्या एते भवत इमं
 मे वरुण तच्चा यामीति^{१०} ' वारुणं वै राष्ट्रमुभे एव विशं च
 राष्ट्रं चावगच्छतीति ब्राह्मणम्^{११} ' ॥ २१ ॥ १५

अथ वै भवति यदि नावगच्छेदिममहमादित्येभ्यो^{१२} भागं
 निर्वपाम्यामुष्मादमुष्यै विशो ऽवगन्तोरिति निर्वपेदिति^{१३} ' १५

Thus M and Bhav. ; परुद्धपद० Be BDU ; ०परुद्धः पद० Be 8.

१ Thus M ; थैनानादायहरंत्यु० Be 8 ; D om. आदाय ; धेनानायांतरत्यु०
 Be BU.

२ Thus M ; नि om. all the other MSS.

३ Corrected (cp. TS. II. 3. 1. 4) ; all the MSS. have इदम्
 i. s. o. इमम् only U: इदममहमा० ।

- निरूप्योपरमत्यथावगच्छते स्रसादयति । तस्या एते भवतो
 षज्ञो देवानामादित्यानामवसा नूतनेनेत्यादित्या एवैनं भाग-
 धेयं प्रेषन्तो विशमवगमयन्तीति ब्राह्मणमथ वै भवति
 यदि नावगच्छेदाश्वत्यान्मयूखान्सप्त मध्यमेषायामुपहन्यादिति ।
 ५ प्रागीषमनो^१ स्वस्थापयित्वाश्वत्यान्मयूखान्सप्त^१ मध्यमेषायामुप-
 हन्ति^१ । मध्यममुपहत्य^१ त्रीन्प्रतीचस्त्रीन्प्राच आयातयतीद-
 महमादित्यान्बध्नाम्यामुष्मादमुष्यै विशो स्वगन्तोरित्यादित्या
 एवैनं बद्धवीरा विशमवगमयन्तीति ब्राह्मणमथ वै भवति
 यदि नावगच्छेदेतमेवादित्यं चरुं निर्वपेदिधेऽपि मयूखान्सं-
 १० नह्येत्तान्सहेधेनाभ्यादध्यादिति । तान्सहैवेधेनाभ्यादधात्यनपरु-
 धमेवावगच्छतीति ब्राह्मणमथ वै भवत्याश्वत्या भवन्ति ।
 मरुतां वा एतदोजो यदश्वत्य । ओजसैव विशमवगच्छति ।
 सप्त भवन्ति । सप्तगणा वै मरुतो । गणश्च एव विशमवगच्छ-
 तीति ब्राह्मणं । तस्या एते एव भवतः ॥ २२ ॥ सप्तमः ॥
 १५ अथ वै भवति यो मृत्योर्विभीयात्तस्मा एतां प्राजापत्याः
 शतकृष्णालां निर्वपेदित्येतयेष्टा यच्च्यमाण उपकल्पयते शतः
 सुवर्णानि कृष्णालानि नवं पात्रं प्रभूतमाज्यमित्यथ देवस्य त्वा
 सवितुः प्रसव इति प्रतिपदं कृत्वा प्रजापतये जुष्टं निर्वपामीति
 चतुरो मुष्टीन्कृष्णालानां^२ निर्वपति । हविष्कृता वाचं विरुज्य

१ This passage is found in M only.

२ Thus Be 8 ; मध्यत उपहत्य Be BD ; मध्यम उप० M ; मध्य उप० U ;
 मध्यमुपहत्य Bhav.

३ Thus M ; कृष्णालान् or कृष्णालां the other MSS.

गार्हपत्ये नवं पात्रमधिश्रित्य तिरः पवित्रमाज्यमानीय तिरः
 पवित्रं कृष्णालान्यावपत्यथाज्यं निर्वपत्यथाज्यमधिश्रित्योभयं^१
 पर्यग्निं कृत्वान्तर्वेद्यासादयत्यथ वै भवति चत्वारिचत्वारि
 कृष्णालान्यवद्यति चतुरवत्तस्याप्या इत्यष्टौ देवताया अवद्यति
 चत्वारि खिष्टकृते ऽष्टाविडायै^२ चत्वार्यवान्तरेडाया एकं प्राग्नि- ५
 चायैकं यजमानायाज्यमेव जुह्वतो जुह्वत्याज्यं प्राश्नन्तः^३ प्राश्न-
 न्त्यथैनान्येकधोद्धृत्य^४ ब्रह्मण उपहरति^५ तस्या एते भवतो
 हिरण्यगर्भः प्रजापत इति^६ ॥ २३ ॥

यो ब्रह्मवर्चसकामः स्यात्तस्मा एतः सौर्यं चरुं निर्वपेदि-
 त्येतयेष्ट्या यक्ष्यमाण उपकल्पयते पञ्च सुवर्णानि कृष्णालानि १०
 सुवर्णरजतौ च रुक्मावथैतं चरुं अपयित्वाभिघार्योदञ्चमुद्वास्य
 सुवर्णरजताभ्यां रुक्माभ्यां परिगृह्णान्तर्वेद्यासादयति^१ समानं
 कर्मा प्रयाजेभ्यो^२ ऽथ वै भवति प्रयाजेप्रयाजे कृष्णालं जुहो-
 तीति^३ स प्रयाजेप्रयाज एव कृष्णालमन्ववधाय जुहोति^४
 तस्या एते भवत उदु त्यं चित्रमित्यन्वाहार्यमासाद्य सुवर्ण- १५
 रजतौ रुक्मौ ददात्याग्नेयमष्टाकपाशं निर्वपेत्सावित्रं द्वादश-
 कपालं भूम्यै चरुं यः कामयेत हिरण्यं विन्देय हिरण्यं मोपन-
 मेदित्येतयेष्ट्या यक्ष्यमाण उपकल्पयते हिरण्यं^५ तस्या एता

१ •मधिश्रित्योभयं M.

२ चरुं is found in M only.

३ Thus M; प्राश्नन्तमेव प्राश्नन्त्य• D; the other MSS. (i. s. o. प्राश्नन्ति) प्राश्नावै Be; प्राश्नन्ते U; प्राश्नन्ते B; प्राश्नाति Be 8.— उद्धृत्य M Be 8, उपहृत्य the other MSS., but cp. supra XII. 16 (p. 68, 18).

भवन्ति स प्रत्नवन्नि काव्या हिरण्यपाणिमूतये वाममद्य
 सवितर्बडित्या पर्वतानां स्तोमासस्त्रा विचारिणीत्यन्वाहार्य-
 मासाद्य हिरण्यं ददात्येतामेव निर्वपेद्विरण्यं विचेति ^१ तस्या
 एता एव भवन्त्येतामेव निर्वपेद्यस्य हिरण्यं नश्येदिति ^१ तस्या
 ५ एता एव भवन्ति ^१ ॥ २४ ॥

यः सोमवामी स्यात्तस्मा एतं सोमेन्द्रं श्यामाकं चरुं
 निर्वपेदिति ^१ तस्या एते भवत च्छूदरेणापान्तमन्युरिति ^१
 सोमवामी वा अन्यो भवत्यन्यः सोमातिपवितो भवति ^१ यः
 सोमातिपवितः स्यात्तस्मा एतं सोमेन्द्रं श्यामाकं चरुं
 १० निर्वपेदिति ^१ तस्या एते भवतः प्र सुवानः सबाधस्त इत्यग्नये
 दात्रे पुरोडाशमष्टाकपालं निर्वपेदिन्द्राय प्रदात्रे पुरोडाशमेका-
 दशकपालं पशुकाम इत्येतयेष्ट्या यक्ष्यमाण उपकल्पयते दधि
 मधु घृतमपो यवानित्यथ देवस्य त्वा सवितुः प्रसव इति
 प्रतिपदं कृत्वाग्नये दात्रे जुष्टं निर्वपामीति चतुरो मुष्टीग्रीहीणां
 १५ निर्वपत्येतामेव प्रतिपदं कृत्वेन्द्राय प्रदात्रे जुष्टं निर्वपामीति
 चतुर एव ग्रीहीणामेतामेव प्रतिपदं कृत्वा प्रजापतये जुष्टं
 निर्वपामीति चतुरो यवानां ^१ तेषां ब्रीहिव्येव हविष्कृतमुदा-
 दयत्युपोद्यच्छन्ते यवान्हविष्कृता वाचं विसृजते ^१ समानं

१ The passage marked between १ ... १ is not found in M Be BU. In the words as handed down by Be 8, I inserted अन्यो (l. 8, first time) and तस्मा (l. 9) and changed अन्यं (l. 8, second time) into अन्यः । D : सोमवामी अन्यो भवत्यन्यं विदुः सोमातिपवितः (sic).

कर्माधिवपनादध्युष्य दक्षिणार्धं गार्हपत्यस्याष्टौ कपालान्यु-
 पदधात्येकादशोत्तरतो^१ । स्यैतान्यवानुसूखले परिचुद्य गार्हपत्य
 एककपालमधिश्रित्य धाना भर्जन्ति^२ । यदैते^३ हविषी
 अधिपृणक्ति तदैता धानाश्चतुष्टयेनोपसृजति^४ दध्ना मधुना^५
 घृतेनाद्भिरिति^६ । तस्या एता भवन्त्यग्ने दा दाशुषे रयिं दा ५
 नो अग्ने शतिनः प्रदातारः५ हवामहे प्रदाता वज्री घृतं न
 पूतसुभे सुश्वन्द्र सर्पिष इति^७ ॥ २५ ॥

यो यज्ञविभ्रष्टः स्यात्तस्मा एतामिष्टिं निर्वपेदाग्नेयमष्टा-
 कपालमैन्द्रमेकादशकपालः५ सौम्यं चहमित्यथ वै भवत्याग्नेयस्य
 च सौम्यस्य चैन्द्रे समाश्लेषयेदिति^१ । स आग्नेयस्य च सौम्यस्य १०
 चैन्द्रे समाश्लेषयति^२ । तेजस्यैवास्मिन्नह्नावर्चसं^३ च^४ समीची^५
 दधातीति ब्राह्मणं^६ । तस्या एता भवन्ति स प्रत्नवन्नि काव्येन्द्रं
 वो विश्वतस्परिन्द्रं नरस्त्वं नः सोम या ते धामानीत्यग्नीषोमी-
 यमेकादशकपालं निर्वपेद्यं कामो नोपनमेदिति^७ । तस्या एते
 भवतो ऽग्नीषोमा सवेदसा युवमेतानीत्यग्नीषोमीयमष्टाकपालं १५
 निर्वपेद्ब्रह्मवर्चसकाम इति^८ । यो ब्रह्मवर्चसकामः स्यात्सो ऽग्नी-
 षोमीयमष्टाकपालः५ श्यामाकानां निर्वपति^९ । तस्या एते

१ Thus M (the same reading xvii. 31); भर्जयन्ति the other MSS.

२ Only found in M Be 8; BDU om.; Be has a lacuna of three akṣaras.

३ Thus M and Bhav.; the other MSS. have the plural.

४ मधुना M.

५ Thus corrected acc. to TS. II. 3. 3. 2; तेजस्यैवास्मा इन्द्रियं च समीची MUDB Be; तेजस्यैवास्मा इन्द्रियं च ब्रह्मवर्चसं च समीची Be 8.

भवतो ऽग्नीषोमाविमं सु मे ऽग्नीषोमा हविषः प्रस्थितस्येति ।
सोमाय वाजिने श्यामाकं चरुं निर्वपेद्यः क्लैव्याद्विभीयादिति ।
तस्या एते भवत आषायस्व सं त इति । ब्राह्मणस्यत्यमेकादश-
कपालं निर्वपेद्भामकाम इत्यथ वै भवति गणवती याज्यानु-
५ वाक्ये भवत इति । तस्या एते भवतो गणानां त्वा गणपतिं
इवामहे स इञ्जनेनेत्येतामेव निर्वपेद्यः कामयेत ब्रह्मन्विशं
नाशयेयमिति । मारुती याज्यानुवाक्ये कुर्यादिति । तस्या
एते भवतो मरुतो यद्भु वो दिवो या वः शर्मति ॥ २६ ॥

अर्थग्णे चरुं निर्वपेत्सुवर्गकाम इति । तस्या एते भवतो
१० ऽर्थमायाति ये ते ऽर्थमन्नित्यर्थग्णे चरुं निर्वपेद्यः कामयेत
दानकामा मे प्रजाः स्युरिति । तस्या एते भवतो ऽर्थग्णे
चरुं निर्वपेद्यः कामयेत स्वस्ति जनतामियामिति । तस्या एते
एव भवतो यो राजन्य आनुजावरः स्यात्तस्मा एतमैन्द्रमानु-
षूकमेकादशकपालं निर्वपेदित्यथ वै भवति बुध्रवती अग्रवती
१५ याज्यानुवाक्ये भवत इति । तस्या एते भवतो बुध्रादग्रमङ्गि-
रोभिर्म्णानो बुध्रादग्रेण विमिमाय मानैरिति । यो ब्राह्मण
आनुजावरः स्यात्तस्मा एतं बार्हस्पत्यमानुषूकं चरुं निर्वपेदि-
त्यथ वै भवति बुध्रवती अग्रवती याज्यानुवाक्ये भवत इति ।
तस्या एते भवतो महान्मही अस्तभायद्बुध्राद्यो अग्रमभ्यर्त्योज-
२० सेति ॥ २७ ॥ अष्टमः ॥

अथ वै भवति यः पापयत्नगृहीतः स्यात्तस्मा एतमादित्यं
चक्षुमावास्यायां निर्वपेदिति । तस्या एते भवतो नवोनवो

भवति जायमानो यमादित्या अशुमायाययन्तीति ' सं
कामयेतान्नादः स्यादिति तस्मा एतं त्रिधातुं निर्वपेदिन्द्राय
राज्ञे पुरोडाशमेकादशकपालमिन्द्रायाधिराजायेन्द्राय खराज्ञ
इत्यथ देवस्य त्वा सवितुः प्रसव इति प्रतिपदं ह्येन्द्राय राज्ञे
षुष्टं निर्वपामीति चतुरो मुष्टीन्त्रीहीणां निर्वपत्येतामेव ५
प्रतिपदं ह्येन्द्रायाधिराजायेन्द्राय खराज्ञ इति चतुरश्वतुरो
मुष्टीनेकैकस्यै देवतायै ' हविष्कृता वाचं विसृजते ' समानं
कर्माधिवपनादधुप्य गार्हपत्य एकादशोत्तानानि कपालान्युप-
दधात्यथ वै भवत्युत्तानेषु कपालेष्वधिश्रयत्यथातयामत्वाय ' १०
त्रयः पुरोडाशा भवन्ति ' त्रय इमे लोका ' एषां लोकाना-
माया ' उत्तरउत्तरो व्यायान्भवतीति ' स उत्तरमत्तरमेव
व्यायासं करोति ' सर्वेषामभिगमयन्नवद्यतीति ' सो ऽवद्य-
न्नाहेन्द्राय राज्ञे ऽनुब्रूहीति ' प्राच्यां दिशि त्वमिन्द्रासि
राजेत्यनूचेन्द्रो जयाति न पराजयाता इति यजति ' सो
ऽवद्यन्नाहेन्द्रायाधिराजायानुब्रूहीतीन्द्रो जयाति न पराजयाता १५
इत्यनूच्यास्येदेव प्ररिरिचे महित्वमिति यजति ' सो ऽवद्यन्ना-
हेन्द्राय खराज्ञे ऽनुब्रूहीत्यस्येदेव प्ररिरिचे महित्वमित्यनूच्य
प्राच्यां दिशि त्वमिन्द्रासि राजेति यजति ' व्यत्यासमन्वाहा-
निर्दाहायेति ब्राह्मणम् ' ॥ २८ ॥

य इन्द्रियकामो वीर्यकामः स्यात्तमेतया सर्वपृष्ठया याजये- १०
दित्येतयेषा यज्यमाण उपकल्पयते ऽश्वमृषभं वृष्णिं वस्तमित्यथ
देवस्य त्वा सवितुः प्रसव इति प्रतिपदं ह्येन्द्राय राधंतराय

- जुष्टं निर्वपामीति चतुरो मुष्टीन्ग्रीहीणां निर्वपत्येतामेव
 प्रतिपदं कृत्वेन्द्राय बार्हतायेन्द्राय वैरूपायेन्द्राय वैराजायेन्द्राय
 शाकरायेन्द्राय रैवतायेति चतुरश्वतुरो मुष्टीनेकैकस्यै देवतायै'
 हविष्कृता वाचं विसृजते' समानं कर्माधिवपनादधुष्य गार्ह-
 ५ पत्ये द्वादशोत्तानानि कपालान्युपदधात्यथ वै भवत्युत्तानेषु
 कपालेष्वधिश्रयत्ययातयामत्वाय' द्वादशकपालः पुरोडशो
 भवति वैश्वदेवत्वाय' समन्तं पर्यवद्यतीति' सो ऽवद्यन्नाहेन्द्राय
 रायंतरायानुब्रूहीत्यभि त्वा शूर नोनुम इत्यनूच्य त्वामिद्धि
 हवामह इति यजति' सो ऽवद्यन्नाहेन्द्राय बार्हतायानुब्रूहीति'
 १० त्वामिद्धि हवामह इत्यनूच्य यद्वाव इन्द्र त इति यजति' सो
 ऽवद्यन्नाहेन्द्राय वैरूपायानुब्रूहीति' यद्वाव इन्द्र त इत्यनूच्य
 पिवा सोममिन्द्र मन्दतु त्वेति यजति' सो ऽवद्यन्नाहेन्द्राय
 वैराजायानुब्रूहीति' पिवा सोममिन्द्र मन्दतु त्वेत्यनूच्य कदा
 चन स्तरीरसीति यजति' सो ऽवद्यन्नाहेन्द्राय शाकरायानुब्रू-
 १५ हीति' कदा चन स्तरीरसीत्यनूच्य रेवतीर्नः सधमाद् इति
 यजति' सो ऽवद्यन्नाहेन्द्राय रैवतायानुब्रूहीति' रेवतीर्नः
 सधमाद् इत्यनूच्याभि त्वा शूर नोनुम इति यजति' व्यत्या-
 समन्वाहानिर्दाहायेति ब्राह्मणम्' ॥ २६ ॥

अन्वाहार्यमासाद्याश्वमृषभं वृष्णिं वस्तमिति ददात्तेतयैव

- १० यजेताभिप्रस्यमान इति' यैव' पूर्वा' सेयं' यश्चुष्कामः

१ Thus M; यैव पूर्वा सेति Be; यैव पूर्वसे Be 8; यैव पूर्वास्येति U;
 तस्या एते भवन्ति या पूर्वस्या BD.

स्यात्तस्मा एतामिष्टिं निर्वपेदग्नये भ्राजस्वते पुरोडाशमष्टा-
 कपालं सौर्यं चरुमग्नये भ्राजस्वते पुरोडाशमष्टाकपालमिति ^१
 तस्या एते भवन्त्युदग्ने शुचयस्तव वि ज्योतिषोदु त्यं चित्रमुदग्ने
 शुचयस्तव वि ज्योतिषेत्युपहृतायामिडायामनाहितमग्नीधे
 भवत्यथ यजमानाय त्रीन्पिण्डान्प्रयच्छत्युदु त्यं जातवेदसं सप्त ^५
 त्वा हरितो रथे चित्रं देवानामुदगादनीकमिति पिण्डान्प्रय-
 च्छति ^१ चचुरेवासौ प्रयच्छति ^१ यदेव तस्य तदिति ब्राह्मणं ^१
 वैश्वदेवीं सांग्रहणीं निर्वपेद्भ्रामकाम इति ^१ वैश्वदेवं चरुं
 संगृह्णन्त इव अपयन्त्यथ ध्रुवो ऽसि ध्रुवो ऽहं सजातेषु भूया-
 समिति परिधीन्परिदधाति ^१ तस्या एते भवतो विश्वे देवा ^{१०}
 विश्वे देवा इत्यथ पुरस्तात्स्विष्टकृतः सुवाङ्मतीरुपजुहोत्यामन-
 मस्यामनस्य ^१ देवा इति तिस्रः ^१ ॥ ३० ॥ नवमः ॥

अथ वै भवत्यग्निं वा एतस्य शरीरं गच्छति सोमं रसो ^१
 वरुण एनं वरुणपाशेन गृह्णाति सरस्वतीं वागग्नाविष्णु आत्मा
 यस्य ज्योगामयति ^१ यो ज्योगामयावी स्याद्यो वा कामयेत ^{१५}
 सर्वमायुरियामिति तस्मा एतामिष्टिं निर्वपेदित्येतयेष्या यक्ष्य-
 माण उपकल्पयते खादिरं नवं पात्रं नवनीतमाज्यं यावतीः
 समा एध्यन्मन्येत तावन्मानं च प्रवर्तमथ देवस्य त्वा सवितुः
 प्रसव इति प्रतिपदं कृत्वाग्नेयमष्टाकपालं निर्वपति सौम्यं चरुं
 वारुणं दशकपालं सारस्वतं चरुमाग्नावैष्णवमेकादशकपाल- ^{२०}

१ सुवाङ्मतीरुपजुहोत्यः, MBD ; सुवाङ्मतीर्जुहोत्यः U Be ; सुवाङ्मतिं
 जुहोत्यः Be 8.

मिति^१ ' समानं कर्माज्यावेचनात्सं आज्यावेचणे^२ ऽनुवर्तयति
 यन्नवमैत्तन्नवनीतमभवदिति ' समानं कर्मा सुचां सादना-
 त्सादयित्वा सुचो ऽथैतं प्रवर्तं स्वादिरे नवे पात्र उपस्तीर्णा-
 भिघारितं सह हविर्भिरन्तर्वेद्यासादयति ' समानं^३ कर्मा^४
 ५ प्रयाजेभ्यः^५ ' प्रयाजैश्चरित्वा^६ हविर्भिश्चरति^७ ' तस्या एता
 भवन्त्यायुष्ट आयुर्दा अग्न आषायस्व सं ते ऽव ते हेड उदु-
 त्तमं प्र णो देव्या नो दिवो ऽग्नाविष्णु अग्नाविष्णु इत्यथ
 पुरस्तात्स्विष्टकृतः सुवाङ्मतीरुपजुहोति ॥ ३१ ॥

अश्विनोः प्राणो ऽसि तस्य ते दत्तां ययोः प्राणो ऽसि
 १० स्वाहेन्द्रस्य प्राणो ऽसि तस्य ते ददातु यस्य प्राणो ऽसि स्वाहा
 मित्रावरुणयोः प्राणो ऽसि तस्य ते दत्तां यस्य प्राणो ऽसि
 स्वाहा विश्वेषां देवानां प्राणो ऽसि तस्य ते ददतु येषां
 प्राणो ऽसि स्वाहेति ' ऊत्वाङ्मत्वेव सः स्वावैः^८ प्रवर्तमभिघार-
 यति राडसि विराडसि सघाडसि खराडसीत्यथैतं प्रवर्तमग्ने-
 १५ णाहवनीयं पर्याहृत्य दक्षिणतो निदधात्यथ यजमानमाज्य-
 मवेत्तयति घृतस्य धाराममृतस्य पन्थामिन्द्रेण दत्तां प्रयतां
 मरुद्भिः । तत्त्वा विष्णुः पर्यपश्यत्तत्त्वेडा गव्यैरयदित्यथ ब्रह्मणो
 हस्तमन्वारभ्यर्त्विजः^९ पर्याङ्गः पावमानेन त्वा स्तीमेन गायत्रस्य

१ Here BD ins. हविष्कृता वाचं विष्टजते ।

२ Thus M Bhav. ; स आज्यामवेचनात्सो the other MSS.

३ om. M Be.

४ संसावेष्ट Be 8.

५ ऋत्विजः only in M Be 8 D.

वर्तन्योपाग्नीर्वीर्येण देवस्त्वा सवितोत्सृजतु जीवातवे जीवन-
 स्यायै बृहद्रथंतरयोस्त्वा स्तोमेन त्रिष्टुभो वर्तन्या शुक्रस्य
 वीर्येण देवस्त्वा सवितोत्सृजतु जीवातवे जीवनस्याया अग्नेस्त्वा
 मात्रया जगत्यै वर्तन्याग्रयणस्य वीर्येण देवस्त्वा सवितोत्सृजतु
 जीवातवे जीवनस्याया इत्यथ हिरण्याहुतं निष्पिबति ^१ ५
 निष्पिबन्तमनुमन्त्रयत इममग्न आयुषे वर्चसे कृधि प्रियं
 रेतो वरुण सोम राजन् । मातेवास्मा अदिते शर्म यच्छ विश्वे
 देवा जरदष्टिर्यथासदित्यथैतं^२ प्रवर्तमद्भिः प्रचाख्य दक्षिणे कर्ण
 आबध्नीत^३ आयुष्टे^४ विश्वतो दधदित्यथैनमनुपरिवर्तयत^५
 आयुरसि विश्वायुरसि सर्वायुरसि सर्वमायुरसीत्यथास्य^६ ब्रह्मा १०
 हस्तं गृह्णात्यग्निरायुष्मानित्यान्तादनुवाकस्य ^१ ॥ ३२ ॥

यावतो ऽश्वान्प्रतिगृह्णीयात्तावतो वारुणाञ्चतुष्कपालासि-
 र्वपेदेकातिरिक्त्वा निति ^१ तस्या एते भवत इमं मे वरुण तत्त्वा
 यामीति ^१ यद्यपरं प्रतिग्राही स्यात्सौर्यमेककपालमनुनिर्वपे-
 दिति ^१ तस्या एते भवत उदु त्यं चित्रमित्यथापो^५ ऽवमृथम- १५
 वैत्यथ^५ वै^५ भवत्यपोनघ्नीयं^५ चरुं पुनरेत्य निर्वपेदिति ^१

१ Thus M ; •यैनं all the other MSS.

२ Thus corrected, cp. infra XVII. 41 and XVIII. 9 ; आबध्नी-
 ताय० M ; आबध्नात्यायु० the other MSS.

३ All exc. M ins. प्रवर्तम् after एनं ।

४ After सर्वमायुरसि M has some words more : सर्वं म आयुर्भूयात्सर्व-
 मायुर्गेषम्, cp. Āp. XIX. 24. 10.

५ Thus MUD Be, the last three omitting the words यथ वै
 भवति । चित्रमित्यवमृथमेवैत्यपोन० Be 8 ; चित्रमित्यपोन० B.

तस्या एते भवतो ऽपां नपात्समन्या यन्तीति ^१ यः पापना^१
 मृहीतः स्यात्तस्मा एतामैन्द्रावरुणीं पयस्यां निवपेदित्येतयेष्वा
 यक्ष्यमाण उपकल्पयते दधि पय आमिन्वाया इत्यथ देवस्य
 त्वा सवितुः प्रसव इति प्रतिपदं कृत्वेन्द्रावरुणाभ्यां जुष्टं निर्व-
 ५ पामीति चतुरो मुष्टीन्त्रीहीणां निर्वपति ^१ हविष्कृता वाचं
 विसृजते ^१ समानं कर्माधिवपनादध्युष्य दक्षिणार्धं गार्हपत्यस्यै-
 कादश कपलान्युपदधाति ^१ यदैतं पुरोडाशमधिष्ठणक्ति तदै-
 तामामिन्वां गार्हपत्ये अपयत्यथैतं पुरोडाशमुपस्तीर्णाभिघा-
 रितमुदास्यामिन्वाया संप्रच्छाद्यान्तर्वेद्यासादद्यति^२ ^१ ॥ ३३ ॥

१० अथ वै भवति पयस्यायां पुरोडाशमवदधात्यात्मन्वन्तमेवैनं
 करोत्यथो आयतनवन्तमेव ^१ चतुर्धा व्यूहति ^१ दिक्ष्वेव प्रति-
 तिष्ठति ^१ पुनः समूहतीति ^१ स आमिन्वां पुरोडाशाच्चतुर्धा^३
 कृत्वा व्यूहति या वामिन्द्रावरुणा यतव्या तनूस्तयेमम^५हसो
 मुञ्चतं या वामिन्द्रावरुणा सहस्रा रक्षस्या तेजस्या तनूस्तये-
 १५ मम^५हसो मुञ्चतमिति ^१ पुनः समूहति समूह्यावद्यतीति ^१ तस्या
 एते भवत इन्द्रावरुणयोरहमिन्द्रावरुणा युवमध्वराय न इत्यथ
 पुरस्तात्स्विष्टकृतः सुवाङ्मतीरुपजुहोति यो वामिन्द्रावरुणावग्नौ
 स्वामस्तं वामेतेनावयज इत्यष्टौ ^१ ॥ ३४ ॥ दशमः ॥

अथ वै भवति यो भ्रातृव्यवानस्यास्य स्पर्धमान एतयेष्वा

१ Thus M ; पापयक्ष्ण० the other MSS.

२ Thus M ; संक्षाय० all the other MSS.

३ Thus M and Bhav. ; पुरोडाशं चतुर्धा all the other MSS.

यजेताग्नये प्रवते पुरोडाशमष्टाकपालं निर्वपेदग्नये विवाधवते
 ऽग्नये प्रतीकवत इति ^१ तस्या एता भवन्ति प्रप्रायमग्निः प्र ते
 यच्चि प्र त इयर्मि मन्म भुवो वि पाजसा वि ज्योतिषा स
 त्वमग्ने प्रतीकेन तः सुप्रतीकः सुदृशः स्वञ्चमिति ^१ यो
 भ्रातृव्यवन्स्यात्स स्पर्धमान एतयेष्ट्या यजेतेन्द्रायाः होमुचे ^५
 पुरोडाशमेकादशकपालं निर्वपेदिन्द्राय वैमृधायेन्द्रायेन्द्रियावत
 इत्यथ वै भवति त्रयस्त्रिंशत्कपालं पुरोडाशं निर्वपतीति ^१
 य एवैते त्रय एकादशकपालास्तः एवैतः उक्ताः भवन्ति ^१ तस्या
 एता भवन्त्यः होमुचे विवेष यन्मा वि न इन्द्रेन्द्र चत्रमिन्द्रियाणि
 शतक्रतो ऽनु ते दायीति ^१ यो भ्रातृव्यवन्स्यात्स स्पर्धमान ^{१०}
 एतयेष्ट्या यजेताग्नये संवर्गाय पुरोडाशमष्टाकपालं निर्वपेत्तः
 षट्मासन्नमेतेन यजुषाभिमृशेदिति ^१ तः षट्मासन्नमेतेन
 यजुषाभिमृशत्योजो ऽसि सहो ऽसि बलमसि भ्राजो ऽसि
 देवानां धाम नामासि विश्वमसि विश्वायुः सर्वमसि सर्वायु-
 रभिभूरहमनेन हविषामुं भ्रातृव्यमभिभूयासमिति ^१ युच्वा हि ^{१५}
 देवहृतमानित्येतस्यानुवाकस्य सप्तदश सामिधेनीः पराचीर-
 न्वाह ^१ तस्या एते भवतः सखायः सं वः सम्यञ्चः सः समिद्युवसे
 वृषन्निति ^१ ॥ ३५ ॥

यः प्रजाकामः स्यात्तस्मा एतं प्रजापत्यं गार्मुतं चरुं निर्व-
 पेदिति ^१ तस्या एते भवतः प्रजापते स वेदेति ^१ यः पशुकामः ^{१०}

१ Thus Be 8 ; ना एवैत उक्ता M ; न एवोक्ता Be BU ; तयोक्ता D.

स्यात्तस्मा एतः सोमापौष्णं गर्भुतं चरुं निर्वपेदिति^१ तस्या
 एते भवतः सोमापूषणेमौ देवाविति^१ चित्रया यजेत पशुकाम
 इति^१ अश्वित्रयेत्युपवसत्यथ^१ प्रातराग्नेयमष्टाकपालं निर्वपति
 सौम्यं चरुं त्वाष्टमष्टाकपालः सरस्वत्यै चरुः सरस्वते चरुः
 ५ सिनीवात्यै चरुमैन्द्रमेकादशकपालमिति^१ तस्या एते भवन्त्य-
 ग्निना रायिमश्रवद्गोमाः अग्न आयायस्व सं त इह त्वष्टार-
 मयियं तन्नसुरीपं प्र णो देव्या नो दिवः पीपिवाः सरस्वतो
 ये ते सरस्व ऊर्मयः सिनीवालि या सुपाणिरिन्द्रं वो विश्व-
 तस्परिन्द्रं नर इत्यथ पुरस्तात्स्विष्टकृतः सुवाङ्मतीरुपजुहोत्यग्ने
 १० गोभिर्न आगहोति पञ्चर्षो द्वे यजुषौ^१ ॥ ३६ ॥ एकादशः ॥

कारीया यक्ष्यमाणो भवति^१ स उपकल्पयते कृष्णं वासः
 कृष्णात्पुषं कृष्णमश्वं कृष्णः संदानं कृष्णाजिनं कृष्णमधु^२ करी-
 रसकूकृष्णां कुम्भीमामपक्कां^३ कृष्णमनस्त्रिगधं कृष्णामविं कृष्णं
 वर्षाङ्गस्तम्बं^४ वैतसमिष्ठावर्हिरित्यथ यजमानायतने कृष्णं वासः
 १५ कृष्णात्पुषं निदधात्यथाग्नेणाहवनीयं कृष्णमश्वं कृष्णेन संदानेन

१ अश्वित्रियेत्यु० Be 8 Be ; अश्वित्रेत्यु० BDU ; अश्वित्रयेत्यु० M.

२ कृष्णमधु DU.

३ Thus corrected acc. to a Prayoga ; कृष्णमौमामपक्कां D ; instead
 of आमपक्कां Be 8 (pr. m) : आमवाकार्यं, (sec. m.) : आमपात्रं करीया ;
 आमपात्रं करीया U ; आमपात्रं करी B ; आमपात्रं करीयत् Be ; आमपात्रं-
 करीयां M.

४ वर्षाङ्गः M here and later on consequently ; thus also some
 of the other MSS.

संदित्यान्तर्वेदि^१ कृष्णाजिने कृष्णमधु करीरसक्तून्निवपत्युत्करे
कुम्भीं निमिनोत्यथाग्रेणोत्करं प्रागीषमन स्थापयित्वा तस्याग्रे-
णोपस्तम्भनं कृष्णामविं नियथात्युत्तरेणाहवनीयं कृष्णं वर्षाह्न-
स्तम्बं वैतसमिधावर्हिरिति निदधात्यथ यजमानः कृष्णं वासः
कृष्णात्पुषं परिधत्ते ॥ ३७ ॥

मारुतमसि मरुतामोजो ऽपां धारां भिन्द्वीति^१ रमयत
मरुतः श्येनमाथिनमिति पश्चाद्दातं प्रतिमीवति^१ पुरोवातमेव
जनयति वर्षस्यावरुद्धा इति ब्राह्मणमथैतमश्वं संदानात्प्रमु-
च्योत्तरवर्ग्येणाभिविचिपत्यभिक्रन्द^२ स्तनय गर्भमाधा इति^१
स यदि विधुनुते^३ यदि मेहति यदि शकृत्करोति वर्षिष्य- १०
तीत्येव वेदाथ वातनामानि जुहोति पुरोवातो वर्षश्चिन्वरा-
वृत्त्वाहेत्यष्टावधान्तर्वेदि कृष्णाजिने मधुषा करीरसक्तून्संयौति
मान्दा वाशाः शुन्ध्यूरजिराः । ज्योतिष्मतीस्तमस्वरीरुन्दतीः
सुफेनाः । मित्रभृतः चत्रभृतः सुराद्रा इह मावतेति^१ तिस्रः
पिण्डीः कृत्वा समुच्चित्य कृष्णाजिनस्यान्तान्संदानेनोपनहति १५
वृष्णो अश्वस्य संदानमसि वृष्यै लोपनह्यामीत्यथैना अनसः
प्रथमायां गधायामावध्नाति ॥ ३८ ॥

देवा वसव्या अग्ने सोम सूर्येत्यहोरात्रे उपरमति^१ द्विती-

१ Thus M only ; संनहत्यान्तर्वेदि all the other MSS.

२ •वर्ग्येण• M ; •वर्ग्येण the other MSS. ; cp. supra p. 104. 2.—

•भिविचिपत्य• M.

३ विधुनुते BD.

- यस्यामावध्नाति देवाः शर्मणा मित्रावरुणार्थमन्नित्यहोरात्रे
 एवोपरमति^१ द्वितीयस्यामावध्नाति देवाः सपैतयो ऽपां
 नपादाशुहेमन्नित्यहोरात्रे एवोपरमत्यथ वै भवति यदि
 वर्षेत्तावत्येव होतव्यमिति^१ यदि चैव वर्षति यदि नोभयेनैव
 ५ पिण्डीर्जुहोति सुचोपस्तीर्णाभिघारिता दिवा चित्तमः
 कृण्वन्त्या यं नर उदौरयथा मरुतः समुद्रत इत्यथासां धूम-
 मन्वीचते ऽसितवर्णा हरयः सुपर्णा इति^१ यदि न वर्षच्छो
 भूते हविर्निर्वपेद्ग्रये धामच्छदे पुरोडाशमष्टाकपालं निर्वपे-
 न्मारुतं सप्तकपालं सौर्यमेककपालमिति^१ तस्या एता
 १० भवन्ति त्वं त्या चिदच्युताग्ने भूरीणि तव जातवेदो दिवो
 नो वृष्टिं मरुतो ररीध्वं पिन्वन्त्यपो मरुतः सुदानव उदु त्वं
 चित्रमित्यथ पुरस्तात्स्विष्टकृतः सुवाङ्मतीरुपजुहोत्यौर्वभृगुवच्छु-
 चिमप्रवानवदाङ्गव इति तिस्रो^१ ऽथैतां कुम्भीमद्भिः पूरयति
 सृजा वृष्टिं दिव आद्भिः समुद्रं पृणोति^१ सा यदि दीर्यते
 १५ यदि भिद्यते वर्षिष्यतीत्येव वेदाथाविमभिजुहोत्यजा^१ असि
 प्रथमजा बलमसि समुद्रियमिति^१ सा यदि विधूनुते यदि
 मेहति यदि शकृत्करोति वर्षिष्यतीत्येव वेदाथ वर्षाङ्गस्तम्बम-
 भिजुहोति ॥ ३६ ॥

१ Thus M Be 8 Be; वेदाथ मेषा उपरि जुहोत्य० BUD; then follows in B the beginning of kh. 40; the passage अथाविमभि-
 जुहोत्य० ... वर्षिष्यतीत्येव was given in this MS. already after the horse
 oracle.

उन्नम्य पृथिवीं भिङ्क्षीदं दिव्यं नमः । उद्रो दिव्यस्य
 नो देहीशानो विसृजा दृतिमित्यथैनमाहवनीये ऽनुप्रहरति
 हिरण्यकेशो रजसो विसार इत्यथास्य धूममन्वीक्षत आ ते
 सुपर्णा अमिनन्त एवैरित्यथान्तर्वेदि तिष्ठन्कृष्णाजिनमवधूनोति
 ये देवा दिविभागा इत्यान्तादनुवाकस्य^१ संतिष्ठते कारीर्य- ५
 थातो ऽञ्जःसवकारीर्याग्नेयमष्टाकपासं निर्वपति अपयित्वा-
 सादयति^१ तस्याः पञ्चदश सामिधेन्यः पञ्च प्रयाजा वार्चघ्नावा-
 च्यभागावथ हविषो ऽग्निर्मूर्धा भुव इति^१ त्रिष्टुभौ संयाज्ये^१
 याभिश्चैव पिण्डीरावध्नाति याभिश्च जुहोति याभ्यां च धूम-
 मन्वीक्षते ताः सप्तसिध्यन्ति^१ संतिष्ठते ऽञ्जःसवकारीरी^१ १०

॥ ४० ॥ द्वादशः ॥

अथ वै भवति त्रैधातवीयेन यजेताभिचरन्वाभिचर्यमाणो
 वा सहस्रेण वा यक्ष्यमाणः^२ सहस्रेण वेजानो यो वा यक्ष्य
 इत्युक्त्वा न यजत इत्येतयेष्ट्या यक्ष्यमाण उपकल्पयते सहस्रं
 हिरण्यं तार्यं धेनुमित्यथ देवस्य त्वा सवितुः प्रसव इति १५
 प्रतिपदं कृत्वेन्द्राविष्णुभ्यां जुष्टं निर्वपामीति चतुरो मुष्टीन्त्री-
 हीणां निर्वपत्येतामेव प्रतिपदं कृत्वेन्द्राविष्णुभ्यां जुष्टं निर्वपा-
 मीति चतुरो यवानामेतामेव प्रतिपदं कृत्वेन्द्राविष्णुभ्यां जुष्टं
 निर्वपामीति चतुर एव त्रीहीणां^१ तेषां त्रीहिवेव हवि-

१ Thus M ; सं om. all the other MSS.

२ The following thus only in M ; the other MSS. are partly corrupted partly incomplete.

ष्कृतमुद्गादयत्युपोद्यच्छन्ते यवान्हविष्कृता वाचं विसृजते^१ समानं
 कर्माधिवपनादध्युष्य गार्हपत्ये द्वादश कपालान्युपदधात्यथ वै
 भवति द्वादशकपालः पुरोडाशो भवति^१ ते त्रयश्चतुष्कपाला-
 स्त्रिंशमृद्धत्वाय^१ त्रयः पुरोडाशा भवन्ति^१ त्रय इमे लोका^१
 ५ एषां लोकानामाष्टा^१ उत्तरउत्तरो ज्यायाग्भवतीति^१ स
 उत्तरमुत्तरमेव ज्यायाऽसं करोति यवमयं^१ मध्ये^१ ऽथ
 वै भवति ॥ ४१ ॥

सर्वाणि कृन्दाऽस्येतस्यामिष्ट्यामनूच्यानीत्याडस्त्रिंशुभो वा
 एतदीर्यं यत्ककुदुष्णिहा जगत्यै^१ यदुष्णिहककुभावन्वाह
 १० तेनैव सर्वाणि कृन्दाऽस्यवरुद्ध इति^१ प्र सो अग्ने तवोति-
 भिरित्येतासां द्वे धाय्यालोके दधात्यथाग्ने त्रौ ते वाजिना
 त्रौ षधस्येति त्रिवत्या परिदधाति सरूपत्वायेति ब्राह्मणः^१
 सर्वेषामभिगमयन्नवद्यतीति^१ तस्या एते भवतः सं वां कर्म-
 णोभा जिग्यथुरित्यन्वाहार्यमासाद्य सहस्रः^१ हिरण्यं तार्थं
 १५ धेनुमिति ददाति^१ यं कामयेत राजन्यमनपोब्धो जायेत
 वृत्रान्मृःश्चरेदिति तस्मा एतमैन्द्रावार्हस्यत्यं चरुं निर्वपेदित्ये-
 तयेष्ट्या यद्यमाण उपकल्पयते हिरण्यमयं दाम^१ तस्या एते
 भवतो ऽस्मे इन्द्रावृहस्पती वृहस्पतिर्नः परिपातु पश्वादित्य-
 न्वाहार्यमासाद्य हिरण्यमयं दाम ददाति^१ ॥ ४२ ॥

१ Thus M only; यवमयमध्ये Be 8 Be; यवमयोमध्ये BU: यवमयं-
 रमध्ये D.

वैश्वानरं द्वादशकपालं निर्वपेदनिष्टाययणेन नवान्नं जग्ध्वा
 यो वान्यस्याग्निषु यजेत यस्य वान्यो ऽग्निषु यजेत^१ सो ऽरण्यो-
 रग्नीन्समारोह्योदवसाय मथित्वाग्नीन्विहृत्य वैश्वानरं द्वादश-
 कपालं निर्वपति^१ तस्या एते भवतो वैश्वानरो न ऊत्या
 पृष्ठो दिवीत्यग्ने तन्तुमते पुरोडाशमष्टाकपालं निर्वपेद्वि- ५
 च्छिन्नाग्निहोत्रो यो वा कामयेत प्रजायै मे तन्तुर्न विच्छि-
 द्येतेति^१ सो ऽरण्योरग्नीन्समारोह्योदवसाय^१ मथित्वाग्नीन्वि-
 हृत्याग्ने तन्तुमते पुरोडाशमष्टाकपालं निर्वपेदिति^१ तस्या
 एते भवतस्त्वं नस्तन्तुस्त सेतुरग्ने त्वं पन्था भवसि देवयानः ।
 त्वयाग्ने पृष्ठं वयमारुहेम अथा देवैः सधमादं मदेम ॥ स्वयं १०
 कृष्णानः सुगमप्रवायं तिग्मशृङ्गो वृषभः शोणुचानः । प्रत्नः
 सधस्यमनुपश्यमान आ तन्तुमग्निर्दिव्यं ततानेति^१ खिष्टवत्यौ
 संयाज्ये हव्यवाहमभिमातिषाहः रचोहणं पृतनासु जिष्णुम् ।
 ज्योतिष्मन्तं दौघन्तं पुरन्धिमग्निः खिष्टकृतमाडवेम ॥
 खिष्टमग्ने अभितत्पृणाहि विश्वा देव पृतना अभिष्य । १५
 उरुं नः पन्थां प्रदिशन्विभाहि ज्योतिष्मद्वेह्यजरं न आयुरित्य-
 ग्ने व्रतभृते पुरोडाशमष्टाकपालं निर्वपेद्य आहिताग्निरश्रु
 कुर्यादिति^१ तस्या एते भवतस्त्वमग्ने व्रतभृच्छुचिर्देवाः आसा-
 दया इह । अग्ने हव्याय वोढवे ॥ व्रता नु विभ्रद्रतपा
 अदाभ्यो यजानो देवाः अजरः सुवीरः । दधद्रत्नानि सुवि- १०

^१ Thus MDU; •रोषादव• Be 8 Be; in B the last kh. is wanting.

दानो अग्ने गोपाय नो जीवसे जातवेद इत्यथ यस्याग्नयो
 वृथाग्निभिः स्रृष्ट्येरन्निधो वान्यस्य वाग्निभिः सो ऽरण्योर-
 ग्नीन्समारोह्योदवसाय^१ मथित्वाग्नीन्विहत्याग्नये विविचये पुरो-
 डाशमष्टाकपात्रं निर्वपत्यग्नये^२ व्रतपतय इति^१ तस्या एता
 ५ भवन्ति वि ते विष्वम्वातजूतासो अग्ने त्वामग्ने मानुषीरीडते
 विश्वस्त्वामग्ने व्रतपा असि यदो वयं प्रमिनाम व्रतानीति^१
 संतिष्ठन्त इष्टयः संतिष्ठन्त इष्टयः^१ ॥ ४३ ॥ त्रयोदशः ॥

॥ इति त्रयोदशः प्रश्नः ॥

१ •रोषोदव• Be ४ Be.

२ च ins. M.

अथ वै भवति प्रजापतिरकामयत प्रजाः सृजेयेति ' स
तपो ऽतप्यत ' स सर्पानसृजत ' सो ऽकामयत प्रजाः सृजे-
येति ' स द्वितीयमतप्यत ' स वयाःस्यसृजत ' सो ऽका-
मयत प्रजाः सृजेयेति ' स तृतीयमतप्यत ' स एतं दीचि-
तवादमपश्यत्तमवदत्ततो वै स प्रजा असृजतेति ' तत्पृच्छन्ति^१ ५
कतमत्तत्तपो यत्तपस्तप्त्वा दीचितवादं वदतीत्यथ वै भवत्य-
ङ्गिरसः सुवर्गं लोकं यन्तो ऽपु दीचातपसी प्रावेशयन्नुषु
स्वाति ' साचादेव दीचातपसी अवरुद्ध इत्येतदिति
ब्रूयादित्यथ वै भवति यदै दीचितो ऽमेध्यं पश्यत्यपास्माद्दीचा
क्रामति ' नीलमस्य हरो व्येतीति ' सो ऽमेध्यं दृष्ट्वा जपत्य- १०
बद्धं मनो दरिद्रं चक्षुः सूर्यो ज्योतिषाः श्रेष्ठो दीचे मा
मा हासीरित्याह ' नास्माद्दीचापक्रामति ' नास्य नीलं न
हरो व्येतीति ब्राह्मणमथ वै भवति यदै दीचितमभिवर्षति
दिव्या आपो ऽशान्ता अजो बलं दीचां तपो ऽस्य निर्घ्न-
न्तीति ' सो ऽभिवृष्यमाणो जपत्युन्दतीर्बलं धत्तौजो धत्त १५
बलं धत्त मा मे दीचां मा तपो निर्वधिष्टेत्याहैतदेव
सर्वमात्मन्धत्ते ' नास्यौजो बलं न दीचां न तपो निर्घ्नन्तीति
ब्राह्मणमथ वै भवत्यग्निर्वै दीचितस्य देवता ' सो ऽस्मादेतर्हि
तिर इव यर्हि यातीति ' सो ऽस्मात्समाहूढस्तिर इव^२

१ पृच्छन्ति MG (pr. m.) U ; पृच्छन्ति Be BG (sec. m.) ; the plural is correct, the subject being, according to Bhav., ब्रह्मवादिनः ।

२ यर्हि ins. M.

भवति ' सो ऽरक्षोरग्रीन्समारोह्य बृहस्पतिवत्यर्चा प्रयाति '
 भद्रादभि श्रेयः प्रेहि बृहस्पतिः पुरेता ते अस्त्वित्याह '
 ब्रह्म वै देवानां बृहस्पतिस्तमेवान्वारभते ' स एनः संपारय-
 तीति ब्राह्मणं ' प्रज्ञातमपाः संधानस्योक्तमध्यवसानस्याथ^१ वै
 ५ भवति यो वै सोमः राजानः साम्राज्यं लोकं गमयित्वा
 क्रीणाति गच्छति खानाः साम्राज्यं ' कृन्दाःसि खलु वै
 सोमस्य राज्ञः साम्राज्यो लोकः ' पुरस्तात्सोमस्य क्रयादे-
 वमभिमन्त्रयेतेति ' स पुरस्तात्सोमस्य क्रयादेवमभिमन्त्र-
 यते ॥ १ ॥

- १० एष ते गायत्रो भाग इति मे सोमाय ब्रूतादेष ते त्रैष्टुभो
 भाग इति मे सोमाय ब्रूतादेष ते जागतो भाग इति मे
 सोमाय ब्रूताच्छन्दोमानाः साम्राज्यं गच्छेति मे सोमाय ब्रूता-
 दिति ' साम्राज्यमेवैनं लोकं गमयित्वा क्रीणाति ' गच्छति
 खानाः साम्राज्यमिति ब्राह्मणमथ वै भवति यो वै तानूनघ्नस्य
 १५ प्रतिष्ठां वेद प्रत्येव तिष्ठति ' ब्रह्मवादिनो वदन्ति न प्राश्नन्ति
 न जुह्वत्यथ क्व तानूनघ्नं प्रतितिष्ठतीति ' प्रजापतौ मनसीति
 ब्रूयात्त्रिरवजिघ्रेदिति ' स त्रिरवजिघ्रेति प्रजापतौ त्वा मनसि
 जुहोमीत्येषा वै तानूनघ्नस्य प्रतिष्ठा ' य एवं वेद प्रत्येव
 तिष्ठतीति ब्राह्मणमथ वै भवति यो वा अध्वर्योः प्रतिष्ठां वेद
 २० प्रत्येव तिष्ठति ' यतो मन्येतानभिक्रम्य होष्यामीति तत्तिष्ठ-

१ Thus M Be G ; •ध्यवसानस्य• B

चाश्रावयेदिति^१ स यतो मन्यतानभिक्रम्य होष्यामीति तत्तिष्ठ-
 चाश्रावयत्येषा वा अध्वर्योः प्रतिष्ठा^१ य एवं वेद प्रत्येव
 तिष्ठतीति ब्राह्मणमथ वै भवति यदभिक्रम्य जुहुयात्प्रतिष्ठाया
 इयात्तस्मात्समानत्र तिष्ठता होतव्यं प्रतिष्ठित्या इति^१ तदेत-
 दन्यत्र हविर्यज्ञेभ्यो^१ ऽभिक्रामं जुहोतीति हविर्यज्ञेषु भवत्यथ ५
 वै भवति यो वा अध्वर्योः स्वं वेद स्ववानेव भवति^१ सुम्वा
 अस्य स्वं वायव्यमस्य स्वं चमसो ऽस्य स्वं^१ यदायव्यं वा चमसं
 वानन्वारभ्याश्रावयेत्स्वादियादिति^१ स वायव्यं चैव चमसं
 चान्वारभ्याश्रावयति^१ स्वादेव नैतीति ब्राह्मणमथ वै
 भवति यो वै सोममप्रतिष्ठाप्य स्तोत्रमुपाकरोत्यप्रतिष्ठितः १०
 सोमो भवत्यप्रतिष्ठित स्तोमो ऽप्रतिष्ठितान्युक्त्यान्यप्रतिष्ठितो
 यजमानो ऽप्रतिष्ठितो ऽध्वर्युर्वायव्यं वै सोमस्य प्रतिष्ठा चमसो
 ऽस्य प्रतिष्ठा सोम स्तोमस्य स्तोम उक्त्यानां^१ ग्रहं वा गृहीत्वा
 चमसं वोच्चीय स्तोत्रमुपाकुर्यादित्युक्त्यनः^१ ह्येव^१ चमसस्य
 ग्रहणः^१ स ग्रहं वैव गृहीत्वा चमसं वोच्चीय स्तोत्रमुपा- १५
 करोति^१ प्रत्येव सोमः स्थापयति प्रति स्तोमं प्रत्युक्त्यानि^१
 प्रति यजमानस्तिष्ठति प्रत्यध्वर्युरिति ब्राह्मणम्^१ ॥ २ ॥

अथ वै भवति यज्ञं वा एतत्संभरन्ति यत्सोमक्रयण्यै
 पदं^१ यज्ञमुखः हविर्धाने^१ यर्हि हविर्धाने प्राची प्रवर्तये-
 युस्तर्हि तेनाचमुपाज्यादिति^१ स यर्हि हविर्धाने प्राची १०

१ MGB ins. न; Bhav. cites the passage without the negative particle.

प्रवर्तयति^१ तर्हि^१ तेन पदतृतीयेन पत्यच्चधुरमुपानक्ति^१
 यज्ञमुख एव यज्ञमनुसंतनोतीति ब्राह्मणमथ वै भवति प्राञ्च-
 मग्निं प्रहरन्त्युत्पत्नीमानयन्त्यन्वनाः^१सि प्रवर्तयन्त्यथ वा अस्यैष
 ५ धिष्णियो हीयते सो ऽनुधायति स ईश्वरो रुद्रो भूत्वा प्रजां
 पशून्यजमानस्य शमयितोर्यर्हि पशुमाप्रीतमुदञ्चं नयन्ति तर्हि
 तस्य पशुअपणः हरेदिति^१ स यर्हि पशुमाप्रीतमुदञ्चं नयन्ति
 तर्हि तस्य पशुअपणः हरति^१ तेनैवैनं भागिनं करोतीति
 ब्राह्मणमथ वै भवति यजमानो वा आहवनीयो^१ यजमानं वा
 १० एतद्विकर्षन्ते यदाहवनीयात्पशुअपणः हरन्ति^१ स वैव
 स्यान्निर्मन्थं वा कुर्यादिति^१ स यद्यहैनं^२ करिष्यन्भवति
 नैनमन्वानयते^१ ऽजस्र एवाप्येष दीप्यमानः शेते^१ यद्यु वा
 एनमन्वानयते तस्य पशुवेलायामुल्मुकमादायारणी उपसंगृह्य
 पूर्वः पशोः प्रतिपद्यते^१ निर्मन्थेनात्र^३ पशुः अपयन्ति^१
 १५ वपया^४ तत्सहोल्मुकमाहरन्ति यजमानस्य सात्मत्वायेति
 ब्राह्मणमथ वै भवति यदि पशोरवदानं नश्येदाज्यस्य प्रत्या-
 ख्यायमवद्येदिति^१ स यावन्ति पशोरवदानानि नश्यन्ति
 तावत्कृत्व आज्यस्य प्रत्याख्यायमवद्यति^१ सैव ततः प्रायश्चित्ति-
 रिति ब्राह्मणमथ वै भवति ये पशुं विमथ्नीरन्यस्ताङ्कामयेता-

१ Thus M ; प्रवर्तयेयुस्तर्हि the other MSS.

२ यद्यहैनं B Be ; cp. infra p. 163, 5.

३ Thus M only ; निर्मन्थेनाह the other MSS.

४ Thus MBG (sec. m.) ; पथा Be G (pr. m.).

तिमार्च्छेयुरिति कुविदङ्गेति नमोवृत्तिवत्यर्चाग्नीध्रे जुहुया-
दिति^१ स कुविदङ्गेति नमोवृत्तिवत्यर्चाग्नीध्रे जुहोति^१ नमो-
वृत्तिमेवैषां वृक्ते^१ ताजगार्तिमार्च्छन्तीति ब्राह्मणं^१ यद्यु वा
एकचरं विमथ्नीते शामित्र एतां जुहोति^१ प्रज्ञातमुपाकरण-
स्योक्तमपाव्यानां^२ चरणं^१ ब्राह्मणमुत्तरम्^१ ॥ ३ ॥ प्रथमः ॥ ५

अथ वै भवति यो वा अथथादेवतं यज्ञमुपचरत्या
देवताभ्यो वृश्च्यते पापीयान्भवति^१ यो यथादेवतं न
देवताभ्य आवृश्च्यते वसीयान्भवत्याग्नेय्यर्चाग्नीध्रमभिमृशेद्वैष्णव्या
हविर्धानमाग्नेय्या सुचो वायव्यया वायव्यान्यैन्द्रिया सद इति^१
स आग्नेय्यर्चाग्नीध्रमभिमृशति वैष्णव्या हविर्धानमाग्नेय्या सुचो^{१०}
वायव्यया वायव्यान्यैन्द्रिया सदो^१ यथादेवतमेव यज्ञमुप-
चरति^१ न देवताभ्य आवृश्च्यते वसीयान्भवतीति ब्राह्मणमुक्त-
मौदुम्बराणां महापरिधीनां^३ परिधानमुक्तं^१ सुचां^१ सादन-
मुक्तं पात्राणामभिमर्शनमथ वै भवतीष्टर्गो वा अध्वर्युर्यजमा-
नस्येष्टर्गः खलु वै पूर्वा ऽष्टुः चीयत^१ आसन्यान्मा मन्त्रात्पाहि^{१५}
कस्याश्चिदभिगस्त्या इति पुरा प्रातरनुवाकाञ्जुहुयादिति^१
पुरा प्रातरनुवाकान्महारात्र उत्थायाग्नीध्र आसन्यां जुहोत्या-
सन्यान्मा मन्त्रात्पाहि कस्याश्चिदभिगस्त्याः^४ स्वाहेत्यात्मन एव

१ BG ins. प्रज्ञात एतां जुहोति ।

२ Thus M ; उपाकरणौयस्य the other MSS.

३ From here unto निर्हन्ती० (p. 158, 12) is left out in B.

४ •भिगस्त्या M Be U and Padapāṭha at TS. III. 1. 7. 1 ; अभि-
गस्त्याः G.

तद्ध्वर्युः पुरस्ताच्छर्म नह्यते ऽनात्या इति ब्राह्मणमथ वै
भवति यो वै कन्दोभिरभिभवति स स॒सुन्वतो॑रभिभवतीति ।
स स॒सुन्वतो॑र्महारात्र उत्थायाग्नीध्रे तिस्रो ऽभिभूतीर्जुहोति
संवेशाय लोपवेशाय त्वा गायत्रिया अभिभूत्यै स्वाहा संवेशाय
५ लोपवेशाय त्वा त्रिष्टुभो ऽभिभूत्यै स्वाहा संवेशाय लोपवेशाय
त्वा जगत्या अभिभूत्यै स्वाहेत्यथ द्वे प्राणाङ्गती जुहोति
प्राणापानौ मृत्योर्मा पातं प्राणापानौ मा मा हासिष्टमित्यथ
वै भवति देवतासु वा एते प्राणापानयोर्व्यायच्छन्ते येषां
सोमः समृच्छते । संवेशाय लोपवेशाय त्वेत्याह । कन्दा॒सि
१० वै संवेश उपवेशश्चकन्दोभिरेवास्य कन्दा॒सि वृङ्क्ते इति
ब्राह्मणमथ वै भवति यस्य भूया॒सो यज्ञक्रतव इत्याहुः
स देवता वृङ्क्ते इति । यद्यग्निष्टोमः सोमः परस्तात्स्यादुक्यं
कुर्वीतेत्युक्यं क्रतुमुपैति । यद्युक्यः स्यादतिरात्रं कुर्वीते-
त्यतिरात्रं क्रतुमुपैति । यज्ञक्रतुभिरेवास्य देवता वृङ्क्ते वशी-
१५ यान्भवतीति ब्राह्मणमिति१ न्वा१ अध्वर्युतो१ । ऽथ कन्दोगतः ।
प्रेतिवन्ति१ चैतिवन्ति१ चाज्यानि१ भवन्त्यभिजित्यै । मरु-
त्वतीः प्रतिपदो विजित्या । उभे वृहद्रथंतरे भवत ।

१ इतीन्वा अध्व० BGU ; इतीन्वध्व० M.

२ Thus only Bhavasvāmin ; प्रेतिवंत च इतिवंति चा० M ; प्रेतिवंति
प्रदतिवेति चाज्य० G ; प्रेतिवंति प्रदतिवोति चाज्य० U ; प्रेतिप्रदतिवेचाज्य०
Be ; cp. also TS. III. 1. 7. 2 with the comm. Vol. III, p. 41 and
T Br. I. 4. 6. 1.

इति^१ नै^१ छन्दोगतो^१ । ऽथ होतः^२ । सजनीयः^३ शस्यं विहव्यः^४
 शस्यमगस्त्यस्य कथाशुभौथः^५ शस्यमिति^२ न्वा^३ एकयाजिनो^३ ।
 ऽथ सत्त्रिणां महारात्र उत्थानं चैव समानं पञ्चाभिभूतीर्दे^६
 प्राणाङ्गती^१ । ते यथाकृत्वेव यन्त्यादिष्टान्येवाहान्युपयन्त्युक्तं^४
 निघाभ्यासु वाचनमथ वै भवत्योषधयो वै सोमस्य विशो^१ विशः ५
 खलु वै राज्ञः प्रदातोरौश्वरा^१ ऐन्द्रः सोम इति^१ सो ऽभि-
 षोष्यन्नोषधीभ्यो ऽधि राजानं निर्याचते^१ ऽवीवृधं वो मनसा
 सुजाता चतप्रजाता भाग इदः स्याम । इन्द्रेण देवीर्वीरुधः
 संविदाना अनुमन्यन्ताः सवनाय सोममित्याहैषधीभ्य एवैनः
 स्वायै विशः स्वायै देवतायै निर्याच्याभिषुणोतीति ब्राह्मणमथ १०
 वै भवति यो वै सोमस्याभिषूयमाणस्य प्रथमो ऽःशु स्कन्दति
 स ईश्वर इन्द्रियं वीर्यं प्रजां पशून्यजमानस्य निर्हन्तोस्तमभि-
 मन्त्रयेतेति^१ स यः सोमस्याभिषूयमाणस्य प्रथमो ऽःशु
 स्कन्दति तमभिमन्त्रयेता मास्कान्सह प्रजया सह रायस्यो-
 षेणेन्द्रियं मे वीर्यं मा निवंधीरित्याग्निषमेवैतामाशास्त इन्द्रि- १५
 यस्य वीर्यस्य प्रजायै पशूनामनिर्घातायेति ब्राह्मणमत्रैषा
 द्रष्टानुमन्त्रणीया^५ । तामितराभिः सह वक्ष्यामो^१ ऽथ वै
 भवति ॥ ४ ॥

१ Corrected ; इति छंदोग० M ; इत्यु-छंदोग० Be UG.

२ होतः M.

३ इतिनेकया० M ; इतीन्वा एकया० Be UG.

४ Thus M ; यन्त्यादिष्टानि अहान्युप० GU ; यत्यादिष्टाविहव्यहान्युप० Be.

५ Thus MBG ; •मत्रवा इष्टानुमं चषीया Be : •मत्रैषा इष्टानुमं चषीया U.

- यो वै देवान्देवयज्ञसेनार्पयति मनुष्यान्मनुष्ययज्ञसेन देव-
यज्ञस्येव देवेषु भवति मनुष्ययज्ञसी मनुष्येषु । याग्राचीन-
माग्रयणाद्गृह्णीयात्तानुपांशु गृह्णीयाद्यानूर्ध्वांस्तानुपब्दि-
मत इति । स याग्राचीनमाग्रयणाद्गृह्णाति तानुपांशु
५ गृह्णाति । यानूर्ध्वांस्तानुपब्दिमतो । देवानेव तद्देवयज्ञसेना-
र्पयति मनुष्यान्मनुष्ययज्ञसेन । देवयज्ञस्येव देवेषु भवति
मनुष्ययज्ञसी मनुष्येष्विति ब्राह्मणं । ते यत्र बहिष्पवमानं
स्रप्यन्तो भवन्ति तेषु समन्वारभेष्वाहवनीये सुवाङ्गतिं जुहोत्यग्निः
प्रातःसवने पाल्वस्मान्चैश्वानरो महिना विश्वशम्भुः । स नः पावको
१० द्रविणं दधात्वायुष्मन्तः सहभक्षाः स्याम स्वाहेति । माध्यंदिने
पवमाने तथैव समन्वारभेष्वाहवनीये सुवाङ्गतिं जुहोति विश्वे
देवा मरुतो इन्द्रो अस्मानस्मिद्धितीये सवने न जह्युः ।
आयुष्मन्तः प्रियमेषां वदन्तो वयं देवानां सुमतौ स्याम
स्वाहेत्यार्भवे पवमाने तथैव समन्वारभेष्वाहवनीये सुवाङ्गतिं
१५ जुहोतीदं तृतीयं सवनं कवीनामृतेन ये चमसमैरयन्त ।
ते सौधन्वनाः सुवरानशानाः स्विष्टिं नो अभि वसीयो नयन्तु
स्वाहेत्यथ वै भवत्यायतनवतीर्वा अन्या आङ्गतयो ह्यन्ते ऽना-
यतना अन्या । या आघारवतीस्ता आयतनवतीर्याः सौम्यास्ता
अनायतना । ऐन्द्रवायवमादायाघारमाघारयेदिति । स ऐन्द्र-
२० वायवमादायाघारमाघारयत्यध्वरो यज्ञो ऽयमस्तु देवा ओष-
धीभ्यः पशवे नो जनाय । विश्वस्मै भूतायाध्वरो ऽसि स पिन्वस्व
वृतवद्देव सोम स्वाहेति । सौम्या एव तदाङ्गतीरायतनवतीः

करोत्यायतनवान्भवति य एवं वेदाथो द्यावापृथिवी एव घृतेन
 व्युत्ति^१ ते व्युत्ते उपजीवनीये भवत^१ उपजीवनीयो भवति
 य एवं वेदेति ब्राह्मणमथ प्रतिप्रस्थातोत्तरार्धं आहवनीयस्य
 मन्थिनः सꣳस्रावं जुहोत्येष ते रुद्र भागो यं निरयाचथास्तं
 जुषस्व विदेर्गोपत्यꣳ रायस्योषꣳ सुवीर्यꣳ संवत्सरौणाꣳ ५
 स्वाहेत्यथ वै भवति मनुः पुत्रेभ्यो दायं व्यभजत्सं नाभानेदिष्ठं
 ब्रह्मचर्यं वसन्तं निरभजत्सं आगच्छत्सो ऽब्रवीत्कथा मा
 निरभागिति^१ न त्वा निरभाचमित्यब्रवीदङ्गिरस इमे सत्त-
 मासते^१ ते सुवर्गं लोकं न प्रजानन्ति^१ तेभ्य इदं ब्राह्मणं ब्रूहि^१
 ते सुवर्गं लोकं यन्तो य एषां पशवस्ताꣳस्ते दास्यन्तीति^१ १०
 तदेभ्यो ऽब्रवीदिति^१ तत्पृच्छन्ति^१ किमेभ्यस्तदुवाचेत्यपाव्यानि
 सन्तनीर्द्रप्सानुमन्त्रणीया अच्चावाकीयाः^२ स्तोत्रीयाः^२ शस्त्रीयाः
 सत्यं वदत अद्वा वो मा विगादित्येतदेभ्यस्तदुवाचेति^३ तं
 पशुभिश्चरन्तं यज्ञवास्तौ रुद्र आगच्छदित्युक्तस्यैष कर्मणो
 ऽनुवादो^१ ऽथ द्वे प्रवृताङ्गती जुहोति^१ जुष्टो वाचो भूयास- १५
 मृचा स्तोमꣳ समर्धयेत्युपरिष्टान्तृतीया^४ तामु^४ तत्रैव वक्ष्यामो^१
 ऽथ द्रप्साननुमन्त्रयते द्रप्सश्चस्कन्द यस्ते द्रप्सो यो द्रप्सो यस्ते
 द्रप्स इत्यथ वै भवत्यध्वर्युर्वा च्छत्विजां प्रथमो युज्यते तेन

१ Thus MU ; all the other MSS. read the singular.

२ Thus M only ; all the other MSS. °वाकौयास्तानीयाः ।

३ Thus M ; विशाद् i.s. of विगाद् all the other MSS.

४ Thus M ; तृतीयाम् the other MSS.

स्तोमो योक्तव्य इति । ते यत्र बहिष्पवमानः सर्पन्ति तत्रक
 एवाध्वर्युः प्रथमो बर्हिषी धुवानः^१ सर्पति । वागग्नेया अग्न
 एतृजुगा देवेभ्यो यज्ञो मयि दधती प्राणान्पशुषु प्रजां मयि
 च यजमाने चेत्याह । वाचमेव तद्यज्ञमुखे युनक्तीति ब्रह्मण-
 ५ मथ वै भवति वास्तु वा एतद्यज्ञस्य क्रियते यद्ब्रह्मण्मृहीत्वा
 बहिष्पवमानः सर्पन्ति । पराञ्चो हि यन्ति । पराचीभि
 स्तुवते । वैष्णव्यर्चा पुनरेत्योपतिष्ठत इति । स वैष्णव्यर्चा पुनरे-
 त्योपतिष्ठते । यज्ञो वै विष्णुर्द्यज्ञमेवाकर्षिष्णो त्वं नो अन्तमः
 शर्म यच्छ सहन्त्य । प्र ते धारा मधुश्चुत उत्सं दुहते
 १० अक्षितमित्याह । यदेवास्तु शयानस्योपशुष्यति तदेवास्यैतेना-
 प्याययतीति ब्राह्मणम् । ॥ ५ ॥ द्वितीयः ॥

अथ वै भवति यो वै पवमानानामन्वारोहान्विद्वान्यजते
 ऽनु पवमानानारोहति । न पवमानेभ्यो ऽवच्छिद्यत इति ।
 बहिष्पवमाने पञ्चम्यां प्रस्तुतायां वाचयति श्वेनो ऽसि
 १५ गायत्रच्छन्दा अनु त्वारभे स्वस्ति मा संपारयेति । माध्यन्दिने
 पवमाने ऽष्टम्यां प्रस्तुतायां वाचयति सुपर्णे ऽसि त्रिष्टुप्छन्दा
 अनु त्वारभे स्वस्ति मा संपारयेत्यार्भवे पवमाने नवम्यां
 प्रस्तुतायां वाचयति सघासि जगतीच्छन्दा अनु त्वारभे स्वस्ति
 मा संपारयेत्याहैते वै पवमानानामन्वारोहास्तान्य एवं विद्वान-
 १० न्यजते ऽनु पवमानानारोहति । न पवमानेभ्यो ऽवच्छिद्यत

१ धुवानः (cp. infra XV. 29) BG ; ध्रुवानः U ; धुवानः M, but
 with a न written above the ध ; धून्वानः Be.

इति ब्राह्मणमथ वै भवति यो वै पवमानस्य संततिं वेद
 सर्वमायुरेति ' न पुरायुषः प्रमीयते ' पशुमान्भवति '
 विन्दते प्रजां ' पवमानस्य ग्रहा गृह्यन्ते ऽथ वा अस्यैते
 ऽगृहीता ' द्रोणकलश आधवनीयः पूतभृत्तान्यदगृहीत्वो-
 पाकुर्यात्पवमानं विच्छिन्द्यात्तं ' विच्छिद्यमानमध्वर्योः प्राणो ५
 ऽनु विच्छिद्येतापयामगृहीतो ऽसि प्रजापतये त्वेति द्रोण-
 कलशमभिमृशेदिति ' स प्रजापतये त्वेति द्रोणकलशमभिमृशती-
 न्द्राय त्वेत्याधवनीयं ' विश्वेभ्यस्त्वा देवेभ्य इति पूतभृतं '
 पवमानमेव तत्संतनोति ' सर्वमायुरेति ' न पुरायुषः प्रमी-
 यते ' पशुमान्भवति ' विन्दते प्रजामिति ब्राह्मणमथ वै १०
 भवति त्रीणि वाव सवनान्यथ तृतीयं सवनमवलुम्पन्त्यनंशु
 कुर्वन्त ' उपांशुं ऊत्वोपांशुपात्रे ऽंशुमवास्य तं तृतीय-
 सवने ऽपिरुज्याभिषुणुयादिति ' स१ य१ एवैष१ उपांशुपात्रे१
 ऽंशुः१ प्रास्तो भवति तं माध्यन्दिनीय ऋजीषे ऽपिरुज्या-
 भिषुणोति ' यदाप्याययति तेनांशुमद्यदभिषुणोति तेन- १५
 जीषि ' सर्वाण्येव तत्सवनान्यंशुमन्ति शुक्रवन्ति समावद्वी-
 र्याणि करोतीति ब्राह्मणम् ' ॥ ६ ॥

अथातो दीर्णप्रवृत्तानामेव मीमांसा ' द्रोणकलशे दीर्णे
 वा प्रवृत्ते वा पात्र्यां चतुर्गृहीतं गृहीत्वाहवनीये जुहोत्यन्वारब्धे
 यजमाने विधुं दद्राणं समने बहूनां युवानं सन्तं पलितो १०

१ Thus M; स एवैष etc. G; स वैष उपांशुपात्रेऽंशुः BU; स एवैष
 उपांशुपात्रेपशुः Be.

जगार । देवस्य पश्य काव्यं महित्वाद्या ममार स ह्यः समान
 खाहेत्यथ होतृचमसे वसतीवरीभ्यो ऽध्यपो निःषिच्य तस्य
 स्वधाः संभरति भूतिः सोमेन वर्धतां तस्य मेष्टस्य वीतस्य
 द्रविणमागम्यादिति ^१ स्कन्नमनुमन्त्रयते भूपतये स्वाहा भुवन-
 ५ पतये स्वाहा भूतानां पतये स्वाहेति ^१ स यद्यह^१ दीर्णं
 भवति प्रतिलिम्पत्येनं^२ ^१ यद्यु वै प्रवृत्त उच्छ्रित्येनं बर्हिषी
 अन्तर्धाय स्वधामानयत्यपोद्धृत्य बर्हिषी आग्रयणादप्तुं प्रस्क-
 न्दयत्याधवनीये दीर्णं वा प्रवृत्ते वा तथैव पात्र्यां चतुर्गृहीतं
 गृहीत्वाहवनीये जुहोत्यन्वारभ्ये यजमाने द्वौ समुद्रौ
 १० विततावजूर्यौ पर्यावर्तते जठरेव पादाः । तयोः पश्यन्तो
 अतियन्त्यन्यमपश्यन्तः सेतुनातियन्त्यन्यः खाहेत्यथ होतृच-
 मसे वसतीवरीभ्यो ऽध्यपो निःषिच्य तस्य तथैव स्वधाः
 संभरति भूतिः सोमेन वर्धतां तस्य मेष्टस्य वीतस्य द्रविण-
 मागम्यादिति ^१ स्कन्नमनुमन्त्रयते भूपतये स्वाहा भुवन-
 १५ पतये स्वाहा भूतानां पतये स्वाहेति ^१ स यद्यह^१ दीर्णं
 भवति प्रतिलिम्पत्येनं ^१ यद्यु वै प्रवृत्त उच्छ्रित्येनं बर्हिषी
 अन्तर्धाय स्वधामानयत्यपोद्धृत्य बर्हिषी आग्रयणादेवाप्तुं
 प्रस्कन्दयति ^१ पूतमृति दीर्णं वा प्रवृत्ते वा तथैव पात्र्यां
 चतुर्गृहीतं गृहीत्वाहवनीये जुहोत्यन्वारभ्ये यजमाने द्वे द्रधषी

१ Thus here and infra (163. 15, 164. 6) M ; also Be at these last mentioned passages ; यदि the other MSS. and Be, here, but infra यद्युह ।

२ Thus here and infra M, the other MSS. every time the plural.

सतती वस्त एकः केशी विश्वा भुवनानि विद्वान् । तिरोधा-
 यैत्यसितं वसानः शुक्रमादत्ते अनुहाय जार्यै स्वाहेत्यथ
 होढचमसे वसतौवरीभ्यो ऽध्यपो निःषिच्य तस्य तथैव स्वधाः
 संभरति भूतिः सोमेन वर्धतां तस्य मेष्टस्य वीतस्य द्रविणमा-
 गम्यादिति ^१ स्कन्नमनुमन्त्रयते भृपतये स्वाहा भुवनपतये ^५
 स्वाहा भूतानां पतये स्वाहेति ^१ स यद्यह दीर्णो भवति
 प्रतिस्त्रिम्पत्येनं ^१ यद्यु वै प्रवृत्त उच्छ्रित्येनं बर्हिषी अन्तर्धाय
 स्वधामानयत्यपोद्भृत्य बर्हिषी आग्रयणादेवाप्तुं ^१ प्रस्कन्दयत्या-
 ग्रयणे दीर्णो वा प्रवृत्ते वा तस्य पुरोश्चा ङलोच्छ्रित्येनं
 बर्हिषी अन्तर्धाय स्वधामानयत्यपोद्भृत्य बर्हिषी द्रोणकल- ^{१०}
 शादेवाप्तुं ^१ प्रस्कन्दयत्यान्यस्मिन्ग्रहे दीर्णो वा प्रवृत्ते वा
 तस्यैव पुरोश्चा ङलोच्छ्रित्येनं बर्हिषी अन्तर्धाय स्वधा-
 मानयत्यपोद्भृत्य बर्हिषी आग्रयणादेवाप्तुं प्रस्कन्दयति ॥ ७ ॥

अथ वै भवति देवा वै यद्यज्ञे ऽकुर्वत तदसुरा अकुर्वत ^१
 ते देवा एतं महायज्ञमपश्यन्तमतन्वताग्निहोत्रं व्रतमकुर्वत ^{१५}
 तस्माद्द्विव्रतः स्याद्द्विर्होत्रं जुहति ^१ पौर्णमासं यज्ञमग्नीषो-
 मीयं पशुमकुर्वत ^१ दार्श्यं यज्ञमाग्नेयं पशुमकुर्वत ^१ वैश्वदेवं
 प्रातःसवनमकुर्वत ^१ वरुणप्रघासान्माध्यंदिनः सवनः साकमे-
 धान्पितृयज्ञं अम्बकाःस्तृतीयसवनमकुर्वतेति ^१ तत्पृच्छन्ति ^१
 कतमः स महायज्ञ इत्ययमेव चातुर्मास्यः सोम उक्तो भवत्यथो ^{१०}

१ This passage is left out by all the MSS exc. M.

२ ० पृच्छति all the MSS. exc. M.

- खलु य एव कश्च सौम्यो ऽध्वरः स महायज्ञस्तमेषामसुरा
यज्ञमन्ववाजिगाःसन्तं नान्वायन्ते ऽब्रुवन्नध्वर्तव्या वा इमे
देवा अभूवन्निति ' तदध्वरस्याध्वरत्वं ' ततो देवा अभवन्प-
रासुरा ' य एवं विद्वानसोमेन यजते भवत्यात्मना परास्य
५ भ्रातृव्यो भवतीति ब्राह्मणमथ समस्तः राजानमुपतिष्ठते
परिभूरग्निं परिभूरिन्द्रं परिभूर्विश्वान्देवान्परिभूर्माः सह
ब्रह्मवर्चसेन स नः पवस्व शं गवे शं जनाय शमर्वते शः
राजन्नोषधीभ्यो ऽच्छिन्नस्य ते रथिपते सुवीर्यस्य रायस्योषस्य
ददितारः स्याम । तस्य मे रास्व तस्य ते भचीय तस्य त
१० इदमुन्मृज इति ' चत्वारो ब्राह्मणसंपन्नाः कामास्तेषां यं^१
कामं^२ कामयते^१ तमादिशोन्मृष्टे ' ऽथावकाशैश्चरति '
प्राणाय मे वर्चोदा वर्चसे पवस्वेत्युपाःशुपात्रमवेक्षते ' ऽपाना-
येत्यन्तर्यामपात्रं^२ ' व्यानायेत्युपाःशुसवनं ' वाच इत्यैन्द्रवा-
यवं ' दक्षक्रतुभ्यामिति मैत्रावरुणः ' ओत्रायेत्याश्विनं '
१५ चक्षुर्भ्यामिति शुक्रामन्थिनावात्मन इत्याययणमङ्गेभ्य इत्युक्थ्य-
मायुष इति ध्रुवं ' प्रतिष्ठाया इत्यतुपात्रे माध्यंदिने सवने '
न प्रातःसवने ' वीर्यायेत्यतिग्राह्यं वा षोडशिनं वावेक्षते '
विष्णोर्जठरमसीति द्रोणकलशमवेक्षत ' इन्द्रस्य जठरमसीत्या-
धवनीयं ' विश्वेषां देवानां जठरमसीति पूतभृतमथ समस्तमेव
२० राजानमुपतिष्ठते को ऽसि को नाम कस्मै त्वा काय त्वा यं

१. Thus M; यंयं कामं कामयते Be; यं कामं कामयेत UG; यं कामयेत B.

२. अन्तर्यामं i.s.o. अन्तर्यामपात्रं M.

त्वा सोमेनातीदपं यं त्वा सोमेनामीमदः सुप्रजाः प्रजया
 भृयासः सुवीरो वीरैः सुवर्चा वर्चसा सुपोषैः पोषैर्विश्वेभ्यो
 मे रूपेभ्यो वर्चादा वर्चसे पवस्व तस्य मे रास्व तस्य ते भचीय
 तस्य त इदमुन्मृज इति^१ चत्वारो ब्राह्मणसंपन्नाः कामास्तेषां
 यं^२ कामं^३ कामयते^३ तमादिश्योन्मृष्ट आयुर्मुन्मृजे भृतिमुन्मृजे
 ब्रह्मवर्चसमुन्मृजे ऽमुष्य प्राणमुन्मृज इदमुन्मृज^२ इति^१ यमेव
 तर्पयति स एनं तप्तः प्राणापानाभ्यां वाचो दक्षक्रतुभ्यां
 चक्षुभ्यां श्रोत्राभ्यामात्मनो ऽङ्गेभ्य आयुषो ऽन्तरेति^१ ताजक्
 प्रधन्वतीति ब्राह्मणमुक्तः स्फ्यविघनानामुपस्थानमुक्तः संप्रसर्पण-
 स्थोक्तो भवानुवाकः^१ ॥ ८ ॥ तृतीयः ॥

उक्तं पृषदाज्यस्याविकृतस्य ग्रहणमुक्तो दधिघर्मो^१ ऽथ
 वै भवति यत्कृष्णशकुनः पृषदाज्यमवमृशेच्छूद्रा अस्य प्रमायुकाः
 स्युर्यच्छावमृशेच्चतुष्पादो ऽस्य पशवः प्रमायुकाः स्युर्यत्स्कन्देद्यज-
 मानः प्रमायुकः स्यादित्यथ वै भवति पशवो वै पृषदाज्यं^१
 पशवो वा एतस्य स्कन्दन्ति यस्य पृषदाज्यः स्कन्दति^१ यत्पृष-
 दाज्यं पुनर्गृह्णाति पशूनेवासौ पुनर्गृह्णातीति ब्राह्मणमथ वै भवति
 प्राणो वै पृषदाज्यं^१ प्राणो वा एतस्य स्कन्दति यस्य पृषदाज्यः
 स्कन्दति^१ यत्पृषदाज्यं पुनर्गृह्णाति प्राणमेवासौ पुनर्गृह्णाति^२

१ Thus M again; यं कामं कामयेत UBG; यंयं क० कामयेत Be.

२ om. U Be.

३ इति ins. BG.

- हिरण्यमवधाय^१ गृह्णातीति^१ स्कन्ने पृषदाज्ये कः सं वा चमसं
 वा याचति^१ तमन्तर्वेदि निधाय तस्य स्वधाः संभरति
 भूतिर्दधा घृतेन वर्धतां तस्य मेष्टस्य वीतस्य द्रविणमागम्या-
 दिति^१ स्कन्मनुमन्त्रयते भूपतये स्वाहा भुवनपतये स्वाहा
 ५ भूतानां पतये स्वाहेत्यथैतस्याः^२ सुच्यवदधाति शतमानः
 हिरण्यं^१ नित्ये ग्रहणे वैष्णवीमृचमनुवर्तयति विष्णो त्वं नो
 अन्तम इत्यपोद्धृत्य हिरण्यमश्वमवघ्राप्य सादयत्यधातो ऽमेध-
 भूतस्यैव श्वावघ्रातस्य ध्वाङ्गावमृष्टस्य कीटावपन्नस्येति यदु^२
 चान्यदमेधं^३ मन्यते^१ सर्वश एवैताः सुचमसु प्रवेश्याथान्यस्याः
 १० सुच्यवदधाति शतमानः हिरण्यं^१ नित्ये ग्रहणे वैष्णवीमृच-
 मनुवर्तयति विष्णो त्वं नो अन्तम इत्यपोद्धृत्य हिरण्यमश्व-
 मवघ्राप्यैव सादयत्यथ वै भवति वि वा एतस्य यज्ञश्चिद्यते
 यस्य पृषदाज्यः स्कन्दति^१ वैष्णव्यर्चा पुनर्गृह्णातीति^१ स
 वैष्णव्यर्चा पुनर्गृह्णाति^१ यज्ञो वै विष्णुर्यज्ञेनैव यज्ञः संतनो-
 १५ तीति ब्राह्मणं^१ ते यत्रान्तःशास्त्रं प्रचरिष्यन्तो भवन्ति तदाह
 ब्रह्मप्रचरिष्यामो होतर्घर्ममभिष्टुहीति^१ तद्ब्रह्मा प्रसौति देव
 सवितरेतत्ते प्राह तत्र च सुव प्र च यज बृहस्पतिर्ब्रह्मा स
 यज्ञं पाहि स यज्ञपतिं पाहि स मां पाह्यो प्रचरतेति

१ गृह्णाति हिरण्यमवधाय om. U.

२ •येनं M.

३ यत्र चान्यद• M.

प्रतिष्ठेतीह^१ हविर्यज्ञेषु भवति^१ यत्राह ब्रह्मन्स्तोष्यामः प्रशा-
 स्तरिति तद्ब्रह्मा प्रसौति देव सवितरेतत्ते प्राह तत्र च सुव
 प्र च यज वृहस्पतिर्ब्रह्मायुभत्या च्चो मा गात तनूपात्सान्नः
 सत्या व आशिषः सन्तु सत्या आकूतय च्चतं च सत्यं च वदत
 सुत देवस्य सवितुः प्रसवे भूरिन्द्रवन्त सुतेति प्रातःसवने^५
 भुव इन्द्रवन्त सुतेति माध्यंदिने^१ सुवरिन्द्रवन्त सुतेति
 तृतीयसवने^१ सुते सुतस्य दोहं वाचयति सुतस्य सुतमस्यूर्जं
 मद्ध्यं सुतं दुहामा मा सुतस्य सुतं गम्यादिति^१ शस्त्रे शस्त्रस्य
 दोहं वाचयति शस्त्रस्य शस्त्रमस्यूर्जं मद्ध्यं शस्त्रं दुहामा मा
 शस्त्रस्य शस्त्रं गम्यादिति^१ तयोद्भयोरभ्यासं^२ वाचयतीन्द्रिया-^{१०}
 वन्तो वनामहे धुचीमहि प्रजामिषं सा मे सत्याग्नीर्देवेषु
 भूयाद्ब्रह्मवर्चसं मागम्यादित्यथ यज्ञस्य पुनरालम्भं जपति यज्ञो
 बभूव स आ बभूव स प्रजज्ञे स वावृधे । स देवानामधि-
 पतिर्बभूव सो अस्मां अधिपतीं करोतु वयं स्याम पतयो
 रयीणामित्यथ वै भवति यज्ञो वा वै यज्ञपतिं दुहे यज्ञपतिर्वा^{१५}
 यज्ञं दुहे^१ स य सुतशस्त्रयोर्दोहमविद्वान्यजते तं यज्ञो दुहे^१
 स इद्धा पापीयान्भवति^१ य एनयोर्दोहं विद्वान्यजते स यज्ञं
 दुहे^१ स इद्धा वसीयान्भवति^१ सुतस्य सुतमस्यूर्जं मद्ध्यं सुतं
 दुहामा मा सुतस्य सुतं गम्याच्छस्त्रस्य शस्त्रमस्यूर्जं मद्ध्यं
 शस्त्रं दुहामा मा शस्त्रस्य शस्त्रं गम्यादित्याहैष वै सुतशस्त्र-^{१५}

१ B om. इह ; Bhav. comments upon it.

२ Thus M. ०ध्यासं BG ; ०ध्याभ्यासं Be U.

योर्दिहस्तं य एवं विद्वान्यजते दुह एव यज्ञमिद्धा वसोया-
न्भवतीति ब्राह्मणमुक्त्वा होत्रकाणां संतर्पणमुक्तानि^१ वैश्वकर्म-
णान्युक्तमाश्रितो ऽवनयनमुक्त्वा ध्रुवस्य चर्याय वै भवति ॥ ६ ॥

यद्वै होताध्वर्युमभ्याह्वयते वज्रमेनमभि प्रवर्तयत्युक्थशा
४ इत्याह प्रातःसवनं प्रतिगीर्येति^१ स उक्थमुक्थं वैव प्रतिगी-
र्येक्थशा इत्याह सवनं सवनं^२ वोक्थं^३ वाचीत्याह माध्यंदिनं
सवनं प्रतिगीर्येक्थं वाचीन्द्रायेत्याह तृतीयसवनं प्रतिगीर्यं^४
सप्तैतान्यचराणि^५ सप्तपदा शकरी^६ शाकरो वज्रो^७ वज्रेणैव
तृतीयसवने वज्रमन्तर्धत्त इति ब्राह्मणमथ वै भवति ब्रह्म-
१० वादिनो वदन्ति स त्वा अध्वर्युः स्याद्यो यथासवनं प्रतिगरे
कन्दांसि संपादयेत्तेजः प्रातःसवन आत्मन्धीतेन्द्रियं
माध्यंदिने सवने पशूस्तृतीयसवन इत्युक्थशा इत्याह प्रातः-
सवनं प्रतिगीर्येक्थं वाचीत्याह माध्यंदिनं सवनं प्रतिगीर्येक्थं
वाचीन्द्रायेत्याह तृतीयसवनं प्रतिगीर्यं^४ सप्तैतान्यचराणि^५
१५ सप्तपदा शकरी^६ शाकराः पशवो^७ जगत्तं तृतीयसवनं^८
तृतीयसवन एव प्रतिगरे कन्दांसि संपादयत्यथो पशवो वै
जगती^९ पशवस्तृतीयसवनं^{१०} पशूनेव तृतीयसवन आत्मन्धत्त इति

१ Thus M Be G (pr. m.); सर्पणं the other MSS.

२ Thus, without any various reading all the Dvaidha MSS.;
प्रातःसवनं सवनं वोक्थं M pr. m., but प्रातः is expunged and the
second सवनं is changed into प्रतिगीर्ये; प्रतिसवनं वोक्थं B Be;
प्रातःसवनं वो० UG.

ब्राह्मणमथ वै भवति यदै होताध्वर्युमभ्याङ्कयत आव्यमस्मि-
 न्दधाति^१ तद्यन्नापहनीत पुरास्य संवत्सराङ्गुह आवेवीरञ्छोऽसा
 मोद इवेति प्रत्याङ्कयत इति^१ सो ऽभ्याङ्कतः शोऽसा मोद
 इवेति प्रत्याङ्कयते^१ तेनैव तदपहत इति ब्राह्मणमथ वै भवति
 यथा वा आयतां प्रतीचत एवमध्वर्युः प्रतिगरं प्रतीचते^५
 यदभिप्रतिगृणीयाद्यथायतया समृच्छते तादृगेव तद्यदर्धर्चासुप्येत
 यथा धावद्भ्यो हीयते तादृगेव तत्तदाङ्गनाशाप्रतिगरी स्यादा-
 शाप्रतिगरी ह वा अभि^२ वा प्रतिगृणात्यर्धर्चाद्वा सुप्यते^१
 प्रणौतीत्येव^३ प्रणौयादपानितीत्येवापान्याद्य^३ एवं विद्वान्प्रति-
 गृणात्यन्नाद एव भवत्यास्य प्रजायां वाजी जायत इति १०
 ब्राह्मणमथ वै भवतीयं वै होतासावध्वर्युर्यदासीनः श्रुसत्यस्या
 एव तद्धोता नैत्यास्त इव हीयमथो इमामेव तेन यजमानो
 दुहे^४ यत्तिष्ठन्प्रतिगृणात्यमुष्या एव तदध्वर्युर्नैति^१ तिष्ठतीव
 ह्यसावथो^४ अमुमेव^४ तेन यजमानो दुहे^४ यदासीनः श्रुसति
 तस्मादितःप्रदानं देवा उपजीवन्ति^१ यत्तिष्ठन्प्रतिगृणाति १५
 तस्मादमुतःप्रदानं मनुष्या उपजीवन्ति^१ यत्प्राडासीनः श्रुसति

१ अपि all, but cp. TS. III. 2. 9. 5.

२ Thus M only ; प्रहोतामेव the other MSS.

३ एव after अपानितीति only found in M. The sense of these words is "only if he perceives that the hotar makes the pranava, he should make the pranava ; only if he perceives that the hotar draws breath, he should draw breath," cp. Sat. Br. IV. 3. 2. 6.

४ ०थोमुमेव M.

प्रत्यङ् तिष्ठप्रतिगृणाति तस्मात्प्राचीनः॑ रेतो धीयते प्रतीचीः
 प्रजा जायन्त इति ब्राह्मणमथ वै भवति यद्वै होताध्वर्युम-
 भ्याङ्कथते वज्रमेनमभि प्रवर्तयति॑ पराडावर्तत इति॑ सो
 ऽभ्याङ्कतः पराडावर्तते॑ वज्रमेव तन्निकरोतीति ब्राह्मणमुक्तं
 ५ प्रतिनिर्ग्राह्याणां ग्रहणमुक्तः॑ सः स्यावस्थापिधानमुक्तमुपा-
 श्वन्तर्यामथोरनुमन्त्रणमुक्ता द्विदेवत्यानां चर्या॑ ॥ १० ॥
 चतुर्थः ॥

अथातो ऽतिग्राह्याणामेव ग्रहणः॑ स यद्येको यदि वा
 बहव आग्रयणमेवैनागृहीत्वा गृह्णाति॑ माहेन्द्रस्यैव होममनु
 १० ह्वयन्ते॑ स आग्नेयं गृह्णात्यग्ने आयूषि पवस इत्यनुद्रुत्योप-
 यामगृहीतो ऽस्यग्ने त्वा तेजस्वते जुष्टं गृह्णामीति॑ परिमृज्य
 सादयत्येष ते योनिरग्ने त्वा तेजस्वत इत्यथैनः॑ होष्यन्नवेचते
 ऽग्ने तेजस्विन्नेजस्वी त्वं देवेषु भूयास्तेजस्वन्तं मामायुश्चन्तं
 वर्चस्वन्तं मनुष्येषु कुर्विति॑ जुहोति दीर्घायै च त्वा तपसश्च
 १५ तेजसे जुहोमीति॑ ऊत्वा वाचयति तेजोविदसि तेजो मा मा
 हासीन्माहं तेजो हासिषं मा मां तेजो हासीदिति॑ भक्षयति
 मयि मेधां मयि प्रजां मय्यग्निस्तेजो दधात्वित्यथैन्द्रं गृह्णात्यु-
 त्तिष्ठन्नोजसा सहेत्यनुद्रुत्योपयामगृहीतो ऽसौन्द्राय त्वौजस्वते
 जुष्टं गृह्णामीति॑ परिमृज्य सादयत्येष ते योनिरिन्द्राय

१ These two words are left out in all the MSS. exc. M.

२ चर्याः Be.

३ Thus (and cp. Āp. XIII. 8. 7) MU ; ह्वयते Be : ह्वयते BG.

त्वौजस्वत इत्यथैनः होष्यन्नवेचत इन्द्रौजस्विन्नौजस्वी त्वं देवेषु
 भूया ओजस्वन्तं मामायुष्मन्तं वर्चस्वन्तं मनुष्येषु कुर्विति^१
 जुहोति ब्रह्माणश्च त्वा चत्रस्य चौजसे जुहोमीति^१ ऊत्वा
 वाचयत्यौजोविदस्यो जो मा मा हासीन्माहमोजो हासिषं मा
 मामोजो हासीदिति^१ भक्षयति मयि मेधां मयि प्रजां ५
 मयीन्द्र इन्द्रियं दधात्वित्यथ सौर्यचा^२ सौर्यं गृह्णाति तरणि-
 विश्वदर्शत इत्यनुद्रुत्योपयामगृहीतो ऽसि सूर्याय त्वा भ्राजस्वते
 जुष्टं गृह्णामीति^१ परिमृज्य सादयत्येष ते योनिः सूर्याय त्वा
 भ्राजस्वत इत्यथैनः होष्यन्नवेचते सूर्यं भ्राजस्विन्भ्राजस्वी
 त्वं देवेषु भूया भ्राजस्वन्तं मामायुष्मन्तं वर्चस्वन्तं मनुष्येषु १०
 कुर्विति^१ जुहोति वायोश्च त्वापां च भ्राजसे जुहोमीति^१
 ऊत्वा वाचयति सुवर्षिदसि सुवर्मा मा हासीन्माहः सुवर्हासिषं
 मा माः सुवर्हासीदिति^१ भक्षयति मयि मेधां मयि प्रजां
 मयि सूर्यो भ्राजो दधात्विति^१ ते वा एते पृथ्व्यस्य षडह-
 स्योत्तरेष्वहःसु गृह्णन्त एकविंशे त्रिणवे चयस्त्रिंशे^१ १५
 विश्वजिति सर्वपृष्ठे ग्रहीतव्या यज्ञस्य सुवीर्यत्वायाप्यग्निष्टोमे
 ग्रहीतव्या यज्ञस्य सतनुत्वायेति ब्राह्मणमथोपाकरणं^२ जपति
 वायुर्हिकतेत्यात्विज्यं वा^३ करिष्यञ्कस्त्वं वा प्रतिगरिष्यन्नेतद्य-

१ Found in M only;

२ The brāhmaṇa cited here is found T.S. VI. 6. 8. 2.

३ om. M Be.

जुर्जपतीडा देवहरिति ' प्रियो हैवात्विज्यस्य भवति '
 प्रश्नं संख्याख्यास्त्रनेतद्यजुर्जपन्सभां प्रपद्यते ' ऽभि हैव^१ तं^१
 प्रश्नं जयति ' ॥ ११ ॥

अथातो ऽश्वदाभ्ययोरेव ग्रहणमश्वदाभ्यौ ग्रहीष्यन्नुपक-
 ५ ल्ययते द्वे श्रौदुम्बरे नवे पात्रे तयोश्चतुःसक्त्यशुपात्रं भवति
 स्रक्ष्णमदाभ्यपात्रं ते सुवर्णरजताभ्यां रुक्माभ्यां पर्यस्ते भवतः
 शतमानं च हिरण्यमथोपनद्धस्य राजस्त्रीनशुनप्रवृहति
 वसवस्त्वा प्रवृहन्तु गायत्रेण कन्दसाम्नेः प्रियं पाथ उपेहि
 रुदास्त्वा प्रवृहन्तु त्रैष्टुभेन कन्दसेन्द्रस्य प्रियं पाथ उपेह्यादि-
 १० त्यास्त्वा प्रवृहन्तु जागतेन कन्दसा विश्वेषां देवानां प्रियं
 पाथ उपेहीत्यथ होतृचमसे वसतीवरीभ्यो ऽध्यपो निःषिच्य
 द्वादशभिराधावैराधूनोति मान्दासु ते शुक्र शुक्रमाधूनो-
 मीति प्रतिपद्य शुक्रासु ते शुक्र शुक्रमाधूनोमीत्यातो '
 ऽथैतस्मिन्नदाभ्यपात्रे ऽशुनुपसंगृह्य गृह्णाति शुक्रं ते शुक्रेण
 १५ गृह्णाम्यङ्गो रूपेण सूर्यस्य रश्मिभिः । आस्मिन्नुपा अचुच्यवु-
 दिवो धारा असञ्चतेत्यथैनमादायोपोत्तिष्ठति ककुहं रूपं
 वृषभस्य रोचते वृहदित्यैति सोमः सोमस्य पुरोगाः शुक्रः
 शुक्रस्य पुरोगा इत्येत्याहवनीये जुहोत्यन्वारभ्ये यजमाने
 यत्ते सोमादाभ्यं नाम जागृवि तस्मै ते सोम सोमाय
 २० स्वाहेत्यथ प्रदक्षिणमावृत्य राजन्येवाशुनपिसृजत्युग्निक् तं

देव सोम गायत्रेण कृन्दसाग्नेः प्रियं पाथो अपीहि वशी
 त्वं देव सोम त्रैष्टुभेन कृन्दसेन्द्रस्य प्रियं पाथो अपीह्यस्रत्सखा
 त्वं देव सोम जागतेन कृन्दसा विश्वेषां देवानां प्रियं पाथो
 अपीहीत्यथाह प्रतिप्रस्थातरुदकसेन वा^१ मोदचमसेन^२
 वा जघनेनाहवनीयं प्रत्युपलम्बस्वेति^३ स तथा करोत्यथैत- ५
 द्विरण्यमग्निः प्रचात्य मध्यमायामङ्गुली बध्नीते नासि-
 कायां वा प्रयथात्यथ सकृदभिषुतस्य राज्ञो ऽऽशुं गृह्णाति
 वामदेव्यमिति साम मनसा गायमानो ऽनवानं प्रजापतये^४
 त्वेति^५ गृह्णाति^६ प्रजापतये त्वेति जुहोत्यथ हिरण्यमभिव्यनित्या^७
 नः प्राण एतु परावत आन्तरिक्षाद्विस्परि । आयुः पृथिव्या १०
 अधमृतमसि प्राणाय त्वेत्यथान्तर्वद्यद्भिर्मर्जयत इन्द्राग्नी मे
 वर्चः कृणुतां वर्चः सोमो बृहस्पतिः । वर्चो मे विश्वे देवा वर्चो
 मे धत्तमश्विना ॥ दधन्वे वा यदीमनु वोचद्ब्रह्मणि वेरु तत् ।
 परि विश्वानि काथा नेमिश्चक्रमिवाभवदित्यध्वर्योरेतद्विरण्यं
 भवति^८ ' ब्राह्मणमुत्तरम् ' ॥ १२ ॥ पञ्चमः ॥ १५

अथातः पृश्नीनामेव ग्रहणं^१ संदृप्तं राजानं दशधा
 व्युह्याभिमृशति वायुरसि प्राणो नामेति दशभिर्दश^२ ते वा

१ Thus M ; वोदचम० all the other MSS., omitting मा ।

२ om. Be.

३ Thus MUG ; •व्यानित्या B Be ; cp. T.S. III. 3. 4. 3.

४ All the MSS. exc. M ins. इति ।

- एते संवत्सरस्याचीयेष्वहःसु^१ गृह्यन्ते । यत्र क्व चैवैनान्गृही-
यादित्येतदपरमथातः^२ परःसाम्नामेव ग्रहणं । ते वा एते
परःसामानः पुरस्ताद्वैषुवतात्त्रयहमन्वहमितः पराञ्चो गृह्यन्ते ।
ऽथ वैषुवते^३ ऽग्निं पराञ्चश्चार्वाञ्चश्च गृह्यन्ते । ऽथोर्ध्वं
५ वैषुवतात्त्रयहमन्वहमावृत्तानेव गृह्णाति । प्रजापतिर्देवासुरान-
सृजतेति ब्राह्मणमेवाथ^४ वै भवत्यावृश्यते वा एतद्यजमानो
ऽग्निभ्यां यदेनयोः ष्टतं कृत्याथान्यत्रावभृथमवैत्यायुर्दा अग्ने हविषो
जुषाण इत्यवभृथमवैष्यञ्जुडयादिति । सो ऽवभृथमवैष्यन्नायुर्दा
दशमीं जुहोत्यायुर्दा अग्ने हविषो जुषाणो घृतप्रतीको
१० घृतयोनिरेधि । घृतं पीत्वा मधु चारु गव्यं पितेव पुत्रमभि-
रचतादिमः स्वाहेत्याहुत्यैवैनौ ग्रमयति नार्तिमार्च्छति यजमान
इति ब्राह्मणमुक्तं बर्हिषः पर्युपोषणमुक्तं^५ सक्तुहोमस्याथ वै
भवति यदि मिश्रमिव चरेदञ्जलिना सक्तुप्रदाव्ये जुडया-
दिति । स्वातकः पुपूषमाणो ऽरण्ये प्रदाव्यं^६ दहन्तमुपाधि-
१५ गम्याञ्जलिनीपस्तीर्णाभिघारितान्सक्तुप्रदाव्ये जुहोति विश्वलोप

१ Thus M; •स्याचीयेष्व• all the other MSS.; probably we have here a heteroclitic loc. from आचीयन् (आध्यन् of the other ritual texts), cp. infra XVI. 16 init.

२ एव before एनान् om. M.

३ वैषुवतीये M and Bhav.

४ ब्राह्मणमेवाथ M.

५ पर्युपोषणं M, उपोषणं all the other MSS.

६ Thus M; दवदतमुपा० UBG; द्रवंदतमुपा० Be.

विश्वदावस्य त्वामञ्जुहोमि स्वाहेति^१ इस्तौ प्रध्वंसयते
 ऽग्धादेको ऽङ्गतादेकः समसनादेकः । ते नः कृण्वन्तु भेषजं
 सदः सहो वरेष्यमित्यथैनं त्रिभिर्दर्भपुञ्जीलैः पवयति पवमानः
 सुवर्जन इत्येतेनाष्टर्चन^१ शुद्धो हैव शुचिः पूतो मेध्यो भवत्यथ
 वै भवत्यङ्गां विधान्यामेकाष्टकायामपूपं चतुःशरावं पक्वा^५
 प्रातरेतेन कचमुपोषेदिति^२ समां^२ विजिज्ञासमानो महाराच
 उत्थायाङ्गां विधान्यामेकाष्टकायामपूपं चतुःशरावं पक्वा
 प्रातरेदित आदित्ये विप्रुषित^३ आददत एतमपूपमुपस्तीर्णा-
 भिघारितं पर्णसेवाभ्यां परिगृह्य^४ तत्सह पूतिदृणानि
^५भवन्त्यन्तमागारादेकोल्मुकमुदपात्रमित्येतत्समादाय तां दिशं^{१०}
 यन्ति यत्रास्य कच स्पष्टो भवति^१ तदेतदेकोल्मुकमुपसमाधा-
 यापूपमादीपयति पर्णसेवाभ्यां परिगृह्य^४ तत्सह पूतिदृणानि^५
 भवन्ति^१ तेन कचमुपोषत्यथैनमुद्गृह्णात्यत्र^५ विज्ञानमुपैति^१
 यदि दहति पुण्यसमं भवति यदि न दहति पापसममेतेन ह
 स्म वा च्छषयः पुरा विज्ञानेन दीर्घसत्तमुपयन्तीति ब्राह्मण-^{१५}
 मत्रैतमपूपं प्राश्याप^६ उपस्पृश्य गृह्णानेत्यृषभो गोषु जीर्यति

१ • सुपोषेदिति MU.

२ Thus only M; अङ्गां all the other MSS.

३ Thus M; विप्रव्युषित BG; विप्रदूषित Be U; Bhav. comments;
 उदिते ज्वञ्जाये ।

४—५ This passage is left out in all etc. M.

५ • सुपोषत्य • M.

६ प्राश्याप M, perhaps rightly.

तेन यच्च्यमाणो भवति^१ तस्य तदुपकृतं भवति यत्पशुना
यच्च्यमाणस्याथ^२ यद्युत्सृज्यन्भवति^३ तस्य निहत्य^२ दक्षिणं कर्ण-
माजपति शिवस्त्वष्टः पिशङ्गरूप इति द्वाभ्यामथैनं गोष्वपि-
सृजते ॥ १३ ॥

- ५ एतं युवानं परि वो ददामीत्यपियन्तमनुमन्त्रयते त्वां
गावो ऽवृणत राज्याय त्वाꣳ हवन्त मरुतः स्वर्काः । वर्गन्वत्रस्य
ककुभि शिश्रियाणस्ततो न उग्रो विभज वसूनीत्यथेतरं त्वाꣳ
वैन्द्रं वा प्राजापत्यं वा पशुमालभत^२ । एता हि साण्डस्य
देवतास्तस्योपाकरणीययोरनुवर्तयति नमो महिष उत चक्षुषे
१० त इत्यथास्य वपां जुहोति देवानामेष उपनाह आसीदित्य-
थास्य हविर्जुहोति पिता वत्सानां पतिरग्निथानामिति^१
समानमुत्तरं पशुकर्म^१ वश्या यच्च्यमाण आह गर्भमीचध्व-
मिति^१ ते चेद्गर्भं पश्यन्ति संप्रच्छाद्य वशां वपयाद्रवन्थथास्यै
वपां जुहोति सूर्यो देवो दिविषद्भ्यो धाता चत्राय वायुः
१५ प्रजाभ्यः । बृहस्पतिस्त्वा प्रजापतये ज्योतिष्मतीं जुहोतु
स्वाहेति^१ वशामनुमन्त्रयते यस्यास्ते हरितो गर्भो ऽथो
द्योनिर्हिरण्ययी । अज्ञान्यहृता यस्यै तां देवैः समजीगममि-
त्यथ याचत्यष्टाप्रद्विरण्यं कोशं चान्तरकोशं च वासश्चोष्णीषं

१ •माषस्याथैनमुत्सृज्य• M.

२ Thus MGB ; नित्य U ; नित्यं Be.

३ पशुम• M ; पशुन• all the other MSS.

चायेतद्विरष्टमङ्गिः^१ प्रचात्य वाससोपनद्धोष्णीषेण विषय्य
दृष्टे कोशे ऽवधाय महति कोशे ऽवदधाति^१ स आह प्रत्यञ्चं
गर्भमन्तरेण सक्थिनी प्रतिनिवर्तयतेति^१ तं निवर्त्यमानमनु-
मन्त्रयत आ वर्तन वर्तय नि निवर्तन वर्तयेन्द्र नर्दबुद ।
भूम्याश्चतस्रः प्रदिशस्ताभिरावर्तया पुनरित्यु^१स्वाङ्गर्भं विस्वस्य- ५
मानमनुमन्त्रयते वि ते भिनद्धि तकरौं वि योनिं वि
गवीन्यौ । वि मातरं च पुत्रं च वि गर्भं च वरायु च ।
बहिस्ते असु वासितीत्यथैतं^२ गर्भं संदंशेन परिगृह्याद्भि-
रभ्युक्ष्य शामित्रे प्रतितपति^१ तस्याभ्यर्धाद्दशाहोमं^३ प्रस्योतय-
त्यथैतं गर्भमन्तरेण चात्वालोकुरावन्तरेण यूपं चाहवनीथं १०
चोपातिहत्य^४ तं दक्षिणतः प्राञ्चमायातयन्पञ्चहोत्रा^५ सादय-
त्यथ^५ वशाये हविषा चरत्यथ पुरस्तात्स्विष्टकृतो गर्भस्यावद्य-
न्नाह विष्णवे शिपिविष्टायानुब्रूहीत्यथ वै भवति पुरस्तात्प्राभ्या
अन्यदवद्येदुपरिष्टादन्यदिति^१ स पुरस्तात्प्राभ्या अन्यदवद्यत्युप-
रिष्टादन्यद्विरभिघारयत्याश्राव्याह विष्णुं शिपिविष्टं चजेति^१ १५
वषट्कृते जुहोत्युद्द्रष्टो विश्वरूप इन्दुः पवमानो धीर आगच्छ
गर्भम् । एकपदी द्विपदी त्रिपदी चतुष्पदी पञ्चपदी षट्पदी

१ Thus M ; चायेन० all the other MSS.

२ Thus M ; •येनं the other MSS.

३ Thus M ; तस्याभ्यर्धे BG ; तस्याभ्यर्धइसा० Be U.

४ Thus M ; चोपानीत्य the other MSS.

५ प्राञ्चमासादयत्यथ (sec. m. •मायातयत्यथ), omitting the partic. and
पञ्चहोत्रा M.

सप्तपद्यष्टापदौ भुवनानु प्रथताः स्वाहेत्यथ खिष्टकृता चरत्यथैतं
 गर्भं यथाहृतं प्रतिपर्याहृत्योत्तरार्धं^१ आहवनीयस्य प्रत्यञ्च-
 मायात्य भस्मनाभिसमूहति मही द्यौः पृथिवी च न इमं
 यञ्चं मिमिक्षतां पिष्टतां नो भरीमभिरित्यध्वर्योरेतत्कोशमिश्रं
 ५ भवति^१ ब्राह्मणमुत्तरम्^१ ॥ १४ ॥ षष्ठः ॥

अब्रवणया यक्ष्यमाणो भवति^१ स यान्यहान्यमेघसंपन्नानि
 मन्यते तेष्वाग्नेयमष्टाकपालं निर्वपति^१ या^२ एता^२ ब्राह्मणा-
 भिविहिता देवतास्तासामेनामेकस्यै देवताया आलभते^१
^२तस्या^२ उपाकरणीययोरनुवर्तयत्या वायो भूष शुचिपा इति^१
 १० नियोजने ऽनुवर्तयत्याकृत्यै ता कामाय ता^३ समृधे^४ त्वेति^१
 पर्यग्नौ क्रियमाणे पञ्च^४ किक्किटाकारं जुहोति किक्किटा ते
 मनः प्रजापतये स्वाहा किक्किटा ते प्राणं वायवे स्वाहा
 किक्किटा ते चक्षुः सूर्याय स्वाहा किक्किटा ते श्रोत्रं चावा-
 पृथिवीभ्याः स्वाहा किक्किटा ते वाचः सरस्वत्यै स्वाहेत्यथैना-
 १५ मन्तरेण चात्वाखोत्करावुदीचीं नीयमानामनुमन्त्रयते त्वं
 तुरीया वग्निनी वशासि सङ्घत्वा मनसा गर्भं आश्रयत् ।
 वशा त्वं वग्निनी गच्छ देवान्सत्याः सन्तु यजमानस्य कामा
 इत्युपासने ऽनुवर्तयत्यजासि रथिष्ठा पृथिव्याः सीदोर्ध्वान्त-

१ प्रतिपरिहृत्य० M.

२ Thus M ; ताथो एत्य GU ; ताया एत्य Be ; ताथोप्ता B.

३ तस्योपा० M.

४ om. M.

रिचमुपतिष्ठस्व दिवि ते बृहद्गा इत्यथास्यै वषां जुहोति तन्तुं
 तन्वजसो भानुमन्विहीत्यथास्यै हविर्जुहोति मनसो हविरसि
 प्रजापतेर्वर्ण इत्यथास्या अवदानानां^१ प्राश्नाति गात्राणां ते
 गात्रभाजो भूयास्मेत्यथ वै भवति तस्यै वा एतस्या एकमेवा-
 देवयजनं यदालम्बायामभ्रो भवति^१ यदालम्बायामभ्रः स्यादप्सु
 वा प्रवेशयेत्सर्वं वा प्राश्नीयादित्युत्सन्नमेतस्या अप्सु प्रवेशनमेते-
 नैवास्यै मन्त्रेणावदानानां प्राश्याथेतरद्गावनुप्रहरेदिति बोधा-
 यनो^२ । ऽनुनिधायमेनामद्यादित्याञ्चीगविरित्यथ^३ वै भवति
 सा वा एषा त्रयाणामेवावरुद्धा संवत्सरसदः सहस्रयाजिनो
 गृहमेधिनस्त एवैतया यजेरन्तेषामेवैषाप्तेति^४ तेषामु द्वै- १०
 नयैका^५ यजते ॥ १५ ॥

अथातो जयानामेव होमो^१ जयान्होथनुपकल्पयते बाधकः
 सुवं च सुवं च बाधकागपरिधीञ्चरमयं बर्हिर्वैभीदकमिध-
 मित्यथ^२ वृथाग्निमुपसमाधाय शरमयं बर्हि स्तीर्त्वा बाधका-
 गपरिधीगपरिधाय वैभीदकमिधमभ्यज्य^३ स्वाहाकारेणाभ्याधाय १५
 बाधकेन सुवेणोपघातं जुहोति पित्तं च स्वाहा पित्तिस्य
 स्वाहेति चयोद्गं सुवाङ्गतोरपि वा बाधकेन सुवेण बाधक्याः

१ अवदानानि M but cp. infra l. 7.

२ Thus MU; बोधायनो Be BG.

३ अवचेद् i.s.o. अद्याद् M.

४ Thus MBG; तेषामुद्वैवनयैको Be U.

५ Thus M; •वैभीदक• the other MSS.

- सुचि चतुर्गृहीतं गृहीत्वा सर्वान्मन्त्रान्समनुद्रुत्य जुहोति चित्तं
 च चित्तिश्चाकूतं चाकूतिश्च विज्ञातं च विज्ञानं च मनश्च शक-
 रीश्च दर्शश्च पूर्णमासश्च बृहच्च रथंतरं च प्रजापतिर्जयानिन्द्राय
 वृष्णे प्रायच्छदुगः पृतनाज्येषु तस्मै विशः समनमन्त सर्वाः स
 ५ उगः स हि हव्यो बभूव स्वाहेत्यथ वै भवति देवासुराः
 संयत्ता आसन्त्स इन्द्रः प्रजापतिमुपाधावत्तस्मा एताञ्जयाग्रा-
 यच्छत्तानजुहोत्ततो वै देवा असुगानजयन्त्यदजयन्तञ्जयानां
 जयत्वꣳ स्यर्धमानेनैते होतव्या जयत्येव तां पृतनामिति
 ब्राह्मणमथ वै भवति येन कर्मणेत्सेत्तत्र होतव्या इति स
 १० यत्कर्मत्सेदिदं^१ मे समृध्येतेति तस्मिन्नभ्यातानाञ्जुडयादित्य-
 भ्यातानान्होथ्यनुपकल्पयते पर्णमयꣳ सुवं च सुचं च पर्णमया-
 न्परिधीन्कुशमयं बर्हिः पर्णमयमिधमित्यथ वृथाग्निमुपसमा-
 धाय कुशमयं बर्हि स्तीर्त्वा पर्णमयान्परिधीन्परिधाय पर्ण-
 मयमिधमभ्यज्य स्वाहाकारेणाभ्याधाय पर्णमयेन सुवेणोपघातं
 १५ जुहोत्यग्निर्भूतानामधिपतिः स मावलिति सप्तदश सुवाङ्गती-
 ङ्ङ्वा वाचयति पितरः पितामहा इत्यपि वा पर्णमयेन सुवेण
 पर्णमयाꣳ सुचि चतुर्गृहीतं गृहीत्वा सर्वान्मन्त्रान्समनुद्रुत्य
 ङ्ङत्वान्ततो वाचयति पितरः पितामहा इत्यथ समस्तानामेव
 होमो भ्यातानानेवाग्रे जुडयादथ जयानथ राष्ट्रभृतो
 १० ब्राह्मणमुत्तरम् ॥ १६ ॥ सप्तमः ॥

अथ वै भवति राष्ट्रकामाय होतव्या इति^१ राष्ट्रकामाय
 होयन्नुपकल्पयते शम्यापरिधीनित्यथ^२ वृथाग्निमुपसमाधाय श-
 म्यापरिधीन्यपरिधाय निशायाः शम्यापरिधौ द्विः स्वाहाकारः
 राष्ट्रभृतो जुहोत्यृताषाडृतधामेति^३ राष्ट्रं वै राष्ट्रभृतो^४ राष्ट्रे-
 षैवासौ राष्ट्रमवरुद्धे^५ राष्ट्रमेव भवतीति ब्राह्मणमथ वै भव- ५
 त्यात्मने होतव्या इत्यात्मने होयन्वृथाग्निमुपसमाधाय निशायाः
 शम्यापरिधौ द्विः स्वाहाकारः राष्ट्रभृतो जुहोति^६ राष्ट्रं वै
 राष्ट्रभृतो^७ राष्ट्रं प्रजा^८ राष्ट्रं पशवो^९ राष्ट्रं यच्छ्रेष्ठो भवति
 राष्ट्रेषैव राष्ट्रमवरुद्धे^{१०} वसिष्ठः समानानां भवतीति ब्राह्मण-
 मथ वै भवति ग्रामकामाय होतव्या इति^{११} ग्रामकामाय १०
 होयन्वधिदेवने वृथाग्निमुपसमाधाय निशायाः शम्यापरिधौ
 द्विः स्वाहाकारः राष्ट्रभृतो जुहोति^{१२} राष्ट्रं वै राष्ट्रभृतो^{१३}
 राष्ट्रं सजाता^{१४} राष्ट्रेषैवासौ राष्ट्रं सजातानवरुद्धे^{१५} ग्राम्येव
 भवतीति ब्राह्मणमथ वै भवत्यधिदेवने जुहोत्यधिदेवन एवासौ
 सजातानवरुद्धे^{१६} त एनमवरुद्धा उपतिष्ठन्त इति ब्राह्मणमथ ११
 वै भवति रथमुखं श्रोजस्कामस्य होतव्या इत्योजस्कामस्य^{१७}
 होयन्नुपर्यग्नौ रथमुखं प्रगृह्य^{१८} निशायाः शम्यापरिधौ द्विः
 स्वाहाकारः राष्ट्रभृतो जुहोत्योजो वै राष्ट्रभृत^{१९} श्रोजो रथ^{२०}
 श्रोजसैवास्मा श्रोजो ऽवरुद्ध^{२१} श्रोजस्येव भवतीति ब्राह्मणमथ

१ Thus MGB ; शम्याःपरि० U Be.

२ •कामाय MSS. exc. M.

३ परिगृह्य MSS. exc. M.

वै भवति यो राष्ट्रादपभूतः स्यात्तस्मै होतव्या^१ यावन्तो ऽस्य
 रथाः स्युस्ताङ्गूयाद्युद्धमिति^२ राष्ट्रमेवासौ युनक्तीति ब्राह्मण-
 मथ वै भवत्याहुतयो वा एतस्याक्लृप्ता यस्य राष्ट्रं न कल्पते^३
 स्वरथस्य दक्षिणं चक्रं प्रवृह्य नाडीमभिजुहुयादिति^४ स^१ स्वरथ-
 ५ स्वैव दक्षिणं चक्रं प्रवृह्योपर्यग्नौ रथनाडीं प्रवृह्य^२ निशायाः
 शम्यापरिधौ द्विः स्वाहाकारः राष्ट्रभृतो जुहोत्याहुतीरेवास्य
 कल्पयति^३ ता अस्य कल्पमाना राष्ट्रमनुकल्पत इति
 ब्राह्मणम्^४ ॥ १७ ॥

अथ वै भवति संग्रामे संयत्ते होतव्या इति^१ संग्रामे
 १० संयत्ते होयन्नपकल्पयते मान्धुकमिधमित्यथ प्रत्यमित्रमग्निमुप-
 समाधाय मान्धुकमिधमभ्यज्य स्वाहाकारेणाभ्याधाय निशायाः
 शम्यापरिधौ द्विः स्वाहाकारः राष्ट्रभृतो जुहोत्यङ्गारा एव
 प्रतिवेष्टमाना अमित्राणामस्य सेनां प्रतिवेष्टयन्तीति ब्राह्मण-
 मथ वै भवति य उन्माद्येत्तस्मै होतव्या इत्युन्मात्ताय होयन्नप-
 १५ कल्पयते नैयग्रोधमौदुम्बरमाश्वत्थं श्वाचमिधमित्यथ वृथाग्नि-
 मुपसमाधायैतमिधमभ्यज्य स्वाहाकारेणाभ्याधाय निशायाः
 शम्यापरिधौ द्विः स्वाहाकारः राष्ट्रभृतो जुहोत्येते वै गन्ध-
 वाष्पारसां गृहाः^१ स एवैनानायतने शमयतीति ब्राह्मणमथ वै
 भवत्यभिचरता प्रतिस्त्रोमः होतव्या इत्यभिचरन्होयन्स्वहृत^२

१ only given by M.

२ प्रवृह्य M Be ; प्रवृह्य the other MSS.

३ ... १ (p. 184, 2) left out in M.

४ probably read : इति सोऽभिचरन्हो ।

इरिणे प्रदरे वामुतो ऽर्वाञ्चो वृथाग्निमुपसमाधाय निशायाः
 शम्यापरिधौ द्विः स्वाहाकारः^१ राद्भृतो^२ जुहोति^३ यद्वाचः
 क्रूरं तेन वषट्करोति^४ वाच एवैनं क्रूरेण प्रवृश्चति^५ ताजगार्ति-
 मार्च्छतीति ब्राह्मणमथ वै भवति यस्य कामयेतान्नाद्यमाददी-
 येति तस्य सभायामुत्तानो निपद्य भुवनस्य पत इति दृणानि २
 संगृहीयादिति^६ स यस्य कामयेतान्नाद्यमाददीयेति तस्य
 सभायामुत्तानो निपद्य भुवनस्य पत इति दृणानि संगृह्यात्यथै-
 नान्यादाय हरती^७ दमहममुथ्यामुथ्यायणस्यान्नाद्यः हरामीत्याहा-
 न्नाद्यमेवास्य हरति^८ षड्भिर्हरतीति ब्राह्मणमथैनानि स्वर्षा
 वा सभायाः खेषु वामात्येष्वपि सृजति^९ प्रजापतिनैवास्यान्नाद्य- १०
 मादायर्तवो ऽस्मा अनुप्रयच्छन्तीति ब्राह्मणमथ वै भवति यो
 ज्येष्ठबन्धुरपभूतः स्यात्तः^{१०} स्थले ऽवसाय्य ब्रह्मौदनं चतुःशरावं
 पक्वा तस्मै होतव्या इति^{११} स यो ज्येष्ठबन्धुरपभूतः स्यात्तः^{१२} स्थले
 ऽवसाय्य ब्रह्मौदनं चतुःशरावं पक्वा निशायाः शम्यापरिधौ
 द्विः स्वाहाकारः^{१३} राद्भृतो जुहोति^{१४} वर्षं वै राद्भृतो^{१५} वर्षं १५
 स्थसं^{१६} वर्षणैवेनं वर्षं समानानां गमयतीति ब्राह्मणमथ वै
 भवति चतुःशरावो भवति^{१७} दिक्ष्वेव प्रतितिष्ठति^{१८} चीरे
 भवति^{१९} इचमेवाग्निन्दधात्युद्धरति शृतत्वाय^{२०} सर्पिष्वान्भवति
 मेधत्वाय^{२१} चत्वार आर्षेयाः प्राश्रन्ति^{२२} दिशामेव ज्योतिषि
 जुहोतीति ब्राह्मणम्^{२३} ॥ १८ ॥ २०

१ •कारेण the MSS.

२ (p. 183.17) २...२ left out in M.

- अथ वै भवति देविका निर्वपेत्प्रजाकाम इति^१ प्रथमं
 धातारं प्रजाकामस्य करोति^१ प्रथमं पशुकामस्य^१ मध्यतो
 ग्रामकामस्य^१ मध्यतो ज्योगामयाविनः^१ प्रथमं यक्ष्यमाणस्यो-
 त्तममीजानस्य^१ प्रथमं मेधाकामस्य^१ मध्यतो इक्ष्वाकामस्य^१ ता
 ५ वा एताः क्षीरे शृता भवन्ति^१ ता यत्सह सर्वा निर्वपेदीश्वरा
 एनं प्रदहो^१ द्वे प्रथमे निरूप्य धातुस्तृतीयं निर्वपेत्तथो एवोत्तरे
 निर्वपेत्तथैनं न प्रदहन्त्यथो यस्मै कामाय निरूप्यते तमेवाभिह-
 पाप्नोतीति ब्राह्मणमथ वै भवति यत्सायंप्रातरग्निहोत्रं जुहो-
 त्याहुतीष्टका एव ता उपधत्ते यजमानो^१ ऽहोरात्राणि वा
 १० एतस्येष्टका य आहिताग्निर्यत्सायंप्रातर्जुहोत्यहोरात्राण्येवाप्तेष्टकाः
 कृत्वोपधत्ते^१ दश समानत्र जुहोति^१ दशाचरा विराड्विराज-
 मेवाप्तेष्टकां कृत्वोपधत्ते^१ ऽथो विराज्येव यज्ञमाप्नोति^१ चित्य-
 श्वित्यो ऽस्य भवति^१ तस्माद्यत्र दशोषित्वा प्रयाति तद्यज्ञ-
 वास्त्ववास्त्वेव तद्यत्ततो ऽर्वाचीनमिति^१ स यत्र दशोषित्वा
 १५ प्रयास्यन्भवति तदग्निष्टे ऽनसि समवशमयन्ते^१ यदस्य^१ समवश-
 मयितव्यं^१ भवत्यवास्त्वेव तद्यत्ततो ऽर्वाचीनः^१ रुद्रः खलु वै
 वास्तोष्पतिर्यद्दत्त्वा वास्तोष्पतीयं प्रयायाद्रुद्र एनं भूत्वाग्नि-
 रनूत्याय हन्याद्वास्तोष्पतीयं जुहोति^१ भागधेयेनैवैनः^१ शमयति^१
 नार्तिमाच्छति^१ यजमान इति ब्राह्मणमथ वै भवति यद्युक्ते
 २० जुहुयाद्यथा प्रयाते वास्तावाहुतिं जुहोति तादृगेव तद्यद्युक्ते

१ Thus M only ; all the other MSS. are here wholly corrupted.

जुहुयाद्यथा चेम आहुतिं जुहोति तादृगेव तदहुतमस्य
 वास्तोष्पतीयं स्याद्विष्णो युक्तो भवति सव्यो ऽयुक्तो ऽथ
 वास्तोष्पतीयं जुहोतीति । स यत्र दक्षिणो युक्तो भवति सव्यो
 ऽयुक्तस्तत्रत्याच्छेदां^१ पर्णमथ्यां सुचि चतुर्गृहीतं गृहीत्वाहव-
 नीये वास्तोष्पतीयं जुहोति । वास्तोष्पते प्रतिजानीह्यस्मानि-
 त्यनुद्रुत्य वास्तोष्पते शम्भया सः सदा त इति जुहोत्यत्रैतां
 सुचमुपनिधाय सव्यं युक्ता प्रयात्युभयमेवाकरपरिवर्गमेवैनं
 शमयतीति ब्राह्मणमथ वै भवति यदेकया जुहुयाद्विहोमं
 कुर्यात्पुरोनुवाक्यामनूच याच्यथा जुहोति सदेवत्वायेति
 ब्राह्मणमथ वै भवति यद्भुत आदध्याद्रुद्रं गृहानन्वारोहयेद्यद-
 वचाणान्यसंप्रचाप्य प्रयायाद्यथा यज्ञवेशसं वादहनं वा तादृगेव
 तदथं ते योनिर्द्वित्व इत्यरण्योः समारोहयत्येष वा अग्ने-
 र्योनिः । स्व एवैनं योनौ समारोहयत्यथो खल्वाङ्ग्यदरण्योः
 समारूढो नश्येदुदस्याग्निः सीदित्पुनराधियः स्यादिति । या ते
 अग्ने यज्ञिया तनूस्तयेह्यारोहेत्यात्मनसमारोहयत इति । स
 आत्मनसमारोहयते या ते अग्ने यज्ञिया तनूस्तयेह्यारोहात्मा-
 त्मानमच्छा वसूनि क्खन्नस्मे नर्यां पुरुणि । यज्ञो भूत्वा
 यज्ञमासीद स्वं योनिं जातवेदो भुव आजायमानः सचय
 एहीत्यथैनमुपावरोहयत उपावरोह जातवेदः पुनस्त्वं देवेभ्यो
 इव्यं वह नः प्रजानन् । आयुः प्रजां रयिमस्मासु धेह्यजस्रो १०

१ Thus MGUB Bhav.; प्रयाहेसां Be. This word occurs also in
 the Baudh. pitṛmedhasūtra (p. 13, 1).

दौहिदि नो दुरोण इति ^१ यत्रमानो वा अग्नेर्योनिः ^१ स्वायामेवैनं
योन्यां समारोहयत इति ब्राह्मणम् ^१ ॥ १६ ॥ अष्टमः ॥

- उक्तो ऽन्वारम्भो ^१ ऽथ वै भवत्यृषयो वा इन्द्रं प्रत्यक्षं नाप-
श्यन्तं वसिष्ठः प्रत्यक्षमपश्यत्सो ऽब्रवीद्ब्राह्मणं ते वक्ष्यामि यथा
५ तत्पुरोहिताः प्रजाः प्रजनिष्यन्ते ऽथ मेतरेभ्य चक्षिभ्यो मा
प्रवोच इति ^१ तस्मा एतान्स्तोमभागानब्रवीत्ततो वसिष्ठपुरोहिताः
प्रजाः प्राजायन्तेति ^१ तस्मादाहुर्वासिष्ठं ब्रह्मत्वमिति ^१ स यत्राह
ब्रह्मन्स्तोष्यामः प्रशास्तरिति तद्ब्रह्मा ^१ प्रसौति देव सवितरित्येतां
प्रतिपदं कृत्वा रश्मिरसि चयाय त्वा चयं जिन्वेत्येतस्यानुवाक-
१० स्थैकैकमुपादाय प्रसौति ^१ स एवमेव प्रसुवन्दादशभिरग्निष्टोमं
प्रसौति त्रयोदशभिरत्यग्निष्टोमं पञ्चदशभिरुक्थ्यं षोडशभिः
षोडशिनं सप्तदशभिर्वाजपेयमेकाशत्रिंशतातिरात्रं सर्व-
रप्नोर्यामं ^१ स यत्र रायंतराय सन्ध्ये प्रसर्पन्ति तदाह वसुको
ऽसि वेषश्चिरसि वस्यष्टिरसौति ^१ स एवमेव प्रसौत्याप्नोर्यामा-
१५ दंथातो ^१ ऽतिक्रमाणामेवाभिचरन्भ्रातृव्यवान्स्पर्धमानो ऽभिचर-
णीयश्चिल्पान्यायात्य संवत्सरमेतैः क्रमैः क्रमेताग्निना देवेन पृतना
जयामि गायत्रेण कन्दसा त्रिवृता स्तोमेन रयंतरेण सास्त्रा
वषट्कारेण वज्रेण पूर्वजान्भ्रातृव्यानधरान्यादयाम्यवैनान्वाधे
प्रत्येनाद्भुदे ऽस्मिन्चये ऽस्मिन्भूमिलोके यो ऽस्मान्दृष्टि यं च वयं
२० द्विभ्यो विष्णोः क्रमेणात्येनान्क्रामामीन्द्रेण देवेन पृतना जयामि

१ तद् is left out in all MSS. exc. M.

१ प्रसौत्यप्नोर्यां M.

वैष्टुभेन छन्दसा १पञ्चदशेन स्तोमेन बृहता साम्ना वषट्कारेण वज्रेण
 सहजाम्भ्राह्मव्यानधरान्पादयाम्यवैनान्वाधे प्रत्येनान्नुदे ऽस्मिन्चये
 ऽस्मिन्भूमिलोके यो ऽस्मान्देष्टि यं च वयं द्विष्मो विष्णोः
 क्रमेणात्येनाम्कामामि १ विश्वेभिर्देवेभिः पृतना जयामि जागतेन
 १ छन्दसा सप्तदशेन स्तोमेन वामदेव्येन साम्ना वषट्कारेण वज्रेणा- ५
 परजाम्भ्राह्मव्यानधरान्पादयाम्यवैनान्वाधे प्रत्येनान्नुदे ऽस्मिन्चये
 ऽस्मिन्भूमिलोके यो ऽस्मान्देष्टि यं च वयं द्विष्मो विष्णोः
 क्रमेणात्येनाम्कामामीत्यपि वाभिचरणीयास्त्रिष्टिष्वनुवर्तेतापि
 वापोद्धृत्येतरान्क्रमान्संवत्सरमेतैः क्रमैः क्रमेताक्त्वा शुक्रामन्थिनो-
 रधिद्रवणमथातो ऽतीमोक्षाणामेव २ १ वैश्वकर्मणानि ऊत्वा गार्ह- १०
 पत्य आच्यं विलाप्योत्पूय सुचि चतुर्गृहीतं गृहीत्वा गार्हपत्ये
 जुहोत्यन्वारभ्ये यजमाने ॥ २० ॥

ये देवा यज्ञहनो पृथिव्यामध्यासते । अग्निर्मा तेभ्यो रक्षतु
 गच्छेम सुकृतो वयः स्वाहेत्यपरं चतुर्गृहीतं गृहीत्वा गार्हपत्य
 एव जुहोति ये देवा यज्ञमुषः पृथिव्यामध्यासते । अग्निर्मा १५
 तेभ्यो रक्षतु गच्छेम सुकृतो वयः स्वाहेत्यथाग्नीध्रमभिप्रैत्यागन्म
 मित्रावरुणा वरेण्या रात्रीणां भागो युवयोर्यो अस्ति । नाकं
 गृह्णानाः सुकृतस्य लोके तृतीये पृष्ठे अधि रोचने दिव
 इत्यथाग्नीध्रं द्रुत्वा सुचि चतुर्गृहीतं गृहीत्वाग्नीध्रे जुहोत्यन्वारभ्ये

१, १ The two passages marked at the beginning and the close by
 १ and १ are left out by all the MSS. exc. M.

१ •तीमो• MBG (sec. m.) ; •तिमो• Be UG (pr. m.).

- यजमाने ये देवा यज्ञहनो ऽन्तरिक्षे ऽध्यासते । वायुर्मा
तेभ्यो रक्षतु गच्छेम सुकृतो वयं स्वाहेत्यपरं चतुर्गृहीतं
गृहीत्वाग्नीध्र एव जुहोति ये देवा यज्ञमुषो ऽन्तरिक्षे ऽध्यासते ।
वायुर्मा तेभ्यो रक्षतु गच्छेम सुकृतो वयं स्वाहेत्याहव-
५ नीयमभिप्रैति यास्ते रात्रीः सवितर्देवयानीरन्तरा द्यावा-
पृथिवी वियन्ति । गृहैश्च सर्वैः प्रजया न्वग्रे सुवो रुहाणास्तरता
रजांसीत्यथाहवनीयं द्रुत्वा सुचि चतुर्गृहीतं गृहीत्वाहवनीये
जुहोत्यन्वारम्भे यजमाने ये देवा यज्ञहनो दिव्यध्यासते । सूर्यो
मा तेभ्यो रक्षतु गच्छेम सुकृतो वयं स्वाहेत्यपरं चतुर्गृहीतं
१० गृहीत्वाहवनीय एव जुहोति ये देवा यज्ञमुषो दिव्यध्यासते ।
सूर्यो मा तेभ्यो रक्षतु गच्छेम सुकृतो वयं स्वाहेत्याहवनीय-
मुपतिष्ठते येनेन्द्राय समभरः पयांस्युत्तमेन हविषा जातवेदः ।
तेनाग्ने त्वमुत वर्धयेमं सजातानं श्रेष्ठ्य आधेह्येनमिति ।
यज्ञहनो वै देवा यज्ञमुषः सन्ति । त एषु लोकेष्व्यासत आददाना
१५ विमथ्याना यो ददाति यो यजते तस्य । ये देवा यज्ञहनः
पृथिव्यामध्यासते ये अन्तरिक्षे ये दिवीत्याहमानेव लोकां-
स्तीर्त्वा सगृहः सपशुः सुवर्गं लोकमेतीति ब्राह्मणमपि वा
तिस्र एव गार्हपत्ये जुहोति तिस्र आग्नीध्रे तिस्र आहवनीये ।
ऽपि वा गार्हपत्याञ्जपन्ननुद्रवेदाहवनीयादुक्तोदवसानीयेष्टि-
२० र्चैतां हृतीयां प्रवृताङ्गतिं जुहोति सूर्यो मा देवो
देवेभ्यः पातु वायुरन्तरिक्षाद्यजमानो ऽग्निर्मा पातु चक्षुषः

स्वाहेत्यथाभिचरन्वभ्रुवे बभ्रुवत्साद्यै कार्भर्यमयेन पात्रेण पयो
जुहोति सच्च शूष सवितर्विश्वचर्षण एतेभिः सोम नामभि-
र्विधेम ते तेभिः सोम नामभिर्विधेम ते स्वाहेति^१ साचादस्य
हृदयं भिच्चान्त्राणि परिक्रासयातैः^२ स्तृणुते ह्रैव^३ तं^४ भ्राह्म्य-
मथ येनास्यर्त्विजाः^५ स्यर्धा स्यात्तमाह मास्य चमसमनुप्रसृप-
तादभिमर्शमं^६ करिष्यामीति^७ तस्यैतेनैव मन्त्रेण चमसं जुहु-
यात्तमूर्धो^८ स्वाङ्वा^९ राजातिपवत^{१०} उक्तं पानीवतस्य^{११} अयण-
मुक्तमादित्यग्रहस्योद्धननमुक्ता^{१२} प्रायणीयस्य सुवाङ्गतिरुक्तोदय-
नीयस्योक्तं यूपस्थोपस्थानम्^{१३} ॥ २१ ॥ नवमः ॥

उक्तानि पनीयजूष्येवमेवेताः सुचो यथैतद्वाङ्गमुक्तो^{१०}
दधिग्रहो^१ ऽथ वै भवत्याज्यग्रहं गृहीयात्तेजस्कामस्येति^२
बर्हिषी अन्तर्धायाज्यग्रहं गृह्णाति^३ सोमग्रहं गृहीयाद्ब्रह्मवर्चस-
कामस्येत्यं^४ शूनुपसंगृह्य सोमग्रहं गृह्णात्यथैतं महाव्रतीये ऽङ्गि
प्राजापत्यमतिग्राह्यं गृह्णाति ते क्रतुमपिवृञ्चन्ति विश्व इत्यनु-

१ Thus M; •कामयातैत्र Be; •क्रासयातौट B; •कासयान्त्रैव U; •कास-
यातैट G (pr. m.), •क्रासयातैट G (sec. m.). परिक्रासयातैर्निष्क्रामति (var.
निष्क्रामयति) Bhav.

२ Thus M Bhav.; चवैतं The other MSS.

३ Thus M; •नुप्रसृप्राद• BUG; •नुप्रसृत्याद• Be.

४ Thus M; i.s.o. स्वाङ्वा राजाति• Be U; वाराद्वाष्टाति•; G: वारां-
द्वाष्टाति; B: वारोद्वाष्टाति• ।

५ Thus (अयण•) M Be (cp. viii. 14 श्रीणाति); अयण• BU; अमण• G.

६ Corrected (उद्धनन•) according to viii. 9 s.f. (उद्धन्ति); उदाहनन•
MUGB; Be wholly corr.

द्रुत्योपयामगृहीतो ऽसि प्रजापतये त्वा जुष्टं गृह्णामीति^१ परि-
मृज्य सादयत्येष ते योनिः प्रजापतये त्वेत्यथातः प्राणग्रहाणा-
मेव ग्रहणं^२ संद्वपं राजानं पुञ्जीकृत्वा^३ नवांशून्प्राच
आयातयत्ययं पुरो भुवस्तस्य प्राणो भौवायनो वसन्तः प्राणायनो
५ गायत्री वासन्ती गायत्रियै गायत्रं गायत्रादुपांशुरूपांशो-
स्त्रिवृत्त्रिवृतो रथंतरं रथंतरादसिष्ठ ऋषिः प्रजापतिगृहीतया
त्वया प्राणं गृह्णामि प्रजाभ्य इत्ययं दक्षिणा विश्वकर्मेति नव
दक्षिणायातयत्ययं^४ पश्चाद्विश्वव्यचा इति नव प्रतीच आयात-
यती^५दमुत्तरात्सुवरिति नवोदीच आयातयती^६यमुपरि मति-
१० रिति नवोपरिष्ठात्प्रदक्षिणं पर्यायातयति^७ तानपानभृद्भिः
प्रत्यूहति प्राची दिशां वसन्त ऋतूनामग्निर्देवता ब्रह्म द्रविणं
त्रिवृत्स्तोमः स उ पञ्चदशवर्तनिस्त्यविर्वयः कृतमयानां पुरो-
वातो वातः सानग ऋषिरिति^८ वाचयति पितरः पितामहाः परे
ऽवर इति ये पुरस्ताद्भवन्ति^९ दक्षिणा दिशामिति ये दक्षिणतो
१५ भवन्ति^{१०} प्रतीची दिशामिति ये पश्चाद्भवन्त्युदीची दिशामिति
य उत्तरतो भवन्त्यूर्ध्वा दिशामिति य उपरिष्ठात्प्रदक्षिणं
पर्यायातिता^{११} भवन्ति^{१२} ते वा एते प्रायणीथोदयनीययोरेव

१ Thus (पुञ्जी०) M ; पुंजं BG ; युजं Be U.

२ Thus M ; दक्षिणायातयत्य० Be GU ; B defect.

३ Conjecturally ; पर्यायातिता BG ; पर्यासातिता M ; पर्यातिशातिता U ;

पर्येतिशातिता Be.

नियुक्ता दशमे ऽह॑स्तदु॑ रात्रिसत्त्वेष्वप्यग्निष्टोम॑ आमयाविन
उपसृतो वा गृहीयाद्गदो॑ ह्यैव भवति । ॥ २२ ॥ दशमः ॥

अथ वै भवत्युभये वा एते प्रजापतेरध्यसृज्यन्तेति ब्राह्मण-
मेव॑ युव॑ सुराममश्विनेति सौत्रामण्यामेव॑ भवत्यथ वै
भवतीयं वा अग्निहोत्रीयं वा एतस्य निषीदति यस्याग्निहोत्री
निषीदति॑ तामुत्थापयेदिति॑ स यस्याग्निहोत्री निषीदति
तामुत्थापयत्युदस्थाद्देव्यदितिर्विश्वरूपायुर्यज्ञपतावधात् । इन्द्राय
कृण्वती भागं मित्राय वरुणाय चेत्यथ वै भवत्यवर्ति वा एषै-
तस्य पाप्मानं प्रतिख्याय निषीदति यस्याग्निहोत्र्युपसृष्टा निषी-
दति॑ तां दुग्ध्वा ब्राह्मणाय दद्याद्यस्यान्नं नाद्यादिति॑ स १०
यस्याग्निहोत्र्युपसृष्टा निषीदति तामेतदेव दुग्ध्वा ब्राह्मणाय
ददाति॑ न चास्यात ऊर्ध्वमन्नमत्यथ वै भवति पृथिवीं वा
एतस्य पयः प्रविशति यस्याग्निहोत्रं दुह्यमानं॑ स्कन्दति॑
तदभिमन्त्रयेतेति॑ स यस्याग्निहोत्रं दुह्यमानं॑ स्कन्दति
तदभिमन्त्रयते॑ यदद्य दुग्धं पृथिवीमसक्तं यदोषधीरप्यसर- १५
द्यदापः । पयो गृहेषु पयो अग्नियासु पयो वत्सेषु पयो अस्तु
तन्मयीत्याह॑ पय एवात्मगृहेषु पशुषु धत्ते॑ ऽप उपसृज-
त्यङ्घ्रिरेवैनदाप्नोतीति ब्राह्मणमथ वै भवति यो वै यज्ञस्यार्ते-
नानार्तं॑ स॑सृजत्युभे वै ते तर्ह्यार्च्छत॑ आर्च्छति खलु वा

१ Thus M ; B and G (sec. m.) om. अपि ; तदुरात्रिसत्त्वेष्वष्टोम U ;
तदतिरात्रे सत्त्वे षष्ठेऽस Be ; तदुरात्रिसत्त्वेष्टोम G (pr. m.).

२ एष i.s.o. एव M.

- एतदग्निहोत्रं यदुह्यमानं स्कन्दति यदभिदुह्यादिति^१ स
यस्याग्निहोत्रं दुह्यमानं स्कन्दति नैनदभिदोग्धि^१ तदेव यादृ-
क्कीदृक् च होतव्यमथान्यां दुग्ध्वा पुनर्होतव्यमनार्तेनैवार्ते यज्ञस्य
निष्करोतीति ब्राह्मणमथ वै भवति यद्युद्धृतस्य स्कन्देद्यत्ततो
५ ऊत्वा पुनरेयाद्यज्ञं विच्छिन्द्याद्यत्र स्कन्देत्तन्निषद्य पुनर्गृहीया-
दिति^१ स^२ यत्रैव स्कन्दति तदेव स्थालीं निधायातिशिष्ट-
मानीय पुनरभ्युन्नीय तदेव यादृक्कीदृक् च होतव्यमथान्यां
दुग्ध्वा पुनर्होतव्यमनार्तेनैवार्ते यज्ञस्य निष्करोतीति ब्राह्मणमथ
वै भवति वि वा एतस्य यज्ञश्चिद्यते यस्याग्निहोत्रे ऽधिश्चिते
१० श्वान्तरा धावति^१ रुद्रः खलु वा एष यदग्निर्यद्गामन्वत्यावर्तये-
द्रुद्राय पशूनपिदध्यादपशुर्यजमानः स्याद्यदपो ऽन्वतिषिञ्चेद-
नाद्यमग्नेरापो ऽनाद्यमाभ्यामपिदध्याद्गार्हपत्याद्गन्नादायेदं विष्णु-
र्विचक्रम इति वैष्णव्यर्चाहवनीयाद् ध्वंसयन्नुद्धवेदिति^१ स
वैष्णव्यर्चाहवनीयाद् ध्वंसयन्नुद्धवति^१ यज्ञो वै विष्णुर्यज्ञेनैव
१५ यज्ञं संतनोतीति ब्राह्मणमथ भस्मना शुनः पदमपिवपति
शान्त्या इति ब्राह्मणम्^१ ॥ २३ ॥

अथ वै भवति नि वा एतस्याहवनीयो गार्हपत्यं कामयते
नि गार्हपत्य आहवनीयं यस्याग्निमनुद्धृतं सूर्यो ऽभिनिम्रो-
चति^१ दर्भेण हिरण्यं प्रबध्य पुरस्ताद्धरेदथाग्निमथाग्निहोत्र-
२० मिति^१ स यस्याग्निमनुद्धृतं सूर्यो ऽभिनिम्रोचति दर्भेण

१ Thus M; तदभिदु. B Be G; न तदभिदु. U.

२ om. Be U.

हिरण्यं प्रबध्य परिकर्मी पूर्वः प्रतिपद्यते ऽन्वब्राह्मण आर्षेय
 दधेनान्वगात्मनाग्निहोत्रेणाथैतद्विरण्यमाहवनीयस्यायतने साद-
 यित्वापोद्धृत्य हिरण्यं प्रदक्षिणमावृत्येषं प्रतिष्ठापयत्यथ वै
 भवत्यग्निहोत्रमुपसाद्या तमितोरासीत । व्रतमेव इतमनुम्रियते ।
 ऽन्तं वा एष आत्मनो गच्छति यस्ताम्यत्यन्तमेष यज्ञस्य गच्छति ५
 यस्याग्निमनुद्धृतः सूर्यो ऽभिनिमोचति । पुनः समन्य जुहो-
 त्यन्तेनैवान्तं यज्ञस्य निष्करोतीति ब्राह्मणमथ वै भवति वरुणो
 वा एतस्य यज्ञं गृह्णाति यस्याग्निमनुद्धृतः सूर्यो ऽभिनिमोचति ।
 वारुणं चरुं निर्वपेत्तेनैव यज्ञं निष्क्रीणीत इति ब्राह्मणमथ वै
 भवति नि वा एतस्याहवनीयो गार्हपत्यं कामयते नि गार्ह- १०
 पत्य आहवनीयं यस्याग्निमनुद्धृतः सूर्यो ऽभ्युदेति । चतुर्गृही-
 तमाच्यं पुरस्ताद्धरेदथाग्निमथाग्निहोत्रमिति । स यस्याग्निमनु-
 द्धृतः सूर्यो ऽभ्युदेति चतुर्गृहीतेनाच्येन परिकर्मी पूर्वः प्रति-
 पद्यते ऽन्वब्राह्मण आर्षेय दधेनान्वगात्मनाग्निहोत्रेणाथैतदाच्य-
 माहवनीयस्यायतने सादयित्वापोद्धृत्याच्यमेषं प्रतिष्ठापयत्यथ १५
 वै भवति पराची वा एतस्मै व्युच्छन्ती व्युच्छति यस्याग्निमनु-
 द्धृतः सूर्यो ऽभ्युदेत्युषाः केतुना जुषतां यज्ञं देवेभिरन्वितम् ।
 देवेभ्यो मधुमत्तमः स्वाहेति प्रत्यङ्घ्रिषद्याच्येन जुह्यात्प्रतीची-
 मेवास्मै विवासयतीति ब्राह्मणमथ वै भवत्यग्निहोत्रमुपसाद्या
 तमितोरासीत । व्रतमेव इतमनुम्रियते । ऽन्तं वा एष आत्मनो १०
 गच्छति यस्ताम्यत्यन्तमेष यज्ञस्य गच्छति यस्याग्निमनुद्धृतः सूर्यो
 ऽभ्युदेति । पुनः समन्य जुहोत्यन्तेनैवान्तं यज्ञस्य निष्करोतीति

- ब्राह्मणमथ वै भवति मित्रो वा एतस्य यज्ञं गृह्णाति यस्याग्नि-
मनुद्धृतं सूर्यो ऽभ्युदेति । मैत्रं चरुं निर्वपेत्तनैव यज्ञं निष्क्रीणीत
इति ब्राह्मणमथ वै भवति यस्याहवनीये ऽनुदाते गार्हपत्य
उदायेद्यदाहवनीयमनुदाप्य गार्हपत्यं मन्येद्विच्छिन्द्याद्वाहव्यमस्मै
५ जनयेद्यदै यज्ञस्य वास्तव्यं क्रियते तदनु रुद्रो ऽवचरति । यत्पूर्व-
मन्ववस्येदास्तव्यमग्निमुपासीत । रुद्रो ऽस्य पशून्धातुकः स्यादा-
हवनीयमुदाप्य गार्हपत्यं मन्येदिति । स आहवनीयमुदाप्य
गार्हपत्यं मन्यतीतः प्रथमं जज्ञे अग्निः स्वाद्योनेरधि जातवेदाः ।
स गायत्रिया त्रिष्टुभा जगत्या देवेभ्यो हव्यं वहतु प्रजानञ्चिति ।
१० इन्दोभिरेवैनं स्वाद्योनेः प्रजनयतीति ब्राह्मणमथ वै भवति
गार्हपत्यं मन्यति । गार्हपत्यं वा अन्वाहिताग्नेः पशव उपतिष्ठन्ते ।
स यदुदायति तदनु पशवो ऽपक्रामन्तीत्यथैनमुपतिष्ठत इषे
रथ्यै रमस्व सहसे शुन्नाथोर्जे पत्यायेत्यथैनमुपसम्भिद्धे सारस्वतौ
त्वोत्सौ समिन्धाताः ससाडसि विराडसीति । ॥ २४ ॥
- १५ अथ वै भवति वज्रो वै चक्रं । वज्रो वा एतस्य यज्ञं
विच्छिनत्ति यस्यानो वा रथो वान्तराग्नी यात्याहवनीयमुदाप्य
गार्हपत्यादुद्धुरेदिति । स आहवनीयमुदाप्य गार्हपत्यादिष्ण-
मुद्धरति यद्ये पूर्वं प्रभृतं पदं हि ते सूर्यस्य रश्मीन्वाततान ।
तत्र रयिष्ठामनुसंभरैतं सं नः सृज सुमत्या वाजवत्येति । पूर्व-
२० षैवास्व यज्ञेन यज्ञमनुसंतनोतीति ब्राह्मणमथैनमुपतिष्ठते त्वमग्ने
सप्रथा असि जुष्टो होता वरेण्यः । त्वया यज्ञं वितन्वत इत्यग्निः
सर्वा देवता देवताभिरेव यज्ञं संतनोतीति ब्राह्मणमथाग्रथे

पथिष्ठते पुरोडाशमष्टाकपालं निर्वपत्यन्वाहार्यमासाद्यानद्वाहं
 ददाति^१ सा प्रसिद्धेष्टिः संतिष्ठते^१ ऽथ वै भवति यस्य प्रातः-
 सवने सोमो ऽतिरिच्यते माध्यंदिनं सवनं कामयमानो
 ऽभ्यतिरिच्यत इति^१ स^१ प्रातःसवने सोमे ऽतिरिक्ते प्राडायन्नाह
 होतुश्चमसमनून्नयध्वमुन्नेतः सर्वश एव राजानमुन्नय मातिरीरिच ५
 इति^१ होतचमसमेव प्रथममुन्नयन्ति यथोपपादमितरान्सर्वश
 एव राजानं समुन्नीयोत्तरवेद्यां ससादयन्त्यथाप उपस्पृश्य
 बर्हिषी आदाय वाचंयमः प्रत्यङ्^२ द्रुत्वा^२ स्तोत्रमुपाकरोति^१
 सुवते^१ तदेतद्गायत्रं साम पञ्चदशं गौर्धयति मरुतामिति
 धयद्वतीषु कुर्वन्ति^१ होत्र एषोत्तमेति प्राङ्^१ समानमत १०
 ऊर्ध्वमथ वै भवति यस्य माध्यंदिने सवने सोमो ऽतिरिच्यत
 आदित्यं तृतीयसवनं कामयमानो ऽभ्यतिरिच्यत इति^१ स^१
 माध्यंदिने सवने सोमे ऽतिरिक्ते प्राडायन्नाह होतुश्चमसमनू-
 न्नयध्वमुन्नेतः सर्वश एव राजानमुन्नय मातिरीरिच इति^१
 होतचमसमेव प्रथममुन्नयन्ति यथोपपादमितरान्सर्वश एव १५
 राजानं समुन्नीयोत्तरवेद्यां ससादयन्त्यथाप उपस्पृश्य
 बर्हिषी आदाय वाचंयमः प्रत्यङ् द्रुत्वा स्तोत्रमुपाकरोति^१
 सुवते^१ तदेतद्गौरिवीतं साम सप्तदशं वणमहां असि सूर्ये-
 त्येतासु^३ कुर्वन्ति^१ होत्र एषोत्तमेति प्राङ्^१ समानमत ऊर्ध्व-

१ om. M.

२ प्रत्यङ्गद्रुत्य Be.

३ Thus M ; एतावत् i.s.o. •एतासु all the other MSS.

मथ वै भवति यस्य तृतीयसवने सोमो ऽतिरिच्येतोकथं
 कुर्वीत^१ यस्योकथे ऽतिरिच्येतातिरात्रं कुर्वीत^१ यस्यातिरात्रे
 ऽतिरिच्यते तं वै दुष्प्रज्ञानमित्यतिरात्रे ऽतिरिक्ते प्राङ्गायन्नाह
 होतुश्चमसमनून्नयध्वमुन्नेतः सर्वश एव राजानमुन्नय मातिरी-
 ५ रिच इति^१ होतृचमसमेव प्रथममुन्नयन्ति यथोपपादमितरा-
 न्सर्वश एव राजानः समुन्नीयोत्तरवेद्याः सःसादयन्धयाप
 उपस्पृश्य वर्हिषी आदाय वाचंयमः प्रत्यङ् द्रुत्वा स्तोत्रमुपा-
 करोति^१ सुवते^१ तदेतद्बृहत्सामैकविंशं वैष्णवीषु शिपि-
 विष्टवतीषु कुर्वन्ति^१ होत्र एषोत्तमेति प्राङ्कः^१ समानमत
 १० ऊर्ध्वम्^१ ॥ २५ ॥

इति नु कन्दोगवकृचेषु कामयमानेषु^१ ते चेन्न कामयेर-
 न्प्रातःसवने ऽतिरिक्ते याः स्थालीमलः राज्ञे ऽतिशिष्टाय
 मन्यते तस्या उपरिष्टादाग्रयणमानीयाधस्तादुपगृह्णाति^१ त्रिर-
 भिविष्यन्दयति^१ सो ऽभिविष्यन्दमानः सर्व आग्रयणः संपद्यते^१
 १५ तं त्रिरभिहिंक्त्य परिमृज्य सादयति^१ माध्यंदिने सवने ऽति-
 रिक्ते तथैव याः स्थालीमलः राज्ञे ऽतिशिष्टाय मन्यते तस्या
 उपरिष्टादाग्रयणमानीयाधस्तादुपगृह्णाति^१ त्रिरभिविष्यन्दयति^१
 सो ऽभिविष्यन्दमानः सर्व एवाग्रयणः संपद्यते^१ तं तथैव त्रिर-
 भिहिंक्त्य परिमृज्य सादयति^१ तृतीयसवने ऽतिरिक्ते हारि-
 २० योजनमेवात्राभिविष्यन्दयति^१ न हि पुनर्ग्रहणं विद्यते^१ ऽथातो

ध्रुवस्यैव^१ परिहीणस्य^१ मीमांसेन्द्राग्निभ्यामेनमृग्भ्यां परिगृह्य
 जुहुयादिन्द्राग्नौ^२ वै देवानां पुनःपुनरभ्युपाकारं^३ यजामह
 इत्येतदेकमाश्विनीभ्यामेनमृग्भ्यां परिगृह्य जुहुयादश्विनौ वै^४
 देवानां भिषजौ ताभ्यामेवासौ भेजषं करोतीत्येतदेकं^५
 वैष्णवीभ्यामेनमृग्भ्यां परिगृह्य जुहुयाद्यद्वै यज्ञस्यातिरिच्यते^५
 विष्णुं तच्छिपिविष्टमभ्यतिरिच्यत इत्येतदेकमवभृथेनैव
 सहाभवहरेद्यथा मेऽन्यानि सोमलिप्तानि पात्राण्येवं म एव
 भविष्यतीत्येतदेकं^६ बर्हिषेनैव सहाभ्युपोषेदेष वा अग्निर्वैश्वान-
 नरो यत्प्रदाव्यो^७ ऽथ एष वैश्वानराय गृह्यते^८ ध्रुव एवमग्नौ
 वैश्वानरे हुतो भविष्यतीत्येतदपरमथ पुनर्दीक्षते^९ यज्ञो ह^{१०}
 वै^{११} यज्ञस्य प्रायश्चित्तिरिति^{१२} चेकाहयाजिनो^{१३} ऽथ सत्त्रिणां^{१४}
 मार्जालीये^{१५} परिष्यन्दं^{१६} निष्यन्दनवन्तं^{१७} कृत्वा तदेनं निनयन्ति^{१८}
 श्वो भूते हि ते सोष्यन्तो^{१९} भवन्ति^{२०} ॥ २६ ॥ एकादशः ॥
 उक्तः सःसवो^{२१} ऽथ वै भवत्यार्तिं वा एते नियन्ति येषां
 दीक्षितानां प्रमीयते^{२२} तं यद्ववर्ज्युः क्रूरकृतामिवैषां लोकः^{२३}

१ ध्रुवस्य परिहीणस्यैव M.

२ इन्द्रो i.s.o. इन्द्राग्नौ all exc. M.

३ Thus MGU ; •भ्युपाकारं Be ; B om. चभि ।

४ हि Be.

५ Thus M Be ; हैव the other MSS.

६ •रितौ again most of the MSS.

७ Thus MB Bhav. ; मार्जालीयोपरिविष्यन्दनवन्तं Be UG (pr. m.) ;
 मार्जालीये परिविष्यन्दनिष्यन्दनवन्तं G (sec. m.).

८ Thus MU ; शोष्यन्तो Be BG.

- खादाहर दहेति ब्रूयादिति ^१ दौचितं वेदुपतपद्विन्देदाग्नी-
 ध्रीयशयनो^१ ह^२ भवति ^३ तदस्मै भवानाहरन्ति यावदसं भवाय
 मन्यते ^४ स यद्यहागदो^२ भवति पुनरैति ^५ यद्यु वै प्रैति
 सर्वभ्यो ऽग्निभ्यो ऽङ्गारान्निर्वर्त्यारण्योरग्नीन्समारोह्यान्तरेण
 ५ चात्वालोत्करावुदङ्कुपनिर्हृत्य तेनैनं दहेयुस्तं चिरात्रेण श्रौतीकृत्वा
 संचिनुयुस्ते तथाकृतेन^६ षडहसंस्थां^७ काङ्क्षेयुरथ सस्थिते
 षडहे ऽस्थिकुम्भं^८ याचति ^९ तस्मिन्संचितमवधाय तं दक्षिणतो
 वेद्यै निधाय सर्पराज्ञिया ऋग्भि सुयुरियं^९ वै सर्पतो राज्यस्था
 एवैनं परिददति ^{१०} वृद्धं तदित्याङ्घ्र्यत्सुतमननुशस्तमिति ^{११}
 १० होता प्रथमः प्राचीनावीती मार्जालीयं परीयाद्यामीरनुब्रुव-
 न्सर्पराज्ञीनां^९ कीर्तयेदिति ^{१२} तेषां तथा परीतानामध्वर्युर्जघन्वः
 पर्येत्यथ यज्ञोपवीतं कृत्वा यथेतं त्रिः पुनः प्रतिपरिचन्ति ^{१३} तेषां
 तथा परीतानामध्वर्युः पूर्वः पर्येत्यथैनमादायन्तरेण चात्वा-
 लोत्करावभ्मानं चास्थिकुम्भं च निधायाद्भिरवोचत्यप^{१०} नः
 ११ शोशुचदघमिति ^{१४} तस्मिन्मैचावरुणाद्यान्ग्रहान्गृह्णन्त्यथातिग्निष्ट
 सत्तस्यासते ^{१५} तस्यावभृथवेलायामस्थिकुम्भं निधायाद्भिरवोचत्येतद-

१ Thus M ; •घ्नीघ्नीवेत् • the other MSS.

२ om. M.

३ Thus M ; यद्यहाग • Be ; यद्युहाम • the other MSS.

४ छवेनाषड • M Be.

५ स्थि left out by all exc. M.

६ The passage from इयं वै unto यामीरनुब्रुवन् left out by all exc. M.

७ •वोचंत्यप BG.

वमथ^१ उ^१ वैवैष^१ भवत्यपि^१ वा^१ यो^१ ऽस्य स्वी^१ नेदिष्टी स्यात्तस्य
स्थाने तं दीचयेत्संवत्सरे ऽस्थीनि याजयन्त्यथ^२ वै भवति ॥ २७ ॥

असुर्यं वा एतस्माद्दणं कृत्वा पशवो वीर्यमपक्रामन्ति यस्य
यूपो विरोहति^१ त्वाष्ट्रं बद्धरूपमाहभेतेति^१ सत्त्रिणां चेषूपो
विरोहेत्संप्रच्छिद्यास्य^४ चषालः सवनीयस्य त्वाष्ट्रमुपाह्वयं कुर्यु- ५
रपि वा त्वाष्ट्रं ब्रह्मौदनः अपयित्वैताः शाखाः प्रवृश्चेयुः प्र वा
तच्छुयुरपि वा त्वाष्ट्रीः सुवाडतीर्द्धत्वैताः शाखाः प्रवृश्चेयुः प्र वा
तच्छुयुरपि वा त्वाष्ट्रे^५ त्वष्ट्रं इत्वेव^५ ब्रूयादित्यथ वै भवत्यार्ति-
मेते नियन्ति येषां दीचितानामग्निरुदायति^१ यदाहवनीय
उदायेद्यत्तं मन्येद्विच्छिन्त्याद्वाहव्यमस्मै जनयेद्यदाहवनीय उदा- १०
येदाग्नीध्रादुद्धरेद्यदाग्नीध्र उदायेद्गार्हपत्यादुद्धरेद्यद्गार्हपत्य उदा-
येदत एव पुनर्मन्येदत्र वाव स निलयते^१ यत्र खलु वै निष्ठीन-
मुत्तमं पश्यन्ति तदेनमिच्छन्ति^१ यस्माद्दारोरुदायेत्तस्यारणी
कुर्यात्क्रुमुकमपिकुर्यादिति^१ स यस्माद्दारोरुदायति तस्यारणी
कृत्वा क्रुमुकशकलमन्ववधाय^६ तान्येवावचाणानि संनिधाय मन्ये- १५
दिति^१ स तान्येवावचाणानि संनिधाय मन्यतीतः प्रथमं जज्ञे

१ Thus M ; उवैवैष भवत्यपिवायो G ; उवैष भवति यो U ; इवैवैष भव-
त्यपिवा यो B ; उवैषष्टकतयो Be.

२ All MSS. ins. वा exc. M.

३ याजयत्यथ Be U.

४ Thus MBG ; •हेत्तंप्रच्छि• Be.

५ Thus M ; त्वाष्ट्रं त्वाष्ट्रेत्येव B ; त्वाष्ट्रत्वाष्ट्रेत्येव GU ; त्वाष्ट्रेत्येव Be.

६ Thus MU Be ; क्रुमुकं• BG ; अन्ववधाय MUG Be ; अन्वाधाय B.

अग्निः स्वाद्योनेरधि जातवेदाः । स गायत्रिया त्रिष्टुभा जगत्या
देवेभ्यो हव्यं वहतु प्रजानन्निति ^१ कन्दोभिरेवैनं स्वाद्योनेः
प्रजनयतीति ब्राह्मणम् ^१ ॥ २८ ॥

अथ यद्याहवनीयगार्हपत्यावुदायेयातां गार्हपत्यं मथित्वा-
५ ग्रीध्रीयादाहवनीयमुद्धरेद्यग्नीध्रीयगार्हपत्यावुदायेयातां गार्ह-
पत्यं मथित्वाग्नीध्रीयमुद्धरेद्य यद्याग्नीध्रीयाहवनीयावुदायेयातां
गार्हपत्यादाग्नीध्रीयमुद्धृत्य तत आहवनीयमुद्धरेद्य यदि सर्वं
एवोदायेयुर्गार्हपत्यं मथित्वाग्नीध्रीयमुद्धृत्य तत आहवनीय-
मुद्धरेदित्यथ वै भवति गार्हपत्यं मन्यति ^१ गार्हपत्यो वा अग्ने-
१० र्थानिः ^१ स्वादेवैनं योनेर्जनयति ^१ नास्मै भ्रातृव्यं जनयतीति
ब्राह्मणमथ वै भवति यस्य सोम उपदस्येत्सुवर्णं हिरण्यं द्वेधा
विच्छिद्यर्जीषे ऽन्यदाधूनुयाञ्जुडयादन्यदिति ^१ स यस्य सोम
उपदस्यति तत्सुवर्णं हिरण्यं द्वेधा विच्छिद्यर्जीषे ऽन्यदाधूनोति
मुख्ये चमसे ऽन्यदवधाय जुहोति ^१ सोममेवाभिषुणोति सोमं
१५ जुहोतीति ब्राह्मणमथ वै भवति सोमस्य वा अभिषूयमाणस्य
प्रिया तनूरुदक्रामत्तत्सुवर्णं हिरण्यमभवद्यत्सुवर्णं हिरण्यं
कुर्वन्ति प्रिययैवैनं तनुवा समर्धयन्तीति ब्राह्मणमथ वै भवति
यस्याक्रीतं सोममपहरेयुः क्रौणीयादेव ^१ सैव ततः प्राय-
श्चित्तिरिति ब्राह्मणमथ वै भवति यस्य क्रीतमपहरेयुरादा-
२० रांश्च फास्यगुनानि चाभिषुणुयादित्यादाराः चुद्रहणानि ^१

१ सर्वत M.

१ Thus M ; चुद्रहणानि the other MSS.

फाल्गुनानि हैमवतानि । तेषामलाभे श्वेतकानां प्रतिनिधि-
 विज्ञायते तृतीयस्यामितो दिवि सोम आसीत्तं गायत्र्याहर-
 त्तस्य पर्णमच्छिद्यत । तत्पर्णा ऽभवत्तत्पर्णस्य पर्णत्वमिति ।
 तस्मात्पर्णत्सरूणामेवाभिषवः^१ कार्यं इति । ष्टेतेन प्रातःसवने
 श्रीणीयादिति । ष्टमेतद्भवति । दध्ना मध्यंदिन इति । दध्ये- ५
 तद्भवति । नीतमिश्रेण तृतीयसवन इति । विमथितः सपि-
 लकमुद्धृतं^२ प्राङ्भवनीतभावादित्येतदाचचते । ऽग्निष्टोमः सोमः
 स्याद्रथंतरसामा । य एवर्विजो वृताः स्युस्त एनं याजयेयुरिति ।
 त एवैनं याजयन्त्येकां गां दक्षिणां दद्यादित्येकां गामत्र
 दक्षिणां ददाति । यदिह दास्यन्भवति तदमुत्र ददाति । पुनः १०
 सोमं क्रीणीयाद्यज्ञेनैव तद्यज्ञमिच्छति । सैव ततः प्रायश्चित्ति-
 रिति ब्राह्मणमथ वै भवति सर्वाभ्यो वा एष देवताभ्यः सर्वेभ्यः^३
 कामेभ्यः^४ सर्वेभ्यः स्तोमेभ्यः सर्वेभ्यश्छन्दोभ्यः सर्वेभ्यः पृष्ठेभ्य
 आत्मानमागुरते यः सत्तायागुरत । एतावान्खलु वै पुरुषो
 यावदस्य वित्तः^५ सर्ववेदसेन यजेतेत्यतिरात्रं विश्वजितमुपयन्त्य- १५
 थात्र^६ सर्ववेदसं ददाति । सर्वपृष्ठो ऽस्य सोमः स्यात्सर्वाभ्य एव

१ Thus M; ०त्सरूणिसेवाभि० BG; ०त्सरूणिद्येवाभि० U; ०त्सरूणि-
 त्वेवाभि० Be.

२ Thus all; are we to read सर्पिसूक्तं ? सपिलकमप्राङ्भवनी० Be U;
 सपिलकमुद्धृतकंप्राङ्भवनी० M, but the व seems to be cancelled.

३ om. M

४ अथ om. M.

देवताभ्यः सर्वेभ्यः कामेभ्यः सर्वेभ्यः स्तोत्रेभ्यः सर्वेभ्यश्चन्द्रोभ्यः
सर्वेभ्यः पृष्ठेभ्य आत्मानं निष्क्रीणीत इति ब्राह्मणम् । ॥ २६ ॥

पवमानः सुवर्जन इति सौत्रामण्यामेष भवति । ब्राह्मण-
मुत्तरमथ वै भवति तस्मादश्वदेवेन यजमानः संवत्सरीणां
५ स्वस्तिमाशास्त इत्याशासीत । तस्माद्वरुणप्रघासैर्यजमानः परि-
वत्सरीणां स्वस्तिमाशास्त इत्याशासीत । तस्मात्साकमेधैर्यज-
मान इदावत्सरीणां स्वस्तिमाशास्त इत्याशासीत । तस्मा-
च्छुनासीरीयेण यजमानो ऽनुवत्सरीणां स्वस्तिमाशास्त इत्या-
शासीतेत्यथ वै भवत्यग्नेः कृत्तिकाः शुक्रं परस्ताज्ज्योतिरव-
१० स्तादिति नचत्रेष्टकाभिर्विकल्पन्त इति ब्रुवते । ऽथ वै भवति
यत्पुण्यं नचत्रं तद्वद्वुर्वीतोपव्युषमिति^१ । प्रातः कुर्वीत । संगवे
कुर्वीत । मध्यंदिने कुर्वीतापराह्णे कुर्वीत । सायं कुर्वीत ।
यावति तत्र सूर्या गच्छेद्यत्र जघन्यं पश्येत्तावति कुर्वीत ।
यत्कारौ स्यात्पुण्याह एव कुरुत इति । ब्राह्मणमुत्तरे ब्राह्मण-
१५ मुत्तरे । ॥ ३० ॥ द्वादशः ॥

॥ इति चतुर्दशः प्रश्नः ॥

१ Thus M and Bhav.; तद्वद्वुर्वीतोपव्युषमिति the other MSS.; the text of T. Br. I. 5. 2. 1. has वषट्कुर्वीत but cp. the comm.

१ अश्वमेधेन यक्ष्यमाणो भवति राजा विजितौ सार्वभौमः ।
 स एतद्देवयजनं जोषयत आश्विनं प्रागाश्विनं दक्षिणाश्विनं
 प्रत्यागाश्विनमुदक् १ किन्दन्ति वृक्षान्प स्यलानि भिन्दन्ति प्रति
 निम्नाङ्गूरयन्ति किंशाहूणि निरस्यन्ति १ नदीनां तीर्थानि
 सर्वतःप्रस्रवणानि पल्लवानि कुर्वन्त्यथैतौ हृदौ मध्यतो देव- ५
 यजनस्य जोषयते सः स्याविणावनुपदासिनौ पुष्यनामानौ
 यद्येवं विन्दन्ति १ यद्यु वा एवं न विन्दन्ति खालेनावभिवाद्या-
 भिर्वाभिहार्याभिर्वाङ्घ्रिः पूरयन्ति १ यथा त्वेव सः स्याविणावनु-
 पदासिनौ पुष्यनामानौ भवतस्तथा १ तावपरेण मध्यतो देव-
 यजनं जोषयते द्विस्तावद्यथाग्नेर्विधायां १ तच्छाखां कुर्वन्ति १०
 प्राचीनवृक्षां दिक्ष्वतीकाशां दक्षिणतो वर्षीयसौ १ तस्यै दक्षि-
 णतो ऽश्वशालां कुर्वन्ति १ तदश्वत्यानाः १ स्त्रीषाणामवाचीना-
 याणामश्वव्रजं १ कुर्वन्त्यथस्यैते संभारा उपकृप्ता भवन्त्यश्वी
 रूपीयो यो १ स्य १ सदश्वानाः सत्तमस्तस्यान्ये ऽपरिमिता

१ As all the MSS., with the exception of M, are mostly very corrupted, the text is given according to M ; when the reading of M differs from the reading taken up in the text, this is mentioned ; but otherwise the various readings of the other MSS. are, as a rule, not given.

१ नदस्यलानं M, but cp. Āp. XX. 7. 7.

१ स्त्रीषाणाम् M ; त्रिशीमुष्णाम् B Be (pr. m.) ; त्रिमष्णाम् Be (sec. m.) ; त्रिशीमष्टाम् U.

१ Thus corrected, cp. infra XV. 8 s. f. ; यो om. M ; यस्य the other MSS.

निरमणा निरष्टाः कृष्णश्च श्वा चतुरस्रो द्वौ दासावनुजायै च
 पुत्रो ऽन्वाधेयायै च अरत्पूर्वा चैषीकश्चाभ्यूहः सैध्रकं च मुसलं
 पौंश्चलेयश्च^१ चत्वारि शतानि गोमृणां शतं तस्थानां राज-
 पुत्राणां शतमराजामुग्राणां^२ शतं सूतग्रामणीनां शतं
 ५ चत्तसंग्रहीदृणां चत्वारो महान्त ऋत्विजस्तानन्वितरे^३ तान्काले
 ऽपदातीन्समावहन्ति ॥ १ ॥

आ सुब्रह्मण्यायाश्चतुष्टयीरापो दिग्भ्यः संभृताश्चतुरः^४साह-
 खान्निष्कान्सुवर्णरजतौ च रुक्मौ द्वे अन्ये हिरण्ये द्वौ वीणा-
 गाथिनौ ब्राह्मणं च राजन्यं च द्वे रशने मौञ्जीं च कुशमयीं
 १० चोभे चयोद्गारत्यावेतेनोपकृप्तेन चित्रामायतीमुपरमत्यद्य^५
 चिचयेत्यरण्योरग्नीन्समारोह्य शास्तामभिप्रैति ये ते पन्थामः
 सवितः पूर्व्यासो ऽरेणवो वितता अन्तरिचे । तेभिर्नो अद्य
 पथिभिः सुगेभौ रक्षा च नो अधि च देव ब्रूहीत्युत्तरेण शास्तां
 परीत्य पूर्व्या दारा शास्तां प्रपाद्य गार्हपत्यस्यायतने मधि-
 १५ त्वाग्नीन्विद्यत्य गार्हपत्यमुपतिष्ठते नमो ऽग्नये पृथिविचिते
 लोकस्यूते लोकमस्मै यजमानाय देहीति^६ नमो वायवे

१ All MSS. the accus.

२ उदासां left out in all the MSS.

३ We would expect here and in the following words also the nomin.

४ Thus M ; अद्य i.s.o. अद्य all the other MSS. ; cp. supra p. 145, 3, and infra XVIII. 8, 16.

ऽन्तरिक्षचिते लोकस्पृते लोकमस्मै यजमानाय देहीत्यन्वाहार्य-
 पचनं^१ नमः सूर्याय दिविचिते लोकस्पृते लोकमस्मै यज-
 मानाय देहीत्याहवनीयमथास्यैतत्पुरस्तादेव जघनेनाश्वशाला-
 मेकापस्त्रावं विमितं कारितं भवति^२ तद्दृथाग्निमुपसमाधाय
 मृत्यवे स्वाहा मृत्यवे स्वाहेति नवतिमाहुतीर्जुहोति प्रयासाय ५
 स्वाहेत्येकादश^३ शतायुर्वै पुरुषः शतवीर्यं आत्मैकशतो यावा-
 नेव पुरुषस्तस्मान्मृत्युमवयजत इति ब्राह्मणमथ केशश्मश्रु वाप-
 यित्वा लोमानि सृष्ट्व्य नखानि निकृत्य दतो धाव्य स्नाता-
 वहते वाससी परिदधाते^४ उभौ मानुषेणालङ्कारेणालङ्कृतौ
 भवतो ऽहतवाससावथाभ्यां व्रतोपायनीयं पाचयति^५ तस्या- १०
 शितौ भवतः सर्पिर्मिश्रस्य पयोमिश्रस्याथापराहे मुखयोर्हिरण्ये
 अन्वस्येते ॥ २ ॥

सुवर्णं यजमानो रजतं पत्नी रजतानि वा यदि बह्व्यो
 भवन्त्यास्य वाचंयमस्य सायमग्निहोत्रं जुहोत्युपसंगच्छन्त एन-
 मेते राजगृहाः सूतग्रामण्यः^१ चत्तसंग्रहीतारः कारुविशा^२ १५
 इति^३ तेभ्यः पष्ठौहीं वेहतं ददाति^४ तां ते पचमाना रम-
 यन्तो जागरयन्त आसते^५ ऽथ प्रातराचाममाचामन्तौ हिरण्ये
 प्रोथतस्ते पौश्लेय आदत्ते^६ ऽथादित्यमुद्यन्तमुपतिष्ठन्ते द्रष्ट्रे
 नम उपद्रष्ट्रे नमो ऽनुद्रष्ट्रे नमः ख्यात्रे नम उपख्यात्रे नमो
 ऽनुख्यात्रे नमः ष्टण्वते नम उपष्टण्वते नमो ऽनुष्टण्वते नमः १०

१ Thus B ; ग्रामण्यः the other MSS.

२ cp. XVIII. 18.

सते नमो ऽसते नमो जाताय नमो जनिष्यमाणाय नमो
 भूताय नमो भविष्यते नम इत्यथ वैश्वदेवीं सांग्रहणीं
 निर्वपति ^१ सा प्रसिद्धेष्टिः संतिष्ठते ^१ यावदेवात्राध्वर्युश्चेष्टति
 तावदेष प्रतिप्रस्थाता चतुष्टयीष्वपु ब्रह्मौदनं अपयित्वाभि-
 ५ घार्थादञ्चमुद्वासयत्यथैतां पात्रीं निर्णिज्योपस्तीर्य तस्यामेतं
 रजतं रुक्मं प्रचालितमवदधाति ^१ तस्यामेनमसंप्रन्निवोद्धरति
 सर्पिरासेचनं कृत्वा प्रभूतमाज्यमानीथाथोपरिष्ठात्सुवर्णं रुक्मं
 प्रचालितमवदधात्यथैतान्महतं ^१ अत्विजं ^१ उत्तरतो ऽनुदिशमुप-
 वेश्य ताननुपूर्वमाचमय्य तेभ्य एनं भूमिं सृशन्ननुच्छिन्दन्नि-
 १० वोपोहति ^१ ॥ ३ ॥

स आह ब्राह्मणाश्च राजानश्चानेन माश्वेन मेध्येन स्वस्ति
 समापयाता ^२ ब्रह्मज्यताया ^३ इति ^१ "तं तथेतीतरे प्रत्याङ्गरनेन
 त्वामश्वेन मेध्येन स्वस्ति समापयिष्यामो ब्रह्मज्यताया इत्यथ

१ महत्विजः M, but cp. supra p. 205. 5.

२ Thus M; समौपयाता the other MSS. I am in doubt whether we ought to read समापयाथाब्रह्मज्यताया (समापयाथ conj.); in this case the avagraha should be read before ब्रह्मज्यताया (line 13); but the following अथ ब्रह्मज्यतामस्मै संजानते seems to plead against this reading.

३ Thus M; व्र (or वृ) ज्यताया all the other MSS.; by this omission of अ it is clear that all the MSS., with the exception of M, derive from one common source.

४ This passage left out in all the MSS. exc M.

ब्रह्मज्वतामस्यै संजानते ।^१ ऽथैनान्स्रग्नास्ति सकृत्सकृत्प्राश्याप्रत्यव-
मृशन्तो धारयाध्वा इत्यथैतस्मिन्सर्पिरासेचने रशने संतर्ष्य
परिकर्मिणे प्रयच्छति ।^२ द्विरपरं प्राश्या प्रश्रुसन्ति राड्हुस्ते
ब्रह्मौदन इति ।^३ तेभ्यस्तुरः साहस्रास्त्रिष्कान्ददाति सुवर्ण-
रजतौ च इक्कावत्र ये चत्रस्याभिषेक्तारस्ते ऽध्युमभिषिञ्चन्ति ।^४
स आह ब्राह्मणास्य राजानस्याध्युरेतौ द्वौ संवत्सरौ राजा
भविष्यति तस्य शुश्रूषध्वं यो हास्य^५ न शुश्रूषिष्यते सर्वस्वं तं^६
व्यास्यन्तीत्यथाध्युरेतौ द्वौ संवत्सरौ राजा भवति । यजमान
इतीतरमाचचते । स आह ब्रह्मचश्वं मेधं भन्स्यामि देवेभ्यः
प्रजापतये तेन राधासमिति ।^७ बधानेतीतरः प्रत्याह देवेभ्यः ।^८
प्रजापतये तेन राधुहीति । ॥ ४ ॥ प्रथमः ॥

अथ रशनामादत्ते देवस्य त्वा सवितुः प्रसवे ऽश्विनोर्बाहुभ्यां
पूष्णो इस्ताभ्यामादद इत्यादायाभिमन्त्रयत इमाममृभणच-
शनामृतस्येति ।^१ तयाश्वमभिदधात्यभिधा असि भुवनमसि
यन्तासि धर्तासि सो ऽग्निं वैश्वानरं सप्रथमं गच्छ स्वाहाकृतः ।^२
पृथिव्यां यन्ता राड् यन्तासि यमनो धर्तासि धरुण इत्येवमेव
द्वितीयां रशनामादत्ते ।^३ तथैवमेवाश्वमभिदधाति । ते अश्व-
स्थानुपृष्ठमनुपृष्ठमेतस्मिन्काले ऽनुजायै च पुत्रो ऽन्वाधेयायै च
श्वबन्धाभ्यां श्वानमभिधत्तो ।^४ ऽथैष पौश्वलेयो जरत्पूर्वया

१ This passage (cp. 207. 12) left out in all the MSS. exc. M.

२ च om. M.

३ तत् Be. न M: UB om. this passage.

सव्यं जानु वेष्टयित्वा सैध्रकेण मुसलेन श्वानमनूपतिष्ठते । ऽथा-
 ध्वर्युः पुरस्तात्प्रतिपद्यते सह शतेन तस्थानां राजपुत्राणां ।
 ब्रह्मा दक्षिणतः सह शतेनाराज्ञामुयाणां । होता पश्चात्सह
 शतेन सूतग्रामणीनामुद्गातोत्तरतः सह शतेन चत्तसंग्रहीतृणां ।
 ५ मध्ये ऽश्वः श्वा चाथ दक्षिणं हृदमभिप्रयान्ति । द्यौस्ते पृष्ठं
 क्रमैरत्यक्रमीद्वाव्याक्रान्वाजीति त्रिभिरनुवाकैरा क्रोडादश्वमभि-
 धावयन्ति^१ । तमध्वर्युः पुरस्तात्प्रत्यङ्मुखस्तिष्ठन्प्रोचत्यनेनाश्वेन
 मेध्येनेष्टायं राजा वृचं वधादिति । तस्थानु प्रोचणं शतं तस्था
 राजपुत्राः प्रोचन्ति । ब्रह्मा दक्षिणत उदङ्मुखस्तिष्ठन्प्रोचत्यने-
 १० नाश्वेन मेध्येनेष्टायं राजाप्रतिष्ठ्यो ऽस्त्विति । तस्थानु प्रोचणं
 शतमराजान उयाः प्रोचन्ति । होता पश्चात्प्राङ्मुखस्तिष्ठन्प्रोच-
 त्यनेनाश्वेन मेध्येनेष्टायं राजास्यै विशो बड्म्वै बड्म्वै बड्म-
 जाविकायै बड्म्वीहिथवायै बड्ममाषतिलायै बड्महिरण्यायै
 बड्महस्तिकायै बड्मदासपुरुषायै रथिमत्यै पुष्टिमत्यै बड्मराय-
 १५ स्योषायै बड्मसर्वधनायै राजास्त्विति । तस्थानु प्रोचणं शतं
 सूतग्रामण्यः^२ प्रोचन्त्युद्गातोत्तरतो दक्षिणामुखस्तिष्ठन्प्रोचत्यने-
 नाश्वेन मेध्येनेष्टायं राजा सर्वमायुरेत्विति । तस्थानु प्रोचणं
 शतं चत्तसंग्रहीतारः प्रोचन्ति । दिग्भ्यो ऽश्वं समुचन्तीति
 ब्राह्मणमथास्यैष पौंश्वलेयः सः शिष्टो भवति यदा लोपमी-

१ ०धापयन्ति M.

२ Thus BU; ०षयः M Be.

वाग्यथ शुनः प्रहराशीत्युपमीवत एष पौञ्चलेयः सैध्रकेण
मुसलेन शुनः प्रहन्ति^१ तमत एवानुमन्त्रयते ॥ ५ ॥

यो अर्वन्तं जिघांसति तमभ्यमीति वरुण इति^१
तमश्वस्याधस्यदमुपास्य दक्षिणापश्नावयति परो मर्तः परः
श्वेत्यायास्य ब्रह्मा हस्तं गृह्णाति ब्रह्मणो वा यजमानो ऽहं च^५
त्वं च वृत्रहन्त्संबभूव सनिभ्य आ । अरातीवा चिदद्रिवो ऽनु
नौ शूर म५सतै भद्रा इन्द्रस्य रातय इत्यत्रैतमैषीकमभ्यूहं
मौञ्जीभ्या५ रज्जुभ्यामन्तयोरभिदधाति^१ तत्सह वेतसशाखो-
पसंबद्धा भवति^१ तदेतेन शतं तस्या राजपुत्रा विविच्यन्ते^१
तेषामनु विवेकमितरे^१ दे अन्यतरमन्त५ शते गृह्णीतो दे^{१०}
अन्यतरमन्त५ शते^१ अथैनान्म५शास्यनेनैषीकेणाभ्यूहेनाभ्यु-
दूहन्त^१ इव पुरस्तात्प्रत्यञ्चमूर्मिणाश्चमभिधावयाता^२ इत्यभि-
धाव्यमाने^२ ऽध्वर्युर्जमानं वाचयत्यभि क्वेन्द्र भूरध ज्मन् ते
विव्यङ्गहिमान५ रजा५सि । खेना हि वृत्र५ शवसा जघन्य
न शत्रुरन्तं विविदद्युधा त इत्यथैन५ संवेष्ट्य दक्षिणापश्नावय-^{१५}
त्यथैतमश्वं प्रदक्षिणमावर्त्य शास्त्रामानयति यदातो अपो
अगमदिन्द्रस्य तनुवं प्रियाम् । एत५ स्तोतरेतेन पथा पुनर-

१ •भूहंत MSS. exc. M.

२ •भिधापयाता M ; •धावयन्ता the other MSS. ; if अभिधावयाता is the correct reading we have here a form of the same kind as उभाप-
याता (supra p. 207, 12).

३ •धाव्यमाने again M.

- श्वमावर्तयासि न इति ^१ तमध्वर्युः पूर्वाभि स्तोकौयाभिरन्वैत्य-
 ग्रये स्वाहा सोमाय स्वाहेत्येतेनानुवाकेन पुनःपुनरभ्युपाकारं
 यावदस्य स्तोका उपरमन्त्यथैतमश्वमयेण शालां प्राञ्चꣳ स्थाप-
 यित्वा प्रपद्याश्वस्य सावित्राणि जुहोत्यग्रये स्वाहा वायवे
 ५ स्वाहेति सप्ताथ सावित्रमष्टाकपात्रं प्रातर्निर्वपत्यासाद्य पुरस्ता-
 द्भागञ्जुहोत्यग्रये^१ स्वाहा स्वाहेन्द्राग्निभ्यामिति पञ्च ^१ पुरस्ता-
 त्स्विष्टकृतस्त्रयोऽग्नीतिमश्वचरितान्युपजुहोतीकाराय स्वाहेक-
 ताय स्वाहेत्यसमुदिते त्रयोदश प्रद्रावाञ्जुहोत्यायनाय^२ स्वाहा
 प्रायणाय स्वाहेति ^१ सा प्रसिद्धेष्टिः संतिष्ठते ^१ ऽथैतमश्वं
 १० प्रदक्षिणमावर्त्य पूर्वया द्वारा शालां प्रपाद्यान्तर्वेदि प्राञ्चꣳ
 स्थापयित्वाह ॥ ६ ॥

- यदा इदमाहुः पदेपदे ह वा अश्वस्य मेधस्याध्वर्युर्जुहो-
 तीहैव वयं तद्दोष्यामो यथा नः पदेपदे हुतं भविष्यतीति ^१
 तस्य पत्सु धृतीर्जुहोत्यक्ष्णया वा पर्यारिणीर्वेह धृतिः स्वाहेह
 १५ विधृतिः स्वाहेह रन्तिः स्वाहेह रमतिः स्वाहेत्यथैनं प्राञ्चमु-
 त्कामय्य प्रोचति प्रजापतये त्वेति पुरस्तादिन्द्राग्निभ्यां त्वेति
 दक्षिणतो वायवे त्वेति पश्चादग्निभ्यस्त्वा देवेभ्य इत्युत्तरतो
 देवेभ्यस्त्वेत्यधस्तात्सर्वेभ्यस्त्वा देवेभ्य इत्युपरिष्ठादथैनमतिप्रोक्षेण
 प्रोचति कृष्यै त्वा क्षेमाय त्वा रथ्यै त्वा पोषाय त्वा पृथिव्यै
 २० त्वान्तरिक्षाय त्वा दिवे त्वा सते त्वासते त्वाद्भ्यस्त्वौषधीभ्यस्त्वा

विश्वेभ्यस्त्वा भूतेभ्य इत्यथास्य^१ रूपाणि जुहोत्यञ्जेताय स्वाहा-
 च्चिसक्याय स्वाहा कृष्णाय स्वाहा श्वेताय स्वाहेत्येताभ्यामनुवा-
 काभ्यामथास्योपोत्याथाश्वनामभिर्दक्षिणं कर्णमाजपति विभूर्मात्रा
 प्रभूः पित्राश्वो ऽसि हयो ऽस्यत्यो ऽसि नरो ऽस्यर्वासि सप्ति-
 रसि वाच्यसि वृषासि नृमणा असि ययुर्नामासीत्यथैनमुपति- ५
 षत आदित्यानां पत्वान्विहोत्यथैनं रशनाभ्यामुत्सृजति भूरसि
 भुवे त्वा भव्याय त्वा भविष्यते त्वा विश्वेभ्यस्त्वा भूतेभ्य इत्यथैनं
 देवताभ्यः परिददाति देवा आशापाला एतं देवेभ्यो ऽश्वं
 मेधाय प्रोक्षितं गोपायतेत्यत्रास्मा एतानपरिमिताच्चिरमणा-
 च्चिरष्टानुपावसृजन्यथैनमेतानि चत्वारि शतानि गोमृणाम- १०
 नुयुञ्जते प्रास्तकवचा विततवरूथा यथा युद्धाय तथा^२
 तेभ्यः पकाशनं प्रसौति^३ ॥ ७ ॥

स आह ब्राह्मणाश्च राजानश्च यस्येमे पकाशनमुपावहरि-
 ष्यन्ते मयाप्रसूता मोपवादिष्टेति^४ स आह ब्राह्मणाश्च
 राजानश्च बहिर्देवयजनाद्वाहनं व्युदचध्वं यस्यायं वडवाभिः १५
 ससृज्यते सर्वस्वं तं ज्यास्यन्तीति^५ ते बहिर्देवयजनाद्वाहनं
 व्युदचन्ते^६ ऽश्वैश्चैव साण्डैश्चरन्त्यश्वतरैश्च^७ न वडवाभिर्ना-

१ The passage च्चयास्य up to श्वेताय स्वाहेत्येताभ्यामनुवाकाभ्याम् left out in all exc. M.

२ Thus M, which, however, omits तथा ; all the other MSS. are wholly corrupted.

३ Thus M ; व्युदचन्ति Be ; व्युदचन्ति U ; व्युदचं B.

श्वतरीभिरथैतौ^१ वीणागाथिनावतिप्रगृह्णीतो^२ । ऽथैष
 ब्राह्मणो वीणागाथी गायतीत्यद्दा इत्ययजथा इत्यपचथा
 इत्येवं मिश्रास्तिस्रो गाथाः । कामचारो ऽश्वस्य^३ । स्वानाच्चैवेनं
 गोपायन्ति वाहनाच्चाथ यद्यश्वमुपतपद्विन्दत्याग्नेयो ऽष्टाकपालः
 ५ सौम्यश्वरुः सावित्रो ऽष्टाकपालः पौष्णश्वरु रौद्रश्वरुरित्यथ
 यदि नावगच्छत्यग्नये वैश्वानराथ द्वादशकपालो मृगाखर
 इत्यथ यदि वडवाभिः सः सृज्यते ऽग्नये ऽहोमुचे ऽष्टाक-
 पालः सौर्यं पयो वायव्य आच्यभागो । यद्यभिवाति रौद्रो ।
 यदि स्रावः पौष्णो । यद्यसु वाहणो । यदि काणः^४ सौर्यं ।
 १० एतासामार्तीनां यां कां^५ च^६ न्येति^७ । सकृत्त्वेव^८ प्रायश्चित्तिरथ
 यो ऽस्य^९ सदश्वानाः सत्तमस्तमुत्सृजत्यथातो रशनाभ्यामेव
 प्रतिपद्यते । समानं कर्मा परिदानात् । ॥ ८ ॥ द्वितीयः ॥
 उत्सृज्याश्वं वैश्वदेवाग्न्यशूनास्तभन्ते । तेषां पशुपुरोडाशान-
 नुवर्तन्ते वैश्वदेवहवींषि । वैश्वदेवहवींषि वैवैषां पशुपुरो-
 १५ डाशा भवन्ति । ताननुवर्तते मध्यमा सावित्री^{१०} । प्रसिद्धाः^{११}

१ •थैनौ M.

२ Thus M ; U om. प्र ; Be B : •वावितिप्रगृह्णीतो ; the expression occurs also in the grhyasūtra I. 15.

३ काणः M ; कारणः the other MSS. ; but cp. Āp. xx. 7. 18.

४ कांचिन्येति M.

५ Uncertain ; सकृत्त्वेव M Be ; कृत्त्वेव B ; सकृदेव U.

६ अस्य M.

७ Thus M ; सावित्र्याः BU ; सावित्र्याः Be.

८ Instead of प्रसिद्धः or प्रसिद्धाः as the other MSS. have it here and infra, M consequently प्रसिद्धं, but cp. the expression प्रसिद्धेः संतिष्ठते ।

पशवः संतिष्ठन्ते । ऽथापराह्णे सवित्रे आसवित्रे पुरोडाशं
द्वादशकपालं निर्वपति । सा प्रसिद्धेष्टिः संतिष्ठते । ऽथ
पौर्णमासवैमृधाभ्यामिष्टा प्रसिद्धं निवर्तयते । ऽथैतौ वीणागा-
थिनावतिप्रगृह्णीतो । ऽथैष राजन्यो वीणागाथी गायती-
त्यजिना इत्ययुध्यथा इत्यमुः संग्राममहन्नित्येवं मिश्रास्तिस्त्रो ५
गाथाः । प्रातरग्निहोत्रे ऊते ब्राह्मणो वीणागाथी गायति
सायमग्निहोत्रे ऊते राजन्यस्तावेवमेव संवत्सरं गायतो । ऽथ
सावित्रमष्टाकपालं प्रातर्निर्वपत्यासाद्य पुरस्ताद्गागाञ्जुहोत्समु-
दिते । धृतीश्च जुहोति प्रद्रावाश्च जुहोति । सा प्रसिद्धेष्टिः
संतिष्ठते । ऽथ मध्यंदिने सवित्रे प्रसवित्रे पुरोडाशमेकादश- १०
कपालं निर्वपति । सा प्रसिद्धेष्टिः संतिष्ठते । ऽथापराह्णे
सवित्रे आसवित्रे द्वादशकपालं निर्वपति । सा प्रसिद्धेष्टिः
संतिष्ठते । ऽथ श्वो भूते सावित्रीभिरेव प्रतिपद्यते । स
एवमेव सावित्रीभिरहरहर्यजमानश्चतुरो मास एति काम-
मिष्ट्या कामं पशुबन्धेन कामं यवाग्रयणेनाथ चतुर्षु मासेषु १५
पर्यवेतेषु सावित्रेष्टेष्टा वरुणप्रघासाग्पशूनालभन्ते । ॥ ६ ॥

तेषां पशुपुरोडाशाननुवर्तन्ते वरुणप्रघासहवीर्षि । वरुण-
प्रघासहवीर्षि वैवैषां पशुपुरोडाशा भवन्ति । ताननुवर्तते
मध्यमा सावित्री । प्रसिद्धाः पशवः संतिष्ठन्ते । ऽथापराह्णे

१ •ताद्गागाञ्जुहो• M as above, p. 211, 6.

२ Thus M; प्रद्रावाश्च the other MSS.; the value of the word is
उद्द्रावः ।

- सवित्र आसवित्रे पुरोडाशं द्वादशकपालं निर्वपति । सा
 प्रसिद्धेष्टिः संतिष्ठते । ऽथ पौर्णमासवैमृधाभ्यामिष्टा प्रसिद्धं
 निवर्तयते । ऽथ श्वो भूते सावित्रीभिरेव प्रतिपद्यते । स
 एवमेव सावित्रीभिरहरहर्यजमानो ऽपराः सतुरो मास एति
 ५ काममिष्ट्या कामं पशुबन्धेन कामः श्यामाकाययणेनाथ
 चतुर्षु मासेषु पर्यवेतेषु पौर्णमास्या उपवसथ आनीकवतं
 पशुमालभते । तस्य पशुपुरोडाशमनुवर्तत आनीकवतः
 हविरानीकवतो वैवास्य पशुपुरोडाशो भवति । तमनुवर्तते
 प्रथमा सावित्री । प्रसिद्धः पशुः संतिष्ठते । ऽथ मध्यंदिने
 १० सांतपनं पशुमालभते । तस्य पशुपुरोडाशमनुवर्तते सांतपनः
 हविः । सांतपनो वैवास्य पशुपुरोडाशो भवति । तमनुवर्तते
 मध्यमा सावित्री । प्रसिद्धः पशुः संतिष्ठते । ऽथापराह्णे सवित्र
 आसवित्रे पुरोडाशं द्वादशकपालं निर्वपति । सा प्रसिद्धेष्टिः
 संतिष्ठते । ऽथ सायं गृहमेधीयेन चरत्यथापररात्रे पूर्णदर्वेण^१
 १५ चरत्यथ प्रातः क्रैडिनं पशुमालभते । तस्य पशुपुरोडाशमनु-
 वर्तते क्रैडिनः हविः । क्रैडिनो वैवास्य पशुपुरोडाशो भवति ।
 तमनुवर्तते प्रथमा सावित्री । प्रसिद्धः पशुः संतिष्ठते । ऽथ
 मध्यंदिने साकमेधापशूनालभन्ते^२ । ॥ १० ॥

१ पूर्णदर्वेण all, but cp. vol. I, p. 142. 5 ; Āp. has also पूर्णदर्वं, but the Sat. Br. पूर्णदर्व ; the word occurs again xvii. 57 and in the Dvaidha ; Bhav. in his comm. on the latter has •दर्वे ।

२ लभन्ते MU Be ; लभते B.

तेषां पशुपुरोडाशाननुवर्तन्ते महाहवींषि^१ महाह-
 वींषि वैवैषां पशुपुरोडाशा भवन्ति^१ ताननुवर्तते मध्यमा
 सावित्री^१ प्रसिद्धाः पशवः संतिष्ठन्ते^१ ऽथापराह्णे पिद्वयज्ञेन
 चरति^१ पिद्वयज्ञेन चरित्वा त्रैयम्बकैश्चरति^१ त्रैयम्बकैश्चरि-
 त्वादित्यं पशुमालभते^१ तस्य पशुपुरोडाशमनुवर्तत आदित्यं^५
 हविरादित्यो वैवास्य पशुपुरोडाशो भवति^१ तमनुवर्तत
 उत्तमा सावित्री^१ प्रसिद्धः पशुः संतिष्ठते^१ ऽथ पौर्णमास-
 वैमृधाभ्यामिद्धा प्रसिद्धं निवर्तयते^१ ऽथ श्वो भूते सावित्रीभिरेव
 प्रतिपद्यते^१ स एवमेव सावित्रीभिरहरहर्यजमानो ऽर्धचतुर्थान्मास
 एति काममिच्छा कामं पशुबन्धेन कामं व्रीह्याग्रयणेनाथा-^{१०}
 मावास्याया उपवसथीये ऽहन्सावित्र्येष्ट्येष्ट्याग्निकानि सावित्राणि
 ङ्खलोखाः संभृत्य पशुशीर्षाणि च वायव्यं पशुमालभते^१
 तस्य प्राजापत्यस्तूपर उपालम्भ्यो भवति^१ तयोः प्रसिद्धं वपाभ्यां
 चरित्वा पशुपुरोडाशौ निर्वपति^१ तावनुवर्तते मध्यमा
 सावित्री^१ प्रसिद्धौ पशू संतिष्ठेते^१ अथापराह्णे सवित्र आसवित्रे^{१५}
 पुरोडाशं द्वादशकपालं निर्वपति^१ सा प्रसिद्धेष्टिः संतिष्ठते^१
 ऽथ श्वो भूते सावित्रीभिरेव प्रतिपद्यते^१ स एवमेव सावित्री-
 भिरहरहर्यजमान एतमर्धमासमेति काममिच्छा कामं पशु-
 बन्धेनाथ चतुर्षु मासेषु पर्यवेतेषु सावित्र्येष्ट्येष्ट्या ॥ ११ ॥

शुनासीरीयाण्यशूनालभन्ते^१ तेषां पशुपुरोडाशाननुवर्तन्ते^{१०}
 शुनासीरीयहवींषि^१ शुनासीरीयहवींषि वैवैषां पशु-

पुरोडाशा भवन्ति ' ताननुवर्तते मध्यमा सावित्री ' प्रसिद्धाः
पशवः संतिष्ठन्ते ' ऽथापराह्णे सवित्र आसवित्रे पुरोडाशं
द्वादशकपालं निर्वपति ' सा प्रसिद्धेष्टिः संतिष्ठते ' ऽथ पौर्ण-
५ मासवैमृधाभ्यामिष्टा यजमानायतन उपविश्य त्रेष्णा शस्त्रत्या
लोहितायसस्य च क्षुरेण शीर्षन्नि च वर्तयते परि च
वपते पुरस्तादेवाग्रे ऽथ दक्षिणतो ऽथ पश्चादथोत्तरतो ऽथो-
परिष्ठात्संतिष्ठन्ते चातुर्मास्याः पशवः संतिष्ठन्ते सावित्र्यः '

॥ १२ ॥ तृतीयः ॥

- १० अथाश्वशाखायामश्वं निग्रथन्त्यथैनं तीर्थादानीय पवयित्वा
त्रिहविषमग्निदीक्षणीयामिष्टिं निर्वपति ' तस्यै तावन्त्युत्सी-
दन्ति यावन्ति दीक्षणीयाया ' अथाध्वर्युः प्रदक्षिणमावृत्य
प्रत्यङ्गाद्रुत्य पत्नीः संयाज्य प्राडेत्य ध्रुवामाषाय्य त्रीणि
पूर्वाणि वैश्वदेवानि जुहोति स्वाहाधिमाधीताय स्वाहेत्यथ
१५ सप्त प्राणाङ्गतीर्जुहोति प्राणाय स्वाहा व्यानाय स्वाहेत्येकविं-
शिनो दीक्षां जुहोति पृथिव्यै स्वाहान्तरिक्षाय स्वाहेति '
पञ्चाध्वरदीक्षाङ्गतीर्जुहोति^१ षडग्निदीक्षा एकामृतुदीक्षां भुवो
देवानां कर्मणेति ' सप्ताहान्येतयेष्ट्या यजत इति ' स त्रीणि-
त्रीण्येव पूर्वाणि वैश्वदेवानि जुहोत्युत्तरामुत्तरामृतुदीक्षां '
१० दे^२ अन्तत^२ ऋतुदीचे^२ जुहोति महीमू षु सुत्रामाणमित्येतदे-

१ Thus M, •दीक्षाजुहोति the other MSS.

२ Thus M; वेदतटेऋतु• Be; वेदतटऋतु• U; वेदतदृतु• B.

वाहर्दीचते^१ संवत्सरमुख्यं^२ विभर्ति^३ द्वादशोपसदो^४ ऽत्रै-
मेता यथान्नातं विशः पर्यवस्यन्ति^५ नेदीय एनमेते^६ कर्मकृत
उपसंगच्छन्ते तच्चाणश्च रथकृतश्च^७ मयस्कृतश्च^८ कुलालाश्च दयाः
कर्मारो नखकृतः सप्तमे^९ ऽथैताःस्तच्छणः सःशास्ति ॥ १३ ॥

एकशतं बैल्वानि दार्वीचितानि छिन्दत^४ तानि प्रवकलानि^५
कृत्वाचायं^५ चिनुतैकविंशतिं^६ यूपाञ्छिन्दतैकविंशत्यरत्नीन्^६
राञ्जुदासमग्निष्ठं पौतुद्रवावुपस्थावानौ षड् बैल्वान् षट् खादि-
रान् षट् पालाशान्यालाशमुपशयं पालाशं पानीवतं पालाशं
विशालयूपमेकतयानि दारुमयाणि पात्राणि कुरुत षट्त्रिं-
शतं^७ सुत्रान्दीर्घदण्डान् षट्त्रिंशतमनुवेषान्दीर्घदण्डांश्च^{१०}
त्वारि^९ वाष्टौ वेन्द्राणसानि चतुश्चक्राणि बृहच्चक्राणि यथा
समानि यूपायैः स्युरपरिमितान्यारोहणमहानसानि कुरुतैकं
वैतसं कटं कुरुताश्चस्योपस्तरणायेत्यथैतान्प्रथकतः सःशास्ति

१ •सुखां M.

२ एवमेते M.

३ •कृताशामयस्कृ० M; •कृताशामयस्कृ० Be; the other MSS. are defective; cp. infra 219, 1.

४ Thus M (we expect छिन्त), छिन्दन्ति the other MSS.

५ Uncertain; कृत्वाचायां M; कृत्वावयायं BU; कृत्वावचायं Be (pr. m.), कृत्वाचायं Be (sec. m. ?); cp. infra xv. 19 (223, 19).

६ Thus M; •त्यरिणि the other MSS.

७ Thus (only •वेषां०) M; षट्त्रिंशतं दर्वीं दीर्घदंडाश्च० UBe; B om. these words. What is meant by चनुवेष I do not see. Read perhaps •शतं दर्वीं दीर्घदंडाश्च०; cp. p 224 8.

स्वरथं कुरुतापरिमितान्त्रयाङ्कुरुतेत्यथैतान्मयस्कृतः सःशास्त्र-
परिमितं चर्मण्यं कुरुतेत्यथैनाङ्कुलालान्सःशास्त्रि यथैकविंश-
शतिविधायाग्रय एवमिष्टकाः कुरुत तिस्रो महतीः कुम्भीः
कुरुत यथाश्वं त्वपरं गोमृगमित्येतान्साङ्गाञ्कुरुपथेयुरपरिमिता
५ स्थालीः कुरुतेति ^१ ॥ १४ ॥

अथैतान्कालायसकृतः सःशास्त्रि सायकं कुरुत सित्तिमं-
कल्पोदकं^१ कृष्णं कृष्णत्सरुं सुवर्णं सुवर्णत्सरुं चतुरः कालाय-
सान्द्रोहायसत्सरुं श्वतुरो लोहायसान्द्रोहायसत्सरुं षट्त्रिंशत्-
शतं सुवर्णान्नजतत्सरुं षट्त्रिंशत् रजतान्सुवर्णत्सरुं-
१० स्त्रीणि च शतानि त्रयस्त्रिंशत् च सौवर्णानां सूचीनां
त्रीणि च शतानि त्रयस्त्रिंशत् च राजतानां त्रीणि च
शतानि त्रयस्त्रिंशत् च सीसानामेकं कालायसस्य कमण्डलुं
कुरुताश्वतेजन्यै अपणायेत्यथैतान्सुवर्णकृतः सःशास्त्रि परःशतं
शतपलाञ्छिकाङ्कुरुत सुवर्णरजते महिम्नोः पात्रे कुरुतेकत-
१५ यानि सौवर्णानि पात्राणि कुरुत यावत्यः पत्रयस्तावतः^२
सौवर्णानुपशयाङ्कुरुत रजतग्रन्थीन्नाजतान्वा सुवर्णग्रन्थीन्यावत्यः
पत्रयस्तावन्ति^३ सौवर्णानि कुम्बकुरीराणि कुरुत रजतशङ्कुनि
राजतानि वा सुवर्णशङ्कुनि यावत्यः पत्रयस्तावतः^४ सौवर्णान्क-

१ I have simply accepted the reading of M ; if it is correct, I do not see ; सत्विमगुल्फोदकं Be B ; सत्विमगुल्फोदकं U.

२ पत्राः MSS., but cp. Āp. xx. 157 and infra.

३ पत्रा० MBU ; पत्रय० Be.

४ पत्रा० all.

मण्डलुकुरुत रजतरास्त्रान्वाजतान्वा सुवर्णरास्त्रानेकं सौवर्णं
विधवनं कुरुत त्रीणि सौवर्णानि धवित्राणि कुरुत रजतद-
ण्डानि राजतानि वा सुवर्णदण्डानि सहस्रं सौवर्णांका-
चाङ्कुरुत सहस्रं राजतान्सहस्रं सामुद्रान्दिरण्मयं कशिपुं
हिरण्मयं षड्वीशं हिरण्मयं संदानमिति १ ॥ १५ ॥ ५

अथैतान्नखकतः २ स्रग्शास्त्रपरिमितान्यष्टमानि कुरुतेत्य-
थास्यैतान्यन्यानुपकृप्तानि भवन्ति शतं घृतचर्माणि शतं मधु-
चर्माणि शतं तण्डुलचर्माणि शतं पृथुकचर्माणि शतं लाजा-
चर्माणि शतं करम्भचर्माणि शतं धानाचर्माणि शतं सकृचर्माणि
शतं मसूस्यचर्माणि शतं प्रियङ्गुतण्डुलचर्माणीत्यथास्यैत एक- १०
विंशतिः प्रतिप्रस्थातारः स्रग्शिष्टा भवन्त्यात्मना द्वाविंशस्ते
जनपदेभ्यः पशून्समचन्ति ३ तथारूपान्यथारूपास्ते विदुर्ग्रामेषु
ग्राम्यान्चन्त्यरण्य आरण्यान्गिरिषु गैरेयान्नदीषु नादेयान्य-
ञ्जरेषु वयांसि कुम्भीषु सरौस्पानिति ४ ॥ १६ ॥ चतुर्थः ॥

प्रसिद्धः ५ संनिवापो ६ ऽथ प्रायणीयेन चरति ७ प्रायणी- १५
येन चरित्वा पदेन चरति ८ पदेन चरित्वा र्षभे चर्मन्सहस्रेण

१ ० पुं M.

२ Thus M; हिरण्मयं त्रिंशंहिरण्मयं संदानानीति BU Be (pr. m.);
हिरण्मयमुपवर्द्धनं षट्त्रिंशं हिरण्मयं संदानानीति Be (sec. m.).

३ Thus M; ० नानसंकतः the other MSS.

४ ० विंशतिस्ते M.

५ Thus M; समवन्ति the other MSS.

६ प्रसिद्धं M.

- राजानं क्रीत्वोच्चातिथ्यं निर्वपत्यातिथ्येन प्रचर्याथान्वहं प्रवर्ग्यो-
 पसङ्गां प्रचरति । द्वादशाह एवैष । एकविंशतिविधो ऽग्नि-
 निर्ष्टीयते । तस्यैकविंशतिच्छदिः सदो भवत्यथाहवनीयं
 प्रणयत्याहवनीयं प्रणीय सदोहविधाने संमिनोति । सदोह-
 ५ विधाने संमित्याग्नीषोमौ प्रणयत्यग्नीषोमौ प्रणीय यूपस्यावृता
 यूपमुच्छ्रयति । स्वर्वन्तः राज्जुदालमग्निष्ठमुत्सृज्याग्नीषोमीयं
 पशुमुपाकरोति । तस्य प्रसिद्धं वपया चरित्वा वसतीवरी-
 गृह्णात्यथ पशुपुरोडाशं निर्वपति । तमनुवर्तन्ते ऽष्टौ देवसुवाः
 हवीः अग्नये^१ गृहपतये^१ इत्येतान्यग्नये^१ गायत्रायेत्येषा च
 १० दशहविरिष्टिस्तस्या एता याज्यापुरोनुवाक्या भवन्ति समिद्धि-
 ग्रामाग्रया नः सुवर्विदितीडान्ताः पशुपुरोडाशाः संतिष्ठन्ते ।
 पत्नीसंयाजान्तः पशुर्हृदयशूलान्त इत्येके । ऽथ वसतीवरीः
 परिहृत्य पथाः सि विशिष्योपवसन्त्यथातो महारात्र एव
 बुध्यन्ते । समानं कर्मा परिधीनां^२ परिधानात्परिधिष्वनुवर्तयति
 १५ कस्त्वा युनक्ति स त्वा युनक्ति विषमधमे षड् दक्षिणार्धे
 पञ्चोत्तरार्धे । ऽथ राजानमुपावहृत्य प्रातरनुवाकमुपाकरोति ।
 परिहिते प्रातरनुवाके ऽपो ऽच्छैत्यं द्विरुदैत्यं मिष्टोमं क्रतुमुपैति ।
 प्रसिद्धो ऽभिषवः । प्रसिद्धं ग्रहा गृह्यन्ते । समानं कर्मा
 पवमानात्पवमानः स्रस्यन्याचति बर्हिष्य शतपलं चाथाहोद्गात-

१ अग्नये गृ० इत्येतानि om. M.

२ परिधि M.

बर्हिश्च ते शतपलं चाश्वो म उद्गायत्विति^१ ते ऽश्वस्य वालधिः
 समन्वारभन्ते ऽग्निस्ते वाजिन्युङ्कुनु त्वारभे स्वस्ति मा संपारय
 वायुस्ते वाजिन्युङ्कुनु त्वारभे स्वस्ति मा संपारयादित्यस्ते वाजि-
 न्युङ्कुनु त्वारभे स्वस्ति मा संपारयेत्यथोदञ्चो ऽभि^२ पवमानः
 सर्पन्त्युत्तरत एष वडवात्रज उच्छ्राय्या परिश्रितो भवति^३ तं ५
 विवृण्वन्त्यभ्यश्चं वडवाः क्रन्दन्त्यभ्यश्चो वडवाः क्रन्दति^४ सो
 ऽश्वस्योद्गीथस्तत्पुण्या वाचः संप्रवदन्ति^५ ॥ १७ ॥

उद्गाशीद्वा अयमश्वो मेध आयुरुद्गाशीत्सुभृतमुद्गाशी-
 द्ब्रह्मवर्चसमुद्गाशीदिदमुद्गाशीदिदमुद्गाशीदिति पुण्या वाचः
 संप्रवदन्त्युत्सृजन्ति वडवा^६ अश्वशास्त्रायामश्वं निययन्त्यत्रास्मा १०
 आमुकुम्भिकमन्नमुपकिरन्त्यथाहोद्गातर्धनुशतं^७ च ते शतपलं च
 त्वं म उद्गायेति^८ तस्य चतसृषु बहिष्पवमानो^९ ऽष्टास्वष्टा-
 स्वाच्यानि^{१०} द्वादशो माघंदिनः पवमानः षोडशानि
 पृष्ठानि^{११} सविंश^{१२} आर्भवः^{१३} पवमानश्चतुर्विंशमग्निष्टोमसाम^{१४}
 तं चतुष्टोम इत्याचक्षते^{१५} समानं कर्माश्विनाद्ब्रह्महादाश्विनं यद्दं १५
 गृहीत्वैकादश रशना आदाय यूपमभ्यैति^{१६} स्वर्वन्तः राक्नुदा-

१ भि all.

२ Thus (आमुकुम्भिकमन्नमु०) M ; आमुकुम्भिकमन्नमु० the other MSS.

३ Thus corrected, cp. infra xviii. 34 and Sat. Br. xiii. 5. 1. 1.

४ पवमानोष्वाष्टा न्याच्यानि, with स्वा above the lacuna, M ; ०पवमानोष्वाष्टा-
 न्याच्यानि BU ; ०पवमानोष्वाष्टान्याच्यानि Be.

५ Thus M ; संविशतिरार्भवः BU ; विंशतिरार्भवः Be ; cp. infra l.c.

- लमग्निष्ठमुत्सृज्यैकादशिनान्यशूनुपाकरोति । तेषां प्रसिद्धं
 वपाभिश्चरित्वा प्रसर्पन्ति प्रातःसवनाय । तदृजुधा संतिष्ठते ।
 प्रसर्पन्ति माध्यंदिनाय सवनाय । प्रसिद्धो ऽभिषवः । प्रसिद्धं
 यद्वा गृह्यन्ते । समानं कर्मा दक्षिणेभ्यो । दक्षिणानि ऊत्वाष्टौ
 ५ संवर्गाङ्गतौर्जुहोत्यर्वाङ् यज्ञः संक्रामत्विति । तृतीयं दक्षिणानां
 ददाति । वैश्वकर्मणानि ऊत्वा नव पर्याप्तीर्जुहोति भूतं भव्यं
 भविष्यदिति । नात्राम्यभिषेको । ऽहीनसंततिं करोत्यर्जुधा
 माध्यंदिनं सवनं संतिष्ठते । प्रसर्पन्ति तृतीयसवनाय ।
 प्रसिद्धमादित्यग्रहेण चरित्वाग्रयणं गृह्णाति । समानं कर्मा
 १० पवमानात्पवमानेन चरित्वा स्वे धामग्न्यशुभिश्चरति^१ । तेषां
 नाना मनोता नाना देवता नाना प्रत्यभिमर्शना नाना वसा-
 होमाः समानो वनस्पतिः समानः खिष्टकृत्प्रैषवान्समानीडा
 समान्यो दिशो । नाना दिश इत्येके । समानं कर्मा पत्नीसंया-
 जेभ्य । उपकाश एवैषो ऽग्निष्टोमश्चतुष्टोमः संतिष्ठते पत्नी-
 १५ संयाजान्तः । ॥ १८ ॥ पञ्चमः ॥

अथास्यैतानि शतमौक्षाणि चर्माण्युपस्तीर्णानि भवन्त्युत्तरां
 ओणिमुत्तरेण पक्षसंहितान्यथैतेषां घृतचर्मणां विंशतिं वा
 चतुर्विंशतिं वापोद्धृत्याथेतरैरन्नानि संप्रयुवन्त्यथैतेषां दार्वा-
 चितानां विंशतिं वा चतुर्विंशतिं वा मध्ये ऽग्नेरचायं^२

१ चरति M.

२ Thus M. अग्नेरचासं BU : अग्नेरचासं Be.

चित्वाथेतराणि^१ संक्लिद्यसंक्लिद्यैव संप्रकिरन्ति^२ तदेतां चतुरश्रां
 देवपुरमध्यात्ममायातयत्यपि वा पक्षपुच्छानभिनिरूहति^३
 यथा समावती यपाग्रैः स्यादथैनां^४ समुच्छ्रित्य^५ परिश्रयन्ति^६
 तस्योदीचीं द्वारं कुर्वन्ति^७ तदेतानीन्द्राणसान्युपवर्तयन्ति
 चत्वार्यनुदिशमवान्तरदिशास्वितराणि यद्यष्टौ भवन्ति^८ तेषां
 चत्वारश्चत्वार एकैकमधिरोहन्ति दशान्ये रात्रिकर्मिणो^९
 ऽथैभ्य स्थालीभिराज्यान्वभिहरन्त्यष्टमैरन्नान्यथाध्वर्युरादत्ते^{१०} सुवं
 च दीर्घदण्डं दर्विं^{११} च दीर्घदण्डामाददत एकविंशतिं^{१२} प्रति-
 प्रस्थातारो दशान्ये रात्रिकर्मिणो^{१३} ऽथाध्वर्युः सुवेणाज्यस्योप-
 हृत्य त्रीणि पूर्वाणि वैश्वदेवानि जुहोति^{१४} स्वाहाधिमाधी-
 ताय स्वाहेति सुवैरेवाज्यानां जुहति दत्वते स्वाहेति दर्वैर-
 न्नानामदन्तकाय स्वाहेति^{१५} त एवमेवैतमनुवाकं^{१६} यदैत-
 स्यानुवाकस्य पारं यन्त्यथैतेनानुवाकेन व्यवदधाति^{१७} ॥ १६ ॥

पूर्वां स्तोकीया अथैतमनुवाकं दिश्या^१ अथैतमनुवाक-
 मुत्तरा स्तोकीया अथैतमनुवाकमेकविंशिनीं दीक्षामथैतम-
 नुवाकमृतुदौक्षा अथैतमनुवाकमश्वस्य सावित्राण्यथैतमनुवाकं^२

१ कित्वा० M.

२ Thus M ; ०पुच्छनामभिनिरूहति Be ; ०पुच्छनामभिनिरूहन्ति U ; ०पुच्छ-
 नामभिनिरूहन्ति B.

३ ०थैनांत्समु० Be.

४ ०ष्टौमैरन्नान्य० M, but cp. supra p. 220, 6.

५ Thus MBU ; दर्वीं Be.

६ Thus M ; ०शतिः Be ; ०शति BU.

त एवमेवैताननुवाकानेतेनैवानुवाकेन ' यदैतेषामनुवाकानां
 पारं यन्त्यथैताननुवाकानुपसंक्रामन्ति वैश्वदेवानि चाश्वाङ्गानि
 च द्वावश्वरूपाणामोषधीनां च वनस्पतीनां च द्वावपां संधा-
 नानां चाभिधानानां च संश्रवस्यैक ' उक्तः खारीहोमस्त एव-
 ५ मेवैताननुवाकानेतेनैवानुवाकेन ' यदैतेषामनुवाकानां पारं
 यन्त्यथैताननुवाकानभिनिवर्तन्ते ॥ २० ॥

एकस्मै स्वाहा द्वाभ्यां स्वाहेति ' त एवमेवैताननुवाका-
 नेतेनैवानुवाकेन पुनःपुनरभ्युपाकारं जुह्वत्यथ वसतीवरीणां
 परिहरणकाले ऽधिद्रवन्ति ' परिहृतासु वसतीवरीष्वारू-
 १० तायां सुब्रह्मण्यायां पुनरेवाधिद्रवन्ति ' त एवमेवैताननु-
 वाकानेतेनैवानुवाकेन पुनःपुनरभ्युपाकारं जुह्वतः समाप्नुवन्ति '
 तानि वा एतान्यश्वस्य सर्वायुषाणीत्याचचते ' ॥ २१ ॥

समाप्तय इति हैक आङ्गरेतैर्हि सर्वां रात्रिं जुह्वत्यथ
 प्रातरनुवाकमुपाकरिष्यन्ताववद्रवतो ऽध्वर्युश्च प्रतिप्रस्थाता च
 १५ द्वावन्यावधिद्रवतो रात्रिकर्मिणावथ^१ राजानमुपावह्य प्रात-
 रनुवाकमुपाकरोति ' परिहिते प्रातरनुवाके ऽपो ऽच्छैत्यङ्घ्रि-
 रुदैत्युक्थं^२ क्रतुमुपैति ' समानं कर्मापांशोरूपांशुं होष्य-
 चिन्द्राणसमधिद्रुत्य चतस्रः सुवाङ्गतीर्जुहोत्युषसे स्वाहा व्युद्यै
 स्वाहोदेव्यते स्वाहोद्यते स्वाहेति ' प्रसिद्धो ऽभिषवः ' समानं

१ ० कर्मिणामथ M.

२ उदैति M; उदैति the other MSS.

कर्मान्तर्यामादन्तर्यामः होष्यन्निन्द्राणसमधिद्रुत्य चतस्रः सुवा-
 ङ्ङतीर्जुहोत्युदिताय स्वाहा सुवर्गाय स्वाहा लोकाय स्वाहा
 सर्वस्मै स्वाहेत्यचैतदुदित आदित्य उपरमन्ति रात्रिकर्मिणो
 व्यवच्छिन्दन्ति परिश्रयणानि^१ निवर्तयन्तीन्द्राणसानि^१ प्रसिद्धः
 सुवर्णरुयैर्ग्रहा गृह्यन्ते^१ समानं कर्माग्रयणाद्गृहादाग्रयणं ५
 गृहीत्वा सुवर्णरजताभ्यां द्वौ महिमानौ ग्रहौ गृह्णाति यः
 प्राणतो य आत्मदा इत्यथोकथ्यं गृह्णाति^१ समानं कर्मा-
 श्विनाद्गृहादाश्विनं ग्रहं गृहीत्वा चतुर्विंशतिः रशना आदाय
 यूपानभ्यायन्ति चतस्रश्चतस्र इतरे परिकर्मिणः^१ स्वर्न्तः
 राज्जुदालमग्निष्ठमुत्सृज्य तस्माद्दक्षिणमेव पूर्वं पौतुद्रवमुपस्था- १०
 वानमुच्छ्रयति ॥ २२ ॥

अथोत्तरं^१ त्रीन्दक्षिणतो वैल्वाःस्त्रीनुत्तरतस्त्रीन्दक्षिणतः
 खादिराःस्त्रीनुत्तरतस्त्रीन्दक्षिणतः पालाशाःस्त्रीनुत्तरतो^१
 ऽत्रैतं पालाशमुपशयं दक्षिणतो न्यस्यति तूष्णीः^१ स्वर्न्ता-
 न्यूपानुत्सृज्याथाध्वर्युरग्निष्ठ उपाकरोत्यश्वं तूपरं गोमृगमि- १५
 त्येताःस्त्रीग्राजापत्यानथ पर्यङ्गानुपाकरोत्याग्नेन्द्रं^१ कृष्णलला-
 ममैन्द्रापौष्णं पौष्णमाग्नेयौ कृष्णघीवौ त्वाष्ट्रौ लोमशसक्यौ
 श्रितिष्ठौ बार्हस्पत्यौ धात्रे पृषोदरः सौर्यं बलचं पेल्वमित्य-
 थाध्वर्युरग्निष्ठ एवोपाकरोत्यग्नेये ऽनीकवते रोहिताञ्जिरनद्धा-

१ •त्याग्नेन्द्रं M (sec. m.) ; •त्याग्नेयं M (pr. m.) and all the other MSS.,
 but cp. infra xv. 26 med. (229, 16).

नित्येकादशाथाध्वर्युरग्निष्ठ एवोपाकरोति सोमाय खराज्ञे ऽनो-
वाहावनद्वाहाविति द्वन्द्विनो^१ । ऽथाध्वर्युरग्निष्ठ एवोपाकरो-
तीन्द्राय राज्ञे सूकर इत्येकादशारण्यान्सैषाग्निष्ठे पशुषष्टिर्भव-
त्यथ रोहितो धूमरोहित इति दशाष्टादशिनो ऽनुवाकास्तेषां
५ पूर्वा एव नवतो दक्षिणेषु यूपेषूपस्थापयन्त्युत्तरा नवत उत्तरे-
ध्वाग्नेन्द्रा दक्षिणेषां मुख्या भवन्त्यैन्द्रासूरा उत्तरेषामथ मयुः
प्राजापत्य इति दश दशिनो ऽनुवाकास्तेषां पूर्वा एव पञ्चतो
दक्षिणेषु यूपेषूपस्थापयन्त्युत्तराः पञ्चत उत्तरेषु^१ सोमापौष्णा
दक्षिणेषां मुख्या भवन्त्यैन्द्रापौष्णा उत्तरेषामथैतस्मिन्नुपपद्ये
१० मनसैव यं द्वेष्टि तमुपाकरोति^१ यद्यु वै न द्वेष्ट्यादुस्ते पशु-
रित्यनुदिशत्येतस्मिन्काल आहवनीये सुवाङ्गतिं जुहोत्युपा-
कृताय स्वाहेति^१ ॥ २३ ॥ षष्ठः ॥

अथैतमश्वमयेण यूपान्स्वरथे युनक्ति युञ्जन्ति ब्रध्नमरुषं
चरन्तं परि तस्युष इत्यथास्य पृष्ठं मर्मज्यते रोचन्ते रोचना
१५ दिवीत्येवमेवोत्तरं योग्यं युनक्ति^१ तस्यैवमेवोत्तरतः^२ प्रष्टिसुप-
नियुनक्ति^१ तयोः पृष्ठं मर्मज्यते युञ्जन्त्यस्य काम्या हरी

१ चतुर्विंशतिं पशून् i.s.o. द्वन्द्विनः M. But TS. v. 6. 21 are enume-
rated only 22 pasus. The reading of M, however, would agree
with the statement made infra (l. 3), that there are 60 pasus
(3 + 11 + 11 + 24 (22 acc. to the Samhitā!) + 11). Should the
text of TS. l.c. be incomplete ?

२ •वोत्तरं M but cp. supra xi. 6 (p. 73, 3) ; this passage is left out
in all the other MSS.

विपक्षसा रथे । शोणा धृष्णू नृवाहसेत्यथ केतुं कृण्वन्नकेतव
 इति ध्वजं प्रतिमुञ्चत्यथ यजमानं वर्मसंनहनीयाभिः संनह्यति
 जीमूतस्येव भवति प्रतीकमिति चतुर्दशभिर्यथारूपमथ रथ-
 मुपतिष्ठते वनस्पते वीङ्गो हि भूया इति तिसृभिरनु-
 च्छन्दसमथ दुन्दुभिमुपश्वासयत्युपश्वासय पृथिवीमुत द्यामिति ५
 तिसृभिरनुच्छन्दसमथ दक्षिणः इदमभिप्रयाति द्यौस्ते पृष्ठं
 क्रमैरत्यक्रमीद्वाज्याक्रान्वाजीति त्रिभिरनुवाकैरा क्रोडेभ्यो ऽश्वा-
 नभिधावयन्त्यथैतः^१ रथं प्रदक्षिणमावर्त्य शालामानयति
 यदातो अपो अगमदिन्द्रस्य तनुवं प्रियाम् । एतः स्तोतरेतेन
 पथा पुनरश्वावर्तयासि न इति^१ तानध्वर्युत्तराभि स्तोकौ- १०
 याभिरन्वैत्यग्नये स्वाहा सोमाय स्वाहेत्येतेनानुवाकेन पुनःपुन-
 रभ्युपाकारं यावदेषाः स्तोका उपरमन्त्यथैतमश्वमयेण यूपान्
 स्वरथात्प्रमुच्य सौवर्णेन संदानेन संदित्याध्वर्योरावसथं द्वियोगं
 वर्तयन्त्यथ महिषी वावाता परिवृत्तीत्येता अस्मै^१ गन्धान्गणा-
 न्मणीः^१श्वादायाभ्यायन्त्यश्वं^१ तस्य यत्प्राक् क्रोडान्महिष्यभ्यनक्ति १५
 वसवस्त्वाञ्जन्तु गायत्रेण कृन्दसेति पौतुद्रवेण प्रतिहितानां
 जायाभिः सहाथ यत्प्रतीचीनं क्रोडादा नाभेस्तद्वावाताभ्यनक्ति
 रुद्रास्त्वाञ्जन्तु त्रैष्टुभेन कृन्दसेति ॥ २४ ॥

गौर्गुल्लवेनाराज्ञां जायाभिः सहाथ यत्प्रतीचीनं नाभेरा

१ •भिधापयंत्य• M (as supra xv. 5 and 6, p. 209. 7, 210. 12); •भि-
 तापयंत्य• the other MSS.

२ Thus M; गंधान्द्वयान्मणी• Be; गंधान्द्वयान्मणी• BU.

पुच्छान्तत्परिवृक्त्यभ्यनक्त्यादित्यास्त्वाञ्जन्तु जागतेन छन्दसेति
 मौस्तेन^१ सूतग्रामणीनां च चत्तसंग्रहीदृणां च जायाभिः सह^२
 तस्य ये प्राचीनं वहसः केशास्तेषु महिषी सहस्रं^३ सौवर्णा-
 न्काचानावयति भूरिति प्रतिहितानां जायाभिः सहाथ ये
 ५ प्रतीचीनं वहसः केशास्तेषु वावाता सहस्रं^४ राजताङ्काचानाव-
 यति भुव इत्यराज्ञां जायाभिः सहाथैषा परिवृक्ती वालेषु
 सहस्रं^५ सामुद्राङ्काचानावयति सुवरिति सूतग्रामणीनां च
 चत्तसंग्रहीदृणां च जायाभिः सह^६ यथेतं पत्नयो^७ यन्त्यथ
 महिषी वावाता परिवृक्ती माहानसी^८ दासीत्येता^९ अस्मै
 १० मधुमिश्रान्ग्लानुपकिरन्ति ॥ २५ ॥

लाजीश्च्चाचीश्चन्यग्रो^१ ममांश्च^२ यव्यायै गव्याया एतद्देवा
 अन्नमत्तैतदन्नमद्धि प्रजापत इति^३ यस्यै हानमत्ति तस्यै
 हार्धुका प्रजा^४ भवतीति^५ विज्ञायते^६ ऽथैतमश्वं^७ संदानात्प्र-
 मुच्य निर्मन्थस्यावृता निर्मन्थेन प्रचरति प्रहृत्याभिङ्गत्याथा-
 १५ ध्वर्युरग्निष्ठे नियुनक्त्यश्वं त्वपरं गोमृगमित्यथास्य पर्यङ्गान्नि-
 युनक्त्याग्नेन्द्रं कृष्णाललाममैन्द्रापौष्णं पौष्णमित्येतां^८ स्त्रीं ग्ललाट^९

१ Thus M; मौस्ते the other MSS.; cp. Āp. xx. 15. 12 (मौस्तेन) ।

२ Thus all (not पत्नयो) ।

३ Thus M; माहानसी BU; माहानसि Be.

४ Thus M; दासी० the other MSS.

५ Pluti sign not in MSS.

६ M om. प्रजा and reads भवतीति ।

आग्नेयौ कृष्णग्रीवौ ग्रीवासु ^१ त्वाष्टौ लोमशसक्थौ सक्थ्योः ^१
 श्रितिपृष्ठौ बार्हस्पत्यौ पृष्ठे ^१ धात्रे पृषोदरमुदरे ^१ सौर्यं बलचं
 पेलं पुच्छ इत्यथाध्वर्युरग्निष्ठ एव नियुनक्त्यग्नये ऽनीकवते
 रोहिताञ्जिरनङ्घानित्यथाध्वर्युरग्निष्ठ एव नियुनक्ति सोमाय
 खराज्ञे ऽनोवाहावनङ्घाहावित्यथाध्वर्युरग्निष्ठ एव नियुनक्ती- ^५
 द्राय राज्ञे सूकर इति ^१ सर्वानेवारण्यान्नियोजनेनैवानुवर्तयते^१
 याऽश्वा ग्राम्याणां पशूनामुत्सृज्यन्मवत्यारण्याऽश्वाथ दक्षिणा-
 न्प्रतिप्रस्थातारो नियुञ्जन्त्यथोत्तरानथैतमश्वं नित्येन प्रोक्षेण
 प्रोक्ष्यातिप्रोक्षेण प्रोक्षति जज्ञि बीजमिति ^१ नित्येनैवेतरान्यशू-
 नथ दक्षिणान्प्रतिप्रस्थातारः प्रोचन्त्यथोत्तरानथैतमश्वमग्नेण ^{१०}
 यूपान्प्रोक्षणीरवघ्रापयति ॥ २६ ॥

अग्निः पशुरासीत्तेनायजन्त स एतं लोकमजयद्यस्मिन्नग्निः
 स ते लोकस्तं जेष्यस्यथावजिघ्र । वायुः पशुरासीदादित्यः पशु-
 रासीदिति ^१ यदि नावजिघ्रति पुनरेवावघ्रापयत्यग्निः पशु-
 रासीत्तेनायजन्त स एतं लोकमजयद्यस्मिन्नग्निः ^१ स ते लोक- ^{१५}
 स्तस्मान्त्वान्तरेष्यामि यदि नावजिघ्रसि । वायुः पशुरासीदा-
 दित्यः पशुरासीदिति ^१ यदि नावजिघ्रति पुनरेवावघ्रापय-
 त्यग्निः पशुरासीत्तेनायजन्त स एतं लोकमजयद्यस्मिन्नग्निः^१
 स ते लोकस्तं जेष्यसि यद्यवजिघ्रसि । वायुः पशुरासीदादित्यः

१ Thus M; °वर्तयति the other MSS.

१...१ This passage is found in M only.

पशुरसीदितौश्वरो ऽवघातोरित्येतस्मिन्काल^१ आहवनीये सुवा-
ङ्गतिं जुहोत्यालम्बाय स्वाहेति^१ ॥ २७ ॥ सप्तमः ॥

- अथेधात्समिधमाददान आहाग्नये समिध्यमानायानुब्रूही-
त्यभ्यादधातीभ्रं^१ परि समिधं^२ शिनष्टि^३ वेदेनोपवाजयत्यनू-
५ क्तासु सामिधेनीषु सुवेणाधारमाधारयति^३ संमृष्टे सुग्भ्या-
मुत्तरमथासं^२ स्पर्शयन्सुचावुदङ्कृत्याक्रम्य जुक्ताश्वं^२ तूपरं गोमृग-
मित्येतान्समनक्त्यथ पर्यङ्गानथेतरानथ दक्षिणानथोत्तरानथ
यथायतनं सुचौ सादयित्वा प्रवरं प्रवृणीते^३ प्रसिद्धमृत्विजो
वृणीते^३ सीदति होता^३ प्रसवमाकाङ्क्षति^३ प्रसूतः सुचावा-
१० दायात्याक्रम्याश्राव्याह समिद्धः प्रेष्येति^३ समिद्धो अञ्जकदरं
मतीनामित्येता अश्वस्याप्रियो भवन्ति^३ वषट्कृते जुहोति प्रेष्य
प्रेष्येति चतुर्थाष्टमयोः समानयमानो ऽष्टमे सर्वं^३ समानयते^३
परि स्वाहाकृतीभ्यः संप्रसावं^३ शिनष्टि^३ दश प्रयाजानिष्टो-
दङ्कृत्याक्रम्य सुवर्णं च सायकं च याचति^३ तौ जुक्तामक्ता ताभ्या-
१५ मश्वं तूपरं गोमृगमित्येतान्समनक्ति^३ कालायसैः पर्यङ्गान्लो-
हायसैरितरान्सुवर्णैर्दक्षिणान्वजतैरुत्तरानथ यथायतनं सुचौ
सादयित्वाह पर्यग्नये क्रियमाणाथानुब्रूहीति^३ नित्ये पर्यग्नि-
करणे ऽनुवर्तयति मेषस्त्वा पचतैरवतु लोहितग्रीवश्वागैः
शल्मलिरिति^३ पर्यग्निकृतानामेतेषां पशूनामुत्सृजन्यवी^३ द्वे धेनू

१ Thus (वघातो०) M. only ; वघ्राणे० or वघ्राणे० the other MSS.

२ जुक्ता om. M.

३ Thus M ; •द्वजंत्यपि the other MSS.

भौमी दिग्भ्यो वडवे हे धेनू भौमी वैराजी पुरुषी दे१ धेनू
 भौमी इन्द्राय राज्ञे सूकर इति सर्वानेवाचारण्यानथ१ पर्यग्नि-
 कृतैः पशुभिरुदञ्चः प्रतिपद्यन्ते । तेषामैन्द्रासूरा उत्तरार्धा
 भवन्त्यश्च उपचारतो । ऽश्वमेवाध्वर्युर्वपाश्रपणीभ्यामन्वारभते ।
 पृथगितरान्परिकर्मिण उदञ्चो नयन्त्यनुपूर्वमव्यतिषजन्तो । ऽथ ५
 याचति बर्हिश्च शतपलं च कृत्तिं चाधीवासं च कश्चिपु तार्प्यं
 चेत्युत्तरत एतद्दङ्गलं स५ स्तीर्णं भवति । तदश्वाय निहन्य-
 मानायोपास्यति बर्हिश्च शतपलं च कृत्तिं चाधीवासं च
 कश्चिपु चेत्येतत्पञ्चतयं । तार्प्येण संज्ञप्यमानं यामेन साम्ना
 प्रस्तोतानूपतिष्ठते । पृथगितरेभ्यस्तत इतराग्नाचो वोदीचो वा १०
 निघ्नन्त्यकृण्वतो मायून्संज्ञपयतेत्युक्तेनैव यथेतमेत्य पृषदाज्या-
 वकाश आसते । ऽथैतौ ब्रह्मोद्यं वदतो होता च ब्रह्मा चान्त-
 रेण यूपं चाहवनीयं च । दक्षिणतो ब्रह्मा भवत्युत्तरतो होता ।
 होता ब्रह्माणं पृच्छति ॥ २८ ॥

कि५ खिदासीत्पूर्वचित्तिः कि५ खिदासीद्वृहद्वयः । कि५ १५
 खिदासीत्पिशंगिला कि५ खिदासीत्पिलिप्पिलेति । तमितरः
 प्रत्याह द्यौरासीत्पूर्वचित्तिरश्च आसीद्वृहद्वयः । रात्रिरासी-
 त्पिशंगिलाविरासीत्पिलिप्पिलेति । तमितरः पृच्छति कः
 खिदेकाकी चरति क उ खिज्जायते पुनः । कि५ खिद्धि-
 मस्य भेषजं कि५ खिदावपनं महदिति । तमितरः प्रत्याह १०

१ देवे M.

२ चन om. M.

सूर्य एकाकी चरति चन्द्रमा जायते पुनः । अग्निर्हिमस्य भेषजं
 भूमिरावपनं महदिति ^१ तमितरः पृच्छति पृच्छामि त्वा पर-
 मन्तं पृथिव्याः पृच्छामि त्वा भुवनस्य नाभिम् । पृच्छामि त्वा
 वृष्णो अश्वस्य रेतः पृच्छामि वाचः परमं व्योमेति ^१ तमितरः
 ५ प्रत्याह वेदिमाहुः परमन्तं पृथिव्या यज्ञमाहुर्भुवनस्य नाभिम् ।
 सोममाहुर्वृष्णो अश्वस्य रेतो ब्रह्मैव वाचः परमं व्योमेति ^१
 संज्ञप्राग्प्राहुर्जुहोति संज्ञप्राहुतिं यत्पशवो मायूनक्षपतेत्यथ सप्त
 प्राणाहुतीर्जुहोति प्राणाय स्वाहा व्यानाय स्वाहेति ^१ षट्-
 त्रिंशत्तमश्वस्तोमीयाञ्जुहोति ^१ यदक्रन्दः प्रथमं जायमानो मा
 १० नो मित्रो वरुणो अर्यमा ये वाजिनं परिपश्यन्ति पक्वमुत
 स्मास्य द्रवतस्तुरण्यत इत्यथाभ्यायन्ति शमितार उपेतनेति ^१
 पाशेभ्यः पशून्प्रमुच्यमानाननुमन्त्रयते ऽदितिः पाशान्प्रमुमो-
 क्तेतानिति ^१ पृथगविशाखाभिरुपसज्येमां दिशं निरस्यन्त्यराती-
 यन्तमधरं कृणोमि यं द्विशस्तस्मिन्प्रतिमुञ्चामि पाशानित्य-
 १५ यैताः पत्नयः सौवर्णैरुदकमण्डलुभिरुदायन्ति ^१ ता अश्व-
 स्थानुपृष्ठं प्राणानायाययन्थो ^२ यन्थनुपूर्वमितरेषां ^२ पशूनाम-
 थैषा महिषी प्रास्य केशान्वासः परिधाय सौवर्णेन विधवनेन
 विधुवाना त्रिरपसलैरश्वं पर्येत्यवन्ती स्थावन्तीस्त्वावन्तु प्रियं
 त्वा प्रियाणां वर्षिष्ठमाप्यानां निधीनां त्वा निधिपतिः हवा-

१ •सोमीयाञ्जुहोति M. (cp. Ap. xx. 21. 11); •सोमीयञ्जु• (cp. T. Br. III. 9. 12. 1.) the other MSS.

२ Thus M; •प्राययन्त्यनुपूर्व• the other MSS.

महे वसो ममेति ^१ त्रिः परीत्योत्तरतस्त्रिष्टति प्रतिहितानां
जायाभिः सहै^१वं वावाताराज्ञां जायाभिः सहै^१वं परिवृत्ती
सूतग्रामणीनां च चत्तसंग्रहीदृणां च जायाभिः सह ^१ यथेतं
पत्नयो यन्त्यथैतमश्वं^५ सर्वैरलङ्कारैरलङ्कृत्य परिश्रयन्ति ^१
तस्योदीचीं द्वारं कुर्वन्त्यथैतां महिषीं^५ सर्वैरलङ्कारैरलङ्कृत्य^५ ५
तां^१ निऋवानां^१ गर्हमाणामध्वर्युरुदानयत्यम्बे अम्बाल्यम्बिके न
मा नयति कश्चन । ससख्यश्वक इति ^१ साश्वमुत्तरत उपसंविश्य
शिरस्तो वास उपधत्ते^१ ^१ तावध्वर्युस्तार्प्येण^१ संप्रोर्णाति सुभगे
काम्पीलवासिनि सुवर्गे लोके संप्रोर्णाथामित्यथैषा महिष्युपस्थे
श्रेफमाधत्त आहमजानि गर्भधमा त्वमजासि गर्भधम् । तौ सह ^{१०}
चतुरः पदः संप्रसारयावहा इति ^१ तामध्वर्युरनुमन्त्रयते वृषा
वा^५ रेतोधा रेतो दधात्विति प्रतिपद्य य आसां कृष्णे चक्ष्मणि
सर्दिगृदिं परावधीदित्यातो ^१ ऽथैषा पत्नी गर्हते ॥ २६ ॥

अम्बे अम्बाल्यम्बिके न मा यमति कश्चन । ससख्यश्वक
इति ^१ तां यजमानो ऽभिमेथत्यूर्ध्वामेनामुच्छ्रयतादिति ^१ सा ^{१५}
तथैव गर्हते ^१ तां वावाताभिमेथति यद्दूरिणी यवमत्तीति ^१
सा तथैव गर्हते ^१ तां परिवृत्त्यभिमेथतीयं यका शकुन्तिकेति ^१
सा तथैव गर्हते ^१ तां सर्वे गणा अभिमेथन्ते^१ माता च ते

१ Thus M; •संछतां निऋवानां the other MSS.

१ Thus M; उपत्त एता अध्वर्युः Be; उपतैता अध्वर्युः B; उपैता अध्वर्युः U.

१ Thus, ātmanepadam, all.

पिता च त इति ^१ नात्र गर्हते ^१ महर्तमश्वमुपसंविश्योपोत्याय
 वासः परिधायाद्भिर्मार्जयत आपो हि ष्टा मयोभुव इति
 तिसृभिरनुच्छन्दसं दधिक्रावणो अकारिषमिति चतुर्थीः ^५
 सर्व एव सुरभिमतीमृचं जपन्ति ये यज्ञे ऽपूतं ^१ वदन्ति ^१ नयन्ति
 ५ पत्नी ^१ व्यवच्छिन्दन्ति परिश्रयणमश्वस्थालङ्करणमध्वर्योरावसथः
 हरन्त्यथैतस्मिञ्कल्मलिशर्चं आशुपिष्टानि संयुत्य तैरनुलोममश्वं
 प्रलिम्पत्यथ ^२ महिषी वावाता परिवृक्तीत्येता अस्मै गणा-
 न्मूचीश्चादायाभ्यायन्त्यश्वं ^१ तस्य यत्राक् क्रोडात्तस्मिन्महिषी
 सौवर्णाभिः सूचीभिरसिपथाक्कल्पयन्त्येति गायत्री त्रिष्टुब्
 १० द्विपदा या चतुष्पदेति दाभ्यां प्रतिहितानां जायाभिः
 सहाथ यत्रतीचीनं क्रोडादा नाभेस्तस्मिन्वावाता राजताभि-
 रुत्तराभ्यां दाभ्यामराज्ञां जायाभिः सहाथ यत्रतीचीनं नाभेरा
 पुच्छात्तस्मिन्परिवृक्ती सौसाभिरुत्तराभ्यां दाभ्याः सूतग्राम-
 णीनां च चत्तसंग्रहीतृणां च जायाभिः सह ^१ यथेतं पत्नयो
 १५ यन्त्यध्वर्योरावसथः सूचीर्हरन्त्यथ सुवर्णं च सायकं च
 याचति ^१ ताभ्यामश्वस्य क्रोडमापिनष्टीत्यमश्वं ^२ विश्वासतेति ^३
 कस्त्वा छति कस्त्वा विश्वास्तीत्येतत्षडृचं यजमानं वाचयति ^१
 यदैतस्य सूक्तस्य पारमेत्यथाध्वर्युरश्वस्य क्रोडात्पिणितमुत्पिनष्टी-

१ The avagraha added by me.

२ •लिपंत्यथ MB; •लिपत्यथ Be U.

३ Thus M; क्रोडमापिनसित्यंमश्वत्वंपिरवानसेति Be; क्रोडमापिनविर्धमश्व
 (श्वं) त्वं पिष्ठानसेति BC.

त्यमश्वं^१ विशसतेत्यामिति^१ ' नाश्वस्य वपा भवति ' चन्द्रमिव
मेदः परिवृक्तः^२ साश्वस्य वपा ' वपा^३ त्वपरस्यैवं गोमृगस्य '
कालायसैः पर्यङ्गाणां लोहितायसैरितरेषां सुवर्णैर्दक्षिणेषां
रजतैरुत्तरेषाम् ' ॥ ३० ॥

अश्वस्यैवाध्वर्युर्वपया प्रथमया प्रतिपद्यते ' ऽनूचीरितरा^४ ५
आहरन्त्यश्वस्यैव वपायै प्रतितप्यमानायै बर्हिषो ऽग्रमुपास्य-
त्युपेतरा यच्छन्त्युत्तरतो ऽश्वस्य त्वपरस्य गोमृगस्येति वपाः
अपयन्ति दक्षिणत इतरेषां पशूनामश्वस्यैव वपां सुवाङ्गत्या-
भिजुहोत्युपेतरा यच्छन्त्यथ^६ 'स्वाहाकृतिप्रैषेण चरित्वा सखा-
वेण षष्ठदाज्यमभिघार्याश्वस्यैव वपामभिघारयत्युपेतरा यच्छ- १०
न्त्यथ पुरस्तात्स्वाहाकृतिः^७ सुवाङ्गतिः^८ ऊत्वा सुवर्णेन महि-
मानं जुहोति तस्य ते द्यौर्महिमेत्यथोपस्तीर्य द्विः सुवेणाश्व-
स्यैव^९ वपां समवलुम्पन्नाह प्रजापतय इत्युपांशु हयस्य
कागस्योस्रस्य वपानां मेदसो ऽवदीयमानस्यानुब्रूहीत्युच्चैर्यावतीः^६
सुकुम्भवत्यथेतराः पात्र्या वेडसूनेन वोपोद्यच्छन्ते ' द्विरभि- १५

१ Thus (without, however, the pluti sign) M ; •तमुच्यपिनष्टि इत्य-
मश्वं विशसते इत्यामिति Be, and thus also BU (but र्थ i.s.o. इत्य) ।

२ •वक्तं MSS exc. M.

३ वपां M.

४ ..४ left out in all the MSS. exc. M.

५ एव om. M.

६ वदीयमानानामनु० M, cp. supra xi. 5 (p. 70, 11).— यावती M, यावति
the other MSS. cf. supra l.c.

धारयत्यत्याक्रम्याश्राव्याह प्रजापतय इत्युपांशु इयस्य काम-
 स्योस्य वपा^१मेदः प्रस्थितं प्रेक्षेत्युच्चैर्विषद्वृते वपा^२ जुहोत्यथो-
 परिष्ठाद्रजतेन महिमानं जुहोति तस्य ते पृथिवी महिमे-
 त्यथ पर्यङ्गाणां वपाभिश्चरत्यथेतरेषामथ दक्षिणेषां प्रति-
 ५ प्रस्थातारो वपाभिश्चरन्त्यथोत्तरेषां^१ यांश्च ग्राम्याणां पशूना-
 मुदखाचीदारण्यांश्च सुवाङ्गत्यस्तेषां वपाभ्यः प्रतिजुहोत्युपां-
 श्वेतेषां पशुजातानां वपाभिश्चरन्ति प्राजापत्यानां सावि-
 त्राणां सारस्वतानां पौष्णानां यामानां पितृदेवतानां द्यावा-
 पृथिव्यानां वायव्यानां सौर्याणां वैश्वकर्मणानामित्यथोप-
 १० रिष्ठात्खाहाकृतिं सुवाङ्गतिं ऊत्वा वपाश्रपणीरनुप्रहृत्य
 समुत्क्रम्य चात्वाले मार्जयन्ते^१ ऽथ पशून्विश्रास्ति^२ शमितरि-
 त्याह माश्वस्य लोमापिहतीर्माश्वस्यास्थि^३ संप्रारिरीयथाङ्गमेनं^४
 विहृत्य शामित्रे कुम्भ्यां समवशमयतादेवं त्वपरमेवं गोमृग-
 मथ दक्षिणमश्वशफं गोमृगकण्ठमिति शामित्रे निष्पचतादय-
 १५ स्रयेन कमण्डलुनाश्वतेजनीं अपयतादित्यथ सावित्रं ऊत्वा
 प्रसर्पन्ति प्रातःसवनाय^१ तदृजुधा संतिष्ठते^१ ॥ ३१ ॥
 अष्टमः ॥

१ वपा M ; वपां B Be U.

२ वपां MB ; वपा Be.

३ Thus M ; संश्रास्ति Be B ; सश्रास्ति U.

४ Thus M ; लोमविहतीर्माश्वस्यास्थि संसारायथा० B ; लोमविहतीर्माश्वस्यास्थि संसारायथा० U ; लोमविहंतती etc. (as U) Be.

अथ सावित्रं जुवा प्रसर्पन्ति माध्यंदिनाय सवनाय^१
 प्रसिद्धो ऽभिषवः^१ प्रसिद्धं यहाः गृह्यन्ते^१ समानं कर्मा
 दक्षिणेभ्यो^१ दक्षिणानि जुवाष्टौ संवर्गाडतीर्जुहोत्यर्वाड्
 यज्ञः संक्रामत्विति^१ कामं दक्षिणानां^१ ददाति^१ वैश्वकर्मणानि
 जुवा नव पर्याप्तीर्जुहोति भूतं भव्यं भविष्यदिति^१ प्रसिद्धो^५
 ऽग्न्यभिषेको^१ ऽहीनसंततिं करोत्युजुधा माध्यंदिनं सवनं
 संतिष्ठते^१ ऽथ सावित्रं जुवा प्रसर्पन्ति तृतीयसवनाय^१
 प्रसिद्धमादित्यग्रहेण चरित्वाग्रयणं गृह्यात्यथोकथं गृह्याति^१
 समानं कर्मा पवमानात्यवमानेन चरित्वाथैतान्यशून्याचत्यश्वं
 तूपरं गोमृगमित्यथ पर्यङ्गानथेतरेणथ दक्षिणानथोत्तरानुत्त-^{१०}
 रतो ऽश्वस्य तूपरस्य गोमृगस्येति हविरुपसादयन्ति दक्षिणत
 इतरेषां पशूनामथ वैतसे कटे ऽश्वस्य^२ हृदयं निधाय सुवर्णेन
 च सायकेन च तस्याग्रे ऽवद्यन्नाह ॥ ३२ ॥

मनोतायै हविषो ऽवदीयमानस्यानुब्रूहीत्येकादशावदाना-
 न्यवद्यत्येवं तूपरस्यैवं गोमृगस्य^१ कालायसैः पर्यङ्गाणां सोहा-^{१५}
 यसैरितरेषां सुवर्णेर्दक्षिणेषां रजतैरुत्तरेषां^१ नाश्वस्य^४
 तूपरस्य गोमृगस्येति खिष्टकृते ऽवद्यत्यवद्यन्तीतरेषां पशूनां^१

१ M ins. प्रति after कामं and leaves a blank for two akṣaras before दक्षि० ।

२ Thus M ; भिषवो the other MSS.

३ अं M.

४ Thus M ; वाश्वस्य the other MSS.

नाश्वस्य^१ तूपरस्य गोमृगस्येतीडामवद्यत्यवद्यन्तीतरेषां पशूना-
 मथैतमश्वं^२ वैतसे कटे यथाङ्गं^३ चिनोति^४ पुरस्तात्प्रत्यञ्चं
 तूपरमायातयति^४ पश्चात्प्राचीनं गोमृगमथ जुह्वपभृतावाद्-
 दान आह प्रजापतय इत्युपांशु ह्यस्य कागस्योस्यस्य हविषो
 ५ अनुब्रूहीत्युच्चैरत्याक्रम्याश्राव्याह प्रजापतय इत्युपांशु ह्यस्य
 कागस्योस्यस्य हविः प्रस्थितं प्रेथेत्यच्चैर्विषद्वृते तान्सहैव कटेना-
 ग्रावनुप्रहरति ॥ ३३ ॥

द्यौस्ते पृष्ठं क्रमैरत्यक्रमीद्वाज्याक्रान्वाजीति त्रिभिरनुवाकै-
 रथ पर्यङ्ग्याणां हविर्भिश्चरत्यथेतरेषामथ दक्षिणेषां प्रति-
 १० प्रस्थातारो हविर्भिश्चरन्त्यथोत्तरेषां^४ यांश्च ग्राम्याणां
 पशूनामुदस्राचीदारण्यांश्च सुवाङ्गत्यस्तेषां हविर्भ्यः प्रतिजु-
 होत्युपांश्वेतेषां पशुजातानां हविर्भिश्चरन्तीत्युक्त्वामेतदथ
 पुरस्तादनस्पतेः समान्यो दिशः प्रतियजत्यथ वनस्पतिना
 चरत्यथ पुरस्तात्स्विष्टकृतो गोमृगकण्ठेन प्रथमामश्वतेजनीमुप-
 १५ जुहोत्यथ स्विष्टकृता चरत्येतस्मिन्काल आहवनीये सुवाङ्गतिं
 जुहोति ऊताय स्वाहेति^४ ॥ ३४ ॥

अथैतं प्रसेकमग्नावायातयति दक्षिणतो वोदञ्चं पश्चादा
 प्राञ्चं^४ तस्य सुगिव पूर्वाधिं^४ भवत्येवमेव मध्यं^४ चमस इव

१ Thus M Be ; नानाश्वस्य UB.

२ MSS. exc. M. ins. here पशूनां ।

३ Thus M ; यथासं Be ; यथाश्वं BU.

४ पूर्वाधिं M ; पूर्वाधिं the other MSS., but cp. supra x. 54 (p. 56. 9).

बुध्रस्तस्मिंश्चतुर^१ उपस्तृणान आहाप्रमत्तः संततमानय
 स्तेगान्निगदिष्यामीति^१ स यत्र धाराग्निं प्राप्नोति तत्प्रतिपद्यते
 स्तेगान्दृष्ट्वाभ्यां मण्डूकाञ्चभ्येभिरिति चतुर्दशानुवाकान्प्रया-
 साय स्वाहेति पञ्चदशमंथ द्वे आहुती जुहोतीलुवर्दाय स्वाहा
 बलिवर्दाय स्वाहेति षट्त्रिंशत्तमश्चस्तोमीयांस्तिस्त्रो^२ द्विपदा ५
 इमा नु कं भुवना सीषधेमापो हि ष्टा भयोभुव इति चात्रैतं
 प्रसेकमग्नावनुप्रहरत्यथैनं सखावेणाभिजुहोति^३ समानं
 कर्मानूयाजेभ्यो^४ ऽथ पुरस्तादुत्तमस्थानूयाजस्याश्वशफेनाश्वतेज-
 नीमुपजुहोति^२ समानं कर्मा पत्नीसंयाजेभ्यो^४ ऽथ पुरस्ता-
 दुत्तमस्य पत्नीसंयाजस्यायस्रयेन कमण्डलुनाश्वतेजनीमुपजुहो- १०
 त्वृजुधैकविंश उक्थ्यः संतिष्ठते पत्नीसंयाजान्तो^४ ऽथ वसती-
 वरीः परिहृत्य पथांसि विशिष्योपवसन्ति^४ ॥ ३५ ॥

नवमः ॥

अथातो महारात्र एव बुध्यन्ते^४ प्रातराज्यानि गृहीत्वा
 राजानमुपावह्य प्रातरनुवाकमुपाकरोति^४ परिहिते प्रातर- १५
 नुवाके ऽपो ऽच्छैत्यंद्भिर्दुदैत्यतिरात्रं^४ क्रतुमुपैति^४ प्रसिद्धो
 ऽभिषवः^४ प्रसिद्धं गृहं गृह्यन्ते^४ समानं कर्माश्विनाद्गृहादा-
 श्विनं गृहं गृहीत्वैकादश रशना आदाय यूपमभ्यैति^४ स्वर्वक्तं

१ बुध्रंतस्मिं० all, but cp. 1 c.

२ •स्तोमिषास्तिस्त्रो MSS.

३ अश्वस्य i s.o. अश्व० (before तेजनीम्) all the MSS. exc. M

४ Thus M; the other MSS. are more or less defective.

- राज्जुदासमग्निष्ठमुत्सृज्यैकादश प्रातर्गव्यान्प्राजापत्यान्पशूनुपा-
 करोति । तेषां प्रसिद्धं वपाभिश्चरित्वा प्रसर्पन्ति प्रातःसवनाय ।
 तदृजुधा संतिष्ठते । प्रसर्पन्ति माध्यंदिनाय सवनाय । प्रसिद्धो
 ऽभिषवः । प्रसिद्धं ग्रहा गृह्यन्ते । समानं कर्मा दाक्षिणेभ्यो ।
 ५ दाक्षिणानि ऊत्वाष्टौ संवर्गाङ्गतीर्जुहोत्यर्वाङ् यज्ञः संक्रामत्वि-
 त्यर्वाग्निष्टं दक्षिणानां ददाति । वैश्वकर्मणानि ऊत्वा नव
 पर्याग्नीर्जुहोति भूतं भव्यं भविष्यदित्युत्सन्नो ऽग्न्यभिषेको ।
 नात्राहीनसंततिं करोत्यृजुधा माध्यंदिनं सवनं संतिष्ठते ।
 प्रसर्पन्ति तृतीयसवनाय । प्रसिद्धमादित्यग्रहेण चरित्वा-
 १० ग्रयणं गृह्णात्यथोकथं गृह्णाति । समानं कर्मा पवमाना-
 त्पवमानेन चरित्वा स्वे धामन्पशुभिश्चरति । तेषां समानी
 मनोता समानी देवता समानः प्रत्यभिमर्शनः समानो वसा-
 होमः समानो वनस्पतिः समानः खिष्टकृत्प्रैषवान्समानीडा
 समान्यो दिशः । समानं कर्मा पत्नीसंयाजेभ्यः । पत्नीः संयाज्य
 १५ प्राडेत्य ध्रुवामाष्याय्याभूतीश्चानुभूतीश्च जुहोत्या मे गृहा भव-
 न्वग्निना तपो ऽन्वभवदित्येताभ्यामनुवाकाभ्यामथ भूताभव्यौ
 होमौ जुहोति भूताय स्वाहा भविष्यते स्वाहेत्यथाध्वरि-
 काणि समिष्टयजूषि ऊत्वा दशाग्निकान्युपजुहोति । समानं
 कर्मावभृथादथैतस्मिन्नवभृथे द्वितीयामवभृथाङ्गतिं ऊत्वा
 २० दश वारुणान्युपजुहोति नमो राज्ञे नमो वरुणायेत्यथ
 मृत्यवे स्वाहा मृत्यवे स्वाहेति नवतिमाङ्गतीर्जुहोति
 प्रयासाय स्वाहायासाय स्वाहेत्यैकादश । शतायुर्वै पुरुषः

शतवीर्यं आत्मैकगतो यावानेव पुरुषस्तस्मान्मृत्युमवयजत इति
ब्राह्मणम् । ॥ ३६ ॥

अथैष आत्रेयो विद्वतः शुक्लो विक्लिधस्तिलकवान्पिङ्गाचः^१
खलतिर्विकटः कुनखी कुञ्जः शिपिविष्टो नग्न उपमञ्चति^२ ।
तस्य मूर्ध्नि जुहोति जुम्बकाय स्वाहेत्यचास्मा एतच्छतं विपथं^५
ददात्यथैनमिषुजितात्प्रथमन्ति^३ मा मे राष्ट्रे वात्सीरिति^३ ।
प्रसिद्धो ऽवभृथ^१ उदयनीययेच्छेष्टा मैत्रावरुणीं वशामुपा-
करोति^१ तस्यै सौरौर्नव श्वेता वशा इत्युपालम्भ्या भवन्ति^१
तासां प्रसिद्धं वपाभिश्चरित्वायेण गार्हपत्यं पात्नीवतमुच्छ्रित्य
तस्मिञ्कगलं कल्माषं किकिदीविं विदीगयमिति त्वाद्वाग्पशू- १०
नुपाकरोति^१ तान्पर्यग्निकृतानुत्सृज्याज्येन स्रृष्ट्यां करोत्यथ
पशुपुरोडाशान्निर्वपति पशुपुरोडाशौ वाथ पुरस्तात्पशुपुरो-
डाशस्त्रिष्टुक्तो दश यवान्युपजुहोति नमो राष्ट्रे नमो वरु-

१ तिलकावान्पिङ्गाचः M.

२ Thus M ; उपमञ्चति the other MSS.

३ Wholly uncertain. ददात्यथैनमिषुजितात्प्रथमन्ति मा मे राष्ट्रे वात्सीरिति M ; ददात्येनामिच्छु(षि) तात्प्रथमन्निमासे राष्ट्रेष्वेवाव्यत्सीरिति B Be (pr. m.) ; ददात्येनामिषुजितात्प्रथमन्निमासे राष्ट्रेष्वेवाव्यत्सीरिति Be (sec. m) ; ददात्येनामिच्छुषितात्प्र० etc. (as B) U ; this is certain, that प्रथमन्ति is a third person of a verb ; I have conjectured प्रथमन्ति (cp. Sāṅkh. śrs. xvi. 18, 20 : निःषेधन्ति) ; then the foregoing must be an ablative ; but whether इषुजितात् is the correct reading I do not see.

णायेत्यथ पुरस्तात्पशुस्विष्टकृतो दश^१ गव्यान्पशुजुहोति मयो-
भूर्वातो अभिवात्स्वा इति^१ प्रसिद्धं पशवः संतिष्ठन्ते^१ ऽथोद-
वसानीययेद्येद्वाग्रेणाहवनीयं विशालयूपमुच्छ्रित्य तस्मिन्नेतावप-
शूनुपाकरोत्याग्नेयमैन्द्राग्नमाश्विनमिति^१ तेषां प्रसिद्धं वपाभि-
५ श्रित्वा पशुपुरोडाशाच्चिर्वपति^१ ताननुवर्तन्ते ऽष्टौ देवसुवा^५
हवी^५ष्यग्रये ऽ^५होमुचे ऽष्टाकपाल इत्येषा च दशहविरिष्टि-
स्तस्या एता याच्यापुरोनुवाक्या भवन्ति ॥ ३७ ॥

अग्नेर्मन्वे प्रथमस्य प्रचेतस इत्यथ पुरस्तात्पशुपुरोडाश-
स्विष्टकृतो दश ब्रह्मवर्चसान्युपजुहोत्या ब्रह्मन्ब्राह्मणो ब्रह्मवर्चसी
१० जायतामित्यथ पुरस्तात्पशुस्विष्टकृतो दश संतिहोमानुप-
जुहोत्यग्रये समनमत्पृथिव्यै समनमदिति^१ प्रसिद्धं पशवः
संतिष्ठन्ते^१ ऽचैतैरन्वहं द्वादशभिर्ब्रह्मौदनैश्चरति^१ तेषामुक्तं
चरणं यथामुत्रैकस्थान्यत्र^२ रग्नाभ्यामत्रैभ्य एतावपरःशतं शत-
पलान्निष्कान्ददाति^१ सुवर्णरजते महिम्नोः पात्रे ददात्येक-
१५ तयानि^२ सौवर्णानि पात्राणि ददाति हिरण्मयं कश्चिपु^४

१ om. M.

२ Thus M (for चमुत्र cp. supra xv. 4); यथामुत्रैकस्यत्र the other MSS.; as all the MSS. contain a case form of एक, I did not venture to change यथामुत्रैवस्यत्र, i.e., yathā amutra evam, a. r.

३ Thus M; •त्येनानि the other MSS.

४ •पु^० or •पु^० MU.

हिरण्मथं^१ षड्वीशं^१ हिरण्मथं^१ संदानमित्यथ^२ वीणा-
गाथिभ्यां शतं विपथौ ददात्यथर्तुपशुभिर्यजत^३ चतुपर्यायं
वा समानेषु वाग्यायतनेषु पिशङ्गास्त्रयो वासन्ताः सारङ्गा-
स्त्रयो ग्रैणाः पृषन्तस्त्रयो वार्षिकाः पृश्नयस्त्रयः शारदाः पृश्नि-
सक्यास्त्रयो हैमन्तिका अवलिप्तास्त्रयः शैशिराः संवत्सराय ५
निवचस इत्यथ देविकाहविर्भिर्यजते^१ ऽथ त्रैधातवीयया
यजते^१ ऽथ सौत्रामण्या यजते^१ संतिष्ठते ऽश्वमेधस्त्रिभिः
संवत्सरैः^१ संतिष्ठते ऽश्वमेधः संतिष्ठते ऽश्वमेधः^१ ॥ ३८ ॥
दशमः ॥

॥ इति पञ्चदशः प्रश्नः ॥

१ Left out in the MSS. exc. M.

२ संदानमि० MSS. exc. M.

३ यजत M, यजंत the other MSS.

द्वादशाहेन यज्यमाणो भवत्येको वा बहवो^१ वातो^१ ह्येको^१
 दक्षिणावता यजते^१ स^२ यद्येको^२ यदि बहवो ऽमावास्याया
 एव षडहेनोपरिष्ठाद्दीचन्ते^३ ते^३ गृहपतेररण्योः संजानते
 पृथग्वा^४ ते यदि गृहपतेररण्योः संजानते मथित्वा गार्ह-
 ५ पत्यमाहवनीयमुद्धरन्ति^५ ग्रामाद्गतश्रपणमाहरन्ति^५ यद्यु वै
 पृथक् संजानते गृहपतिरेव प्रथमो मन्थते^६ तदेवेतरे^६
 पर्युपविश्य मथित्वामथित्वैव गार्हपत्यं संनिवपन्ति^७ तस्मा-
 देकवद्भूतादाहवनीयमुद्धरन्ति^७ ग्रामाद्गतश्रपणानाहृत्य संनि-
 वपन्त्यथ यदि पश्चादपर^८ आगच्छति मथित्वैव गार्हपत्ये ऽर्धं
 १० निवपत्याहवनीये ऽर्धं ग्रामाद्गतश्रपणमाहृत्याप्यर्जत्युपो^८ एनं^८
 पूर्वेषु कर्मसु ऋयन्ते^९ ऽथातः पवनस्यैव मीमांसा^९ गृहपति-
 मेवाध्वर्युः प्रथमं पवयत्यथ होतारमथ ब्रह्माणमथोद्गातारं
 प्रतिप्रस्थाताध्वर्युं पवयति प्रस्तोतारं प्रशास्तारं ब्राह्मणाच्छ-
 सिनमाग्नीध्रः प्रतिप्रस्थातारं पवयत्यच्छावाकं नेष्टारं पोतारं

१ Thus M only (regarding वातो हि cp. infra xvi. 13 : 260, 5);
 बहवो वा यद्येको all the other MSS.

२ Given only by M.

३ Only in M.

४ Thus M only ; •द्धरन्ति all the other MSS.

५ मंथति M.

६ तदेवे• all the MSS. exc. M.

७ पश्चेवापर M.

८ Thus M ; •माहृत्यप्यर्जत्यु• T Be 11 D ; •माहृत्यनिवपन्त्यप्युत्सृजत्यु• B
 Be ; •माहृत्यनिवपत्यथैमं U.

सदस्यमुन्नेताग्नीध्रं पवयति यावस्तुतः सुब्रह्मण्यं प्रतिहर्तार-
मात्मानमन्ततस्ते चेद्गुरध्वर्युर्वाव^१ सर्वस्य पवयिता स नः सर्वा-
न्पवयत्विति स एवैनात्सर्वान्पवयत्यपि वान्योऽन्यं पवयन्ति^२
यद्यधीयन्तो भवन्ति^३ ॥ १ ॥

तेषां प्रसिद्धा दीचणीयेष्टिस्तायते^४ सकृदाश्राविते स^५
यत्राह भरतवदिति तद्गृहपतेरेवार्षेयं प्रथमं वृणीते^६ ऽथ
होतुरथात्मनो ऽथ ब्रह्मणो ऽथोद्गातुरथ प्रतिप्रस्थातुरथ
प्रस्तोतुरथ प्रशास्तुरथ ब्राह्मणाच्छ्रुसिनो ऽच्छावाकस्य सदस्य-
स्याग्नीधः पोतुर्नेष्टुर्यावस्तुत उन्नेतुः सुब्रह्मण्यस्य प्रतिहर्तु-
रन्ततो^७ ब्रह्मण्यदिति समानं^८ ते^९ सर्वे^{१०} एव^{११} दीचाङ्गतिषु^{१२}
समन्वारभन्ते^{१३} गृहपतिमेवाध्वर्युश्चैः कृष्णाजिने वाचयति^{१४}
तदेवेतरे^{१५} ऽनुनिक्रामन्त्यपि^{१६} वान्योऽन्यं वाचयन्ति यद्यधी-
यन्तो भवन्ति^{१७} ते यथोत्साहं व्रतदुघमुपयन्त्येकैकां^{१८} वा
बक्तीर्वा^{१९} तेषां यथैव प्रवरानुपूर्वमेवं^{२०} घर्मोच्छिष्टे^{२१} ऽति-

१ Thus MTD Be 11 U (pr. m.); वा (i. s. o. वाव) B Be U (sec. m).

२ Thus M; sing. the other MSS.

३ प्रष्टवीवे M.

४ Thus M; ते सर्वे (without एव) T Be 11 U D; समानमन्ततः सर्वे एव B Be.

५ Thus MUD; तदेवेतरे the other MSS.

६ Thus M; अनुनिक्राम० all the other MSS.

७ Thus (व्रतदुघमु०) Be 11 DUT; •दुघमुप० B; •दुघ उप० M

८ एवं om. M.

९ Thus M B Be; •च्छिष्टे• T Be 11 DU.

याह्यभक्षेषु^१ षोडशिनि^१ षष्ठ्यामुपसद्युत्तरवेदिः संनिवपन्ति
यद्यनग्निचित्यो भवत्यथ यदि साग्निचित्यः प्रथमायामेवोप-
सद्युत्तरवेदिः संनिवपन्ति^१ ॥ २ ॥

तेषां द्वादश दौचा द्वादशोपसदो द्वादशाहं प्रसुता^२ न
५ द्वादशाहे ऽग्निं चिन्वीतेत्येक आहश्चिन्वत उ हैके^३ प्रसिद्धेन
कर्मणोपवसथाद्यन्ति^४ तेषां ज्योतिष्टोमो वैश्वानरः प्रायणीयो
ऽतिरात्रस्तायते^५ स यत्र माध्यंदिने सवने तृतीयसवनाय
वसतीवरीभ्यो ऽवनयति तद्वसतीवरीकलशे यावन्मात्रीरति-
शिथ्याग्नीध्रं^६ द्रुत्वा ह्यायथै चातपतश्च सन्धौ गृह्णाति हविष्-
१० तौरिमा आपो हविष्मन्देवो अध्वरो हविष्माः आविवासति
हविष्माः असु सूर्य इत्येषाहीनसंततिरेतामेव पुनःपुनश्चोद-
यिष्याम^७ इति वदन्तः^८ सो ऽत्र वैव^९ यज्ञस्य पुनरालम्भं
अपति यज्ञायज्ञियस्य^९ वा स्तोत्रे शंयुवाके वा^१ तेषां ज्योति-
ष्टोमो वैश्वानरः प्रायणीयो ऽतिरात्रः संतिष्ठते^१ तस्मिन्सः-

१ Thus M T Be 11 DU ; •भक्षे B Be.

२ प्रसुतः all the MSS. exc. M, cp. infra xvi. 12 init.

३ Thus (यावन्मात्रीर•) MT Be 11 ; •मात्रीर• D ; •मात्रम• B Be U.—
All the MSS. exc. M : अदशिथ्य ।

४ Thus M B Be ; •ष्यामह T Be 11 DU.

५ Thus M in accordance with the Dvaidha ; सोत्रैव T Be 11 U ;
सोत्रवै B Be ; सोत्रैव D.

६ •यज्ञियस्य T Be 11 DU ; •यज्ञीयस्य MB Be.

स्थिते विवर्तयन्ति^१ परिधीननुप्रहरन्ति^२ प्रस्तरं^३ पत्नीसंथा-
जान्तो^४ ऽतिप्रैषेण ब्रह्मा वाचं यच्छति^५ परिहृतासु वसती-
वरीष्वाहतायाः सुब्रह्मण्यायां ब्रह्मा वाचं विसृजते^६ प्रति-
पद्यते^७ दिवा प्रातरनुवाकेनाक्ला संक्रामन्तो क्वाः स्यन्वाह
निमील्याध्वर्युरपाः शुं जुहोति रात्रौ रूपमिति वदन्तस्तायते^८
त्रिवृदग्निष्टोमो रथंतरसामा^९ माहेन्द्रस्य स्तोत्रे रथो युक्तो
ऽत्याधावति^{१०} रथशब्देन माहेन्द्रस्य स्तोत्रमुपाकरोत्येतावदेवै-
तदहः शिल्पं क्रियते^{११} ऽहीनसंततिं करोत्यथ श्वो भूते तायते
पञ्चदश उक्थो बृहत्सामा^{१२} दुन्दुभिनेतदहरध्वर्युर्माहेन्द्रस्य^{१३}
स्तोत्रमुपाकरोत्येतावदेवैतदहः शिल्पं क्रियते^{१४} ऽहीनसंततिं^{१५}
करोत्यथ श्वो भूते तायते सप्तदश उक्थो वैरूपसामाधावे-
नेतदहरध्वर्युर्माहेन्द्रस्य स्तोत्रमुपाकरोत्येतावदेवैतदहः शिल्पं
क्रियते^{१६} ऽहीनसंततिं करोत्यथ श्वो भूते तायत एकविंश
उक्थो वैराजसामाग्नेयश्च^{१७} षोडशी^{१८} चातिग्राह्याव नतिग्राह्याः^{१९}
षोडशीत्येक आऊरेकविंशमेतदहन्युह्यं^{२०} भवति^{२१} विराजां वा^{२२}

१ Plural MT Be 11 DU and Dvaidha; singular B Be.

२ Plural M.

३ Thus M; धावति Keś.; यावति Be TD; भवति B Be.

४ Thus M; दुन्दुभिनेतद• the other MSS.

५ Thus M only; •ग्नेयश्च षोडशी च नातिग्राह्याः Be; •ग्नेयश्च षोडशिनाति-
ग्राह्याः B; •ग्नेयं च षोडशिनी चातिग्राह्याश्च नातिग्राह्याः Be 11 T (the latter
only षोडशीनि) UD.

६ Thus M; न्युच्छयन्ति all the other MSS.

प्रतिपत्सु न्यूङ्खयन्ति शस्त्रे^१ वेत्येतदेकमथापरं^२ प्रातरनुवाके
 न्यूङ्खयन्ति हविष्कृत्युभयेषु प्रस्थितेषु माहेन्द्रस्याश्रावणे^३ न तत
 ऊर्ध्वं न्यूङ्खयन्तीत्यरणीहस्त^४ एतदहरध्वर्युर्माहेन्द्रस्य स्तोत्र-
 मुपाकरोति^५ तदुद्गातुर्दक्षिण^६ ऊरौ मन्यति^७ तं जातः
 ५ सर्व एवाभिहिङ्कुर्वन्ति^८ ॥ ३ ॥

तस्य मीमांसा^९ गार्हपत्ये ऽनुप्रहरेत्प्रतिष्ठाकामाना-
 माग्नीध्रे^{१०} प्रजाकामाना^{११} शामित्रे पशुकामानामाहवनीये
 स्वर्गकामानामित्यनादृत्य तदाहवनीय^{१२} एवानुप्रहरति भवतं नः
 समनसाविति^{१३} प्रहृत्याभिजुहोत्यग्नावग्निश्चरति प्रविष्ट इत्येता-
 १० वदेवैतदहः शिल्पं क्रियते^{१४} ऽहीनसंततिं करोत्यथ श्वो भूते
 तायते त्रिणव उक्थ्यः शाकरसामैन्द्रो ऽतिग्राह्यो^{१५} ऽद्विरेत-
 दहरवकामिश्राभिरध्वर्युर्माहेन्द्रस्य^{१६} स्तोत्रमुपाकरोति^{१७} तासां

१ शस्त्रेशस्त्रे Be B.

२ न ins. TD Be 11 U.

३ Thus MT Be 11 UD ; •रणौभ्यामे• B Be.

४ तमुद्गा• M.

५ मंथंति M.

६ •ग्नीध्रीये B Be U.

७ प्रजननका• M.

८ Thus M only ; तंतमाह• T Be 11 DU (pr. m.) ; तमाह• U (sec. m.) ; एतमाह• B Be.

९ All MSS. ins. एव after षद्विर, exc. M.

मीमांसा^१ चालाले ऽवनयेदास्तावे निनयेत्प्रोचणीः^२ कुर्वीत^३
 पुरोडागीयानि पिष्टानि संघौषादित्यनादृत्य^४ तदुद्गाह-
 स्वधीना एवैनाः कुर्यादुद्गातारो^५ हैताभिररण्येगेयानां साम्नां
 शुचं शमयन्तो मन्यन्ते^६ ता उ चेदध्वर्यवे प्रब्रूयुरपो ऽभ्यव-
 हरतेत्येव ब्रूयादित्येतावदेवैतदहः शिल्पं क्रियते^७ ऽहीनसंततिं^८
 करोत्यथ श्वो भूते तायते त्रयस्त्रिंश उक्थ्यो रैवतसामा
 सोर्यो ऽतिग्राह्यो^९ ऽद्भिरेवैतदहर्दूर्वामिश्राभिरध्वर्युर्माहेन्द्रस्य
 स्तोत्रमुपाकरोति^{१०} ॥ ४ ॥

तासामुक्ता मीमांसा^१ स्वयमृतुयाजमेवैतदहर्भवति^२
 नैतदहरन्वोऽन्यस्यर्तुयाजं यजन्ति^३ स यत्राहाध्वर्युं यजतमिति^४
 तदध्वर्युं जघनेन हविर्धाने उपविश्य स्वयमृतुयाजं यजतो
 ये^५ यजामहे ऽश्विनाध्वर्युं आध्वर्यवाद्दृतुना सोमं पिबता-
 मर्वाञ्चमद्य यय्यं नृवाहणं रथं युञ्जाथामिह वां विमोचनम् ।
 पृङ्गं हवींषि मधुना हि कं गतमथा सोमं पिबतं वाजिनी-
 वसू ऋतुना सोमं पिबतां वौषदिति^६ स यत्राह गृहपते^७
 यजेति तद्गृहपतिर्जघनेन गार्हपत्यमुपविश्य स्वयमृतुयाजं यजति

१ वनयेत्प्रो० M Be B.

२ Thus M ; कुर्वते the other MSS.

३ संघौषादि० MDU T Be 11 ; संघूषादि० B Be.

४ All MSS. exc. M ins. तद् after कुर्यात् ।

५ Plural only M.

६ Sign of pluti only in D Be B.

ये^१ यजामहे ऽग्निं गृहपतिं गार्हपत्यात्सुगृहपतयस्त्वयाग्न
 इमे सुन्वन्तो यजमानाः स्युः सुगृहपतिस्त्वमेभिः सुन्वद्भिर्यज-
 मानैः स्या^२ अग्निर्गृहपतिर्गार्हपत्यादृतुना सोमं पिबतु जोष्यग्ने
 समिधं जोष्याड्ढतिं जोषि ब्रह्म जन्यं जोषि सुष्टुतिम् । विश्वे-
 ५ भिर्विश्वाः चतुना वसो मह उग्रन्देवाः उग्रतः पायया
 हविर्चतुना सोमं पिबतु वौश्वदिति^३ सांवाग्निमेतदह-
 र्भवत्युत्तरतो वत्सान्धारयन्ति दक्षिणतो मातृर्माहेन्द्रस्य स्तोत्रे
 ऽन्तरेण^४ सदोहविधानि संवाश्व^५ वत्सान्मातृभिः सःसृजन्ति^६
 बध्नन्ति वत्सानुत्सृजन्ति मातृर्माहेन्द्रस्य^७ स्तोत्रमुपाकरोत्यथा-
 १० पराह^८ उक्थ्यपर्यायेषु शिल्पानि क्रियन्ते^९ पारुष्केपीर्हाता
 शंसति^१ वालखिल्या मैत्रावरुणो विहरति^१ वृषाकपिं
 ब्राह्मणाच्छंसि^१ शंसत्येवयामरुतमच्छावाकः^१ संतिष्ठते पृथ्यः

१ Sign of pluti only in B Be UD.

२ स्याद् all.

३ The passage सांवाग्नि० up to उपाकरोति (line 9) is given here by MB Be (sec. m) only ; the other MSS. give it in kh. 6 after the words बृहत्सामानम् (252, 3). U agrees with M with this exception that only the first words सांवाग्निमेतदहर्भवति are given after बृहत्सामानम् ।—सांवाग्नि० all.

४ Thus MB Be ; स्तोत्रे अन्तरेण the other MSS.

५ Thus M only ; संविश्व all the other MSS.

६ समवहृ० M.

७ माहेन्द्रस्यस्तो० उपाकरोति not found in M.

षडहो^१ ऽह्वीनसंततिं करोत्यथ वसतीवरीः परिहृत्य पयांसि
विशिष्योपवसन्ति^१ ॥ ५ ॥ प्रथमः ॥

अथ श्वो भूते चतुर्विंशं कन्दोममुपयन्ति बृहत्सामानमथ
श्वो भूते चतुश्चत्वारिंशं कन्दोममुपयन्ति रथंतरसामानमथ
श्वो भूते ऽष्टाचत्वारिंशं कन्दोममुपयन्ति बृहत्सामानमथ ५
श्वो भूते चतुर्विंशमग्निष्टोममुपयन्ति रथंतरसामानमवि-
वाक्यमेतदहर्भवति^१ नैतदहरन्योऽन्यस्मा उपहताय व्याङ्गर्गा-
यया^२ वा नाराश्रुस्या वा विब्रूयादिति^१ तदु वा आङ्गर्न
वै यज्ञः संतिष्ठते यन्न विब्रूयादिति^१ विब्रूयादिति^२ वै^२ नो^२
ब्राह्मणं भवति^१ नैतदाद्रियेत^३ नाद्रियेतेति^३ स्थितिरननु- १०
ष्टुभमेतदहर्भवति^१ नानुष्टुभो ऽधीयते^४ ते चेदनुष्टुभ
उद्धरेरन्नध्वर्युरनुष्टुभ^५ उद्धरेदमूर्या उप सूर्ये चाभिर्वा सूर्यः
सह । ता नो हिन्वन्वध्वरमित्येतया सौर्या^६ गायत्र्या वसती-

१ Thus T Be 11 DU; व्याङ्गर्गायाया B Be; व्याङ्गरथवाया M, but above थ and व two akṣaras are written, which I am unable to decipher.

२ Thus M; the other MSS. विब्रूयादिति once only and चैवैनो ।

३ Thus M; most of the other MSS. om. here and at the collateral passages (xvi. 6 s. fin., xvi. 16 s. fin.) नाद्रियेत ।

४ अधीयते all the MSS. exc. M.

५ Thus Be, and M, which inserts only चेद् after अध्वर्युः।—अनुष्टु-
भमु० both times B; the whole passage runs thus in T Be 11: तंचे-
अनुचनुभम उद्धरेद्वेनुष्टुभ उद्धरेदमूर्या; in U; अचंननुवननुष्टुभ उद्धरेद्वे अनुष्टुभ
उद्धरेदमूर्या; in D: तंचेननुचनुष्टुभमुद्धरेद्वेनुष्टुभ उद्धरेदमूर्या ।

६ Thus M only; सौर्यर्चा all the other MSS.

वरौर्गृहीयाद्भृदे^१ त्वा मनसे त्वेत्यपोद्भृत्यैतामन्यथा सौम्या^२
 गायत्र्या राजानमुपावहरेद्विष्णो त्वं नो अन्तम इत्यपोद्भृत्यैता-
 मन्यथा वैष्णव्या गायत्र्या राजानमुपतिष्ठेत^३ स उ चेद-
 विद्वाननुष्टुभमभिव्याहरत्यत्यक्रमिषमिति^४ होत्रे प्राह^५ होता-
 ५ नाप्तस्थापयिता^६ होतास्य तदक्षरैरपिवयति^७ स उ चेन्नान्ये-
 तामितकामो^८ वा अहमस्मि यद्भुज्यं वेदे यजुर्मयमेव^९
 तद्यावेवाक्षर्यौ^{१०} वेदौ तौ^{११} संपादयेतामिति^{१२} नैतदाद्रियेत^{१३}
 नाद्रियेतेति स्थितिः^{१४} संतिष्ठत एष चतुर्विंशो ऽग्निष्टोमो
 रथंतरसामा^{१५} ॥ ६ ॥

१० तस्मिन्संस्थिते समिद्धारा^{१६} यन्त्याहृत्य^{१७} समिध आग्नी-

१ Thus M only; सौर्या B Be; सौर्यथा Be 11 TUD.

२ The text is corrupt in all the MSS., and I am at a loss how to emend; अत्यक्रमिषम् is my conjecture; अक्षमिषमिति B; अमिषमिति Be; अत्रयामिषमिति TDU; अत्रयामिषति Be 11; अद्भुमन्या (or न्ना) मुञ्जी-
 षमिति M. Probably we are to read an iṣ-aorist 1 ps. sing. act. Keś. has: सत्याग्निषमिति नीचैर्जेतास्मि नाशिता (sic).

३ Thus conjecturally. All the MSS. अपति exc. M, which has अपवयति ।

४ कामा MT Be 11 DU; कामः B Be, which om. वा; all the MSS. exc. M begin a new kh. with अहमस्मि ।

५ Thus M; यजुर्मयं वैतान्यावावेवाक्षराश्रयो वेदौ ततौ संपा० T Be 11 D; यजुर्मयं वैतान्यक्षराश्रयो वेदौ संपा० B Be; यजुर्मयं वैतान्यावेवाक्षराश्रयो वेदौ संपा० U.

६ Thus corrected; समिद्धारयन्त्या० MSS.

धीये संन्यस्यन्ति^१ । तेषु समन्वारब्धेष्वहवनीये सुवाङ्मतिं^२
जुहोति प्रजापतये स्वाहेति मनसाथ सदः प्रसर्पन्ति तूष्णीं-
स्तोमाय^३ । संप्रसृप्तान्विदित्वाध्वर्युर्मनसैव प्राङ् द्रुत्वा मनसेमां^४
पात्रं कृत्वा मनसान्यं^५ ग्रहं प्रजापतये गृह्णात्युपयामगृहीतो
ऽसि प्रजापतये त्वा जुष्टं गृह्णामीति^६ । यदिदं किं च तदिति ५
मनसा परिमृज्य सादयत्येष ते योनिः प्रजापतये त्वेत्यथाप
उपसृश्य बर्हिषी आदाय वाचंयमः प्रत्यङ् द्रुत्वा मनसैव
स्तोत्रमुपाकरोति^७ । मनसा^८ प्रसौति^९ । मनसा प्रस्तौति^{१०}
मनसोद्गायति । मनसा प्रतिहरति । मनसा होत्र एषोत्तमेति
प्राङ्मनसा होताकथते । मनसाध्वर्युः प्रत्याकथते । मनसा
शंसति । मनसा प्रतिगृणाति । यदेतस्य^{११} मानसस्य शस्त्रस्य
पारमेत्यथ होतोच्चैश्चतुर्होतृग्व्याचष्टे । तस्मात्^{१२} अध्वर्युः प्रति-
गृणाति ॥ ७ ॥

श्रोः होतस्तथा होतः सत्यं^{१३} होतररात्स होतरिति^१

१ सं० found in M only.

२ सुवाङ्मतीर् T Be 11 UD.

३ Thus M ; मनसैव the other MSS.

४ All the MSS. exc. M. om. अन्यं ।

५ इति om. M.

६ om. B Be U.

७ यदेतस्य B Be.

८ तस्माद् T Be 11 UD.

९ Be 11 TD ins. च, not M Be BU, cp. xii. 16 (109, 14).

यद्यु वै होता नाध्येत्यन्य^१ उ^२ होत्राग्र^३सौ श्र^४सति^५ तस्मा
 उ प्रतिप्रस्थाता प्रतिगृणाति^६ यदैतेषां पारं यन्त्यथाध्वर्यु-
 र्मनसैव प्राङ् द्रुत्वा मनसैव तं ग्रहमुपोद्यच्छते^७ मनसाश्राव-
 यति^८ मनसा प्रत्याश्रावयति^९ मनसा वषट्कृतानुवषट्कृते ऊत्वा
 ५ हरति भक्षं^{१०} मनसा समुपहृय भक्षयन्ति^{११} मनसा निर्णिज्य
 पात्रं प्रयच्छति^{१२} संतिष्ठत एष तूष्णींस्तोमो^{१३} ऽथत्विजो
 विष्टच्छत्यधिवृक्षसूर्ये^{१४} वाचं विसृज्यध्वा^{१५} नक्षत्रेषू^{१६} इत्यधि-
 वृक्षसूर्ये^{१७} इति वै नो ब्राह्मणं भवति^{१८} ते ऽधिवृक्षसूर्य एव वाचं
 विसृजन्ते^{१९} तानत्रैवासीनागपरिश्रयन्ति^{२०} पत्नीशाले पत्नीः
 १० परिश्रयन्त्यथानतिसर्पन्तावध्वर्युं धिष्णियाग्बर्हिर्भ्यामौदुम्बरीं
 समन्वारभेते इह धृतिरिह विष्टतिरिह रन्तिरिह रमति-
 रिति^{२१} ते यथासमुदितं^{२२} वाचं विसृजन्ते^{२३} ॥ ८ ॥

अथातः सर्पणस्यैव मीमांसा^{२४} दक्षिणस्य हविर्धानस्याधो-

१ Thus MT B 11; अन्यु D; अन्यो B Be.

२ Most of the MSS. have the plural.

३ विष्टकृत्य. all exc. M.

४ Thus emended hesitatingly; विसृज्यध्वा नक्षत्रेषू—त्यधि. M; विसृज्य-
 ध्वासंनक्षत्रेषू इत्यधि. T Be 11 D; विसृज्यध्वासंनक्षत्रेष्वित्यधि. U; विसृज्यध्व-
 मिति वासंनक्षत्रेष्विति वा अधि. B Be; Kes.: समाप्ते तूष्णींस्तोमे ऽध्वर्युः
 ऋत्विजो विष्टच्छति अधिवृक्षसूर्ये वाचं विसृज्यध्वा (sic) नक्षत्रेष्विति । इतर
 ऋत्विजः प्रतिग्रयुः अधिवृक्षसूर्ये वाचं विसृज्यामह (sic) इति वा । उदितेषु
 नक्षत्रेषु विसृज्यामह (sic) इति वा ।

५ Thus M B Be and cp. Āp. XXI. 12. 7, रमतामिति T Be 11 DU.

६ उदितं M.

ऽधो ऽक्ष्णु सर्पयुरेतेन ह वै सर्पाः ससृपुस्ततो वै ते जीर्णा-
स्तनूरपाप्ततेति ^१ तदु वा आङ्गुर्यो वा अपथेन प्रतिपद्यते
स्थाणुं वा हन्ति गतं^१ वा पतति भ्रेष्णु स न्येति ^१ वषट्कार-
पथेनैव सर्पयुरेष वाव^२ स्वर्ग्यः^२ पन्था यद्वषट्कारपथ इति ^१
तदु वा आङ्गुः पराङ्गिव वा एषो ऽग्रान्तः पन्था यद्वषट्कार- ^५
पन्थो ^१ ऽध्वर्युपथेनैव सर्पयुरेष वा^२ अर्वाचः^२ पराचः^२ स्वर्ग्यः
पन्था यदध्वर्युपथ इति ^१ ते ऽध्वर्युपथेनैव सर्पन्ति ^१ तेषु
समन्वारभेष्वाहवनीये सुवाङ्गतिं जुहोत्युपसृजन्मात्रे वत्सं
धारयन्धरुणो धयन् । रायस्योषमिषमूर्जमस्मासु दीधर-
त्वाहेति ^१ समुत्क्रम्य चात्वालदेशे जपन्ति वागैतु वागुपैतु ^{१०}
वाङ्गुपैतु वाग्यदकर्म यन्नाकर्म यदत्यगाम यन्नात्यगाम
यदत्यरीरिचाम ^१ यन्नात्यरीरिचाम प्रजापतौ^४ प्रजापतिं^४
तत्पितरमप्येत्विति^४ ^१ तदाच्यन्ततः^५ प्रतितिष्ठन्ति ^१ तेषां य
एव प्रायणीयो ऽतिरात्रः स उदयनीयः ^१ सत्त्वादुदवसाय

१ कर्तं B Be.

२ Thus M; वाव पराचः स्वर्ग्यः B Be; वाचस्वर्ग्यः T; वाचस्वर्ग्यः Be 11 DU.

३ Text not wholly certain: वा अर्वाच पराच M; वावपराचः all the other MSS.

४ Thus U (sec. m.) B Be; प्रतिपत्तौ तत्प्रजापत्तौ तत्पितरं T Be 11 D; M reads as B, but with तत् also before प्रजापतिं ।

५ Thus B Be; तदाच्यन्ततः Be 11 DU; तदाच्यन्ततः T; तावदाच्यन्ततः M.

व्योतिष्टोमेनाग्निष्टोमेन चतुष्टोमेन षष्ठशमनीयेन सहस्र-
दक्षिणेनैकैको यजेत ^१ ॥ ९ ॥ द्वितीयः ॥

अथातो ग्रहकृत्तरेव मीमांसैन्द्रवायवायं प्रथममहः ^१
शुक्रायं द्वितीयमाग्रयणायं तृतीयं च चतुर्थं चैन्द्रवायवायं
५ पञ्चममहः ^१ शुक्रायं षष्ठं च सप्तमं चाग्रयणायमष्टममहः रैन्द्र-
वायवाये ^२ नवमदशमे ^३ इति ^४ न्वा ^५ अध्वर्युतो ^६ ॥ ९ ॥
कन्दोगवकृचतो ^१ गायत्रीप्रातःसवनः ^२ प्रथमस्त्रिरात्रस्त्रिष्टु-
ब्जाध्यंदिनो ^३ जगत्तृतीयसवनो ^४ जगत्प्रातःसवनो द्वितीय-
स्त्रिरात्रो गायत्रीमाध्यंदिनस्त्रिष्टुप्तृतीयसवनस्त्रिष्टुप्रातःसवन-
१० स्तृतीयस्त्रिरात्रो जगन्माध्यंदिनो गायत्रीतृतीयसवन इति ^५
तस्मात्सच्छन्दस ^६ उपयन्ति ^१ ॥ १० ॥

१ Thus MT Be11 UD and Keś; चैन्द्रवायवायमष्टममहः शुक्रायं
नवममहः रैन्द्रवायवायं दशमम् B Be; on the whole passage cp. also Āp.
xxi. 14. 5.

२ My correction; इतीन्वध्व० M; इतीन्वाध्व० T Be 11 DU; इतीमे
ध्व० B Be.

३ Thus M only; गायत्रीप्रातःसवनं प्रथमं चिरात्रं the other MSS.

४ Thus M only (on the form त्रिष्टुप्म० cp. TS. vii. 2. 8. 3);
त्रिष्टुप्मा० B Be11; त्रिष्टुभमा० Be TD; त्रिष्टुभोमा० U.

५ All exc. M जगतीदृती० ।

६ T Be11 DU om. इति and read ०सवनस्तस्मा०; on this whole
passage cp. Sāy. on Ait. Br. iv. 25. 10.

७ Thus all exc. M, which has: तस्मात्समंबद and Be 11 which
reads: तस्माच्छन्दस । The reading of M might be correct.

अथातः पशुकृत्तरेव मीमांसैन्द्राग्नाः पशवः स्युरित्येक
 आङ्गरेरथं लोको वायोरन्तरिचमसाविन्द्रस्य^१ यदैन्द्राग्नः
 पशुर्भवति वायव्यो वसाहोम इमानेव^२ तल्लोकान्प्रीणन्त^३ एषु
 लोकेषु प्रतितिष्ठन्तो यन्त्यथ^४ ये^५ ऽनैन्द्राग्नान्प्रतिपद्यन्ते^६ यथा
 श्रेयसे ऽनाहृत्य^७ पापीयस आहरन्ति^८ तादृक्तत्तस्मादैन्द्राग्नाः^९ ५
 पशवः स्युरित्येतदेकमतिरात्रपशवो ऽभितो मध्य ऐन्द्राग्ना^१
 एकादशिनो^{१०} अभितो मध्य ऐन्द्राग्नाः^१ सर्वाग्नेया^{११} एव स्युरि-
 त्येतदेक^{१२} सर्वैन्द्रा^{१३} एव स्युरित्येतदेक^{१४} सर्वप्राजापत्या^{१५}
 एव स्युरित्येतदेक^{१६} सर्वैकादशिनो^{१७} एव स्युरित्येतदपरं^{१८}
 तेषां^{१९} सर्वैकादशिनैर्यतां प्रसिद्धमेव प्रथमे ऽहनि प्रथमामेका- १०

१ Thus M; इमानेवैतेर्लो० B Be; इमानेवतैर्लो० T Be 11 D; इमानेव-
 तैर्लो० U. - प्रीणन्त M, प्रीणयन्त all the other MSS.

२ यान्त्यथ M.

३ Thus M (without, of course, avagraha); येन्येनैन्द्राग्नाम्प्र० U;
 येन्येनैन्द्राग्नाः प्र० B Be; येन्येनैन्द्राग्नांप्र० T Be 11 D.

४ नान्येनाहृत्य M.

५ आहरन्ति MU Be 11 D; आहरन्ति B Be.

६ तत् after तादृक् found in Be B only.

७ ऐका० M only, but cp. TS. vi. 6. 5. 1.

८ सर्व अग्ने० Be.

९ Thus MU; सर्व ऐन्द्रा B Be; सर्वैन्द्राग्ना T Be 11 D.

१० Thus M; सर्वे or सर्वाः प्रा० the other MSS.

११ सर्व ऐका० B Be.

दशिनीमालभन्त^१ आग्नेयस्य वारुणमुपालम्भं^२ कुर्वन्ति^३ तथा-
स्यैतानि दश मध्यमान्यहान्यनतिरिच्यमानाः पशवो ऽनुभवन्ति^४
प्रसिद्धमेवोत्तमे ऽहन्युत्तमामेकादशिनीमालभन्त^५ आग्नेयस्य
वा वारुणस्य वा वैश्वदेवमुपालम्भं कुर्वन्ति^६ ॥ ११ ॥

५ तद् वा आर्द्धद्वादश^७ दीक्षा द्वादशोपसदो द्वादशाहं
प्रसुताः कथमस्यैतान्यहानीष्टान्याप्रीतानि^८ पशुमन्ति भव-
न्तीति^९ तिस्र एकादशिन्यो ऽग्नीषोमीयो वैश्वदेवो ऽनूबन्ध्या^{१०}
षट्त्रिंशत्तमेते^{११} पशवः षट्त्रिंशत्तमेतान्यहान्येवमस्यैतान्यहा-
नीष्टान्याप्रीतानि पशुमन्ति भवन्तीति^{१२} तद् वा आर्द्ध-

१० द्वादश दीक्षा द्वादशोपसदो द्वादशाहं प्रसुताः कथं द्वाद-
शाहेन संवत्सर आयत इति^{१३} द्वादश पौर्णमास्यो द्वादशाष्टका
द्वादशामावास्या^{१४} एतानि ह^{१५} वै^{१६} संवत्सरस्य वर्षिष्ठान्यहान्येता-

१ ०भन्त MB Be; ०भन्त the other MSS. (cp. Āp. xxi. 14. 7); the last time DU also plural.

२ Thus M; वारुणस्य वा वैश्वदेवमुपा० B Be; वा वारुणस्य etc. (as B Be) T Be 11 UD.

३ यद् om. all the MSS. exc. M.

४ M only has preserved this correct reading, all the other MSS. are badly corrupt.

५ Thus all; are we to correct ०चिंशत् एते?

६ Thus all, exc. M, which reads: षट्त्रिंशत्तमेतान्य०; are we again to correct षट्त्रिंशत् एतानि?

७ Thus B Be; ह om M; नवे TBe 11 DU.

न्यनु संवत्सर आप्यते ^१समाप्तो द्वादशाहः ^२समाप्तः संवत्सर-
काम ^३एवं द्वादशाहेन संवत्सर आप्यते ^४ ॥ १२ ॥ तृतीयः ॥

संवत्सराय दीक्षिष्यमाणाः समवस्यन्ति ^५ तद्धु स्मैतत्पूर्वे संव-
त्सरं समवसायासते ऽन्योऽन्यस्थानूक्तं ^६ च मानुषं च विजिज्ञास-
माना ^७ उतो ^८ ह्येकः शमरथस्य ^९ कर्ता भवति ^{१०} ते चतुरहे
पुरस्तान्माघ्यै पौर्णमास्यै दीक्षन्ते ^{११} तेषामेकाष्टकायां क्रयः संप-
द्यते ^{१२} इति नु यदि समामविज्ञाय ^{१३} दीक्षन्ते ^{१४} यद्यु वा एतस्या-
मेवैकाष्टकायां समां ^{१५} विजिज्ञासन्ते ^{१६} चतुरह एव पुरस्ता-
त्फाल्गुन्यै वा चैत्र्यै वा पौर्णमास्यै दीक्षन्ते ^{१७} तेषामपरपक्ष-
स्याष्टम्यां क्रयः संपद्यते ^{१८} तेनैकाष्टकां न कृम्बत्कुर्वन्ति ^{१९} तेषां
पूर्वपक्षे सुत्या संपद्यते ^{२०} पूर्वपक्षं मासा अभि संपद्यन्ते ^{२१} पूर्व-
पक्षे प्रसवः पूर्वपक्षे वैषुवतं पूर्वपक्ष उत्थानं ^{२२} समानं द्वादशा-
हिकं कर्म ^{२३} तथैव षष्ठ्यामुपसद्युत्तरवेदिं ^{२४} संनिवपन्ति यद्य-
नग्निचित्यं भवत्यथ यदि साग्निचित्यं प्रथमायामेवोपसद्युत्तर-
वेदिं ^{२५} संनिवपन्ति ^{२६} ॥ १३ ॥

१५

१...१ Thus M; i. s. o. संवत्सरकाम एवं T Be 11 DU : संवत्सरक्रामेक्रम
एवं; acc. to B Be the passage runs thus: एवं द्वादशाहेन संवत्सर
आप्यते समाप्तो द्वादशाहः समाप्तः संवत्सरक्रतुः ।

२ Thus M Be; 'स्थानूक्तं Be 11; 'स्थायुक्तं BUD.

३ Thus M Be (sec. m.), cp. supra xvi. 1 (p. 245, 1); उद्गता
the other MSS.

४ The word occurs again xvii. 43 and Drāhy. v. 4. 11.

५ समांविज्ञाय M.

६ Thus M; समामविज्ञायासते Be; समामविज्ञासन्ते the other MSS.

तेषां द्वादश दीक्षा द्वादशोपसदः संवत्सरं प्रसुता^१ न
 संवत्सरे ऽग्निं चिन्वीतेत्येक आडश्चिन्वत उ हैके^१ प्रसिद्धेन
 कर्मणोपवसथाद्यन्ति^१ तेषां प्रसिद्धं ज्योतिष्टोमो वैश्वानरः
 प्रायणीयो ऽतिरात्रः संतिष्ठते^१ तस्मिन्संस्थिते चतुर्विंश-
 ५ मुख्यमारम्भणीयमुभयसामानमुपयन्त्यथाभिप्लवः षडहमुप-
 यन्ति^१ १ज्योतिरग्निष्टोमो गौरुक्थ्य आयुरुक्थ्यो गौरुक्थ्य
 आयुरुक्थ्यो ज्योतिरग्निष्टोमस्तं चतुरूपयन्ति^१ रथंतरंबृह-
 द्रथंतरंबृहदिति विपर्यासं पृष्ठे भवतः^१ पृष्ठ्यः षडहः^१ स
 मासस्तेनैवः संपन्नेन पञ्च मासान्यन्त्यथैतः षष्ठं मासः संभार्यः
 १० संभरन्ति^१ त्रयो ऽभिप्लवाः षडहास्तान्यष्टादशाहानि^१ प्राय-
 णीयारम्भणीयौ^१ तानि विंशतिरहानि^१ पृष्ठ्यः षडहो ऽभि-
 जिन्नयः परःसामानः^१ स मासो^१ ऽथ वैषुवतमथैतं वैषुवते
 ऽहन्येकविंशमग्निष्टोममुपयन्ति बृहत्सामानं^१ तस्य सौर्यो
 ऽतिग्राह्यः सौर्यः पशुरूपाद्यम्भ्यस्तद्वैतदेके^१ दिवैवैतेनाक्ला प्रति-
 १५ पद्यन्त उदित आदित्ये दिवाकीर्त्यमहरिति वदन्तो^१ यथैवा-
 न्येषामक्लामेवमुपाकुर्यादिति मौद्गल्यस्तस्य महादिवाकीर्त्यः
 होतुः पृष्ठं विकर्णं ब्रह्मसामं भासो ऽग्निष्टोमो^१ ऽथोर्ध्वं वैषु-
 वतात्त्रौनावृत्तान्स्वरानुपयन्त्यथ विश्वजितमुपयन्त्यथावृत्तं पृष्ठ्यः

१ The following acc. to M; the other MSS. are all more or less corrupt.

१ corrected hesitatingly; तदोतैवदेके M; तदोत्रैतदेके Be; तदोतेतदेके Be 11 D; तदोतत्तदेके B; तदोततदेके U pr. m.; तदोतुः तदेको U sec. m.; cp. infra. xvi. 16 (p. 263. 1) and xvii. 11.

षडहमुपयन्ति^१ चयस्त्रिंशत्प्रभृत्याग्रयणाग्रमेतद्दहर्भवत्यथा-
वृत्तमेवाभिज्ञवत् षडहमुपयन्ति ॥ १४ ॥

ज्योतिरग्निष्टोम आयुरुक्थ्यो गौरुक्थ्य आयुरुक्थ्यो
गौरुक्थ्यो ज्योतिरेवाग्निष्टोमस्तं तथैव चतुरूपयन्ति^१ बृहद्रथंतरं-
बृहद्रथंतरमिति विपर्यासं^२ पृष्ठे^३ भवतः^४ पृष्ठ्यः षडहः पुरस्तात्^५
मासस्तेनैवत् संपन्नेन पञ्च मासान्यन्त्यथैतत्^६ षष्ठं मासत्
संभार्यत् संभरन्ति^१ द्वावभिज्ञवौ षडहौ तानि द्वादशाहानि^१
गोआयुषी तानि चतुर्दश^१ चत्वार्यूर्ध्वं वैषुवतात्तान्यष्टादश^१
दशरात्रो महाव्रतं चातिरात्रश्च^१ स मासस्तदेतन्मासिपृष्ठं
गवामयनम्^१ ॥ १५ ॥ चतुर्थः ॥

अनुत्सर्गं बृहद्रथंतराभ्यामित्वोत्तमे मासि सकृत्पृष्ठान्युपेयु-
स्तद्वितीयं गवामयनं^१ दशमास्यं^५ तृतीयमभिज्ञवाश्चाचीयन्ति^५
च तदङ्गिरसामयनं^१ पृष्ठ्याश्चाचीयन्ति च तदादित्यानामयन-
मग्निष्टोमाश्चाचीयन्ति च तत्प्रजापतेरयनं^१ प्रायणीयोदय-
नौयावभितो मध्ये ऽग्निष्टोमास्तद्वितीयं प्रजापतेरयनत्^१
सर्वाग्निष्टोमा^६ एव स्युरिति तत्तृतीयं प्रजापतेरयनमथातो

१ चयस्त्रिंशत्प्र० M ; चयस्त्रिंशत्प्र० the other MSS.

२ All MSS. exc. M ins. इति ।

३ Thus M ; षष्ठौ Be UD ; षष्ठो B ; षष्ठौ Be 11.

४ Thus M ; मासान्यन्त्य० B Be 11 DU (pr. m.) ; मासानुपयन्त्य० Be

५ Thus M ; दशममास्यं तृतीयमभि० Be ; दशमासामभिज्ञ० BU (pr. m.) ;
दशममासमभिज्ञ० Be 11 U (sec. m.).

६ सर्वेग्नि० Be.

ग्रहकृतेरेव मीमांसा^१ तद्वैतदेके^१ सारस्वतवैष्णवौ ग्रहौ
 गृह्णन्ति प्रायणीयादेवाग्ने ऽतिरात्रादोदयनीयादाम्बै सरस्वती
 यज्ञो विष्णुस्ते वाचं चैव यज्ञं च मध्यतः परिगृह्णानार्ता
 उदृचं गमिष्याम^२ इति वदन्तस्तदु वा आङ्ग्यदाचा^३ यज्ञ-
 ५ स्तायते तेन सरस्वत्याप्ता^४ यदु^५ यज्ञस्तेन^५ विष्णुर्न^६ वै^६ नो
 ब्राह्मणं भवति^१ सारस्वतवैष्णवौ ग्रहौ गृह्णीयादिति नैतदा-
 द्रियेत^७ नाद्रियेतेति^७ स्थितिः^१ ॥ १६ ॥

अथातो ऽश्वदाभ्ययोरेव ग्रहणं^१ प्रायणीये ऽदाभ्यं
 गृह्णीयाद^२ षुं वैषुवते ऽदाभ्यं महाव्रत उभौ प्रायणीय उभौ
 १० वैषुवत उभौ महाव्रते^१ यत्र क्व चैवैनौ^२ गृह्णीयादित्येतद-
 परमथातः परःसाम्नामेव ग्रहणं^१ ते वा एते परःसामानः
 पुरस्ताद्वैषुवतात्त्रग्रहमन्वहमितः पराञ्चो गृह्णन्त उपयामगृहीतो
 ऽस्यद्भ्यस्त्वौषधीभ्यो जुष्टं गृह्णाम्युपयामगृहीतो ऽस्योषधीभ्यस्त्वा

१ Thus Be ; तद्वैतैतदेके MUD ; तद्वैतदेके Be 11 ; तद्वैतेनदेके B ; cp. supra p. 261, 14.

२ ष्यामह Be and M, but, if I see right, the ह has been struck out.

३ ष्यावाचा M.

४ All MSS. exc. M ष्या इति ।

५ Thus M ; यद्यज्ञस्तेन Be ; यज्ञंयज्ञस्तेन the other MSS.

६ वै om. BUD Be (pr. m.).

७ Thus M (cp. supra p. 252, 10), नैतदाद्रियेत ष्याद्रियेतेति the other MSS.

८ Thus M ; चैनौ the other MSS.

प्रजाभ्यो जुष्टं गृह्णाम्युपयामगृहीतो ऽसि प्रजाभ्यस्त्वा प्रजापतये
 जुष्टं गृह्णामीत्यथ वैषुवते ऽग्निं शुक्राया ग्रहा गृह्यन्ते ।
 समानं कर्माग्रयणाद्गृहादाग्रयणं^१ गृहीत्वा त्रीन्परःसाम्नो गृह्णा-
 त्युपयामगृहीतो ऽस्यद्भस्त्वौषधीभ्यो जुष्टं गृह्णाम्युपयामगृहीतो
 ऽस्योषधीभ्यस्त्वा प्रजाभ्यो जुष्टं गृह्णाम्युपयामगृहीतो ऽसि ५
 प्रजाभ्यस्त्वा प्रजापतये जुष्टं गृह्णामीत्यथ सौर्यर्चा^२ सौर्यमति-
 ग्राह्यं गृह्णाति ॥ १७ ॥

तरणिर्विश्वदर्शत इत्यनुद्रुत्योपयामगृहीतो ऽसि सूर्याय
 त्वा भ्राजस्वते जुष्टं गृह्णामीति^३ परिमृज्य सादयत्येष ते
 योनिः सूर्याय त्वा भ्राजस्वत इत्यथावृत्तांगृह्णात्युपयाम- १०
 गृहीतो ऽसि प्रजाभ्यस्त्वा प्रजापतये जुष्टं गृह्णाम्युपयामगृहीतो
 ऽस्योषधीभ्यस्त्वा प्रजाभ्यो जुष्टं गृह्णाम्युपयामगृहीतो ऽस्यद्भ-
 स्त्वौषधीभ्यो जुष्टं गृह्णामीति^४ सप्तैतदहरतिग्राह्या गृह्यन्त
 इति ब्राह्मणमथोर्ध्वं वैषुवतात्त्रयहमन्वहमावृत्तानेव गृह्णाति
 वैश्वकर्मणादित्याभ्यां विपर्यासमुपयामगृहीतो ऽसि प्रजाभ्यस्त्वा १५
 प्रजापतये जुष्टं गृह्णामीत्यथ वैश्वकर्मणं^५ विश्वकर्मन्हविषा
 वावृधान इत्यनुद्रुत्योपयामगृहीतो ऽस्योषधीभ्यस्त्वा प्रजाभ्यो
 जुष्टं गृह्णामीत्यथादित्यमदितिर्न उरुष्यत्वित्यनुद्रुत्योपयाम-
 गृहीतो ऽस्यद्भस्त्वौषधीभ्यो जुष्टं गृह्णामीत्यथ वैश्वकर्मण-
 मथादित्यमथोर्ध्वं अहाद्वैश्वकर्मणादित्याभ्यामेव विपर्यासमेत्या २०

१ ग्रहं ins. M.

२ om. B Be 11 UD.

महाव्रतात्तावुभौ सह महाव्रते गृह्येते ' अथैतं महाव्रतीये
ऽङ्गि प्राजापत्यमतिग्राह्यं गृह्णाति ' त्वं क्रतुमपिवृञ्जन्ति विश्व
इत्यनुद्रुत्योपयामगृहीतो ऽसि प्रजापतये त्वा जुष्टं गृह्णामीति '
परिमृज्य सादयत्येष ते योनिः प्रजापतये त्वेति ' ॥ १८ ॥

- ५ अथातः पशुकृपेरेव मीमांसाकैन्द्राग्रानां^१ प्रशंसाति-
रात्रपशवो ऽभितो मध्य ऐन्द्राग्रा ' एकादशिनार^२ अभितो
मध्य ऐन्द्राग्राः ' सर्वाग्नेया^३ एव स्युरित्येतदेकं^४ ' सर्वैन्द्राग्रा^५
एव स्युरित्येतदेकं^४ ' सर्वप्राजापत्या^५ एव स्युरित्येतदेकं^४ '
सर्वैकादशिनार^६ एव स्युरित्येतदपरं^७ ' तेषां^८ सर्वैकादशिनैर्यतां^९
१० प्रसिद्धमेवोत्तमस्य दशरात्रस्य तृतीये ऽहन्सप्तदश उक्थ्य एका-
दशिन्याप्यते ' तस्य नवाहान्यपशून्यतिरिच्यन्ते ' तेष्वेताच्चव
ब्राह्मणवतः पशूनालभन्ते वैष्णवं वामनमित्येतां^{१०} स्तेषामेवं^{११}
यतां बार्हस्पत्यो वैषुवते सवनीयः संपद्यते ' तस्य सौर्यमुपा-
लम्भं कुर्वन्ति ' यद्यु वा एतान्नव^{१२} ब्राह्मणवतः पशून्
१५ विन्दन्ति नवैतानि मध्यमानि सांवत्सरिकाण्यहान्यैन्द्राग्रपशूनि

१ Thus M; मीमांसा उक्तैर्वैन्द्राग्रानां Be; मीमांसा ऐन्द्रा. B Be 11 UD.

२ Thus M; एका. the other MSS.

३ सर्व आग्ने. MSS. exc. M.

४ सर्व ऐ. MSS; this passage is missing in M.

५ सर्वेप्रा. MSS. exc. M.

६ Thus M; सर्व ऐका. Be; सर्व एका. the other MSS.

७ Thus M; युतां or यताः the other MSS.

८ •मेवं M Be; •मेव the other MSS.

९ M; एतान्नव Be 11 BUD; एतानेव Be.

कुर्वन्ति^१ तेषामेवं यतामैन्द्राग्नौ वैषुवते सवनीयः संपद्यते^१
 तस्य सौर्यमुपालम्भं कुर्वन्ति^१ सावित्रो महाव्रते^१ तस्य
 प्राजापत्यस्वरूपं ऐन्द्रश्वर्षभ उपालम्भौ भवतः^१ ॥ १६ ॥
 पञ्चमः ॥

श्वो महाव्रतमित्युपकल्पयते^१ ऽपरिमितान्नथानपरिमिता- ५
 दुन्दुभीः^२ स्तावत^२ उ^३वेवाजिसृतश्वर्म^२ चेडसंवर्त^२ च भूमि-
 दुन्दुभिमार्षभं चर्म सलाङ्गुलं ब्राह्मणं च शूद्रं चार्द्र^४ च चर्म-
 कर्त^५ स्रेष्ठ^५ होता कूर्चावध्वर्युर्वृषीर्हात्रका^५ श्रौदुम्बरीमुद्गाता-
 सन्दीमुपकल्पयते^६ वाणं च शततन्तुमाघाटीः पिञ्जोलाः^६
 कर्करीका इति तदु पत्नयः^६ कटपरिवारं च मिथुनौ चापरि- १०
 मिताश्च दास्यस्तावत उ^७वेवोदकुम्भानथैतं^७ महाव्रतीये ऽङ्गि
 पञ्चविंशमग्निष्टोममुपयन्ति रथंतरसामान^८ समानं कर्मा
 माहेन्द्राद्ब्रह्मन्माहेन्द्रं ग्रहं^८ गृहीत्वाथैतान्संभारानायातयति^८
 जघनेनाग्नीध्रं गर्त^९ खानयित्वा^९ र्षभेण क्रूरचर्मणोत्तरलोम्बाभि-

१...१ This passage found in M and Be sec. m. only.

२ तावत एवा० Be.

३ Corrected (cp. infra p. 267. 5); चेडासंवर्त M; चेषुसं० Be.

४ om. Be.

५ ०र्षसौ० M Be.

६ पिञ्जोलाः M here and infra.

७ Thus M; एवोद० the other MSS.

८ om. all exc. M Be.

९ कर्त M Be 11 (pr. m.) D.

विघ्नन्ति^१ । तस्य लाङ्गूलमुखिद्य हन्तानूपतिष्ठते । ऽत्रैतान्दु-
न्दुभीननुदिशमासञ्जयति । तानाहननैरनाघ्नन्त^२ एते हन्तारो
ऽनूपतिष्ठन्ते । ऽथैते रथाः समन्तं देवयजनं परीत्योत्तरत-
स्तिष्ठन्ति^३ । तेषां तिसृधन्वी राजपुत्रो मुख्यो भवति ॥ २० ॥

- ५ तस्मा अयेणाग्नीध्रमिडसंवर्ते^४ चर्मकर्तं व्यवास्यति । तं काल
एव शस्त्याहणन्त्यथैतो ब्राह्मणश्च शूद्रश्चान्तरेण सदोहविधाने
तिष्ठत आर्द्रं चर्मकर्तमादाय । लेङ्गः होतासजते । कूर्चाव-
ध्वर्युरूपस्तृणीते वृषीर्होत्रका । औदुम्बरीमुद्गातासन्दीमारो-
हत्यादत्ते वाणः शततन्तुमाघाटीभिः पिच्छोलाभिः कर्क-
१० रीकाभिरित्युद्गातारं पत्नयः पर्युपविशन्त्यथ दक्षिणे वेद्यन्त
कटपरिवारे मिथुनौ संप्रवादयतो^५ । ऽथैता दास्य उदकुम्भा-
नधिनिधाय मार्जालीयं पर्युपविशन्त्यथाध्वर्युः कूर्चयोरासीनो
माहेन्द्रस्य स्तोत्रमुपाकरोति । सुवते माहेन्द्राय । प्रस्तुते सान्नि
संप्रैषमाहाजिसृत आजिं धावत दुन्दुभीन्समाघ्नताभिषोतारो
१५ ऽभिषुणुताग्नीदाशिरं विनयोलूखलमुदादय प्रतिप्रस्थातः

१ ऽभिविनिघ्नन्ति M ; cp. supra XI. 10 (p. 79. 4) and infra XVII. 39, XVIII. 18.

२ Corrected ; तानाहाहननैराहनत M ; तानाहननैरनाहत B Be 11 UD ; तानाहननैरन्वाहनना Be.

३ Thus M ; परीत्यरटंतोत्तरतस्ति० all the other MSS.

४ Thus M ; ऽमिषुसंवर्ते all the other MSS.

५ Thus M ; संप्रवादेतो BUD (pr. m.) Be 11 (pr. m.) ; संभवतो Be 11 (sec m.) D (sec. m.) ; संप्रवादेयतो Be.

सौम्यस्य विद्धीति^१ यथासंप्रैषं ते कुर्वन्ति^१ धावन्त्याजिसृत^१
 आग्नन्ति दुन्दुभीन्संप्रवदन्ति वाच^१ आघाटीभिः पिच्छोलाभिः
 कर्करीकाभिरित्युद्गातारं पत्रय उपगायन्ति^१ ॥ २१ ॥

भद्रमु नाम सामास्ति^१ तदु वाचोपगीयते^१ ऽथैष^१
 तिसृधन्वी राजपुत्रश्चर्मावभिनत्ति^१ तं ब्राह्मणो ऽनूपतिष्ठते^५
 मापरात्सीर्मातिव्यात्सीरिति^१ तत्तथैव त्रिभिरन्तर्हितमवभिन-
 त्त्यथैतौ^१ ब्राह्मणश्च शूद्रश्चार्द्रं चर्मकर्तं व्यायच्छेते इमे ऽरात्सु-
 रिमे सुभूतमक्रन्निति ब्राह्मण^१ इम उदासीकारिण इमे
 दुर्भूतमक्रन्निति वृषलो^१ ब्राह्मणः संजयति^१ नश्यति वृषसः^१
 संवर्तते मिथुनावथैता दास्य उदकुम्भानधिनिधाय मार्जालीयं^{१०}
 परिनृत्यन्त्युपस्थानुपहत्य दक्षिणान्पदो निघ्नन्तीरिदंमधुं^१ गाय-
 न्यस्तासां सक्त्यरीतानां प्रथमां वाचयति ॥ २२ ॥

गाव एव सुरभयो गावो गुग्गुलुगन्धयः । गावो वृतस्य
 मातरस्ता इह सन्तु भूयसीर्हैमहाः इदं मध्वित्युपस्थानुपहत्य
 दक्षिणानेव पदो निघ्नन्ति^१ द्वितीयं परीतानां प्रथमामेव^{१५}
 वाचयति ननु गावो मङ्गीरस्य गङ्गाया उदकं पपुः । पपुः
 सरस्वत्यै नद्यै ताः^४ प्राचीरुज्जगाधिरे^४ हैमहाः इदं मध्वित्यु-

१ Thus M; •पगायंतेथैष BUD Be 11; •पगायंत्यथैष Be.

१ I. s.o. चवभिनत्ति B Be 11 UD: भवति ।

१ Thus M and cp. Āp. XXI. 19. 18; निघ्नन्तीदं the other MSS.

४ Thus M; ताः प्रातरप्राचीनं जगाधिरे (or जगाभिः) the other MSS.;
 Kes. : ताः प्राचीर्बोर्जगाधिरे; cp. Āp. XXI. 20. 3.

- पस्थानुपहत्य दक्षिणानेव पदो निघ्नन्ति^१ तृतीयं परीतानां
 प्रथमामेव वाचयति यदा राखन्द्यौ^२ वदतो^३ ग्राम्यं^४ मङ्गीरदा-
 शकौ^५ । चेमाध्यवस्यतो ग्रामे^६ नानद्वाः स्तप्यते वहन्महाः
 इदं मध्वित्यथैना उत्तरेण मार्जालीयं तिष्ठन्थो वाचयतीद-
 ५ मेव मधु सारघमयः सोमः सुतो वृहत् । तमिन्द्र परिता-
 त्प्रीर्हैमहाः इदं मध्विति^७ ता अत ऊर्ध्वमिदं मध्विदं मध्विदं
 मध्वित्येव^८ परियन्ति^९ तेषां य एव प्रायणीयो ऽतिरात्रः स
 उदयनीयः^{१०} सत्तादुदवसाय ज्योतिष्टोमेनाग्निष्टोमेन^{११} चतुष्टोमेन
 षष्ठशमनीयेन सहस्रदक्षिणेनैकैको यजेत^{१२} ॥ २३ ॥ षष्ठः ॥
- १० स्वर्गकामो द्विरात्राय दीक्षते^१ तस्यापरिमिता दीक्षा
 द्वादशोपसदः^२ स तथा राजानं क्रीणाति यथा मन्यते
 द्विरात्रस्य मे सतो ऽमावास्याया उपवसथीये ऽहन्पूर्वमहः
 संपत्स्यत उत्तरस्मिन्नुत्तरमिति^३ तस्य तथा संपद्यते^४ ऽभिप्लवः
 पूर्वमहर्भवति गतिरुत्तरं^५ ज्योतिष्टोमो ऽग्निष्टोमः पूर्वमह-
 १५ र्भवति^६ तेजस्तेनावरुद्धे^७ सर्वस्तोमो ऽतिरात्र उत्तरः^८ सर्व-
 स्याथै सर्वस्यावरुद्धौ^९ गायत्रं पूर्वं हन्साम भवति^{१०} त्रैष्टुभ-

१ Uncertain ; राखन्द्यौर्वदतो M ; राखद्योद्यो वदतो Be 11 ; रात्रौखद्योतो वदतो Be ; धाराद्यौर्वदतो U ; D indistinct.

२ Thus M ; ग्राम्यमंकी० Be Be 11.

३ ग्रामे M ; ग्रामो the other MSS.

४ •त्येवमेव M.

५ Thus M Be ; ज्योतिष्टोमेन चाग्निष्टोमेन the other MSS.

मुत्तरे ' रथंतरं पूर्वं ऽहन्साम भवति ' बृहदुत्तरे ' वैखानसं पूर्वं
 ऽहन्साम भवति ' षोडशुत्तरे ' हविष्मन्निधनं पूर्वमहर्भवति '
 हविष्कृन्निधनमुत्तरं ' नानैवार्धमासयोर्भवतो नानावीर्यं भवत
 इति ब्राह्मणं ' संतिष्ठते द्विरात्रस्त्रिरात्रेण यक्ष्यमाणो भवति '
 स उपकल्पयते सहस्रं ' तस्मिन्नुन्नतो वेहदामन इति भवन्त्य- ५
 यास्यैषा सहस्रतम्यन्यतएनी कण्डूकृतोपकृप्ता^१ भवति ' दीचते '
 रोहिण्या पिङ्गलयैकहायन्या सोमं क्रीणाति ' द्वादशोप-
 सदः ' ॥ २४ ॥

तायते प्रथमे ऽहन्नग्निष्टोमस्तस्य त्रिवृत्प्रातःसवनं पञ्चदशं
 माध्यंदिनं सवनं सप्तदशं तृतीयसवनं ' स दक्षिणानि १०
 ऊत्वाग्नीध्रे सुवाङ्मतिं जुहोति त्वं सहस्रमानय । उन्नत उदल-
 स्याभिनस्त्वचम् । सा मा सहस्रं आभज प्रजया पशुभिः सह
 पुनर्माविशताद्रथिरित्युन्नत एतेषां त्रयाणां त्रिंशच्छतानां^२
 प्रथमो नीयते ' ऽहीनसंततिं करोति ' तायते द्वितीये ऽह-
 न्युक्थ्यस्तस्य पञ्चदशं प्रातःसवनं सप्तदशं माध्यंदिनं सवन- १५
 मेकविंशं तृतीयसवनं ' स दक्षिणानि ऊत्वाग्नीध्रे सुवाङ्मतिं
 जुहोत्यूर्गस्याङ्गिरस्यूर्णम्रदा ऊर्जं मे यच्छ पाहि मा मा मा
 हिंसीः सा मा सहस्रं आभज प्रजया पशुभिः सह पुन-
 र्माविशताद्रथिरिति ' वेहदेतेषां त्रयाणां त्रिंशच्छतानां^३
 प्रथमा^२ नीयते ' ऽहीनसंततिं करोति ' तायते तृतीये ऽह- २०

१ Thus M and Karmāntasūtra ; कण्डूकृतो the other MSS.

२ Sic MSS. !

३ प्रथमो M Be.

त्रतिरात्रस्तस्य सप्तदशं प्रातःसवनमेकविंशं माध्यंदिनं सवनं
 त्रिणव आर्भवः पवमानस्त्रयस्त्रिंशमग्निष्टोमसामैकविंशान्यु-
 क्तानि सषोडशिकानि ^१ षोडशं प्रथमं रात्रिसाम पञ्चदशा-
 नीतराणि त्रिवृद्राथंतरः^२ सन्धिः ^३ स दक्षिणानि ऊलाग्नीध्रे
 ५ सुवाङ्गतिं जुहोति त्वं सहस्रस्य प्रतिष्ठासि^४ वैष्णवो वामन-
 स्वम् । सा^५ मा सहस्र आभज प्रजया पशुभिः सह पुनर्मा-
 विशताद्रयिरिति ^६ वामन एतेषां त्रयाणां चत्वारिंशच्छतानां^७
 प्रथमो नीयते ^८ नात्राहीनसंततिं करोति ^९ ॥ २५ ॥

अथैतां सहस्रतमीमुत्तरेणाग्नीध्रं^{१०} पर्याणीयाहवनीयस्यान्ते

१० द्रोणकलशमवघ्रापयेदाजिघ्र कलशं मह्युरुधारा पयस्वत्या त्वा
 विशन्त्विन्दवः समुद्रमिव सिन्धवः । सा मा सहस्र आभज
 प्रजया पशुभिः सह पुनर्माविशताद्रयिरिति ^१ प्रजयैवैनं
 पशुभी रय्या समर्धयति प्रजावान्पशुमान्प्रयिमान्भवति य एवं
 वेदेति ब्राह्मणमथ वै भवति तथा सहाग्नीध्रं परेत्य पुरस्ता-
 १५ त्प्रतीच्यां तिष्ठन्त्यां जुहुयादिति ^२ स तथा सहाग्नीध्रं परेत्य
 पुरस्तात्प्रतीच्यां तिष्ठन्त्यां जुहोत्युभा जिग्यथुर्न पराजयेथे न
 पराजिग्ये कतरश्चनैनोः । इन्द्रश्च विष्णो यदपस्पृधेथां वेधा

१ Thus M ; बृहद्राथंतरः Be ; बृहद्रथंतरः the other MSS.

२ प्रतिष्ठा असि all, also M.

३ स M.

४ Thus M only (sic !); चत्वारिंशत्तानि all the other MSS.

५ ०ग्नीध्रं MSS.; U sec. m. ०ग्नीध्रो ।

सहस्रं वि तदैरयेथामिति । वेधाविभक्तं वै त्रिरात्रे सहस्रं ।
 साहस्रीमेवैनां करोति । सहस्रस्यैवैनां मात्रां करोतीति
 ब्राह्मणमथास्यै रूपाणि जुहोत्यञ्जेतायै स्वाहा कृष्णायै स्वाहा
 श्वेतायै स्वाहेत्यथास्या उपोत्थाय नामभिर्दक्षिणं कर्णमाजप-
 तीडे रन्ते ऽदिते सरस्वति प्रिये प्रेयसि महि विश्रुत्येतानि ५
 ते अग्निye नामानि सुकृतं मा देवेषु ब्रूतादिति । देवेभ्य
 एवैनमावेदयत्यन्वेनं देवा बुध्यन्त इति ब्राह्मणम् ॥ २६ ॥

अथैतां सहस्रतमौमन्तरेण चात्वालोत्करावुदीचीं नीय-
 मानामनुमन्त्रयते सा मा सुवर्गं लोकं गमय सा मा ज्योति-
 श्नन्तं लोकं गमय सा मा सर्वान्पुण्यान्लोकान्गमय सा मा १०
 प्रतिष्ठां गमय प्रजया पशुभिः सह पुनर्माविशताद्रयिरिति ।
 प्रजयैवैनं पशुभी रथ्यां प्रतिष्ठापयति । प्रजावान्पशुमा-
 न्वयिमान्भवति य एवं वेदेति ब्राह्मणमथ वै भवति तामग्नौधे
 वा ब्रह्मणे वा होत्रे वोद्गात्रे वाध्वर्यवे वा दद्यात्सहस्रमस्य सा
 दत्ता भवति सहस्रमस्य प्रतिगृहीतं भवतीति ब्राह्मणमथ वै १५
 भवति यस्तामविद्वान्प्रतिगृह्णाति तां प्रतिगृह्णीयादेकासि न
 सहस्रमेकां त्वा भूतां प्रतिगृह्णामि न सहस्रमेका मा भूता-
 विश मा सहस्रमित्येकामेवैनां भूतां प्रतिगृह्णाति न सहस्रं य
 एवं वेदेति ब्राह्मणमथ वै भवति स्योनासि सुषदा सुशेवा
 स्योना माविश सुषदा माविश सुशेवा माविशेत्याह । स्योनै- २०
 वैनं सुषदा सुशेवा भूताविशति नैनं हिनस्तीति ब्राह्मण-
 मथ वै भवति ब्रह्मवादिनो वदन्ति सहस्रं सहस्रतम्यन्वेती ३

सहस्रतमीः सहस्रात्रमिति । यत्प्राचीमुत्सृजेत्सहस्रः सहस्र-
 तम्यन्वियात्तत्सहस्रमप्रज्ञात्रः । सुवर्गं लोकं न प्रजानीया-
 त्प्राचीमुत्सृजति । ताः सहस्रमनु पर्यावर्तते । सा प्रजानती
 सुवर्गं लोकमेति । यजमानमभ्युत्सृजतीति । तां पुरस्तात्प्राचीं
 ५ यजमानमभ्युत्सृजति । क्षिप्रे सहस्रं प्रजायत उत्तमा नीयते
 प्रथमा देवाग्गच्छतीति ब्राह्मणं । तेन हैतेन रौहिणेयः
 क्रोथुनिः^१ कौलाश्वो^२ यास्क ऋतुमुखेषु विहृतेनेजे^३ । ऽथो^४
 हाजमाम^५ मशको गार्ग्य आरुणेरन्तेवासी । स^६ ह^६ सःस्था-
 मदृष्टोवाच^६ ननु मत^५ एकाहाः इति । नेति हैनं प्रत्यु-
 १० वाच । तः होपेयाय । तस्मा उ हैनः स उवाच । तेन
 ह स^६ समस्तेनैव^६ यजते । तमेतं गर्गत्रिरात्र इत्या-
 चक्षते । ॥ २७ ॥ सप्तमः ॥

चतुरो वीरानवरुत्समानश्चतुरात्राय दीक्षते । तस्या-
 परिमिता दीक्षा द्वादशोपसदस्तस्याहान्यग्निष्टोमा एवैते चतु-

१ Thus M ; काथुनि B Be 11 D ; काथनिः Be.

२ लौकाश्वो B.

३ Thus M ; विहृतेनेजेताजमाम B Be 11 DU ; विहृतेनेयजेताथो हाज-
 माम Be.

४ Thus M ; सहस्रःस्थो (स्था) दृष्टोवाच B Be 11 UD ; सहस्रं दृष्टोवाच Be.

५ Doubtless corrupt ; thus reads M ; तर Be 11 D ; तर BU ;
 तप Be.

६ Thus M ; स (स्य) मशगस्ते (स्ते) नैव the other MSS.

७ From here unto दीक्षते, p. 274. 5, left out in M.

विष्णाः पवमाना^१ उद्यत्स्तोमाः^२ स्युरित्येतदेकमेको ऽग्निष्टोमो
 द्वावुक्थ्यावथातिरात्रश्च^३न्दोगानु^४ सामविकल्पं^५ पृच्छेयुरित्येत-
 दपरमत्रिंश्रु अद्वादेवं यजमानं चत्वारि वीर्याणि नोपानमन्तेज
 इन्द्रियं ब्रह्मवर्चसमन्नाद्यमित्येताङ्कामानवरुत्समानश्चतुरात्राय^६
 दीक्षते ' तस्यापरिमिता दीक्षा द्वादशोपसदस्तुस्याहान्यग्नि- ५
 ष्टोमा एवैते चतुष्टोमाः स्युरित्येतदेकमेको ऽग्निष्टोमो द्वावु-
 क्थ्यावथातिरात्रश्च^३न्दोगानु^४ सामविकल्पं पृच्छेयुरित्येतदपरं '
 पुष्टिकामश्चतुरात्राय दीक्षते ' तस्यापरिमिता दीक्षा द्वादशो-
 पसदो ' ऽथ वै भवति पुरोडाशिन्य उपसदो भवन्तीति '
 प्रथमे चतुरात्र आग्नेय आज्य आग्नेयमष्टाकपालं सायंप्रात- १०
 रन्ववधाय जुहोति ' द्वितीये चतुरात्रे सौम्य आज्ये सौम्यं
 चतुष्कपालं सायंप्रातरन्ववधाय जुहोति ' तृतीये चतुरात्रे
 वैष्णव आज्ये वैष्णवं त्रिकपालं सायंप्रातरन्ववधाय जुहोति '
 तस्य त्रिवृत्सप्तदशौ विपर्यासः स्तोमौ भवतः ' प्राणो वै त्रिवृ-
 दन्नः ' सप्तदशः प्रजापतिः ' प्राणाच्च खलु वा इदमन्नाद्याच्च १५

१ Thus (without visarga)Be ; पवमानस्तस्तोमा B Be 11 UD.

२ I am in doubt whether चन्दोगानु सा० पृ० or चन्दोगाननु सा० पृ० should be put into the text ; Be has each time the last mentioned reading, M presents once the first, once the last mentioned ; the other MSS. चन्दोगाननु or •तु or चन्दोगानु ।

३ सोमवि० B Be 11 DU ; सामवि० Be.

४ Thus Be ; •नवरुत्सु (त्सु) कामसु० B Be 11 UD.

परिगृह्य प्रजापतिः प्राजायत^१ प्राणाच्चैवैतदनाद्याच्च परिगृह्य
यजमानः प्रजायते^२ तस्याहान्यग्निष्टोमा एवैते चतुस्त्रिंशपव-
मानाः स्युरित्येतदेकमेको ऽग्निष्टोमो द्वावुक्थ्यावधातिरात्र-
श्वन्दोगानु^३ सामविकल्पं षृच्छेयुरित्येतदपरम्^४ ॥ २८ ॥

प्रजातिकामो^२ वा व्यावृत्कामो वा पशुकामो वा^२ वाचो^३
५ वान्तं^३ परिजिगां सन्यञ्चरात्राय दीचते^४ तस्यापरिमिता
दीचा द्वादशोपसदस्तस्याहानि त्रिवृदग्निष्टोमः पञ्चदश उक्थ्यः
सप्तदश उक्थ्यः पञ्चविंशो ऽग्निष्टोमो महाव्रतवान्विश्वजित्सर्व-
प्रष्टो ऽतिरात्रः^५ सारस्वतेनायनेनैष्यन्तो^६ द्वयीर्गा उपकल्पयन्त
ऋषभैकादशा^५ अन्या^६ ऋषभैकशता^७ अन्यास्तेषामाश्वत्थी
१० हविर्धानं चाग्नीध्रं च भवतस्तद्धि सुवर्ग्यं^८ चक्रीवती भवत^९
उलूखलबुध्न एषां यूपो भवति^९ ते सरस्वत्यै जघन्योदके^९
दीचन्ते^९ तेषामयमेव त्रिवृदग्निष्टोमः संतिष्ठते^९ तस्मि-
न्संस्थिते ऽभि यूपं वहन्त्यभि धिष्णियान्हरन्त्यग्निष्टे ऽनसि

१ Cp. page 274, note 2.

२ प्रजापतिकामो all MSS. exc. M.

३ Thus M Be ; वावाचमंत Be 11 वावाचामंत BUD.

४ नैष्यतो (•ते) MSS. exc. M.

५ Thus M ; ऋषभैकादश Be ; ऋषभैका Be 11 BUD.

६ om. M.

७ Thus all, exc. M, which has ऋषभैकादशता ।

८ Thus B Be 11 UD ; जघनेनोदके Be M.

समवशमयन्ते^१ यद्देषाः समवशमयितव्यं^२ भवति^३ ते^४ ऽनेनैव^५
 पृष्ठेन^६ षडहेन प्रतिपद्यन्ते^७ ऽहरहः शम्यान्यासेशम्यान्यासे
 यजमाना आक्रोशन्तो ऽज्यानिमिच्छमाना यदा दश शतं
 कुर्वन्त्यथैकमुत्थानं^८ यदा शतं सहस्रं कुर्वन्त्यथैकमुत्थानं^९
 यद्देषां प्रमीयेत यदा वा जीयेरन्त्यथैकमुत्थानं स्राचे वा^५
 प्रस्रवणे^{१०} ॥ २६ ॥

अथातो मुन्ययनमित्याचक्षते^१ अमणः खारीविवधौ^२ सर-
 खत्यै जघन्योदके^३ ऽग्नये व्रतपतये पुरोडाशमष्टाकपालं निर्व-
 पति^४ सा प्रसिद्धेष्टिः संतिष्ठते^५ ऽथैताः सवनेष्टिं निर्वप-
 त्याग्नेयमष्टाकपालमैन्द्रमेकादशकपालं वैश्वदेवं द्वादशकपाल- १०
 मिति^६ तथा समस्तया वा^७ विहृतया वा प्रतिपद्यते^८ ऽह-
 रहः शम्यान्यासेशम्यान्यासे यजमान^९ आक्रोशन्नज्यानिमिच्छ-
 मानो^{१०} यद्देनं^{११} प्रतिराधुवन्ति यदा वास्यैतं खारीविवधमा-
 च्छिन्दन्त्यथैकमुत्थानं^{१२} स्राचे वा प्रस्रवणे^{१३} ॥ ३० ॥ अष्टमः ॥

१ Thus Be; समाशम० M; the other MSS. are wholly corrupt.

२ Thus M; तमेवपृष्ठेन B Be 11 UD; तेनैवषट्पृष्ठेन Be.

३ Thus M; •विवधः Be; शारीवधा the other MSS.

४ Corrected; जघनोदके M Be 11; जघनेनोदके the other MSS.

५ All exc. M om.

६ यजमाना M.

७ Corrected; •क्रोशमज्या० B Be 11 UD; •क्रोशंज्या० Be; •क्रोश-
 तोज्या० M.

८ Thus MU Be 11; यद्देवं BD; यद्देवं Be.

९ Thus M Be; शारीविवेधमा० Be 11; शारीविवेधमा BUD.

- पशुकामः सप्तरात्राय दीचते ' तस्यापरिमिता दीचा द्वादशोपसदस्तस्याहानि त्रिवृदग्निष्टोमः पञ्चदश उक्थ्यः सप्तदश उक्थ्य एकविंश उक्थ्यस्त्रिणव उक्थ्यः पञ्चविंशो ऽग्निष्टोमो महाव्रतवान्विश्वजित्सर्वपृष्ठो ऽतिरात्रो ' बृहद्रथंतरे
- ५ पूर्वेष्वहःसूपेत्य प्रत्यचं विश्वजिति पृष्ठान्युपयन्ति ' ब्रह्मवर्चसकामो ऽष्टरात्राय दीचते ' तस्यापरिमिता दीचा द्वादशोपसदस्तस्याहानि त्रिवृदग्निष्टोमः पञ्चदश उक्थ्यः सप्तदश उक्थ्य एकविंश उक्थ्यस्त्रिणव उक्थ्यस्त्रयस्त्रिंश उक्थ्यः पञ्चविंशो ऽग्निष्टोमो महाव्रतवान्विश्वजित्सर्वपृष्ठो ऽतिरात्रः ' प्रजासु वा
- १० क्षुद्युक्तासु ज्योगामयावी वा नवरात्राय दीचते ' तस्यापरिमिता दीचा द्वादशोपसदस्तस्याहानि ज्योतिर्गौरायुरित्येतमेव श्वहं त्रिरूपयन्ति ' तेषामायुरतिरात्र उत्तममहर्भवति ' प्रजातिकामो वा व्यावृत्कामो वाभिचरन्वाभिचर्यमाणो^१ वा दशरात्राय दीचिष्यमाणो दशहोतारं ऊत्वा दशरात्राय
- १५ दीचते ' तस्यापरिमिता दीचा द्वादशोपसदस्तस्याहानि त्रिवृदग्निष्टोमो ऽग्निष्टुदाग्नेयीषु भवति ' पञ्चदश उक्थ्य ऐन्द्रीषु ' त्रिवृदग्निष्टोमो वैश्वदेवीषु ' सप्तदशो ऽग्निष्टोमः प्राजापत्यासु तीव्रसोम ' एकविंश उक्थ्यः सौरिषु ' सप्तदशो ऽग्निष्टोमः प्राजापत्यासूपहव्यस्त्रिणवावग्निष्टोमावभित ऐन्द्रीषु ' त्रयस्त्रिंश
- २० उक्थ्यो वैश्वदेवीषु ' विश्वजित्सर्वपृष्ठो ऽतिरात्रः ' ॥ ३१ ॥

प्रजाकामा एकादशरात्राय दीक्षन्ते । तस्यापरिमिता
दीक्षा द्वादशोपसदस्तस्याहानि ज्योतिरतिरात्रः । पृष्ठ्यः षडह-
स्तयश्चन्दोमा । अथातिरात्रो । ऽथाहीनविधिः पृष्ठ्यः षडह-
स्तयश्चन्दोमा । दशममहरथातिरात्रो । ऽथायं पौण्डरीक
एकादशरात्रो ऽयुतदक्षिणो ऽश्वसहस्रदक्षिणस्तस्यापरिमिता ५
दीक्षा द्वादशोपसदस्तस्याहान्यभ्यासज्ञः षडहस्तयश्चन्दोमा ।
दशममहरथातिरात्रो । ऽन्वहः सहस्रः सहस्रं ददात्युत्तमे ऽह-
न्यश्वसहस्रं ददात्यथातो ज्योतिरयनमित्याचक्षते । स भरत-
द्वादशाह इत्येक आहुर्दीक्षते । तस्यापरिमिता दीक्षा द्वाद-
शोपसदस्तस्याहानि ज्योतिरतिरात्रो^१ । ज्योतिरग्निष्टोमो । ऽष्टौ १०
ज्योतीः ष्युक्थ्या^२ । ज्योतिरेवाग्निष्टोमो । ज्योतिरेवातिरात्र ।
उक्तो द्वादशाहो । दशमं चाहरतिरात्रं च महाव्रतं व्यव-
दधाति । स उवेव^३ त्रयोदशरात्रः । ॥ ३२ ॥ नवमः ॥

अथ पूर्वश्चतुर्दशरात्रो । ऽतिरात्रः । पृष्ठ्यः षडहः । प्रत्यङ्
षडहो । ऽथातिरात्रो । ऽथोत्तरश्चतुर्दशरात्रो । ऽतिरात्रो १५
ज्योतिर्गौरायुरिति अहः । पृष्ठ्यः षडहः । प्रत्यङ् अहो ।
ऽथातिरात्रो । ऽथ पूर्वः पञ्चदशरात्रो । ऽतिरात्रो । ज्योतिर्गौरायु-
रिति अहो । दशरात्रो । ऽथातिरात्रो । दशमं चाहरतिरात्रं च

१ ऋष० M.

२ Thus MUD ; ज्योतिरात्रो B Be ; Be 11 def.

३ Thus M (sec. m.) BUD ; ष्युक्थ्यानि M (pr. m.) Be ; Be 11 def.

४ Thus Be B 11 DU ; स चेव B ; स एव M.

महाव्रतं^१ व्यवदधाति^१ स^१ उवेवाब्राह्मणः^२ षोडशरात्रो^१ ऽथो-
 ५ त्तरः पञ्चदशरात्रो^१ ऽतिरात्रस्त्रिवृदग्निष्टोमो^३ ज्योतिर्गौ-
 रायुरिति^३ त्र्यहः^१ पृष्ठ्यः षडहः^१ प्रत्यङ् त्र्यहो^१ ऽथाति-
 रात्रो^१ ऽथ सप्तदशरात्रो^१ ऽतिरात्र^१ एकः पञ्चाहो^१ दश-
 रात्रो^१ ऽथातिरात्रो^१ दशमं चाहरतिरात्रं च महाव्रतं^१ व्यव-
 दधाति^१ स^१ उवेवाब्राह्मणो^२ ऽष्टादशरात्रो^१ ऽथ विंशतिरात्रो^१
 ऽतिरात्रो^१ ज्योतिर्गौरायुरिति त्रयस्त्यहाः^१ पृष्ठ्यः षडहः^१
 प्रत्यङ् त्र्यहो^१ ऽथातिरात्रो^१ ऽथैकविंशतिरात्रो^१ ऽतिरात्रः^१
 पृष्ठ्यः षडहः^१ सप्तैतानि मध्यमानि सांवत्सरिकाण्यहानि
 १० भवन्ति^१ प्रत्यङ् षडहो^१ ऽथातिरात्रः^१ ॥ ३३ ॥ दशमः ॥

अथ पूर्वश्चतुर्विंशतिरात्रो^१ ऽतिरात्रो ज्योतिर्गौरायुरिति
 चत्वारस्त्यहा दशरात्रो ऽथातिरात्रो^१ दशमं चाहरतिरात्रं च
 महाव्रतं^१ व्यवदधाति^१ स^१ उवेवाब्राह्मणः^२ पञ्चविंशतिरात्रो^४
 ऽथोत्तरश्चतुर्विंशतिरात्रो^१ ज्योतिरतिरात्रः^१ पृष्ठ्यः षडह-
 १५ स्त्रियस्त्रिंशात्त्रयस्त्रिंशमुपयन्त्यथानिरुक्तं पृष्ठ्यं षडहमुपयन्ति^५
 त्रिवृत आयतने त्रयस्त्रिंशमुक्थमुपयन्ति^५ रथंतरसामानं^५
 तस्य चतुर्विंशाः पवमाना भवन्ति^५ पञ्चदशस्यायतने त्रिणव-

१ All MSS. exc. M ins. च ।

२ Some of the MSS. उवेवब्राह्मणः ।

३ त्रिवृदग्निष्टोमम् M.

४ Thus M Be; चतुर्विंशतिः B Be II DU.

५ अग्निष्टोमम् iso. उक्थम् M.

मुक्यमुपयन्ति बृहत्सामानं^१ तस्याष्टाविंशः पवमाना भवन्ति^१
 सप्तदशस्यायतन एकविंशमुक्यमुपयन्ति वैरूपसामानं^१ तस्य
 द्वात्रिंशः^२ पवमाना भवन्ति^१ ख एवायतन^२ एकविंश-
 मुक्यमुपयन्ति वैराजसामानं^१ तस्य षट्त्रिंशः पवमाना
 भवन्ति^१ ख एवायतने^२ त्रिणवमुक्यमुपयन्ति शाक्करसामानं^१ ५
 तस्य चत्वारिंशः पवमाना भवन्ति^१ ख एवायतने त्रय-
 स्त्रिंशमुक्यमुपयन्ति रैवतसामानं^१ तस्य चतुश्चत्वारिंशः
 पवमाना भवन्ति^१ त्रयस्त्रिंशात्त्रयस्त्रिंशमुपयन्ति^१ तस्या-
 ष्टाचत्वारिंशः पवमाना भवन्त्यथावृत्तं षष्ठ्यं षडहमुप-
 यन्ति^१ ॥ ३४ ॥ १०

त्रिवृतो ऽधि त्रिवृतमुपयन्ति^१ स्तोमानां संपत्त्यै प्रभवाय^१
 ज्योतिरग्निष्टोममुपयन्त्यथातिरात्रो^१ ऽथ त्रिंशद्रात्रो^१ ज्योति-
 रतिरात्रः^१ षष्ठ्यः षडहस्त्रयस्त्रिंशात्त्रयस्त्रिंशमुपयन्ति^१
 त्रिणवमुपयन्त्येकविंशमुपयन्ति^१ त्रिवृतमग्निष्टुतमुपयन्ति^१
 पञ्चदशमिन्द्रस्तोममुपयन्ति^१ सप्तदशमुपयन्त्येकविंशमुपयन्ति^१ १५
 चतुर्विंशमुपयन्ति^१ चतुर्विंशात्पृष्ठान्युपयन्ति^१ त्रयस्त्रिंशा-
 त्त्रयस्त्रिंशमुपयन्ति^१ त्रिणवमुपयन्ति^१ द्वावेकविंशानुपयन्ति^१
 चतुरश्वतुष्टोमानस्तोमानुपयन्त्यथातिरात्रो^१ ऽथ द्वात्रिंश-
 द्रात्रो^१ ऽतिरात्रो^१ ज्योतिर्गौरायुरिति नव त्र्यहाः^१ प्रत्यङ्
 त्र्यहो^१ ऽथातिरात्रो^१ ऽथ त्रयस्त्रिंशद्रात्रो^१ ऽतिरात्रस्त्रयः^१ २०

१ Thus M Be 11 ; द्वाविंशः the other MSS.

२ ख om. M.

पञ्चाहा ' विश्वजित्सर्वपृष्ठो ऽतिरात्र ' एकः पञ्चाहो ' दशरात्रो '
 ऽथातिरात्रो ' दशमं चाहरतिरात्रं च महाव्रतं^१ व्यवदधाति '
 स उवेवाब्राह्मणश्चतुस्त्रिंशद्रात्रः^२ ' ॥ ३५ ॥ एकादशः ॥

अथ षट्त्रिंशद्रात्रो ' ज्योतिरतिरात्रश्चत्वारो ऽभिज्ञवाः
 ५ षडहा ' दशरात्रो ' ऽथातिरात्रो ' दशमं चाहरतिरात्रं च
 महाव्रतं व्यवदधाति ' स उवेवाब्राह्मणः^२ सप्तत्रिंशद्रात्रो '
 ऽथैकस्मान्नपञ्चाशद्रात्रो ' ऽतिरात्रस्त्रयस्त्रिवृतो ऽग्निष्टोमा '
 अथात्रिरात्रो ' दश पञ्चदशा उक्थ्या ' अथातिरात्रस्तेषां
 षोडशिमद्दशममहर्भवति ' द्वादश सप्तदशा उक्थ्या ' अथा-
 १० तिरात्रः ' पृष्ठ्यः षडहो ' ऽथातिरात्रो ' द्वादशैकविंश
 उक्थ्या ' अथातिरात्रो ' ऽथ संवत्सरकृत्त एकस्मान्नपञ्चाश-
 द्रात्रो ' ऽतिरात्र ' आरम्भणीयमहस्त्रयो ऽभिज्ञवाः षडहास्ता-
 न्यष्टादशाहानि ' प्रायणीयारम्भणीयौ ' तानि विंशतिर-
 भिजित्तयः परःसामानो ' ऽथ वैषुवतं ' त्रयो ऽर्वाक्यामानो '
 १५ ऽथ विश्वजिदावृत्तो ऽभिज्ञवः षडहो ' गोआयुषी ' दशरात्रो '
 महाव्रतं चातिरात्रश्चाथैकषष्टिरात्र^३ ' एतस्यैव सतो ऽभितो
 नवरात्रं पृष्ठ्यौ षडहावुपोहति ' तयोरावृत्त उत्तरो ' ऽथ

१ All MSS. exc. M ins. च ।

२ उवेव्रा० Be.

३ The passage अथैकषष्टिरात्र up to चातिरात्रश्च (p. 282. 2) is left out in all the MSS. exc. M Be, and the tradition preserved by Be is rather corrupt, cp. Pañc. br. XXIV. 19. 1.

शतरात्रो^१ ऽतिरात्रो ज्योतिर्गौरायुरिति अहश्चतुर्दशा-
 भिस्रवाः षडहं दशरात्रो महाप्रतं चातिरात्रश्चाथ सहस्र-
 रात्रो^१ ऽतिरात्रो नवनवतिस्त्रिवृतो ऽग्निष्टोमाः शतं पञ्च-
 दशा उक्थ्याः शतं सप्तदशा उक्थ्याः शतमेकविंश-
 उक्थ्याः शतं त्रिणवा उक्थ्याः शतं त्रयस्त्रिंश- उक्थ्याः ५
 शतं चतुर्विंश- उक्थ्याः शतं चतुश्चत्वारिंश- उक्थ्याः
 शतमष्टाचत्वारिंश- उक्थ्या नवनवतिरेव^१ त्रिवृतो ऽग्नि-
 ष्टोमा अथातिरात्रः^१ ॥ ३६ ॥ द्वादशः ॥

॥ इति षोडशः प्रश्नः ॥

१ Thus Be ; नवनवतिरेव the other MSS.

- अतिरात्रं करिष्यन्नपकल्पयते चतुरो ऽतिरात्रपशूनरुण-
 पिशङ्गमश्वमौदुम्बरं षोडश्रिपात्रं चतुस्रक्ति ज्यायसो ऽम्भृणा-
 ज्यायस एकधनानदीचते । रोहिण्या पिङ्गस्यैकहायन्या सोमं
 क्रीणाति । दादशोपसदः । प्रसिद्धेन कर्मणोपवसथादेत्यथ^१
 ५ वसतीवरीः परिहृत्य पयांसि विशिष्योपवसन्त्यथातो महा-
 रात्र एव बुध्यन्ते । प्रातराज्यानि गृहीत्वा राजानमुपावहृत्य
 प्रातरनुवाकमुपाकरोति । परिहिते प्रातरनुवाके ऽपो ऽच्छे-
 त्यद्विरुदैत्यतिरात्रं^२ क्रतुमुपैति । प्रसिद्धो ऽभिषवः । प्रसिद्धं
 यहा गृह्यन्ते । समानं कर्माग्रयणाद्गृहादाग्रयणं^३ गृहीत्वा
 १० षोडश्रिनं गृह्णात्यातिष्ठ वृत्रहत्रथमित्यनुद्रुत्योपयामगृहीतो
 ऽसीन्द्राय त्वा षोडश्रिने जुष्टं गृह्णामीति । परिमृज्य
 सादयत्येष ते योनिरिन्द्राय त्वा षोडश्रिन इत्यथोकथ्यं
 गृह्णाति । समानं कर्माश्विनाद्गृहादाश्विनं यद्वं^४ गृहीत्वा
 चतस्रो रशना आदाय यूपमभ्यैति । स्वर्वन्तं यूपमुत्सृज्य
 १५ चतुरो ऽतिरात्रपशूनुपाकरोत्याग्नेयमैन्द्राग्नेन्द्रं^५ सारस्वतीं

१ Thus U, cp. supra XVI. 3 (p. 247. 6); •बौपवसथादेत्याथ M; •बौपवसथादेत्यथ D; •बौपवसथादेत्याथ Tr; •बौपवसथादेत्य Be; •बौपवस-
 थादथ B Be 12; •बौपवसथादथ H.

२ उदैति M, उदैति the other MSS.

३ यद्वं ins. B 12 D.

४ om. B Be.

५ दृषिषु ins. M.

मेषीमिति^१ ' तेषां प्रसिद्धं वपाभिश्चरित्वा प्रसर्पन्ति प्रातः-
 सवनाय^१ ' तदृजुधा संतिष्ठते ' प्रसर्पन्ति माध्यंदिनाय सव-
 नाय^१ ' प्रसिद्धो ऽभिषवः^१ ' प्रसिद्धं ग्रहा गृह्यन्ते^१ ' समानं
 कर्माग्रयणाद्ग्रहादाग्रयणं^२ गृहीत्वा^२ षोडशिनमभिगृह्णातीन्द्र-
 मिद्धरी वहत इत्यनुद्रुत्योपयामगृहीतो ऽसौन्द्राय त्वा षोड- ५
 शिने जुष्टं गृह्णामीति^१ ' परिमृज्य सादयत्येष ते योनिरिन्द्राय
 त्वा षोडशिन इत्यथोक्थं गृह्णात्यृजुधा माध्यंदिनं सवनं
 संतिष्ठते^१ ' प्रसर्पन्ति तृतीयसवनाय^१ ' प्रसिद्धमादित्यग्रहेण
 चरित्वाग्रयणं गृह्णात्यथ षोडशिनमभिगृह्णात्यसावि सोम इन्द्र
 त इत्यनुद्रुत्योपयामगृहीतो ऽसौन्द्राय त्वा षोडशिने जुष्टं १०
 गृह्णामीति^१ ' परिमृज्य सादयत्येष ते योनिरिन्द्राय त्वा
 षोडशिन इत्यथोक्थं गृह्णाति^१ ॥ १ ॥

समानं कर्मा पवमानात्पवमानेन चरित्वा स्वे धाम-
 न्यशुभिश्चरति^३ ' तेषां नाना मनोता नाना देवता
 नाना प्रत्यभिमर्शना नाना वसाहोमाः समानो वनस्यतिः १५
 समानः खिष्टकृत्प्रैषवान्समानीडा समान्यो दिशो^१ ' नाना
 दिश इत्येके^१ ' समानं कर्मा ध्रुववज्ज्यश्मसेभ्यो^१ ' ध्रुववज्जि-

१ Instead of इति B Be and U (sec. m.) have the clause: अपि वा
 सारस्वतीं मेषीमेवोपाकुर्यात् ; Tr. has the same words after इति ; they
 are clearly an interpolation, cp. the Dvaidha.

२ D ins. ग्रहं and reads गृहीत्वाथ ।

३ Thus Tr Be 12 HD ; चरन्ति the other MSS.

श्वमसैश्वरित्वा त्रिभिरुक्थपर्याधैश्वरतीन्द्रावरुणाभ्यामिन्द्रावृह-
 स्यतिभ्यामिन्द्राविष्णुभ्यामित्यथ षोडशिनो चरिष्यन्प्राङ्गायत्राह
 होतुश्चमसमनून्नयध्वमुन्नेतः सोमं प्रभावयेति ^१ होत्त्वचमस-
 मेव प्रथममुन्नयन्ति ^१ यथोपपादमितरान्समुन्नीयोत्तरवेद्यां
 ५ ससादयन्ति ^१ तदेतं षोडशिनं सह ससादयन्त्यथैनमुप-
 तिष्ठते ॥ २ ॥

यस्मान्न जातः परो अन्यो अस्ति य आविवेश भुवनानि
 विश्वा । प्रजापतिः प्रजया संविदानस्त्रीणि ज्योतींषि सचते
 स षोडशी ॥ एष ब्रह्मा य ऋत्विजः । इन्द्रो नाम श्रुतो गणे ॥
 १० प्र ते महे विदधे शंषिषं हरी । य ऋत्विजः प्र ते वन्वे ।
 वनुषो हर्यतं मदम् ॥ इन्द्रो नाम घृतं न यः । हरिभिश्चारु
 सेचते । श्रुतो गण आत्वा विशन्तु । हरिवर्षसं गिर इत्यथाप
 उपसृश्य बर्हिषी आदाय वाचंयमः प्रत्यङ् द्रुत्वा समया-
 विषिते सूर्ये हिरण्येन षोडशिनं स्तोत्रमुपाकरोति ^१ पुरस्ता-
 १५ त्रत्यञ्चमरुणपिशङ्गमश्वं धारयन्ति श्यामं वा ^१ हिरण्यं संप्र-
 दाय सुवते ^१ ॥ ३ ॥

होत्र एषोत्तमेति प्राङ्गर्हीतुः कालात्पराङ्गावर्तते ऽध्वर्यु-
 रभ्येनमाङ्गयते होता ^१ प्रत्याङ्गयते ऽध्वर्युः ^१ शंषति ^१ प्रति-
 गृणात्यथ यत्र होतुरभिजानात्यात्वा वहन्तु हरय इति
 २० तदुभयतोमोदं ^१ प्रतिगृणात्योथा मोद इव मदे मदा मोद

इवोमथेत्यथ^१ यत्र होतुरभिजानाति प्रप्र वस्त्रिष्टुभमिति
 तत्प्रसिद्धमुक्त्यं^२ प्रतिगौर्यं प्राडेत्योद्यच्छत एतः षोडशिनं
 यद्दमनूद्यच्छन्ते चमसानथाश्रावयत्यो श्रावयास्तु श्रौषडुक्त्यशा
 यज सोमानामिति^३ वषट्कृते^४ षोडशिनं जुहोतीन्द्राधिपते
 ऽधिपतिस्त्वं देवानामस्यधिपतिं मामायुष्मन्तं वर्चस्वन्तं मनुष्येषु^५
 कुर्विति^६ वषट्कृतानुवषट्कृते द्विर्जुहोति^७ तथैव द्विर्द्विः सर्वाः-
 श्रमसाञ्जुक्त्यथ भक्षैः प्रत्यञ्च आद्रवन्त्यनुसवनभक्ष इन्द्रेण षोड-
 शिना पीतस्येति^८ तस्य^९ व्युदितो^{१०} भक्षो^{११} यजमानवशो हि^{१२}
 यजमानस्य होद्ववशो होतुस्तावु चेदध्वर्यवे प्रब्रूयातां वषट्कर्तुर्भक्ष
 इत्येव ब्रूयात्तथात्मानं भक्षान्तरेति^{१३} तस्य भक्षः ॥ ४ ॥ १०

इन्द्रश्च सम्राड्दक्षश्च राजा तौ ते भक्षं चक्रतुरग्र एतम् ।
 तयोरनु भक्षं भक्षयामि वाग् जुषाणा सोमस्य त्वयतु तस्य त
 इन्द्रेण षोडशिना पीतस्य मधुमत उपहृतस्योपहृतो भक्षया-
 मौति^{१४} निर्णिच्य पात्रं प्रयच्छत्यत्रैतमरुणपिप्रङ्गमश्वं ददाति

१ The pratigara thus only in the Vivaraṇa; all the MSS. (exc. only M, which has the first time also मोद इव) and Keś. read मोदैव i.s.o. मोद इव ।

२ तत् only found in MDUBe 12.

३ Thus M Tr Be 12 Be UD Keś.; वषट्कृतानुवषट्कृते HB.

४ Thus MDH(= विविधसुक्तः); तस्याव्युदितो the other MSS.

५ Thus Be 12 HDU Keś.; च Be B; om. M Tr.

६ Thus M (writing: भक्षाना०); भक्षमन्तरेति Be 12; भक्षान्तरेति H Tr; भक्षान्तरेबीजि U; भक्षान्तरे Be; भक्षान्तरे B; D om. this passage.

श्यामं वा ' होतृचमसमेवैते त्रयः समुपह्वय भक्षयन्ति ' यथा-
 चमसं चमसान्दिन्व म इत्यात्मानं प्रत्यभिमृशन्ते ' नाथाय-
 यन्ति चमसान्सर्वभक्षा^१ मार्जयन्ते ' ऽथ संप्रैषमाह प्रतिप्रस्थात-
 राययणतृतीयं गुदतृतीयानि जाघनीः पृषदाज्यं गोपायाग्नी-
 ५ दाश्विनं ते द्विकपास्रः ष्टतमभ्यपररात्रे^२ ऽस्त्विति ' यथासंप्रैषं
 तौ कुरुतो ' ऽथ विनिःसृष्य रात्रये प्रसर्पन्ति ' संप्रसृप्तान्वि-
 दित्वाध्वर्युः प्राङ्गायन्नाह ॥ ५ ॥

होतृचमसमनून्नयध्वमुन्नेतः सोमं प्रभावयेति ' होतृचमस-
 मेव प्रथममुन्नयन्ति यथोपपादमितरात्समुन्नीयोत्तरवेद्याः
 १० सःसादयन्त्याप उपसृश्य बर्हिषी आदाय वाचंयमः प्रत्यङ्-
 द्रुत्वा स्तोत्रमुपाकरोति ' सुवते ' होत्र एषोत्तमेति प्राङ्-
 होतुः कालात्पराङ्गावर्तते ऽध्वर्युरभ्येनमाङ्गयते होता ' प्रत्या-
 ङ्गयते ऽध्वर्युः ' श्रंसति ' प्रतिमृणाति ' प्रसिद्धमुक्थं प्रतिगीर्य
 प्राङेत्योद्यच्छत एतः होतृचमसमनूद्यच्छन्ते चमसानथाश्राव-
 १५ यत्यो आवयास्तु औषडुक्थशा यज सोमानामिति ' वषट्कृता-
 नुवषट्कृते दिर्जुहोति ' तथैव द्विर्दिः सर्वाःश्चमसाञ्जुक्त्यथ भक्षैः
 प्रत्यञ्च आद्रवन्त्यनुसवनभक्ष इन्द्रेण पीतस्येति ' होतृचमस-
 मेवैते त्रयः समुपह्वय भक्षयन्ति ' यथाचमसं चमसान्दिन्व म

१ M here and infra •भक्षा ।

२ Thus HB Tr Be and cp. Karmānta ; ष्टतमभ्यपर० U ; ष्टतमभ्यपर०
 M Be 12 D, Keś.

इत्यात्मानं प्रत्यभिमृशन्ते । नाप्याययन्ति चमसान्सर्वभक्षा
मार्जयन्ते । ऽथ प्राङायन्नाह ॥ ६ ॥

मैत्रावरुणस्य चमसमनून्नयध्वमुन्नेतः सोमं प्रभावयेति ।
मैत्रावरुणचमसमेव प्रथममुन्नयन्ति । यथोपपादमितरान्समुन्नी-
योत्तरवेद्याः सःसादयन्त्यथाप उपस्पृश्य बर्हिषी आदाय ५
वाचंयमः प्रत्यङ् द्रुत्वा स्तोत्रमुपाकरोति । स्तुवते । मैत्रावरुणा-
यैषोत्तमेति प्राङ्मैत्रावरुणस्य कालात्पराङ्गवर्तते ऽध्वर्युरभ्ये-
नमाङ्गयते मैत्रावरुणः । प्रत्याङ्गयते ऽध्वर्युः । शःसति । प्रति-
गृणाति । प्रसिद्धमुक्थं प्रतिगीर्य प्राङेत्योद्यच्छत एतं मैत्रा-
वरुणचमसमनूद्यच्छन्ते चमसानथाश्रावयत्यो श्रावयास्तु औष- १०
डुक्थशा यज सोमानामिति । वषट्कृतानुवषट्कृते द्विर्जुहोति ।
तथैव द्विर्द्विः सर्वाःश्चमसाञ्जुङ्गत्यथ भक्षैः प्रत्यञ्च आद्रवन्त्यनु-
सवनभक्ष इन्द्रेण पीतस्येति । मैत्रावरुणचमसमेवैते त्रयः समुप-
ह्वय भक्षयन्ति । यथाचमसं चमसान्निन्व म इत्यात्मानं प्रत्य-
भिमृशन्ते । नाप्याययन्ति चमसान्सर्वभक्षा मार्जयन्ते । ऽथाह १५
प्रतिप्रस्थातश्चमसगणौ ते प्रचरेति । तच्छ्रुत्वा प्रतिप्रस्थाता
प्राङायन्नाह ॥ ७ ॥

ब्राह्मणाच्छःसिनश्चमसमनून्नयध्वमुन्नेतः सोमं प्रभावयेति ।
ब्राह्मणाच्छःसिचमसमेव प्रथममुन्नयन्ति । यथोपपादमितरा-
न्समुन्नीयोत्तरवेद्याः सःसादयन्त्यथाप उपस्पृश्य बर्हिषी १०
आदाय वाचंयमः प्रत्यङ् द्रुत्वा स्तोत्रमुपाकरोति । स्तुवते ।
ब्राह्मणाच्छःसिन एषोत्तमेति प्राङ्ब्राह्मणाच्छःसिनः काला-

- त्पराडावर्तते प्रतिप्रस्थाताभ्येनमाङ्गयते ब्राह्मणाच्छ्रुषी ।
 प्रत्याङ्गयते प्रतिप्रस्थाता । श्रुसति । प्रतिगृणाति । प्रसिद्ध-
 मुख्यं प्रतिगीर्य प्राडेत्योद्यच्छत एतं ब्राह्मणाच्छ्रुसिचमस-
 म्नूद्यच्छन्ते चमसानथाश्रावयत्यो श्रावयास्तु औषडुक्यशा यज
 ५ सोमानामिति । वषट्कृतानुवषट्कृते द्विर्जुहोति । तथैव द्विर्दिः
 सर्वाश्रमसाञ्जुक्त्यथ भक्षैः प्रत्यञ्च आद्रवन्त्यनुसवनभक्ष इन्द्रेण
 पीतस्येति । ब्राह्मणाच्छ्रुसिचमसमेवैते त्रयः समुपह्वय भक्ष-
 यन्ति । यथाचमसं चमसान्द्विन्व म इत्यात्मानं प्रत्यभि-
 मृशन्ते । नाथाययन्ति चमसान्सर्वभक्षा मार्जयन्ते । ऽथ
 १० प्राडायनाह ॥ ८ ॥

- अच्छावाकस्य चमसमनून्नयध्वमुन्नेतः सोमं प्रभावयेत्यच्छा-
 वाकचमसमेव प्रथममुन्नयन्ति । यथोपपादमितरान्समुन्नीयो-
 न्तरवेद्यां स्रुमादयन्त्यथाप उपसृश्य बर्हिषी आदाय वाचं-
 यमः प्रत्यङ् द्रुत्वा स्तोत्रमुपाकरोति । सुवते । ऽच्छावाकायै-
 १५ षोत्तमेति प्राडरच्छावाकस्य काष्ठात्पराडावर्तते प्रतिप्रस्था-
 ताभ्येनमाङ्गयते ऽच्छावाकः । प्रत्याङ्गयते प्रतिप्रस्थाता ।
 श्रुसति । प्रतिगृणाति । प्रसिद्धमुख्यं प्रतिगीर्य प्राडेत्यो-
 द्यच्छत एतमच्छावाकचमसमनूद्यच्छन्ते चमसानथाश्रावयत्यो
 श्रावयास्तु औषडुक्यशा यज सोमानामिति । वषट्कृतानुवष-
 २० ट्कृते द्विर्जुहोति । तथैव द्विर्दिः सर्वाश्रमसाञ्जुक्त्यथ भक्षैः
 प्रत्यञ्च आद्रवन्त्यनुसवनभक्ष इन्द्रेण पीतस्येत्यच्छावाकचमस-
 मेवैते त्रयः समुपह्वय भक्षयन्ति । यथाचमसं चमसान्द्विन्व म

इत्यात्मानं प्रत्यभिमृशन्ते^१ नाप्याययन्ति चमसान्^२र्वभक्षा मार्ज-
यन्ते^३ होत्रे प्रथमं सुवते ऽथ मैत्रावरुणायाथ ब्राह्मणा-
च्छ्रुसिने ऽथाच्छावाकायाध्वर्युः पूर्वाभ्यां चमसगणाभ्यां प्रच-
रति प्रतिप्रस्थातोत्तराभ्यां^४ सर्व ऐन्द्रा^५ यहाश्चमसगणा^६ भव-
न्तीति^७ न्वा^८ अयं^९ प्रथमश्चतुःपर्यायः^{१०} संतिष्ठत^{११} एवमेव^{१२}
द्वितीयः संतिष्ठत^{१३} एवं तृतीयो^{१४} मध्यमेन पर्यायेण शिष्यवन्त
इव चरन्त्यथ विनिःसृष्य राथंतराय संधये प्रसर्पन्ति^{१५} ॥ ६ ॥

संप्रसृपान्विदित्वाध्वर्युः प्राङायनाह होतुश्चमसमनून्नयध्व-
मुन्नेतः सर्वं एव राजानमुन्नय मातिरीरिच इति^१ होत-
चमसमेव प्रथममुन्नयन्ति^२ यथोपपादमितरान्सर्वं एव^३
राजानं षडुन्नीयोत्तरवेद्यां स्रसादयन्ति^४ तदेतमाश्विन-
मुपस्तीर्णाभिघारितं षड् स्रसादयन्त्यथाप^५ उपसृष्य बर्हिषी
आदाय वाचंयमः प्रत्यङ् इत्वा स्तोत्रमुपाकरोति^६ सुवते^७
होत्र एषोत्तमेति प्राङ्गर्हातुः कालात्पराडावर्तते ऽध्वर्युरभ्येन-
माङ्गयते होता^८ प्रत्याङ्गयते ऽध्वर्युः^९ श्रुसति^{१०} प्रतिगृणात्या^{११}

१ Thus Be 12, M (the last however अपदा०); HTr DU om.
यहा; Be B चमसगणाभ्यां प्रचरति i. s. o. सर्व ... भवन्तीति न्वा ।

२ भवन्तीतीन्वा अयं M; भवन्तीतीन्वायं U; the other MSS. om. इति न्वा
or न्वा alone.

३ चतुष्पर्यायः M.

४ Thus Tr; तदेतदाश्वि० all the other MSS.; after अश्विनम् some
of the MSS. have पुरोडाशम् here and *infra* (p. 291, 4 and 6).

५ Thus MTr Be DHU; स्र om. Be 12 B.

- महाहनाच्छस्यते^१ ' परःसहस्रमाश्विनं भवतीति ब्राह्मणं '
 प्रसिद्धमुक्तं प्रतिगीर्यं प्राडायन्नाहाश्विभ्यां तिरोअङ्गियानां
 सोमानामनुब्रूहीति ' प्राडेत्योद्यच्छत एतं होतृचमसमनुद्य-
 च्छन्त आश्विनमुपोद्यच्छन्ते चमसानथाश्रावयत्यो श्रावयास्तु
 ५ श्रौषडश्विभ्यां तिरोअङ्गियान्सोमान्प्रस्थितान्प्रेष्येति ' वषट्कृते
 जुहोति ' तदेतमाश्विनमुपस्तीर्णाभिघारितं सह जुहति '
 वषट्कृतानुवषट्कृते द्विर्जुहोति ' तथैव द्विर्द्विः सर्वांश्चमसाञ्जुह-
 त्यथ भक्षैः प्रत्यञ्च आद्रवन्त्यनुसवनभक्षो ऽश्विभ्यां पीतस्येति '
 तस्य भक्षः सर्वगणस्य ते सर्वगणाश्विभ्यां पीतस्य तिरोअङ्गि-
 १० यस्य सोमस्य सुषुतस्य मधुमत उपहृतस्योपहृतो भक्षयामीति '
 होतृचमसमेवैते त्रयः समुपहृत्य भक्षयन्ति ' यथाचमसं चम-
 सान्द्विन्व म इत्यात्मानं प्रत्यभिमृशन्ते ' नाप्याययन्ति चमसा-
 न्सर्वभक्षा मार्जयन्ते ' ऽथ संप्रैषमाहाग्नीदौपयजानङ्गारानाह-
 रोपयष्टरूपसीद ब्रह्मन्प्रस्थास्यामः समिधमाधायाग्नीदग्नी-
 १५ न्सकृत्सकृत्संमृड्वीत्याहरन्त्येतानाग्नीध्रादौपयजानङ्गारांस्तानयेण
 होतारं निवपत्युपसीदत्युपयष्टा गुदतृतीयैरत्रैतानि गुद-
 तृतीयान्येकादशधा कृत्वोपयष्टोपयजति ' समानमत ऊर्ध्वं '
 संतिष्ठते ऽतिरात्रः ' ॥ १० ॥ प्रथमः ॥

१ Thus HD; महाहना० Tr; महानहा० M; महानाहा० Be 12 B;
 महानाम्या० U; महानाम्नात् Be; my copy of the vivarana (Burnell
 MSS.) reads: चास्यहाहनात्, the words are explained thus: यार्वादि-
 स्पष्ट चातपो भक्षति तावत्।

२ तदेतदा० all the MSS. exc. Tr

एकादशिनो^१ करिष्यन्पूपाङ्गतिः^२ इत्वाथ तां दिशमेति
 यत्र त्रयोदश यूपान्चेत्स्यन्मन्यते^३ तानुपशयद्वादशान्पात्नीवत-
 त्रयोदशाञ्छित्वावाहयत्या^४ वा हारयत्या^५ ह्य निस्तिष्ठत्यवतच-
 णानामेव खरुन्कुरुते^६ । ऽथास्यैषा पूर्वद्युरेव रथाचेणैकादशधा
 वेदिर्विमिता भवति^७ । स यत्राग्निष्ठस्य यूपावटं परिलिखति^८
 तदेतः^९ रथाच्चं याचति^{१०} तेन दक्षिणतो^{११} मिमीत उपरसंमितं
 यूपावटं परिलिखत्यथोदङ् मिमीत उपरसंमितमेव यूपावटं
 परिलिखति^{१२} । स एवमेव दक्षिणमुत्तरमित्यष्टौ यूपावटान्परि-
 लिखति^{१३} । तद्वैतदेक^{१४} उपवसथीय एवाहन्येतान्यूपानुच्छ्रयन्ति^{१५}
 यजमानो वा अग्निष्ठो ऽङ्गानामितरे^{१६} रूपमिति^{१७} वदन्तः^{१८} । स १०

१ °दशाङ्गि° H only.— °द्वित्वावाहरत्या HU ; द्वित्वावाहयत्या MB Be Ms Msc (the latter : ताञ्छित्त्वा मनुष्यैरयस्य आवाहयति विहारसमीपे प्रापयति । आ वा हारयति ... शकटादिना आहारयति वा). Probably this is the true reading and accordingly also IV. 1 (vol. I, p. 108, 12 ; in the note read Ekādaśinī-Sūtra i.s.o. Aptoryāma-Sūtra) should be corrected.

२ Thus MU Be ; खरङ्कु° the other MSS.

३ दक्षिणा MU.

४ Thus Be U Msc ; तद्वैतदेक B ; तद्वोतेतदेक M ; तद्योतैतदेक H ; तथैतदेक Ms ; cp. *supra* p. 261, 14 ; 263, 1.

५ °येतान् om. M.

६ Thus M Be Ms Msc ; the other MSS. (U is def.) seem to point to another reading : ऽङ्गानोतरे यूपा इति ।

यदेनं तत्रानुच्छ्रयन्तं ब्रूयाद्वाङ्गो^१ न्वा^१ अयं यजमानो भविष्य-
तीति तथा हैव स्यात्तदु वा आङ्घ्र्यदिमे^२ यूपो अपशवः
शूचीभूतास्तिष्ठेयुर्यज्ञवास्तुरूपमिव स्याद्यज्ञवेशसमिव^३ श्वो भूत
एवाहन्येतानूपानुच्छ्रयेदिति^४ ताङ्कू भूत एवोच्छ्रयन्त्यग्निष्ठ
५ एकादशिनोरशनाः^३ परिवीथ वासयन्ति^४ ॥ ११ ॥

समानं कर्माश्विनाद्गृहादाश्विनं ग्रहं गृहीत्वैकादश रशना
आदाय यूपमभ्यैति^४ तदेते यूपाः प्रक्षालिताः प्रपन्नाः
संपन्नचषालाः प्रागवटेभ्य उपशेरते^४ स्वर्वन्तमग्निष्ठमुत्सृज्य
तस्माद्दक्षिणमेव पूर्वमुपस्थावानमुच्छ्रयत्यथोत्तरं^५ स एवमेव
१० दक्षिणमुत्तरमित्यष्टौ यूपानुच्छ्रयत्यथ वै भवत्युपरसंमितां
मिनुयात्पितृलोककामस्येति समा उपरेषु भवन्ति^४ रशन-
संमितां मनुष्यलोककामस्येति समा रशनासु भवन्ति^४ चषाल-
संमितामिन्द्रियकामस्येति समाश्चषालेषु भवन्ति^४ सर्वान्समा-
प्रतिष्ठाकामस्येति सर्वान्समाप्रतिष्ठाकामस्य करोति^४ ये त्रयो
१५ मध्यमास्तान्समान्यशुकामस्येति तान्समान्यशुकामस्य करोति^४

१ Thus M; 'द्वाङ्गोमान्वा, द्वाङ्गान्वा, यथोङ्गान्वा the other MSS;
'द्वाङ्गोवा Ms.

२ यदिमे M Bhav.; यदिमि Be; यदीमे the other MSS.

३ Thus conjecturally; एकादशिनो (or नौ?) M; एकादशिनो the
other MSS.; एकादशो Ms and Msc. Cp. Ap. XIV. 5. 12.

४ यूपानो M Be; यूपमो the other MSS., also Ms and Msc.

व्यतिषजेदितरानिति व्यतिषजति ' स एवमेव' दक्षिणमुत्तर-
मित्यष्टौ यूपान्व्यतिषजति ' ॥ १२ ॥

अथ वै भवति यं कामयेत प्रमायुकः स्यादिति गर्तमितं
तस्य मिनुयादुत्तरार्धं वर्षिष्ठमथ ह्रसीयाऽसमित्युत्तरार्धमत्र
वर्षिष्ठं मिनोति दक्षिणार्धं ह्रसीयाऽसमेषा वै गर्तमिद्यस्यैवं ५
मिनोति ताजकप्रमीयत इति ब्राह्मणं ' दक्षिणार्धं वर्षिष्ठं
मिनुयात्सुवर्गकामस्याथ ह्रसीयाऽसमिति दक्षिणार्धमत्र वर्षिष्ठं
मिनोत्युत्तरार्धं ह्रसीयाऽसमाक्रमणमेव तत्सेतुं यजमानः
कुरुते सुवर्गस्य लोकस्य समष्ट्या इति ब्राह्मणमथ वै भवति
यदेकस्मिन्पूषे द्वे रश्मने परिव्ययति तस्मादेको द्वे जाये विन्दते ' १०
यन्नैकाऽ रश्मनां द्वयोर्यूपयोः परिव्ययति तस्मान्नैका द्वौ पती
विन्दत इति ब्राह्मणमथ वै भवति यं कामयेत स्व्यस्य जायेते-
त्युपान्ते तस्य व्यतिषजेदित्युपान्ते तस्य व्यतिषजति ' स्व्येवास्य
जायत इति ब्राह्मणमथ वै भवति यं कामयेत पुमानस्य
जायेतेत्यान्तं तस्य प्रवेष्टयेदित्यान्तं तस्य प्रवेष्टयति ' पुमानेवास्य १५
जायत इति ब्राह्मणमत्रैतमुपशयं दक्षिणतो न्यस्यति तूष्णीं ' १
स्वर्वन्तान्युपानुत्सृज्याग्नेयमेवाग्निष्ठ उपाकरोति ॥ १३ ॥

सारस्वतीमुत्तरे शौम्यं दक्षिणे पौष्णमुत्तरे बार्हस्पत्यं
दक्षिणे वैश्वदेवमुत्तर ऐन्द्रं दक्षिणे मारुतमुत्तर ऐन्द्राग्रं
दक्षिणे सावित्रमुत्तरे वारुणं दक्षिणे ' ऽथ वै भवति यदि २०

कामयेत यो ऽवगतः सो ऽपरुध्यतां यो ऽपरुद्धः सो ऽवगच्छ-
 त्वित्यैन्द्रस्य लोके वारुणमालभेत वारुणस्य लोक ऐन्द्रं^१ य
 एवावगतः सो ऽपरुध्यते यो ऽपरुद्धः सो ऽवगच्छतीति ब्राह्मण-
 मथ^२ वै^३ भवति^१ यदि कामयेत प्रजा मुह्येयुरिति पशून्यति-
 ५ षजेदिति^१ पशूनेवात्र^२ व्यतिषजति^१ प्रजा एव मोहयतीति
 ब्राह्मणमथ वै भवति यदभिवाहतो ऽपां वारुणमालभेत
 प्रजा वरुणो गृह्णीयाद्दक्षिणत उदञ्चमालभते ऽपवाहतो ऽपां
 प्रजानामवरुणग्रहायेति ब्राह्मणमथैतस्मिन्नुपशये मनसैव यं देष्टि
 तमुपाकरोति^१ यद्यु वै न देश्चारुस्ते पशुरित्यनुदिशति^१
 १० समानं कर्मा पर्यग्निकरणात्पर्यग्निकृतानामेतेषां पशूनां पञ्च
 दक्षिणार्थान्यशूनुपक्रम्यैव स्थापयित्वा द्वावुपातिनीयाथेतरे-
 र्यतिषजत्यथ पर्यग्निकृतैः पशुभिरुदञ्चः प्रतिपद्यन्ते^१ तेषां
 वारुण उत्तरार्था भवत्याग्नेय उपचारत^१ आग्नेयमेवाध्वर्युर्वपा-
 अपणीभ्यामन्वारभते पृथगितरान्परिकर्मिण उदञ्चो नयन्त्यनु-
 १५ पूर्वमव्यतिषजन्तस्तेषां प्रसिद्धं वपाभिश्चरित्वा प्रसर्पन्ति प्रातः-
 सवनाय^१ तद्दृजुधा संतिष्ठते^१ ॥ १४ ॥ द्वितीयः ॥

अथ वै भवतीष्टं वपया भवत्यनिष्टं वशयाथ पान्नीवतेन
 प्रचरतीति^१ स यत्रैकादशिन्या अनुबन्ध्यस्येष्टं^२ वपया भव-
 त्यनिष्टं वशया तच्चघनेन गार्हपत्यमौपसदायां वेद्याः

१ अथ वै भ० om. Be BU.

२ एव om MH Ms.

३ ०बन्धस्ये० MH.

साम्बयजुर्हरतीदमेव प्रसिद्धं पौरोडाशिकं । त्रिर्यजुषा तूष्णीं
 चतुर्थं । पूर्वं परिग्राहं परिगृह्णाति । करणं जपत्युद्धृत्युद्धृता-
 दाग्नीध्रस्त्रिहरति । यदाग्नीध्रस्त्रिहरत्यथाग्रेण^१ गार्हपत्यं पान्नी-
 वतस्य यूपावटं परिलिखति । समानं कर्मा सुचाः सादना-
 त्सादयित्वा सुचो ऽग्रेण गार्हपत्यं पान्नीवतमुच्छ्रित्य तस्मिन्- ५
 स्वाङ्गं साण्डमजं पशुमुपाकरोति^२ । तं पर्यग्निकृतमुत्सृज्याज्येन
 सःस्थां करोत्यथ चतुर आज्यस्य गृह्णान आह तद् इत्युपाः-
 श्वनुब्रूहीत्युच्चैरत्याक्रम्याश्राव्याह त्वष्टारमित्युपाःशु यजेत्युच्चै-
 र्विषङ्कते जुहोतीति नु वपायाः प्रतिचरति । चतुर एवाज्यस्य
 गृह्णान आह तद् इत्युपाःश्वनुब्रूहीत्युच्चैः । ॥ १५ ॥ १०

अत्याक्रम्याश्राव्याह त्वष्टारमित्युपाःशु यजेत्युच्चैर्विषङ्कते
 जुहोतीति नु पशुपुरोडाशस्य प्रतिचरति । चतुर एवाज्यस्य
 गृह्णान आहाग्नय इत्युपाःश्वनुब्रूहीत्युच्चैरत्याक्रम्याश्राव्याहाग्नि-
 मित्युपाःशु यजेत्युच्चैर्विषङ्कते उत्तरार्धपूर्वार्धे ऽतिहाय पूर्वा
 आहुतीर्जुहोतीति नु पशुपुरोडाशस्य खिष्टकृतः प्रतिचरति । १५
 चतुर एवाज्यस्य गृह्णान आह तद् इत्युपाःश्वनुब्रूहीत्युच्चै-
 रत्याक्रम्याश्राव्याह त्वष्टारमित्युपाःशु यजेत्युच्चैर्विषङ्कते जुहो-
 तीति नु हविषः प्रतिचरत्याज्येन दिशो जुहोति । पृषदाज्येन
 वनस्पतिमाज्यस्य खिष्टकृतमाज्यसेडामवद्यति । पृषदाज्येनानू-

१ यदाग्निध्रस्त्रिहरति found in MUH only.

२ पशुम् om. Ms.

याजान्यजति^१ सो ऽत्रैव पत्नीः संयाज्यात्रैव समिष्टयजूषि^१
जुहोति^१ संतिष्ठते पत्नीवतः^१ ॥ १६ ॥ तृतीयः ॥

अथ वै भवति यो ऽग्न्याधेयेन नर्ध्नाति स पुनराधेयमा-
धत्ते यो ऽग्निं चित्वा नर्ध्नाति स पुनश्चितिं चिनुत इत्यग्निं
५ चित्वा ज्यानानो द्वादशेष्टका उपकल्पयते ऽष्टौ याजुषीश्वतसो
लोकंपृणाः^१ स यत्र^२ होत्तरवेदिर्व्याधारितोपन्युप्तसंभारा^३
भवति तद्वाभ्यामात्मन्यग्निं^४ गृह्णीते मयि गृह्णाम्यग्रे अग्निं यो
नो अग्निरिति^१ स्वयंचितिं जपति यास्ते अग्ने समिधो यानि
धामेति^१ श्वेतमश्वमभिमृश्याष्टौ याजुषीरुपदधाति येनर्षय-
१० स्तपसा सत्तमासतेति^१ चतस्रो लोकंपृणा लोकं पृण छिद्रं
पृणेत्यथ चितिकृष्याभिमृशति चित्तिमचित्तिं चिनवद्वि विद्वा-
नित्याग्नेय्या गायत्रियैतां चितिमभिमृश्य द्वाभ्यामवद्रवति वाङ्म
आसन्प्राणदा इति^१ तायते पशुबन्धो वाग्निष्टोमो वा^१ स
प्रज्ञातः संतिष्ठते^१ ॥ १७ ॥ चतुर्थः ॥

१५ ४जर्वरो गृहपतिर्धृतराष्ट्र ऐरावतो ब्रह्मा दत्तस्तापसो होता
पृथुश्रवा दूरेश्रवा^५ उद्गाता ग्नावश्चाजगावश्च^६ प्रस्तोदप्रति-

१ ०ष्टयजुर् MH.

२ Thus M; तचेहोत्त० D; यवाहोत्त० the other MSS.

३ Thus M Be B U; ०त्तंनग्निं or ०त्तन्नग्निं Be 7 D.

४ On the following cp. Baudh. grhs. III, adhy. 10 and Pañc
br. XXV, 15.

५ Found in M only.

६ Thus M; ग्राव० or गाव० the other MSS.

हर्तारौ श्रितिपृष्ठो मैत्रावरुणस्तचको वैशालेयो ब्राह्मणाच्छ्र-
 सुपरीतिस्तार्क्ष्यः^१ सदस्यः शिखातिशिखौ नेष्टापोतारावरुणो^२
 ऽह्यो^३ ऽष्वावाकश्चक्रपिशङ्गावाग्नीध्रावजिरो^४ माहेयः सुब्रह्मण्यो
 ऽर्बुदो यावस्तुत्साण्ड उन्नेता पशुक्रो^५ ध्रुवगोपः कौतुस्तावध्वर्यु^६
 अरिमेजयश्च जनमेजयश्चैते वै सर्पाणां राजानश्च राज- ५
 पुत्राश्च खाण्डवे प्रस्थे सत्तमासत पुरुषरूपेण विषकामास्तेषां
 दशस्तोमान्यन्यान्यहान्यासन्दादशस्तोमान्यन्यान्याचीयन्ति^६ च^१
 स यद्दशदशेति तस्मात्सर्पा दंशुका दंशुवीर्यास्तदेत-
 ल्लोक्यं^७ पौत्रीयं पशव्यं सत्तं^१ य एतदुपयन्ति नैतान्सर्पा
 हिंशन्ति^१ ॥ १८ ॥ पञ्चमः ॥ १०

तपो ष्टदपतिरिरा पत्नी ब्रह्मैव ब्रह्मा सत्यं होतामृत-
 मुद्गाता भूतं भविष्यच्च प्रस्तोदप्रतिहर्तारावृतं मैत्रावरुण स्रतवः
 सदस्या चार्तवा उपगातारस्तेजो ब्राह्मणाच्छ्रुसी यशो ऽष्वा-

१ Thus (उपरीतिस्) M ; अपरिमिस् Be ; अपरिमीस् U ; अपगरस्
 Be 7 D ; अपरिमीर्यस् B.

२ Uncertain ; •वरुणोह्या M ; •वरुणाचो Be Be 7 ; वरुणाचो BUD ;
 the Pañc. br. has अरण चाट्यः ।

३ Thus M ; •सक्रपिशं• Be 7 D ; •सक्रपिशंग आग्नीध्रोऽजिरो B Be U.

४ Thus M ; उन्नेतापशुमो Be (thus also the MSS. of the Gṛhya) ;
 •पशुमोपो Be 7 BUD.

५ Thus M ; कौतुस्ताव• BU ; कौत्साव• Be ; क्रौचस्ताव• Be 7 D.

६ •हान्यासन्दा ... न्यन्यान्य• om. M.

७ Thus M ; दंशवीया• Be ; दंशवीया• U ; रंशवीया• B ; in Be 7 the
 whole passage is left out.

वाकस्त्रिषिञ्चापचितिश्च नेष्टापोतारावग्निरेवाग्नीध्रो वाक्नु-
ब्रह्मण्यो भगो यावस्तुदूर्गन्नेता बलं^१ ध्रुवगोपो^२ मनो ऽध्वर्यु-
श्चतुः प्रतिप्रस्थाता सेदिश्चाश्वनया^३ चेधवाहौ दिष्टिर्विशास्ता^४
मृत्युः शमितै^५ते वै विश्वसृजः प्रथमाः सत्तमासां चक्रिरे ।

५ तेषां शतं समा दौचा आसञ्कृतमुपसदः सहस्रं प्रसुता-
स्तदेषाभिवदति विश्वसृजः प्रथमाः सत्तमासत सहस्रसमं
प्रसुतेन यन्तः । ततो मिषदमिषत्संबभूव ततो ह जज्ञे
भुवनस्य गोपा इत्यग्निष्टोमैर्वाव^६ ते^७ तदीयुस्तदेतद्दृढमयनं^८
प्रजननं^९ यदग्निष्टोमाः । ॥ १६ ॥ षष्टः ॥

१० कुण्डपायिनामयनेनैथ्यन्तो दौचन्ते^१ पञ्च सर्वतो धुरा-
स्तेषामियमेव प्रज्ञाता संवत्सरदौचा^१ समानं कर्मारम्भणीया-
द्वारम्भणीयेनेद्वैन्द्रं पयो दोहयति सांनाय्यस्य वावृता तूष्णीं
वाथ वसतीवरीः परिहृत्याविशिष्य^२ पयांस्युपवसन्त्यथ^३ श्वो
भूत आमावास्येन हविषा यजन्ते^४ तेन यन्त्यष्टाविंशति-

१ Thus M; वनंभ्रु० U; वनभ्रु० Be B; चतद्भु० Be 7 D.

२ Thus MUDBe 7; सेदौश्चाश्वनया Be; सेदिश्चाश्वनयो B.

३ चित्तिर् i.s.o. दिष्टिर् M, but cp. Pañc. br. XXV. 18. 4.

४ Thus M (reading only तदिपु० i.s.o. तदीयु०); ०मैर्वावहेतविदिस्तदे० Be; ०मैर्वावहेतविदिस्तदे० BU. ०मैर्वावहेतेभिरियुस्तदे० D; ०मैर्वावहेतेभियुस्तदे० Be 7.

५ Uncertain; प्रजन M; प्रजनि all the other MSS.

६ Thus corrected with some hesitation; cp. Karmānta-Sūtra III. 25; पर्याहृत्य पर्यांसि विशिष्य M, but all the other MSS. पर्याहृत्य-विशिष्य पर्यांस्यु० ।

रहानि^१ प्रायणीयारम्भणीयौ^१ स मासः^१ पौर्णमासहवि-
 भिर्यन्ति मासं^१ वैश्वदेवहविभिर्यन्ति^२ मासं^१ वरुणप्रघास-
 हविभिर्यन्ति मासं^१ साकमेधहविभिर्यन्ति मासं^१
 शुनासीरीयहविभिर्यन्ति षड्विंशतिरहान्यभिजित्तयः^३ परः-
 सामानः^४ स मासो^५ वैषुवतं^५ त्रयो ऽर्वाक्षामानो^५ ऽथ^५
 विश्वजित्तयस्त्रिंशेन^६ यन्ति मासं^५ त्रिणवेन यन्ति मासमेक-
 विंशेन यन्ति मासं^५ सप्तदशेन यन्ति मासं^५ पञ्चदशेन
 यन्ति मासं^५ त्रिवृता यन्ति द्वादशाहानि^५ गोआयुषी^५
 तानि चतुर्दश^५ चत्वार्यूर्ध्वं वैषुवतात्तान्यष्टादश^५ दशरात्रो
 महाव्रतं चातिरात्रश्च^५ स मासः^५ ॥ २० ॥ १०

अथैषां कुण्डानि^१ ते यत्सर्व एव त्रिवेदसो^२ भवन्ति
 तदेषां कुण्डमथ यदन्योऽन्यमनुपरिसर्पे^३ याजयन्ति तदेषां
 कुण्डमथ यदत्सरुकैश्चमसैर्भक्षयन्ति^४ तदेषां कुण्डं^५ तेषां य
 एव ब्रह्मा स एव^६ ब्राह्मणाच्छ्रुसी स पोताथ यो होता स
 एव मैत्रावरुणः सो ऽच्छावाको^७ ऽथ य उद्गाता स एव^८ १५

१ Thus MB Be ; Be 7 D present here a lacuna of two akṣaras.

२ UBD here and *infra* each time यजन्ति i.s.o. यन्ति ।

३ षड्विंशति० i.s.o. षड्विंशति० M.

४ After विश्वजित् Be ins. मासं ।

५ Thus M ; ०वेदसो the other MSS.

६ Thus M ; परि om. all the other MSS.

७ यत्सरुकै० M.

८ एव om. all exc. M.

प्रसूता स प्रतिहर्ताथ यो ऽध्वर्युः स एव प्रतिप्रस्थाता स नेष्टाथ
य आग्नीध्रः स एव ग्रावस्तुत्स^१ सुब्रह्मण्यः स उन्नेताथोपनिषदो^२
ऽग्निश्चतुर्हता^३ वायुः पञ्चहोता चन्द्रमाः षड्होता प्रजापतिः सप्त-
होतासावादित्यो नवहोतै^४ता वै देवता एतेनायनेनाय^५स्ततो
५ वै ता आर्ध्ववन्सुवर्गं^६ लोकमायन्त्ये^७ एवं विद्वांस एतेनायनेन
यन्त्यध्ववन्त्येव सुवर्गं^८ लोकं यन्ति । ॥ २१ ॥ सप्तमः ॥

उत्सर्गिणामयनेनैष्यन्तो दीक्षन्ते^१ तेषामियमेव प्रज्ञाता
संवत्सरदीक्षा^२ समानं कर्मा पृष्ठ्यात्षडहात्पृष्ठ्येन षडहेनेद्वैन्द्रं
पयो दोहयति सांनाय्यस्य वावृता तूष्णीं वाथ वसतीवरीः
१० परिहृत्याविशिष्य^३ पयांस्युपवसन्त्यथ प्रातरहरुत्सृज्य^४ ज्योतिष
आयतने प्राजापत्यं पशुमालभन्ते^५ तस्य पशुपुरोडाशमनु-
वर्तते ऽग्नये वसुमते पुरोडाशो ऽष्टाकपालो^६ माध्यंदिन
इन्द्राय मरुत्वते पुरोडाशमेकादशकपालं निर्वपन्त्यैन्द्रं
सांनाय्यं^७ सा द्विहविरिष्टिः संतिष्ठते^८ ऽत्रैतदैन्द्रं सांनाय्यं
१५ समुपह्वय भक्षयन्त्यापराह्णे वैश्वदेवं द्वादशकपालं निर्वपन्ति
वैश्वदेवं चरुं^९ ताभ्यां चरन्ति देवताप्रभृतीभ्यामिडान्ताभ्या-

१ All MSS. exc. M ins. एव ।

२ Thus M Be 7 ; °निषदग्नि° Be B U ; °निषदौग्नि° D.

३ स्वर्गं all.

४ सुवर्गं M ; स्वर्गं the other MSS.

५ परिहृत्यवि° MSS., cp. *supra* p. 299, n. 6.

६ अहर om. Be 7 D.

मथ^१ पशुना चरति मनोताप्रभृतिनेडान्तेनाथानूयाजैश्चरित्वा
 प्रदक्षिणमावृत्य प्रत्यङ्गाद्रुत्य पत्नीः संयाज्य प्राडेत्य ध्रुवा-
 माप्याय्य वसतीवरीः परिहृत्य पयाऽसि विशिष्योपवसन्त्यथ
 श्वो भूते गवा प्रतिपद्यन्ते^१ त एवमेवैतेन^२ यन्तो^३ मासिमास्यु-
 त्सृजन्तः पञ्च ज्योतीऽस्युत्सृजन्यथामुत आवृत्ताऽश्चतुरश्व^४ त्रय- ५
 स्त्रिऽशस्तोमानुत्सृजन्त्येकं^५ च ज्योतिरथ श्वो भूत आयुषैव
 प्रतिपद्यन्ते^१ ॥ २२ ॥ अष्टमः ॥

तपश्चितामयनेनैयन्तो^६ दीचन्ते^१ तेषामियमेव प्रज्ञाता-
 ग्निदीक्षा^१ समानं कर्मा संनिवापात्प्रसिद्धः संनिवापो^१ ऽथ
 प्रायणीयेन चरति^१ प्रायणीयेन चरित्वा पदेन चरति^१ पदेन १०
 चरित्वा राजानं क्रीत्वोद्धातिथ्यं निर्वपत्यातिथ्येन प्रचर्याथैतां
 पञ्चहविषमिष्टिं निर्वपत्याग्नेयमष्टाकपालमैन्द्रमेकादशकपालं
 वैश्वदेवं द्वादशकपालं बार्हस्पत्यं चरुं वैष्णवं त्रिकपालमिति^१
 तथा सक्तदेवेष्टा नाद्रियेरन्नित्येक आङ्गरेतयैवाहरहः संवत्सरं
 यजेरन्नित्येके^१ प्रथमे ऽहन्सर्वैरन्वहमेकैकया^६ षष्ठे ऽहन्सर्वैर- १५
 न्वहमेकैकया^१ प्रथमे द्वादशाहे ऽग्निं चिन्वीतेत्येक आङ्गस्तदु

१ °प्रभृतीभ्या° MD Be 7; °प्रभृतिभ्या° Be BU.

२ Thus M; एवनेषोद्यन्तो Be BU; एवतोत्यतो Be 7 D.

३ च om. M.

४ Thus M; त्रयस्त्रिऽशाऽस्यो° the other MSS.

५ ताप° all exc. M.

६ चन्यासर्वै° M.

वा आह्र^१ रुद्रो वा एष यदग्निः^१ स एतर्हि जातो यर्हि सर्व-
 श्वितः^१ स यथा वत्सो जात स्तनं प्रेषत्येवं वा एष एतर्हि
 भागधेयं प्रेषति^१ संवत्सर उवेवास्यातो भागधेयं^१ नैतस्याशां
 चनेयादित्युत्तमे^१ द्वादशाहे ऽग्निं चिन्वीतेत्येतदपरम्^१ ॥ २३ ॥

५ अथातो ऽहरहश्चयनस्यैव मीमांसा^१ सद्यश्चितिं निस्तिष्ठ-
 न्त्यथ लोकंपृणा इष्टका उपदधन्मासमेति^१ मासि तथादेवतं
 कुरुते^१ द्वितीये मासे पुरीषचितिः^१ सद्यश्चितिं निस्तिष्ठन्त्यथ
 मुष्टिनो ऽनु प्रकारं^२ मासमेति^१ मासि तथादेवतं कुरुते^१ तृतीये
 मासे वण्डचितिश्चतुर्थे^३ मासे पुरीषचितिः^१ पञ्चमे मासे
 १० मध्यमा चितिः^१ षष्ठे मासे पुरीषचितिः^१ सप्तमे मासे वण्ड-
 चित्तिरष्टमे^४ मासे पुरीषचितिर्नवमे मासे सप्त खन्ध्या उप-
 दधात्या नचत्रेष्टकाभ्यो^१ दशमे मासे^५ पुरीषचितिरेकादशे
 मासे^६ संयच्च प्रचेताश्चेत्येता उपदधात्या विकर्णेद्वादशस्य^७

१ आह्र all exc. M.

२ My conjecture; between •शां and नेया• M has a blank of one akṣara; all the other MSS. •शांअनेया• ।

३ Thus Be BU; मुष्टिनानुप्र० M Be 7 D.

४ Thus M; (मासे) ऽन्वक्द्वंद्वचितिः Be; न्यद्वंद्वचितिः the other MSS. I am not sure about the meaning of वण्ड; it occurs repeatedly *infra* and once in the Karmānta. Perhaps वण्ड “without the tail (of the Agni).”

५ Thus M; इद्व० the other MSS.

६ मासि all exc. M.

७ Thus M D U; विकर्णेद्वा० B Be 7. विकर्णेद्वा० Be.

मासस्याष्टाविंशतिरहानि पुरीषमेकान्त्रिंशे शतरुद्रीयं^१
श्वो भूते वसोर्धारा^१ ॥ २४ ॥

अथोपरिष्ठान्मासमित्याचचते^१ मासस्य प्रथमे ऽहन्सद्य-
श्चितिं निस्तिष्ठन्ति सतयादेवतं^२ ससूददोहसं^३ मासं प्रव-
र्ग्योपसङ्गां यन्ति^४ द्वितीयस्य मासस्य प्रथमे ऽहन्पुरीष-
चितिः^५ सद्यश्चितिं निस्तिष्ठन्ति सतयादेवतं ससूददोहसं^६
द्वितीयं^७ मासं प्रवर्ग्योपसङ्गां यन्ति^८ तृतीयस्य मासस्य प्रथमे
ऽहन्वण्डचितिश्चतुर्थस्य मासस्य प्रथमे ऽहन्पुरीषचितिः^९ पञ्च-
मस्य मासस्य प्रथमे ऽहन्मध्यमा चितिः^{१०} षष्ठस्य मासस्य
प्रथमे ऽहन्पुरीषचितिः^{११} सप्तमस्य मासस्य प्रथमे ऽहन्वण्ड-
चितिरष्टमस्य मासस्य प्रथमे ऽहन्पुरीषचितिर्नवमस्य मासस्य
प्रथमे ऽहन्सप्त स्कन्ध्या उपदधात्या नचचेष्टकाभ्यो^{१२} दशमस्य
मासस्य प्रथमे ऽहन्पुरीषचितिरेकादशस्य मासस्य प्रथमे
ऽहन्संयच्च प्रचेताश्चेत्येता उपदधात्या विकर्णेर्द्वादशस्य मासस्य
प्रथमे ऽहन्पुरीषचितिरेकान्त्रिंशे शतरुद्रीयं^{१३} श्वो भूते^{१४}
वसोर्धारा^{१५} ॥ २५ ॥

अथ पुरस्तान्मासमित्याचचते^१ मासं प्रवर्ग्योपसङ्गां यन्ति^२

१ Thus all, not °देवतां ; also *infra*.

२ Be 7 BU ins. द्वितीयं ।

३ om. B.

४ The whole passage from ऽहन्वण्ड° up to मासस्योत्तमे (p. 305, 4)
left out by all exc. M.

मासस्योत्तमे ऽहन्मद्यश्चितिं निस्तिष्ठन्ति सतयादेवतः ससूद-
दोहसं^१ द्वितीयं मासं प्रवर्ग्यापसद्भ्यां यन्ति^२ द्वितीयस्य
मासस्योत्तमे ऽहन्पुरीषचितिः^३ सद्यश्चितिं निस्तिष्ठन्ति सतया-
देवतः ससूददोहसं^४ तृतीयस्य मासस्योत्तमे ऽहन्वण्डचिति-
५ श्वतुर्थस्य^५ मासस्योत्तमे ऽहन्पुरीषचितिः^६ पञ्चमस्य मासस्यो-
त्तमे ऽहन्मध्यमा चितिः^७ षष्ठस्य मासस्योत्तमे ऽहन्पुरीष-
चितिः^८ सप्तमस्य मासस्योत्तमे ऽहन्वण्डचितिरष्टमस्य^९
मासस्योत्तमे ऽहन्पुरीषचितिर्नवमस्य मासस्योत्तमे ऽहन्सप्त
स्कन्ध्या उपदधात्या नचत्रेष्टकाभ्यो^{१०} दशमस्य मासस्योत्तमे
१० ऽहन्पुरीषचितिरेकादशस्य मासस्योत्तमे ऽहन्संयच्च प्रचेता-
श्वेत्येता उपदधात्या विकर्णेद्वादशस्य^{११} मासस्याष्टाविंशो
ऽहन्पुरीषमेकान्त्रिंशो^{१२} शतद्वितीयः^{१३} श्वो भूते वसोर्धारा^{१४} ॥
२६ ॥

अथात उत्थानानामेव मीमांसाभिजितेद्दोत्तिष्ठेयुरित्येत-
१५ द्वाह्वाणसंपन्नमपि वाभिजितेद्वाथैताः^{१५} सवनेष्टिं^{१६} निर्वपन्त्या-
ग्नेयमष्टाकपालमैन्द्रमेकादशकपालं वैश्वदेवं द्वादशकपाल-

१ Thus M Be 7; हन्वदं० B; हन्वदं० Be.

२ Thus M Be 7; हन्वदं० B; हन्वदं० Be.

३ Thus M; the other MSS. as *supra* (p. 303, 13).

४ ०विंशो Be 7 D.

५ Thus MU; ०द्वाथैताः B Be; ०द्वाथैतां D; ०द्वाथैतां Be 7.

६ Thus M Be BU; निर्वपत्या० Be 7, D

मिति^१ तथा समस्तया वा विद्वतया वा प्रतिपद्यन्ते^१ वसती-
 वरीषु मृत्पिण्डमन्ववधाय^२ाहरहर्वसतीवरीः^२ परिहरमाणा
 यन्त्यथ संवत्सरसंपन्नं ब्रह्मणो^३ऽयनमित्याचक्षते^३ चतुरो मासो
 दीक्षाभिर्यन्ति चतुर उपसद्भिश्चतुरो मासः प्रसुतास्तदाहुः क
 एतावत्तपस्तप्त्यान्यसाधारणं कुर्वीतान्तेवासिषु वोपहवमिच्छते^४ ५
 दक्षिणावता वैनं याजयेयुरिति^५ सो ऽन्तेवासिषु^६ वैवोपहव-
 मिच्छते^६ दक्षिणावता वैनं याजयन्ति^५ ॥ २७ ॥ नवमः ॥

अथ वै भवति कन्दश्चितं चिन्वीत पशुकाम इति^७ स
 कन्दश्चितं क चाहुतिरागच्छति^८ जुहोत्येव तत्राथ^९ यदन्य-
 दाहुतिभ्यः शरीरवद्यजुरेव तत्र जपति यजुरेव रश्नयोर्यजु- १०
 रश्नगर्दभयोर्यजुरुखायै प्रवृञ्जने^{१०} यजते^{१०} वायव्येन पशुना
 दीक्षते^{११} विमाथाग्निं परिखायापस्यायतने यजुरेव^{१२} तत्र^{१२}
 जपति यजुः सर्वाभामिष्टकानामुपधाने^{१३} जुहोति शतरुद्रीयं^{१३}
 कुरुते वसोर्धारा^{१४} श्येनचितं चिन्वीत सुवर्गकाम इत्ययमे-

१ ०मन्ववधाय० MB Be U ; ०मन्वाधाय० Be 7 D.

२ Thus M ; ब्राह्मणायन० the other MSS.

३ वा om. Be BU.— इच्छते i. s. o. इच्छते Be 7 D.

४ Thus M Be ; ०षुवोपहव० Be 7 D ; ०षूपहव० BU.— इच्छते i. s. o.
 इच्छते all exc. M.

५ चाहुतीरागच्छति M.

६ Thus M Be BU ; तद् Be 7 D.

७ प्रवृञ्जनेयजते M ; प्रवृञ्जनेवयजते B Be ; प्रवृञ्जनेव DU.

८ ०रेवत्र B Be U.

वैष^१ श्येनचित्कङ्कचितं^२ चिन्वीत यः कामयेत शीर्षणानमुष्मि-
 न्लोके स्यामित्येतस्यैव सतो ऽरन्निमात्रेण प्राक् शिर इव
 निरूहति^३ स तथा विमितो भवति यथा न बहिर्वेदि यूपः
 स्यादलजचितं चिन्वीत चतुःसीतं प्रतिष्ठाकाम इत्येतस्यैव सतो
 ५ ऽरन्निमात्रेण पद्यायावणीयाऽसौ भवतस्तावन्मात्रेणापिपक्षौ
 वरीयाऽसौ^४ तौ मनागपनतौ परोऽणीयाऽसौ^५ भवत^६
 एकैकामृचा^७ सीतां कृषति^८ प्रउगचितं चिन्वीत भ्रातृव्यवा-
 नित्येतस्यैव सतः समुद्रुह्याऽसौ^९ प्रागायातयति^{१०} स तथा
 विमितो भवति यथा न बहिर्वेदि यूपः स्यादुभयतःप्रउगं
 १० चिन्वीत यः कामयेत प्रजातान्भ्रातृव्यानुदेय प्रतिजनिष्यमाणा-
 नित्येतस्यैव सतः समुद्रुह्यैव ओणी प्रत्यगायातयति^{११} स तथा
 विमितो भवति यथा न बहिर्वेदि यूपः स्यात्^{१२} ॥ २८ ॥

रथचक्रचितं चिन्वीत भ्रातृव्यवानिति विज्ञायत^{१३}
 आकृतिविकारः शब्दसंयोगाद्यावानग्निः^{१४} सारन्निप्रादेशस्तावती^{१५}
 १५ भूमिं परिमण्डलां कृत्वानुशर्करमन्तःशर्करमिष्टकाः परिचिनो-
 त्यथान्ततो^{१६} ऽथान्तरत^{१७} एवमेवा^{१८} स्वयमाहृषाया^{१९} अथा-

१ Thus M only ; इत्युपमावैष (or इत्यथायमेवैष) श्येनचितिः the other MSS.

२ परो om. all exc. M.

३ एकैकामच M ; ऋचा om. Be.

४ Thus M Be BU ; समुद्रुह्यैव ओणी Be 7 D.

५ Thus MBU ; शुभसंयो Be ; चाषाः संयो Be 7 D.

६ Thus MD Be 7 ; अथान्तरतो Be U ; B. om.

७ Thus M ; एवमेव the other MSS.

भितः स्वयमाहृणां^१ मध्ये नाभिमिव करोति^२ तस्या अनु-
दिशमवान्तरदिशमरानिव^३ नेमिमिवेष्टका^४ आयातयति^५ स
एष रथचक्रचिद्गाहव्यवतः परिहृष्यो^६ द्रोणचितं चिन्वीताम-
काम इत्येतस्यैव सतो ऽरत्निमात्रेण प्रागोष्ठमिव निरूहत्यथ^७
मध्ये निम्नमिव^८ करोति^९ स एष द्रोणचिदन्नकामस्य परि-
हृष्यः^{१०} समूह्यं चिन्वीत पशुकाम इति विज्ञायते^{११} पुष्कर-
पर्णं^{१२} रुक्मं^{१३} हिरण्यं^{१४} पुरुषं^{१५} सुचावित्येतन्नचण्डमित्या-
चक्षते^{१६} कुरुत एव तदथो पुरौषस्यैवेष्टका^{१७} आयातयति^{१८}
स एष समूह्यः पशुकामस्य परिहृष्यः^{१९} परिचाय्यं चिन्वीत
ग्रामकाम इत्यनुशर्करमन्तःशर्करमिष्टकाः परिचिनोत्यथा-
न्ततो^{२०} ऽथान्तरत^{२१} एवमेवा^{२२} स्वयमाहृणाया^{२३} अथाभितः
स्वयमाहृणामिष्टकाः परिचिनोति^{२४} स एष परिचाय्यो ग्राम-
कामस्य परिहृष्यः^{२५} ॥ २६ ॥

१ ०मवांतरदिश० M Be; ०मवांतरदेश० B Be 7 UD.

२ ०मरानिवनेमिमिवेष्टका MSS. exc. M, which has ०मरानिवनेमिवेष्टका;
perhaps an allusion to R.V. I. 32. 15, TBr. II. 8. 4. 3.

३ अथं i. s. o. अथ all exc. M.

४ Thus M Be; निमिव the other MSS.

५ ०तलक्षण० M.

६ पुरुष० M.

७ Thus M; ०थांततोथांतत B Be; ०थोतथोखांतर Be 7 D; ०थांततो-
थोतथांतत U.

८ Thus M; एवमेव the other MSS.

अज्ञानचितं चिन्वीत यः कामयेत पितृलोक च्छुधा-
 मिति ^१ षट् प्राञ्चः पुरुषास्त्रयः पुरस्तात्तिर्यञ्चौ^१ द्वौ पश्चा-
 त्तिर्यञ्चौ स आत्मा ^१ तस्य मात्रा ^१ यदि ग्रीवदघ्नं पुरस्ता-
 नाभिदघ्नं पश्चाद्यदि नाभिदघ्नं पुरस्ताज्जानुदघ्नं पश्चाद्यदि
 ५ जानुदघ्नं पुरस्ताद्गुल्फदघ्नं पश्चाद्यदि गुल्फदघ्नं पुरस्तात्समं भूमेः
 पश्चात्स एष अज्ञानचित्पितृलोककामस्याथ हैष कूर्मचिद-
 ब्राह्मणो ^१ मध्य उत्पृष्ठः^२ परिक्रथ्य ^१ एतस्यैव सतो ऽरनि-
 मात्रेण प्राक् शिर इव निरूहति ^१ तस्यावान्तरदिशं पादा-
 निवेष्टका आयातयति ^१ स एष कूर्मचिदब्राह्मणो मध्य उत्पृष्ठः
 १० परिक्रथ्यः ^१ ॥ ३० ॥ दशमः ॥

सौत्रामण्या यक्ष्यमाणो भवति ^१ स उपकल्पयते रोहितं
 चर्मनडुहः^३ सौसं च क्लीबं च शष्पाणि च तोक्काणि^३ च
 व्रीहीनग्नः^४ चूर्णकृतं^५ त्रीणि नानावृक्ष्याणि पात्राणि त्रया-
 न्मकू^३स्त्रयाणि लोमानि थूपं च श्येनपत्रं च गर्भिणीं वडवा-
 १५ मासन्दीमिण्डं कुम्भं कारोतरं विशाख्यौ दीर्घवः^३ शिक्यः^३
 शतादृशाः^३ शतमानः^३ हिरण्यः^३ सतं च वालं च ब्राह्मण-
 माहुत्या उच्छेषणस्य पातारं यदि ब्राह्मणं न विन्दति

१ °त्तिर्यञो all, but cp. J. As. Soc. of Bengal, 1875, p. 265.

२ Thus M Be BU ; उत्पृष्ठः Be 7 ; उत्तक्षणः D.

३ तोक्काणि M and thus also all the MSS. of the gr̥hyasūtra I. 8 ; तोक्कानि the other MSS.

४ नग्नसू० M.

५ °क्षतां all exc. MT.

वल्मीकवपामथामावास्येन वा हविषेष्वा नक्षत्रे वायेण शालाः
 रोहिते चर्मणि सुरासोमः सःसन्नः^१ श्रुते^१ तं दक्षिणतः क्लीब
 उपास्ते^१ सीसेन क्लीवाच्छष्याणि क्लीणातीदं तवेदं ममेति^१
 क्रौतः सुरासोम इत्यथैनमादाय पूर्वथा द्वारा शालां प्रपाद्य
 जघनेन गार्हपत्यमुपसादयत्यथैतेषां व्रीहीणामर्धानवघ्नन्त्यथे- ५
 तरान्गार्हपत्य^२ एककपालमधिश्रित्य^२ भर्जन्ति^३ तेषां ये
 फलन्ति लाजास्ते^४ भवन्त्यथ य^५ उ^५ न फलन्ति तास्तर्यो^५
 गार्हपत्ये नवां कुम्भीमधिश्रित्य प्रोदकमिवौदन^६ अपयन्त्य-
 थैनं विस्राव्य कठिने^७ वा पाजके वा विषजन्त्यथैनाम्भृगणान-
 वघ्नन्ति^८ तेषां यानि च चुद्राणि याश्च तर्हस्ता उत्सेके १०
 संग्रहिरन्ति^९ तं मासर इत्याचक्षते^९ ऽथ मानमादाय
 विमिमीत^९ एकः शष्याणां द्वे तोक्मानां^{१०} त्रीणि लाजानां

१ Thus (संसन्नः or संसंनः) MT Be U (pr. m.) ; संपंनः Be Tr U (sec. m.) ; समंनः H ; Bhav. periphr. सादितः ।

२ Thus Be Tr ; °पत्येककपाल° U ; °पत्य एकपाल° T ; MHB om. एक° ; but cp. *supra* XIII. 25 (p. 136. 2).

३ Thus M, as *supra* l. e. ; भर्जयन्ति the other MSS.

४ ते लाजा MT Tr.

५ Thus MT Tr ; ये (omitting उ) the other MSS.

६ °मिवौदनं MH Be ; °मिवौदनं Tr TBU.

७ Thus T Tr H ; कठिने MB Be ; U corrupt.

८ Thus M : सुग्णान Tr ; सुग्रान् or सुग्रान् the other MSS ; Bhav. once, सुग्णान्, once सुग्रान् ।

९ वि om. M Tr T.

१० Thus Be ; तोक्मानां the other MSS.

चत्वारि नग्नहोर^१थैतमोदनं चूर्णैरनुप्रकिरन्मासरेणावोचन्संपा-
दयति^१ ॥ ३१ ॥

खाद्रीं त्वा खादुना तीव्रां तीव्रेणामृताममृतेन सृजामि
सः सोमेनेत्यथैतामासन्दीमग्नेणाहवनीयं पर्याहृत्य दक्षिणतो
५ निदधात्यासन्ध्यामिण्डमिण्डे कुम्भं कुम्भे कारोतरमवदधात्यथै-
तमोदनमभितः कारोतरं परिचिनोत्यथैनमपिधायाभिमृशति
सोमो ऽस्यश्विभ्यां पचस्व मरस्वत्यै पचस्वेन्द्राय सुत्राम्णे
पचस्वेति^१ तिस्रः सःसृष्टा वसति^१ तिस्रो हि रात्रीः क्रौतः
सोमो वसतीति ब्राह्मणमथ तिसृषु व्युष्टासु तायते त्रिपशुर्वा
१० चतुष्पशुर्वा पशुवन्धो^१ ऽथास्यैषा पूर्वद्युरेव सौत्रामणिकी,
वेदिर्विमिता भवति^१ तां परिस्तीर्य स्तम्बयजुर्हरति
॥ ३२ ॥

इदमेव प्रसिद्धं पौरोडाशिकं^१ त्रिर्यजुषा तुष्णीं चतुर्थं^१
पूर्वं परिग्राहं परिगृह्णाति^१ करणं जपत्युद्धृत्युद्धृतादाग्नीध्र-
१५ स्त्रिर्हरति^१ यदाग्नीध्रस्त्रिर्हरत्यथ चात्वालस्यावृता चात्वालं
परिलिखत्युत्तरवेदेरावृतोत्तरवेदिं निवपत्युत्तरनाभिमुत्साद्य
युपावटं^२ खात्वाग्नेरावृता^२ द्वावग्नी प्रणयत आहवनीयादेवा-
ध्वर्युरन्वाहार्यपचनात्प्रतिप्रस्थाताग्नित्युत्तरं परिग्राहं परिगृह्ण
योयुपित्वा तिर्यञ्चः स्फ्यः स्तब्धा संप्रैषमाह प्रोक्षणीरासादथे-

१ अनुप्रकारं i s.o. अनुप्रकिरन् M T ; संपादयति M (pr. m.), संपावयति
M (sec. m.).

२ युपा० खात्वा om. M Tr.

आवर्हिषपादय सुव५ स्रधिति५ सुचश्च संमृद्धिं तूष्णीं
 पृषदाज्यग्रहणीं पत्नी५ संनद्याज्येन च दध्ना चोदेहि प्रति-
 प्रस्थातः सुरासोमस्य विद्धीत्यध्वर्युरेव प्रसिद्धं पाशुवन्धिकं
 कर्म चेष्टत्यथ प्रतिप्रस्थाता सुरा५ संपवय्य१ सशस्त्रामादाय
 पूर्वया द्वारोपनिर्द्धत्यान्तर्वेद्यासादयति । ॥ ३३ ॥

यावदेवात्राध्वर्युश्चेष्टति तावदेष प्रतिप्रस्थाता सत उदी-
 चीनदग्नेन वालेन सुरां पुनाति पुनातु ते परिस्रुत५ सोम५
 सूर्यस्य दुहिता । वारेण शश्वता तमेति । वायुः पूतः पवि-
 त्रेणेति यदि सोमातिपवितो भवत्यथादत्ते पर्णमयं पात्रं ।
 तेन गृह्णाति कुविदङ्ग यवमन्त इत्यनुद्रुत्योपयाम्गृहीतो ऽस्य- १०
 श्विभ्यां त्वा जुष्टं गृह्णामीति । बर्हिषी अन्तर्धाय कालसक्तु-
 भिश्च२ सि५हलोमभिश्च श्रीणात्यपोद्धृत्य बर्हिषी श्येनपत्त्रेण
 परिमृज्य सादयत्येष ते योनिरश्विभ्यां त्वेत्यथादत्ते नैयग्रोधं
 पात्रं । तेन गृह्णाति कुविदङ्ग यवमन्त इत्यनुद्रुत्योपयाम-
 गृहीतो ऽसि सरस्वत्यै त्वा जुष्टं गृह्णामीति । बर्हिषी अन्तर्धाय १५
 बदरसक्तुभिश्च व्याघ्रलोमभिश्च श्रीणात्यपोद्धृत्य बर्हिषी श्येन-
 पत्त्रेण परिमृज्य सादयत्येष ते योनिः सरस्वत्यै त्वेत्यथादत्त
 आश्वत्यं पात्रं । तेन गृह्णाति कुविदङ्ग यवमन्त इत्यनुद्रुत्यो-
 पयाम्गृहीतो ऽसीन्द्राय त्वा सुत्राग्णे जुष्टं गृह्णामीति ।

१ सुरासोमस्यपवय्य M.

२ च om. here and every time *infra* B Be H.

वर्हिषी अन्तर्धाय कर्कन्धुसक्तुभिश्च वृकलोमभिश्च श्रीणात्यपो-
द्रुत्य वर्हिषी श्येनपत्त्रेण परिमृज्य सादयत्येष ते योनिरि-
न्द्राय त्वा सुत्राम्ण इति ^१ ॥ ३४ ॥

ताञ्जघनेन सुग्दण्डान्प्राचो वोदीचो वायातयत्यथैताः
५ सुराः सप्ररेकामादाय दक्षिणमग्निमुपसर्पति ^१ तमभितो ^२
गती ^३ खानयति ^४ तदुपसादयति विशाख्यै ^५ दीर्घवःशः
शिक्यः शतावसाः शतमानः हिरण्यः सतं च वालं चाथ
दक्षिणमग्निमग्रेण पुराणभस्मनः ^६ खरं करोति ^७ तदुपसाद-
यति ब्राह्मणमाहुत्या उच्छेषणस्य पातारं ^८ यदि ब्राह्मणं
१० न विन्दति वल्मीकवपामथाप उपसृश्य यूपस्यावृता यूपमु-
च्छ्रयति ^९ स्वर्वन्तं यूपमुत्सृज्याथैतान्यशूनुपाकरोत्याश्विनं धूमः
सारस्वतं मेघमैन्द्रमृषभं ^{१०} बार्हस्पत्यं पशुं चतुर्थं यदि सोमा-
तिपवितो भवति ^{११} तेषां प्रसिद्धं वपाभिश्चरित्वाश्विनसारस्व-
तावध्वर्युरादत्त ^{१२} ऐन्द्रं प्रतिप्रस्थाता ^{१३} ग्रहावादायोपोत्तिष्ठन्ना-
१५ हाश्विभ्याः ^{१४} सरस्वत्या इन्द्राय सुत्राम्णे सुराम्णा ^{१५} सोमा-
नामनुब्रूहीति ^{१६} युवः सुराममश्विनेत्येतामन्वाहात्याक्रम्याश्रा-

१ Thus M Tr TBH : सर्पति Be U.

२ Thus (with ग) B Be (pr. m.) H ; °भितः क० MT Tr ; °भितो
क० Be (sec. m.).

३ विशाख्यै M.

४ Thus MT Tr ; भस्मना B Be UH.

५ Thus M Tr. ; उपतिष्ठन् i.s.o. उपोत्तिष्ठन् the other MSS.

६ Thus (cp. Ap. XIX. 2. 18) M Tr : सुराम्ण BH Be U ; T def.

व्याहाश्विभ्यां सरस्वत्या इन्द्राय सुत्राम्णे सुराम्णः सोमान्प्र-
स्थितान्प्रेष्येति^१ मैत्रावरुणो होता यच्चदश्विना सरस्वतीमिन्द्रं
सुत्रामाणमिति^१ पुत्रमिव पितरावश्विनोभेति यजत्यहाव्यग्ने
हविरास्ये त इति वषट्कृते जुहोति^१ ॥ ३५ ॥

यस्मिन्नश्वास ऋषभास उच्यते इत्यनुवषट्कृते ऊत्वाश्विनस्य^५
संस्त्रावः सरस्वते ऽवनयति^१ सरस्वतस्य संस्त्रावमैन्द्रे^१
तं ब्राह्मणो भक्षयति नाना हि वां देवहितं यदत्रेति द्वाभ्यां^१
^१यदि ब्राह्मणं न विन्दति वल्कीकवपायामवनयत्येतेनैव मन्त्रे-
णाथैतानि पात्राणि वल्कशस्य^२ पूरयित्वा पर्णमये श्येनपत्र-
मवगूहति^१ तदिशाख्यावुच्छ्रित्य दक्षिणागं वःशं प्रोहति^{१०}
वःशे शिक्यं सजति^३ शिक्ये शतादृषां शतादृषायां वालं
वाले शतमानं हिरण्यमथैतां सुरां सप्ररेकामादाय
शतादृषायां समवनयति सोमप्रतीकाः पितरस्तृणुतेति^१
चरति^४ शतादृषेत्युपतिष्ठन्ते^५ पवमानः सुवर्जन इत्येतेनाष्टर्च-
नाथ यदि सोमातिपवितो भवति पितृणां याज्यानुवाक्या-^{१५}
भिरुपतिष्ठन्त उदौरतामवर उत्परास आहं पितृन्सुविद-

१ अथ ins. MT Tr.

२ Thus H ; वल्कशस्य MTB Be U ; विलशस्य Tr.

३ Thus M Tr ; सजयति T ; सचति B Be U ; सचयति H.

४ Thus Tr Be HU (sec. m.) ; क्षसि (sic) B ; चरन्ति U (pr. m.) ;
चरति MT.

५ Plural T Tr U (pr. m.) ; sing. the other MSS.

चा॒ अवि॒त्सीदं॑ पि॒त॒भ्यो नमो॑ अ॒स्वद्ये॒त्यध्व॑र्युर्हो॒ता ब्र॒ह्मा त
उप॑तिष्ठन्ते । यत्रै॒व श॒ता॒वृ॒णां धा॑रयति तस्मि॒दधा॑ति प्रति-
ष्ठि॒त्या इति॑ ब्राह्म॒णं । तदे॒वैनां॑ नि॒धाय॑ दक्षि॒णतो॑ निद-
धा॒त्यथै॑तानि पात्राणि पुराणभस्मनः खरे सादयति ॥ ३६ ॥

५ पि॒त॒भ्यः स्व॒धावि॒भ्यः स्व॒धा नमः॑ पि॒ताम॒हेभ्यः॑ स्व॒धा-
वि॒भ्यः स्व॒धा नमः॑ प्र॒पि॒ताम॒हेभ्यः॑ स्व॒धावि॒भ्यः स्व॒धा नमः॑
इत्य॑च गर्भिणीं वडवां ददात्यथाप उपस्पृश्य बार्हस्पत्यस्य
पशुपुरोडाशं याचति । तेन प्रचरति^१ देवताप्रभृतिनेडान्ते-
नाथ पशुभिश्चरति मनोताप्रभृतिभिरिडान्तैरथैतान्पुरोडा-

१० शान्याचत्यैन्द्रमेकादशकपालं सावित्रं द्वादशकपालं वारुणं
दशकपालमिति । तैश्चरति देवताप्रभृतिभिरिडान्तैरनूयाजै-
श्चरित्वा प्रदक्षिणमावृत्य प्रत्यङ्गाद्रुत्य पत्नीः संयाज्य प्राडेत्य
ध्रुवामाष्याथ त्रीणि पाशुबन्धिकानि समिष्टयजूषि जुहोति
यज्ञ यज्ञं गच्छैष ते यज्ञो यज्ञपते देवा गातुविद इत्यत्रैत-

१५ मवभृथं मसादयन्ति^२ यत्किंचित्सुरालिप्तं भवति तत्सह
हृदयशूलानि भवन्त्येतत्समादायान्तरेण^३ चात्वालोत्करावुद-
ङ्गुपनिष्क्रामन्ति ॥ ३७ ॥

द्वे सुती अष्टणवं पितृणामहं देवानामुत मर्त्यानाम् ।
ताभ्यामिदं विश्वं भुवनं समेत्यन्तरा पूर्वमपरं च केतुमिति ।

१ चरति M Tr.

२ Thus M Tr Be ; सादयति HBU ; संप्रकिरन्ति T.

३ भवन्त्ये० HU ; भवन्तीत्ये० M ; भवन्तीत्ये० T ; भवत्ये० B Be.

प्रसिद्धं हृदयशूलैश्चरित्वाथैतानि पात्राण्युदकान्ते पराञ्चि
 सादयति यस्ते देव वरुण गायत्रच्छन्दाः पाशो ब्रह्मन्प्रतिष्ठितः ।
 तं त एतेनावयज इति पर्णमथं ' यस्ते देव वरुण त्रिष्टुप्-
 कन्दाः पाशः क्षत्रे प्रतिष्ठितः । तं त एतेनावयज इति नैय-
 घोधं ' यस्ते देव वरुण जगतीकन्दाः पाशो विक्षु प्रतिष्ठितः । ५
 तं त एतेनावयज इत्याश्वत्थं ' यस्ते देव वरुणानुष्टुप्कन्दाः
 पाशः पशुषु प्रतिष्ठितः । तं त एतेनावयज इति शतादृक्षां '
 त्वृष्णीं सतं वासं च ' प्रसिद्धो ऽवमृथः ' साम चैव
 नाह देवीराप एष वो गर्भं इति चाथाप्रतीक्षमायन्ति वरुण-
 स्यान्तर्हित्यै ' प्रपथे समिधः कुर्वत एधो ऽस्येधिषीमहीत्ये- १०
 त्याहवनीये ऽभ्यादधाति समिदसि तेजो ऽसि तेजो मयि
 धेहीत्यथाहवनीयमुपतिष्ठन्ते ऽपो अन्वचारिषः रसेन सम-
 सृक्षहि । पयस्वाः अग्न आगमं तं मा सः सृज वर्चसेत्यथ
 कुसीदेन सक्तुहोमेन चरत्यथ देवता उपस्थाय यूपमुपतिष्ठते ।
 संतिष्ठते सौत्रामणीं ' ॥ ३८ ॥ एकादशः ॥ १५

१ वेदमधीत्य स्नास्यन्नुपकल्पयत एरकां चोपवर्हणं च

१ सौत्रामणिः all exc. M; at the close of this adhyāya T adds इति चरकसूत्रम् ।

२ The text of adhyāya 12 is based on M(ackenzie), cp. Preface, p. II, and on the following MSS. of the Gr̥hyasūtra : Ma(drās), on the whole a very good copy in grantha; E(gmore), nāgarī copy of grantha original; T(anjore), grantha, breaking of after the words अपाशो ऽसौत्युक्तादण in kh. 41; H(aug), B(enares), these two closely related and on the whole rather bad. I made

नापितं च चुरं च दाहूणि चोपस्तरणं च वृकलांश्च दन्तधाव-
 नमुष्णाश्चापः शीताश्च सर्वसुरभिपिष्टं^१ चाञ्जनं च स्रजं
 चादर्शं चाहतं च^२ वासः प्रावरणं^३ च वसनान्तरं बादरं मणिं
 सुवर्णोपधानं सूत्रं च^४ प्रवर्तौ च दण्डं चोपानहौ च^५
 ५ कृत्तमानडुहं चर्म सर्वरोहितमित्येते ऽस्य संभारा उपकृप्ता
 भवन्ति । स्नानस्य मीमांसा^६ रोहिण्यां स्नायादित्येकं ।
 प्राजापत्यं वा एतन्नचत्रं । तदस्य प्राजापत्य एव नचत्रे स्नातं
 भवत्यथो सर्वान्नोहान्नोहाणीति^६ । तिथे स्नायादित्येकं ।
 बार्हस्पत्यं वा एतन्नचत्रं । तदस्य बार्हस्पत्य एव नचत्रे
 १० स्नातं भवत्यथो बृहस्पतिप्रसूतो ऽसानीत्युत्तरयोः फल्गुन्योः
 स्नायादित्येकं । भाग्यं वा एतन्नचत्रं । तदस्य भाग्यं^७ एव

also use of G (gr̥hyaprayoga MS. Burnell cvii, which cites often literally passages of the Gr̥hya), Prm. (Prayogamālā printed at Bombay), Pś (Prayogaśikhāmaṇi, No. 3108 of the Leiden collection), Ks (Kanakasabhāpati's kārikā, Burnell cix) and Pc (Prayogacūdāmaṇi, Telugu MS., collection Mackenzie No. 21). Adhyāya 13 is contained only in M and E. The two adhyāyas 12 and 13 are now also printed in the Grantha Edition of the Baudhāyana smāntasūtra, designed by me as "Ed."

१ सार्व० EG.

२ only in Ed. TE.

३ Thus EHG ; प्रावारं MT, प्रवारं Ma. प्रवारणं Ed.

४ om. HBM (sec. m.).

५ om. THB Ma.

६ Thus B ; रोहनीति i.s.o. रोहाणीति the other MSS. and Ed.

७ भग्यं TM Ma.

नचत्रे स्नातं भवत्यथो भाग्यो ऽसानीति^१ हस्ते स्नायादि-
 त्येकः^२ सावित्रं वा एतन्नचत्रं^३ तदस्य सावित्र एव नचत्रे
 स्नातं भवत्यथो सवितृप्रसूतो ऽसानीति^४ चित्रायाः स्नाया-
 दित्येकमैन्द्रं वा एतन्नचत्रं^५ तदस्यैन्द्र एव नचत्रे स्नातं
 भवत्यथो चित्रो ऽसानीति^६ विशाखयोः स्नायादित्येकमै-
 न्द्राग्रं वा एतन्नचत्रं^७ तदस्यैन्द्राग्र एव नचत्रे स्नातं भवत्यथो
 विशाखो ऽसानि^८ प्रजया पशुभिरित्येतेषामेकस्मिन्नापूर्यमाण-
 पक्षे^९ पुरादित्यस्योदयाद्ब्रजमभि प्रपद्यते^{१०} नैनमेतदहरादित्यो
 ऽभितपेत्तदह^१ स्नातानामु^२ ह^३ वा^४ एष एतत्तेजसा यशसा
 तपत्यन्तर्लोम्ना चर्मणा ब्रजमभिविघ्नन्ति^५ पूर्वार्धमध्ये ब्रजस्था-
 ग्निमुपसमाधाय संपरिस्तीर्याहरन्त्येतान्संभारान्सकृदेव सर्वा-
 न्यत्सह^६ सर्वाणि मानुषाणीत्येतस्माद्ब्राह्मणाद्दक्षिणतो^७ ब्राह्मण^८
 उपविशत्युत्तरत^९ उदपात्रं पालाशीं च समिधं निदधात्य-

१ Thus HB ; सानीति the other MSS. and Ed.

२ Thus MB ; 'त्येषामेकस्मिन्न' H ; 'त्येषामेकस्मिन्न' Ma TE. and Ed.

३ Thus all exc. Ma and Ed., which have तदहस्य i.s.o. तदह and E: 'तपेन्मध्यंदिनकदहस्य स्नाता' ; Bhāradvāja also has the reading accepted by me on the authority of the best MSS. (= तदहः-स्नातानाम् as a compositum ?).

४ 'सु ह वा only MT ; 'सुखा वा Ma ; 'सुखं the other MSS. ; सुखं वा Ed.

५ 'भिनिघ्नन्ति MSS. (and Ed.) exc E, which om. the second prae-
 pos. ; cp. *supra* XI. 10 (p. 79, 4), XVI. 20 (p. 267, 1), XVIII. 18.

६ Thus MT ; सर्वाणि i.s.o. सर्वान् HB ; संभरन्ति i.s.o. सर्वान् E Ma., Ed.

७ Before दक्षिणतो Ma ET and Ed. ins. दर्भेषु ।

८ Thus M Ma HB ; ब्राह्मणमुपवेशयत्यु. E ; ब्राह्मणमुपविशत्यु. T.

परेणाग्निमुदीचीनप्रतिषेवणामेरकाः साधीवासामास्तीर्थं^१
 तस्यां प्राङ्मुख उपविशत्युत्तरतो नापित^१ उत्तरत उपवर्ह-
 णमामध्यंदिनं भिक्षां दद्यादपौह^२ गां पचेद्वशा चेदस्य^३ स्याद-
 चैतां^३ पालाशौः समिधमाज्येनाक्त्वा मध्यंदिने ऽभ्याद-
 ५ धाति ॥ ३६ ॥

इमः स्तोममर्हते जातवेदसे रथमिव संमहेमा मनौ-
 षया । भद्रा हि नः प्रमतिरस्य सः सद्यग्ने सख्ये मा रिषामा
 वयं तव स्वाहेत्यैरकायामुदीचीनगिरा निपद्यते आयुषं^४
 जमदग्नेः कश्यपस्य आयुषमगस्त्यस्य^४ आयुषमृषीणां^४ आयुषं^४
 १० यद्देवानां आयुषं^४ तन्मे अस्तु आयुषमित्युद्यमानमनुमन्त्रयते^४
 शिवा मे भवथ सः स्पृश इति^५ चुरमभिमन्त्रयते चुरो
 नामासि स्वधितिस्ते पिता नमस्ते अस्तु मा मा हिः सौरि-
 त्युद्यमानमनुमन्त्रयते यत्चुरेण वर्चयसि^५ वप्रा वपसि केशश्मश्रु
 वर्चय मे मुखं मा म आयुः प्रमोषीरिति^५ श्मश्रुण्येवाग्ने
 १५ वपते ऽथोपपचावथ केशान्यथोपपादमितराण्यङ्गान्येतस्माद्द्वेषा^६
 जरसा^६ पूर्वं आयुषि प्रथान्ति पूर्वं आयुष्यन्नादा भवन्ति

१ Thus Ma TE, Ed. ; ० सुपसृणोते M ; HB om. this passage.

२ ० दपि च Ed.

३ Thus E Ma ; चेतस्य स्याद० TH ; चेतस्य स्याद० B ; चेस्याद० M ;
 चेदभ्यस्याद० Ed.

४ Thus EM Ma G, Ed. ; त्रियायुष० THB Prm.

५ Thus all exc. E : वर्धयसि and T : वर्चसि ।

६ Or should we write ०षाजरसा ? What may be the sense of
 these words ?

य एवं विद्वांसो लोमानि वापयन्ते ^१ स यदि लोमानि
वापयिष्यमाणः स्यात्केशशम्भु वापयित्वा लोमानि सृष्ट्य
नखानि निहन्तयीताथैतानि समुच्चित्य ब्रह्मचारिणे प्रयच्छन्ना-
हेमानि हत्वा दर्भस्तम्बे वोदुम्बरमूले वा निधत्तादिति ^१
तानि स तत्र निदधात्यपरेणग्निं प्राङ्मुख उपविश्य मेखलां ^५
विस्रंस्यत इमां विध्यामि वरुणपाशमिति ^१ यो ऽस्य तत्र^१
रातेः^१ पुत्रो वान्तेवासी वा भवति तस्मै प्रयच्छन्नाहेमां
हत्वा न्यग्रोधे वोदुम्बरमूले वा निधत्तादिति ^१ तामु^२ स
तत्र निदधातीदमहममुष्यामुष्यायणस्य शुचा पाप्मानमवगूहा-
म्यत्तरस्य^३ द्विषद्वा इति ^१ वृकलैः प्रधाव्य दन्तान्विधावयते^४ १०
ऽन्नाद्याय व्यपोहध्वं भगो राजायमागमत् । स मे मुखं
प्रसर्पतु वर्चसे च भगाय चेत्युभयोरपः संनिषिञ्चत्युष्णासु शीता
आनयति दैवमानुषस्य^५ व्यावृत्त्या इति ^१ तामामञ्जलिनीपह-
त्याभिषिञ्चत्यापो हि ष्टा मयोभुव इति तिसृभिर्हिरण्यवर्णाः
शुचयः पावका इति तिसृभिः ^१ षोढाविहितो वै पुरुष १५
इत्येतस्माद्वाह्मणादथैतस्य^६ सर्वसुरभिपिष्टं समुदायुत्य त्रिः
प्रसिञ्चति ॥ ४० ॥

१ तचारातेः T Ma.

२ Thus TM Ma ; ताम् EHB, Ed.

३ Thus (अवमूहामि) MHB Prm Psm ; अपमू. T Ma EG Pc. Ed.

४ Thus M Prm ; •धापयते all the other MSS. and G, Ed.

५ दैव° ET and Bhāradvāja ; देव° the other MSS., Ed. and the Prayogas.

६ •थैतस्य Ma E, Ed. ; •थैनस्य MHB ; T indistinct.

नमः शाकजञ्जभाभ्यां नमस्ताभ्यो देवताभ्यो या अभि-
 ग्राहिणीरित्यनुलिम्पते^१ ऽपरासु^२ च^३ यो गन्धो गन्धर्वेषु च
 यद्यज्ञः । दिव्यो यो मानुषो गन्धः स मामाविशत्विहेत्यथा-
 हतं परिधत्ते स्वा मा तनूराविश शिवा मा तनूराविशेत्येव-
 ५ मेवोत्तरासञ्जमेवमेवात^४ ऊर्ध्वमथैतं बादरं मणिं सुवर्णोप-
 धानं सूत्रे प्रोत्य दर्व्यामाधाय दर्विदण्डे^५ सूत्रेण पर्यस्य
 जुहोतीयमोषधे त्रायमाणा सहमाना सहस्वती । सा मा
 करोतु सोमवर्चसं सूर्यवर्चसं ब्रह्मवर्चस्विनमन्नादं^६ करोतु
 स्वाहेत्यथैनमुदपात्रे^७ ऽनुपरिश्रावयति^८ विश्वा उत त्वया वयं
 १० धारा उदन्या इव । अतिगाहेमहि द्विष इत्यपाशो ऽसौत्यु-
 क्काच्छाया परिहरति वध्यं हि प्रत्यञ्चं प्रतिमुञ्चन्ति व्यावृत्त्या
 इत्येतस्माद्वाह्मणादथैतौ प्रवर्तौ सूत्रे प्रोत्य दर्व्यामाधाय दर्वि-
 दण्डे^९ सूत्रेण पर्यस्य जुहोत्यायुष्यं वर्चस्यं सुवीर्यं राय-
 स्योषमौद्भिद्यम्^{१०} । इदं हिरण्यं वर्चसे जैत्र्यायाविशतादिमं^{१०}

१ Thus Ma, Ed.: •नल्लिंपेत्यश्च• E: •नल्लिंपतेश्च• T: •नल्लिंपेदश्च• M: •नल्लिंपेत्यश्च• HB.

२ MTE and Ed. om.

३ Thus (उत्तरासंख्यम्) ET, Ed.: •मेवासंख्यमे• M Ma; HB corr.

४ Thus M Ma: दर्वी• ET Prm., and Ed.: HB om.

५ •स्विनम• HM Ma B; •सिनम• T, Ed.; E indistinct.

६ Thus M; •पात्रेषु परि• T Ma E Prm, Ed.: पात्रेषानुपरि• HB Ps.

७ Thus M Ma HB: दर्वी• EG and Ed.

८ •मौद्भिद्यम् M Ma G and Ed.; •मौद्भिदम् EHB Prm Ps.

९ Thus MG, Ed.: जैत्र्याया• the other MSS. and Prm Ps.

१० इमं M Ma EG and Ed.: इमां H: इमा B.

रयिꣳ स्वाहेति^१ द्वितीयां जुहोति शुनिमिवाहꣳ^२ हिरण्यम्य
 पितुरिव नामाग्रभैषम्^३ । तन्मा करोतु सोमवर्चसꣳ सूर्यव-
 र्चसं ब्रह्मवर्चस्विनमन्नादं^३ करोतु स्वाहेति^१ तृतीयां जुहो-
 त्युच्चैर्वाजिꣳ^४ पृतनासहꣳ^५ सभासाहं धनंजयम् । सर्वाः समृ-
 द्धीर्च्यधयो हिरण्ये याः समाहिताः स्वाहेति^१ चतुर्थीं^५
 जुहोति विराजं च खराजं चाभिष्टिर्याꣳ^६ च नो गृहे । लक्ष्मी
 राष्ट्रस्य या मुखे तथा मा सꣳसृजामसि स्वाहेति^१ पञ्चमीं
 जुहोति यशो मा कुरु ब्राह्मणेषु यशो राजसु मा कुरु ।
 यशो विश्वेषु शूद्रेष्वहमस्मि यशस्तव^७ स्वाहेत्यथैनावुदपात्रेꣳ^८
 ऽनुपरिष्णावयतिꣳ^८ विश्वा उत त्वया वयमित्येतया^१ तयोरन्य-^{१०}
 तरमादाय दक्षिणे कर्णं आवध्नोत^९ आयुष्यं वर्चस्यमित्येताभिः

१ Thus (शुनिम्) M Ma Prm Pś and Ed. : शुनौम् EG : शुमिम् HB ; शुनम् only Ks.

२ Thus Pś ; नामाग्रभैषम् Prm ; नामाग्रहौत्तमग्राहं E ; नामाग्रहं M Ma BHG ; नामाग्रहं, Ed.

३ ०स्विनम० M Ma HB ; ०सिनम० EG and Ed.

४ ०र्वाजि all exc. G, which has rightly ०र्वादि ।

५ Thus the MSS. ; पृतनाजि the Prayogas.

६ Thus Prm ; चाभिष्टीया G ; चाभिष्टीया Pś ; चाभिष्टीया Pc. चाभि-
 ष्टीया M Ma and Ed. ; चाभिष्टीया E ; चाभिष्टीया BH.

७ Thus M Prm Pc G ; यशस्तव Ma E, Ed. ; यशस्तव Pś ; यशस्त HB.

८ Thus M ; ०पात्रेषुपरि० Ma E Prm, Ed. ; ०पात्रेषुपरि० B ;
 ०पात्रेषुपरि० H.

९ Thus HB ; आवध्नोति M Ma E Prayogas.

पञ्चभिरथैनमनुपरिवर्तयत^१ चतुभिस्त्वार्तवैः संवत्सरस्य धाय-
सा^२ तैस्त्वा सहानुकरोमीत्येवमेवोत्तरं प्रवर्तमाबध्नोते^३ । ऽथ
स्रजं प्रतिमुञ्चते^४ ॥ ४१ ॥

शुभिके शिर आरोह शोभयन्ती मुखं मम । मुखं
५ हि मम शोभय भूयांसं च भगं कुरु ॥ यां ता जहार
जमदग्निः श्रद्धायै कामायान्यै^५ । तां त्वेमां प्रतिमुञ्चे^५ ऽहं^५
वर्चसे च भगाय चेति^६ । त्रैककुदेनाञ्जनेनाङ्गे यदाञ्जनं
त्रैककुदं जातं हिमवत उपरि । तेन वामाञ्जे मयि पर्वत-
वर्चसमस्त्वित्यादर्शं परिपश्यते यन्मे मनः परागतमादर्शं परि-
१० पश्यतः । इदं तन्मयि पश्याम्यायुष्यं वर्चस्यं मे अस्त्वित्यथोपा-
नहावुपमुञ्चते द्यौरसीति दक्षिणे पादे पृथिव्यसीत्युत्तरे^७
ऽथ दण्डमादत्ते सखा मा गोपायेति^८ । कृत्तमादत्ते दिव्यो
ऽसि सुपर्णो ऽन्तरिक्षान्मा पाहीति^९ । सो ऽत्रैवास्त आ नक्ष-
त्राणामुदयादथोदितेषु नक्षत्रेषूपनिष्क्रम्य दिश उपतिष्ठते
१५ देवीः षडुर्वीरुरु नः कृणोत विश्वे देवास इह वीरयध्व-
मिति^{१०} । मा हास्महि प्रजया मा तनूभिरिति नक्ष-
त्राणि^{११} । मा राधाम द्विषते सोम राजन्निति चन्द्रमसं^{१२}

१ Thus M ; °वर्तयति Ma, Ed. ; °वर्तनि H.

२ धायसा MBH, Ed. ; धायया Ma ; यायसा E (from grantha ori-
ginal!).

३ Thus M Ma E ; °मुचते B ; °मुचते H ; °मुञ्चति Ed.

४ Thus M Prm Ks P's ; कामायान्ये Ma, Ed. ; राकाचान्ये HB

५ Thus Prm G ; °मुञ्चतु Ma E ; °मुञ्च M ; °मुञ्चामि Ed.

ममुपस्थाय^१ यत्रयत्र^२ कामयते तदेतीत्येतत्समावर्तनम्^३ ॥

४२ ॥ द्वादशः ॥

अथेतरत्तूष्णामिव^३ तीर्थे स्नात्वोदेत्यथ यदि रथं लभते
रथंतरमसीति दक्षिणं चक्रमभिमृशति बृहदसीत्युत्तरं वामदे-
व्यमसीति मध्यमथ रथं प्रवर्तमानमनुमन्त्रयते ऽयं वामश्विना ५
रथो मा दुःखे मा सुखे रिषदित्यथ यदि शमरथं करि-
व्यन्भवत्यप उपस्पृशेमामभिमृशतीह धृतिरिह विधृतिरिह
रन्तिरिह रमतिरिह रमतामित्यथास्मा आचार्यः कूर्चमाहा-
रयति^४ तं प्रदक्षिणं पर्यस्योदगावृत्त उपविशति पुरस्तादैनं
प्रत्यञ्चमुपोहते राष्ट्रभृदस्याचार्यासन्दी मा त्वद्योषमित्यथास्मा १०
उदकमाहारयति^५ तेनास्य पादौ प्रक्षालयत्यवनेक्तुः^६ पाणी
ममृशति मयि महो मयि भगो मयि भर्गो मयि यश
इत्यप उपस्पृश्य मयीन्द्रियं वीर्यमित्युरः प्रत्यात्मानं प्रत्यभि-
मृशते^७ ऽथास्मा अन्यदाहारयति^८ तत्प्रतिगृह्णात्या^९ म^{१०}
अगाद्वर्चसा^{११} यशसा सःसृज पयसा तेजसा च तं मा प्रियं १५
प्रजानां कुर्वधिपतिं पशूनामिति ब्राह्मणः^{१२} प्रियं पशूनां कुर्व-
धिपतिं प्रजानामिति राजन्यस्तदुपस्पृश्य प्राक् सेक्तवा^{१३} इत्याह^{१४}

१ Thus E: स उपस्थाय M; Ma HB, Ed. om. the first prepos.

२ Thus Ma E, Ed.; •स्नायैव यत्र MBH.

३ अथेतरत्तूष्णौ• E; अथेतरत्तूष्णौ• M.

४ My conjecture; •त्यवनेक्तुः M; E omits this passage.

५ •त्या मा आमान्व• or आमान्व• MSS.

My conjecture; सक्तवा E Pś. सेक्तवा M.

मधुपर्कं प्रोक्तमभिमन्त्रयते स मावतु स मा पातु स मा
जुषतामित्युभाभ्यां हस्ताभ्यां प्रतिगृह्णाति ॥ ४३ ॥

- आ^१ म अगाद्धर्चसा यशसा सःसृज पयसा तेजसा च
तं मा प्रियं प्रजानां कुर्वधिपतिं पशूनामिति ब्राह्मणः^१ प्रियं
५ पशूनां कुर्वधिपतिं प्रजानामिति राजन्यस्तस्मिंश्चेत्किंचिदापति-
तः^२ स्यात्तदङ्गुष्ठेन च महानाम्ना चोपसंगृह्णेमां दिशं निरस्यति
नेष्टाविद्धं कृन्तामि या ते घोरा तनूस्तया तमाविश यो
ऽस्मान्देष्टि यं च वयं द्विभ्य इत्यथाप उपसृश्य समुदायुत्य त्रिः
प्राश्नाति प्राण^३ इदं^३ ते बलिं हरामि श्रेष्ठं माधिपतिं
१० कुर्विति^४ सोमो ऽसि सोमपं मा कुर्विति द्वितीयमन्नमस्यन्नादं
मा कुर्विति तृतीयं^५ त्रिः पीत्वोच्छिष्टं ददाति^६ यमात्मनः
श्रेयांसमिच्छेत्तस्मै शेषं दद्यादुपनीतां^७ गामनुमन्त्रयते^८ जहि
मे पाप्मानमुपनेतुश्चेति^९ तां कुर्वन्ति वोत्सृजन्ति वा^१ स यदि
करिष्यन्भवति कुरुतेत्याहाय यद्युत्सृज्यन्भवति तामनुमन्त्रयते
१५ गौर्धनुभव्या माता रुद्राणां दहिता वसूनां स्वसादित्यानाम-
मृतस्य नाभिः । प्र णु वोचं चिकितुषे जनाय मा गामनागाम-

१ The mantras are abbreviated in the MSS.

२ •तस्मिंश्चेत्किं• MSS.

३ प्राणा MSS; probably read प्राणेदं ।

४ om. M.

५ Thus E; •दुपनीतांगोमाम• M.

६ •मुपवेतुश्चेति MSS.

दितिं वधिष्ट ॥ पिबत्तदकं दृणान्यत्त्वोमुत्सृजतेत्यथास्मा ओदन-
माहारयति ^१ तमश्नाति ब्रह्म त्वाश्नातु ब्रह्म त्वाश्नात्विति ^१
तच्चतुष्टयो ऽर्घ्यो दधि मधु घृतमाप इति ^१ पञ्चतय इत्येके
दधि पयो मधु घृतमाप इति ^१ ॥ ४४ ॥ त्रयोदशः ॥

ब्राह्मणो ह सोमार्थः शुक्लेन पिङ्गाक्षेण मूर्धभिन्नेन ^१ ५
विस्रवता पथि समाजगाम ^१ तः होवाच कथा ^२ विद्यां
भगवन्तमिति ^१ सोमो राजास्मीति हैनं प्रत्युवाच ^१ तं
मा कदध्वर्युरनैश्वयनविदभ्यसौषीद्यत्रो ^३ मा कदध्वर्युरनैश्वयन-
विदभिषुणोतीत्यमहं ^४ तत्र विस्रवाण्यसावसौ ब्राह्मणो नैश्वय-
नानि वेद ^१ तं गमिष्यामि ^१ स म ^५ इमान्वर्णान्स्व ^६ रोपयि- ^{१०}
ष्यतीति ^६ ^१ ते यत्रावभृथमवयन्ति ^७ तदौदुम्बरां शाखया
पलाशशाखया वा सुवेण वानाज्यलिप्तेन दध्ना पयसा वा
मधुमिश्रेण नैश्वयनैर्ऋजीषमभिजुङ्गति ^१ यत्ते ग्रावणा चिच्छिदुः
सोम राजन्नित्येतेनानुवाकेनाभिर्गाभिर्यदतो न ऊनमित्येतया

१ मूर्धभिन्नेन M Be ; मूर्धाभिषिक्तेन the other MSS.

२ Thus M . कथं the other MSS.

३ The reading कदध्व० is my conjecture. M reads: दृदध्व०, but a horizontal stroke has been put above the दृ, cancelling this aksara कृदध्व० Be 7; कृदध्व० the other MSS.— अभ्यसौषीद्यु my conjecture ; अभ्यसौषीद्यु M, अभ्यासौषीद्यु the other MSS.

४ दृदध्व० M ; दृदध्व० Be 7 ; कृदध्व० or कृदध्व० the other MSS.

५ om. M.

६ ब्राह्मणान् i. s. o. वर्षान् M ; •रोपयिष्यामीति M.

७ यत्रावभृथ० M.

च चतुर्दशभिर्दशजीषमभिजुहति ^१ ते यत्रावमृथः सःसिधेयु-
स्तान्ब्रूयाद्ये ^२ नु राजस्त्वचं भित्वा क्रूरं कृत्वेह ग्रावभिः । ॥ ४५ ॥

अशमयित्वा नैक्ष्यनैर्यन्त्येवैव ^३ कृतागसः ॥ ये सोममस-
स्यापः सःसाद्य सोमिनः ^४ । सःस्थितो न इत्यायन्त्यमुत्रैना-
५ न्दिनस्ति सः ॥ असिशूलैरुत्तुदन्ति यमस्य प्रतिषादने । यो
ऽशमयित्वा नैक्ष्यनैरथ नाकमधिरोहति ॥ वायुर्भूत्वा पवते
त्रिदिवं नाकमुत्तमम् । यः शमयित्वा नैक्ष्यनैरथ नाकमधि-
रोहति ॥ अध्वर्योर्यजमानस्य प्रतिप्रस्थातुरग्रीधः ^५ । ब्रह्मणो
होतुरुद्गात्वा राजैषां लोकमादत्ते न चाहौषुश्चतुर्दश ॥ ये
१० चतुर्दश जुहति दध् ^६ एताः सुवाङ्मतीः । नैषां राजा लोक-
मादत्ते न प्रजां नोत ^७ वाजिनम् ॥ आप्याययन्तो राजानं
ग्रावभिः क्रूरमृत्विजः । पयसा शमयन्तो ऽस्य जुहुतैव चतुर्द-
शेति ^१ ॥ ४६ ॥ चतुर्दशः ॥

अथ वै भवति ब्रह्मवादिनो वदन्ति स त्वै दर्शपूर्णमासौ
१५ यजेत य एनौ सेन्द्रौ यजेतेति ^१ वैमृधः पूर्णमासे ऽनुनिर्वाण्यो

१ यो i. s. o. ये M.

२ My conjecture : नैर्यन्त्येवैव M : नैस्तान्त्वेवं, जान्त्वेवं, जाःत्वेवं the other MSS.

३ सोमिनः M.

४ Thus Be 7 ; न्यातुराग्रीधः D Be ; thus also but अग्रः Be ;
न्यातेनेताग्रीधः M.

५ दध् Be 7, दध्ना the other MSS.

६ नोन M : नोह the other MSS.

दितिं वधिष्ट ॥ पिवत्तूदकं तृणान्यत्त्वोमुत्सृजतेत्यथास्मा ओदन-
माहारयति । तमश्नाति ब्रह्म त्वाश्नातु ब्रह्म त्वाश्नात्विति ।
तच्चतुष्टयो ऽर्घ्या दधि मधु घृतमाप इति । पञ्चतय इत्येके
दधि पयो मधु घृतमाप इति ॥ ४४ ॥ त्रयोदशः ॥

ब्राह्मणो ह सोमार्थः शुक्लेन पिङ्गाक्षेण मूर्धभिन्नेन^१ ५
विस्रवता पथि समाजगाम । तं होवाच कथा^२ विद्यां
भगवन्तमिति । सोमो राजास्मीति हैनं प्रत्युवाच । तं
मा कदध्वर्युरनैश्वयनविदभ्यसौषीद्यत्रो^३ मा कदध्वर्युरनैश्वयन-
विदभिषुणोतीत्यमहं^४ तत्र विस्रवाण्यसावसौ ब्राह्मणो नैश्वय-
नानि वेद । तं गमिष्यामि । स म^५ इमान्वर्णान्सुरोपयि- १०
ष्यतीति^६ । ते यत्रावभृथमवयन्ति^७ तदौदुम्बरां शाखया
पलाशशाखया वा सुवेण वानाज्यलिप्तेन दध्ना पयसा वा
मधुमिश्रेण नैश्वयनैर्ऋजीषमभिजुह्वति । यत्ते ग्राणा चिच्छिदुः
सोम राजन्नित्येतेनानुवाकेनाभिर्गोभिर्धत्तो न ऊनमित्येतया

१ मूर्धभिन्नेन M Be : मूर्धाभिषिक्तेन the other MSS.

२ Thus M. कथं the other MSS.

३ The reading कदध्व^० is my conjecture. M reads: तृडध्व^०, but a horizontal stroke has been put above the तृ, cancelling this aksara कृडध्व^० Be 7: कृडध्व^० the other MSS.— अभ्यसौषीद् my conjecture; अभ्यसौषीद् M, अभ्यासौषीद् the other MSS.

४ तृडध्व^० M: कृडध्व^० Be 7; कृध्वध्व^० or कृडध्व^० the other MSS.

५ om. M

६ ब्राह्मणान् i. s. o. वर्णान् M; उपयिष्यामीति M.

७ यत्रावभृथ^० M.

च चतुर्दशभिर्ऋज्वीषमभिजुहति ^१ ते यत्रावभृथः सःसिध्येयु-
स्ताम्ब्रूयाद्ये^२ नु राजस्त्वचं भित्वा क्रूरं कृत्वेह ग्रावभिः । ॥ ४५ ॥

अग्रमयित्वा नैक्ष्यनैर्यन्त्येवैव^३ कृतागसः ॥ ये सोममस-
स्थापः सःसाद्य सोमिनः^४ । सःस्थितो न इत्यायन्त्यमुत्रैना-
५ ण्डिनस्ति सः ॥ असिशूलैरुत्तुदन्ति यमस्य प्रतिषादने । यो
ऽग्रमयित्वा नैक्ष्यनैरथ नाकमधिरोहति ॥ वायुर्भूत्वा पवते
त्रिदिवं नाकमुत्तमम् । यः शमयित्वा नैक्ष्यनैरथ नाकमधि-
रोहति ॥ अध्वर्योर्यजमानस्य प्रतिप्रस्थातुरग्नीधः^५ । ब्रह्मणो
होतुरुद्गात् राजैषां लोकमादत्ते न चाहौषुश्चतुर्दश ॥ ये
१० चतुर्दश जुहति दध्न^६ एताः स्रवाङ्गतीः । नैषां राजा लोक-
मादत्ते न प्रजां नोत^७ वाजिनम् ॥ आप्याययन्तो राजानं
ग्रावभिः क्रूरमृत्विजः । पयसा शमयन्तो ऽस्य जुह्वतैव चतुर्द-
शेति ^१ ॥ ४६ ॥ चतुर्दशः ॥

अथ वै भवति ब्रह्मवादिनो वदन्ति स त्वै दर्शपूर्णमासौ
१५ यजेत य एनौ सेन्द्रौ यजेतेति ^१ वैमृधः पूर्णमासे ऽनुनिर्वाण्यो

१ यो i. s. o. ये M.

२ My conjecture : नैर्यन्त्येवैव M : नैस्तान्वेवं, जान्वेवं, जात्वेवं the other MSS.

३ सोमिनः M.

४ Thus Be 7 ; स्यातुरग्नीधः D Be ; thus also but म्रः Be ;
सातेनेताग्नीधः M.

५ दध्न Be 7, दध्ना the other MSS

६ नोन M : नोह the other MSS.

भवति । तेन पूर्णमासः सेन्द्र । ऐन्द्रं दध्यमावास्यायां । तेना-
 मावास्या सेन्द्रेति । केनो खिदनीजानस्य सेन्द्रौ भवत इत्यै-
 न्द्राग्नेन पुरोडाशेनेत्येव ब्रूयादित्यथ वै भवति देवा वै यद्यज्ञे
 ऽकुर्वत तदसुरा अकुर्वत । ते देवा एतामिष्टिमपश्यन्नाग्ना-
 वैष्णवमेकादशकपालं सरस्वत्यै चरुं सरस्वते चरुं । तां ५
 पौर्णमासं स्रुस्याथानुनिरवपन्ततो देवा अभवन्परासुरा । यो
 भ्रातृव्यवान्स्यात्स पौर्णमासं स्रुस्याथैतामिष्टिमनुनिर्वपेत्पौ-
 र्णमासेनैव वज्रं भ्रातृव्याय प्रहृत्याग्नावैष्णवेन देवताश्च यज्ञं च
 भ्रातृव्यस्य वृङ्क्त इति ब्राह्मणं । स एष भ्रातृव्यवतो यथाकाम-
 प्रयोगो^१ । मिथुनाङ्गशून्सारस्वताभ्यां । यावदेवास्यास्ति तत्सर्वं १०
 वृङ्क्त इति ब्राह्मणमथ वै भवति ॥ ४७ ॥

पौर्णमासीमेव यजेत भ्रातृव्यवान्नामावास्यामिति । स^२
 पौर्णमासौ पौर्णमासीमेव यजेत भ्रातृव्यवान्नामवास्यां ।
 हत्वा भ्रातृव्यं नाप्याययतीति ब्राह्मणं । तदेतस्तरणावगधं
 वापरोध्यावगधं^३ वेत्यथ वै भवति साकंप्रस्थायीयेन यजेत १५
 पशुकाम इत्येतयेष्ट्या यक्ष्यमाण उपकल्पयत औदुम्बरं
 महत्पात्रं प्रभूतमाज्यमित्यथ देवस्य त्वा सवितुः प्रसव इति^४
 प्रतिपदं कृत्वाग्नेयमष्टाकपालं निर्वपत्यैन्द्रमेकादशकपालमैन्द्रं

१ यथाकामंप्र० M.

२ om. M.

३ परोध्यावगधं M, omitting वा ; वापरोध्यावगधं all the other MSS.

४ इत्येवमेव M.

सांनाय्यं^१ प्रसिद्धमाग्नेयेन चरित्वाथेतरयोर्हविषोरौदुम्बरे
 महति पात्रे समवद्यन्नाहेन्द्रायानुब्रूहीति महेन्द्रायेति वा
 यदि महेन्द्रयाजी भवति^२ महता पूर्णं^३ होतव्यमित्यत्याक्र-
 म्याश्राव्याहेन्द्रं यजेति महेन्द्रमिति वा यदि महेन्द्रयाजी
 ५ भवति^४ वषट्कृते सहैव पात्रेण जुहोति^५ तप्त एवैनमिन्द्रः
 प्रजया पशुभिस्तर्पयतीति ब्राह्मणमथ वै भवति दारुपात्रेण
 जुहोति^६ न हि मृन्मयमाहुतिमानश^७ औदुम्बरं भवत्यूर्वा
 उदुम्बर ऊर्क् पशव^८ ऊर्जैवास्मा ऊर्जं पशूनवरुद्ध इति
 ब्राह्मणं^९ तदेतल्लभ्यावगधं^{१०} वा निर्वेदावगधं^{११} वेत्यथ वै
 १० भवति ॥ ४८ ॥

नागतश्रीर्महेन्द्रं यजेत^१ त्रयो वै गतश्रियः शुश्रुवान्यामणी
 राजन्यस्तेषां महेन्द्रो देवतेति^२ स^३ यो^४ ऽन्य^५ एतेभ्यो
 महेन्द्रमियच्छेत्^६ स संवत्सरमिन्द्रमिद्वाग्नये व्रतपतये पुरोडा-
 शमष्टाकपालं निर्वपति^७ सा प्रसिद्धेष्टिः संतिष्ठते^८ ऽथ
 १५ यामावास्यागच्छति तस्यां महेन्द्रं यजते^९ सो ऽत ऊर्ध्वं
 महेन्द्रयाज्येव भवत्यथ वै भवति संवत्सरमिन्द्रं यजेत^{१०} संवत्सरं
 हि व्रतं नाति^{११} स्वैवेनं देवतेज्यमाना भूत्या इन्द्रे वसीया-
 न्भवतीति ब्राह्मणमथ वै भवति संवत्सरस्य परस्तादग्नये व्रतपतये

१ Thus M ; •लभ्यावगतो Be : •लक्ष्मावगतो Be 7 UD : •लक्ष्मौवगतो B.

२ Thus M Be U ; •गंधं B Be 7 D.

३ M समपान्य i. s. o. स यो ऽन्य ।

४ Thus, •च्छेत्, all.

पुरोडाशमष्टाकपालं निर्वपेत्संवत्सरमेवैनं वृत्रं जघ्निवाःसमग्नि-
व्रतपतिव्रतमालम्भयति । ततो ऽधि कामं यजेतेति ब्राह्मणमथ
वै भवति ॥ ४६ ॥

नासोमयाजी संनयेदनागतं वा एतस्य पयो यो ऽसो-
मयाजी । यदसोमयाजी संनयेत्परिमोष एव सो ऽनृतं करो- ५
त्यथो परैव सिच्यते । सोमयाज्येव संनयेत्यथो वै सोमः पयः
सांनाय्यं । पयसैव पय आत्मन्वत्त इति ब्राह्मणमथ वै भवति
वि वा एतं प्रजया पशुभिरर्धयति वर्धयत्यस्य भ्रातृव्यं यस्य
हविर्निरुप्तं पुरस्ताच्चन्द्रमा अभ्युदेति । त्रिधा तण्डुलान्विभजेद्ये
मध्यमाः स्युस्तानग्नये दात्रे पुरोडाशमष्टाकपालं कुर्याद्ये १०
स्यविष्टास्तानिन्द्राय प्रदात्रे दधःश्वरुं । ये ऽणिष्टास्तान्विष्णवे
शिपिविष्टाय शृते चरुमिति । तस्या एता भवन्त्यग्ने दा
दाशुषे रयिं दा नो अग्ने प्रदातारः हवामहे प्रदाता वज्री
प्र तत्ते अद्य किमित्ते विष्णो परिचक्ष्यं । भूदितोन्वीजान-
स्याथानीजानस्य^१ । व्यापन्नयैव^२ पूर्वया यजते^३ ऽव्यापन्नयोत्त- १५
रया^३ । न द्वे यजेत । यत्पूर्वया संप्रति यजेतोत्तरया कृम्वट्
कुर्याद्यदुत्तरया संप्रति यजेत पूर्वया कृम्वट् कुर्यान्नेष्टिर्भवति
न यज्ञस्तदनु ह्रीतमुख्यपगल्भो जायत । एकामेव यजेत

१ भूदितोन्वीजान० all.

२ Thus MDU Be 7 : नस्याव्या० Be.

३ Thus M : यजेतव्यापन्नयैवोत्तरया BU : यजेताव्यापन्नयोत्तरया Be, thus
also but यजेते D. The avagraha added by me.

प्रगल्भो ऽस्य जायते । ऽनादृत्य तद्दे एव यजेत । यज्ञमुखमेव
 पूर्वयालभते । यजत उत्तरया । देवता एव पूर्वयावरुद्ध
 इन्द्रियमुत्तरया । देवलोकमेव पूर्वयाभिजयति मनुष्यलोक-
 मुत्तरया । भूयसो यज्ञक्रतूनुपैतीति ब्राह्मणमथ वै भवत्येषा
 ५ वै सुमना नामेष्टिर्यमद्येजानं पश्चाच्चन्द्रमा अभ्युदेत्यस्मिन्नेवास्मै
 लोके ऽर्धुकं भवतीति ब्राह्मणमथ वै भवति ॥ ५० ॥

दाचायणयज्ञेन सुवर्गकामो यजेत । पूर्णमासे संनयेन्मैत्रा-
 वरुण्यामिच्छयामावास्यायां यजेतेत्येतयेष्ट्या यक्ष्यमाण उप-
 कल्पयते ऽहतं वासो । ऽथ पौर्णमास्या उपवसथे ऽग्नये व्रतपतये
 १० पुरोडाशमष्टाकपालं निर्वपति । सा प्रसिद्धेष्टिः संतिष्ठते ।
 ऽथास्यैतदहरिन्द्राय वत्सा अपाकृता भवन्त्यैन्द्रं पयो दोहयि-
 त्वोपवसति सांनाय्यस्य वावृता तूष्णीं वाथ प्रातराग्नेयमष्टा-
 कपालं निर्वपत्यैन्द्रः सांनाय्यः । सा द्विहविरिष्टिः संतिष्ठते ।
 ऽत्रैतदैन्द्रः सांनाय्यः समुपह्वय भक्षयन्त्यथाहतं वासः परि-
 १५ धायापरपक्षं व्रतं चरति । तस्यैतद्भृतं नानृतं वदति न माः-
 समश्नाति न स्त्रियमुपैति नास्य पल्पलनेन वासः पल्पलयन्त्यथ
 यामावास्यागच्छति । तस्या उपवसथे ऽग्नये व्रतपतये पुरोडा-
 शमष्टाकपालं निर्वपति । सा प्रसिद्धेष्टिः संतिष्ठते । ऽथास्यै-
 तदहर्मित्रावरुणाभ्यां वत्सा अपाकृता भवन्ति । मैत्रावरुणं पयो
 २० दोहयित्वोपवसति सांनाय्यस्य वावृता तूष्णीं वाथ प्रातराग्नेय-

मष्टाकपालं निर्वपति मैत्रावरुणीमामिचाः^१ सा द्विहविरिष्टिः
 संतिष्ठते^१ वाजिनस्य काले वाजिनेन चरति^१ निधत्ते वासो^१
 विसृजते व्रतं^१ विसृष्टव्रत एतं^२ पूर्वपक्षं भवत्यथ पौर्णमास्या-
 गच्छत्युत्सीदति^१ व्रतपतिर्यदेवोर्ध्वं^१ व्रतपतेस्तेन प्रतिपद्यते^१
 तदेतत्संवत्सरावगधः^२ सोमसः^३ स्थम्^३ ॥ ५१ ॥

अथेडादध इत्याचक्षते^१ समानं वाससश्च व्रतपतेश्च^१
 तथैन्द्रं पयो दोहयित्वोपवसति सांनाय्यस्य वावृता तूष्णीं वाथ
 प्रातराग्नेयमष्टाकपालं निर्वपत्यग्रीषोमीयमेकादशकपालमैन्द्रः^१
 सांनाय्यः^१ सा त्रिहविरिष्टिः संतिष्ठते^१ ऽत्रैतदैन्द्रः^१ सांनाय्यः^१
 समुपह्वय भक्षयन्ति^१ तथाहतं वासः परिधायापरपक्षं व्रतं^{१०}
 चरत्यागच्छत्यमावास्या^१ ऽतस्या उपवसथे यजते^१ तथा
 मैत्रावरुणं पयो दोहयित्वोपवसति सांनाय्यस्य वावृता तूष्णीं
 वाथ प्रातराग्नेयमष्टाकपालं निर्वपत्यैन्द्रमेकादशकपालं मैत्रा-
 वरुणीमामिचाः^१ सा त्रिहविरिष्टिः संतिष्ठते^४ वाजिनस्य
 काले वाजिनेन चरति^१ निधत्ते वासो^१ विसृजते व्रतं^{१५}
 विसृष्टव्रत एतं^२ पूर्वपक्षं भवत्यथ पौर्णमास्यागच्छत्युत्सीदति

१ एवं M.

२ Thus M ; ०रावगंधं Be ; ०राववाध्यं Be 7 BDU.

३ ०सः^३ M.

४...४ Thus M only : the other MSS. are partly defective, partly corrupt

५ एवं M.

व्रतपतिर्यदेवोर्ध्वं व्रतपतेस्तेन प्रतिपद्यते । तदेतत्संवत्सरावगधः^१
सोमसंस्थम्^२ । ॥ ५२ ॥

अथ चतुश्चक्रो भ्रातृव्यवतो यज्ञः । समानं वाससश्चैव
व्रतपतेश्च । तथैवैन्द्रं पयो दोहयित्वोपवसति सांनाय्यस्य
५ वावृता तूष्णीं वाथ प्रातराग्नेयमष्टाकपालं निर्वपति सरस्वत
उपांशुयाजमग्नीषोमीयमेकादशकपालमैन्द्रं सांनाय्यं । सा
चतुर्हविरिष्टिः संतिष्ठते । त्रैतदैन्द्रं सांनाय्यं ममुपह्वय
भक्षयन्ति । तथैवाहतं वासः परिधायापरपक्षं व्रतं चरत्या-
गच्छत्यमावास्या । नैवोपवसथे यजते । तथैव मैत्रावरुणं पयो
१० दोहयित्वोपवसति सांनाय्यस्य वावृता तूष्णीं वाथ प्रातराग्नेय-
मष्टाकपालं निर्वपति सरस्वत्या उपांशुयाजमैन्द्रमेकादश-
कपालं मैत्रावरुणीमामिच्छां । सा चतुर्हविरिष्टिः संतिष्ठते ।
वाजिनस्य काले वाजिनेन चरति । निधत्ते वासो । विसृजते
व्रतं । विसृष्टव्रत एतं^३ पूर्वपक्षं भवत्यथ पौर्णमास्यागच्छत्यु-
१५ त्सीदति व्रतपतिर्यदेवोर्ध्वं व्रतपतेस्तेन प्रतिपद्यते । तदेतत्सं-
वत्सरावगधः^१ सोमसंस्थम्^२ । ॥ ५३ ॥

स एष चतुश्चक्रो भ्रातृव्यवतो यज्ञः । स यथा ह वा
इदमनश्चतुश्चक्रं व्यवघ्नानमेत्येव^४ ह वा एष एतेन यज्ञक्रतु-

१ Thus M ; •संवत्सरावगंधं Be ; •संवत्सरावरार्थे the other MSS.

२ •संस्थं M.

३ एवं M.

४ Thus M ; व्यवघ्नानं एत्ये० Be BU ; व्यवघ्नान एत्ये० Be 7 D.

नेष्टा पाशानं भ्रातृव्यं व्यवज्ञान एति । स एष वसिष्ठयज्ञः
 केशियज्ञः सार्वसेनियज्ञो । वसिष्ठो ह यत्र सौदासानभिच-
 चारैव५ हैनानभिचचार । केशी ह यत्र खाण्डिकमभिचचा-
 रैव५ हैनमभिचचार । सार्वसेनिर्ह यत्र भ्रातृव्यानभिचचारैव५
 हैनानभिचचार । ॥ ५४ ॥ पञ्चदशः ॥

चातुर्मास्यैः सोमैर्यज्यमाणो भवति । स द्वयान्संभारानुप-
 कल्पयत आग्निष्टोमिका५श्च वैश्वदेवसंभारा५श्च । स१ पुरस्ता-
 त्फाल्गुन्यै१ वा चैत्र्यै वा पौर्णमास्या आमावास्येन हविषेष्टा
 दीक्षते । तस्यापरिमिता२ दीक्षास्ति स उपसदः । स तथा
 राजानं क्रीणाति यथा मन्यते पौर्णमास्यै मे यज्ञिये४ ऽहन्सुत्या १०
 संपत्स्यत इति । तस्य तथा संपद्यते । प्रसिद्धेन कर्मणोपवसथा-
 देत्यथास्यैतदहर्विश्वेभ्यो देवेभ्यो वत्सा अपाकृता भवन्ति ।
 वैश्वदेवं पयो दोहयति सांनाय्यस्य वावृता तूष्णीं वाथ
 वसतीवरौः परिहृत्य पया५सि विशिष्योपवसन्त्यथ प्रातस्त्रि-
 वृद्धर्हिस्तदेकवदेव५ स्तृणात्यथाग्नेयं पशुमुपाकरोति । तस्य १५
 वैश्वदेव उपालम्भ्यो भवति । तस्य प्रातःसवनीयाननुवर्तन्ते
 वैश्वदेवहवी५षि । प्रैषवन्तः सवनीया । अनुब्रूहि यजेतीतरे-

१ Thus MD Be 7 ; वैश्वदेविकसंभा० Be BU.

२ Thus M : स om. B Be ; पुरस्तात् om. B Be 7 DU.

३ Thus M Be 7 : तस्या अपरि० Be BUD.

४ Thus MDU : यज्ञिये the other MSS.

५ भवति Be BU ins. after बर्हिस् ।

षा५ हविषामृजुधा त्रिवृदग्निष्टोमः संतिष्ठते । पुरस्ताद्धाना-
 सोमानां वाजिनेन चरति । समानं कर्मावभृथात्प्रसिद्धो
 ऽवभृथ । उदयनीययेष्टेष्टा मैत्रावरुणौ वशामुपाकरोति ।
 तस्यै द्यावापृथिव्योपालम्भ्या भवति । तयोः प्रसिद्धं वपाभ्यां
 ५ चरित्वा पशुपुरोडाशौ निर्वपति । संतिष्ठते यथा द्विपशुः
 पशुबन्धस्तथाथ पौर्णमासवैमृधाभ्यामिष्टेत्युक्तमेतदथातश्चतुर्षु
 मासेषु ॥ ५५ ॥

वरुणप्रघासाभ्या५ सोमाभ्यां यक्ष्यमाणो भवति । दौचते ।
 तस्यापरिमिता दौचा द्वादशोपसदः । स तथा राजान
 १० क्रीणाति यथा मन्यते पौर्णमास्यै मे यज्ञिये१ ऽहन्दितीयमहः
 संपत्स्यत इति । तस्य तथा संपद्यते । प्रसिद्धेन कर्मणोपवस-
 थादेत्यथास्यैतदहर्मरुद्भ्यो वत्सा अपाकृता भवन्ति । मारुतं
 पयो दोहयति सांनाय्यस्य वावृता तूष्णीं वाथ वसतीवरौः
 परिहृत्य पया५मि विशिष्योपवसन्त्यथ प्रातराग्नेयं पशुमुपा-
 १५ करोति । तस्य मारुत उपालम्भ्यो भवति । तस्य प्रातःसवनी-
 याननुवर्तन्ते सप्त वरुणप्रघासहवी५षि । स यत्र प्रातःसवने
 धिष्णियान्विहरति तदजस्रं मार्जालीयं करोति । समासन्नेषु
 हविःषु गार्हपत्ये करम्भपात्राण्यभिपर्यग्निकृत्वा तैर्मार्जालीये
 प्रचरति । प्रैषवन्तः सवनीया । अनुब्रूहि यजेतौतरेषा५
 २० हविषामृजुधा पञ्चदश उक्थ्यः संतिष्ठते । ऽहीनसंततिं करो-

त्यथास्यैतदहर्वरुणाय वत्सा अपाकृता भवन्ति । वारुणं पयो
 दोहयति सांनाय्यस्य वावृता तूष्णीं वाथ वसतीवरौः परि-
 हृत्य पयांसि विशिष्योपवसन्त्यथ प्रातराग्नेयं पशुमुपा-
 करोति । तस्य वारुण उपालम्भो भवति । तस्य प्रातःसव-
 नीयाननुवर्तेते वारुणौ च कायश्च^१ । प्रेषवन्तः सवनीया ।
 अनुब्रूहि यजेतीतरयोर्हविषोऽजुधा सप्तदश उक्थ्यः संतिष्ठते ।
 पुरस्ताद्धानासोमानां वाजिनाभ्यां चरति । समानं कर्माव-
 मृथादथैतस्मिन्नवमृथ उपाददते वारुण्यै निष्कासं तुषानिति ।
 वारुणस्य वारुण्यामिचाध्वदानीया भवत्यृजीषेण सह तुषांसं-
 प्रकिरन्ति । प्रसिद्धो ऽवमृथ । उदयनीययेच्छेष्टा मैत्रावरुणौ ।
 वशामुपाकरोति । तस्यै कायोपालम्भो^२ भवति । तयोः
 प्रसिद्धं वपाभ्यां चरित्वा पशुपुरोडाशौ निर्वपति । संतिष्ठते
 यथा द्विपशुः पशुबन्धस्तथाथ पौर्णमासवैमृधाभ्यामिष्टेत्युक्तमे-
 तदथातश्चतुर्षु मासेषु ॥ ५६ ॥

साकर्मधैः सोमैर्यज्यमाणो भवति । दौचते । तस्यापरिमिता ।
 दौचा द्वादशोपसदः । स तथा राजानं क्रीणाति यथा मन्यते
 पौर्णमास्यै मे यज्ञिये ऽहन्तृतीयमहः संपत्स्यत इति । तस्य तथा
 संपद्यते । प्रसिद्धेन कर्मणोपवसथादेत्यथ वसतीवरौः परिहृत्य
 पयांसि विशिष्योपवसन्त्यथ प्रातराग्नेयं पशुमुपाकरोति ।

१ काया च M.

२ Thus M Be 7 : काय उपालम्भो or कायोपालम्भो the other MSS.

- तस्यानीकवत उपालम्भो भवति । तस्य प्रातःसवनीयाननु-
वर्तत आनीकवतः । प्रैषवन्तः सवनीया । अनुब्रूहि यजे-
त्यानीकवतस्य । माध्यन्दिनीयाननुवर्तते सांतपनः । प्रैषवन्तः
सवनीया । अनुब्रूहि यजेति सांतपनस्यर्जुधैकविंश उक्थ्यः
५ संतिष्ठते । ऽहीनसंसतिं करोत्यथ वसतीवरीः परिहृत्य
पयांसि विशिष्योपवसन्त्यथ सायं गृहमेधीयेन चरत्यथापर-
रात्रे पूर्णदर्वेण^१ चरत्यथ प्रातराग्नेयं पशुमुपाकरोति । तस्य
क्रेडिन उपालम्भो भवति । तस्य प्रातःसवनीयाननुवर्तते
क्रेडिनः । प्रैषवन्तः सवनीया । अनुब्रूहि यजेति क्रेडिनस्यर्जुधा
१० त्रिणव उक्थ्यः संतिष्ठते । ऽहीनसंसतिं करोत्यथ वसतीवरीः
परिहृत्य पयांसि विशिष्योपवसन्त्यथ प्रातराग्नेयं पशुमुपा-
करोति । तस्य प्राजापत्यस्वरूप उपालम्भो भवति । तस्य
प्रातःसवनीयाननुवर्तन्ते महाहवींषि । प्रैषवन्तः सवनीया ।
अनुब्रूहि यजेतीतरेषां हविषां । तृतीयसवनीयाननुवर्तन्ते
१५ महापितृयज्ञहवींषि । स यत्र तृतीयसवने धिष्णियान्वि-
हरति तदजस्रं मार्जालीयं करोति । समासन्नेषु हविःषु
गार्हपत्ये महापितृयज्ञहवींषि अपयित्वा तैर्मार्जालीये प्रच-
रति । प्रैषवन्तः सवनीया । अनुब्रूहि यजेतीतरेषां हविषा-
मृजुधा त्रयस्त्रिंश उक्थ्यः संतिष्ठते । पुरस्ताद्धानासोमानां
२० त्रैयम्बकैश्चरति । समानं कर्मावमृथात्प्रसिद्धो ऽवमृथ । उदय-

नीययेद्येद्वा मैत्रावरुणौ वशामुपाकरोति । तस्यै वैश्वकर्मण्युपा-
 स्रम्भ्या^१ भवति । तयोः प्रसिद्धं वपाभ्यां चरित्वा पशुपुरो-
 डाशौ निर्वपति । तावनुवर्तत आदित्यः । प्रैषवन्तौ पशुपुरो-
 डाशावनुब्रूहि यजेत्यादित्यस्य । संतिष्ठते यथा द्विपशुः
 पशुवन्धस्तथाथ पौर्णमासवैमृधाभ्यामिद्वेत्युक्तमेतदधातस्यतुर्षु ५
 मासेषु ॥ ५७ ॥

शुनासीरीयेण सोमेन यक्ष्यमाणो भवति । दीक्षते ।
 तस्यापरिमिता दीक्षास्तिस्त्र उपसदः । स तथा राजानं
 क्रीणाति यथा मन्यते पौर्णमास्ये मे यज्ञिये ऽहन्सुत्या संप-
 त्यत इति । तस्य तथा संपद्यते । प्रसिद्धेन कर्मणोपवसथादे- १०
 त्यथ वसतीवरीः परिहृत्य पयाःसि विशिष्योपवसन्त्यथास्यैताः
 रात्रिं वायवे वत्सा अपाकृता भवन्ति । प्रातर्वायव्यं पयो
 दोहयति सांनाय्यस्य वावृता तूष्णीं वाथाग्नेयं पशुमुपा-
 करोति । तस्यैन्द्र ऋषभ उपास्रम्भ्यो भवति । तस्य प्रातः-
 सवनीयाननुवर्तन्ते शुनासीरीयहवीःसि । प्रैषवन्तः सवनीया । १५
 अनुब्रूहि यजेतीतरेषाः हविषामृजुधा ज्योतिरग्निष्टोमः
 संतिष्ठते । समानं कर्मावभृथात्प्रसिद्धो ऽवमृथ । उदयनीय-
 येद्येद्वा मैत्रावरुणौ वशामुपाकरोति । तस्यै^२ सौर्युपास्रम्भ्या^३
 भवति । तयोः प्रसिद्धं वपाभ्यां चरित्वा पशुपुरोडाशौ

१ Thus Be 7 ; °कर्मण्योपा° Be ; °कर्मण उपास्रम्भ्यो M.

२ तस्यै MU Be ; तस्याः Be 7 D ; B om.

३ Thus Be 7 ; सौर्योपास्रम्भ्या M ; सौर्य उपास्रम्भ्यो Be U.

निर्वपति ' संतिष्ठते यथा द्विपशुः पशुबन्धस्तथाथ पौर्णमास-
वैमृधाभ्यामिद्वेत्युक्तमेतत् ' ॥ ५८ ॥ षोडशः ॥

- अथातो ज्योतिरयनमित्याचक्षते ' वैश्वदेवेन सोमेन
यक्ष्यमाणो भवतीति समानी प्रतिपर्देतावदेव नाना ' चित्र-
५ दमुत्राग्निष्टोमो ' ज्योतिरिहायातश्चतुर्षु मासेषु वरुणप्रघासेन
सोमेन यक्ष्यमाणो भवति ' दीक्षते ' तस्यापरिमिता दीक्षाः
षडुपसदः ' स तथा राजानं क्रीणाति यथा मन्यते पौर्ण-
मास्यै मे यज्ञिये ऽहन्सुत्या संपत्यत इति ' तस्य तथा संप-
द्यते ' प्रसिद्धेन कर्मणोपवसथादेत्यथास्यैतदहर्दया वत्सा अपा-
१० कृता भवन्ति मरुद्भ्यो वरुणायेति ' द्वयं पयो दोहयति
सांनायस्य वावृता तूष्णीं वाथ वसतीवरीः परिहृत्य
पयांश्चि विग्निष्ठोपवसन्त्यथ प्रातराग्नेयं पशुमुपाकरोति '
तस्य मारुतो वारुण इत्युपास्यम्भौ भवतरुस्य प्रातःसवनीया-
ननुवर्तन्ते सप्त वरुणप्रघासहवींश्चि ' स यत्र प्रातःसवने
१५ धिष्णियान्विहरति तदजस्रं मार्जालीयं करोति ' समासकेषु
हविःषु गार्हपत्ये करम्भपात्राण्यभिपर्यग्निकृत्वा तैर्मार्जालीये
प्रचरति ' प्रैषवन्तः सवनीया ' अनुब्रूहि यजेतीतरेषां
हविषां ' माध्यन्दिनीयाननुवर्तते ' वारुणी च कायश्च ' प्रैषवन्तः
सवनीया ' अनुब्रूहि यजेतीतरयोर्हविषोर्हजुधा ज्योतिरुक्थः
२० संतिष्ठते ' समानमुत्तरं कर्म यथा द्विरात्रे तथायातश्चतुर्षु
मासेषु ॥ ५९ ॥

साकमेधेन सोमेन यक्ष्यमाणो भवति । दीचते । तस्या-
परिमिता दीचाः षडुपसदः । स तथा राजानं क्रीणाति
यथा मन्यते पौर्णमास्यै मे यज्ञिये ऽहन्सुत्या संपत्स्यत इति ।
तस्य तथा संपद्यते । प्रसिद्धेन कर्मणोपवसथादेत्यथ वसती-
वरीः परिहृत्य पयांसि विशिष्योपवसन्त्यथ प्रातराग्नेयं पशु- ५
मुपाकरोति । तस्यानीकवतः क्रैडिनः प्राजापत्यस्त्रपर इत्युपा-
लभ्या भवन्ति । तस्य प्रातःसवनीयाननुवर्तत आनीकवतः ।
प्रैषवन्तः सवनीया । अनुब्रूहि यजेत्यानीकवतस्य । माध्यन्दि-
नीयाननुवर्तते सांतपनः । प्रैषवन्तः सवनीया । अनुब्रूहि
यजेति सांतपनस्य । तृतीयसवनीयाननुवर्तन्ते^१ गृहमेधीय- १०
प्रमृतीनि महाहवींषि । स यत्र तृतीयसवने धिष्णिष्या-
न्विहरति तदजस्रं मार्जालीयं करोति । महाहविर्भिश्चरित्वा
गार्हपत्ये महापितृयज्ञहवींषि अपयित्वा तैर्मार्जालीये प्रच-
रति^२ । प्रैषवन्तः सवनीया । अनुब्रूहि यजेतीतरेषां हवि-
षामृजुधा ज्योतिरुक्थ्यः संतिष्ठते । समानमुत्तरं कर्म यथा १५
त्रिरात्रे तथा । स उवेव^३ शुनासीरीयः । ॥ ६० ॥ सप्तदशः ॥
अथातो महायज्ञ^४ इत्याचचते । ज्योतिरतिरात्र इत्येक
आहुर्दीचते । तस्यापरिमिता दीचा द्वादशोपसदः । स तथा

१ Thus MD; •वर्तते the other MSS.

२ •रति Be Be 7 DU.

३ Thus M; उवेव Be 7; उक्थेन Be BDU.

४ Thus M Be BU Keś.; महापितृयज्ञ Be 7 D.

राजानं क्रीणाति यथा मन्यते पौर्णयास्यै मे यज्ञिये ऽहन्सुत्या
संपत्स्यत इति ^१ तस्य तथा संपद्यते ^१ प्रसिद्धेन कर्मणोपवसथा-
देत्यथास्यैतदहस्त्रया वत्सा अपाकृता भवन्ति विश्वेभ्यो देवेभ्यो
मरुद्भ्यो वरुणायेति ^१ त्रयं पथो दोहयति सांनाय्यस्य वावृता
५ तूष्णीं वाथ वसतीवरीः परिहृत्य पथाऽसि विशिष्योप-
वसन्त्यथ ^१ प्रातस्त्रिवृद्धिस्तदेकवदेव ^२ स्तृणात्यथाग्नेयं पशुमुपा-
करोति ^१ तस्य वैश्वदेवो मारुतो वारुण आनीकवतः क्रैडिनः
प्राजापत्यसूपर ऐन्द्र ऋषभ इत्युपास्रग्भ्या भवन्ति ^१ तस्य
प्रातःसवनीयाननुवर्तन्ते वैश्वदेवहवीऽसि ^१ प्रैषवन्तः सवनीया ^१
१० अनुब्रूहि यजेतीतरेषाऽ हविषां ^१ माध्यन्दिनीयाननुवर्तन्ते
सर्वाणि वरुणप्रघासहवीऽसि ^१ ॥ ६१ ॥

स यत्र माध्यन्दिनीये सवने धिष्णियान्विहरति तदजस्रं
मार्जालीयं करोति ^१ समासनेषु हविःषु गार्हपत्ये करम्भ-
पात्राण्यभिपर्यग्निकृत्वा तैर्मार्जालीये प्रचरति ^१ प्रैषवन्तः सव-
१५ नीया ^१ अनुब्रूहि यजेतीतरेषाऽ हविषां ^१ तृतीयसवनीया-
ननुवर्तन्त आनीकवतप्रमृतीनि महाहवीऽसि ^१ स यत्र तृतीय-
सवने धिष्णियान्विहरति तदजस्रं मार्जालीयं करोति ^१

१ Between प्रातस् and त्रिवृद् Be 7 has the following words : (प्रात-)
राग्नेयं पशुमुपाकरोति तस्यानीकवतः क्रैडिनः प्राजापत्यसूपर इत्युपास्रग्भ्या भवन्ति
तस्य प्रातःसवनीयाननुवर्तन्त आनीकवतः प्रैषवन्तः सवनीया अनुब्रूहि यजेत्यानीकवत-
(स्त्रिवृद्) ।

२ Thus (एकवदेव) M Be 7 ; एकधैव Be U : एकवैव B : D om.

महाहविर्भिश्चरित्वा गार्हपत्ये महापितृयज्ञहवोषि अपयित्वा
 तैर्माजालीये प्रचरति । प्रैषवन्तः सवनीया । अनुब्रूहि यजे-
 तीतरेषां हविषामृजुधा ज्योतिरतिरात्रः संतिष्ठते । पुरस्ता-
 द्दानासोमानां वाजिनैश्चरित्वा त्रैयम्बकैश्चरति^१ । समानं कर्मा-
 वमृथादथैतस्मिन्नवमृथ उपाददते वारुण्ये निष्कासं तुषा- ५
 निति । वारुणस्य वारुण्यामिच्छाध्वदानीया भवत्यृजीषेण सह
 तुषान्संप्रकिरन्ति^२ । प्रसिद्धो ऽवमृथ । उदयनीययेच्छेष्टा मैत्रा-
 वरुणौ वशामुषाकरोति । तस्यै द्यावापृथिव्या काया वैश्वकर्मणी
 सौरौत्युपालम्भ्या भवन्ति । तासां प्रसिद्धं वपाभिश्चरित्वा
 पशुपुरोडाशान्निर्वपति । ताननुवर्तन्त आदित्यप्रभृतीनि १०
 शुनासौरौयहवोषि । प्रैषवन्तः पशुपुरोडाशा । अनुब्रूहि
 यजेतीतरेषां हविषां । संतिष्ठते यथा पञ्चपशुः पशुबन्धस्त-
 थाथ पौर्णमासवैमृधाभ्यामिष्टा यजमानायतन उपविश्य त्रेष्टा
 श्रलत्या लोहितायसस्य च चुरेण शीर्षन्नि च वर्तयते परि
 च वपते पुरस्तादेवाग्रे ऽथ दक्षिणतो ऽथ पश्चादथोत्तरतो १५
 ऽथोपरिष्ठात्संतिष्ठन्ते चातुर्मास्याः सोमाः संतिष्ठन्ते चातुर्मास्याः
 सोमाः । ॥ ६२ ॥ अष्टादशः ॥

॥ इति सप्तदशः प्रश्नः^३ ॥

१ संबकै. MSS.

२ •किरन्ति M.

३ अथ (r. इति) बौधायन उत्तरतत्सूत्रे प्रथमः प्रश्नः U.

बृहस्पतिसवेन यक्ष्यमाणो भवति ^१ स उपकल्पयते ऽश्व-
 चतुस्त्रिंशद् दक्षिणाः कृष्णाजिनः सुवर्णरजतौ च रुक्मौ
 पर्णमयं पात्रमाज्यमभिषेचनायाथ वै ब्राह्मणं भवति परिस्रजौ
 होता भवत्यरुणो मिर्मिरस्त्रिशुक इत्येष ह वै परिस्रजौ यः
 ४ खलतिः परिकेश्यो ^२ ऽथ ^३ हैष मिर्मिरो यः शुक्रो विक्लिध-
 स्तिलकवान्पिङ्गाचो ^४ ऽथ हैष त्रिशुक्रो यस्त्रिवेदो ^५ दीचते
 तस्यैकरात्रीणस्य सोमं क्रीणन्ति ^६ तिस्र उपसदस्तायते
 त्रिवृदग्निष्टोमो रथंतरसामा प्रवर्ग्यवाग्गायत्रीध्वेक स्तोमः
 प्रज्ञातं देवसुवाः हविषां करणं ^७ तस्य बार्हस्पत्यो ^८ ऽतिग्राह्यो
 १० बार्हस्पत्यः पशुरुपालम्भ्यः ^९ समानमाभिषेकस्य कालादभिषेकस्य
 काले यजमानायतने कृष्णाजिनं प्राचीनधीवमुत्तरलोमोप-
 स्तृणाति ^{१०} तद्यजमानं प्राञ्चमुपवेश्य सुवर्णरजताभ्याः रुक्माभ्यां
 पर्युपास्य पर्णमये पात्र आज्यमानीयाभिषिञ्चति बृहस्पतिः
 प्रथमं जायमानो महो ज्योतिषः परमे व्योमन् । सप्तास्यसु-
 १५ विजातो रवेण वि सप्तरश्मिरधमत्तमाः षि ॥ देवस्य त्वा
 सवितुः प्रसवे ऽश्विनोर्वाङ्म्यां पूष्णो हस्ताभ्याः सरस्वत्यै वाचो
 यन्तुर्यन्त्रेण बृहस्पतिसवेनाभिषिञ्चामीति ^{११} समुन्मृष्टे समुत्क्रो-
 शन्तीति ^{१२} समानमा मुखस्य विमार्जनात् ^{१३} ॥ १ ॥

१ Thus MB Be; परिकेश्यय the other MSS.

२ Thus D; तिलकावा० M Be 7 U; तौलकावा० Be; तौलकावा० B.

३ Thus M; त्रिवेदो the other MSS.

४ Thus M Be 7 D; पत्यस्यतिपा० Be BU.

५ M reads: समुत्क्रोशन्त्यभ्यषेचतायमसौ + बृहस्पतिसवेनेति ।

तस्य प्रातःसवने सन्नेषु नाराश॑सेध्वेकादश दक्षिणा
नीयन्त । एकादश माध्यंदिने सवने सन्नेषु नाराश॑सेध्वंश-
द्वादशास्तृतीयसवने सन्नेषु नाराश॑सेषु । माध्यंदिन एव
सवने ऽश्वं दद्यादिति ह स्माह मौद्गल्यः । स वा एष॑ नैमार्जनो॑
यज्ञः । स यथा ह वा दयं गैरेयी॑ नदी॑ निमृजत्येव॑ २ ह ५
वा एष एतेन यज्ञक्रतुनेष्टा पाप्मानं भ्रातृव्यं निमृजन्नेति॑ ३ । स
एतस्मिन्नेव पूर्वपक्षे चतुष्टोमेनाग्निष्टोमेन यजेत पुरा भेषाच्छान्त्यै ।
राजा राजसूयेनेजान इच्छति बृहस्पतिसवेनाभिषिच्येति॑ ४ ।
तदु वा आङ्गर्न वै राजसूयाभिषिक्तो ऽन्येन यज्ञक्रतुनाभिषि-
च्येताप्रत्यवरोही ह॑ भवतीत्युभाभ्यां ब्रह्मचत्राभ्यामभिषिच्या॑ १०
इत्यभिषिच्येतेवेति॑ ५ । दीचते । तस्य तिस्रो दीक्षास्तिस्र
उपसदः । समानमाभिषेकस्य कालाद्भिषेकस्य काले माध्यंदि-
नीया एवैनं चमसा निमृजन्तो यन्ति । चतुर्विंश एष भवति ।

१ Thus M Be 7 D ; एषसवनैमार्जनो BU ; एष सवोघनिर्मार्जनो Be.

२ Thus M ; गैरेयी the other MSS. (U गैरेयीर्) ।

३ नदी निमृजत्येव॑ M ; नदीनिमृजत्येव॑ B ; नदीनिमृजत्येव॑ Be 7 D ;
नदीनिमृजत्येव॑ U ; नदी तौत्वा पांसुनिमृजत्येव॑ Be. Read perhaps :
नदी निमृजन्त्येव॑ i.e. निमृजन्तो एति, cp. *infra* निमृजन्नेति ।

४ निमृजन्नेति Be 7.

५ Thus MD Be 7 ; ०भिषिच्येति Be U ; ०भिषिच्येतेति B.

६ om. M.

७ Thus M only ; ०भिषिच्यात इत्यभिषिच्येतेवेति U Be 7 D ; ०भिषिच्यात
इत्यभिषिच्येतेति B ; ०भिषिच्याभिषिच्येतेवेति Be.

राजा राजसूयेन यक्ष्यमाण आधायति^१ त्रिषु वर्णेष्वभिषिक्ते-
 ध्वधभिषिच्येय^२ पुरोहिते स्थपतौ सूत इति^३ पुरोहितो
 दीचते^४ तस्य तिस्रो दीक्षास्तिस्र उपसदः^५ समानमाभिषेकस्य
 कालाद्भिषेकस्य काले शुक्रामन्थिनोः स्रुत्वावेणाभिषिञ्चति^६

५ चतुष्टोम एष भवति^७ ॥ २ ॥

स्थपति^८ स्थपतिषवेन यक्ष्यमाणो भवति स उपकल्पयत
 आर्षभं चर्म सुवर्णरजतौ च रुक्मात्रौदुम्बरं पात्रं दध्भिषेच-
 नाय^९ दीचते^{१०} तस्य तिस्रो दीक्षास्तिस्र उपसदः^{११} आग्नेयस्य
 मारुती षुश्रिः षष्ठौह्युपालम्भ्या भवति^{१२} सप्त हवींषि

१० प्रातःसवनीयाननुवर्तन्ते यदाग्नेयो भवत्यग्निमुखाद्भृद्विरित्ये-
 तानि^{१३} समानमाभिषेकस्य कालाद्भिषेकस्य काले यजमाना-
 यतन आर्षभं चर्म प्राचीनग्रीवमुत्तरलोमोपस्तृणाति^{१४} तद्यज-
 मानं प्राञ्चमुपवेश्य सुवर्णरजताभ्यां रुक्माभ्यां पर्युपास्यौदुम्बरे
 पात्रे दधानीयाभिषिञ्चति देवस्य त्वा सवितुः प्रसवे ऽश्विनो-

१५ बाङ्गभ्यां पूष्णो हस्ताभ्यां सरस्वत्यै वाचो यन्तुर्यन्त्रेण
 स्थपतिषवेनाभिषिञ्चामीति^{१६} समुन्मृष्टे समुत्क्रोशन्तीति समानमा
 मुखस्य विमार्जनात्स^{१७} एष स्थपतिषवः सप्तदशो ऽग्निष्टोम^{१८} एष
 एव स्थपतिषव^{१९} एष वैश्यसव^{२०} एष माससवो^{२१} मासा
 हैनेनातः^{२२} पूर्वमीजिरे^{२३} ॥ ३ ॥

१ ०ध्यायतीति M.

२ Thus MD Be 7: ०विच्येषु Be BU.

३ om. Be BU.

४ वैश्यस्य सव Be 7.

५ i. s. o. अतः Be 7 अत्र, D अत्रं ।

सूतः^१ सूतसवेन यक्ष्यमाणो भवति स उपकल्पयते
 कृष्णाजिनः सुवर्णरजतौ च रुक्मौ पर्णमयं पात्रं हिरण्यं
 द्रुतमभिषेचनाय^१ दौचते^१ तस्य तिस्रो दौचास्तिस्र उप-
 सदो^१ ऽष्टौ हवीःषि प्रातःसवनीयाननुवर्तन्ते यदाग्नेयो
 भवत्याग्नेयो वै ब्राह्मण इत्येतानि^१ समानमाभिषेकस्य^५
 काष्ठादभिषेकस्य काले यजमानायतने कृष्णाजिनं प्राचीन-
 ग्रीवमुत्तरलोमोपस्तृणाति^१ तद्यजमानं प्राञ्चमुपवेश्य सुवर्ण-
 रजताभ्यां रुक्माभ्यां पर्युपास्य पर्णमये पात्रे द्रुतमानीय
 हिरण्येनोत्पूयाभिषिञ्चति देवस्य त्वा सवितुः प्रसवे ऽश्विनो-
 र्बाहुभ्यां पूष्णो हस्ताभ्यां सरस्वत्यै वाचो यन्तुर्यन्त्रेण सूतस-^{१०}
 वेनाभिषिञ्चामीति^१ समुन्मृष्टे समुत्क्रोशन्तीति समानमा
 मुखस्य विमार्जनात्स एष सूतसवः सप्तदशो ऽग्निष्टोम^१ एष
 एव सूतसव^१ एष ग्रामणीसव^२ एष ऋतुसव^१ ऋतवो
 जैनेनातः पूर्वमीजिरे^१ ॥ ४ ॥ प्रथमः ॥

सोमसवेन यक्ष्यमाणो भवति स उपकल्पयते सौमीः^{१५}
 सूतवशां कृष्णाजिनः सुवर्णरजतौ च रुक्मौ पर्णमयं पात्रं
 पयो ऽभिषेचनायाथ वै ब्राह्मणं भवति यत्किंच राजसूयमृते
 सोमं तत्सर्वं भवतीति^१ स आमावासेन हविषेद्वाष्टावहान्यानु-
 मतप्रभृतिभिरेति संवत्सरं चातुर्मास्यैः सप्तेन्द्रतुरीयप्रभृतिभिरथ
 रत्विनाः हविर्भिर्यजते^१ ऽथ देवसुत्राः हविर्भिर्यजते^{१०}

१ om. M.

२ ग्रामणि. M Be.

- ऽथैतां सौमीं सूतवशामालभते^१ । तस्या असमुदिते
यजमानायतने कृष्णाजिनं प्राचीनग्रीवमुत्तरलोमोपसृणाति ।
तद्यजमानं प्राञ्चमुपवेश्य सुवर्णरजताभ्यां रुक्माभ्यां पर्युपास्य
पर्णमये पात्रे पथ आनीयाभिषिञ्चत्यषाढं^२ युत्सु पृतनासु
५ प्रप्रिं सुवर्षामप्लां वृजनस्य गोपाम् । भरेषुजां सुचितिं
सुश्रवसं जयन्तं त्वामनु मदेम सोम ॥ देवस्य त्वा सवितुः प्रसवे
ऽश्विनोर्बाहुभ्यां पूष्णो हस्ताभ्यां सरस्वत्यै वाचो यन्तुर्यन्त्रेण
सोमसवेनाभिषिञ्चामीति । समुन्मृष्टे समुत्क्रोशन्तीति समा-
नमा मुखस्य विमार्जनादथ स्रंसृपां हविर्भिर्यजते । ऽथ
१० पञ्चहविषा दिशामवेद्या यजते । ऽथ द्विपशुना पशुबन्धेन
यजते । ऽथ सात्यदूतानां हविर्भिर्यजते । ऽथ पूर्वैः प्रयुजां
हविर्भिर्यजते । ऽथ पौर्णमासवैमृधाभ्यामिद्धोत्तरैः प्रयुजां
हविर्भिर्यजते । ऽथ देविकाहविर्भिर्यजते । ऽथ त्रैधातवीयया
यजते । ऽथ सौत्रामण्या यजते । संतिष्ठते सोमसवो ऽर्ध-
१५ चतुर्दशैर्मासैः । ॥ ५ ॥

पृथिसवेन^३ यक्ष्यमाणो भवति स उपकल्पयते रोहितं
चर्मानडुहं सुवर्णरजतौ च रुक्मावौदुम्बरं द्रोणं चतुःस्रक्ति
चतुष्टयीरपो दिग्भ्यः संभृता^४ । अथ वै ब्राह्मणं भवति

१ •भवे MD Be UB ; •भेत Be 7.

२ The mantra is abbreviated in all the MSS.

३ पृथिवि० M, पृथिवी Be every time in this kh.

४ Thus M Be ; समाहृता the other MSS.

यत्किंच राजसूयमनुत्तरवेदीकं तत्सर्वं भवतीति^१ स आमा-
 वास्येन हविषेद्वाष्टावहान्यानुमतप्रभृतिभिरेति सप्तेन्द्रतुरीय-
 प्रभृतिभिरथ रत्निनाः हविर्भिर्यजते^१ ऽथ देवसुवाः हवि-
 र्भिर्यजते^१ ऽथैतां चतुर्हविषमिष्टिं निर्वपत्याग्नेयमष्टाकपाल-
 मैन्द्रमेकादशकपालं वैश्वदेवं द्वादशकपालं बार्हस्पत्यं चर- ५
 मिति^१ तस्या^२ असमुदिते^२ यजमानायतने रोहितं चर्मानडुहं
 प्राचीनधीवमुत्तरस्त्रोमोपस्तृणाति^१ तद्यजमानं प्राञ्चमुपवेश्य
 सुवर्णरजताभ्याः रुक्माभ्यां पर्युपास्यौदुम्बरे द्रोणे चतुष्टयीरपः
 समवनौयाभिषिञ्चति^२ ये मे पञ्चाशतं ददुरश्वानाः सध-
 स्तुतिः । द्युमदग्ने महि श्रवो बृहत्क्षधि मघोनां नृवदमृत १०
 नृणाम् ॥ देवस्य त्वा सवितुः प्रसवे ऽश्विनोर्बाहुभ्यां पूष्णो
 हस्ताभ्याः सरस्वत्यै वाचो यन्तुर्यन्त्रेण पृथिसवेनाभिषिञ्चा-
 मीति^१ समुन्मृष्टे समुत्क्रोशन्तीति समानमा मुखस्य विमा-
 र्जनादथ सः सृपाः हविर्भिर्यजते^१ ऽथ पञ्चहविषा दिशा-
 मवेष्ट्या यजते^१ ऽथोपातीत्य द्विपशुं पशुबन्धः सात्यदूतानाः १५
 हविर्भिर्यजते^१ ऽथ पूर्वैः प्रयुजाः हविर्भिर्यजते^१ ऽथ
 पौर्णमासवैमृधाभ्यामिद्धोत्तरैः प्रयुजाः हविर्भिर्यजते^१ ऽथ
 देविकाहविर्भिर्यजते^१ ऽथ त्रैधातवीयया यजते^१ ऽथ सौत्रा-
 मण्या यजते^१ संतिष्ठते पृथिसवो ऽध्यर्धन^३ मासेन^३ ॥ ६ ॥

१ Thus M Be 7 DUB ; तस्यासमु० Be.

२ Thus Be 7 DU ; समानौय M Be B, but cp. XII. 8 (p. 98, 5).

३ Thus M : ध्यर्धं धे, मासेन the other MSS.

गोसवेन यक्ष्यमाणो भवति स उपकल्पयते ऽयुतं दक्षिणाः
 सुवर्णरजतौ च रुक्मौ पर्णमयं पात्रं प्रतिधुगभिषेचनाय^१ ।
 दीक्षते^१ । तस्य षड् दीक्षाः षडुपसदः^१ । समानमाभिषेकस्य
 कालादभिषेकस्य काले यजमानायतने कृष्णाजिनमात्रं वेदे-
 ५ रनुद्धृतं भवति^१ । तद्यजमानं प्राञ्चमुपवेश्य सुवर्णरजताभ्यां
 रुक्माभ्यां पर्युपास्य पर्णमये पात्रे प्रतिधुगानीय^२ बृहत स्तोत्रं
 प्रत्यभिषिञ्चति रेवञ्जातः सहसा वृद्धः चत्राणां चत्रभृत्तमो
 वयोधाः । महान्महिले तस्तभानः चत्रे राद्रे च जागृहि ।
 प्रजापतेस्त्वा परमेष्ठिनः स्वाराज्येनाभिषिञ्चामि ॥ देवस्य त्वा
 १० सवितुः प्रसवे ऽश्विनोर्बाहुभ्यां पूष्णो हस्ताभ्यां सरस्वत्यै वाचो
 यन्तुर्यन्त्रेण गोसवेनाभिषिञ्चामीति^१ । समुन्मृष्टे समुत्क्रोशन्तीति
 समानमा मुखस्य विमार्जनात्^१ एष गोसवः षट्त्रिंशः
 सर्व उक्थ्य उभयसामायुतदक्षिणः^२ । पवमाने कण्वरथंतरं
 कुर्वन्ति^३ । ॥ ७ ॥ द्वितीयः ॥

१५ ओदनसवेन यक्ष्यमाणो भवति स उपकल्पयते रोहितं
 चर्मानडुहं सुवर्णरजतौ च रुक्मौ शतमानं च प्रवर्तं चतुरो
 वर्णाग्राह्याणं राजन्यं वैश्यां शूद्रं चतुरो रसान्मधु सुरां

१ Thus M Be 7 D ; प्रतियुगं the other MSS.

२ Thus M ; प्रतिधुषमानीय all the other MSS., but cp. Maitr. S. II. 2. 7, where the word is also used as a neuter (sc. पयः).

३ Thus Be 7 D ; •सामायुतंदक्षिणाः M ; •सामायुतदक्षिणः the other MSS.

४ Thus M ; भवति the other MSS.

पथ अपश्चत्वारि^१ पात्राणि सौवर्णं राजतं कांस्यं मृन्मयं
 चतस्रो दक्षिणाः शतमानं हिरण्यं तिसृधन्वमद्वां माषैः
 पूर्णं कमण्डलुं चतुष्टयीः शलाकाः पर्णमथौ नैयग्रोधावाश्वत्थौ
 फाल्गुनपाच्यौ^२ चत्वारि नानावृत्त्याणि पात्राणि सक्तूस्त्रीणि
 दर्भपुञ्जीलान्यौदुम्बरं द्रोणं चतुःस्रक्ति चतुष्टयीरपो दिग्भ्यः ५
 संभृताः शतं^३ च^३ रथं चैतेनोपकृतेन रोहिणीमायतीमुपर-
 मत्यथ^४ रोहिणेति पूर्वान्निमन्ववस्यत्युत्तपनीयं^५ शालीनो
 ऽन्वाहार्यपचनमाहिताग्निरथाध्वर्युरपररात्र आद्रुत्य सःशास्ये-
 कौदनं^६ अपयतेति^१ तं तथा अपयन्ति यथा पुरादित्य-
 स्योदयाच्छृतो^७ भवत्युद्यता सूर्येण कार्य इति ब्राह्मणमथैत- १०
 मोदनं अपयित्वाभिघार्योदञ्चमुदासयत्यथैतां पात्रौ निर्णि-
 ज्योपस्तीर्य तस्यामेनमसंग्रन्निवोद्धरति^१ सर्पिरासेचनं कृत्वा
 प्रभूतमाव्यमानीयाथैतांश्चतुरो वर्णान्दक्षिणत उदङ्मुखानु-
 पवेशयत्यथान्वारब्धे यजमाने जुहोति सिंहे व्याघ्र उत वा

१ चाप० all.

२ Thus M; फाल्गुनपाच्यौ Be B; फाल्गुनपाच्यो DU; फाल्गुन्यौ पात्रौ Be.

३ Uncertain; शतं च M; सतं च Be 7 D; रथं च BU; सितं (omitting च) Be.

४ Read perhaps चय i.s.o. चय, cp. XIII. 36 (p. 145, 3), XV. 2 (p. 205, 10) and XVIII. 16.

५ 'न्ववस्यत्य' M Be 7; 'न्वस्यत्य' Be BUD.

६ Thus Be BU; एकौदनं M; चोदनं Be BU.

७ Thus M Be 7 D; पुरादादित्य' Be BU.

पृदाकाविति चतस्रः सुवाङ्गतीङ्गत्वाङ्गत्वैव स्रस्त्रावैः प्रवर्तम-
भिघारयति राडसि विराडसि सम्राडसि खराडसीत्यथैतं^१
प्रवर्तमग्रेणाहवनीयं^२ पर्याहृत्य दक्षिणतो निदधाति । ॥ ८ ॥

अथैतत्सौवर्णं पात्रं याचति । तस्मिन्स्त्रिरः पवित्रं

- ५ मध्वानीय सक्रूनीय पर्णमयीभ्यां शलाकाभ्यामुपमन्यतीन्द्राय
त्वा तेजस्वते तेजस्वन्तं श्रीणामीति । तेजो ऽसीति ब्राह्म-
णाय प्रयच्छति । तत्ते प्रयच्छामीति ब्राह्मणः प्रतिमृच्छात्यथ
यजमानो मुखं विमृष्टे तेजस्वदस्तु मे मुखं तेजस्वच्छिरो
अस्तु मे । तेजस्वान्विश्वतः प्रत्यङ् तेजसा संपिष्टग्धि मेति ।
१० त्रिराचम्य प्रशंसति । तस्मा एतच्चैव पात्रं ददाति शतमानं
च हिरण्यमथैतद्राजतं पात्रं याचति । तस्मिन्स्त्रिरः पवित्रं
सुरामानीय सक्रूनीय नैयग्रोधीभ्यां शलाकाभ्यामुपमन्यती-
न्द्राय त्वोजस्वत ओजस्वन्तं श्रीणामीत्योजो ऽसीति राज-
न्याय प्रयच्छति । तत्ते प्रयच्छामीति राजन्यः प्रतिमृच्छात्यथ
१५ यजमानो मुखं विमृष्ट ओजस्वदस्तु मे मुखमोजस्वच्छिरो
अस्तु मे । ओजस्वान्विश्वतः प्रत्यङ्कोजसा संपिष्टग्धि मेति ।
त्रिराचम्य प्रशंसति । तस्मा एतच्चैव पात्रं ददाति तिसृधन्वं
चाथैतत्कांस्यं पात्रं याचति । तस्मिन्स्त्रिरः पवित्रं पय
आनीय सक्रूनीयाश्वत्थीभ्यां शलाकाभ्यामुपमन्यतीन्द्राय त्वा
२० पयस्वते पयस्वन्तं श्रीणामीति । पयो ऽसीति वैश्याय

१ • छैनं all exc. M.

२ • चेवाग्निं M.

प्रयच्छति । तत्ते प्रयच्छामीति वैश्वः प्रतिगृह्णात्यथ यजमानो
 मुखं विमृष्टे पयस्वदस्तु मे मुखं पयस्वच्छिरो अस्तु मे ।
 पयस्वान्विश्वतः प्रत्यङ् पयसा संपिष्टग्धि मेति । त्रिराचम्य
 प्रशंसति । तस्मा एतच्चैव पात्रं ददात्यङ्गं चाथैतन्मृन्मयं
 पात्रं याचति । तस्मिंस्त्रिरः पवित्रमप आनीय सक्तू- ५
 नोथ फाल्गुनपाचीभ्यां^१ शलाकाभ्यामुपमन्यतीन्द्राय त्वायुष्मत्
 आयुष्मन्तः श्रीणामीत्यायुरसीति शूद्राय प्रयच्छति । तत्ते
 प्रयच्छामीति शूद्रः प्रतिगृह्णात्यथ यजमानो मुखं विमृष्ट
 आयुष्मदस्तु मे मुखमायुष्मच्छिरो अस्तु मे । आयुष्मान्विश्वतः
 प्रत्यङ्गायुषा संपिष्टग्धि मेति । त्रिराचम्य प्रशंसति । तस्मा १०
 एतच्चैव पात्रं ददाति माषैश्च पूर्णं कमण्डलुर्मथैतमोदनमभ्यु-
 त्मृष्य प्राश्नाति । तस्य यन्न सहते तदप्सु प्रवेशयत्यथ हिरण्या-
 द्रुतं निष्पिबति । निष्पिबन्तमनुमन्त्रयत इममग्र आयुषे
 वर्चसे क्वधि प्रियः रेतो वरुण सोम राजन् । मातेवास्मा
 अदिते शर्म यच्छ विश्वे देवा जरदष्टिर्यथासदित्यथैतं प्रवर्त- १५
 मद्भिः प्रचाल्य दक्षिणे कर्णं आबध्नीत आयुष्टे विश्वतो
 दधदित्यथैनमनुपरिवर्तयत^२ आयुरसि विश्वायुरसि सर्वायु-
 रसि सर्वमायुरसीत्यथैनं त्रिभिर्दर्भपुञ्जीलैः पवयति यतो
 वातो मनोजवा यतः चरन्ति सिन्धवः । तासां त्वा सर्वासां

१ फल्गुनपाचीभ्यां M; फाल्गुनपाचीभ्यां Be 7 BUD; फल्गुनौभ्यां Be.

२ Thus M; एतं i.s.o. एतं the other MSS.

रुचाभिषिञ्चामि वर्चसेत्यथास्य दक्षिणमच्चिकटं^१ न्यचति^१
समुद्र इवासि गङ्गाना सोम इवास्यदाभ्यः । अग्निरिव विश्वतः
प्रत्यङ् सूर्य इव ज्योतिषा विभूरिति^१ ॥ ६ ॥

थावदेवात्राध्वर्युंश्रेष्टति तावदेष प्रतिप्रस्थातौदुम्बरे द्रोणे
५ चतुष्टयोरपः समवनीय चतुरो ग्रहान्गृह्णात्यपां यो द्रवणे
रसस्तमहमस्मा आमुष्यायणाय तेजसे ब्रह्मवर्चसाय गृह्णामीति
पर्णमयेनापां य ऊर्मौ रसस्तमहमस्मा आमुष्यायणायोजसे
वीर्याय गृह्णामीति नैयग्रोधेनापां यो मध्यतो रसस्तमहमस्मा
आमुष्यायणाय पुष्टौ प्रजननाय गृह्णामीत्याश्वत्येनापां यो
१० यज्ञियो रसस्तमहमस्मा आमुष्यायणाययुषे दीर्घायुत्वाय
गृह्णामीत्यौदुम्बरेणायैतद्रोहितं चर्मानुहुं^२ प्राचीनग्रीवमु-
त्तरलोमोपस्तृणाति^१ तद्यजमानं प्राञ्चमुपवेश्य सुवर्णरज-
ताभ्यां रुक्माभ्यां पर्युपास्याभिषिञ्चत्यपां यो द्रवणे रसस्ते-
नाहमिममामुष्यायणं तेजसे^३ ब्रह्मवर्चसायाभिषिञ्चामीति
१५ पर्णमयेनापां य ऊर्मौ रसस्तेनाहमिममामुष्यायणमोजसे
वीर्यायाभिषिञ्चामीति नैयग्रोधेनापां यो मध्यतो रसस्तेनाह-
मिममामुष्यायणं पुष्टौ प्रजननायाभिषिञ्चामीत्याश्वत्येनापां यो

१ Thus Be; दक्षिणमच्चिकटन्याचति M: दक्षिणे चच्चिकटे न्यचति BU.
दक्षिणे चच्चिकटं न्यचति Be 7 D.

२ All MSS. exc. M ins. जघनेनाग्निं ।

३ In Be here and infra all the Datives (वचसाय, योजसे, वीर्याय
etc.) are changed into Instrumentals. M has everywhere Ins-
trum.

यज्ञियो रसस्तेनाहमिममामुष्यायणमायुषे दीर्घायुत्वायाभि-
 पिञ्चामीत्यौदुम्बरेण^१ समुन्मृष्टे समुत्क्रोशन्तीति समानमा
 मुखस्य विमार्जनादुत्तरत एतद्भूपायित्^२ शतं^३ तिष्ठति रथस्य^४
 तदभिप्रैत्यभिप्रेहि वीरयस्त्रोग्रश्चेत्ता सपत्नहा । आतिष्ठ मित्र-
 वर्धनस्तुभ्यं देवा अधिब्रवन्नित्यथ रथस्य पक्ष्मी संमृशत्यङ्कौ^५
 न्यङ्कावभितो रथं याविति^६ रथमातिष्ठत्यातिष्ठ वृत्रहन्निति
 प्रतिपद्यायं पृणक्तु रजसी उपस्यमित्यातो^७ ऽथैतच्छतं^८ त्रिः
 प्रदक्षिणं परियाय^९ पुरस्कृत्यायाति^{१०} तदध्वर्यवे ददाति^{११} स
 एष ओदनसवो राज्ञो वा ब्राह्मणस्य वा वैश्यस्य वा पुष्टि-
 कामस्य यज्ञः^{१२} ॥ १० ॥ तृतीयः ॥

पञ्चशरदीयेन यज्यमाणो भवति^१ स उपकल्पयते सप्तदश
 निरष्टान्वत्सतरानेकहायनान्सं पुरस्तान्मार्गशीर्षे^२ पौर्णमास्या
 आमावासेन हविषेष्टा सप्तदश मारुतीः पृथ्वीर्वत्सतरौराल-
 भते^३ ऽभिप्रोक्षणतो वत्सतरान्स्थापयित्वात्सृजन्यथेतराभिः
 सप्त^४स्थां कुर्वन्ति^५ संवत्सरे पर्यवेते मरुद्भ्यः सांतपनेभ्यः सप्त-^६
 दश पृथ्वीर्वत्सतरौरालभते^७ ऽभिप्रोक्षणतो वत्सतरान्स्थाप-
 यित्वात्सृजन्यथेतराभिरेव सप्त^८स्थां कुर्वन्ति^९ द्वितीये संवत्सरे

१ Uncertain again, cp. p. 350, 6.; सतं ति० रथं च M; इत्तं ति० रथं
 च Be 7 D; इत्तं ति० रथस् (omitting च) UB; पितृस्ति० रथस् Be.

२ Thus M sec. m., •तंक्षितं pr. m.; •मरुद्भ्यं Be 7 BDU; •तद्रथं Be.

३ पक्षाय M; परियाय B; परीयाय the other MSS.

४ Thus M Be; •शीर्षाः Be 7; •शीर्षः DU; •शीर्षः B.

- पर्यवेते मरुद्भ्यो गृहमेधिभ्यः सप्तदश कल्माषीर्वत्सतरौरालभते । ऽभिप्रोचणतो वत्सतरान्स्थापयित्वात्सृजन्त्यथेतराभिरेव स्र्स्थां कुर्वन्ति । द्वितीये संवत्सरे पर्यवेते मरुद्भ्यः क्रीडिभ्यः सप्तदशावलिप्ता वत्सतरौरालभते । ऽभिप्रोचणतो वत्सतरान्स्थापयित्वात्सृजन्त्यथेतराभिरेव स्र्स्थां कुर्वन्ति । चतुर्थे संवत्सरे पर्यवेते मरुद्भ्यः स्वतवद्भ्यः सप्तदश राजीवा^१ वत्सतरौरालभते^१ । ऽभिप्रोचणतो वत्सतरान्स्थापयित्वात्सृजन्त्यथेतराभिरेव स्र्स्थां कुर्वन्त्येतदेवाहर्दीचते । संवत्सरमुख्यं^२ विभर्ति । द्वादशोपसदस्तस्याहानि त्रिवृदग्निष्टोमः पञ्चदश
- १० उक्थ्यः सप्तदश उक्थ्यः पञ्चदश उक्थ्यः सप्तदशो ऽतिरात्रस्तस्य मारुत स्तोमो भवत्यथैतेषां पशूनां त्रयः प्रथमे ऽहचैन्द्रामारुता उच्चाणः सवनीया आहभ्यन्त । एवं द्वितीय एवं द्वितीय एवं चतुर्थे^३ पञ्चोत्तमे ऽहनाहभ्यन्ते । वर्षिष्ठमिव ह्येतदहर्मन्त्यन्ते वर्षिष्ठः समानानां भवतीति ब्राह्मणमथैतेषां पशूनां
- १५ यदि नश्यति वियते वा याश्वमेधे प्रायश्चित्तिस्तां कृत्वाथान्यं तद्देवत्यं^४ तद्वर्णं तद्वयसं तद्रूपं^४ तज्जातीयं^४ पशुमालभन्ते । स एष पञ्चशारदीयो राज्ञो वा ब्राह्मणस्य वा । यः कामयेत

१ Thus Be 7 ; राजीवां D ; राजीव U ; राजीर्वत्स० Be ; राजीवत्स० B ; उक्थ्यो राजीर्वत्स० M.

२ ०मुखां M.

३ तद्देवत्यं MSS.

४ om. M

बहोर्भूयान्स्यामिति स एतेन यज्ञक्रतुना यजेत ^१ बहोरेव
भूयान्भवति ^१ ॥ ११ ॥

अग्निष्टुता यक्ष्यमाणो भवति ^१ तस्य सर्वमेव समानं ^१
पुरोरुच एवान्या ^१ अस्याजरामो ऽग्न आयूषि पवस इत्यैन्द्र-
वाधवस्य ^१ यजा नो मित्रावरुणेति मैत्रावरुणस्याश्विना पिवतः ^५
सुतमित्याश्विनस्य ^१ द्वे विरूपे चरतः पूर्वापरं चरतो माय-
धैताविति शुक्रामन्थिनोस्त्रीणि शता त्री षहस्राण्यग्निमित्या-
ग्रयणस्य ^१ नियुनक्तुक्थस्य ^१ नित्या ध्रुवस्याग्निनाग्निः समिधत
इत्यैन्द्राग्नस्याग्निर्देवानां जठरमिति वैश्वदेवस्याग्निश्रियो यदु-
त्तम ईडे अग्निः स्ववसमिति तिस्रो मरुत्वतीयानाः ^१ श्रुधि १०
श्रुत्कर्णं वक्त्रिभिरिति माहेन्द्रस्य ^१ विश्वषामदितिर्यज्ञियानां
त्वे अग्ने त्वामग्न इति तिस्र आदित्यस्य ^१ ग्रहस्य ^१ नि त्वा
यज्ञस्य साधनमिति सावित्रस्य ^१ नित्या पानीवतस्य ^१ नियु-
नक्ति हारियोजनस्य ^१ स एष चिद्वृदग्निष्टुत्यवित्रं ^१ यथा ह वा
इदं ^१ दावादभिदूना ^१ अभिवृष्टाः ^१ पुनर्णवा ^१ ओषधयो समु- १५
त्तिष्ठन्त्येवः ^१ ह वा एष एतेन यज्ञक्रतुनेष्टा शुचिः पूतो मेध्यो
भवति ^१ स यदि मुखेन पापकृन्मन्येत चिद्वृतं कुर्वीत ^१ ष ह वै

१ आदित्यग्रहस्य M.

२ My conjecture; इयं दवादभिदूनादभिवृष्टां M; इदमभिदूनादभिवृष्टाः
B Be 7 (pr. m.) D (pr. m.) U Be (pr. m.); इयं दावादभिदुग्धीदं Be
7 D in margin; इदं देवा अभिदूनादभिवृष्टाः Be (sec. m.).

३ Thus Be 7 BDU; पुनर्णवा Be M.

मुखेन पापं करोति यो ऽनूचानस्य वा मुनेर्वा दुरवगतमव-
गच्छति ^१ यदि बाहुभ्यां पञ्चदशं कुर्वीतैष ह वै बाहुभ्यां
पापं करोति यो ब्राह्मणायोद्यच्छते ^२ यद्युदरेण सप्तदशं कुर्वी-
तैष ह वा उदरेण पापं करोति यो ऽनाश्वान्नस्थान्नमश्नाति ^३

५ यदि पद्भ्यामेकविंशं कुर्वीतैष ह वै पद्भ्यां पापं करोति ॥ १२ ॥

य^१ श्रारट्टान्वा^२ गाभारान्वा^३ सौवीरान्वा करस्करान्वा^४
कच्छिङ्गान्वा गच्छति ^५ स यदि सर्वश एव पापकृन्मन्येत चतु-
ष्टोमेनाग्निष्टोमेन यजेत ^६ तेन हैतेनर्तुपर्णा भाङ्गाश्विन^७ ईजे^८
शफालाना^९ राजा ^{१०} तेन हेष्ठा गृगयामभिप्रययौ ^{११} त^{१२}
१० हेन्द्रो ऽनुख्यायैवेचां^{१३} चक्रे ऽहमु त्वा तद्यातये^{१४} यन्मा^{१५} यज्ञ-
क्रतोरन्तराय^{१६} इति ^{१७} स ह स्विन्न उदकमभ्यवेयाय^{१८} ^{१९} त^{२०}
ह तत्रैव स्त्रियं चकार ^{२१} सा सुदेवला नामास ^{२२} सा हैतदेव
राष्ट्रमभ्यारोह ^{२३} सा स्त्री सती पुत्रान्जनयां चकार ^{२४} तेभ्यो
हेन्द्रः समदं दधौ ^{२५} ते हता विदृढाः शिशिरे^{२६} ^{२७} तानुभया-

१ Thus Be 7 D; योराट्टान्वा M Be; योराट्टान्वा B; योरा-न्वा U.

२ यन्मा० M.

३ Thus M Be 7 D; कार० Be BU.

४ •माश्विन० रंजनीयाना० M.

५ •चां M Be 7 U; •शां Be B.

६ तद्यज्जातयेय M.

७ i.s.o. यन्मा यज्ञ० Be D: यः संशयात्मा यज्ञ० ।

८ Thus M Be 7 D; •मभ्यवेयाय Be B.

९ Corrected: शि (or श्वि?) शिरे M; शिशिरे the other MSS

नन्तरेण रुदन्त्यासां चक्रे । ऽथो हेन्द्र आजगाम । तामु^१
 हाभ्युपेयाय^१ । ताः होवाच सुदेवला^२ इति^२ । भगव इति^३
 प्रियं तवैतदिति^३ । किं मे भगवः प्रियं भविष्यतीत्येवं वै
 मम तदप्रियमासीद्यन्मा यज्ञक्रतोरन्तरायो वृणीष्व नु यतरे
 ते पुत्रा जीवेयुरिति । यानेव भगव स्त्री सत्यध्यगममिति ५
 होवाच । तस्मादाहुः स्त्रियाः पुत्राः प्रेयाः सो भवन्तीति ।
 स एतस्मिन्नेव पूर्वपक्षे चतुष्टोमेनाग्निष्टोमेन यजेत पुरा
 भ्रेषाच्छान्ते । ॥ १३ ॥

इन्द्रसुता यक्ष्यमाणो भवति । तस्य सर्वमेव समानं पुरो-
 रुच एवान्यास्तिष्ठा इरी कस्य वृषा सुते सचेत्यैन्द्रवायवस्येन्द्रं १०
 वयं महाधन इति मैत्रावरुणस्य । द्विता यो वृत्रहन्तम इत्या-
 श्विनस्य । स सूर आजनयञ्ज्योतिरिन्द्रमुत त्यदाश्वश्वियमिति
 शुक्रामन्थिनोर्भरेष्विन्द्रमित्याययणस्य । नित्योक्थस्य । नियु-
 नक्ति^४ ध्रुवस्य । महि चेत्रं पुरु श्वन्द्रमित्यैन्द्राग्नस्योरुं नो लोक-
 मनुनेषि विद्वानिति वैश्वदेवस्य । नित्या मरुत्वतीयानां । नित्या १५

१ My conjecture; तामयोभ्युपेयाय B Be; तानभ्युपेयाय M; ताम्युपेयाय Be 7 D; तामभ्युपेयाय U.

२ सुदेवलाभ्य इति (this is the way in which Nandināgarī expresses the pluti) M; सुदेवला इति Be Be 7 D; सुदेवलाति BU. Properly speaking we expect सुदेवलाइ इति, pluti from सुदेवली ।

३ तवैतादिति all the MSS. exc. M, which reads तवैतादन्यदिति; is pluti contained again in तवैतात् ?

४ नित्य M only.

माहेन्द्रस्या^१ नो विश्वाभिरुतिभिः कदाचन स्तरौरसौन्द्राय
गाव आशिरमिति तिस्र आदित्यस्य^२ ग्रहस्येमां^३ ते धिय-
मिति सावित्रस्य^४ नियुनक्ति पानीवतस्य^५ नित्या हारियो-
जनस्य^६ स एष पञ्चदश इन्द्रस्तुदिन्द्रियकामस्य^७ यो वा^८
५ ज्येष्ठबन्धुरपभूतः स्यात्स एतेन यज्ञक्रतुना यजेताश्रुते ह्यैव
ज्येष्ठताम्^९ ॥ १४ ॥

अप्रोर्यामेण यच्च्यमाणो भवति^१ दीचते^२ तस्यापरिमिता
दीचा द्वादशोपसदस्त्रिवृद्धहिष्यवमानः पञ्चदश^३ होतुराज्य^४
सप्तदशं मैत्रावरुणस्यैकविंशं^५ ब्राह्मणाच्छ^६सिनस्त्रिणवमच्छा-
१० वाकस्य^७ त्रयस्त्रिंशो माध्यंदिनः पवमानश्चतुर्विंश^८ होतुः
पृष्ठ^९ रथंतरं च वैराजं च सामनी अन्यतरेणान्यतरत्परि-
ष्टुवन्ति^{१०} चतुश्चत्वारिंशं^{११} मैत्रावरुणस्य वामदेव्यं च शाक्वरं
च सामनी अन्यतरेणान्यतरत्परिष्टुवन्द्दष्टाचत्वारिंशं^{१२} ब्राह्मणा-
च्छ^{१३}सिनो नौधसं च वैरूपं^{१४} च सामनी अन्यतरेणान्यतर-
१५ त्परिष्टुवन्त्यैकविंशमच्छावाकस्य कालेयं च रैवतं च सामनी
अन्यतरेणान्यतरत्परिष्टुवन्ति^{१६} तमेतमष्टापृष्ठ इति कन्दोगा
आचक्षते^{१७} त्रिणव आर्भवः पवमानस्त्रयस्त्रिंशमग्निष्टोम-
सामैकविंशान्युक्थानि^{१८} सषोडशिकानि पञ्चदशानीतराणि

१ आदित्यस्य • M Be.

२ om. Be 7 DU.

३ Thus (and cp. Sāṅkh. XV. 7. 4) M Tr U Be Kes. ; वैराजं
वैराज्यं or वैसत्यं the other MSS.

४ •न्युक्थानि M Tr. •न्युक्थानि all the other MSS.

त्रिवृद्रायंतरः सन्धिस्लत्चुद्राः पशवो ऽतिसेदुः^१ सोमो वा
 एतदतिरिच्यमान इयाय^२ ते^३ देवा^३ अब्रुवन्नप्तोर्वा अयम-
 त्यरेचि तस्य को याम इति^४ तदप्तोर्यामस्याप्तोर्यामत्वं^५
 तस्मा एतान्यतिरिक्तस्त्रोत्राण्यवकल्पयां चक्रुस्त्रिवृद्धोतुर्जराबो-
 धीयं पञ्चदशं मैत्रावरुणस्य सौहविष^६ सप्तदशं^७ ब्राह्मणा-
 च्छसिन उद^८श्रीयमेकविंशमच्छावाकस्य वारवन्तीयं^९ तदु
 वा आङ्ग्यदच्छावाकचमसमनु यज्ञः संतिष्ठेतान्तं यज्ञं गमये-
 दथो हान्तं यजमानो गामुकः^{१०} स्याद्धोत्र एव सुवीरन्दो-
 तानुश^{११}स्यात्तथा मध्यतो यज्ञः समाधीयत^{१२} इति^{१३} तदु
 वा आङ्गः सर्वाण्येवाश्विनानि सुतशस्त्राणि स्युर्यद्ध^{१४} किंच^{१५} १०
 रात्रिमुपातिरिच्यते सर्वं तदाश्विनमिति^{१६} न्वेकमथापरं त्रिवृ-

१ The MSS. of the text seem all to be corrupt: °तिसेदु Tr; तिसेतुः M (if I see right!); तिसेतुः all the other MSS.; अतिसेदुरति-
 क्रामतीत्यर्थः Bhav. (read °क्रामन्ती°).

२ Thus M; इयायतेतंदेवा BUD; इयायतंदेवा Be; इयाचतेतंदेवा H;
 इयावतेतं Tr.

३ सौहविषं सप्त० MH; सौभरन्विहविषं सप्त० UD; सौ (सो) भरन्विहविंश-
 सप्त० Be Be 7; सौभरंन्विहविंशिसप्त० B; सौषधं सप्त० Tr.

४ Thus M only; कामुकः all the other MSS.

५ Thus MHTr Keś.; समापयत the other MSS.

६ Thus all the MSS.: तद्य (i. s. o. यद्य) Karmānta (one MS.
 यदि) Keś. and Rudr. on Āp. XIV. 4. 15.

७ किंचन M.

८ Some of the MSS. again इती ; read perhaps °सिनो इवेक° ।

त्यञ्चदश^१ सप्तदशमेकविंशमथैतेषां देवता अग्निरिन्द्रो विश्वे
देवा विष्णुरिति ^१ ॥ १५ ॥ चतुर्थः ॥

मृत्युसवेन यक्ष्यमाणो भवति ^१ स उपकल्पयते शार्दूलचर्म
सुवर्णरजतौ च रुक्मौ वैयाघ्रावुपानहौ^२ चार्मपक्ष्यावुपानहौ
५ वृष्णिवाससं च क्षौमं च तिसृधन्वमासन्दी^३ साधीवासां
दुन्दुभिं विमितमौदुम्बरं द्रोणं चतुःसक्ति चतुष्टयीरपो
दिग्भ्यः संभृताः शतं^४ च^५ रथं^५ चैतेनोपकृप्तेन चित्रामायती-
मुपरमत्यथ^६ चित्रयेति पूर्वान्निमन्ववस्यत्युत्तपनीय^७ शालीनो
ऽन्वाहार्यपचनमाहिताग्निरथान्चारभ्ये यजमाने जुहोति व्याघ्रो
१० ऽयमग्नौ चरति प्रविष्ट इति षट् सुवाङ्मतीरथ यजमानाय-
तने शार्दूलचर्म प्राचीनपीवमुत्तरलोमोपस्तृणाति यत्ते शिल्पं
कश्यप रोचनावदिन्द्रियावत्पुष्कलं चित्रभानु । यस्मिन्सूर्या
अर्पिताः सप्त साकं तस्मिन्वाजानमधिविश्रयेममित्यथ वैयाघ्रा-
वुपानहावुपमुञ्चते^८ द्यौरसीति दक्षिणे पादे पृथिव्यसीत्युत्तरे ^१

१ °दशं and the following, neutra HTr ; पंचदशः सप्तदश एकविंशम०
M; nominatives masc. the other MSS.; cp. also Rudr. on
Āp. 1. c.

२ वैयाघ्रीयावु० M.

३ Uncertain again, cp supra p. 354. 3 : शतं च रथं चै० M. सतं
च रथं चै० Be 7 D ; इत्तं च रथं चै० BU ; सितं च रथमे(तेनो०) Be.

४ Probably M reads अथ, perhaps rightly, i.s.o. अथ, cp. supra
p. 350. 7.

५ वैयाघ्रावु० Be U, वैयाघ्रियावु M Be 7, वैयाघ्रियावु० D, वैयाघ्रावु B

ऽथ दक्षिणं जान्वाच्याभिसर्पति व्याघ्रो वैधात्रे ऽधि विश्रयस्व
दिशो महीः । विश्रस्वा सर्वा वाञ्छन्तु मा तद्राद्रमधि
भ्रशदित्यथास्मै धनुः प्रयच्छति यथा राजसूये तथा^१ तद्यज-
मानं प्राञ्चमुपवेश्य सुवर्णरजताभ्यां रुक्माभ्यां पर्युपास्यौदुम्बरे
द्रोणे चतुष्टयीरपः समवनीयाभिषिञ्चति ॥ १६ ॥

या दिव्या आपः पयसा संबभृवुर्या अन्तरिक्ष उत पार्थि-
वीर्याः । तासां त्वा सर्वासां रुचाभिषिञ्चामि वर्चसा ॥ अभि
त्वा वर्चसासिचं दिव्येन पयसा सह । यथासा राष्ट्रवर्धनस्तथा
त्वा सविता करत् ॥ इन्द्रं विश्वा अवीट्धन्समुद्रव्यचसं गिरः ।
रथीतमं रथीनां वाजानां सत्पतिं पतिम् ॥ वसवस्त्वा पुर- १०
स्तादभिषिञ्चन्तु गायत्रेण कन्दसेति पुरस्तादेता एव तिस्रो
ऽनुद्रुत्य रुद्रास्त्वा दक्षिणतो ऽभिषिञ्चन्तु त्रैष्टुभेन कन्दसेति
दक्षिणत^१ एता एव तिस्रो ऽनुद्रुत्यादित्यास्त्वा पश्चादभि-
षिञ्चन्तु जागतेन कन्दसेति पश्चादेता एव तिस्रो ऽनुद्रुत्य
विश्वे त्वा देवा उत्तरतो ऽभिषिञ्चन्त्वानुष्टुभेन कन्दसेत्युत्तरत^१ १५
एता एव तिस्रो ऽनुद्रुत्य रुद्रस्यतिस्त्रोपरिष्ठादभिषिञ्चतु
पाङ्केन कन्दसेत्युपरिष्ठादथास्योर ऊर्ध्वमुन्मृज्यते ऽरुणं त्वा
वृकमुयं खञ्जकरमित्यथास्य बाह्व अनुमार्ष्टिं प्र बाहवा
सिष्टतं जीवसे न इत्यथैनावुपावहरतीन्द्रस्य^१ ते वीर्यकृतो बाह्व
उपावहरामीत्यथास्मै धनुः प्रयच्छति यदि पुरस्तादप्रत्तं २०
भवति^१ समुन्मृष्टे समुत्क्रोशन्तीति समानमा मुखस्य विमा-

र्जनादुत्तरत एतद्रूपायितः५ शतं१ तिष्ठति रथश्च१ । तदभि-
 प्रैत्यभिप्रेहि वीरयस्त्रोग्यश्रेता सपत्नहा । आतिष्ठ वृत्रहन्तम-
 स्तुभ्यं देवा अधिब्रवन्नित्यथ रथस्य पक्ष्मी संमृशत्यङ्घ्रौ न्यङ्गा-
 वभितो रथं यौ ध्वान्तं वातायमनु संचरन्तौ । दूरेहेतिरि-
 ५ न्द्रियावान्यतत्रौ ते नो ऽग्रयः पप्रयः पारयन्वित्यथ रथमुप-
 तिष्ठते२ नमस्त ऋषे गदेत्यथ रश्मीनादत्त एवा ब्रह्मन्तवेदस्तु
 तिष्ठा रथे अधि यद्वज्रहस्तः । आ रश्मीन्देव युवसे स्वश्च इति ।
 रथमातिष्ठत्यातिष्ठ वृत्रहन्त्रथमातिष्ठन्तं पर्यनु त्रेन्द्रो मदत्विन्द्रं
 विश्वा अवीवृधन्नित्यातो३ । ऽत्र४ धनुरधिज्यं५ कुरुते परि मा
 १० सेन्या घोषास्तन्मे ऽनुमतिरनुमन्यतामिति दाभ्यामथैतच्छतं६
 त्रिः प्रदक्षिणं परियाय७ पुरस्तत्यायात्यचास्मै प्रत्यवरोहणतं८

१ Uncertain again ; सतं ति० रथश्च M ; इत्तं ति० रथश्च Be 7 BUD ;
 (०पायितः) सितस्त्रि० रथश्च (omitting च) Be.

२ Thus M Be BU ; रथमुत्तं i.s.o. रथं Be 7 D.

३ Thus Be U ; ०दधन्नित्यानित्यातो B ; ०दधन्नित्यस्य सतो Be 7 D ; M
 om. सानो ।

४ Thus M Be 7 D ; य Be UB.

५ अधिज्यं M, प्रज्यं the other MSS.

६ ०तच्छतं M ; ०तच्छतं Be 7 BUD ; ०तद्रथं Be.

७ Thus D ; पर्याय M ; परीयाय Be 7 ; परीयाय Be ; परियायाय BU.

८ Although this reading is presented by M only, I did not
 hesitate to put it in the text as lectio difficilior ; the other MSS.
 all प्रत्यवरोहणतः ; it seems we have in प्रत्यवरोहणतः an ablat. of the
 same signification as प्रोक्षणतः X. 10. s. f. ; cp. also अभिप्रोक्षणतः
 XVIII. 11 and above all XI. 12 (p. 81. 2).

आसन्दौ निदधाति^१ तां तथा प्रत्यवरोहति यथा राजसूये
तथा^१ ॥ १७ ॥

यावदेवात्राध्वर्युश्चेष्टति तावदेष प्रतिप्रस्थाता वारुणेन
श्रुतेनोपरमति^१ वारुणस्य^१ वारुण्यौ भवतः खिष्टतः खिष्ट-
१ वत्यावत्रास्मा^२ एतच्छतं^३ ददात्यथैनं विमितेनाभिविघ्नन्ति^४
तस्योत्तरार्धं दुन्दुभिमासञ्जयति^५ तमस्तंयात्यादित्य आप्नन्त्यथैनं
संश्रास्ति यजमान वाचं यच्छ राद्रे च^६ जागृहीति^६ सो ऽत
ऊर्ध्वं वाचंयमो भवति^७ स यत्किंच^८ व्याहरति ददामीत्येव
व्याहरत्युपसंगच्छन्त एनमेते राजगृहाः सूतग्रामण्यः^९ चत्त-
१० संपृहीतारः कारुविशा इति^१ तेभ्यः पष्ठौही वेहतं ददाति^१
तां ते पचमाना रमयन्तो जागरयन्त आसते^१ ऽथाध्वर्युरपर-
रात्र आद्रुत्य चतुष्टयीनामपां प्ररेके मन्यमुपमथ्यावघ्राय^१
वानवघ्राय वा प्रयच्छति^१ तं स^८ भचयति तूष्णीमथैनं
नवनीतेनाभ्यनक्त्येना व्याघ्रं परिषखजाना इत्यादित्यमुद्यन्त-

१ वर० all MSS. exc M.

२ खिष्टतया० all exc. M.

३ Uncertain again ; एतच्छतं Be 7 BUD ; एतच्छितं Be ; M has a blank of two akṣaras.

४ Thus M ; •भिविघ्नन्ति the other MSS.

५ Thus M ; चराजम्० Be BU ; चर्माजम्० Be 7 D.

६ •किंचिद् M.

७ •पामण्यः M.

८ उपमथ्य i.s.o. उपमथ्य all MSS.

९ Thus M Be ; सृष्ट the other MSS.

सुपतिष्ठत उदसावेतु सूर्य उदिदं मामकं वचः । उदिहि
 देव सूर्य सह वयुना मम । अहं वाचो विवाचनं मयि
 वागस्तु धर्षणिरिति ^१ राजगृहान्विप्रव्रजतो ऽनुमन्त्रयते यन्तु
 नद्यो वर्षन्तु पर्जन्याः सुपिष्यन्ता ओषधयो भवन्तु । अन्नवता-
 मोदनवतामामिचवतामेषां राजा भूयासमिति ^१ ॥ १८ ॥ ५

अत्रैतद्वादशाहं ^१ व्रतं चरति ^१ स यदि प्राङ् वोदङ् वोच्चरति
 चार्मपचीर्भां चौमं वसानो ^१ ऽथ यदि दक्षिणतः पश्चादा
 वैथाचीर्भां दृष्णिवाससं वसानो ^१ ऽथ द्वादशसु व्युष्टासु दे
 सुवाङ्मती जुहोति ये केशिनो नर्त इति द्वाभ्यामथ प्रोष्ठमा-
 रोहत्यारोह प्रोष्ठं विषहस्व शत्रून्वित्यथास्य शिरः प्रमन्दयति ^२ १०
 यत्सीमन्तं कङ्कतस्ते किलेखेत्यथास्य केशान्वपति येनावपत्सविता
 चुरेषेति ^१ प्रवपतो ऽनुमन्त्रयते मा ते केशाननुगादर्च
 एतदित्यथैनाम्समुच्चित्य दर्भस्तम्बे निदधाति तेभ्यो निधानं
 बङ्गधा व्यैच्छन्नित्यथैनमुष्णोदकेनाश्रावयति वसं ते वाङ्मवोः
 सविता दधात्विति ^१ तेन हैतेन मृत्युरीजे प्रजानामैश्वर्य- १५
 माधिपत्यं राज्यं परीयामिति ^१ ततो वै स प्रजानामैश्वर्य-
 माधिपत्यं राज्यं पर्यैद्यः ^३ कामयेत समानानामैश्वर्यमाधिपत्यं
 राज्यं परीयामिति स एतेन यज्ञक्रतुना यजेत ^१ समाना-
 नामैश्वर्यमाधिपत्यं राज्यं पर्येत्यथ हैतेन सुरथः शैव्यं ^३ ईष

१ अत्रैतंदा० M.

२ प्रमदयति M

३ शैव्यं M.

आतिष्ठ्यं परमतामियामिति ^१ ततो वै स आतिष्ठ्यं परम-
तामैद्यः कामयेतातिष्ठ्यं परमतामियामिति स एतेन यज्ञक्रतुना
यजेतातिष्ठ्यं^२ हैव^३ परमतामेति ^४ ॥ १६ ॥ पञ्चमः ॥

सद्यस्क्रिया यच्च्यमाणो भवति ^५ स यूपं च वृचं क्वेदयति
५ लाङ्गल्यं चेषां यूपस्य कारयति लाङ्गलं लाङ्गल्यस्य ^६ तौ
सं हृत्य भुञ्जते वा नि^७ वा^८ दधत्यथास्यैतत्पुरस्तादेव जुष्टे
देवयजने वेदिसंमितं विमितं^९ कारितं भवति ^{१०} तदेतेन
लाङ्गलेन^{११} परिहार्यं^{१२} कर्षयति ^{१३} तस्मिञ्जघन्यवाथान्यवान्वाप-
यित्वा^{१४} परिघातयत्यथास्यैते रथा उपकृप्ता भवन्ति चतुर्युक्
१० प्रष्टिवाही द्वियोग^{१५} स्थूरिरिति^{१६} ^{१७} तेषु काल एव दधि-
विनालानासञ्चयन्ति ^{१८} स ग्रीशस्य जघन्याहःसु प्रजहितेषु
यवेधृत्विजः पदेनाङ्गापयतीक्षा वा मा याजयिष्यथ भक्तं वा
वः कारयिष्यामीति^{१९} ^{२०} तेषूपसमेतेषु काल एव प्रातरग्निहोत्रं
जुहोत्युपसंगच्छन्त एनमेत च्छत्विजो ^{२१} ऽथैनानाह सद्यस्क्रिया
२५ मा याजयतेति ^{२२} तं तथेतीतरे प्रत्याङ्गस्तस्मै तदानीमेव

१ एव om. M.

२ Thus M only; न वा दधत्य० Be; न वा दधात्य० BU; निदधाति वा
Be 7 DU (bis).

३ om. M.

४ Thus MUDB Be 7; •सेनापरि० Be U (bis).

५ Thus M; तस्मिन्नीचीन् यवान्वावापयित्वा Be 7 DU; तस्मिन् जघन्यवा-
पान्यवान्वापयित्वा Be; तस्मिन्नीचीन्यवान्वापयित्वा B.

६ Thus M; द्वियुगस्थरि० the other MSS.

७ Thus M; करिष्यामीति the other MSS.

सद्यस्कार्याः^१ शालां कुर्वन्ति^२ तं^३ तदानीमेव तीर्थादानीय
 पवयित्वा दौर्घणीयामिष्टिं^४ निर्वपति^५ तस्याः सःस्थितायां
 मुष्टी चैव न करोति वाचं च न यच्छति^६ निदधत्यस्मा^७
 एतद्भ्रुविरुच्छिष्टं^८ व्रतभाजनमथ^९ प्रायणीयामिष्टिं निर्वपति^{१०}
 हविष्कृता वाचं विसृजते^{११} ऽत्रास्मा एतद्भ्रुविरुच्छिष्टं प्रयच्छन्ति^{१२} ५
 व्रतभाजनमेतत्प्रसूता एवैते रथा आजिं धावन्ति^{१३} योजनं
 प्राक् चतुर्युक्त्रैपदं^{१४} दक्षिणा प्रष्टिवाही^{१५} गव्यूतिं पश्चाद्वियोगः^{१६}
 क्रोशमुदक् सूरिरिति^{१७} ते येनयेन संगच्छन्ते तस्मा आवेदयन्ते
 यजते ऽयमसावामुध्यायणो ऽमुष्य पुत्रो ऽमुष्य पौत्रो ऽमुष्य
 नप्ता सद्यस्क्रियेत्यायन्ति रथा^{१८} आगतेषु रथेषु यद्विनालेषु १०
 नवनीतमुत्सीदति तद्विलापोत्पूयाच्चकुम्भे^{१९} प्रत्यस्यति सद्य-
 स्ताया^{२०} इति^{२१} ॥ २० ॥

१ Thus M Be U (bis); सद्यस्क्रियां BDU; सद्यस्क्रिया Be 7.

२ नं only given by M.

३ Thus M Be U (bis), निदधत्य° B Be 7 DU.

४ Thus M Be U (bis); °भोजन° B Be 7 DU.

५ °यच्छति M Be.

६ Corrected; चतुर्युक्त्रैपदं Be U (bis); चतुर्युक्त्रैःपदं MBUD;
 चतुर्युक्त्रैःक्रोशं पदं Be 7.

• पश्चाद्वियोगः MDUB; पश्चाद्विक्रोशः Be 7; पश्चाद्वियुक् Be.

८ Thus MU (bis); °याच्चकुम्भे the other MSS.

९ सद्यस्ताया Be U (bis), cp. Lāty. VIII. 4. 7, सद्यस्तायास्कार्या M;
 सद्यस्क्रिया Be 7 BDU

अथ प्रायणीयेन चरति^१ प्रायणीयेन चरित्वा पदेन
 चरति^१ पदेन चरित्वा त्रिवत्सेन साण्डेन वत्सतरेण राजानं
 क्रीत्वोह्यातिथ्यं निर्वपत्यातिथ्येन प्रचर्यैकगणा उपसदो भवन्ति^१
^१मध्यमयोपसदा प्रचर्योत्तरवेद्यै काले खलेवाली^२ मापयत्यथा-
 ५ नडुहः संयुज्य यवान्प्रहृत्य^३ मृणन्ति^३ यवपुरीषैवोत्तरवेदि-
 भवत्यथ मध्ये ऽनडुहः संयुज्य प्राचो यवान्प्रगृह्णन्तो^४ यन्ति^१
 यवबर्हिरेवैषा महावेदिर्भवत्यथाहवनीयं प्रणयत्याहवनीयं
 प्रणीय सदोहविधाने संमिनोति^१ सदोहविधाने संमित्याग्नी-
 षोमौ प्रणयत्यग्नीषोमौ प्रणीय वसतीवरीर्गृह्णाति^१ तास्तदानी-
 १० मेव परिहृत्य प्रातरनुवाकमुपाकरोति^१ परिहिते प्रातरनुवाके
 ऽपो ऽच्छैत्यद्भिर्द्वैत्यग्निष्टोमं क्रतुमुपैति^१ प्रसिद्धो ऽभिषवः^१
 प्रसिद्धं ग्रहा गृह्णन्ते^१ समानं कर्माश्विनाद्ग्रहादाश्विनं ग्रहं
 गृहीत्वा तिस्रो रशना आदाय लाङ्गल्यामभ्येति^१ तस्यै कटे
 परमिव चषालभाजनं भवति^१ शकलान्तां^५ लाङ्गल्यामुत्सृज्याथै-

१ All the MSS. exc. M have तन् before मध्यमयो० ।

२ M reads कलां i.s.o. खलेवाली; are we to correct उत्तरवेद्यै काले
 कलां मापयति? But then somewhere the words खलेवाली यूपो भवति
 must have fallen out, cp. the Karmānta.

३ Thus M; प्रहृत्यमृणन्ति B; प्रगृह्यन्ति Be; प्रमृणन्ति U; प्रहणन्ति
 U (bis); Be 7 D om. this passage.

४ प्रगृह्णन्तो M; प्रगृह्णन्तो all the other MSS; read perhaps
 प्रहृत्यन्तो?

५ Uncertain reading; शकलान्तां M Be U (bis), सचषालान्तां Be 7
 DU, सचषालान्ता B

तान्यशूनुपाकरोत्यग्नीषोमीयमाग्नेयमनूबन्ध्यमिति^१ तेषामनू-
चीनं^२ वपाभिराद्रवन्ति^३ ॥ २१ ॥

अग्नीषोमीयस्याध्वर्युर्वपया प्रथमया प्रपद्यते^४ ऽनूची इतरे
आहरन्ति^५ परिहितासु स्तोकीयासु शृतासु वपास्वग्नीषोमी-
यस्य वपया प्रचरति^६ परीतरे शाययन्ति^७ प्रातःसवनीया-
नामग्नीषोमीयस्य पशुपुरोडाशो मुख्यो भवति^८ सुते माध्यंदिने
पवमाने ऽग्नीषोमीयेण चरत्यनन्तर्हित^९ आग्नेयस्य^{१०} वपया
चरति^{११} स्वे धामन्नाग्नेयेन^{१२} चरत्यनन्तर्हित^{१३} एवानूबन्ध्यस्य^{१४}
वपया चरति^{१५} द्वितीयसवनीयानामनूबन्ध्यस्य पशुपुरोडाशो
मुख्यो भवत्यसमुदिते ऽनूबन्ध्येन चरति^{१६} संतिष्ठते सद्यस्की^{१७}
तस्य यद्सद्यस्क्रियते व्यृद्धमेवास्य तत्पुनर्यज्ञ^{१८} एवास्य^{१९} तदथा-
दित्यास्य^{२०} ह वा अङ्गिरसस्य सुवर्गे लोके पसृधिरे^{२१} ते

१ ऽनूचीनां M.

२ प्रतिपद्यते M.

३ Thus M ; ऽर्हितमाग्नेयस्य the other MSS.

४ Thus M Be B U U(bis) D (pr. m.) Be 7 (pr. m.) ; ऽग्नेयस्य
Be 7 (sec. m.) D (sec. m.).

५ चरत्य० M Be 7 BD ; चरन्त्य० Be U U(bis).

६ च ins. Be 7 BD.

७ Thus my conjecture ; तत्पुनर्यज्ञ एवास्य स तथादित्यास्य MU (bis) ,
तद् भ्रुवमेवास्य तत्पुनर्यज्ञ एवास्य स तथादित्यास्य Be . तत्सुन्दर्यज्ञस्य सद्यदित्यास्य
B ; तत्सुन्दर्यज्ञ एवास्य तदथादित्यास्य Be 7 DU.

ऽद्विरस आदित्यानभिप्रजगुरग्निना^१ दूतेन श्वःसुत्या न
इत्यथास्माकमघसुत्येति ॥ २२ ॥

- आदित्याः प्रोचुक्षेपां नस्त्रः^२ होतेति^३ ते ऽमुमादित्यमश्वः^४
श्वेतं भूतं दक्षिणां निन्दिरे^५ हिरण्याभिभूतरश्नं^६ तस्मात्सघ-
५ स्त्रिक्रयै श्वेताश्वो दक्षिणा हिरण्याभिभूतरश्नो^७ यच्छेताश्व
आदित्यस्य तद्रूपमथ यद्विरण्याभिभूतरश्नो रश्नीनां तत्तस्य
त्रिवृतः सतश्चतुर्विंशौ माध्यंदिनार्भवौ भवतश्चतुश्चत्वारिंशः^८
होतुः षष्ठं^९ चतुर्विंशमग्निष्टोमसाम^{१०} चिवृदन्यत्सर्वः^{११} श्वेतमथ
ददात्यनुक्रिया यच्छमाणा^{१२} व्रीहिषु दीचते^{१३} स इत्येन
१० संतिष्ठत श्रौपवसथादेकमहः^{१४} सुत्यमेकमहस्तस्य चिवृत एव
सतश्चत्वारिंशौ माध्यंदिनार्भवौ भवतश्चतुश्चत्वारिंशः^{१५} होतुः
षष्ठं^{१६} चतुश्चत्वारिंशमग्निष्टोमसाम^{१७} चिवृदेवान्यत्सर्वः^{१८} श्वेतां
वसवां ददाति^{१९} परिक्रिया यच्छमाणा माषेषु दीचते^{२०} स
इत्येण संतिष्ठत आ क्रयादेकमहरौपवसथादेकमहः^{२१}
२५ सुत्यमेकमहस्तस्य चिवृत एव सतो ऽष्टाचत्वारिंशौ माध्यं-
दिनार्भवौ भवतो^{२२} ऽष्टाचत्वारिंशः^{२३} होतुः षष्ठमष्टाचत्वारिं-

१ • प्र० found in M only.

२ Thus M ; all the other MSS. more or less corrupt.

३ Thus here and infra all the MSS. ; are we to read अभिहित०
i.s.o. अभिभूत० ?

४ All MSS. exc. M ins. भवति ।

५ श्रौपवसथाद० or श्रौपवसथाद० MSS.

६ Thus M ; श्रौपवसथाद० the other MSS.

शमग्निष्टोमसाम^१ चिद्वदेवान्यत्सर्वं^२ यथाश्रद्धं ददात्यतिक्रिया
यच्च्यमाणस्त्रिलेषु दीचते^३ स चतुरहेण संतिष्ठत आ क्रया-
देकमहरोत्तरवेदेरेकमहरौपवसथादेकमहः^४ सुत्यमेकमहश्च-
तुष्टोम एष भवति^५ ॥ २३ ॥ षष्ठः ॥

प्रात्यस्तोमेन यच्च्यमाणो भवति^१ ते राजनि वा ब्राह्मणे^२
वा प्रतिग्रहमिच्छन्ते मासाय वर्तवे वा^३ ते यमभिसंजानते
तः स्थपतिं कुर्वन्ति^४ स एषां व्रतानि चरति^५ सो ऽधः-
संवेश्यमाः साश्वस्त्युपायी भवति^६ तद्धि दीचितव्रतमथ यत्क्षणां
वासः कृष्णात्सुषं परिधत्ते दीचितवसनस्य^७ तद्रूपमथ यत्क्षणा-
वसत्यावजिने धारयति कृष्णाजिनयोस्तद्रूपमथ यत्सुवर्णरजतौ
रक्तौ विभर्ति परिधर्म्ययोस्तद्रूपमथ यत्क्षणासुष्णीषं धारयति^८
दीचितोष्णीषस्य तद्रूपमथ यच्चर्ममयैर्वाणवद्विस्त्रिष्टधम् धार-
यति दीचितदण्डस्य तद्रूपमथ यद्द्रात्यवादं वदति दीचित-
वादस्य तद्रूपमथ यत्सुर्यावुपानहौ^९ धारयति नेदीचितः
सन्नमेधमधितिष्ठानीति^{१०} तत्तस्य इ वा एतद्रूपस्य यज्ञस्य
प्रतोददण्ड एव यूपः^{११} प्रतोदपरिषेवणं^{१२} चषाक्षः^{१३} रथमुखमा-^{१४}

१ Thus M ; •रौपवसथाद• the other MSS.

२ Thus M ; •वसनीयस्य D ; •सवनीयस्य Be 7 ; the other MSS.
still more corrupt.

३ Thus M ; यत्सुर्यावुपानहौ Be 7 D ; यत्सुर्यावुपानहौ B Be U.

४ Thus Be 7 ; •तिष्ठानीति M.

५ •परिषेवणं M.

हवनीय^१ ईषे^२ वेदियुगमुत्तरवेदिरुत्तरयुगमुत्तरनाभिर्धनुर्धी^३
हविर्धाने^४ पचसौ आग्नीध्रीयमार्जालीथौ^५ कूबरः^६ सदः^७
किंकरावताना^८ धिष्णिथा^९ वन्धुरं^{१०} पत्नीशालः^{११} रथोपस्थो
गार्हपत्यो^{१२} ऽधिष्ठानं पुराणगार्हपत्यस्ते यमजं प्रमाथं^{१३} पचन्ते
५ स एषां पशुयमपूपः^{१४} स्थालीपाकः^{१५} स चरुपशुपुरोडाशौ^{१६}
यां परिष्कन्दः^{१७} ऋयति सा पुरोनुवाक्या^{१८} यदाहरति सा
याज्या^{१९} यदश्रन्ति स वषट्कारो^{२०} यां कुम्भां^{२१} विमते सा
पुरोनुवाक्या^{२२} यामधीवाक्याः^{२३} सा याज्या^{२४} यां विगणः^{२५}
ऋयति स शस्त्रस्य^{२६} प्रतिगरो^{२७} यदभिक्रोशन्ति स उद्गीथस्ते
१० य एवमेतं यज्ञक्रतुं परोक्षमुपेत्य^{२८} प्रत्यक्षं नोपेत्युः ॥ २४ ॥

यथा दीक्षितावक्रीर्णां विच्छिन्नसोमपीथा अनाश्यान्ना
एवः सुस्तस्माद्वात्यावस्थितस्य^{२९} वात्यस्तोमेनानीजानस्य नाशं^{३०}

१ Thus corrected ; ईषो M ; ईषा the other MSS.

२ Thus M ; धनुषी the other MSS.

३ Thus M ; किंकर (or कु)रावतना the other MSS.

४ वन्धुरं M ; वधुरं Be.

५ Thus M ; प्रमाथं Be ; प्रमाथ Be 7 BUD.

६ प्रस्कन्दं MSS. exc. M.

७ कुम्भां MSS. exc. M.

८ •मधिवाक्यां MSS. exc. M.

९ गणं MSS. exc. M.

१० शस्त्रप्रतिगरो MSS. exc. M.

११ परोक्षमुपेत्य Be BU ; परोक्षादुपेत्य Be 7 ; पुरोक्षादुपेत्य M.

१२ •वत्याव• i.s.o. •वात्याव• M.

विच्छिन्नसोमपीष इव ह्येषो ऽनाश्यान्नस्तेषां ये ऽनाहिताग्रयस्ते
यथागृहं विपरेत्याग्नीनाधाय त्रयस्त्रिंशतात्रयस्त्रिंशता
दक्षिणाभि स्थपतिमुपसमायन्ति । तेषां ब्रह्मबन्धुरमागधो
मागधवाक्यो ब्रह्मबन्धुरपुंश्लू पुंश्लूवाक्या जरत्कद्रथो
जरत्प्रयोग्याभ्यां^१ युक्तो^१ व्यृद्धो वा एष यो ब्रह्मबन्धुरमागधो
मागधवाक्यो^१ व्यृद्धा ब्रह्मबन्धुरपुंश्लू पुंश्लूवाक्या^१ व्यृद्धो
जरत्कद्रथो जरत्प्रयोग्याभ्यां^१ युक्तो^१ व्यृद्धेनैव व्यृद्धं निरवदयते
तदेतद्द्रात्यधनं समवशान्तं दण्डोपानहं ग्रामूलाजिनं^२ रथे
तिष्ठन्सुब्रह्मण्यः सुब्रह्मण्यामाक्यति । दक्षिणानां काल एतदेवास्य
भवत्यृत्विजो दक्षिणा विभजन्ते । तस्य प्रातःसवनीयाननुवर्तन्ते^३
संज्ञान्यै हवींश्चसंज्ञातमिव वा एते चरन्ति ये ब्रात्यं चरन्ति ।
समेवैनाग्नापयन्ति । माध्यंदिनीयाननुवर्तन्ते^४ ऐन्द्रामारुतं^५
एकादशकपालं^५ । ऐन्द्रो वै ब्रात्यो मारुतो ग्रामो । ग्रामेणै-
वैनान्समीचो दधाति । तृतीयसवनीयाननुवर्तन्त आदित्येभ्यो
भुवदद्भ्यश्चरुभूता इव वा एते चरन्ति ये ब्रात्यं चरन्ति ।^६
भूतिमेवैनाग्नामयन्त्यनूबन्ध्यस्य पशुपुरोडाशमनुवर्तन्त आदित्य-

१ •प्रयोग्याभ्यां MSS. exc. M.

२ शाल्लूकारितं M ; शादूलाजिनं the other MSS, but cp. Karmānta.

३ •वर्तन्ते all.

४ •मारुता all.

५ •कपाल M ; •कपाला the other MSS. ; this passage is missing in Be 7 D.

स्यरप्रतिष्ठिता इव वा एते चरन्ति ये ब्राह्म्यं चरन्तीयं वा
अदितिरस्यामेव प्रतितिष्ठन्ति । ॥ २५ ॥

- स एष ज्येष्ठानामग्निष्टोमस्तस्य चत्वारि षोडशानि द्वौ
पवमानाबुभे एवाच्छावाकस्य स्तोत्रे । एष एव^१ सक्कनीयसा-
५ सुक्थस्तस्य षट् षोडशानि सर्वे पवमानाः सर्वाश्छावाकस्य
स्तोत्राणि । तेन हैतेन मरुत ईजिरे । तेषां विष्णु स्यपति-
रासाथो^२ हैतेन दैव्या ब्राह्म्या ईजिरे । तेषां बुधः सौम्य
स्यपतिरासाथो हैतेन कुरुब्रह्मणां पुत्रा ईजिरे । तेषामौपो-
दितिर्गोपासायनो वैद्यान्नपद्य स्यपतिरास । तेन हेद्वा पञ्चा-
१० लान्ब्राह्म्या अभिप्रययुस्तान्द पितर ऊचुर्मा पुत्रकाः पञ्चालान्या-
सिष्टोपवादिनो वै पञ्चाला उप वो वदिथ्यन्तीति । तान्हा-
नादृत्यैव प्रययुस्ते ह केशिनो दासभ्यस्योपवसथमाजग्मुस्तान्द शो
भूते बहिष्यवमानः सर्पतो^३ ऽन्वालेभिरे पविषं वै बहिष्यव-
मान आत्मानं पवयिष्यामह इति वदन्तो । ऽथ ह पञ्चालेषु
१५ गन्धर्वायणो वालेय आग्निवेश्यो ऽनूचान आस । तान्द^४ सह^५
सर्पतः पप्रच्छ के सर्पन्तीति^५ । वयं मरुत इति । तेषां वः क
स्यपतिरित्यहं विष्णुरित्यौपोदितिर्गोपासायनो वैद्यान्नपद्यः
प्रत्युवाच । यत्किं चकथं कस्तच्चारेतीति ह परोचाव्रतमनु-

१ om. M.

२ स्यपतिरास तेनो Be.

३ संसर्पतो MSS. exc. M.

४ तान्दस्य सह M ; तान्दस्य UB Be ; न्दस्य Be 7 D.

५ Thus M ; प्रसर्पन्तीति the other MSS. Read perhaps सर्पन्तीति ?

निर्दिदेशेति^१ । तान्होवाचाविदुषो व उपावादिशाप वो ऋमह
इति^२ । पिता वै^३ तत्पुत्रानुपावादीदिति हैनमूचुः पापीयसी ते
प्रजा भविष्यतीति^४ । तथा^५ हैवास^६ । ततो^७ ह वा एतत्पञ्चालेषु
गन्धर्वायणा वालेया आग्निवेश्याः पापायिता इव^८ । महाकुसं^९
इ^{१०} तत्पुरा^{११} बभूव^{१२} । स यो ब्राह्मणमुपवदेदेवमेवैनमुपवदेदथ यो^{१३}
ब्राह्मणो ऽलं प्रतिवचनाय स्यादेवमेवैनं प्रतिब्रूयात् । ॥ २६ ॥

अथातो भास्त्रविस्तोमा इत्याचचते^१ । त्रिवृदभ्यावर्ति
पञ्चदशमग्निष्टोमसाम सर्वे षोडशाः पवमानाः । पञ्चदशमभ्या-
वर्ति सप्तदशमग्निष्टोमसाम सर्वे षोडशाः पवमानाः । सप्तदश-
मभ्यावर्त्यैकविंशमग्निष्टोमसाम सर्वे षोडशाः पवमाना । एक-^{१०}
विंशमभ्यावर्ति त्रिणवमग्निष्टोमसाम सर्वे षोडशाः पवमाना-
स्त्रिणवमभ्यावर्ति त्रयस्त्रिंशमग्निष्टोमसाम सर्वे षोडशाः
पवमानास्त्रयस्त्रिंशमभ्यावर्ति त्रिणवमग्निष्टोमसाम सर्वे षोडशाः
पवमानास्त्रिणवमभ्यावर्त्यैकविंशमग्निष्टोमसाम सर्वे षोडशाः
पवमाना । एकविंशमभ्यावर्ति सप्तदशमग्निष्टोमसाम सर्वे^{१५}
षोडशाः पवमानाः । सप्तदशमभ्यावर्ति पञ्चदशमग्निष्टोमसाम
सर्वे षोडशाः पवमानाः । पञ्चदशमभ्यावर्ति त्रिवृदग्निष्टोमसाम
सर्वे षोडशाः पवमानाः । ॥ २७ ॥ सप्तमः ॥

१ Conjecturally ; परोक्षाव्रतमनुदिदिदेशेति M ; परोक्षाव्रतमनुनिर्दिदेशेति
Be 7 DU ; परोक्षाव्रतमनुदिदिशेनिने B ; परोक्षाद् व्रतमनुदिदिशेनि Be.

२ All MSS. exc. M ins. the akṣara स्यां ।

३ तथा वैवस्यात्ततो MSS.

४ Thus M . चैतत्पुरा the other MSS.

अथ वै भवति देवा वै यद्यज्ञे ऽकुर्वत तदसुरा अकुर्व-
 तेति^१ स हेचां चक्रे प्रजापतिः कथं^२ न्वहमसुरैर्देवान्वावर्तये-
 यमिति^१ स एतं यज्ञक्रतुमनिरुक्तमुपह्वयमपश्यत्तस्मिन्नेनानुपा-
 ङ्गयतेति^१ स यत्राह प्रातर्यावभ्यो देवेभ्य इति मरुद्भ्यः
 ५ प्रातर्यावभ्यो देवेभ्य इति तत्राहाथ यत्राह सोमः पवत
 इतीन्दुः पवत इति तत्राहाथ यत्राहेन्द्राय पुरोडाशानामिति
 शक्राय^३ पुरोडाशानामिति तत्राहाथ यत्राह वायव इन्द्रा-
 वायुभ्यामिति नियुत्वते शक्रनियुद्भ्यामिति तत्राहाथ यत्राह
 मित्रावरुणाभ्यामित्यृतायुभ्यामिति तत्राहाथ यत्राहाश्विभ्या-
 १० मिति नासत्याभ्यामिति तत्राहाथ यत्राहेन्द्राय सोमानिति
 शक्रायेन्दूनिति तत्राहाथ यत्राहेन्द्राग्निभ्यामिति शक्रजात-
 वेदोभ्यामिति तत्राहाथ यत्राह विश्वेभ्यो देवेभ्य इति मरुद्भ्यो
 विश्वेभ्यो देवेभ्य इति तत्राहाथ यत्राहेन्द्राय मरुत्वत इति
 शक्राय गणवत इति तत्राहाथ यत्राह महेन्द्रायेति महते
 १५ शक्रायेति तत्राहाथ यत्राहादित्येभ्य इति महद्भ्य आदित्येभ्य
 इति तत्राहाथ यत्राह वनस्पतय इति वनर्नृपायेति^२ तत्राहाथ
 यत्राह देवाय सवित्र इति महते^३ देवाय सवित्र इति
 तत्राहाथ यत्राह विश्वेभ्यो देवेभ्य इति महद्भ्यो विश्वेभ्यो देवेभ्य

१ कथन्वहमसु० M ; कथमन्वहमसु० Be 7 D ; कथयन्कथमसु० Be BU.

२ Conjecturally ; वनेर्पापायेति M ; वनेनच्यवयेति Be 7 D ; वनेनच्यवयेति
 B U ; वनेनर्पापायेति Be.

३ Thus M ; समहते Be 7 Be D , समहते BU.

इति तत्राहाथ यत्राह देवानां पत्नीभ्य इति महतीभ्यो
देवानां पत्नीभ्य इति तत्राहाथ यत्राहेन्द्राय हरिवत इति
शक्राय मघवत इति तत्राह^१ धाना इन्दुभ्य^२ इत्यु हैके
संप्रदिशन्ति^३ ॥ २८ ॥

तदेतद्वर्गिव यज्ञायज्ञियस्य^४ स्तोत्रायज्ञायज्ञियस्य वाव^५ ५
स्तोत्रे स तां निरुवाच^६ तः हासुरा उपेक्षामेव चक्रिरे किं
वा वै करोति^७ किं वा नेति^८ स यदा विदां चकार न
वा इम एतर्हि पापभद्रयोयोरौशत इति तदेनां निरुवाच
देवो वो द्रविणोदा इति^९ प्रजापतिर्वै देवो द्रविणोदाः^{१०}
पूर्णा त्रिविद्यासिचमिति^{११} पूर्णा व्युदचत्यासिचमिति^{१२} तदुदा^{१३}
षिञ्चध्वमुप वा पृणध्वमित्यास्य कामंकामं पूरयाध्वा इति
तदादिदो देव ओहत इति^{१४} साध्येभ्यो देवेभ्यः प्रजापतिः
कामंकाममूहते^{१५} सप्तदश स्तोमो^{१६} भवति^{१७} सप्तदशः
प्रजापतिः^{१८} प्रजापतेराप्या^{१९} अश्वो ऽसितञ्जुर्दक्षिणा^{२०} प्राजा-

१ Thus M Be ; इन्दुभ्य the other MSS.

२ ० यज्ञीयस्य M Be.

३ om. all exc. M.

४ करोतनी (sic!) M; indication of pluti?

५ व्युदचत्य० B Be U ; ह्युदचत्य० Be 7 ; व्युदचत्य० D ; व्युदचंत्य० M.—
असिच० BUD ; आसिच० M ; आसिष० Be 7 (pr. m.) Be ; आसिचन्त०
Be 7 (sec. m.).

६ Uncertain reading. ० मूहतं M. मूहतः the other MSS.

७ स्तोमा भवन्ति M ; स्तोमो भवति the other MSS.

८ डिनायुर्दक्षि० iso. फितञ्जुर्दक्षि० all the MSS exc. M.

पत्यो वा^१ अश्वः^१ ' प्रजापतेरनुरूपत्याय ' यः पापना
 भ्रातृव्येण व्याविवृत्सेत^२ स एतेन यज्ञक्रतुना यजेत '
 येव पापना भ्रातृव्येणावर्तत ' इन्द्रो वृत्रं हत्वा परां
 परावतमगच्छदपाराधमिति मन्यमानस्तं देवा यज्ञेनान्वेषुस्ते^३
 ५ शतमाशिरं^४ दुहां^४ चक्रिरे^४ भूयो भागधेयं भूयसीं प्रीति-
 मभ्युपावर्त्यतीति^५ वदन्तः ' स ह प्रातःसवने नाजगाम ' ते^६
 सर्व एव प्रातःसवनस्य भक्षयां^७ चक्रुः^७ ' को ह्यपेन्द्रस्य^८ सोमस्य
 भक्षयिष्यतीति ' तं संतिष्ठमाने प्रातःसवने ऽच्छावाकस्य
 यस्तं प्रति^९ जचुस्ते^{१०} सर्व एव चमसाध्वर्यव आनन्दिनो

१ Thus M ; वाः the other MSS.

२ Thus corrected (cp. Sat. Br. XII. 4. 4. 2) ; व्याविवृत्सेति all exc. M, which has व्याविवर्त्सेत् ।

३ अन्वेषुस्ते M ; अन्वेषुस्ते the other MSS.

४ आशिरं दुहुं चक्रिरे Be 7 Be D ; आशिरं दुहुरे चक्रिरे B ; आशीर्दुहां चक्रिरे M ; cp. on this passage Pañc. Br. XVIII. 5. 12.

५ •पावर्तिष्यतीति M.

६ I.s.o. वे (thus M Be B), ततः Be 7 D.

७ Thus M ; नामक्यां चक्रुः or नामक्यांचक्रुः the other MSS. (in Be 7 the passage is missing). Probably the negation has fallen out somewhere.

८ अपेन्द्रस्य M.

९ प्रतिप्रति M.

१० Thus my conjecture ; जच्युस्ते M ; जच्युस्ते or जचुस्ते the other MSS. ; cp. Āp. śrs. XXII. 10. 13.

ऽच्छावाकस्य शस्त्रं प्रत्यागर्तुं^१ दध्निरे^२ सेन्द्रा इव ह्यमन्यन्त^३
 तस्मात्तीव्रशोभे सर्व एव चमसाध्वर्यव आनन्दिनो ऽच्छावाकस्य
 शस्त्रं प्रत्यागृणन्ति^४ सेन्द्रा इव हि मन्यन्ते^५ तर्हि वाव
 तदासीत्तदु वा आहुः सर्व एवैतर्हि यज्ञः सेन्द्र इति^६ तः
 हाभिषुषुवुः^७ ॥ २६ ॥

इहा इहा इहेतीहेहीहेहीहेहीति^८ इ वा एनं तदूचुर्दृह-
 दृहदृहदित्तीदं^९ ते बृहदन्नाद्यं तदभ्युपावर्तस्वेति इ वा एनं
 तदूचुस्तदेतन्माध्यंदिनस्य सवनस्यान्यत्रापि निदानः^{१०} स^{११}
 शृतकलशमेकधनानां^{१२} प्रातःसवने ऽवनयेद्दधि माध्यंदिने
 सवने^{१३} विमथितं तृतीयसवने^{१४} सास्य तीव्रता^{१५} सप्तदश स्तोमो १०
 भवति^{१६} सप्तदशः प्रजापतिः^{१७} प्रजापतेराष्टौ^{१८} गर्भिणी वडवा
 ललामी दक्षिणेंद्रियं वै गर्भं^{१९} इन्द्रियं ललामः^{२०} सेन्द्रियत्वाय^{२१}
 यो ज्यान्या वोपतपता वाणिमानं नीतः स्यात्स एतेन यज्ञक्रतुमा
 यजेताश्रुते इव तीव्रतामिन्द्रो ऽकामयत वि पाप्मानः^{२२} हनीय

१ Thus M only ; प्रत्यागर्तुं or •गर्तुं the other MSS.

२ M ins. न before दध्निरे ।

३ प्रतिमृ० MSS. exc. M.

४ Thus M ; इ वा हाभि० U ; इवाभि० Be B ; सहाभि० Be 7 D.

५ Thus M Be B ; इहे तीहे इहे इहेहीति U ; Be 7 D (which write only once इहा) : इहेतिहेहिहेहिहेहीति ।

६ Before इदं M has once more बृहदु ।

७ Uncertain ; M reads as above given ; संश्रितकलशं Be 7 UDB ; संश्रितं कलशं Be.

८ Thus M Be BU ; सेन्द्रत्वाय Be 7 ; सेन्द्रत्वाय D.

श्रेष्ठ्यं देवानां गच्छेयमिति^१ स एतं यज्ञक्रतुमपश्यत्तमाहरत्ते-
 नायजत^१ ततो वै स वि पाप्मानमहत श्रेष्ठ्यं देवानामगच्छद्यः
 कामयेत वि पाप्मानं हनीय श्रेष्ठ्यं समानानां गच्छेयमिति
 स एतेन यज्ञक्रतुना यजेत^१ येव पाप्मानं हते श्रेष्ठ्यं समा-
 ५ नानां गच्छति^१ तस्यातिग्राह्यो वि न इन्द्र मृधो जहि नीचा
 यच्छ पृतन्यतः । अधस्यदं तमीं कृधि यो अस्मां अभिदास-
 त्युपयाममृहीतो ऽषीन्द्राय त्वा वैमृधाय जुष्टं गृह्णामीति^१
 परिमृज्य सादयत्येष ते योनिरिन्द्राय त्वा वैमृधायेति^१ तस्य
 त्रिवृत्पञ्चदशौ विपर्यासं स्तोमौ भवतस्ताः षड् गायत्र्यो^१
 १० गायत्री वै कृन्दांसि वि पाप्मानमहत^१ गायत्र्यैव तद्यजमानो
 वि पाप्मानं हते^१ ॥ ३० ॥

इन्द्रो ऽकामयतौद्भिद्यं^२ श्रेष्ठ्यं देवानां गच्छेयमिति^१
 स एतं यज्ञक्रतुमपश्यत्तमाहरत्तेनायजत^१ ततो वै स श्रौद्भिद्यं
 श्रेष्ठ्यं देवानामगच्छद्यः कामयेतौद्भिद्यं श्रेष्ठ्यं समानानां
 १५ गच्छेयमिति स एतेन यज्ञक्रतुना यजेतौद्भिद्यं^२ हैव^३ श्रेष्ठ्यं
 समानानां गच्छति^१ तस्यातिग्राह्यो ऽयं कृत्वरमृभीतो^४
 विश्वजिदुद्भिदित्सोमः । ऋषिर्विप्रः काव्येनोपयाममृहीतो
 ऽषीन्द्राय त्वोद्भिदे जुष्टं गृह्णामीति^१ परिमृज्य सादयत्येष

१ Thus M only ; गायत्र्यैव वै कृन्दांसि all the other MSS.

२ All MSS. ins. ह वै exc. M.

३ हैवै MB.

४ M ins. (against Taitt Br.) वयोधाः ।

ते योनिरिन्द्राय त्वोद्भिद् इति । तस्य पञ्चदशैकविंशौ
 विपर्यासः स्तोमौ भवतस्ताः षड् बृहत्यो बृहती वै
 छन्दसासुदभिनद्बृहत्यैव^१ तद्यजमान उद्भिन्तीन्द्रो ऽकामयत
 वलं^२ भित्त्वा पशून्सृजेयेति^३ ॥ एतं यज्ञक्रतुमपश्यत्तमाहर-
 त्तनायजत^४ ततो वै स वलं^२ भित्त्वा पशून्सृजत^५ यः कामयेत
 वलं^२ भित्त्वा पशून्सृजेयेति स ए^६ तेन यज्ञक्रतुना यजेत^६ वलमेव^२
 भित्त्वा पशून्सृजते^६ तस्यातिराज्ञ इन्द्र ओषधीरसनोदहानि
 वनस्पतीरसनोदन्तरिचम् । विभेद् वलं नुनुदे विवाचो ऽथा-
 भवद्भिमिताभिक्रतूनामुपयामगृहीतो ऽसीन्द्राय त्वा वलभिदे
 जुष्टं गृह्णामीति^७ परिमृज्य सादयत्येष ते योनिरिन्द्राय त्वा १०
 वलभिद् इति^७ तस्य सप्तदशैकविंशौ विपर्यासः स्तोमौ भव-
 तस्ताः षड्गायत्र्यो^८ गायत्र्यै^८ वै^९ छन्दसां^९ वलमभिनद्गायत्र्यैव^९
 तद्यजमानो वलं भित्त्वा पशून्सृजते^{१०} ॥ ३१ ॥ अष्टमः ॥

सुतपेयेन यच्च्यमाणो भवति^१ स यदशनानां कामयते
 तस्याशितो भूत्वा दीचति यदा^२ लभते^३ तस्य^४ स एकाहं^५ १५
 नाश्रात्यथाश्राति^६ इहं^६ ; नाश्रात्यथाश्राति^६ अहं नाश्रात्यथा-
 श्राति^६ सो ऽत्रैव विराजमाप्नोति^७ राजानं क्रीत्वोह्यातिथ्यं

१ बृहतीत्येव M.

२ वलं most of the MSS.

३ Thus M ; गायत्र्यै व छन्दसां वलमभिनद्गायत्र्यैव the other MSS.

४ यद्वलंगते M.

५ Thus my conjecture ; विराडाप्नोति M ; विराजा यजतेति the other MSS.

निर्वपति^१ यद्यु वा एतदुपात्येति चतुरहं नाश्रात्यथाश्राति^१
 पञ्चाहं नाश्रात्यथाश्राति^१ षडहं नाश्रात्यथाश्राति^१ तिस्र
 उपसदस्त्रिंशत्संपद्यन्ते^२ त्रिंशदक्षरा विराड्भ्रं विराड्वि-
 राजैवान्नाद्यमवरुद्धे^३ ऽथ य एकादश स्तन एवास्यै स^४ दुह
 ५ एवैनां तेनाथ य एकत्रिंशत् स्तन एवास्यै स^४ दुह एवैनां
 तेन^५ स उपसत्स्वाज्यव्रतो भवति^५ शीतस्य^६ सर्पिषस्त्रिभि-
 रङ्गुलीभिरुपहन्यथ द्वाभ्यामथैकया^७ शीतस्य^६ वैव^८ सर्पिष-
 स्त्रिभिः पर्वभिरुपहन्यथ द्वाभ्यामथैकेन^७ विलीने वा सर्पिषि
 चीणि परुष्यवदधात्यथ द्वे अथैकं त्रिस्तनद्विस्तनैकस्तनव्रतस्य
 १० रूपाणि कुर्वन्सं नादित्याद्दिवा पर्यावर्तते नाग्नेरधि नक्तमै-
 दुम्बरः सोमचमसश्चतुःसक्तिर्ब्रह्मा^९ त्रिवेदाः^५ सगोत्रः^५ ॥ ३२ ॥

सप्तदश स्तोमो भवति^१ सप्तदशः प्रजापतिः^१ प्रजापति-
 मन्नाद्यं नोपानमत्तं देवा षट्सत्याभ्यामन्वेषुः^६ स यदश्राति
 यदेवाग्नेनावरुद्धं तस्यावरुद्ध्या इति तदथ यन्नाश्राति
 १५ यदेवानग्नेनावरुद्धं तस्यावरुद्ध्या इति तदथ यदुपसत्स्वाज्यव्रतो
 भवत्येतद्वै देवानां प्रियं धाम यदाज्यं^१ देवानामेव प्रियं
 धामावरुद्धु इति तदथ यन्नादित्याद्दिवा पर्यावर्तते नाग्नेरधि

१ ०पद्यते Be 7 BD ; ०पद्यते M Be U.

२ Thus M ; विलीनस्य the other MSS.

३ Thus M ; विलीनस्य वैव Be U ; विलीनस्यैव Be 7 D ; विलीनस्य वै B.

४ अथ M.

५ Thus M B U ; त्रिवेदः Be Be 7 D.

६ ०मन्वेषुः all the MSS. exc. Be which has ०मन्वेषुः ।

नक्तमेते वै देवानामृतसत्ये^१ नेद्देवानामृतसत्ये पृष्ठतः करवा-
णीति तदथ यदौदुम्बरो भवत्यूर्वा अन्नाद्यमुदुम्बर^१ ऊर्ज
एवान्नाद्यस्यावरुद्धा इति तदथ यत्सोमचमसो भवत्येतद्वै देवानां
परममन्नं यत्सोमः^१ परमेणैवास्मा अन्नाद्येनावरमन्नाद्यमवरुद्ध
इति तदथ यच्चतुःसक्तिर्भवति यदेव दिशो ऽन्नाद्यं प्राविश- ५
त्तस्यावरुद्धा इति तदथ यच्चिवेदा^१ भवति न ह्येतामेकवेदा
दक्षिणामुद्यन्तुमर्हतीति तदथ यत्सगोत्रो भवत्यात्मा वै सगोत्र
आत्मन्नेव यज्ञस्य यशो ऽन्नाद्यं प्रतिष्ठापयानीति तत्^१ ॥ ३३ ॥

तं माथ्यंदिनीयैश्चमसैः सहोन्नीय जुहति^१ तमृत्विजो ऊतं
दक्षिणानां काले ब्रह्मण उपातिदिशन्ति^१ तं ब्रह्मणः सन्तं^१ १०
पर्युपविश्य भक्षयन्ति यदृतं मन्यन्ते तेन^१ यदृतेन भक्षयन्ति
तदृतपेयस्यर्तपेयत्वं^१ दिशो ऽकामयन्तान्नाद्यः स्यामान्नाद्यमव-
रुन्धीमह्वन्नाद्यमस्मासु प्रतितिष्ठेदिति^१ ता एतं यज्ञक्रतुमप-
श्यन्तमाहरन्तेनायजन्त^१ ततो वै ता अन्नाद्यो ऽभवन्नन्नाद्यमवा-
रुन्धतान्नाद्यमासु प्रत्यतिष्ठद्यः कामयेतान्नादी मे प्रजा स्याद्- १५
न्नाद्यमवरुन्धीतान्नाद्यमस्यां प्रतितिष्ठेदिति स एतेन यज्ञक्रतुना
यजेतान्नाद्येवास्य प्रजा भवत्यन्नाद्यमवरुद्धे ऽन्नाद्यमस्यां प्रति-
तिष्ठति^१ तस्य चतसृषु बहिष्यवमानो^१ ऽष्टास्वष्टास्वाञ्चानि^१

१ चिवेदो M.

१ Thus corrected according to the Karmānta; सन्तं all the MSS.

२ •मानोष्टाष्टाञ्चानि M; •मानोष्टाष्टाञ्चानि Be, •मानमष्टास्वाञ्चानि B
Be 7 UD; cp. supra XV. 18 (p. 222. 12).

द्वादशो माध्यंदिनः पवमानः षोडशानि पृष्ठानि सविंश^१
 आर्भवः पवमानश्चत्विंशमग्निष्टोमसाम^१ तं दिशां चतुष्टोम
 इत्याचक्षते^{११} इन्द्रास्यकामयन्त यशो ऽश्रुवीमहि यशो
 ऽवरुन्धीमहि यशो ऽस्मासु प्रतितिष्ठेदिति^१ तान्येतं यज्ञक्रतु-
 ५ मपश्यन्तमाहरन्तेनायजन्त^१ ततो वै तानि यशो ऽश्रुवत यशो
 ऽवारुन्धत यश एषु प्रत्यतिष्ठद्यः कामयेत यशो ऽश्रुवीय यशो
 ऽवरुन्धीय यशो मयि प्रतितिष्ठेदिति स एतेन यज्ञक्रतुना
 यजेत^१ यश एवाश्रुते यशो ऽवरुन्द्वे यशो ऽस्मिन्प्रतितिष्ठति^१
 तस्य स्तोमा अश्रुवतैकस्यामथ तिसृष्वेकस्यामथ तिसृषु^१ तमेतं
 १० इन्द्रसामेकत्रिक इत्याचक्षते^{११} स्तोमा अकामयन्तेति समानः
 परिवादस्तस्य^१ स्तोमास्त्रिवृदथ त्रयः पञ्चदशास्त्रिवृदथ त्रयः
 सप्तदशास्त्रिवृदथ त्रय एकविंशास्तमेतः स्तोमानामेकत्रिक^{१२}
 इत्याचक्षते^{११} ॥ ३४ ॥

इन्द्राग्नी वा अकामयेताः समानलोकौ स्याव समानं
 १५ लोकमियावेति^१ तावेतं यज्ञक्रतुमपश्यतां^१ तमाहरतां^१ तेना-
 यजेतां^१ ततो वै तौ समानल्लोकावभवताः समानं लोकमैताः
 समानल्लोकावयथ^{१४} यौ कामयेताः राजा च पुरोहितश्च

१ Thus all the MSS (only संविंश D); in Be 7 स has been cancelled.

१ परीवाद० M.

१ Thus MD Be 7, एकत्रिक BU : एकविंश Be

१ Thus M; ० लोकावयथ Be 7 BUD; -लोकावयथ Be.

समानलोकौ स्याव समानं लोकमियावेति तावेतेन यज्ञक्रतुना
 यजेयाताः^१ समानलोकावेव भवतः समानं लोकमितो^१
 ऽश्वरथो यज्ञायुधः प्रासङ्गश्चमसः सा ब्राह्मणस्य दक्षिणाश्व-
 तरौरथः सर्वायुधो ऽप्रासङ्गः काः^२स्यस्त्रणीबन्धः^२ सा राजन्यस्य
 ५ दक्षिणा^१ तस्य त्रिवृत्यञ्चदशौ विपर्यासः^३ स्तोमौ भवतस्त्रिवृ-
 देव ब्राह्मणस्य पञ्चदशो राजन्यस्य^१ तमेतमिन्द्राग्नियोः कुलाय
 इत्याचक्षत^१ एष एव सन्वितापुत्रीय एष सख्योर्यज्ञ एष
 भ्रात्रोः^१ ॥ ३५ ॥ नवमः ॥

अभिचरणीयैः सोमैर्यज्यमाणो भवति^१ स द्वयानि
 १० यज्ञायुधान्युपकल्पयते बाधकानि च तैज्जकानि च शवानसो^३
 ऽधिषवणे फलके पुरुषास्त्रस्य^४ वृषणौ^१ स यत्राध्वर्युरुपाः^५शुं
 ग्रहीष्यन्नाजानमभिषुणोति तस्य यो ऽः^६शुः परापतति तमे-
 तस्मिन्पात्र आधायोपसंगृह्याथाहामुं जह्यथ त्वा होष्यामीत्या
 तमितोरास्ते^१ ऽथैतं भङ्गमाहवनीये ऽनुप्रहरतीदमहममुमा-
 १५ मुख्यायणं परिष्नुना^५ भङ्गेन^५ विध्यामीत्यत्र यं यजमानो देष्टि

१ यजेतां all exc. M.

२ •तूषीबंधः Be; •तूषिबंधः U; तूष्णीबंधः M; •तूषिबंधः B; त्रीषिबंधः
 Be 7 D.

३ Thus M Be; श्वनभ्ये Be 7 D (cp. Āp. XXII. 4. 17, Sāṅkh.
 XIV. 22. 18. Ṣadv. br. III. 8); श्वाननभ्ये U; श्वाननभोग्यो B; cp.
 the Dvaidhasūtra.

४ Thus M; all the other MSS. corrupt.

५ Thus M; परिष्नुनासंग्येन Be U B; परिषानासंग्येन Be 7 D

तं मनसा ध्यायत्यथैतत्पात्रं स्वरे यथायतनं सादयत्यमुष्य त्वा
 प्राणे सादयामीति । स यं कं च ग्रहं गृह्णात्येवमेवैनं गृह्णाति ।
 यदु^१ किं^२ च^३ पात्रं सादयत्येवमेवैनत्सादयति । स एष
 त्रिवृदग्निष्टोम एकस्तोम^४ एकहविर्धानस्तं श्येन इत्याचचते^५
 ऽथेषुः^६ समानमभिचरणीयं शिल्पं^७ तिसृषुतिसृषु^८ सुवते ।
 रथो हविर्धानमथ संदंशः^९ समानमभिचरणीयं शिल्पं^{१०}
 द्वौ चयस्त्रिंशौ मध्यत स्तोमौ भवतो^{११} द्वे हविर्धाने^{१२}
 अथेन्द्रवज्रः^{१३} समानमभिचरणीयं शिल्पं^{१४} पञ्चदश एष
 भवति^{१५} ॥ ३६ ॥

दुराग्नेन^१ यक्ष्यमाणो भवति । स उपकल्पयते षष्टिं^{२०}
 शतमानानि हिरण्यानि त्रिंशतं सुवर्णानि त्रिंशतं
 रजतानि^३ बह्वन्यद्विरण्यं^४ स आमावास्येन हविषेष्टा सौर्यं
 चरुं निर्वपति । तस्मिन्सुवर्णं शतमानं ददात्यथ सायं ङते
 ऽग्निहोत्रे चान्द्रमसं चरुं निर्वपति । तस्मिन्वज्रतं^५ शतमानं
 ददाति । स एवमेवैताभ्यामिष्टिभ्यामहरहर्यजमानो मासमेत्यथ^६
 दौचते^७ दौचणीयायां द्वादशमानं हिरण्यं ददाति ।

१ यत्किंच M.

२ This word twice in Be 7 B U D.

३ Thus M only ; येषु all the other MSS.

४ तिसृषु once in M, which adds also य after सुवते ।

५ द्वे M.

६ Thus M U B Be ; दुराग्नेन D, दुराग्नेन Be 7.

७ राजतं M.

प्रायणीयायां चतुर्विंशतिमानं ददात्यातिथ्यायां द्वे^१ चतु-
 विंशतिमाने^२ ददाति^३ प्रथमायामुपसदि चत्वारि ददाति^४
 द्वितीयस्यामुपसद्यष्टौ ददाति^५ तृतीयस्यामुपसदि षोडश
 ददाति^६ चतुर्थ्यामुपसदि द्वात्रिंशतं^७ ददाति^८ पञ्चम्यामुपसदि
 ५ चतुःषष्टिं ददाति^९ षष्ठ्यामुपसद्यष्टाविंशं^{१०} शतं चतुर्विंश-
 तिमानानां^{११} ददात्यथातः शतसंख्यैवाग्नीषोमीयस्य ऊतायां
 वपायां द्वे शते ददात्याग्नेयस्य ऊतायां वपायां चत्वारि
 ददाति^{१२} प्रातःसवनीयेष्वष्टौ^{१३} ददाति^{१४} माध्यंदिनीयेषु षोडश
 ददाति^{१५} दक्षिणानां काले द्वात्रिंशतं ददाति^{१६} तृतीय-
 १० सवनीयेषु चतुःषष्टिं ददात्यनूबन्ध्यस्य ऊतायां वपायामष्टा-
 विंशं^{१७} शतानां^{१८} ददाति^{१९} स यदेताभ्यामिष्टिभ्यामहरहर्यजते
 सूर्याचन्द्रमसोरेव तत्सायुज्यं सलोकतामाप्नोति^{२०} ॥ ३७ ॥

१ अथ यद्विरण्यदक्षिणो^{२०} भवति हिरण्यमेव तद्यजमान

१ Thus M ; चिंशतिमानं ददात्यथ Be B ; in the other MSS. this passage is missing.

२ Thus M U ; त्रिंशतं Be ; in the other MSS. this passage is missing.

३ Thus M ; ०शतिमानं the other MSS.

४ ०सवनीयेष्टौ Be 7 D.

५ Thus M Be 7 ; शतमानानां Be B U.

६ During the printing I was so happy as to obtain, for the remaining part of this praśna, from Mr. Muthu Dikshitar of Lalgudi (Manakkāl, Madras) a copy (designed by me as L) from a MS. in his possession. This MS. is in Grantha and independent from my MSS., but, on the whole, not much better.

७ Thus M : यद्विरण्यं दक्षिणा the other MSS.

आत्मानं सङ्स्कुरुते^१ तस्य यदूर्ध्वं नाभेस्तत्सुवर्णमवाङ्^१
 रजतं^१ यदा ह वै हिरण्मयो भवत्यथामृतो भवति^१
 हिरण्मया ह वै देवास्तस्मात्ते ऽमृताः^१ सप्तदशस्तोमो भवति^१
 सप्तदशः प्रजापतिः^१ प्रजापतेराप्या^१ उभे सामनी भवतश्छन्दो-
 मयावेतत्पक्षौ^२ यजमान आत्मानं सङ्स्कुरुत^१ एतस्य लोकस्य^५
 जित्यै^१ स यदेतेन^३ यज्ञक्रतुना यजते सूर्याचन्द्रमसोरेव
 तत्सायुज्यं सलोकतां जयति^१ तेन दुरशो^४ दुरश इव ह्येतयो-
 र्देवतयोर्लौको[॥] ऽथ दुर्णाग्नेन^४ यक्ष्यमाणो भवति^१ स उप-
 कल्पयते ऽनडुच्छतं च त्रयस्त्रिंशतं^५ च निष्कांस्तेन हैते-
 मानडुहो लोकं जयति^१ तेन हैतेन ज्योतिष्मन्तं लोकं जयति^{१०}
 तेन हैतेन ज्योतिषो ऽधि स्वर्गं लोकं जयति^१ सप्तदशस्तोमो
 भवति^१ सप्तदशः प्रजापतिः^१ प्रजापतेराप्या^१ उभे सामनी
 भवतश्छन्दोमयावेवैतत्पक्षौ^६ यजमान आत्मानं सङ्स्कुरुत^१
 एतस्य लोकस्य जित्यै^१ स यदेतेन यज्ञक्रतुनेद्वा न नश्यति तेन

१ Instead of अवाङ् (thus M Be B U) Be 7 D : अधो; अवां L.

२ Thus Be B; •मयावेवतत्पक्षौ M; •मयावेनतत्तृतीयेपक्षौ L; the other MSS. deficient.— Here and infra (l. 13) Be after •पक्षौ ins. द्वितीये पक्षे ।

३ यद् only given by M.

४ दुर्णं or दुर्नं all MSS. exc. M L which have here and infra each time दुर्णं ।

५ त्रयस्त्रिंशं M.

६ Thus Be; •मयावेवतत्पक्षौ M L; •मयावेवतत्पक्षौ the other MSS.

दुर्णाशस्तदुर्णाशस्य^१ दुर्णाशत्वं^२ " केशी ह दाह्यो ऽपचिति-
कामो ऽपचितिनेजे न^३ नो^३ नामानि^३ परिहरन्ता^४ इति^५ ततो
ह वा एतत्पञ्चालराजानां^५ नामानि परिहरन्ते^६ ॥ ३८ ॥

श्रीर्षण्या इति केशानाचक्षते^७ कुशा इति दर्भान्नद्या-
५ विति^८ गैरेयकविमत्यौ^९ ततो वै सो ऽपचितिमानभवद्यः
कामयेतापचितिमानस्यामिति स एतेन यज्ञक्रतुना यजेताप-
चितिमानेव^९ भवति^९ तस्य चतुर्विंशो बहिष्पवमानस्त्रि-
वृत्पञ्चदशान्याज्यानि^९ तास्त्रिसो गायत्र्यश्चतुर्विंशो माध्दिनः
पवमानः पञ्चदशसप्तदशानि^{१०} पृष्ठानि^{१०} ते द्वे चिष्टुभौ^{१०} त्रिणव
१० आर्भवः पवमान एकविंशमग्निष्टोमसाम^{१०} सैका जगत्येतानि
वै कृन्दसामपचिततमान्यपचितिमानेव भवति य एवं वेदासा-
वादित्यो ऽकामयत त्विषिमानस्यामिति^{१०} स एतं यज्ञक्रतु-

१ दुर्णश० Be, दूर्णाश० M L ; the other MSS. om.

२ Most of the MSS. दुर्णश० or दूर्णाश० (both times).

३ Thus M ; L om. नो ; तंननामानि Be ; तन्नोनामानी Be 7 U D ;
तंनोनामनी B.

४ Thus M Be 7 D ; ंहरंत Be B U L.

५ Thus M ; ंपांचाल० the other MSS.

६ Thus M Be L ; ंहरत्या Be 7 D U ; ंहरत्या B.

७ Uncertain ; दर्भानद्याविति M ; दर्भान्नद्याविति L ; दर्भानविद्याविति
Be B.

८ Uncertain reading ; गैरेयकविमंषो (or मेषो ?) M ; गैरेयकविमत्यौ
Be 7 ; गैरेयकविमत्यौ Be B ; गैरेय० D ; गैरेयकचितिमत्यौ L.

९ Thus M L ; एषु instead of एव all the other MSS.

१० Thus M Be U ; षंदशःसप्त० B L : Be 7 om. षंदश ।

मपश्यत्तमाहरत्तेनायजत^१ ततो वै स त्विषिमानभवद्यः^२
 कामयेत त्विषिमान्स्थामिति स एतेन यज्ञक्रतुना यजेत^३
 त्विषिमानेव भवति^४ तस्य^१ सौर्यो ऽतिग्राह्यः^५ सौर्यः^२ पशु-
 रूपाक्षभ्य^३ एकविंश एष भवति^४ ॥ ३६ ॥ दशमः ॥

इन्द्रो ऽकामयतर्षभ इव पशूनामैश्वर्यमाधिपत्यं^५ राज्यं
 देवानां परीयामिति^६ स एतं यज्ञक्रतुमपश्यत्तमाहरत्तेना-
 यजत^७ ततो वै स ऋषभ इव पशूनामैश्वर्यमाधिपत्यं^८ राज्यं
 देवानां पर्येद्यः^९ कामयेतर्षभ इव पशूनामैश्वर्यमाधिपत्यं^{१०} राज्यं
 समानानां परीयामिति स एतेन यज्ञक्रतुना यजेतर्षभ इव
 पशूनामैश्वर्यमाधिपत्यं^{११} राज्यं समानानां पर्येति^{१२} तस्याति-^{१०}
 ग्राह्यो वृषा सो अंशुः पवते हविष्मान्सोम इन्द्रस्य भाग
 ऋतयुः शतायुः । स मा वृषाणं वृषभं कृणोतु प्रियं विशां
 सर्ववीरं सुवीरमुपयामगृहीतो ऽसीन्द्राय त्वर्षभाय जुष्टं
 गृह्णामीति^{१३} परिमृज्य सादयत्येष ते योनिरिन्द्राय त्वर्षभा-
 येति^{१४} तस्य पञ्चदशस्य सत एकविंशं^{१५} होतुः षष्ठं ककुदो^{१६}
 रूपमिन्द्रेण ह स्म वै पूर्वं समाजिगमिषन्तो वनिष्ठुसवेन
 यजन्ते^{१७} तप्तो^{१८} न^{१९} इन्द्र^{२०} आविर्भविष्यति तस्मै^{२१} कामान्वक्ष्याम

१ तस्याः Be 7 D.

२ om. all MSS. exc. M L Be.— After the tenth adhyāya M breaks off.

३ ककुभो L.

४ Thus Be L; यजन्तेसुपैतमिन्द्र Be 7; यजन्त उपतानिद्र B; यजन्त उपैता-
 निद्र U; यजन्तेसुपैतान इन्द्र D.

५ तस्मात् MSS. exc. L which has तस्मिन् ।

इति^१ वदन्तो^१ वनिष्ठुसवेन यक्ष्यमाणो भवति^१ स उपकल्पयते
 शतमुच्चवेहतः^२ शतं दार्वार्चितानि शतं सर्पिष्यात्राञ्कृतं पयः-
 पात्राञ्कृतं दधिपात्राञ्कृतं वसापात्रानौदुम्बरौ नावमुभयतो-
 ऽभिपतनां^३ परिगृहीतामथ प्रणेतृनेतेनोपकृप्तेन चित्रामा-
 ५ यतीमुपरमत्यद्य चित्रयेति पूर्वामिमन्ववस्यत्युत्तपनीयं
 शाखीनो ऽन्वाहार्यपचनमाहिताग्निरथैतानि दार्वार्चितानि प्रदोष
 एवाग्नावादधाति^४ तेषु^५ प्रज्योतिषूच्चवेहतो^५ निघ्नन्त्यैषामभ्य-
 र्धान्वनिष्ठुन्मेदां^६ षीति^६ अपयन्त्यथोदित आदित्य आयात-
 यत्यौदुम्बरौ^७ नावमुभयतोऽभिपतनां^७ परिगृहीतां प्रणेतृभि-
 १० स्तस्यामुपस्तृणीते पञ्चाशता सर्पिष्यात्रैः पञ्चाशता पयःपात्रैः
 पञ्चाशता दधिपात्रैः पञ्चाशता वसापात्रैस्तस्यां वनिष्ठुन्मेदां-
 षीति संप्रकौर्याथाभिघारयति पञ्चाशता वसापात्रैः पञ्चाशता
 दधिपात्रैः पञ्चाशता पयःपात्रैः पञ्चाशता सर्पिष्यात्रैरथ
 पुरोऽनुवाक्यामन्वाह ॥ ४० ॥

१ Thus Be L ; वक्ष्यामीति Be 7 B U D.

२ Thus L ; ०सुच्चवेगतः Be 7 D ; ०सुच्चवेनिहतान् Be B U.

३ Uncertain reading ; उभयतोपतनां Be 7 B ; उभयतोभिपतनां Be U ;
 उभयतोवतानां (or ०वतारां) D ; उभयतोभिपवमानं L.

४ ०दधति L.

५ तेन प्रज्योतिषू एवहतोनिघ्नन्ति L ; तेषु प्रत्योतिष्ठं (or छ) चवेहतो घ्नन्त्य० Be 7
 D ; तेन प्रज्योतिषु चवेहतांनिघ्नन्त्य Be B U. अभ्यर्धाद् i. s. o. अभ्यर्धान् L.

६ Uncertain r. ; अयातयत्य० U B ; अयापयत्य० D ; अधापयत्य० Be 7 ;
 अयाभौतयत्य० B ; आधातयति L.

७ ०पतानां B. ०वतानां Be 7 ; ०भिपतानां Be U. ०सुभयतस्त्वभिपतनां L.

इन्द्रो यातो ऽवसितस्य राजा शमस्य च ष्टङ्गिनो
 वज्रबाहुः । सेदु राजा चेति^१ चर्षणीनामरान्न नेमिः परि
 ता बभूवेति^१ यजतीन्द्रो राजा जगतश्चर्षणीनामधि चमि
 विषुरूपं यदस्ति । ततो ददातु दाशुषे वसूनि चोदद्राध
 उपसृतश्चिदर्वाक् स्वाहेति^१ तप्त एवास्मा इन्द्र आविर्भवति^५
 तस्मै^१ कामान्ब्रुवते^{११} कानान्धु^२ ह^३ वाध्यश्च वृहस्पतिराङ्गिरसो
 याजयां चकार^१ तस्य होपवसथीये ऽहङ्कृद्वा^४ वीयाय^४ स
 होवाचाध्वर्यो^५ वि^५ वै^५ मे अद्वागात्सं मे यज्ञं^५ स्थापयेति^१
 तं^५ होवाचान्यद्वै तदुपवसथः^६ श्वस्ते यज्ञः स^५ स्थायेति^{१०} स
 होवाच समेव मे स्थापयेति^१ तस्य^६ ह तावद्विदित्वाग्रेण^६ हविर्धाने १०

१ चेति (as TBr. II. 8. 4. 3) Be B D U ; चयति (as RV. I. 32. 15) Be 7.

१ तस्मिन् Be L.

२ Corrected ; कामानाह B U Be (pr. m.) ; कामानार्द्धं Be 7 ; कामानार्द्धं D ; कानौषवांश्च Be (sec. m.) ; कनीयवान्धु L.

३ My conjecture ; इन्द्रदाविधाय B U L ; इन्द्रदाविधाय Be ; इन्द्रपंचादपिधाय Be 7 D.

५ Thus Be ; all the other MSS. corrupt.

६ Uncertain r. ; होवाचान्यद्वैतदु० Be 7 D ; होवाचाध्वर्यवेतदु० Be B U ; होवाच कर्ध्वसवेत उप० L.

१० स्थायेति Be B U ; स्थायेति Be 7 D ; स्थायेति L.

६ तस्या MSS. exc. L.

६ तावद् only in Be (sec. m.) : भवद् L ; instead of विदित्वा (thus L Be) विदिता the other MSS.

चर्मण्यलूखलमुसले निधायाः शून्समवचुदां^१ चकार^२ यच्चिद्धि
 तं गृहेगृह उलूखलक युज्यसे । इह द्युमत्तमं वद जयतामिव
 दुन्दुभिरित्यथ होदचमसे वसतीवरीभ्यो ऽध्यपो^३ निःषिच्य
 समुदायुत्य जुह्वां चकार यथा जना सःस्तथे व्रतानि^४ को-
 ५ व्रतिनां^५ व्रतमालोभयाति^६ । कानान्धस्य^६ प्रस्वितं^७ वाध्वश्चस्य^८
 तीव्रसुतः^८ श्रवदिन्द्र^९ जुषस्व स्वाहेति^१ स एष उन्नत्तस्य वा
 वीतश्रद्धस्य वा^{१०} नीतस्य^{१०} वा यज्ञः^१ सा^{११} यदागता^{१२} स्यादथ
 चतुष्टोमेनाग्निष्टोमेन यजेत पुरा भेषाच्छान्ते^{१३} ॥ ४१ ॥

मनुर्वैवस्वतो ऽकामयत प्रजाः सृजेय प्रजामवरुन्धीय

१० प्रजां विन्देया^{१२} मा^{१२} प्रजया चचौरन्निति^{१२} स एतं

१ •समवभूयाच्चकार L.

२ षपो only in Be L.

३ व्रतानि MSS. exc. L : व्रतानि ।—अनासस्तथे L.

४ व्रतिनां Be ; व्रतीन्पं L ; व्रतीनां the other MSS.

५ व्रतमालोभयाति Be, •यति L ; व्रतमामालोपयति the other MSS.

६ Thus Be L ; the other MSS. corrupt.

७ प्रस्वितं all exc. Be which has प्रस्वितं ।

८ वाध्वश्चस्तीव्रसुतं Be B ; वाध्वश्चस्तीव्रसुतं U ; वाध्वश्चस्तीव्रसुत Be 7 ; वाध्व-
 च्चेदीव्रसुत D, वाध्वश्चस्तीव्रसुतं L.

९ श्रवदिन्द्रां Be 7 D ; मिद्रवदिन्द्रा Be ; निवपतीन्द्रा B ; निवपतीन्द्रा U ;
 निवदिन्द्रो L.

१० Thus Be L ; वतितस्य BUD ; वक्तितस्य Be 7.

११ स MSS.

१२ यदागत Be L ; यदामग्ना B Be 7 DU.

१३ Conjecturally ; विन्देय मा प्रजयाचचौरन्निति BU : विन्देय माप्रजमाच०
 Be ; विन्देय माप्रजयाचचरन्तीति Be 7 D . विन्देयप्रजयाचचौ० L.

यज्ञक्रतुमपश्यत्तमाहरत्तेनायजत^१ ततो वै स प्रजामसृजत
 प्रजामवारुद्धु प्रजामविन्दतैनं प्रजयाचचत^२ यः कामयेत
 प्रजां सृजेय प्रजामवरुन्धीय प्रजां विन्देया^३ मा प्रजया
 चचीरन्निति^४ स एतेन यज्ञक्रतुना यजेत^५ प्रजामेव सृजते
 प्रजामवरुद्धे प्रजां विन्दत^६ ऐनं^७ प्रजया चचते^८ तस्य^९ प्राचीन- ५
 स्तोमास्त्रयस्त्रिवृतस्त्रयः पञ्चदशास्त्रयः सप्तदशास्त्रय एकविंशतिः^{१०}
 सो ऽकामयतान्नादी मे प्रजा स्यादन्नाद्यमवरुन्धीतान्नाद्यमस्यां
 प्रतितिष्ठेदिति^१ स एतं यज्ञक्रतुमपश्यत्तमाहरत्तेनायजत^१ ततो
 वै तस्यान्नादी प्रजाभवदन्नाद्यमवारुद्धुान्नाद्यमस्यां प्रत्यतिष्ठद्यः
 कामयेतान्नादी मे प्रजा स्यादन्नाद्यमवरुन्धीतान्नाद्यमस्यां १०
 प्रतितिष्ठेदिति स एतेन यज्ञक्रतुना यजेतान्नाद्येवास्य प्रजा
 भवत्यन्नाद्यमवरुद्धे ऽन्नाद्यमस्यां प्रतितिष्ठति^१ तस्य दश स्तोमा^१
 दशसुदशसु स्तुवते विराजो रूपं^{११} वागाम्भृष्टकामयतापरि-
 मितं यज्ञो ऽश्रुवीयेति^१ सैतं यज्ञक्रतुमपश्यत्तमाहरत्तेनायजत^१
 ततो वै सापरिमितं यज्ञ आश्रुत^१ यः कामयेतापरिमितं यज्ञो १५
 ऽश्रुवीयेति स एतेन यज्ञक्रतुना यजेतापरिमितमेव यज्ञो

१ •चचते all exc. Be L.

२ विन्देय मा प्रजामाचचरंनिति Be D ; विन्देय प्रजयाचचरंतीति B Be 7 U
 विन्देय मा प्रजामाचचीरन्निति L.

३ Thus corrected ; विन्दत एवं Be L ; विन्देनं the other MSS.

४ Only in Be L.

ऽश्रुते^१ तस्य दशसु बहिष्पवमानः शते सहस्रे ऽयुते प्रयुते
ऽर्बुदे न्यर्बुदे समुद्रे मध्ये ऽन्ते परार्धे^२ ॥ ४२ ॥

यमो वैवस्वतो ऽकामयत पित्रणामैश्वर्यमाधिपत्यं^३ राज्यं
परीयामिति^४ स एतं यज्ञक्रतुमपश्यत्तमाहरत्तेनायजत^५ ततो
५ वै स पित्रणामैश्वर्यमाधिपत्यं^६ राज्यं पर्येद्यः^७ कामयेत
समानानामैश्वर्यमाधिपत्यं^८ राज्यं परीयामिति स एतेन
यज्ञक्रतुना यजेत^९ समानानामैश्वर्यमाधिपत्यं^{१०} राज्यं पर्येति^{११}
तस्य शते बहिष्पवमानः सहस्रे ऽयुते नियुते प्रयुते ऽर्बुदे
न्यर्बुदे समुद्रे मध्ये ऽन्ते परार्धे पदे पत्वे^{१२} नित्यमुक्त्वा मनसैव
१० सुवानो मन्यत एतावति^{१३} मे^{१४} स्तुतमित्यथ^{१५} सकृत्प्रवर्ग्यं^{१६}
आतिथ्येन प्रचर्यं गार्हपत्ये प्रवर्ग्यं प्रवृणक्ति^{१७} तेनाहवनीये
प्रचरति^{१८} तं काल उदासयति^{१९} शिरो वा एतद्यज्ञस्य यदा-
तिथ्यं^{२०} यज्ञः प्रवर्ग्यः^{२१} शीर्षन्नेव यज्ञस्य यज्ञो दधातीति^{२२} नु
सकृत्प्रवर्ग्यो^{२३} ऽथ सुते प्रवर्ग्यः^{२४} पवमानेन चरित्वाशीध्रे^{२५} प्रवर्ग्यं
१५ प्रवृणक्ति^{२६} तेनाहवनीय एव प्रचरति^{२७} तं तदानीमेवोदासयति^{२८}
शिरो वा एतद्यज्ञस्य यत्पवमानो^{२९} यज्ञः प्रवर्ग्यः^{३०} शीर्षन्नेव
यज्ञस्य यज्ञो दधातीति^{३१} नु सुत्याप्रवर्ग्यो^{३२} ऽथ सकृत्प्रवर्ग्यो^{३३} ऽथ
सुते प्रवर्ग्यो^{३४} ऽथ सुत्याप्रवर्ग्यः^{३५} ॥ ४३ ॥ एकादशः ॥

१ Uncertain r. ; एतावतीमेस्तुतमित्यथ Be ; एतावन्ति मे स्तुत० L ;
एतावती (ति) मेत्यथ the other MSS.

२ MSS exc. L ins. वै ।

३ The close of this chapter must contain several corruptions.

'पुरूरवा ह पुरा ऐडो राजा कल्याण आस' तः
 होर्वश्यपराभिदध्यौ' तः संवत्सरं कामयमानानुचचारै'वः ह
 स्र वै० पूर्वे ऽभिश्राम्यन्ति' तद्भ्रातिचिरं मेने' तस्य ह धावतः
 पुरो रथं कर्तं दर्शयामास' तः ह दृष्ट्वा राजावतस्थौ' तः
 हावस्थाय न ददर्शाथो ह पुनरावतस्थौ' तः हास्थायैव ददर्श' ५
 स ह सारथिं पप्रच्छ सारथे किं पश्यसीति' त्वां भगव इति
 होवाच रथमश्वान्पन्यानमिति' स हेचां चक्रे दृष्यामि वै
 किलेति' तः ह वागभ्युवाच न वै दृष्यस्यहं वै त्वामेतं२
 कर्तमदीदृशमित्यथ कस्त्वमित्यहमुर्वश्यपरेति होवाच' सा त्वा
 संवत्सरं कामयमानानुचचारिषं' तां मा जायां विन्दस्वेति३'
 दुहपशारा ह वै भवति४ देवा इति५ होवाच' का त६ उप- १०
 चर्येति६' शतं० ममोपसदः० स्युः०' शतःशतं मा सर्पिष्कुम्भा

१ This and the following adhyāyas are found also in a badly corrupted tradition. I did not note all the various readings nor all my emendations; the list of them would fill more space than the text itself.

२ Thus L only; चैव or द्वैव the other MSS.

३ त्वयितं or त्वयितम० MSS.

४ L Be sec. m. विस्वेति ।

५ Thus L U Be 7; भवन्ति देवा इति B Be (pr.m.); भवन्ती देवोति Be (sec. m.).

६ Thus L Be (sec. m.); तवाचार्येति the other MSS.

७ Instead of these three words given thus by Be and L (which only gives स instead of मम), the other MSS.: तं जानीम-सदस्य or तं जानीय इति सदस्य ।

अहरहरागच्छेयुस्तदाग्रना स्यां^१ न त्वा नग्नं पश्येयमिति^१
 सर्वमेवैतद्भगवति सुकरमिति होवाच^१ कथा त्वपि^१ जाया
 पतिं नग्नं न पश्यतीत्यन्तर्वासं वसीथा^२ इति होवाचानग्नो
 भवेति^३ तथा सहोवासान्तर्वासं वसानः^४ सा ह स्म जाता-
 ५ ज्ञातानेव पुत्रानपविध्यति^५ ताः ह राजोवाच पुत्रकामा इ
 वै भगवति वयं मनुष्याः स्मो जाताज्ञातानु त्वमपविध्यसीति^५
 सा होवाच पर्यवेतरात्रयो भवन्ति क्षीणायुषो ऽन्ये^५ भूयः
 प्रियं करवावहा इति^५ सायुं^६ चामावसुं च जनयां चकार^५
 सा होवाचेमौ विभृतेमौ^५ सर्वमायुरेष्यत इति^५ प्राङ्गायुः
 १० प्रवव्राज^५ तस्यैते कुरुपञ्चालाः^६ काशिविदेहा इत्येतदायवं
 प्रव्राजं^५ प्रत्यङ्मावसुस्तस्यैते गान्धारय^७ स्यर्गवो ऽराट्टा
 इत्येतदामावसवम्^५ ॥ ४४ ॥

अथो हास्या एषा पूर्वचित्तिरप्सरा स्वसा बभूव^५ सा
 हेचां चक्रे ज्योग् वै मे स्वसा मनुष्येष्ववात्सीद्वन्तैनामच्छाया-

१ त्वपि L, त्ववि the other MSS.

२ वसीथा L Be (sec. m.) वासीत्याभ्य the other MSS.

३ भवन्ति MSS. exc. L, which has वेन ह वासनो भवतीति ।

४ प्रायुं Be (sec. m.).

५ निभृते० Be L ; the other MSS. om. these words.

६ ०पांचालाः L B.

७ The proper names given acc. to Be (sec. m.); the other MSS.
 गान्धारा (or री) पयस्यर्गवोदारा (or त्य) षा (or षा) ।

८ इत्येतन्मावसुम् or इत्येतन्नामवसुम् or इत्येतन्नामावसुम् MSS.

नीति^१ तथा सहागत्यैव संगमं न लेभे^२ ऽथो हास्या
 अवियूथमुपस्थापदासै^३व^४ ह सा वै पूर्वासां महिषीणां रूपं^५
 भवति^६ तद्वृकरूपं कृत्वा प्रमाथं^७ चिकायाथो^८ हास्या उरणः
 चीरप आसन्दोपादे बद्ध आस^९ तं सा प्रममाथ^{१०} तस्मिन्नि-
 यमाणे रूवे^{११} ऽयमवीरज^{१२} इति^{१३} तच्छ्रुत्वा राजोत्पपात^{१४} ५
 तामभ्यानश^{१५} तामभ्युपेयाथ^{१६} तं सा^{१७} नकुली^{१८} भूत्वा
 प्रत्युपेयाथ^{१९} तस्य हान्तर्वासमवलुसोपाथ ह सा विद्युतं
 जनयां चकार^{२०} १० तं सा विद्युति नग्नमनुचख्यावथो ह
 राजाजगामास्वारुहं वा अहमजीत उरणमत्यसारुहं हि
 नूनमिति^{२१} प्रत्यहं प्रजहिष्यामीति^{२२} किं व्यभूदिति^{२३} नग्नं १०
 त्वादर्गमिति^{२४} होवाच^{२५} तस्यां प्रव्रजितायामप्रियविद्वुः

१ Thus (only अपि० or अवा०) MSS.

२ Only in Be (sec. m.).

३ Thus Be L (sec. m.); प्रथं the other MSS.

४ विष्वायाथो Be (sec. m.); धिक्वायाथो or चिक्वायाथो or विष्वायाथो
 the other MSS.

५ रूवेमे Be (sec. m.); रूपेमे L; रूपे the other MSS.

६ Corrupt; यमवीरजा Be (sec. m.) L; यमविराजा the other MSS.

७ अभ्यानस MSS.

८ Conj.; संकुली Be (sec. m.); तसंनेकुली the other MSS.

९ Thus L Be (sec. m.); जनयामास the other MSS.

१० Be 7 ins. साङ्गे चकार, B Be (orig.) ins. सांहीवकार।

११ These corrupted words without any var. r. in all MSS.

१२ चाददर्गमिति MSS.

शोच॑श्चकार^१ त॒ होवाच वृहस्पतिराङ्गिरसो हन्त त्वा
 शदेन^२ याजयिष्याम्यापयि त्वा पुनर्जिन्विष्यामीति^३ त॒
 शदेन^४ वृहस्पतिराङ्गिरसो याजयां चकार^१ ता॒ हावभृथा-
 देवोदेत्य प्रतिदर्श^१ ता॒ ह पुत्रौ प्रतीत्योचतुरिह नौ नय
 ५ यत्र ते गतिर्बलिनौ^५ वां^६ पितरमशूशुच^५ इति^१ सा^६ होवाच
 सं वां^७ पुत्रकौ जनेय साहमिह तिस्र एव रात्रीर्वत्स्यामि नो
 ब्राह्मणस्य वचो मोघमसदिति^१ तथा सह तिस्र^८ एव^८
 रात्रीरुवासान्तर्वासं वसानस्तस्या॒ रेतः सिषिचे^१ सा होवाच^९
 कथमिद॒ स्यादिति^१ कथ॒ हि नूनाश्मिति^{१०} राजा प्रत्युवाच^१
 १० सा होवाच नवां कुम्भीमाहरेति^१ तस्यामेनन्निःषिषेचाथ^{११} ह
 कुरुचेत्रे विसवत्यो^{१२} नाम पुष्करिण्यस्तासामुत्तरार्धा सुवर्ण-

१ Conj. ; शोभं चकार or चकार MSS.

२ दर्शने MSS.

३ •जिन्विष्या• MSS.

४ शदेन MSS.

५ Thus Be (sec. m., only •शूशुच) ; •बल्लिचैनाम्पितरं शूशुच or
 •बल्लिचैनामपित• the other MSS.

६ From सा unto होवाच (p. 399. 8) only in Be L.

७ वा Be.

८ om. Be.

९ cp. p. 399, n. 6.

१० नूनाश्मिति L, नूनामिति the other MSS.

११ Thus L ; तस्यामेनं• Be (sec. m.) ; तस्यामेषं the other MSS.

१२ विसवत्यो Be (sec. m.) ; विसवत्येनाः the other MSS.

सवनी^१ तस्यामेनन्निचखान^१ तदश्वत्थो जज्ञे शम्या परिवृतो
 रेतसो ऽश्वत्थ आशयाच्छर्म्यैव शमीगर्भस्य सृष्टिरेतन्निदान-
 मथ^२ वै भवति सर्वण^२ वै देवाः सुवर्गं लोकमायन्निति^३
 स यत्र हैतद्यज्ञो देवेभ्यो ऽधि मनुष्यान्प्रत्यवरुरोहाश्वत्थ^४
 हैव तत्प्रत्यवरुरोह^५ तस्यारणी चक्रिरे^४ ऽयं वाव स यज्ञ ५
 इत्यथो खलु य एव कस्याश्वत्थः^५ स शमीगर्भः^६ स यदा-
 होर्वश्वस्यायुरसि पुरुरवा इत्येतेषामेवैतत्पितापुत्राणां नामानि
 गृह्णात्यथो सामान्यमेवैतदूहेत^६ तस्यां प्रव्रजितायां पुनरेवा-
 प्रियविद्धुः^७ शोच^७श्चचार^७ त^७ होवाच बृहस्पतिराङ्गिरसो
 हन्त त्वौपशदेन^८ याजयिष्यामि वि वै ते ऽप्रियमेवैष्यतीति^{१०}
 तमौपशदेन बृहस्पतिराङ्गिरसो याजयां चकार^८ ततो वै
 तस्याप्रियं^९ विनिनाय^९ तौ ह वा एतौ पौरुरवसौ नाम
 शदौपशदौ^९ स यो वित्त^९ सिषाधयिषेत्त^९ शदेन याजयेत्तस्य

१ •निषानमथ MSS exc. L.

२ cp. TS., I. 7. 1. 2.

३ •वरोहाश्वत्थं or •त्य MSS.

४ बक्रिरे L Be (sec. m.); चक्रिरे the other MSS.

५ Thus L; खलु य एवाश्वत्थः Be (sec. m.); खल्वेवकस्य(स)ाश्वत्थः the other MSS.

६ Thus L; सामान्यमेवैत्यूहेते Be (sec. m.); •मेवैभ्य ऊहेते the other MSS.

७-९ only in L Be (sec. m.).

८ ता om. MSS.

दशसु बहिष्पवमान^१ एकैकोपशीयत^२ एकविंशत्यै^३ सुनोती-
 हैवाथ^३ यो ऽप्रियं विनिनीषेत्तमौपशदेन^४ याजयेत्तस्यैक-
 विंशत्यां बहिष्पवमान^१ एकैकावशीयत आ दशभ्यो^५ ऽथ
 प्राजापत्यौ नाम शदौपशदौ^६ तस्य तिसृषु बहिष्पवमानस्तिस्त्र-
^४ स्तिस्त्र उपशीयन्त आ षट्त्रिंशतः^७ षट्त्रिंशत्सु बहिष्पव-
 मानस्तिस्त्रस्तिस्त्रो ऽवशीयन्त आ तिसृभ्यो^५ ऽथ नैध्रुवस्य^४
 कश्यपस्य शदौपशदौ^६ तस्य चतसृषु बहिष्पवमानश्चतस्र-
 श्चतस्र उपशीयन्त आष्टाचत्वारिंशतो^८ ऽष्टाचत्वारिंशत्सु
 बहिष्पवमानश्चतस्रश्चतस्रो ऽवशीयन्त आ चतसृभ्यः^५ ॥ ४५ ॥

१० द्वादशः ॥

देवासुरा ह यत्र महामंग्रामः^९ संयेतिरे^{१०} तद्धेमानि^८
 भूतानि द्वेधैव^९ व्यपचक्रमुर्देवानेवान्वन्यान्यसुरानेवान्वन्यानि^{१०} ।

१ Thus L; एकैक उप० Be (sec. m.); एकेनोप० the other MSS.

२ Corrected; एकविंशत्यौ L; एकविंशत्यै Be (sec. m.); एकविंशते (or
 ने)त्य the other MSS.

३ सुनोति इहैवाथ L; सुनोतीहैवाथ Be (sec. m.); सुनोति एषाय the
 other MSS.

४ Thus L; विनीर्निषे० Be (sec. m.); वितौनिषे० or वितिनिषे० the
 other MSS.

५ ०ध्रुव L Be.

६ महा० only in L and Be (sec. m.).

७ सं only in Be (sec. m.); श० L.

८ तयेमानि L and Be (sec. m.); तं धमानि the other MSS.

९ Thus L; द्वेधै Be; द्वेदेधै the other MSS.

१० व्यपच० L Be; व्यवच० the other MSS.

बृहस्पतिर्देवानां पुरोहित आसीदुग्रना^१ काव्यो ऽसुराणां^१
 ब्रह्मण्वन्तो देवा आसन्ब्रह्मण्वन्तो ऽसुरास्तौ बह्वन्संग्रामान-
 विजयमाना आसां चक्रिरे^१ तेषां न कतरे चन भविष्यदा-
 जज्ञुर्गन्धर्वो^१ हैव सूर्यवर्चा भविष्यदाजज्ञे^१ तस्यो हेन्द्रो
 जायाया^२ उपहास्य^२ आस^२ ताः होवाचामुदिताङ्गि^३ त्वमिदं^५
 गन्धर्वं पृच्छ किमर्थमिदं देवासुरा न विजयन्तीति^१ तं तथेति
 होवाच त्वमपि श्व आगच्छतादिति^१ स हान्तः समुद्रे
 हिरण्यया^४ नावया सहजानि कुमारयां^५ चक्रे^१ ऽथो हेन्द्र
 आजगाम^१ स ह सौवर्णः पटरो भूत्वा नौमण्ड^६ उपशिञ्जे^७
 तः हागतमेव विदित्वा^८ पप्रच्छामुदिताङ्ग^९ त्वमिदं ब्रूहि^{१०}
 किमर्थमिदं देवासुरा न विजयन्तीति^१ मोक्षैरिति होवाच
 कर्णिनी वै नौराप^{१०} इति^१ ब्रह्मण्वन्तो देवा इति होवाच
 ब्रह्मण्वन्तो ऽसुरा इति^१ तच्छ्रुत्वेन्द्रो हरिशुक्ररूपं^{११} कृत्वोत्पपात^१

१ Thus MSS.

२ Thus L and Be (sec. m.), which has, however, °हास्यमास ;
 याजयद्वाप उपहास्य आस the other MSS

३ °सुदितांगि or °तांदि MSS.

४ हिरण्यया MSS. exc. B.

५ Uncertain ; सहजानिकुमारयां L ; r. सहजानिः ? cp. TS. III. 2. 8. 5.

६ नौमण्ड L ; नौमण्डप Be (sec. m.) ; नैमण्ये the other MSS.

७ °शिञ्जे MSS. exc. Be which has : °शिञ्जे ।

८ वित्वा L.

९ °सुतां L Be (rightly ?) ; °सुदितांदि the other MSS.

१० Thus L ; नौरूप Be (sec. m.) ; नौराप the other MSS.

११ Emended ; हरिः शुक्ररूप L ; हरिः शुक्ररूपं the other MSS.

तꣳ ह दृष्टैवाह^१ मघवन्मो^२ इति यतरेषाꣳ^३ हरिस्ते जेय-
 न्तीति^४ स ह गत्वैवोशनसं^५ काव्यमुपमन्त्रयां चक्रे जयन्त्याश्च^६
 दुहित्रा चतसृभिश्च कामदुघाभिः^७ स हाज्ञप्तो ऽसुरेभ्यो
 ऽधि देवानुपसमियाय^८ ततो ह वा एतद्देवा असुरान्महा-
 ५ संग्रामं जिग्युः^९ ॥ ४६ ॥

स ह गुरुरिव मेने गरमिव गीर्त्वा बड् वित्तमसुराणां
 प्रतिगृह्य^१ स होवाच गुरुरिवास्मि गरमिव गीर्त्वा बड्
 वित्तमसुराणां प्रतिगृह्य हन्त मा याजयेति^१ तं द्वादश-
 स्तोमेनाग्निष्टोमेन बृहस्पतिराङ्गिरसो याजयां चकार^१ तेन
 १० हेष्टोर्ध्वꣳ हिरण्यमुञ्जगार^१ तद्ध^{१०} दृष्टेचां^{१०} चक्रे हन्ताह-
 मिदमसुरेभ्यो निर्हराणीति^१ तद्धेन्द्र^{११} आज्ञायैव शिलां^{११}
 चकार^१ ते ह वा एत^{१०} औशनसा नाम कुरुचेत्रे पर्वतगाः^{११} ॥

१ Uncertain ; दृष्टैवजहो L ; दृष्टैवाहो Be ; दृष्टैवयज्ञ the other MSS.

२ Thus Be ; मघवर्यन्मघवन्निति L ; मघवान्मघववा the other MSS.

३ Thus L ; यतर एषां Be ; यदतरेषां the other MSS.

४ Thus MSS. exc. Be which has स आग^० and L : स आगत्यो^० ।

५ My conjecture ; जयंतस्य Be ; जयन्त्रच L ; जायत्याच or यत्याच the other MSS.

६ Thus L ; •समीयाच Be ; •समीपय or •समीयाप the other MSS.

७ तं दृष्टे^० Be ; तददृष्टो^० L ; तदतेदृष्टे^० the other MSS.

८ Thus L ; तथेन्द्र Be ; तथेन्द्रे or तदधेन्द्रे the other MSS.

९ शिलीम् L.

१० Only in L and Be.

११ पर्वतेशाः L.

स ह लघुरिवाचरदप्रतिष्ठितः^१ । स होवाच लघुरिव वा
 अस्यप्रतिष्ठितो^२ । हन्त मा याजयेति^३ तमेकविंशतिस्तोमे-
 नाग्निष्टोमेन बृहस्पतिराङ्गिरसो याजयां चकार^४ । ततो वै
 स प्रतितस्थावथो^५ हेन्द्रः^६ कामदुघा अवरुद्धे^७ । तः ह
 सायमेतमुवाच प्रातरेतादिति^८ प्रातरेतमुवाच सायमेता-
 दिति^९ । स एवमेव संवत्सरं नेनीयामास । स होवाच प्रात-
 रेतादिति^{१०} । मा सायमात्य सायमेतादिति^{११} । मा प्रातरात्य
 को ऽयमेतः कतमो ऽयमेतो^{१२} । यमेनमेतं^{१३} मघवन् ब्रवीषीति^{१४}
 होक्त्वा प्रवव्राजाथो हेन्द्र उक्थानि कामदुघाश्चकार^{१५} । ताः ह
 स वरुणाय प्रददाविदं तव^{१६} मम^{१७} चेदममुष्य^{१८} च नौ^{१९}
 सहेति^{२०} । बृहस्पतय आङ्गिरसायेदं नावास्यास्ता विधारया-
 नावहस्येदमज्यसौति^{२१} विष्णवे शिपिविष्टाय चेत्येषैवोक्थानाः

१ ाचरद० only in L and Be.

२ ०वास्मिन्नप्रति० Be ; वा अस्मिन्नप्रति० L ; ०वत्वाप्रति० the other MSS.

३ Emended ; प्रत्यतस्थानथो L ; प्रत्यवस्थापयदथो the other MSS.

४ हेन्द्रं MSS.

५ अभिरुद्धे L ; अभिरुद्धे Be ; आवरुद्धे the other MSS.

६ यमेनमेतं (or ०तत्) L Be ; यमैवमेतरन् or पयमेवमेतरन् the other MSS.

७ Thus L ; ब्रवीषि इति Be ; ब्रवीति the other MSS.

८ तवचमस इदममुष्य Be ; तवचमसेवेदममुष्य L ; तौव (तवि) मम चेदमुष्य the other MSS.

९ Thus (hopelessly corrupted as it seems) Be ; नावास्यास्तद्वि-
 धारयाद्यावदहस्येदमज्यसौति L ; नावास्यान्ना (or न्ना) पिधारयाया (or न्ना)
 पदस्येदमज्यसौति the other MSS.

सृष्टिरेतन्निदानमथो हास्यैव मनुर्वैवस्वतः शून्यमानः सन्स-
खास^१ तस्मै चतुर्थो^२ प्रददौ^३ ताः सो ऽस्यां न्यदधात्सेयं^४
कृष्टिरेवैष^२ कृष्टेः^२ सृष्टिरेतन्निदानं^३ तौ ह वा एतावौशनसौ
नाम पुनस्तोमौ भवतः^३ स यो गुरुरिव मन्येत गरमिव
५ गीर्वायाज्यं वा याजयित्वाप्रतियाह्यस्य वा प्रतिगृह्य तं द्वादश-
स्तोमेनाग्निष्टोमेन याजयेदश्रुते हैव लघुतामथ यो लघुरिव
चरेदप्रतिष्ठितस्तमेकविंशतिस्तोमेनाग्निष्टोमेन याजयेत्प्रत्येव
तिष्ठति^३ ॥ ४७ ॥ त्रयोदशः ॥

अथ प्रणोदः^३ समानमभिचरणीयं^३ शिल्पं^३ प्रातःसव-
१० नीयाननुवर्तते ऽग्नये प्रवते पुरोडाशो ऽष्टाकपालस्त्रिवृदेष
भवत्यथ विबाधः^३ समानमभिचरणीयं^३ शिल्पं^३ माध्यंदि-
नीयाननुवर्तते ऽग्नये विबाधवते पुरोडाशो ऽष्टाकपालस्त्रि-
वृदेवैष भवत्यथ प्रतिनोदः^३ समानमभिचरणीयं^३ शिल्पं^३
तृतीयसवनीयाननुवर्तते ऽग्नये प्रतीकवते पुरोडाशो ऽष्टा-
१५ कपालस्त्रिवृदेवैष भवत्यथाग्नेरतिव्याधः^३ समानमभिचर-
णीयं^३ शिल्पमनूबन्ध्यस्य पशुपुरोडाशमनुवर्तते ऽग्नये वसुमते
पुरोडाशो ऽष्टाकपालस्त्रिवृदेवैष भवत्यथेन्द्रवज्रः^३ समान-
मभिचरणीयं^३ शिल्पं^३ पञ्चदश एष भवति^३ शुनस्कर्णा ह

१ Thus L Be ; सन्स (or ऋ) हास the other MSS.

२ सेयं कृष्टिरेवैषकृष्टे L ; सोयं कृष्टिरेवैष कृष्टेः Be ; सेष्वेकृष्टिरेष्वैवतुष्टेः the other MSS.

३ प्रतीनोदः L.

वै शैब्यो राजा पुण्यकृद्दद्याज्यास^१ स ह पापीयाञ्जनतां^१
 प्रतिहितां^१ प्रतिस्थायवृजिः^१ पप्रच्छास्ति खित्स यज्ञक्रतुर्ये-
 नाहमिद्वैव प्रयायामित्यस्ति^२ हीति^२ हैनमृत्विजः प्रत्यूचुस्तस्मा
 अध्वर्युरयोनीनपुरोरुक्कान्^३ ग्रहान्जग्राह^१ स्वराणुद्गाता
 सामान्यनैडान्यनिधनानि^४ पराङ्गेवर्गिर्मय^५ होतानूवाच^५
 स हावमृथादेवोदेत्य ममार^१ यं द्विष्यात्तस्यैवं यज्ञं^६ कुर्यादुप-
 सृतं^७ वा याजयेत्क्षिप्रं^८ हैवास्मात्सोकात्प्रैत्य^{११}थ राशिमराया-
 वित्याचचते^१ चतुष्टोमे राशिकृतं^८ धान्यं ददाति^१ स राशि-
 चतुष्टोम एव मरायकृतं^९ स मरायो^{११} ऽथाञ्जनाभ्यञ्जना-
 वित्याचचत^१ आक्ताचा^९ अलंकृता^९ ऋत्विजः प्रचरन्ति^१ स १०

१ पापी (पापा) जनतां etc. as above Be L; पापीयांजानता प्रतिहितां प्रतिवा (or वा) वृजिः the other MSS.

२ प्रयायामौ(मि)त्यस्ति चार (दा) इति Be L; प्रायणमित्यास्ति हीर इति the other MSS.

३ Conjecture; अधोनौनपुरोरुक्कान् Be; अथेनानपुरोरुक्कान् L; अधोनपुरो-रुक्कान् the other MSS.

४ सामान्यनैवत्निनिध० Be; मान्यनैवत्निनिध० L; सामान्यनैलास्य० (लास्य०) the other MSS.

५ पराङ्गेवर्ग्यं Be; पराङ्कवर्ग्यं L; परां (or परा) इति (or इव) दु (or उ) ष्य the other MSS.

६ यज्ञे MSS.

७ दुपासृतं L.

८ राशौ० Be; राशि० the other MSS.

९ आक्ताचासंकृता Be; आङ्क्ताकासंकृता L; आक्ताचासंकृता the other MSS.

आञ्जनो " ऽभ्यक्ताः^१ ग्रामूलवाससः^२ ' सो ऽभ्यञ्जनो " ऽथ
 विषूचीनशालो भ्रातृव्यवतो यज्ञः ' स तथा देवयजनं जोष-
 यते यथा प्राचीनमाहवनीयात्प्रवणं स्यात्प्रतीचीनं गार्ह-
 पत्यादिति ' तदेते विषूचीनशाले मापयन्ति^३ ' प्रचरन्ति
 ५ प्राञ्चः प्रत्यञ्चः प्रचरन्ति ' मध्ये गार्हपत्यो भवति ' मध्यत
 आसीनाय भक्षानाहरन्त्यनुदिशं स्तोमौ स्यातामित्येत-
 देकमेकविंशौ^४ स्यातामित्येतदेकमनादृत्य तच्चतुष्टोमावेव
 कुर्वन्ति " ॥ ४८ ॥

५ देवासुरा ह यत्र महासंग्रामं^५ संयेतिरे तद्भु शिविरौ-
 १० शीनरो देवानां वर्गादसुराञ्जिगाय^६ ' तस्यो हेन्द्रो जितवरं
 ददौ ' स होवाच शिविनैष्ठ्यं^७ भयं न गच्छेदिति ' तं वर्षि-
 ष्ठीयप्रस्थे^८ सर्वतोमुखेन याजयां चकार ' ततो ह वा एत-
 च्छिविं नैष्ठ्यं^७ भयं न गच्छति ' यं कामयेतानपजय्यं जये
 दिति तं वर्षिष्ठीयप्रस्थे^८ सर्वतोमुखेन याजयेदनपजय्यमेव

१ भ्यक्तोश्चात्मूलवासः L Be ; भ्यक्ताः शमूलवासः the other MSS.

२ ०यन्ति Be ; ०यति the other MSS.

३ ०मेकविंशौ L Be ; विंशौ the other MSS.

४ For the following cp. also Eggeling, Catal. of the MSS. of the India Office vol. I, p. 87 (designed by me as E).

५ महा० om. all exc. E L.

६ Thus (०सुराञ्जि०) Be L only ; ०सुराणाजिगाय० or ०सुराणाञ्जि० the other MSS.

७ नैष्ठ्यं L Be ; ज्यैष्ठ्यं or ज्येष्ठ्यं the other MSS.

८ Thus L Be ; ०प्रस्थेन the other MSS.

जयति^१ तदेताश्चतस्रः शाला अनुदिशं मापयन्ति^१ प्रचरन्ति
 प्राञ्चः प्रचरन्ति दक्षिणा प्रचरन्ति प्रत्यञ्च उदञ्चः प्रचरन्ति^१
 मध्ये गार्हपत्यो भवति^१ मध्यत आसीनायाश्चतरीरथैर्भक्षान्-
 संवहन्त्यनुदिशः^५ स्तोमाः स्युरित्येतदेकमेकविंशः^५ स्युरि-
 त्येतदेकमनादृत्य तच्चतुष्टोमानेव कुर्वन्ति^५ पार्थः^५ पार्थी^५ ह^५
 स्यपतिर्देवानैषत्स^५ ह^५ सुतसोमान्सहस्रदक्षिणांसहस्रमसुनोत्स^५
 ह^५ देवानाप^५ स^५ एतान्सोमानाहरिष्यन्नुपकल्पयते^५ शालाः^५
 सहस्रः^५ सहस्राणि सहस्रमश्चतरीरथाः^५ स्तदेताः शाला अनु-
 दिशं मापयन्ति द्वे च शते पञ्चाशतं च पुरस्तादेवं दक्षि-
 णत एवं पश्चादेवमुत्तरतः^{१०} प्रचरन्ति प्राञ्चः प्रचरन्ति दक्षिणा
 प्रचरन्ति प्रत्यञ्च उदञ्चः प्रचरन्ति^{१०} मध्ये गार्हपत्यो भवति^{१०}
 मध्यत आसीनायाश्चतरीरथैर्भक्षान्संवहन्त्यनुदिशः^५ स्तोमाः
 स्युरित्येतदेकमेकविंशः^५ स्युरित्येतदेकमनादृत्य तच्चतुष्टोमा-
 नेव कुर्वन्ति^५ ॥ ४६ ॥ चतुर्दशः ॥

यमाभ्याः^५ स्तोमाभ्यां यक्ष्यमाणो भवति^{१५} स तथा देवय-
 जनं जोषयते यथान्तरेण चालालोत्करावुदक्संचारी स्यादिति^{१५}
 तदेते प्रवाङ्क् शाले मापयन्ति^{१५} स दक्षिणार्धाः^५ शालामध्यव-

१ Thus Be ; पार्थ and पार्थे the other MSS.

२ Instead of सह Be सन, L सन्न ; सवन the other MSS.

३ Thus my conjecture ; सहति एतान्सोमानाहरि० MSS. exc. Be which has only ससोमानाहरि० and L, which has सहेतिसदातान्सोमा० ।

४ शाला Be ; शालाहं L ; शालापि the other MSS.

५ Thus L Be : दक्षिणस्यां the other MSS.

- साय मथित्वाग्नीन्विहृत्य दीक्षणीयामिष्टिं निर्वपत्यथोत्तरार्धां
 शालामध्यवसाय मथित्वाग्नीन्विहृत्य^१ दीक्षणीयामिष्टिं^१ निर्व-
 पति^१ तयेह प्रचर्याथामुत्र प्रचरतीह दीक्षाज्जतीर्जुहोत्यथा-
 मुत्रेह प्रायणीयामिष्टिं निर्वपत्यथामुत्र^१ तयेह प्रचर्याथामुत्र
 ४ प्रचरतीह पदेन चरित्वा राजानं क्रीत्वोह्यातिथ्यं निर्वपत्यथा-
 मुत्र^१ तेनेह प्रचर्याथामुत्र प्रचरतीह प्रथमाभ्यां प्रवर्ग्यापसद्भ्यां
 प्रचरत्यथामुत्रेह मध्यमाभ्यां प्रवर्ग्यापसद्भ्यां प्रचरत्यथामुत्रेह
 महावेद्यै पूर्वं परिग्राहं परिगृह्णात्यथामुत्रेहोत्तमाभ्यां प्रवर्ग्याप-
 सद्भ्यां प्रचरत्यथामुत्रेहाहवनीयं प्रणयत्यथामुत्रेह सदोहविधानि
 १० संमिनोत्यथामुत्रेहाग्नीषोमौ प्रणयत्यथामुत्रेह^२ यूपस्यावृता यूप-
 मुच्छ्रयति स्वर्वन्तं यूपमुत्सृज्याग्नीषोमीयं पशुमुपाकरोत्यथा-
 मुत्र^१ तस्येह प्रसिद्धं वपया चरित्वा वसतीवरीर्गृह्णात्यथामुत्रेह
 पशुपुरोडाशं निर्वपत्यथामुत्र^१ तेनेह प्रचर्याथामुत्र प्रचरतीहा-
 ग्नीषोमीयेण प्रचरत्यथामुत्रेह^३ वसतीवरीः परिहृत्य पथाऽसि
 १५ विशिष्योपवसन्त्यथामुत्रेह त्वेव संविशन्तीह राजानमुपावहृत्य
 प्रातरनुवाकमुपाकरोत्यथामुत्रेहानुपूर्वः सवनानि^४ संतिष्ठन्त
 आ समुदितादेवमेवोत्तरस्याः शालायाः सवनानि^४ संतिष्ठन्त
 आ समुदितादिहावभृतेन प्रचरत्यथामुत्रेहोदयनीयामिष्टिं

१ These six words, indicated by ° in Be, are given only by L.

२ प्रणयत्य° L Be; प्रणयन्त्य° the other MSS.

३ चरत्य° MSS.

४ Thus L Be; सवनीयानि the other MSS.

निर्वपत्यथामुत्र^१ तयेह प्रचर्याथामुत्र प्रचरती^२ हैव मैत्रावरुणौ
 वशामुपाकरोत्यथामुत्र^३ तयेह प्रचर्याथामुत्र प्रचरति^४ समा-
 न्युद्वसनीयेष्टिर^५ यत्राक्^६ सवनेभ्यो^७ ऽधि व्यतिषक्तानि
 कर्माणि क्रियन्ते तस्माद्यमावन्तरुदरे व्यतिषक्तौ सह^८ श्रयाते^९
 अथ यदनुपूर्व^{१०} सवनानि संतिष्ठन्ते तस्मादनुपूर्वो^{११} जायेते^{१२}
 अथ यदूर्ध्व^{१३} सवनेभ्यो ऽधि व्यतिषक्तानि कर्माणि क्रियन्ते
 तस्मात्सहाश्रयन्ति सह पाययन्ति सह चरतो^{१४} ऽथ यत्समा-
 न्यरणिस्तस्मात्समानौ^{१५} योनिरग्निश्च ह वा आदित्यश्च
 समानलोकं^{१६} जिगीषमाणवेतं यज्ञक्रतुमपश्यतां तमाहरतां
 तेनायजेतां^{१७} ततो वै तौ समानलोकावभवतां^{१८} समानं^{१९}
 लोकमैतां^{२०} यः कामयेताग्नेश्वादित्यस्य च समानं लोक-
 मियामिति स एतेन यज्ञक्रतुना यजेताग्निश्चैवादित्यस्य च
 समानं लोकमेति^{२१} ॥ ५० ॥ पञ्चदशः ॥

वाजयाजी ह वा अन्यो भवत्यन्य उ वाजपेययाज्येष ह वै
 वाजयाजी यः पेयैरनिद्वाथ वाजेन यजत एष उ वाजपेय- १५
 याजी यः पेयैरिद्वाथ वाजेन यजते^१ तस्मादु पेयैरेवेद्वाथ

१ Thus L Be; सामान्योदव० the other MSS.

२ यत् only in L; प्रातः instead of प्राक् L; सवनीयेभ्यो L Be.

३ Only in L and Be.

४ यदनुपूर्व^{१०} MSS. exc. and Be.

५ यत् om. L Be; यत्समान्यरणी the other MSS.

६ समानं L Be; समानलोका the other MSS.

७ After येतां L Be have समानलोकावष्यत्; the other MSS. read
 समानंलोकावष्यत् or ०कावष्यत् ।

- वाजेन यजेत^१ पेयैर्यज्यमाणो भवति^१ सो ऽनिष्टैव पौर्ण-
मासीं दीचते^१ तस्यापरिमिता दीक्षा द्वादशोपसदः^१ स
तथा राजानं क्रीणाति यथा मन्यते ऽमावास्यायै^१ मे यज्ञिये
ऽहन्सुत्या संपत्स्यत इति^१ तस्य तथा संपद्यते^१ प्रसिद्धेन
५ कर्मणोपवसथादेत्यथ वसतीवरीः परिहृत्य पथाऽसि विशि-
ष्योपवसन्त्यथैताऽः सवनेष्टिं निर्वपत्याग्नेयमष्टाकपालमैन्द्रमेका-
दशकपालं वैश्वदेवं द्वादशकपालं^१ तथा द्वादशाहानि यजते^१
ऽथ त्रयोदशे ऽग्निं पौर्णमासेन हविषा यजते येनास्यानिष्टं
भवत्यथ चतुर्दशे ऽहन्यामावास्येन हविषा यजते येनास्यानिष्टं
१० भवत्यथैतेषां यज्ञक्रतूनामेकेन यजते^१ ऽथ पुनर्दीचते^१ स
एवमेव संवत्सरं यजते^१ तस्याहानि त्रिवृत्पञ्चदशो^२ ऽथ
त्रिवृत्सप्तदशो ऽथ त्रिवृदेकविंशो ऽथ त्रिवृत्त्रिणवो^३ ऽथ
त्रिवृत्त्रयस्त्रिंशो ऽथ त्रिवृत्चतुष्टोमो^४ मासानामेव रूपं
पेयाः^५ संवत्सरस्य रूपं वाज^६ एवमस्यैष^६ संवत्सरः परीष्ट
१५ एवमाप्तो भवत्यथाहीनविधिस्तस्याहानि^७ त्रिवृत्पञ्चदशः^८ सप्त-
दशश्चतुष्टोमस्त्रिवृदेवाथैकविंशो^८ ऽथ त्रिणवो ऽथ चतुष्टोम-

१ षामावास्यै Be, मावास्यै L (the other MSS. om. this passage).

२ Thus L Be ; •पंचदशः सप्तदशः the other MSS.

३-४ Thus L Be ; the other MSS. have only त्रिवृत्चतुष्टोमो ।

५ Thus L Be ; रूपमपेयान् or •पेयान् the other MSS.

६ Thus L Be ; स एष the other MSS.

७ •विधिसंज्ञा• Be.

८ Thus L Be ; •पंचदशःचतुष्टो• the other MSS.

स्त्रिवृदेवाथ चयस्त्रिंशो ऽथ चतुष्टोमस्त्रिवृदेवाथ^१ चतुश्च-
 त्वारिंशो ऽथ चतुष्टोमो ऽथातिरात्रो^१ द्वादश^२ मासाः सप्त-
 दश क्रतवो^१ नवसु मासेषु नव क्रतूनुपैत्यथातिशिथ्यन्ते चयश्च
 मासा अष्टौ च क्रतवः^१ स द्वौ त्रिरात्रौ कुरुत एकं च
 द्विरात्रं^१ यद्यु वा एतदुपात्येति चतुष्टोमेनाग्निष्टोमेन यजेत^५
 मासानामेव रूपं सुतशस्त्राणि संवत्सरस्य रूपमग्निष्टोमो^३
 वाज^४ एवमस्यैष^३ संवत्सरः परीष्ट एवमाप्तो भवत्यथातो
 ऽयुजस्यैव^५ युग्मास्यैकस्यां सुवते ऽथ तिसृष्विति न्वयुजो^१
 ऽथ युग्मास्यतसृषु सुवते ऽथाष्टास्रिति युग्मा^१ अयुजां चैव^५
 युग्मानां चैव सायुज्यं सलोकतामाप्नुवन्ति य एतेनायनेन १०
 यन्ति य उ चैनदेवं विदुः " ॥ ५१ ॥

अथातो दिशामेव^१ त्रिवृत्प्राच्यै^१ पञ्चदशो दक्षिणायै^१
 सप्तदशः प्रतीच्या^१ एकविंश उदीच्यै^१ त्रिणव इत^६

१-२ Wholly uncertain; चतुष्टोमैर्विंशो च चतुष्टोमस्त्रिवृदेवाथ चतु-
 श्त्वारिंशोथाष्टाचत्वारिंशोथ चतुष्टोमोथातिरात्रोद्वादश L Be; चतुष्टोमस्त्रिवृदे-
 वाथ चतुश्त्वारिंशोथ चतुष्टोमोथातिरात्रोथ द्वादश the other MSS., partly
 incomplete.

३ Thus MSS. exc. Be, which reads •ष्टोमस्यैष and L, which
 omits वाज ।

४-५ Thus, on the whole, L; यजस्यैकस्यां सुवते य तिसृष्विति न्वयुजो
 य युग्मांस्यतसृषु सुवते थाष्टास्रिति युग्मा अयुजांस्यैव Be; युजस्यैव युग्मां (orथा-)
 स्यैवतस्यां सुवते (ति) च तिसृष्विति न्वयुजो य पुमांस्यतसृषु सुवते थाष्टास्रित्यथ
 युग्मा अयुजस्यैव the other MSS.

६ Only in Be.

ऊर्ध्वायै ' त्रयस्त्रिंशो ऽमुतो ऽर्वायै ' सर्वासमेव चतुष्टोमो '
 दिशामेव सायुज्यं सलोकतामाप्नुवन्ति य एतेनायनेन यन्ति
 य उ चैनदेवं विदुरथात चतुनामेव ' त्रिवृदसन्तस्य ' पञ्च-
 दशो घीष्मस्य ' सप्तदशो वर्षाणामेकविंशः शरदस्त्रिणवो
 ५ हेमन्तस्य ' त्रयस्त्रिंशः शिशिरस्य ' सर्वषामेव चतुष्टोम '
 चतुनामेव सायुज्यं सलोकतामाप्नुवन्ति य एतेनायनेन
 यन्ति य उ चैनदेवं विदुरथात चषीणामेव ' त्रिवृदसिष्ठस्य '
 पञ्चदशो भरद्वाजस्य ' सप्तदशो विश्वामित्रस्यैकविंशो जमदग्ने-
 स्त्रिणवः कश्यपस्य^१ ' त्रयस्त्रिंशो गौतमस्यागस्त्यस्य^२ चतुष्टोम '
 १० सर्वषामेव चतुष्टोम ' चषीणामेव सायुज्यं सलोकतामाप्नुवन्ति
 य एतेनायनेन यन्ति य उ चैनदेवं विदुरथातो देवताना-
 मेव ' त्रिवृदग्नेः ' पञ्चदश इन्द्रस्य ' सप्तदशः प्रजापतेरैकविंशो
 ऽमुष्य^३ तपतस्त्रिणवश्चन्द्रमसस्त्रयस्त्रिंशो विश्वेषां देवानां^४ '
 सर्वासामेव चतुष्टोमो ' देवतानामेव सायुज्यं सलोकतामाप्नु-
 १५ वन्ति य एतेनायनेन यन्ति य उ चैनदेवं विदुः " ॥ पू२ ॥

अथातो दर्शपूर्णमासयोरथनमित्याचक्षते ' सूर्याचन्द्रमसो-
 रथनमित्येक आहुः ' पौर्णमासेन^५ सोमेन यक्ष्यमाणो भवति '
 दीक्षते ' तस्यापरिमिता दीक्षाः षडुपसदः ' स तथा राजानं

१ कश्च० Be, काश्च० the other MSS.

२ Thus L and Be ; all the other MSS. om. अग० ।

३ Instead of मुष्य Be : उप, L सु ।

४ Thus L Be ; the other MSS. have एवं after देवानां ।

५ पूर्ण० MSS. exc. L.

क्रीणाति यथा मन्यते पौर्णमास्यै मे यज्ञिये ऽहन्सुत्या संप-
 त्यत इति ' तस्य तथा संपद्यते ' प्रसिद्धेन कर्मणोपवसथा-
 देत्यथ वसतीवरौः परिहृत्य पयांसि विशिष्योपवसन्त्यथ
 प्रातराग्नेयं पशुमुपाकरोति ' तस्याग्नीषोमीय उपालम्भो
 भवति ' तस्य प्रातःसवनीयाननुवर्तन्ते पौर्णमासहवींषि ' ५
 प्रैषवन्तः सवनीया अनुब्रूहि यजेतीतरेषां हविषामृजुधा
 ज्योतिरुक्थः संतिष्ठत " आमावास्याेन सोमेन यक्ष्यमाणो
 भवति ' दीचते ' तस्यापरिमिता दीक्षा द्वादशोपसदः ' स
 तथा राजानं क्रीणाति यथा मन्यते ऽमावास्यायै मे यज्ञिये
 ऽहन्सुत्या संपत्यत इति ' तस्य तथा संपद्यते ' प्रसिद्धेन कर्म- १०
 णोपवसथादेत्यथास्यैतदहरिन्द्राय वत्सा अपाकृता भवन्त्यैन्द्रं
 पयो दोहयति सांमाय्यस्य वावृता तूष्णीं वाथ वसतीवरौः
 परिहृत्य पयांसि विशिष्योपवसन्त्यथ प्रातराग्नेयं पशु-
 मुपाकरोति ' तस्यैन्द्र ऋषभ उपालम्भो भवति ' तस्य
 प्रातःसवनीयाननुवर्तन्त आमावास्यानि हवींषि ' प्रैषवन्तः १५
 सवनीया अनुब्रूहि यजेतीतरेषां हविषामृजुधा ज्योति-
 रतिरात्रः संतिष्ठते ' सूर्याचन्द्रमसथोरेव तस्मायुज्यं सलो-
 कतामाप्नुवन्ति य एतेनायनेन यन्ति य उ चैनदेवं विदुर्य
 उ चैनदेवं विदुः " ॥ ५३ ॥ षोडशः^१ ॥

॥ इत्यष्टादशः प्रश्नः ॥

- सावित्रं स्वर्गकामश्चिन्वीत^१ पशुबन्धे चेषीयते षडुतारं
 ऊत्वा यूपान्कृतिं ऊत्वा यूपं सयजुषं कृत्वा वेदिं विमि-
 मीते^१ वेदिद्वितीये यजेतेति विज्ञायते^१ तस्याः सौमिकं
 मानमेतावदेव नाना^१ सौमिकात्प्रक्रमात्तृतीयो ऽःशः प्रक्रमः
 ५ स्यात्तेन वेदिं विमिमीते^१ ऽपि वा पदाच्छाया^२ पार्श्वमानी
 पदं तिरः पशुमानेन तयोर्यः कर्णसंमितः प्रक्रमः स दृश्यते^१
 पदाद्वा नवमस्तदच्छाया^२ तयोस्तु यः कर्णसंमितः स प्रक्रमार्थ-
 स्तेन^३ मेया सौमिकी वेदिरग्नीनन्वादध्याद्भ्रतमुपेयादिधा-
 बर्हिः संनह्य^४ स्तम्बयजुर्हरतीदमेव प्रसिद्धं पौरोडाशिकं
 १० त्रिर्यजुषा तूष्णीं चतुर्थं पूर्वं परिग्राहं परिगृह्णाति करणं
 जपत्युद्धन्युद्धतादाग्नीध्रस्तिर्हरति^१ यदाग्नीध्रस्तिर्हरत्यथैतमग्निं
 प्रत्यञ्चं यूपवटीयाच्छङ्कोर्विमिमीते^१ पञ्चसंमितश्चेतव्य इति
 रथचक्रमात्र एवैष उक्तो भवत्यथाप्युदाहरन्ति द्युरग्निः^५ प्रथमं
 चक्रं द्वौ सार्धौ मध्यमं त्रिभागोनास्त्रय उत्तममिति^१ तेषा-
 १५ मन्यतममात्रीं रज्जुमुभयतःपाशां कृत्वोत्तरवेदिदेशस्य मध्ये
 शङ्कुं निहत्य तस्मिन्पाशौ प्रतिमुच्य तस्मिन्नन्ते ऽन्यं शङ्कुं

१ Thus MHBV ; यद् Be Ben.

२ Thus M Ben. ; नवमात्तस्याच्छाया U ; नवमस्तस्याच्छाया H ; नवमस्त-
 छाया Be ; B om. the whole phrase.

३ Thus MHU ; *सार्धस्तेन Be Ben.

४ Thus MHUB ; संनह्य Be Ben.

५ *रग्निं M.

प्रास्य तेनैनं प्रदक्षिणं परिमण्डलं^१ परिलिखत्पोट्टृत्य सन्धां
 कर्षूः खानयन्त्युच्छ्रयन्त्यपस्या^२ । दक्षिणतश्च पश्चाच्च वर्षीयसीः
 कुर्वन्त्यथ याचत्याज्यस्यालोः ससुवाः स्फ्यं दर्भस्तम्बमुदपात्र-
 मौत्तरवेदिकाः^३ संभारान्दधि मधुमिश्रः हिरण्यं च
 शर्कराः^४ सिकताश्च^५ दर्भानित्येतत्समादायोत्तरार्धं सःसादय- ५
 न्त्यथ द्वाभ्यामात्मन्यग्निं^६ गृह्णीते मयि गृह्णाम्यग्रे अग्निं यो
 नो अग्निरिति । स्वयंचितिं जपति यास्ते अग्ने समिधो यानि
 धामेति । श्वेतमश्वमभिमृश्यान्तःशर्करमिमामुपदधाति प्रजा-
 पतिस्त्वा सादयतु तथा देवतयाङ्गिरस्वद्भुवा सौदेत्यथ शङ्कु-
 मुहृह्योदपात्रमुपनिनीय दर्भस्तम्बमुपदधाति वाक्त्रा समुद्र १०
 उपदधात्विति वा तूष्णीं वयैनः सुवाङ्मतिभिरभिजुहोति
 सजूरब्दो ऽथावभिरिति पञ्चभिस्तयादेवतं कृत्वा सूददोहसं
 करोति । ॥ १ ॥

अथ चात्वालस्यावृता चात्वालं परिलिखत्युत्तरवेदेरावृतो-
 त्तरवेदिं निवपत्युत्तरनाभिमुत्साद्य यूपावटं^६ खात्वा^६ प्रोक्ष्य १५
 व्याघार्यालङ्कृत्य सिकता निवपत्यग्रे तव अत्रो वय इति

१ परि० om. M. and some of the other MSS.

२ खानयत्य० M.

३ च om. M.

४ सिकताः शर्कराश्च M.

५ Thus MHUB; ०त्तंनग्निं Be Ben.

६ Om. M Be Ben.; M om. also प्रोक्ष्य ।

षड्विंशत्यनुच्छन्दसमर्थोर्ध्वचित उपदधाति चित स्व परिचित
ऊर्ध्वचितः अथर्ध्वं तथा देवतयाङ्गिरस्वद्भुवाः सीदतेत्यथानु-
व्यूहत्याप्यायस्वेति गायत्र्या ब्राह्मणस्य सं ते पयाःसीति
त्रिष्टुभा राजन्यस्य ^१ यथासुष्टु यथाशर्करामनुव्यूहति ^१ तस्यां^२
५ नव^३ परिमण्डला^३ लेखा लिखत्यथ^३ दध्ना मधुमिश्रेण
शर्कराः समञ्च साधमग्निहोत्रं^४ उवाग्नीन्परिस्तीर्योपवसत्यथ
प्रातर्द्धते ऽग्निहोत्रे याचत्युदपात्रं भस्म पुरीषमूषाञ्चिकता
यावदुत्तममङ्गुलिकाण्डं यज्ञपरुषा संमितं तावन्मात्रीः^५ पञ्चा-
शीतिशतं^५ हिरण्येष्टकाः शर्करा वा घृताक्तास्तावत्यो^६ लोकं-
१० पृणा अपरिमिता वा चतस्रः स्वयमाहणाः सहस्रं^६ हिरण्य-
शक्कानूर्ध्वं त्रिभ्यो ^१ ऽपरिमितानित्येक आहुस्ते यदि सहस्रं
भवन्ति द्वे द्वे शते पन्नमाडौष्वोते^७ भवतो ^१ ऽथोदित आदित्ये
दाभ्यामात्मन्यग्निं^६ गृहीते मयि गृह्णाम्यग्रे अग्निं यो नो
अग्निरिति ^१ स्वयंचितिं जपति यास्ते अग्ने समिधो यानि
१५ धामेति ^१ श्वेतमश्ममभिमृश्याधिद्रवणं जपत्यपामिदं न्यचनं
नमस्त इति दाभ्यामथापरार्धं उदपात्रमुपदधाति वाक्त्रा

१ Thus Ben. UH (the last तस्या); तस्यां नव मण्डला Be; तस्मिन्नेव परिमं MB.

२ लिखिमा MB.

३ •मात्रं M.

४ घृताक्ता M.

५ Thus MHU; •माडौष्वोते B; •माडौषोते Be Ben.

६ Thus MBHU; •तामग्नि Be Ben.

समुद्र उपदधे सुप्रजावनिं रायस्योषवनिं मह्यं यजमाना-
 येति^१ तथादेवतं कृत्वा सूददोहसं करोत्यथ संभारान्निवप-
 त्यग्नेर्भस्मासीति भस्माग्नेः पुरीषमसीति पुरीषं संज्ञानमभि-
 कामधरणमित्यूषान्मयि ते कामधरणं भूयादिति सिकता^१
 अथैनान्प्रयौति सं या वः प्रियास्तनुवः सं प्रिया हृदयानि^५
 वः । आत्मा वो अस्तु संप्रियः संप्रियास्तनुवो ममेत्यथैनान्कल्प-
 यति कल्पेतां द्यावापृथिवी कल्पन्तामाप ओषधीः । कल्पन्ता-
 मग्नयः पृथग्मम ज्यैष्ठ्याय सव्रता इति^१ तांस्तथा कल्प-
 यति यथा न लेखाः संलोपयन्ते^१ सद्यो वा सर्वं क्रियते
 सद्यस्काले^१ ॥ २ ॥ प्रथमः ॥ १०

अथान्तमायां लेखायां पूर्वपक्षस्य दिनेष्टका उपदधाति
 संज्ञानं तथा देवतयाङ्गिरस्वद्भुवा षीद विज्ञानं तथा देवत-
 याङ्गिरस्वद्भुवा षीदेति पञ्चदश^१ तासामन्तरालेष्वेतेषामेव
 दिनानां मुहूर्तेष्टका उपदधाति चित्रस्तया देवतयाङ्गिरस्व-
 द्भुवा षीद केतुस्तया देवतयाङ्गिरस्वद्भुवा षीदेति पञ्चदश^{१५}
 सर्वासां पारे सूददोहसः करोत्यथाभ्यन्तरायां लेखायां पूर्व-
 पक्षस्य चपेष्टका उपदधाति दर्शा तथा देवतयाङ्गिरस्वद्भुवा
 षीद दृष्टा तथा देवतयाङ्गिरस्वद्भुवा षीदेति पञ्चदश^१
 तासामन्तरालेष्वेतासामेव^१ चपाणां मुहूर्तेष्टका उपदधाति
 दाता तथा देवतयाङ्गिरस्वद्भुवा षीद प्रदाता तथा देवतयाङ्गि- २०

१ संयोपयन्ते Be Ben.

१ Thus MU ; एतेषामेव the other MSS.

- रखद्भुवा षीदेति पञ्चदश^१ सर्वासां पारे सूददोहसः करो-
 त्यथाभ्यन्तरायां लेखायामपरपचस्य दिनेष्टका उपदधाति
 प्रस्तुतं तथा देवतयाङ्गिरखद्भुवा षीद विष्टुतं तथा देवतया-
 ङ्गिरखद्भुवा षीदेति पञ्चदश^१ तासामन्तरालेष्वेतेषामेव
 ५ दिनानां मुहूर्तेष्टका उपदधाति सविता तथा देवतयाङ्गिरख-
 द्भुवा षीद प्रसविता तथा देवतयाङ्गिरखद्भुवा षीदेति पञ्च-
 दश^१ सर्वासां पारे सूददोहसः करोत्यथाभ्यन्तरायां लेखाया-
 मपरपचस्य चपेष्टका उपदधाति सुता तथा देवतयाङ्गिरख-
 द्भुवा षीद सुन्वती तथा देवतयाङ्गिरखद्भुवा षीदेति पञ्च-
 १० दश^१ तासामन्तरालेष्वेतासामेव चपाणां मुहूर्तेष्टका उप-
 दधात्यभिशास्ता तथा देवतयाङ्गिरखद्भुवा षीदानुमन्ता तथा
 देवतयाङ्गिरखद्भुवा षीदेति पञ्चदश^१ सर्वासां पारे सूददो-
 हसः करोत्यथाभ्यन्तरायां लेखायां पूर्वपचेष्टका उपदधाति
 पवित्रं तथा देवतयाङ्गिरखद्भुवा षीद पवयिष्यस्तथा देवत-
 १५ याङ्गिरखद्भुवा षीदेति द्वादश^१ सर्वासां पारे सूददोहसः
 करोत्यथाभ्यन्तरायां लेखायामपरपचेष्टका उपदधाति सह-
 खास्तथा देवतयाङ्गिरखद्भुवा षीद सहीयास्तथा देवत-
 याङ्गिरखद्भुवा षीदेति द्वादश^१ सर्वासां पारे सूददोहसः
 करोत्यथाभ्यन्तरायां लेखायां मासेष्टका उपदधात्यरणस्तथा
 २० देवतयाङ्गिरखद्भुवा षीदारुणरजास्तथा देवतयाङ्गिरखद्भुवा
 षीदेति त्रयोदश^१ सर्वासां पारे सूददोहसः करोत्यथात्रैके^१

१ Thus Be HUB; •यात्रैके Ben.; चत्रैके M.

लेखान्तरालेषु^१ शिकता निवपन्त्येजत्का ओवत्का इत्यथाभ्य-
 न्तरायां लेखायां मुहूर्तानां मुहूर्तेष्टका उपदधातीदानीं तथा
 देवतयाङ्गिरस्वहुवा षीद् तदानीं तथा देवतयाङ्गिरस्वहुवा
 षीदेति पञ्चदश^१ सर्वासां पारे सूददोहसः करोत्यथाभ्यन्त-
 रायां लेखायां क्रत्विष्टकाश्चत्विष्टकाश्चोपदधात्यग्निष्टोमस्तया
 देवतयाङ्गिरस्वहुवा षीदोक्थस्तया देवतयाङ्गिरस्वहुवा
 षीदेति षड्भिर्ऋतुस्तया देवतयाङ्गिरस्वहुवा षीद् सूर्यं चतु-
 स्तया देवतयाङ्गिरस्वहुवा षीदेति तिस्रः^१ सर्वासां पारे
 सूददोहसः करोत्यथ मध्ये^२ नाभ्यां संवत्सरेष्टका उपदधाति
 प्रजापतिस्तया देवतयाङ्गिरस्वहुवा षीद् संवत्सरस्तया देव-
 तयाङ्गिरस्वहुवा षीदेति चतस्रः^१ सर्वासां पारे सूददोहसः
 करोति^१ ॥ ३ ॥

तदेताश्चतस्रः स्वयमादृषा याचति^१ ता दिक्षूपदधाति
 भूरग्निं च पृथिवीं चेति पुरस्ताद्भुवो वायुं चान्तरिक्षं चेति
 दक्षिणतः स्वरादित्यं च दिवं चेति पश्चाद्भुवः सप्तमसं च
 दिग्भ्येत्युत्तरतः^१ सर्वासां पारे सूददोहसः करोत्यथ लोकं-
 पृष्ठा उपदधाति लोकं पृष्ठां विद्मं पृष्ठां षीद् शिवा तम् ।
 इन्द्राग्नी त्वा इहस्पतिरस्मिन्व्योनावसीषदञ्चिति^१ तथादेवतं
 करोति तथा देवतयाङ्गिरस्वहुवा षीदेत्यथ सूददोहसं करोति

१ Thus Be Ben. ; लेखाभ्यन्तरेषु M ; लेखांतरेषु HU ; लेखायां B.

२ मध्यमे M.

- ता अस्य सूददोहसः सोमः श्रीणन्ति पृश्नयः । जन्मन्देवानां
विशस्त्रिष्या रोचने दिव इति ^१ प्राच्याच लोकंपृणया प्रसौ-
त्यग्निं प्राचीभिः संप्रच्छादयन्ति ^२ संप्रच्छन्नं पलाशशाखया
परिकर्षति लोकं पृण किद्रं पृणेत्यधानभिमृष्टं चितिकुप्या
५ भवत्यथाग्निमभिमृशति ^३ यत्ते ऽचितं यदु चित्तं ते अग्न इति
दाभ्यामत्र चितिकुप्याभिमृशति चित्तिमचित्तिं चिनवदि
विदानित्यग्ने देवाः इहावहेत्याग्नेया गायत्र्यैतां चितिमभि-
मृश्य दे ^४ अवद्रवणे ^५ जपति ^६ वाङ्म आसन्प्राणदा इत्यथ ^७
कृष्णमश्वमभिमृश्य तनुपुरीषमुपदधाति पृष्टो दिवीति ^८
१० तथादेवतं कृत्वा सूददोहसं करोत्यथ पात्र्यामप आनीय
हिरण्यशक्कासंप्रकीर्षं दाभ्यांदाभ्याः ^९ शताभ्यां प्रोचति सह-
स्रस्य प्रमा असीति पुरस्तात्सहस्रस्य प्रतिमा असीति दक्षि-
णतः सहस्रस्य विमा असीति पश्चात्सहस्रस्योन्मा असीत्युत्त-
रतो ^{१०} ऽथ मध्यं ^{११} दाभ्याः शताभ्यां प्रोचति साहस्रो ऽधि
१५ सहस्राय त्वेत्यथोत्तरार्धं तिष्ठन्निष्टका धेनूः कुरुत इमा मे
अग्न इष्टका धेनवः सन्वित्यान्तादनुवाकस्यचिके ऽर्कपर्णेना-
जचीरेण ^{१२} चरमाथामिष्टकायां जुहति ^{१३} स ^{१४} यद्यहैनं ^{१५}

१ परि instead of अभि M.

२ Thus HUB; हे अधिद्रवणे ज० Be Ben; दाभ्यामधिद्रवति M.

३ अत्र instead of अथ M Ben. U.

४ दाभ्यां twice in BU only.

५ om. M.

६ क० om. B Be H.—०नावाची० Be Ben.

७ Thus M; सद्यहैनं B; दुवेहैनं Ben; यदुहैनं Be; सद्यहैनं HU.

करिष्यन्भवत्यथैतस्यार्कपूर्णस्य^१ पुटमन्तरवस्त्राविणं कृत्वोदङ्-
 तिष्ठन्मुखदग्ने धारयन्नाहाहरानयेति^२ स यत्र धारेष्टकां^३
 प्राप्नोति तत्रतिपद्यते त्वमग्ने रुद्र इत्यान्तादनुवाकस्यात्रैतदर्क-
 पूर्णं यं द्वेष्टि तस्य संचरे पशूनां न्यस्यति^४ यद्यु वै न द्वेष्ट्या-
 स्त्रवटे न्यस्यत्यथैनमुपतिष्ठते त्वमेव त्वां वेत्स्य यो ऽसि सो ५
 ऽसीत्येतेनानुवाकेनाथ सः हारविहाराभ्यामुपतिष्ठते संवत्सरो
 ऽसि परिवत्सरो ऽसीत्येतेनानुवाकेनाथाह होतरग्नेरुक्थेनाग्नि-
 मनुशः^५ सेति^६ यदि होता न कामयते यजमान एव जघ-
 नेनाग्निं तृणानि सः स्तीर्य तेषूपविश्याग्नेरुक्थेनाग्निमनुशः^६ सति^७
 भूर्भुवः स्वरित्येताभ्यामृग्भ्यां^८ त्रिस्त्रिरेकैकामन्वाह प्रणवे- १०
 नाभिसंधानमेवमन्यत्रापृगुपसंधाने प्रणवेनैवाभिसंधानमत्र^९ ये
 ब्राह्मणा वज्रविदस्तेभ्यो यद्दक्षिणा न नयेदुरिष्टः स्यादग्निमस्य
 वृञ्चीरन्तेभ्यो यथाश्रद्धं दद्यात्स्विष्टमेवैतत्क्रियते^{१०} नास्याग्निं
 वृञ्चत इति ब्राह्मणम्^{११} ॥ ४ ॥ द्वितीयः ॥

अथाभ्याधानप्रभृति पाशुवन्धिकं कर्म तायते^{१२} सिद्ध- १५
 माग्निप्रणयनात्कृत्वाग्निं प्रणीयोपसमाधायाध्वराड्भिरभि-
 ह्वय^{१३} नानाचतुर्गृहीतैरेता^{१४} आहुतीर्जुहोति^{१५} त्वमग्ने रुद्र

१ ० त्वथैतदर्क० Be Ben.

२ ० रेष्टकाग्निं M.

३ Before यदि Be HU ins. स।

४ हाभ्यां instead of ऋग्भ्यां M.

५ प्रणवेनैवाभि० M.

६ Thus HU (only ०हुतीभि०); ०ध्वराहुतीभिरभिह्वयमानां चतु० M;
 ०ध्वराहुतीरभिह्वयमानानां चतु० Be Ben; ०ध्वराहुतिभिर्हुता नानाचतु० H.

- इति शतरुद्रीयस्य रूपमग्नाविष्णु इति वसोर्धाराया^१ अन्नपत
इत्यन्नहोमः^१ सप्त ते अग्ने समिधः सप्त जिक्वा इति विश्व-
प्रीरित्यथ सुवेणोपघातमेकविंशतिमाहुतीर्जुहोत्यसवे स्वाहा
वसवे स्वाहेति^१ ऊत्वाऊत्वैव सःस्वावान्यजमानस्याञ्जलावा-
५ वपति^१ तैर्यजमानो मुखं विमृष्टे राज्ञी विराज्ञीत्येतेनानु-
वाकेनोत्तरपरिग्राहप्रभृति पाशुवन्धिकं कर्म तायते^१ सिद्धमा
मनोतायाः कृत्वा मनोतामनुद्रुत्य पशोरवदानानि संमृ-
श्यौदुम्बरे^२ पात्रे^२ यूष्णो मृत्युग्रहं गृह्णाति विपश्चिते पव-
मानाय गायतेत्यनुद्रुत्योपयामगृहीतो ऽसि मृत्यवे त्वा जुष्टं
१० गृह्णामीति^१ दर्भैः परिमृज्योत्तरवेद्याः सःसादयत्येष^२ ते
योनिर्मृत्यवे त्वेत्यथ पशुना चरत्यथ वनस्पतिना चरत्यथ
पुरस्तात्स्विष्टकृतो ऽथैतं ग्रहः होद्यन्नप उपसृशति^४ विद्यु-
दसि विद्य मे पाप्मानमित्यथ जुहोत्यप मृत्युमप चुधमपेतः
शपथं जहि । अधा नो अग्र आवह रायस्योषः सहस्त्रिणम् ॥
१५ ये ते सहस्रमयुतं पाप्मा मृत्यो मर्त्याय इन्तवे । तान्यज्ञस्य
मायया सर्वानवयजामहे स्वाहेत्यथ ऊत्वोपसृशेद्दृष्टिरसि वृश्च
मे पाप्मानमित्यथ स्विष्टकृता चरत्युपह्वयमानायामिडायामुप-

१ Thus (आवपति) M Be Ben BU (sec. m.); आनयति HU (pr. m.).

२ Thus all exc. B, which has °बरेष पात्रेष ।

३ सं om. HU.

४ Thus M Be Ben, °सृशेद् BHU.

गृह्णन्ति^१ गृहमुपहृतं^२ गृहं यजमानो भक्षयति भक्षो ऽस्यमृत-
 भक्षस्तस्य ते मृत्युपीतस्यामृतवतः स्वगाकृतस्य मधुमत उप-
 हृतस्योपहृतो भक्षयामीति^३ भक्षयित्वात्मानं प्रत्यभिमृशते
 मन्द्राभिभूतिः केतुर्यज्ञामित्यान्तादनुवाकस्यानूयाजप्रभृति
 पाशुबन्धिकं कर्म तायते^४ सिद्धुमा दक्षिणानां कालाद्दक्षि- ५
 णानां काले धेनुमृषभमनद्वाहं दक्षैकविंशतिर्दक्षिणा^५
 ददाति^६ शतं ददाति^७ सहस्रं ददात्यन्विष्टकं दक्षिणा
 ददाति^८ यदि न विन्देत मन्यानेतावतो दद्यादोदनान्वा^९
 पष्ठौर्ही तन्तर्वतीं दद्याद्द्विरस्यं ददाति^{१०} वासो ददाति^{११}
 तेनायुः प्रतिरत इति ब्राह्मणं^{१२} तं चेतसौम्ये ऽध्वरे चिन्वीत १०
 प्रथमायामुपसदि चेत्रकरणं^{१३} मध्यमोत्तमे उपसदावन्तरेणोप-
 धानं^{१४} काले ऽग्निप्रणयनं^{१५} दक्षिणानां काले दक्षिणाः^{१६} सव-
 नीयस्य यूष्णो मृत्युग्रहस्तं चेदहीने सत्ते वा चिन्वीत प्रथमे
 ऽहनि दक्षिणाः प्रथमे ऽहनि यूष्णो मृत्युग्रहो^{१७} न सत्ते
 दक्षिणा नीयन्ते^{१८} नाचिकेत एव मृत्युग्रहः स्यादित्येतदपर- १५
 मग्निं चित्वा सौत्रामण्या यजेत मैत्रावरुणामिचथा वेति^{१९}
 तस्यै सायमग्निहोत्रे ऋते सायंदोहः प्रातरग्निहोत्रे ऋते
 प्रातर्दोहः^{२०} पशुपुरोडाशेन सह अपणमसमुदिते चर्या^{२१}
 संतिष्ठते सावित्रः^{२२} ॥ ५ ॥ तृतीयः ॥

१ उपप्रमृहन्ति M.

२ प्रक्षमिडोपहृतं M.

३ ददाति instead of दद्या M.

अथ नाचिकेतस्य^१ प्रसिद्धं चित्रकरणं यथा सावित्रस्यैता-
 वदेव नाना^१ नात्र लेखा भवन्त्यथ याजुषीरुपदधाति लोको
 ऽसि स्वर्गो ऽसीत्यञ्जलिनेकविष्णुतिं यथा निपतन्ति^२ तास्तत्र-
 तत्रोपदधाति^३ तदेतदन्यत्रापि^३ प्रकीर्णानामुपधानस्य^४
 ५ निदानं^५ यदि^५ पाङ्कः पञ्च पुरस्तात्पञ्च दक्षिणतः पञ्च
 पश्चात्पञ्चोत्तरत एकां मध्ये^५ ऽथ यदि त्रिवृत्सप्त पुरस्ता-
 त्तिस्रो दक्षिणतः सप्त पश्चात्तिस्र उत्तरत एकां मध्ये^५ ऽथ
 यदूर्ध्वाः^६ पश्चात्कोट्याः^७ प्रभृत्यूर्ध्वाः^८ स्वयमादृशावकाशाद्यथ
 यदि प्राचीः स्वयमादृशावकाशात्प्रभृति^९ प्राचीः^१ स्वयमादृ-
 १० शाभ्यः प्रभृति सिद्धमत ऊर्ध्वः^१ स यदीच्छेत्तेजस्वी यज्ञस्वी
 ब्रह्मवर्चसी स्यामिति प्राडा होतुर्धिष्ण्यादुत्सर्पदित्याहवनीय-
 सकाशाद्येयं प्रागाद्यज्ञस्वती सा मा प्रोर्णातु तेजसा यज्ञसा
 ब्रह्मवर्चसेनेति^१ तेजस्येव यज्ञस्वी ब्रह्मवर्चसी भवतीत्यथ
 यदीच्छेद्भूयिष्ठं मे अद्धीरन्भूयिष्ठा दक्षिणा नयेयुरिति

१ नाचिकेतस्य Be Ben.

२ निपतन्ति HUB ; निपतति Be ; निवपन्ति M ; निवपति Ben.

३ तैरेतद् M.

४ Thus H Be ; प्रकीर्णानामुपदधा० U ; प्रकीर्णानुपधा० Ben ; प्रकीर्णा-
 मुपधा० B ; प्रकीर्णानामुपधा० M.

५ स यदि M.

६ Thus MB ; यदूर्ध्वं H ; या ऊर्ध्वाः Be Ben ; यदूर्ध्वं U.

७ Thus BH : कोट्याः U ; कोट्या H Ben ; कोटरा Ben ; कोट्यः M.

८ ०र्ध्वा षा ।

९ ०काशप्र० M.

दक्षिणासु नीयमानासु प्राचेहि प्राचेहीति प्राची जुषाणा
वेत्वाज्यस्य स्वाहेति सुवेणोपहत्याहवनौये जुहुयाद्भूयिष्ठ-
मेवास्मै अद्धते । भूयिष्ठा दक्षिणा नयन्तीति ब्राह्मणः ।
संतिष्ठते नाचिकेतः । ॥ ६ ॥ चतुर्थः ॥

अथ ब्रह्मचितः^१ । प्रसिद्धं क्षेत्रकरणं यथा सावित्रस्यैताव- ५
देव नाना । नात्र लेखा भवन्त्यथ पुरस्तादुदौचीर्दशहोत्रेष्टका
उपदधाति चित्तिः सुक्तया देवतयाङ्गिरस्वद्भुवा सौद चित्त-
माज्यं तथा देवतयाङ्गिरस्वद्भुवा सौदेति दशथ हृदयेष्टका-
मुपदधाति सुवर्णं घर्मं परिवेद वेनमित्यनुद्रुत्य देवैः स
मानसीन आत्मा जनानामित्यातो । ॥ यथ यजुरिष्टके उपदधा- १०
त्यग्निर्यजुर्भित्तया देवतयाङ्गिरस्वद्भुवा सौद सविता स्तोमै-
स्तया देवतयाङ्गिरस्वद्भुवा सौदेत्यथ पत्नीष्टके उपदधाति
सेनेन्द्रस्य तथा देवतयाङ्गिरस्वद्भुवा सौद धेना बृहस्पतेस्तया
देवतयाङ्गिरस्वद्भुवा सौदेति । सर्वासां पारे सूददोहसः करो-
त्यथ दक्षिणतः प्राचीश्चतुर्होत्रेष्टका उपदधाति पृथिवी होता १५
तथा देवतयाङ्गिरस्वद्भुवा सौद द्यौरध्वर्युस्तया देवतयाङ्गिर-
स्वद्भुवा सौदेति चतस्रो । ॥ यथ हृदयेष्टकामुपदधाति ब्रह्मेन्द्र-
मग्निमित्यनुद्रुत्य यज्ञमेतं चतुर्होत्रेष्टकामात्मानं कवयो निचि-
क्युरित्यातो । ॥ यथ यजुरिष्टके उपदधातीन्द्र उक्थामदैस्तया
देवतयाङ्गिरस्वद्भुवा सौद मित्रावरुणावाग्निषा तथा देवत- २०

- याङ्गिरस्वद्भुवा सौदेत्यथ पत्नीष्टके उपदधाति पथ्या पूष्णस्तया
 देवतयाङ्गिरस्वद्भुवा सौद् वाग्वायोस्तया देवतयाङ्गिरस्वद्भुवा
 सौदेति ^१ सर्वासां पारे सूददोहसः करोत्यथ पश्चादुदीचीः
 पञ्चहोत्रेष्टका उपदधात्यग्निर्हता तथा देवतयाङ्गिरस्वद्भुवा
 ५ सौदाश्विनाध्वर्युं तथा देवतयाङ्गिरस्वद्भुवा सौदेति चतस्रो ^१
 ऽपि वाश्विनाध्वर्युं इत्येतेनैव मन्त्रेण द्वे इष्टके समानतया देवते
 उपदधाति ^१ तथा देवतयाङ्गिरस्वद्भुवे सौदतमिति ^१ मन्त्रः ^१
 संनमयत्यथ ^१ हृदयेष्टकामुपदधाति शतं नियुतः परिवेदे-
 त्यनुद्रुत्य प्राणमुखं तेन कृप्तो ऽमृतेनाहमस्मीत्यातो ^१ ऽथ
 १० यजुरिष्टके उपदधात्यङ्गिरसो धिष्ण्यैरग्निभिस्तया देवतया-
 ङ्गिरस्वद्भुवा सौद् मरुतः सदोहविधानाभ्यां तथा देवतया-
 ङ्गिरस्वद्भुवा सौदेत्यथ पत्नीष्टके उपदधाति दौचा सोमस्य
 तथा देवतयाङ्गिरस्वद्भुवा सौद् पृथिव्यग्नेस्तया देवतयाङ्गिर-
 स्वद्भुवा सौदेति ^१ सर्वासां पारे सूददोहसः करोत्यथोत्तरतः
 १५ प्राचीः षड्दोत्रेष्टका उपदधाति वाग्घोता तथा देवतयाङ्गिर-
 स्वद्भुवा सौद् दौचा पत्नी तथा देवतयाङ्गिरस्वद्भुवा सौदेति
 षडथ हृदयेष्टकामुपदधाति सुवर्णं कोशः रजसा परौवृत-
 मित्यनुद्रुत्येन्द्रस्यात्मानः शतधा चरन्तमित्यातो ^१ ऽथ यजु-
 रिष्टके उपदधात्यापः प्रोक्षणीभिस्तया देवतयाङ्गिरस्वद्भुवा
 १० सौदौषधयो बर्हिषा तथा देवतयाङ्गिरस्वद्भुवा सौदेत्यथ

^१ इत्यत्र संनमयत्य० M ; इति मंत्रं संनमयत्य० H Be Ben. U (pr. m.) ;
 संनमत्य० BU (sec. m.).

पत्नीष्टके उपदधाति वसूनां गायत्री तथा देवतयाङ्गिरस्वद्भुवा
 सीद रुद्राणां त्रिष्टुक्तया^१ देवतयाङ्गिरस्वद्भुवा सीदेति^१
 सर्वासां पारे सूददोहसः करोत्यथोपरिष्ठात्प्राचीः सप्तहोत्रे-
 ष्टका उपदधाति महाहविर्होता तथा देवतयाङ्गिरस्वद्भुवा
 सीद सत्यहविरध्वर्युस्तथा देवतयाङ्गिरस्वद्भुवा सीदेति षडपि ५
 वानाष्ट्यश्चाप्रतिष्ट्यश्च यज्ञस्याभिगरावित्येतेन मन्त्रेण द्वे ष्टके
 समानतयादेवते उपदधाति^१ तथा देवतयाङ्गिरस्वद्भुवे सीद-
 तमिति मन्त्रः संनमयत्यथ^२ इदयेष्टकामुपदधातीन्द्रो राजा
 जगतो य ईश इत्यान्तादनुवाकस्याथ यजुरिष्टका उपदधा-
 त्यदितिर्वेद्या तथा देवतयाङ्गिरस्वद्भुवा सीद सोमो दीचया १०
 तथा देवतयाङ्गिरस्वद्भुवा सीदेति त्रयोदशाय पत्नीष्टका
 उपदधात्यादित्यानां जगती तथा देवतयाङ्गिरस्वद्भुवा सीद
 विष्णोरनुष्टुक्तया^३ देवतयाङ्गिरस्वद्भुवा सीदेत्यष्टादश^१ सर्वासां
 पारे सूददोहसः करोत्यथ यथावकाशं ग्रहेष्टका उपदधाति
 वाचस्यते विधे नामन्निति दशहोतुर्वाचस्यते वाचो वीर्य- १५
 णेति चतुर्होतुः सोमः सोमस्य पुरोगा इति पञ्चहोतुर्भू-
 भुवः सुवरिति षड्होतुर्वाचस्यते इद्विधे नामन्निति सप्तहोतुः^१
 सर्वासां पारे सूददोहसः करोत्यथ यथावकाशमेव प्रतिग्रहे-
 ष्टका उपदधाति^१ देवस्य त्वा सवितुः प्रसव इत्यनुद्रुत्यैषा ते

१ त्रिष्टुक्तया M.

२ Thus MH; संनमत्य the other MSS.

३ अनुष्टुक्तया

काम दक्षिणोत्तानस्वाङ्गिरसः प्रतिगृह्णात्वित्येकान्नविष्णमपि
 वा गन्धर्वाप्सराभ्यः सगलङ्करणे इत्येतेन मन्त्रेण दे इष्टके
 समानतयादेवते उपदधाति^१ तथा देवतयाङ्गिरस्वद्भुवे सौद-
 तमिति मन्त्रं संनमयति^२ स्वयमाहृषाभ्यः प्रभृति सिद्ध-
 ५ मत ऊर्ध्वं^३ संतिष्ठते ब्रह्मचित्^४ ॥ ७ ॥ पञ्चमः ॥

अथ समस्तस्य^५ प्रसिद्धं चेत्रकरणं यथा सावित्रस्यैतावदेव
 नाना^६ सावित्रो ऽग्निः प्रथमा चित्तिर्लोकंपृणा^७ द्वितीया^८
 नाचिकेतस्तृतीया^९ लोकंपृणा^{१०} चतुर्थी^{११} ब्रह्मचित्पञ्चमी^{१२}
 सर्वासु चितिषु स्वयमाहृषा^{१३} पुरीषान्ताश्चितयो^{१४} ऽग्ने देवाः
 १० इहावहेत्येताभिः पञ्च^{१५} चित्तीरभिष्टयति^{१६} तं चेत्सौम्ये ऽध्वर
 उत्तम^{१७} एव चक्रे चिन्वीत प्राग्दौर्घणीयायै दिवः श्येनौभि-
 र्यजेतोद्वसानीयाया^{१८} अपाघाभिः^{१९} सक्तप्रयुज्य^{२०} समस्यति^{२१}
 संतिष्ठते समस्तः^{२२} ॥ ८ ॥ षष्ठः ॥

१ Thus U (pr. m.); संनमति the other MSS. ; M om. this passage.

२ •ष्टाभिर् (•भिश्) M Be UH, but cp. Āp. xix. 15. 11.

३ •हृषाः M.

४ Thus H ; पंचभिः पंच चित्तीर० U ; पंच चितयो भिष्टयति Be Ben ; पंच चितयोभिष्टयंते M ; पंचभिश्चित्तीरभिष्टयति B.

५ उत्तमे U ; instead of उत्तम एव चक्रे M has उत्तरवेद्यां ।

६ Thus HU (sec. m.) ; •सानीयायापा० M Ben Be U (pr. m.) ; •सावायापा० B ; cp. Sāyaṇa on T Br., vol. iii, p. 815 ; अपाघाभिः MU Be ; the other MSS. indistinctly (घ or ञ).

७ प्रयुज्येभं UH ; प्रयुज्य न M.

अथ वैश्वसृजस्य^१ प्रसिद्धं^२ क्षेत्रकरणं यथा सावित्रस्यै^३ ताव-
 देव नाना^४ तिस्रो लेखा भवन्त्यथान्तमायां लेखायामुप-
 दधाति यच्चाप्तं यच्च मर्त्यमित्यष्टादश^५ सर्वासां पारे सूद-
 दोहसः करोत्यथाभ्यन्तरायां^६ लेखायामुपदधाति सर्वा दिशो
 दिक्ष्विति पञ्चदश^७ सर्वासां पारे सूददोहसः करोत्यथाभ्य-
 न्तरायां लेखायामुपदधाति सर्वान्दिवः^८ सर्वान्देवान्दिवीति
 नव^९ सर्वासां पारे सूददोहसः करोति^{१०} स्वयमादृशाभ्यः
 प्रभृति सिद्धमत ऊर्ध्वं^{११} तं चेद्यहीने^{१२} सत्ते^{१३} वा चिन्वीत
 शतरात्रे^{१४} विश्वजिति सर्वपृष्ठे दक्षिणानां काले ब्रह्मा सद-
 स्यासीनो वैश्वसृजान्वाचष्ट^{१५} च्चचां प्राची महती दिगुच्यत^{१६}
 इति^{१७} पच्छो ऽर्धर्चशो ब्राह्मणे^{१८} वाक्यशस्तस्मा अध्वर्युः
 प्रतिगृणात्यो बृहदृतं^{१९} बृहत्सत्यं बृहदरात्सु बृहदिति^{२०}
 तस्योत्तमे पर्याये ऽरात्सु^{२१} बृहत्संपद्यते^{२२} संतिष्ठते
 वैश्वसृजः^{२३} ॥ ६ ॥ सप्तमः ॥

१ •यांतमायां M.

२ चेदुदीचीसावित्रे Be Ben.

३ सहस्ररात्रे ins. M.

४ वैश्वसृजान् Be Ben ; विश्वसृजान् UHB ; वैश्वसृजं M.

५ इत्यन्तु M.

६ ब्रह्माणं B.

७ Thus BUH ; Be Ben have each time तद् after बृहत् and M reads everywhere ब्रह्मन् instead of बृहत् ।

८ पराब्रह्मसंप० M.

एतेनारुणकेतुको व्याख्यातो^१ यावन्मन्त्रमवीष्टका^२ लोकं-
 पृणाञ्च स्वयमादृशाश्चाप एव^३ पुष्करपर्णः^४ रुक्मः^५ हिरण्यमयं^६
 पुरुषं कूर्ममित्यातपति वर्था इति यथासमान्नातं^७ पल्वल्या
 इत्यविशोष्या^८ इत्यर्थ^९ उत्तरवेद्यावपनकाले तां तूष्णीं जानु-
 ५ दघ्नौ^{१०} खात्वान्यत्र मृदं निवपति^{११} विदेरग्निरित्यादि लुप्यते^{१२}
 ध्रुवासीति प्रतिपद्यते^{१३} हस्तग्राहमवीष्टका उपदध्याद्भद्रं कर्णे-
 भिरिति द्वाभ्याः शान्तिं कृत्वा ताभ्यामुपदधात्यापमापा-
 मिति पञ्चभिर्महानान्नीभिरुष्णोदकः^{१४} शिवा न शन्तमेति
 सौषध्यो^{१५} ऽपो^{१६} ऽध्वर्यवे ददाति^{१७} स ताः प्रतिगृह्य शिवा न
 १० इत्युपदधाति^{१८} सुमृडौकेति भूमिवतीमुपदध्यादेताः पुरस्ता-
 त्सृतिः प्रत्यक्षमित्यष्टौ मध्ये शुक्रं ते अन्यदिति च^{१९} साकं-
 ३ जानामित्येकादश पुरस्ताद्दक्षिणतो ऽचिदुःखोत्थितस्यैवेति
 षडिहेह वः स्वतपस इति चातितास्राणीति चतस्रो मदन्ती-
 स्तप्ताः प्रवर्ग्यवदाद्यन्तयोः शान्तिं कृत्वात्यूर्ध्वाच्च इति त्रीण्यतु-
 १५ मण्डलान्यव द्रप्स इति चारोग इत्यष्टौ^{२०} सूर्यनामभिः^{२१} पदशो

१ यावन्मात्रम० MU.

२ om. MB Be Ben.

३ ०ज्ञाना M.

४ इत्यशोष्या MU BH.

५ ०दघ्नं MU (sec. m.).

६ त्र्यौषध्योपो B; सौषध्या अपो UH; सौषध्य आपो M; त्र्यौषध्या आपो Be;
 सौषध्या आपो Ben.

७ Thus B Ben; इति सप्त सूर्य० Be; इत्यष्टौ सप्त सूर्य० HU; M om.
 सूर्यनामभिः ।

यत्ते शिल्पमिति च^१ व्याहृतीर्जपित्वापो व इति यजमान
 उपतिष्ठत^१ एवमुत्तरैरुपस्थानं व्याहृतीर्जपित्वा^१ सप्त सूर्याः
 सप्त दिशो नानासूर्या यद् द्यावश्चित्रं देवानामिति चतस्रः
 सौरैः पुरस्तात्केदमभ्रमित्येकामर्धमासा इत्युपरिष्ठात्काशा
 अणु निविशन्त इति^१ दक्षिणतः^१ किं^५ खिदत्रेति पञ्च ५
 वैष्णवैः^१ पृच्छामि त्वा परं मृत्युमिति चतस्रो मृत्युमतीः^१
 पृच्छामि त्वा पापकृत इति चतस्रो निरयवतीरा^१ यस्मिन्नग्ने
 नयेति द्वे^१ अग्निश्च जातवेदाश्चेत्यष्टौ दिश्या दिशो व इति
 यजमानः^१ प्रभ्राजमाना इत्येकादश रुद्राः^१ प्रभ्राजमान्य
 इत्येकादश रुद्राण्यः पदशो मध्ये^१ रूपाणि व इति यज- १०
 मानः^१ खानभ्राडित्येकादश गन्धर्वगणाः पदशः पश्चाद्गौरौ
 मिमायेत्येका^४ वराहवः स्वतपस इति सप्त वाताः पदशः^१
 समानमेतदिति वृष्टिमती^४ यदचरमिति लोको^१ जम-
 दग्निरित्याप्यायितस्तस्त्रयोरिति शंयुः^१ सहस्रवृदित्यष्टौ
 संयानीः^१ स संग्राम इति द्वे च^१ पवित्रवन्तः पवित्रं ते १४
 ब्रह्मा देवानामसतः सद्यः इति चतस्रः पवित्रवत्य उत्तरतो^१
 ऽमी य च्छ्वा इति सप्त मध्ये^१ ऽन्धो मणिमिति पञ्च

१ हे ins. M.

२ Thus BHU ; वैष्णवः M Be Ben.

३ निरयवती० B ; पयमतीर० Ben ; यमवतीर० Be.

४ एकां H Be Ben U.

५ ०तीं HU ; वृष्टिभिर् M ; Be Ben om. the word.

६ om. B.

- वैश्वदेवीरुत्तरत ' आ तमग्ने रथमिति तिस्र ' आतनुष्वति
 चतस्र ' आ मन्द्रैरित्येकां यजमान उपदध्यादणुभिश्चेति द्वे '
 सुब्रह्मण्योमित्येकामरुणाश्वा इति चतस्रो रेवतीर्ब्रह्मण उद-
 रणमसीति चतस्रो ब्रह्मसदना ' अष्टयोनीमित्यष्टौ दिश्या '
 ५ मित्रश्च वरुणश्चेत्यष्टौ दिश्याः ' पुष्करपर्णः रुक्मः हिरण्मयं
 पुरुषं कूर्ममिति महाग्निवदेव ' तान्युपधाय हःसः शुचिष-
 दिति द्वे दूरोहणे पुरुषमभितस्तदित्यदमिति द्वे मध्ये '
 वसूनाः रुद्राणामित्यष्टावुत्तरतो ' रश्मयो व इति यजमान '
 आरोगस्येत्यष्टावुपरिष्ठादापो व इति यजमानः ' प्रभ्राज-
 १० मानानामित्येकादश प्रभ्राजमानौनामिति चैकादश मध्ये '
 रूपाणि व इति यजमानो ' अग्नेः पूर्वदिश्यस्येत्यष्टौ दिश्या '
 दिशो व इति यजमानो ' दक्षिणपूर्वस्यामिति चतस्रो
 नरकवतीर्यथालिङ्गमा यस्मिन्निन्द्रियाणि शतक्रतविति द्वे
 दक्षिणत ' इन्द्रघोषा वः संज्ञानमिति षड् दिश्या ' आदित्य
 १५ सर्व इति पञ्च दिश्या ' एवा ह्येवेति षड् दिश्या ' आप-
 मापामिति नवोपरिष्ठादपाः रसमित्येकां ' कामस्तदग्र इति
 संकल्पवतौमापो हि यदित्योधवती ' विधाय लोकानिति
 स्तम्भनवती ' केतव इत्येकामिमा नु कमिति तिस्र ' आस्रव-
 स्वेति सप्तदश चपण्यो ' विशीर्णीमिति द्वे ' पर्जन्यायेति

१ Thus H Be ; ०वदैव B ; M Ben U om. एव, but M has एतानि
 instead of the following तानि ।

तिस्रः^१ पुनर्माभैत्विति च तिस्रः^१ स्वयमाहृणादि समान-
मुत्तरं सावित्रेण^१ स्वयमाहृणा लोकंपृणाश्चैता आपः पञ्च
चितयो भवन्ति^१ प्रतिदिशं चितीः^१ पुष्करपर्णादिभिः
प्रच्छादनं^१ लोकं पृणयैव द्वितीयामन्याः प्रथमचितिवन्न
पुष्करपर्णादय^१ उत्तरतो^२ लोकंपृणयापवर्गो^१ दीर्घदारुभि-
र्मञ्चं^४ कृत्वा पृष्टो द्विवीति पुरीषव्यूहनमन्त्येष्टके^५ शतरुद्रीय-
होमो^१ ऽनुशंसनान्ते ऽग्निप्रणयनं^१ ह्यमानायां^६ वैश्रवण-
यज्ञो ब्राह्मणेन^७ व्याख्यातो ऽन्नकामस्य सर्वकामस्य^८ वा
पर्वणिपर्वणि वैश्रवणयज्ञः^१ सोत्तरवेदिषु क्रतुषु चिन्वीतेति
यथाब्राह्मणं^९ तस्यैतद्भ्रतमिति यथाब्राह्मणं संमिताश्च^{१०} व्रत-
समुच्चया^{१०} आपो न वीभत्या यथाब्राह्मणमेककामः^{११}

१ चतस्रः M ; चतिस्रः the other MSS.

२ चितिं H चितिः U.

३ उत्तर Be Ben.

४ ०र्मचं M.

५ ०मन्त्येष्टकोर्ध्वं MUH.

६ Uncertain reading ; ह्यमानायां U Be BU ; ह्यमानायां M ;
ह्ययमायां Ben.

७ Thus Sāyana (comm. on Taitt. Ār.) ; ब्राह्मण MUH ; ब्राह्मणे
Be Ben ; B om. the word.

८ सर्वं M.

९ चेतव्यस् ins. M.

१० Uncertain reading ; HU read as given in the text ; संमितं व्रत-
समुच्चय B ; समभितश्च व्रतसमुच्चय Be Ben ; संमितव्रतसमुच्चय M.

११ यथाब्राह्मणमेककामः Be Ben ; यथाब्राह्मणकामः HBUM.

सर्वकामो वा^१ आपो^२ वा इदं^३ सर्वमिति ब्राह्मणं^४ विज्ञा-
यते ब्रह्म वा आपो यदाप^३ उपधीयन्ते ब्रह्म^४ वै^५ तदात्म-
न्वत्ते ब्रह्मणः सायुज्यं सलोकतामाप्नोति य एतमग्निं^६
चित्तुत इति^१ संतिष्ठत आरुणकेतुकः संतिष्ठत आरुण-
केतुकः^३ ॥ १० ॥ अष्टमः ॥^६

॥ इत्यत्येकोनविंशः प्रश्नः ॥

१ वापो UBH वा आपो Be.

२ om. M.

३ Thus MU (pr. m.); यदप all the other MSS.

४ ब्रह्मैव M.

५ Be Ben ins. चित्वा ।

६ Adhyāya numbers for this praśna are found only in M.; the MSS. agree all in designing this praśna as काठकसूत्रम् or काठकम् ।

CORRIGENDA.

Page	20.	l. 8,	<i>read</i>	तन्नः	<i>instead of</i>	तन्न
,,	70,	l. 12	,,	०धारयत्य०	..	०धारयत्य०
,,	96,	l. 10	..	षोडशतय्य	..	०तय्य
,,	187,	l. 4	,,	अवो०	,,	अत्रो०
,,	200,	l. 1	..	उवेवैष ^१	..	उ ^१ वैवैष ^१
,,	226.	l. 5	,,	सुवर्णमथै०		
,,	336,	note ६	..	०खरि०		

INDEX.

Agnicayanam Praśna X.	
Vājapeyaḥ XI.	
Rājasūyaḥ XII.	
Iṣṭikalpaḥ XIII.	
Aupānuvākyam XIV.	
Aśvamedhaḥ XV.	
Dvādaśāhaḥ XVI. 1-12 (adhy. 1-3).	
Gavām ayanam 13-23 (" 4-6).	
Abhināḥ 24-fin.	
dvirātraḥ, trirātraḥ 24-27 (" 7).	
catūrātraḥ 28	} (" 8).
pañcarātraḥ, sārasvatam aya-	.. 29	
nam 30	} (" 9).
munyayanam 31	
saptarātraḥ-daśarātraḥ 32	} (" 10).
ekādaśarātraḥ-trayodaśarā-	.. 33	
traḥ 34-35 (" 11).	
caturdaśarātraḥ-vimśatirātraḥ	.. 36 (" 12).	
caturvimśatirātraḥ-catustrim-	.. 36 (" 12).	
śadrātraḥ 36 (" 12).	
ṣattrimśadrātraḥ-sahasrarā-	.. 36 (" 12).	
traḥ 36 (" 12).	
Uttarā tatih	Praśnas XVII and XVIII.	
atirātraḥ	Praśna XVII. 1-10 (adhy. 1).	
ekādaśinī 11-16 (" 2-3).	
punaścitiḥ 17 (" 4).	
sarpasattram 18 (" 5).	
viśvasṛjāṃ sattram 19 (" 6).	
kuṇḍapāyinām ayanam 20, 21 (" 7).	
utsargiṇām ayanam 22 (" 8).	
tapaścitām ayanam 23	} (" 9).
aharahaścayanam 24	
upariṣṭānmāsam 25	} (" 9).
purastānmāsam 26	
brahmaṇo 'yanam 27	
kāmyāś citayaḥ 28-30 (" 10).	
sautrāmaṇī 31-38 (" 11).	
samāvartanam 39-44 (" 12, 13).	
naiṣṭvayanāni 45-46 (" 14).	
kāmyā darsapūrṇamāsāḥ 47-54 (" 15).	
cāturmāsyaḥ somāḥ 55-58 (" 16).	
jyotirayanam 59-60 (" 17).	
mahāyajñāḥ 61-62 (" 18).	
Ekāhāḥ XVIII.	
brhaspatisavaḥ 1-2	} (" 1).
sthapatisavaḥ 3	
sūtasavaḥ 4	

somasavaḥ	Praśna XVII,	5	} (adhy. 2).
pr̥thisavaḥ	"	6	
gosavaḥ	"	7	
odanasavaḥ	"	8-10	(" 3).
pañcaśāradīyaḥ	"	11	} (" 4).
agniṣṭut	"	12-13	
indrastut	"	14	
aptoryāmaḥ	"	15	
mṛtyusavaḥ	"	16-19	(" 5).
sadyaskrī, anukrī, parikrī, atikrī	"	20-23	(" 6).
vrātyastomāḥ	"	24-26	} (" 7).
bhāllavistomāḥ	"	27	
upahavyaḥ	"	28	} (" 8).
tivrasomaḥ	}	}	"	29-30	
vighanaḥ					
udbhīd, valabhīd	"	31	
ṛtapeyaḥ, diśāṃ catuṣṭomaḥ, chaudasām ekatrikaḥ, sto- mānām ekatrikaḥ, indrā- guyo stomāḥ	"	32-35	(" 9).
śyenaḥ, iṣuḥ, indravajraḥ	"	36	} (" 10).
duraśaḥ, durṇāśaḥ, apacitiḥ, vyiṣiḥ	"	37-39	
ṛṣabhāḥ, vaniṣṭhusavaḥ, kā- nāndhayajñāḥ	"	40-41	
manuyajñāḥ, vāca stomāḥ	"	42	} (" 11).
yamastomaḥ	"	43	
śadopasādaḥ paurūravasaḥ, prājāpatyaḥ, naidhruvasya kaśyapasya	"	44	(" 12).
punastomaḥ	"	45-47	(" 13).
praṇodaḥ, vibādhāḥ, praṇino- dāḥ, agner ativyādhāḥ, in- dravajraḥ, śunaskarṇayaj- ñāḥ, rāśimarāyaḥ, āñjanā- bhyañjanau, viṣūcīnaśālah, sarvatomukhaḥ, sahasraśālah	"	48-49	(" 14).
yamaḥ stomaḥ, agnyādityayo stomaḥ (?)	"	50	(" 15).
peyāni, diśāṃ stomaḥ, ṛtūṇāṃ st., ṛṣiṇāṃ st., devatānāṃ st., darśapūrṇamāsayoḥ nam	"	51-53	(" 16).
Kāṭhakaḥ	"	1-5	(adhy. 1-3).
sāvitraḥ	"	6	(" 4).
nāciketāḥ	"	7	(" 5).
brahmācit	"	8	(" 6).
samastāḥ	"	9	(" 7).
vaiśvasṛjaḥ	"	10	(" 8).
āruṇaketukāḥ	"	10	(" 8).

